॥ ਨਮੋ ਤਸ੍ਸ ਭਗਵਤੋ ਅਰਹਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ॥

ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੋ

(ਦੁਤਿਯੋ ਭਾਗੋ)

੧੨. ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

ਅਭਿਞ੍ਞਾਕਥਾ

੩੬੫. ਇਦਾਨਿ ਯਾਸਂ ਲੋਕਿਯਾਭਿਞ੍ਞਾਨਂ ਵਸੇਨ ਅਯਂ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾ ਅਭਿਞ੍ਞਾਨਿਸਂਸਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤਾ ਅਭਿਞ੍ਞਾ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤੁਂ ਯਸ੍ਮਾ ਪਥਵੀਕਸਿਣਾਦੀਸੁ ਅਧਿਗਤਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨੇਨ ਯੋਗਿਨਾ ਯੋਗੋ ਕਾਤਬ੍ਬੋ। ਏਵਞ੍ਹਿਸ੍ਸ ਸਾ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾ ਅਧਿਗਤਾਨਿਸਂਸਾ ਚੇਵ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ ਥਿਰਤਰਾ ਚ, ਸੋ ਅਧਿਗਤਾਨਿਸਂਸਾਯ ਥਿਰਤਰਾਯ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾਯ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਸੁਖੇਨੇਵ ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਂ ਸਮ੍ਪਾਦੇਸ੍ਸਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਭਿਞ੍ਞਾਕਥਂ ਤਾਵ ਆਰਭਿਸ੍ਸਾਮ।

ਭਗਵਤਾ ਹਿ ਅਧਿਗਤਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਸਮਾਧੀਨਂ ਕੁਲਪੁਤ੍ਤਾਨਂ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾਨਿਸਂਸਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਞ੍ਚੇਵ ਉਤ੍ਤਰੁਤ੍ਤਰਿ ਪਣੀਤਪਣੀਤਧਮ੍ਮਦੇਸਨਤ੍ਥਞ੍ਚ ''ਸੋ ਏਵਂ ਸਮਾਹਿਤੇ ਚਿਤ੍ਤੇ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧੇ ਪਰਿਯੋਦਾਤੇ ਅਨਙ੍ਗਣੇ ਵਿਗਤੂਪਕ੍ਕਿਲੇਸੇ ਮੁਦੁਭੂਤੇ ਕਮ੍ਮਨਿਯੇ ਠਿਤੇ ਆਨੇਞ੍ਜਪ੍ਪਤ੍ਤੇ ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਾਯ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਭਿਨੀਹਰਤਿ ਅਭਿਨਿਨ੍ਨਾਮੇਤਿ। ਸੋ ਅਨੇਕਵਿਹਿਤਂ ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਂ ਪਚ੍ਚਨੁਭੋਤਿ ਏਕੋਪਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਬਹੁਧਾ ਹੋਤੀ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੩੮) ਨਯੇਨ ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਂ, ਦਿਬ੍ਬਸੋਤਧਾਤੁਞਾਣਂ, ਚੇਤੋਪਰਿਯਞਾਣਂ, ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿਞਾਣਂ, ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਚੁਤੂਪਪਾਤੇ ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਚ ਲੋਕਿਯਾਭਿਞ੍ਞਾ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਤਤ੍ਥ ਏਕੋਪਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਬਹੁਧਾ ਹੋਤੀਤਿਆਦਿਕਂ ਇਦ੍ਧਿਵਿਕੁਬ੍ਬਨਂ ਕਾਤੁਕਾਮੇਨ ਆਦਿਕਮ੍ਮਿਕੇਨ ਯੋਗਿਨਾ ਓਦਾਤਕਸਿਣਪਰਿਯਨ੍ਤੇਸੁ ਅਟ੍ਠਸੁ ਕਸਿਣੇਸੁ ਅਟ੍ਠ ਅਟ੍ਠ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤ੍ਵਾ –

ਕਸਿਣਾਨੁਲੋਮਤੋ, ਕਸਿਣਪਟਿਲੋਮਤੋ, ਕਸਿਣਾਨੁਲੋਮਪਟਿਲੋਮਤੋ, ਝਾਨਾਨੁਲੋਮਤੋ, ਝਾਨਪਟਿਲੋਮਤੋ, ਝਾਨਾਨੁਲੋਮਪਟਿਲੋਮਤੋ, ਝਾਨੁਕ੍ਕਨ੍ਤਿਕਤੋ, ਕਸਿਣੁਕ੍ਕਨ੍ਤਿਕਤੋ, ਝਾਨਕਸਿਣੁਕ੍ਕਨ੍ਤਿਕਤੋ, ਅਙ੍ਗਸਙ੍ਕਨ੍ਤਿਤੋ, ਆਰਮ੍ਮਣਸਙ੍ਕਨ੍ਤਿਤੋ, ਅਙ੍ਗਾਰਮ੍ਮਣਸਙ੍ਕਨ੍ਤਿਤੋ, ਅਙ੍ਗਵਵਤ੍ਥਾਪਨਤੋ, ਆਰਮ੍ਮਣਵਵਤ੍ਥਾਪਨਤੋਤਿ।

ਇਮੇਹਿ ਚੁਦ੍ਦਸਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਦਮੇਤਬ੍ਬਂ।

੩੬੬. ਕਤਮਂ ਪਨੇਤ੍ਥ ਕਸਿਣਾਨੁਲੋਮਂ...ਪੇ॰... ਕਤਮਂ ਆਰਮ੍ਮਣਵਵਤ੍ਥਾਪਨਨ੍ਤਿ। ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਥਵੀਕਸਿਣੇ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ, ਤਤੋ ਆਪੋਕਸਿਣੇਤਿ ਏਵਂ ਪਟਿਪਾਟਿਯਾ ਅਟ੍ਠਸੁ ਕਸਿਣੇਸੁ ਸਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਮ੍ਪਿ ਸਹਸ੍ਸਕ੍ਖਤ੍ਤੁਮ੍ਪਿ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ, ਇਦਂ **ਕਸਿਣਾਨੁਲੋਮਂ** ਨਾਮ।

ਓਦਾਤਕਸਿਣਤੋ ਪਨ ਪਟ੍ਠਾਯ ਤਥੇਵ ਪਟਿਲੋਮਕ੍ਕਮੇਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਂ **ਕਸਿਣਪਟਿਲੋਮਂ** ਨਾਮ।

ਪਥਵੀਕਸਿਣਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਓਦਾਤਕਸਿਣਂ, ਓਦਾਤਕਸਿਣਤੋਪਿ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਪਥਵੀਕਸਿਣਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਅਨੁਲੋਮਪਟਿਲੋਮਵਸੇਨ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਂ **ਕਸਿਣਾਨੁਲੋਮਪਟਿਲੋਮਂ** ਨਾਮ।

ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਤੋ ਪਨ ਪਟ੍ਠਾਯ ਪਟਿਪਾਟਿਯਾ ਯਾਵ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਂ, ਤਾਵ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਂ **ਝਾਨਾਨੁਲੋਮਂ** ਨਾਮ।

ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਂ, ਤਾਵ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਂ **ਝਾਨਪਟਿਲੋਮਂ** ਨਾਮ।

ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਂ, ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਅਨੁਲੋਮਪਟਿਲੋਮਵਸੇਨ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਂ **ਝਾਨਾਨੁਲੋਮਪਟਿਲੋਮਂ** ਨਾਮ।

ਪਥਵੀਕਸਿਣੇ ਪਨ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਤਤਿਯਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ, ਤਤੋ ਤਦੇਵ ਉਗ੍ਘਾਟੇਤ੍ਵਾ ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਂ, ਤਤੋ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਕਸਿਣਂ ਅਨੁਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਝਾਨਸ੍ਸੇਵ ਏਕਨ੍ਤਰਿਕਭਾਵੇਨ ਉਕ੍ਕਮਨਂ **ਝਾਨੁਕ੍ਕਨ੍ਤਿਕਂ** ਨਾਮ। ਏਵਂ ਆਪੋਕਸਿਣਾਦਿਮੂਲਿਕਾਪਿ ਯੋਜਨਾ ਕਾਤਬ੍ਬਾ।

ਪਥਵੀਕਸਿਣੇ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਤਦੇਵ ਤੇਜੋਕਸਿਣੇ, ਤਤੋ ਨੀਲਕਸਿਣੇ, ਤਤੋ ਲੋਹਿਤਕਸਿਣੇਤਿ ਇਮਿਨਾ ਨਯੇਨ ਝਾਨਂ ਅਨੁਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਕਸਿਣਸ੍ਸੇਵ ਏਕਨ੍ਤਰਿਕਭਾਵੇਨ ਉਕ੍ਕਮਨਂ **ਕਸਿਣੁਕ੍ਕਨ੍ਤਿਕਂ** ਨਾਮ।

ਪਥਵੀਕਸਿਣੇ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਤਤੋ ਤੇਜੋਕਸਿਣੇ ਤਤਿਯਂ, ਨੀਲਕਸਿਣਂ ਉਗ੍ਘਾਟੇਤ੍ਵਾ ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਂ, ਲੋਹਿਤਕਸਿਣਤੋ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਨਯੇਨ ਝਾਨਸ੍ਸ ਚੇਵ ਕਸਿਣਸ੍ਸ ਚ ਉਕ੍ਕਮਨਂ **ਝਾਨਕਸਿਣੁਕ੍ਕਨ੍ਤਿਕਂ** ਨਾਮ।

ਪਥਵੀਕਸਿਣੇ ਪਨ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਇਤਰੇਸਮ੍ਪਿ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਂ **ਅਙ੍ਗਸਙ੍ਕਨ੍ਤਿਕਂ** ਨਾਮ।

ਪਥਵੀਕਸਿਣੇ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਤਦੇਵ ਆਪੋਕਸਿਣੇ...ਪੇ॰... ਤਦੇਵ ਓਦਾਤਕਸਿਣੇਤਿ ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਕਸਿਣੇਸੁ ਏਕਸ੍ਸੇਵ ਝਾਨਸ੍ਸ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਂ **ਆਰਮ੍ਮਣਸਙ੍ਕਨ੍ਤਿਕਂ** ਨਾਮ।

ਪਥਵੀਕਸਿਣੇ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਆਪੋਕਸਿਣੇ ਦੁਤਿਯਂ, ਤੇਜੋਕਸਿਣੇ ਤਤਿਯਂ, ਵਾਯੋਕਸਿਣੇ ਚਤੁਤ੍ਥਂ, ਨੀਲਕਸਿਣਂ ਉਗ੍ਘਾਟੇਤ੍ਵਾ ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਂ, ਪੀਤਕਸਿਣਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚਾਯਤਨਂ , ਲੋਹਿਤਕਸਿਣਤੋ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਂ, ਓਦਾਤਕਸਿਣਤੋ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਏਕਨ੍ਤਰਿਕਵਸੇਨ ਅਙ੍ਗਾਨਞ੍ਚ ਆਰਮ੍ਮਣਾਨਞ੍ਚ ਸਙ੍ਕਮਨਂ **ਅਙ੍ਗਾਰਮ੍ਮਣਸਙ੍ਕਨ੍ਤਿਕਂ** ਨਾਮ।

ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਪਨ ਪਞ੍ਚਙ੍ਗਿਕਨ੍ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤ੍ਵਾ ਦੁਤਿਯਂ ਤਿਵਙ੍ਗਿਕਂ, ਤਤਿਯਂ ਦੁਵਙ੍ਗਿਕਂ, ਤਥਾ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਂ...ਪੇ॰... ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਝਾਨਙ੍ਗਮਤ੍ਤਸ੍ਸੇਵ ਵਵਤ੍ਥਾਪਨਂ **ਅਙ੍ਗਵਵਤ੍ਥਾਪਨਂ** ਨਾਮ।

ਤਥਾ ਇਦਂ ਪਥਵੀਕਸਿਣਨ੍ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤ੍ਵਾ ਇਦਂ ਆਪੋਕਸਿਣਂ...ਪੇ॰... ਇਦਂ ਓਦਾਤਕਸਿਣਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਆਰਮ੍ਮਣਮਤ੍ਤਸ੍ਸੇਵ ਵਵਤ੍ਥਾਪਨਂ **ਆਰਮ੍ਮਣਵਵਤ੍ਥਾਪਨਂ** ਨਾਮ । ਅਙ੍ਗਾਰਮ੍ਮਣਵਵਤ੍ਥਾਪਨਮ੍ਪਿ ਏਕੇ ਇਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਅਟ੍ਠਕਥਾਸੁ ਪਨ ਅਨਾਗਤਤ੍ਤਾ ਅਦ੍ਧਾ ਤਂ ਭਾਵਨਾਮੁਖਂ ਨ ਹੋਤਿ।

੩੬੭. ਇਮੇਹਿ ਪਨ ਚੁਦ੍ਦਸਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਪਰਿਦਮੇਤ੍ਵਾ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਭਾਵਿਤਭਾਵਨੋ ਆਦਿਕਮ੍ਮਿਕੋ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਇਦ੍ਧਿਵਿਕੁਬ੍ਬਨਂ ਸਮ੍ਪਾਦੇਸ੍ਸਤੀਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਆਦਿਕਮ੍ਮਿਕਸ੍ਸ ਹਿ ਕਸਿਣਪਰਿਕਮ੍ਮਮ੍ਪਿ ਭਾਰੋ, ਸਤੇਸੁ ਸਹਸ੍ਸੇਸੁ ਵਾ ਏਕੋਵ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਕਤਕਸਿਣਪਰਿਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਨਿਮਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦਨਂ ਭਾਰੋ, ਸਤੇਸੁ ਸਹਸ੍ਸੇਸੁ ਵਾ ਏਕੋਵ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਨਿਮਿਤ੍ਤੇ ਤਂ ਵਡ੍ਢੇਤ੍ਵਾ ਅਪ੍ਪਨਾਧਿਗਮੋ ਭਾਰੋ, ਸਤੇਸੁ ਸਹਸ੍ਸੇਸੁ ਵਾ ਏਕੋਵ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਅਧਿਗਤਪ੍ਪਨਸ੍ਸ ਚੁਦ੍ਦਸਹਾਕਾਰੇਹਿ ਚਿਤ੍ਤਪਰਿਦਮਨਂ ਭਾਰੋ, ਸਤੇਸੁ ਸਹਸ੍ਸੇਸੁ ਵਾ ਏਕੋਵ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਚੁਦ੍ਦਸਹਾਕਾਰੇਹਿ ਪਰਿਦਮਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾਪਿ ਇਦ੍ਧਿਵਿਕੁਬ੍ਬਨਂ ਨਾਮ ਭਾਰੋ, ਸਤੇਸੁ ਸਹਸ੍ਸੇਸੁ ਵਾ ਏਕੋਵ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਵਿਕੁਬ੍ਬਨਪ੍ਪਤ੍ਤਸ੍ਸਾਪਿ ਖਿਪ੍ਪਨਿਸਨ੍ତਿਭਾਵੋ ਨਾਮ ਭਾਰੋ, ਸਤੇਸੁ ਸਹਸ੍ਸੇਸੁ ਵਾ

ਏਕੋਵ ਖਿਪ੍ਪਨਿਸਨ੍ਤੀ ਹੋਤਿ। ਥੇਰਮ੍ਬਤ੍ਥਲੇ ਮਹਾਰੋਹਣਗੁਤ੍ਤਤ੍ਥੇਰਸ੍ਸ ਗਿਲਾਨੁਪਟ੍ਠਾਨੰ ਆਗਤੇਸੁ ਤਿੰਸਮਤ੍ਤੇਸੁ ਇਦ੍ਧਿਮਨ੍ਤਸਹਸ੍ਸੇਸੁ ਉਪਸਮ੍ਪਦਾਯ ਅਟ੍ਠਵਸ੍ਸਿਕੋ ਰਕ੍ਖਿਤਤ੍ਥੇਰੋ ਵਿਯ। ਤਸ੍ਸਾਨੁਭਾਵੋ ਪਥਵੀਕਸਿਣਨਿਦ੍ਦੇਸੇ (ਵਿਸੁਦ੍ਧਿ॰ ੧.੭੮ ਆਦਯੋ) ਵੁਤ੍ਤੋਯੇਵ। ਤੰ ਪਨਸ੍ਸਾਨੁਭਾਵੰ ਦਿਸ੍ਵਾ ਥੇਰੋ ਆਹ ''ਆਵੁਸੋ, ਸਚੇ ਰਕ੍ਖਿਤੋ ਨਾਭਵਿਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬੇ ਗਰਹਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਅਸ੍ਸਾਮ 'ਨਾਗਰਾਜਾਨੰ ਰਕ੍ਖਿਤੁੰ ਨਾਸਕ੍ਖਿੰਸੂ'ਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਤ੍ਤਨਾ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਵਿਚਰਿਤਬ੍ਬੰ ਆਵੁਧੰ ਨਾਮ ਮਲੰ ਸੋਧੇਤ੍ਵਾਵ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਵਿਚਰਿਤੁੰ ਵਟ੍ਟਤੀ''ਤਿ। ਤੇ ਥੇਰਸ੍ਸ ਓਵਾਦੇ ਠਤ੍ਵਾ ਤਿੰਸਸਹਸ੍ਸਾਪਿ ਭਿਕ੍ਖੂ ਖਿਪ੍ਪਨਿਸਨ੍ਤਿਨੋ ਅਹੇਸੁੰ।

ਖਿਪ੍ਪਨਿਸਨ੍ਤਿਯਾਪਿ ਚ ਸਤਿ ਪਰਸ੍ਸ ਪਤਿਟ੍ਠਾਭਾਵੋ ਭਾਰੋ, ਸਤੇਸੁ ਸਹਸ੍ਸੇਸੁ ਵਾ ਏਕੋਵ ਹੋਤਿ, ਗਿਰਿਭਣ੍ਡਵਾਹਨਪੂਜਾਯ ਮਾਰੇਨ ਅਙ੍ਗਾਰਵਸ੍ਸੇ ਪਵਤ੍ਤਿਤੇ ਆਕਾਸੇ ਪਥਵਿੰ ਮਾਪੇਤ੍ਵਾ ਅਙ੍ਗਾਰਵਸ੍ਸਪਰਿਤ੍ਤਾਰਕੋ ਥੇਰੋ ਵਿਯ।

ਬਲਵਪੁਬ੍ਬਯੋਗਾਨੰ ਪਨ ਬੁਦ੍ਧਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਅਗ੍ਗਸਾਵਕਾਦੀਨੰ ਵਿਨਾਪਿ ਇਮਿਨਾ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰੇਨ ਭਾਵਨਾਨੁਕ੍ਕਮੇਨ ਅਰਹਤ੍ਤਪਟਿਲਾਭੇਨੇਵ ਇਦਞ੍ਚ ਇਦ੍ਧਿਵਿਕੁਬ੍ਬਨੰ ਅਞ੍ਞੇ ਚ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਦਿਭੇਦਾ ਗੁਣਾ ਇਜ੍ਝਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਯਥਾ ਪਿਲ਼ਨ੍ਧਨਵਿਕਤਿੰ ਕਤ੍ਤੁਕਾਮੋ ਸੁਵਣ੍ਣਕਾਰੋ ਅਗ੍ਗਿਧਮਨਾਦੀਹਿ ਸੁਵਣ੍ਣੰ ਮੁਦੁੰ ਕਮ੍ਮਞ੍ਞੰ ਕਤ੍ਵਾਵ ਕਰੋਤਿ, ਯਥਾ ਚ ਭਾਜਨਵਿਕਤਿੰ ਕਤ੍ਤੁਕਾਮੋ ਕੁਮ੍ਭਕਾਰੋ ਮਤ੍ਤਿਕੰ ਸੁਪਰਿਮਦ੍ਦਿਤੰ ਮੁਦੁੰ ਕਤ੍ਵਾ ਕਰੋਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਆਦਿਕਮ੍ਮਿਕੇਨ ਇਮੇਹਿ ਚੁਦ੍ਦਸਹਾਕਾਰੇਹਿ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਦਮੇਤ੍ਵਾ ਛਨ੍ਦਸੀਸਚਿਤ੍ਤਸੀਸਵੀਰਿਯਸੀਸਵੀਮੰਸਾਸੀਸਸਮਾਪਜ੍ਜਨਵਸੇਨ ਚੇਵ ਆਵਜ੍ਜਨਾਦਿਵਸੀਭਾਵਵਸੇਨ ਚ ਮੁਦੁੰ ਕਮ੍ਮਞ੍ਞੰ ਕਤ੍ਵਾ ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਾਯ ਯੋਗੋ ਕਰਣੀਯੋ। ਪੁਬ੍ਬਹੇਤੁਸਮ੍ਪਨ੍ਨੇਨ ਪਨ ਕਸਿਣੇਸੁ ਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਮਤ੍ਤੇ ਚਿਣ੍ਣਵਸਿਨਾਪਿ ਕਾਤੁੰ ਵਟ੍ਟਤਿ। ਯਥਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਯੋਗੋ ਕਾਤਬ੍ਬੋ, ਤੰ ਵਿਧਿੰ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਭਗਵਾ ''ਸੋ ਏਵੰ ਸਮਾਹਿਤੇ ਚਿਤ੍ਤੇ''ਤਿਆਦਿਮਾਹ।

੩੬੮. ਤਤ੍ਰਾਯੰ ਪਾਲ਼ਿਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨੇਵ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਕਥਾ। ਤਤ੍ਥ **ਸੋ**ਤਿ ਸੋ ਅਧਿਗਤਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨੋ ਯੋਗੀ। **ਏਵ**ਨ੍ਤਿ ਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਕ੍ਕਮਨਿਦਸ੍ਸਨਮੇਤੰ। ਇਮਿਨਾ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਾਧਿਗਮਾਦਿਨਾ ਕਮੇਨ ਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨੰ ਪਟਿਲਭਿਤ੍ਵਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। **ਸਮਾਹਿਤੇ**ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਸਮਾਧਿਨਾ ਸਮਾਹਿਤੇ। **ਚਿਤ੍ਤੇ**ਤਿ ਰੂਪਾਵਚਰਚਿਤ੍ਤੇ। **ਪਰਿਸੁਦ੍ਧੇ**ਤਿਆਦੀਸੁ ਪਨ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਤਿਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿਭਾਵੇਨ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧੇ। ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਤ੍ਤਾਯੇਵ **ਪਰਿਯੋਦਾਤੇ**, ਪਭਸ੍ਸਰੇਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। ਸੁਖਾਦੀਨੰ ਪਚ੍ਚਯਾਨੰ ਘਾਤੇਨ ਵਿਹਤਰਾਗਾਦਿਅਙ੍ਗਣਤ੍ਤਾ **ਅਨਙ੍ਗਣੇ**। ਅਨਙ੍ਗਣਤ੍ਤਾਯੇਵ **ਵਿਗਤੂਪਕ੍ਕਿਲੇਸੇ**। ਅਙ੍ਗਣੇਨ ਹਿ ਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਉਪਕ੍ਕਿਲਿਸ੍ਸਤਿ। ਸੁਭਾਵਿਤਤ੍ਤਾ **ਮੁਦੁਭੂਤੇ**, ਵਸੀਭਾਵਪ੍ਪਤ੍ਤੇਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। ਵਸੇ ਵਤ੍ਤਮਾਨੰ ਹਿ ਚਿਤ੍ਤੰ ਮੁਦੁਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਮੁਦੁਤ੍ਤਾਯੇਵ ਚ **ਕਮ੍ਮਨਿਯੇ**, ਕਮ੍ਮਕ੍ਖਮੇ ਕਮ੍ਮਯੋਗ੍ਗੇਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। ਮੁਦੁੰ ਹਿ ਚਿਤ੍ਤੰ ਕਮ੍ਮਨਿਯੰ ਹੋਤਿ ਸੁਦਨ੍ਤਮਿਵ ਸੁਵਣ੍ਣੰ, ਤਞ੍ਚ ਉਭਯਮ੍ਪਿ ਸੁਭਾਵਿਤਤ੍ਤਾਯੇਵਾਤਿ। ਯਥਾਹ ''ਨਾਹੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਞ੍ਞੰ ਏਕਧਮ੍ਮਮ੍ਪਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਾਮਿ, ਯੰ ਏਵੰ ਭਾਵਿਤੰ ਬਹੁਲੀਕਤੰ ਮੁਦੁਞ੍ਚ ਹੋਤਿ ਕਮ੍ਮਨਿਯਞ੍ਚ, ਯਥਯਿਦੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਿਤ੍ਤ''ਨ੍ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੨)।

ਏਤੇਸੁ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਭਾਵਾਦੀਸੁ ਠਿਤਤ੍ਤਾ **ਠਿਤੇ**। ਠਿਤਤ੍ਤਾਯੇਵ **ਆਨੇਞ੍ਜਪ੍ਪਤ੍ਤੇ**, ਅਚਲੇ ਨਿਰਿਞ੍ਜਨੇਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। ਮੁਦੁਕਮ੍ਮਞ੍ਞਭਾਵੇਨ ਵਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਸੇ ਠਿਤਤ੍ਤਾ **ਠਿਤੇ**। ਸਦ੍ਧਾਦੀਹਿ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ **ਆਨੇਞ੍ਜਪ੍ਪਤ੍ਤੇ** । ਸਦ੍ਧਾਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤੰ ਹਿ ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯੇਨ ਨ ਇਞ੍ਜਤਿ। ਵੀਰਿਯਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤੰ ਕੋਸਜ੍ਜੇਨ ਨ ਇਞ੍ਜਤਿ। ਸਤਿਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤੰ ਪਮਾਦੇਨ ਨ ਇਞ੍ਜਤਿ। ਸਮਾਧਿਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤੰ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚੇਨ ਨ ਇਞ੍ਜਤਿ । ਪਞ੍ਞਾਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤੰ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨ ਇਞ੍ਜਤਿ। ਓਭਾਸਗਤੰ ਕਿਲੇਸਨ੍ਧਕਾਰੇਨ ਨ ਇਞ੍ਜਤਿ। ਇਮੇਹਿ ਛਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤੰ ਆਨੇਞ੍ਜਪ੍ਪਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। ਏਵੰ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਭਿਨੀਹਾਰਕ੍ਖਮੰ ਹੋਤਿ ਅਭਿਞ੍ਞਾਸਚ੍ਛਿਕਰਣੀਯਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਅਭਿਞ੍ਞਾਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਯ।

ਅਪਰੋ ਨਯੋ, ਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਸਮਾਧਿਨਾ **ਸਮਾਹਿਤੇ**। ਨੀਵਰਣਦੂਰਭਾਵੇਨ **ਪਰਿਸੁਦ੍ਧੇ**। ਵਿਤਕ੍ਕਾਦਿਸਮਤਿਕ੍ਕਮੇਨ **ਪਰਿਯੋਦਾਤੇ**। ਝਾਨਪਟਿਲਾਭਪਚ੍ਚਯਾਨੰ ਇਚ੍ਛਾਵਚਰਾਨੰ ਅਭਾਵੇਨ **ਅਨਙ੍ਗਣੇ**। ਅਭਿਜ੍ਝਾਦੀਨੰ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾਨੰ ਵਿਗਮੇਨ **ਵਿਗਤੂਪਕ੍ਕਿਲੇਸੇ**। ਉਭਯਮ੍ਪਿ ਚੇਤੰ ਅਨਙ੍ਗਣਸੁਤ੍ਤਵਤ੍ਥਸੁਤ੍ਤਾਨੁਸਾਰੇਨ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੫੭ ਆਦਯੋ) ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। ਵਸਿਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ

ਮੁਦੁਭੂਤੇ। ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਭਾਵੂਪਗਮੇਨ **ਕਮ੍ਮਨਿਯੇ**। ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਪਣੀਤਭਾਵੂਪਗਮੇਨ **ਠਿਤੇ ਆਨੇਞ੍ਜਪ੍ਪਤ੍ਤੇ**। ਯਥਾ ਆਨੇਞ੍ਜਪ੍ਪਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ, ਏਵੰ ਠਿਤੇਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਏਵਮ੍ਪਿ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਭਿਨੀਹਾਰਕ੍ਖਮੰ ਹੋਤਿ ਅਭਿਞ੍ਞਾਸਚ੍ਛਿਕਰਣੀਯਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਅਭਿਞ੍ਞਾਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਯ ਪਾਦਕੰ ਪਦਟ੍ਠਾਨਭੂਤਨ੍ਤਿ।

ਦਸਇਦ੍ਧਿਕਥਾ

੩੬੯. **ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਾਯ ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਭਿਨੀਹਰਤਿ ਅਭਿਨਿਨ੍ਨਾਮੇਤੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਇਜ੍ਝਨਟ੍ਠੇਨ **ਇਦ੍ਧਿ,** ਨਿਪ੍ਫਤ੍ਤਿਅਤ੍ਥੇਨ ਪਟਿਲਾਭਟ੍ਠੇਨ ਚਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। ਯਞ੍ਹਿ ਨਿਪ੍ਫਜ੍ਜਤਿ ਪਟਿਲਬ੍ਭਤਿ ਚ, ਤੰ ਇਜ੍ਝਤੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਯਥਾਹ ''ਕਾਮੰ ਕਾਮਯਮਾਨਸ੍ਸ, ਤਸ੍ਸ ਚੇਤੰ ਸਮਿਜ੍ਝਤੀ''ਤਿ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੭੭੨)। ਤਥਾ ''ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮੰ ਇਜ੍ਝਤੀਤਿ ਇਦ੍ਧਿ, ਪਟਿਹਰਤੀਤਿ ਪਾਟਿਹਾਰਿਯੰ। ਅਰਹਤ੍ਤਮਗ੍ਗੋ ਇਜ੍ਝਤੀਤਿ ਇਦ੍ਧਿ, ਪਟਿਹਰਤੀਤਿ ਪਾਟਿਹਾਰਿਯ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੩੨)।

ਅਪਰੋ ਨਯੋ, ਇਜ੍ਝਨਟ੍ਠੇਨ ਇਦ੍ਧਿ। ਉਪਾਯਸਮ੍ਪਦਾਯੇਤਮਧਿਵਚਨੰ। ਉਪਾਯਸਮ੍ਪਦਾ ਹਿ ਇਜ੍ਝਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਫਲਪ੍ਪਸਵਨਤੋ। ਯਥਾਹ – ''ਅਯੰ ਖੋ ਚਿਤ੍ਤੋ ਗਹਪਤਿ ਸੀਲਵਾ ਕਲ੍ਯਾਣਧਮ੍ਮੋ, ਸਚੇ ਪਣਿਦਹਿਸ੍ਸਤਿ 'ਅਨਾਗਤਮਦ੍ਧਾਨੰ ਰਾਜਾ ਅਸ੍ਸੰ ਚਕ੍ਕਵਤ੍ਤੀ'ਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਖੋ ਅਯੰ ਇਜ੍ਝਿਸ੍ਸਤਿ ਸੀਲਵਤੋ ਚੇਤੋਪਣਿਧਿ ਵਿਸੁਦ੍ਧਤ੍ਤਾ''ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੪.੩੫੨)।

ਅਪਰੋ ਨਯੋ, ਏਤਾਯ ਸਤ੍ਤਾ ਇਜ੍ਝਨ੍ਤੀਤਿ ਇਦ੍ਧਿ। **ਇਜ੍ਝਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਇਦ੍ਧਾ ਵੁਦ੍ਧਾ ਉਕ੍ਕੰਸਗਤਾ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। ਸਾ ਦਸਵਿਧਾ। ਯਥਾਹ "**ਕਤਿ ਇਦ੍ਧਿਯੋ**ਤਿ ਦਸ ਇਦ੍ਧਿਯੋ''। ਪੁਨ ਚਪਰੰ ਆਹ ''ਕਤਮਾ ਦਸ ਇਦ੍ਧਿਯੋ ? ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਾ ਇਦ੍ਧਿ, ਵਿਕੁਬ੍ਬਨਾ ਇਦ੍ਧਿ, ਮਨੋਮਯਾ ਇਦ੍ਧਿ, ਞਾਣਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ, ਸਮਾਧਿਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ, ਅਰਿਯਾ ਇਦ੍ਧਿ, ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਜਾ ਇਦ੍ਧਿ, ਪੁਞ੍ਞਵਤੋ ਇਦ੍ਧਿ, ਵਿਜ੍ਜਾਮਯਾ ਇਦ੍ਧਿ, ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਸਮ੍ਮਾਪਯੋਗਪਚ੍ਚਯਾ ਇਜ੍ਝਨਟ੍ਠੇਨ ਇਦ੍ਧੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੯)।

੩੭੦. ਤਤ੍ਥ ''ਪਕਤਿਯਾ ਏਕੋ ਬਹੁਕੰ ਆਵਜ੍ਜਤਿ। ਸਤੰ ਵਾ ਸਹਸ੍ਸੰ ਵਾ ਸਤਸਹਸ੍ਸੰ ਵਾ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਞਾਣੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ 'ਬਹੁਕੋ ਹੋਮੀ'''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੦) ਏਵੰ ਵਿਭਜਿਤ੍ਵਾ ਦਸ੍ਸਿਤਾ ਇਦ੍ਧਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨ ਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਤ੍ਤਾ **ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਾ ਇਦ੍ਧਿ** ਨਾਮ।

੩੭੧. ''ਸੋ ਪਕਤਿਵਣ੍ਣੰ ਵਿਜਹਿਤ੍ਵਾ ਕੁਮਾਰਕਵਣ੍ਣੰ ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ ਨਾਗਵਣ੍ਣੰ ਵਾ…ਪੇ॰… ਵਿਵਿਧਮ੍ਪਿ ਸੇਨਾਬ੍ਯੂਹੰ ਦਸ੍ਸੇਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੩) ਏਵੰ ਆਗਤਾ ਇਦ੍ਧਿ ਪਕਤਿਵਣ੍ਣਵਿਜਹਨਵਿਕਾਰਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਤ੍ਤਾ **ਵਿਕੁਬ੍ਬਨਾ ਇਦ੍ਧਿ** ਨਾਮ।

੩੭੨. ''ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਇਮਮ੍ਹਾ ਕਾਯਾ ਅਞ੍ਞੰ ਕਾਯੰ ਅਭਿਨਿਮ੍ਮਿਨਾਤਿ ਰੂਪਿੰ ਮਨੋਮਯ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੪) ਇਮਿਨਾ ਨਯੇਨ ਆਗਤਾ ਇਦ੍ਧਿ ਸਰੀਰਬ੍ਭਨ੍ਤਰੇ ਅਞ੍ਞਸ੍ਸੇਵ ਮਨੋਮਯਸ੍ਸ ਸਰੀਰਸ੍ਸ ਨਿਪ੍ਫਤ੍ਤਿਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਤ੍ਤਾ **ਮਨੋਮਯਾ ਇਦ੍ਧਿ** ਨਾਮ।

੩੭੩. ਞਾਣੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ ਪਨ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵਾ ਪਚ੍ਛਾ ਵਾ ਤੰਖਣੇ ਵਾ ਞਾਣਾਨੁਭਾਵਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੋ ਵਿਸੇਸੋ **ਞਾਣਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ** ਨਾਮ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ – ''ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਯ ਪਹਾਨਟ੍ਠੋ ਇਜ੍ਝਤੀਤਿ ਞਾਣਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ…ਪੇ॰… ਅਰਹਤ੍ਤਮਗ੍ਗੇਨ ਸਬ੍ਬਕਿਲੇਸਾਨੰ ਪਹਾਨਟ੍ਠੋ ਇਜ੍ਝਤੀਤਿ ਞਾਣਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ। ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਬਾਕ੍ਕੁਲਸ੍ਸ ਞਾਣਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ। ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਸੰਕਿਚ੍ਚਸ੍ਸ ਞਾਣਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ। ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਭੂਤਪਾਲਸ੍ਸ ਞਾਣਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੫)।

ਤਤ੍ਥ **ਆਯਸ੍ਮਾ ਬਾਕ੍ਕੁਲੋ** ਦਹਰੋਵ ਮਙ੍ਗਲਦਿਵਸੇ ਨਦਿਯਾ ਨ੍ਹਾਪਿਯਮਾਨੋ ਧਾਤਿਯਾ ਪਮਾਦੇਨ ਸੋਤੇ ਪਤਿਤੋ। ਤਮੇਨੰ ਮਚ੍ਛੋ ਗਿਲਿਤ੍ਵਾ ਬਾਰਾਣਸੀਤਿਤ੍ਥੰ ਅਗਮਾਸਿ। ਤਤ੍ਰ ਤੰ ਮਚ੍ਛਬਨ੍ਧੋ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਸੇਟ੍ਠਿਭਰਿਯਾਯ ਵਿਕ੍ਕਿਣਿ। ਸਾ ਮਚ੍ਛੇ ਸਿਨੇਹੰ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਅਹਮੇਵ ਨੰ ਪਚਿਸ੍ਸਾਮੀਤਿ ਫਾਲੇਨ੍ਤੀ ਮਚ੍ਛਕੁਚ੍ਛਿਯੰ ਸੁਵਣ੍ਣਬਿਮ੍ਬੰ ਵਿਯ ਦਾਰਕੰ ਦਿਸ੍ਵਾ ਪੁਤ੍ਤੋ ਮੇ ਲਦ੍ਧੋਤਿ

ਸੋਮਨਸ੍ਸਜਾਤਾ ਅਹੋਸਿ। ਇਤਿ ਮਚ੍ਛਕੁਚ੍ਛਿਯਂ ਅਰੋਗਭਾਵੋ ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਬਾਕ੍ਕੁਲਸ੍ਸ ਪਚ੍ਛਿਮਭਵਿਕਸ੍ਸ ਤੇਨ ਅਤ੍ਤਭਾਵੇਨ ਪਟਿਲਭਿਤਬ੍ਬਅਰਹਤ੍ਤਮਗ੍ਗਞਾਣਾਨੁਭਾਵੇਨ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਞਾਣਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ ਨਾਮ। ਵਤ੍ਥੁ ਪਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਕਥੇਤਬ੍ਬਂ।

ਸਂਕਿਚ੍ਚਤ੍ਥੇਰਸ੍ਸ ਪਨ ਗਬ੍ਭਗਤਸ੍ਸੇਵ ਮਾਤਾ ਕਾਲਮਕਾਸਿ। ਤਸ੍ਸਾ ਚਿਤਕਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਸੂਲੇਹਿ ਵਿਜ੍ਝਿਤ੍ਵਾ ਝਾਪਿਯਮਾਨਾਯ ਦਾਰਕੋ ਸੂਲਕੋਟਿਯਾ ਅਕ੍ਖਿਕੂਟੇ ਪਹਾਰਂ ਲਭਿਤ੍ਵਾ ਸਦ੍ਦਂ ਅਕਾਸਿ। ਤਤੋ ਦਾਰਕੋ ਜੀਵਤੀਤਿ ਓਤਾਰੇਤ੍ਵਾ ਕੁਚ੍ਛਿਂ ਫਾਲੇਤ੍ਵਾ ਦਾਰਕਂ ਅਯ੍ਯਿਕਾਯ ਅਦਂਸੁ। ਸੋ ਤਾਯ ਪਟਿਜਗ੍ਗਿਤੋ ਵੁਦ੍ਧਿਮਨ੍ਵਾਯ ਪਬ੍ਬਜਿਤ੍ਵਾ ਸਹ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਹਿ ਅਰਹਤ੍ਤਂ ਪਾਪੁਣਿ। ਇਤਿ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਦਾਰੁਚਿਤਕਾਯ ਅਰੋਗਭਾਵੋ ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਸਂਕਿਚ੍ਚਸ੍ਸ ਞਾਣਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ ਨਾਮ।

ਭੂਤਪਾਲਦਾਰਕਸ੍ਸ ਪਨ ਪਿਤਾ ਰਾਜਗਹੇ ਦਲਿਦ੍ਦਮਨੁਸ੍ਸੋ। ਸੋ ਦਾਰੂਨਂ ਅਤ੍ਥਾਯ ਸਕਟੇਨ ਅਟਵਿਂ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਦਾਰੁਭਾਰਂ ਕਤ੍ਵਾ ਸਾਯਂ ਨਗਰਦ੍ਵਾਰਸਮੀਪਂ ਪਤ੍ਤੋ। ਅਥਸ੍ਸ ਗੋਣਾ ਯੁਗਂ ਓਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਨਗਰਂ ਪਵਿਸਿਂਸੁ। ਸੋ ਸਕਟਮੂਲੇ ਪੁਤ੍ਤਕਂ ਨਿਸੀਦਾਪੇਤ੍ਵਾ ਗੋਣਾਨਂ ਅਨੁਪਦਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਨਗਰਮੇਵ ਪਾਵਿਸਿ। ਤਸ੍ਸ ਅਨਿਕ੍ਖਨ੍ਤਸ੍ਸੇਵ ਦ੍ਵਾਰਂ ਪਿਹਿਤਂ। ਦਾਰਕਸ੍ਸ ਵਾਲਯਕ੍ਖਾਨੁਚਰਿਤੇਪਿ ਬਹਿਨਗਰੇ ਤਿਯਾਮਰਤ੍ਤਿਂ ਅਰੋਗਭਾਵੋ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਞਾਣਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ ਨਾਮ। ਵਤ੍ਥੁ ਪਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬਂ।

੩੭੪. ਸਮਾਧਿਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵਾ ਪਚ੍ਛਾ ਵਾ ਤਂਖਣੇ ਵਾ ਸਮਥਾਨੁਭਾਵਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੋ ਵਿਸੇਸੋ **ਸਮਾਧਿਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ**। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ''ਪਠਮਜ੍ਝਾਨੇਨ ਨੀਵਰਣਾਨਂ ਪਹਾਨਟ੍ਠੋ ਇਜ੍ਝਤੀਤਿ ਸਮਾਧਿਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ...ਪੇ॰... ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਸਞ੍ਞਾਯ ਪਹਾਨਟ੍ਠੋ ਇਜ੍ਝਤੀਤਿ ਸਮਾਧਿਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ। ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਮਾਧਿਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ, ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਸਞ੍ਜੀਵਸ੍ਸ, ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਖਾਣੁਕੋਣ੍ਡਞ੍ਞਸ੍ਸ, ਉਤ੍ਤਰਾਯ ਉਪਾਸਿਕਾਯ, ਸਾਮਾਵਤਿਯਾ ਉਪਾਸਿਕਾਯ ਸਮਾਧਿਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੬)।

ਤਤ੍ਥ ਯਦਾ **ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ** ਮਹਾਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨਤ੍ਥੇਰੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਕਪੋਤਕਨ੍ਦਰਾਯਂ ਵਿਹਰਤੋ ਜੁਣ੍ਹਾਯ ਰਤ੍ਤਿਯਾ ਨਵੋਰੋਪਿਤੇਹਿ ਕੇਸੇਹਿ ਅਜ੍ਝੋਕਾਸੇ ਨਿਸਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਏਕੋ ਦੁਟ੍ਠਯਕ੍ਖੋ ਸਹਾਯਕੇਨ ਯਕ੍ਖੇਨ ਵਾਰਿਯਮਾਨੋਪਿ ਸੀਸੇ ਪਹਾਰਮਦਾਸਿ। ਯਸ੍ਸ ਮੇਘਸ੍ਸ ਵਿਯ ਗਜ੍ਜਤੋ ਸਦ੍ਦੋ ਅਹੋਸਿ। ਤਦਾ ਥੇਰੋ ਤਸ੍ਸ ਪਹਰਣਸਮਯੇ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ ਅਪ੍ਪੇਸਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਤੇਨ ਪਹਾਰੇਨ ਨ ਕੋਚਿ ਆਬਾਧੋ ਅਹੋਸਿ । ਅਯਂ ਤਸ੍ਸਾਯਸ੍ਮਤੋ ਸਮਾਧਿਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ। ਵਤ੍ਥੁ ਪਨ ਉਦਾਨੇ (ਉਦਾ॰ ੩੪) ਆਗਤਮੇਵ।

ਸਞ੍ਜੀਵਤ੍ਥੇਰਂ ਪਨ ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਨ੍ਨਂ ਕਾਲਕਤੋਤਿ ਸਲ੍ਲਕ੍ਖੇਤ੍ਵਾ ਗੋਪਾਲਕਾਦਯੋ ਤਿਣਕਟ੍ਠਗੋਮਯਾਨਿ ਸਙ੍ਕਡ੍ਢੇਤ੍ਵਾ ਅਗ੍ਗਿਂ ਅਦਂਸੁ। ਥੇਰਸ੍ਸ ਚੀਵਰੇ ਅਂਸੁਮਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਨਜ੍ਝਾਯਿਤ੍ਥ। ਅਯਮਸ੍ਸ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਸਮਥਾਨੁਭਾਵਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਸਮਾਧਿਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ। ਵਤ੍ਥੁ ਪਨ ਸੁਤ੍ਤੇ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੫੦੭) ਆਗਤਮੇਵ।

ਖਾਣੁਕੋਣ੍ਡਞ੍ਞਤ੍ਥੇਰੋ ਪਨ ਪਕਤਿਯਾਵ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਬਹੁਲੋ। ਸੋ ਅਞ੍ਞਤਰਸ੍ਮਿਂ ਅਰਞ੍ਞੇ ਰਤ੍ਤਿਂ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ ਅਪ੍ਪੇਤ੍ਵਾ ਨਿਸੀਦਿ। ਪਞ੍ਚਸਤਾ ਚੋਰਾ ਭਣ੍ਡਕਂ ਥੇਨੇਤ੍ਵਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਾ ''ਇਦਾਨਿ ਅਮ੍ਹਾਕਂ ਅਨੁਪਥਂ ਆਗਚ੍ਛਨ੍ਤਾ ਨਤ੍ਥੀ''ਤਿ ਵਿਸ੍ਸਮਿਤੁਕਾਮਾ ਭਣ੍ਡਕਂ ਓਰੋਪਯਮਾਨਾ ''ਖਾਣੁਕੋ ਅਯ''ਨ੍ਤਿ ਮਞ੍ਞਮਾਨਾ ਥੇਰਸ੍ਸੇਵ ਉਪਰਿ ਸਬ੍ਬਭਣ੍ਡਕਾਨਿ ਠਪੇਸੁਂ। ਤੇਸਂ ਵਿਸ੍ਸਮਿਤ੍ਵਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਾਨਂ ਪਠਮਂ ਠਪਿਤਭਣ੍ਡਕਸ੍ਸ ਗਹਣਕਾਲੇ ਕਾਲਪਰਿਚ੍ਛੇਦਵਸੇਨ ਥੇਰੋ ਵੁਟ੍ਠਾਸਿ। ਤੇ ਥੇਰਸ੍ਸ ਚਲਨਾਕਾਰਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਭੀਤਾ ਵਿਰਵਿਂਸੁ। ਥੇਰੋ ''ਮਾ ਭਾਯਿਤ੍ਥ ਉਪਾਸਕਾ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਹ''ਨ੍ਤਿ ਆਹ। ਤੇ ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਵਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਥੇਰਗਤੇਨ ਪਸਾਦੇਨ ਪਬ੍ਬਜਿਤ੍ਵਾ ਸਹ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਹਿ ਅਰਹਤ੍ਤਂ ਪਾਪੁਣਿਂਸੁ (ਧ॰ ਪ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧.੧)। ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਪਞ੍ਚਹਿ ਭਣ੍ਡਕਸਤੇਹਿ ਅਜ੍ਝੋਤ੍ਥਟਸ੍ਸ ਥੇਰਸ੍ਸ ਆਬਾਧਾਭਾਵੋ ਸਮਾਧਿਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ।

ਉਤ੍ਤਰਾ ਪਨ ਉਪਾਸਿਕਾ ਪੁਣ੍ਣਸੇਟ੍ਠਿਸ੍ਸ ਧੀਤਾ। ਤਸ੍ਸਾ ਸਿਰਿਮਾ ਨਾਮ ਗਣਿਕਾ ਇਸ੍ਸਾਪਕਤਾ ਤਤ੍ਤਤੇਲਕਟਾਹਂ ਸੀਸੇ ਆਸਿਞ੍ਚਿ। ਉਤ੍ਤਰਾ ਤਂਖਣਞ੍ਞੇਵ ਮੇਤ੍ਤਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿ। ਤੇਲਂ ਪੋਕ੍ਖਰਪਤ੍ਤਤੋ ਉਦਕਬਿਨ੍ਦੁ ਵਿਯ ਵਿਵਟ੍ਟਮਾਨਂ ਅਗਮਾਸਿ। ਅਯਮਸ੍ਸਾ

ਸਮਾਧਿਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ। ਵਤ੍ਥੁ ਪਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬਂ।

ਸਾਮਾਵਤੀ ਨਾਮ ਉਦੇਨਸ੍ਸ ਰਞ੍ਞੋ ਅਗ੍ਗਮਹੇਸੀ। ਮਾਗਣ੍ਡਿਯਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਧੀਤਾਯ ਅਗ੍ਗਮਹੇਸਿਟ੍ਠਾਨਂ ਪਤ੍ਥਯਮਾਨੋ ਤਸ੍ਸਾ ਵੀਣਾਯ ਆਸੀਵਿਸਂ ਪਕ੍ਖਿਪਾਪੇਤ੍ਵਾ ਰਾਜਾਨਂ ਆਹ ''ਮਹਾਰਾਜ, ਸਾਮਾਵਤੀ ਤਂ ਮਾਰੇਤੁਕਾਮਾ ਵੀਣਾਯ ਆਸੀਵਿਸਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਪਰਿਹਰਤੀ''ਤਿ। ਰਾਜਾ ਤਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਕੁਪਿਤੋ ਸਾਮਾਵਤਿਂ ਵਧਿਸ੍ਸਾਮੀਤਿ ਧਨੁਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਵਿਸਪੀਤਂ ਖੁਰਪ੍ਪਂ ਸਨ੍ਨਯ੍ਹਿ। ਸਾਮਾਵਤੀ ਸਪਰਿਵਾਰਾ ਰਾਜਾਨਂ ਮੇਤ੍ਤਾਯ ਫਰਿ। ਰਾਜਾ ਨੇਵ ਸਰਂ ਖਿਪਿਤੁਂ ਨ ਓਰੋਪੇਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਨ੍ਤੋ ਵੇਧਮਾਨੋ ਅਟ੍ਠਾਸਿ। ਤਤੋ ਨਂ ਦੇਵੀ ਆਹ ''ਕਿਂ, ਮਹਾਰਾਜ, ਕਿਲਮਸੀ''ਤਿ? ''ਆਮ ਕਿਲਮਾਮੀ''ਤਿ। ''ਤੇਨ ਹਿ ਧਨੁਂ ਓਰੋਪੇਹੀ''ਤਿ। ਸਰੋ ਰਞ੍ਞੋ ਪਾਦਮੂਲੇਯੇਵ ਪਤਿ। ਤਤੋ ਨਂ ਦੇਵੀ ''ਮਹਾਰਾਜ, ਅਪ੍ਪਦੁਟ੍ਠਸ੍ਸ ਨਪ੍ਪਦੁਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬ''ਨ੍ਤਿ ਓਵਦਿ। ਇਤਿ ਰਞ੍ਞੋ ਸਰਂ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਂ ਅਵਿਸਹਨਭਾਵੋ ਸਾਮਾਵਤਿਯਾ ਉਪਾਸਿਕਾਯ ਸਮਾਧਿਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧੀਤਿ।

੩੭੫. ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਾਦੀਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਸਞ੍ਞਿਵਿਹਾਰਾਦਿਕਾ ਪਨ **ਅਰਿਯਾ ਇਦ੍ਧਿ** ਨਾਮ। ਯਥਾਹ – ''ਕਤਮਾ ਅਰਿਯਾ ਇਦ੍ਧਿ? ਇਧ – ਭਿਕ੍ਖੁ ਸਚੇ ਆਕਙ੍ਖਤਿ 'ਪਟਿਕ੍ਕੂਲੇ ਅਪ੍ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਵਿਹਰੇਯ੍ਯ'ਨ੍ਤਿ, ਅਪ੍ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਤਤ੍ਥ ਵਿਹਰਤਿ...ਪੇ॰... ਉਪੇਕ੍ਖਕੋ ਤਤ੍ਥ ਵਿਹਰਤਿ ਸਤੋ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੭)। ਅਯਞ੍ਹਿ ਚੇਤੋਵਸਿਪ੍ਪਤ੍ਤਾਨਂ ਅਰਿਯਾਨਂਯੇਵ ਸਮ੍ਭਵਤੋ **ਅਰਿਯਾ ਇਦ੍ਧੀ**ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

ਏਤਾਯ ਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਖੀਣਾਸਵੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਟਿਕ੍ਕੂਲੇ ਅਨਿਟ੍ਠੇ ਵਤ੍ਥੁਸ੍ਮਿਂ ਮੇਤ੍ਤਾਫਰਣਂ ਵਾ ਧਾਤੁਮਨਸਿਕਾਰਂ ਵਾ ਕਰੋਨ੍ਤੋ ਅਪ੍ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਵਿਹਰਤਿ। ਅਪ੍ਪਟਿਕ੍ਕੂਲੇ ਇਟ੍ਠੇ ਵਤ੍ਥੁਸ੍ਮਿਂ ਅਸੁਭਫਰਣਂ ਵਾ ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਮਨਸਿਕਾਰਂ ਵਾ ਕਰੋਨ੍ਤੋ ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਵਿਹਰਤਿ। ਤਥਾ ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਾਪਟਿਕ੍ਕੂਲੇਸੁ ਤਦੇਵ ਮੇਤ੍ਤਾਫਰਣਂ ਵਾ ਧਾਤੁਮਨਸਿਕਾਰਂ ਵਾ ਕਰੋਨ੍ਤੋ ਅਪ੍ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਵਿਹਰਤਿ। ਅਪ੍ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਪਟਿਕ੍ਕੂਲੇਸੁ ਚ ਤਦੇਵ ਅਸੁਭਫਰਣਂ ਵਾ ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਮਨਸਿਕਾਰਂ ਵਾ ਕਰੋਨ੍ਤੋ ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਵਿਹਰਤਿ। ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਰੂਪਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਨੇਵ ਸੁਮਨੋ ਹੋਤੀਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ਪਨ ਛਲਙ੍ਗੁਪੇਕ੍ਖਂ ਪਵਤ੍ਤਯਮਾਨੋ ਪਟਿਕ੍ਕੂਲੇ ਚ ਅਪ੍ਪਟਿਕ੍ਕੂਲੇ ਚ ਤਦੁਭਯਂ ਅਭਿਨਿਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਉਪੇਕ੍ਖਕੋ ਵਿਹਰਤਿ ਸਤੋ ਸਮ੍ਪਜਾਨੋ। ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਯਞ੍ਹਿ ''ਕਥਂ ਪਟਿਕ੍ਕੂਲੇ ਅਪ੍ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਸਞ੍ਞੀ ਵਿਹਰਤਿ? ਅਨਿਟ੍ਠਸ੍ਮਿਂ ਵਤ੍ਥੁਸ੍ਮਿਂ ਮੇਤ੍ਤਾਯ ਵਾ ਫਰਤਿ ਧਾਤੁਸੋ ਵਾ ਉਪਸਂਹਰਤੀ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੭) ਨਯੇਨ ਅਯਮੇਵ ਅਤ੍ਥੋ ਵਿਭਤ੍ਤੋ। ਅਯਂ ਚੇਤੋਵਸਿਪ੍ਪਤ੍ਤਾਨਂ ਅਰਿਯਾਨਂਯੇਵ ਸਮ੍ਭਵਤੋ ਅਰਿਯਾ ਇਦ੍ਧੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

੩੭੬. ਪਕ੍ਖੀਆਦੀਨਂ ਪਨ ਵੇਹਾਸਗਮਨਾਦਿਕਾ **ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਜਾ ਇਦ੍ਧਿ** ਨਾਮ। ਯਥਾਹ – ''ਕਤਮਾ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਜਾ ਇਦ੍ਧਿ? ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਪਕ੍ਖੀਨਂ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਦੇਵਾਨਂ ਏਕਚ੍ਚਾਨਂ ਮਨੁਸ੍ਸਾਨਂ ਏਕਚ੍ਚਾਨਞ੍ਚ ਵਿਨਿਪਾਤਿਕਾਨਂ ਅਯਂ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਜਾ ਇਦ੍ਧੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੮)। ਏਤ੍ਥ ਹਿ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਪਕ੍ਖੀਨਂ ਝਾਨਂ ਵਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਵਾ ਵਿਨਾਯੇਵ ਆਕਾਸੇਨ ਗਮਨਂ। ਤਥਾ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਦੇਵਾਨਂ ਪਠਮਕਪ੍ਪਿਕਾਨਞ੍ਚ ਏਕਚ੍ਚਾਨਂ ਮਨੁਸ੍ਸਾਨਂ। ਤਥਾ ਪਿਯਙ੍ਕਰਮਾਤਾ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੦) ਯਕ੍ਖਿਨੀ ਉਤ੍ਤਰਮਾਤਾ ਫੁਸ੍ਸਮਿਤ੍ਤਾ ਧਮ੍ਮਗੁਤ੍ਤਾਤਿ ਏਵਮਾਦੀਨਂ ਏਕਚ੍ਚਾਨਂ ਵਿਨਿਪਾਤਿਕਾਨਂ ਆਕਾਸੇਨ ਗਮਨਂ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਜਾ ਇਦ੍ਧੀਤਿ।

੩੭੭. ਚਕ੍ਕਵਤ੍ਤਿਆਦੀਨਂ ਵੇਹਾਸਗਮਨਾਦਿਕਾ ਪਨ **ਪੁਞ੍ਞਵਤੋ ਇਦ੍ਧਿ** ਨਾਮ। ਯਥਾਹ ''ਕਤਮਾ ਪੁਞ੍ਞਵਤੋ ਇਦ੍ਧਿ? ਰਾਜਾ ਚਕ੍ਕਵਤ੍ਤੀ ਵੇਹਾਸਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਚਤੁਰਙ੍ਗਿਨਿਯਾ ਸੇਨਾਯ ਅਨ੍ਤਮਸੋ ਅਸ੍ਸਬਨ੍ਧਗੋਬਨ੍ਧਪੁਰਿਸੇ ਉਪਾਦਾਯ। ਜੋਤਿਕਸ੍ਸ ਗਹਪਤਿਸ੍ਸ ਪੁਞ੍ਞਵਤੋ ਇਦ੍ਧਿ। ਜਟਿਲਕਸ੍ਸ ਗਹਪਤਿਸ੍ਸ ਪੁਞ੍ਞਵਤੋ ਇਦ੍ਧਿ। ਘੋਸਿਤਸ੍ਸ ਗਹਪਤਿਸ੍ਸ ਪੁਞ੍ਞਵਤੋ ਇਦ੍ਧਿ। ਮੇਣ੍ਡਕਸ੍ਸ ਗਹਪਤਿਸ੍ਸ ਪੁਞ੍ਞਵਤੋ ਇਦ੍ਧਿ। ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਮਹਾਪੁਞ੍ਞਾਨਂ ਪੁਞ੍ਞਵਤੋ ਇਦ੍ਧੀ''ਤਿ। ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਪਨ ਪਰਿਪਾਕਂ ਗਤੇ ਪੁਞ੍ਞਸਮ੍ਭਾਰੇ ਇਜ੍ਝਨਕਵਿਸੇਸੋ ਪੁਞ੍ਞਵਤੋ ਇਦ੍ਧਿ।

ਏਤ੍ਥ ਚ **ਜੋਤਿਕਸ੍ਸ** ਗਹਪਤਿਸ੍ਸ ਪਥਵਿਂ ਭਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਮਣਿਪਾਸਾਦੋ ਉਟ੍ਠਹਿ। ਚਤੁਸਟ੍ਠਿ ਚ ਕਪ੍ਪਰੁਕ੍ਖਾਤਿ ਅਯਮਸ੍ਸ ਪੁਞ੍ਞਵਤੋ ਇਦ੍ਧਿ। **ਜਟਿਲਕਸ੍ਸ** ਅਸੀਤਿਹਤ੍ਥੋ ਸੁਵਣ੍ਣਪਬ੍ਬਤੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ। **ਘੋਸਿਤਸ੍ਸ** ਸਤ੍ਤਸੁ ਠਾਨੇਸੁ ਮਾਰਣਤ੍ਥਾਯ ਉਪਕ੍ਕਮੇ ਕਤੇਪਿ

ਅਰੋਗਭਾਵੋ ਪੁਞ੍ਞਵਤੋ ਇਦ੍ਧਿ। **ਮੇਣ੍ਡਕਸ੍ਸ** ਏਕਕਰੀਸਮਤ੍ਤੇ ਪਦੇਸੇ ਸਤ੍ਤਰਤਨਮਯਾਨਂ ਮੇਣ੍ਡਕਾਨਂ ਪਾਤੁਭਾਵੋ ਪੁਞ੍ਞਵਤੋ ਇਦ੍ਧਿ। ਪਞ੍ਚ ਮਹਾਪੁਞ੍ਞਾ ਨਾਮ ਮੇਣ੍ਡਕਸੇਟ੍ਠਿ, ਤਸ੍ਸ ਭਰਿਯਾ ਚਨ੍ਦਪਦੁਮਸਿਰੀ, ਪੁਤ੍ਤੋ ਧਨਞ੍ਚਯਸੇਟ੍ਠਿ, ਸੁਣਿਸਾ ਸੁਮਨਦੇਵੀ, ਦਾਸੋ ਪੁਣ੍ਣੋ ਨਾਮਾਤਿ। ਤੇਸੁ ਸੇਟ੍ਠਿਸ੍ਸ ਸੀਸਂ ਨ੍ਹਾਤਸ੍ਸ ਆਕਾਸਂ ਉਲ੍ਲੋਕਨਕਾਲੇ ਅਡ੍ਢਤੇਲਸਕੋਟ੍ਠਸਹਸ੍ਸਾਨਿ ਆਕਾਸਤੋ ਰਤ੍ਤਸਾਲੀਨਂ ਪੂਰੇਨ੍ਤਿ। ਭਰਿਯਾਯ ਨਾਲ਼ਿਕੋਦਨਮਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਸਕਲਜਮ੍ਬੁਦੀਪਵਾਸਿਕੇ ਪਰਿਵਿਸਮਾਨਾਯ ਭਤ੍ਤਂ ਨ ਖੀਯਤਿ। ਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਹਸ੍ਸਤ੍ਥਵਿਕਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਸਕਲਜਮ੍ਬੁਦੀਪਵਾਸਿਕਾਨਮ੍ਪਿ ਦੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਕਹਾਪਣਾ ਨ ਖੀਯਨ੍ਤਿ। ਸੁਣਿਸਾਯ ਏਕਂ ਵੀਹਿਤੁਮ੍ਬਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਸਕਲਜਮ੍ਬੁਦੀਪਵਾਸਿਕਾਨਮ੍ਪਿ ਭਾਜਯਮਾਨਾਯ ਧਞ੍ਞਂ ਨ ਖੀਯਤਿ। ਦਾਸਸ੍ਸ ਏਕੇਨ ਨਙ੍ਗਲੇਨ ਕਸਤੋ ਇਤੋ ਸਤ੍ਤ ਇਤੋ ਸਤ੍ਤਾਤਿ ਚੁਦ੍ਦਸ ਮਗ੍ਗਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਅਯਂ ਨੇਸਂ ਪੁਞ੍ਞਵਤੋ ਇਦ੍ਧਿ।

੩੭੮. ਵਿਜ੍ਜਾਧਰਾਦੀਨਂ ਵੇਹਾਸਗਮਨਾਦਿਕਾ ਪਨ **ਵਿਜ੍ਜਾਮਯਾ ਇਦ੍ਧਿ**। ਯਥਾਹ ''ਕਤਮਾ ਵਿਜ੍ਜਾਮਯਾ ਇਦ੍ਧਿ? ਵਿਜ੍ਜਾਧਰਾ ਵਿਜ੍ਜਂ ਪਰਿਜਪਿਤ੍ਵਾ ਵੇਹਾਸਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਆਕਾਸੇ ਅਨ੍ਤਲਿਕ੍ਖੇ ਹਤ੍ਥਿਮ੍ਪਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤਿ...ਪੇ॰... ਵਿਵਿਧਮ੍ਪਿ ਸੇਨਾਬ੍ਯੂਹਂ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੮)।

੩੭੯. ਤੇਨ ਤੇਨ ਪਨ ਸਮ੍ਮਾਪਯੋਗੇਨ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਇਜ੍ਝਨਂ **ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਸਮ੍ਮਾਪਯੋਗਪਚ੍ਚਯਾ ਇਜ੍ਝਨਟ੍ਠੇਨ ਇਦ੍ਧਿ**। ਯਥਾਹ – ''ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮੇਨ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦਸ੍ਸ ਪਹਾਨਟ੍ਠੋ ਇਜ੍ਝਤੀਤਿ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਸਮ੍ਮਾਪਯੋਗਪਚ੍ਚਯਾ ਇਜ੍ਝਨਟ੍ਠੇਨ ਇਦ੍ਧਿ... ਪੇ॰... ਅਰਹਤ੍ਤਮਗ੍ਗੇਨ ਸਬ੍ਬਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਹਾਨਟ੍ਠੋ ਇਜ੍ਝਤੀਤਿ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਸਮ੍ਮਾਪਯੋਗਪਚ੍ਚਯਾ ਇਜ੍ਝਨਟ੍ਠੇਨ ਇਦ੍ਧੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੮)। ਏਤ੍ਥ ਚ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸੇਵ ਸਮ੍ਮਾਪਯੋਗਸ੍ਸ ਦੀਪਨਵਸੇਨ ਪੁਰਿਮਪਾਲ਼ਿਸਦਿਸਾਵ ਪਾਲ਼ਿ ਆਗਤਾ। ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ ਪਨ ਸਕਟਬ੍ਯੂਹਾਦਿਕਰਣਵਸੇਨ ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਸਿਪ੍ਪਕਮ੍ਮਂ ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਵੇਜ੍ਜਕਮ੍ਮਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਬੇਦਾਨਂ ਉਗ੍ਗਹਣਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਪਿਟਕਾਨਂ ਉਗ੍ਗਹਣਂ ਅਨ੍ਤਮਸੋ ਕਸਨਵਪਨਾਦੀਨਿ ਉਪਾਦਾਯ ਤਂ ਤਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਵਿਸੇਸੋ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਸਮ੍ਮਾਪਯੋਗਪਚ੍ਚਯਾ ਇਜ੍ਝਨਟ੍ਠੇਨ ਇਦ੍ਧੀਤਿ ਆਗਤਾ। (੧੦)

ਇਤਿ ਇਮਾਸੁ ਦਸਸੁ ਇਦ੍ਧੀਸੁ ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਾਯਾਤਿ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਪਦੇ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਾ ਇਦ੍ਧਿਯੇਵ ਆਗਤਾ। ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਪਨਤ੍ਥੇ ਵਿਕੁਬ੍ਬਨਾਮਨੋਮਯਾਇਦ੍ਧਿਯੋਪਿ ਇਚ੍ਛਿਤਬ੍ਬਾ ਏਵ।

੩੮੦. **ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਾਯਾ**ਤਿ ਇਦ੍ਧਿਕੋਟ੍ਠਾਸਾਯ, ਇਦ੍ਧਿਵਿਕਪ੍ਪਾਯ ਵਾ। **ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਭਿਨੀਹਰਤਿ ਅਭਿਨਿਨ੍ਨਾਮੇਤੀ**ਤਿ ਸੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰਵਸੇਨ ਤਸ੍ਮਿਂ ਚਿਤ੍ਤੇ ਅਭਿਞ੍ਞਾਪਾਦਕੇ ਜਾਤੇ ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਾਧਿਗਮਤ੍ਥਾਯ ਪਰਿਕਮ੍ਮਚਿਤ੍ਤਂ ਅਭਿਨੀਹਰਤਿ ਕਸਿਣਾਰਮ੍ਮਣਤੋ ਅਪਨੇਤ੍ਵਾ ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਾਭਿਮੁਖਂ ਪੇਸੇਤਿ। **ਅਭਿਨਿਨ੍ਨਾਮੇਤੀ**ਤਿ ਅਧਿਗਨ੍ਤਬ੍ਬਇਦ੍ਧਿਪੋਣਂ ਇਦ੍ਧਿਪਬ੍ਭਾਰਂ ਕਰੋਤਿ। **ਸੋ**ਤਿ ਸੋ ਏਵਂ ਕਤਚਿਤ੍ਤਾਭਿਨੀਹਾਰੋ ਭਿਕ੍ਖੁ। **ਅਨੇਕਵਿਹਿਤ**ਨ੍ਤਿ ਅਨੇਕਵਿਧਂ ਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰਕਂ। **ਇਦ੍ਧਿਵਿਧ**ਨ੍ਤਿ ਇਦ੍ਧਿਕੋਟ੍ਠਾਸਂ। **ਪਚ੍ਚਨੁਭੋਤੀ**ਤਿ ਪਚ੍ਚਨੁਭਵਤਿ, ਫੁਸਤਿ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤਿ ਪਾਪੁਣਾਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਇਦਾਨਿਸ੍ਸ ਅਨੇਕਵਿਹਿਤਭਾਵਂ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ''ਏਕੋਪਿ ਹੁਤ੍ਵਾ''ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ **ਏਕੋਪਿ ਹੁਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਇਦ੍ਧਿਕਰਣਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਪਕਤਿਯਾ ਏਕੋਪਿ ਹੁਤ੍ਵਾ। **ਬਹੁਧਾ ਹੋਤੀ**ਤਿ ਬਹੂਨਂ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਚਙ੍ਕਮਿਤੁਕਾਮੋ ਵਾ ਸਜ੍ਝਾਯਂ ਵਾ ਕਤ੍ਤੁਕਾਮੋ ਪਞ੍ਹਂ ਵਾ ਪੁਚ੍ਛਿਤੁਕਾਮੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਸਤਮ੍ਪਿ ਸਹਸ੍ਸਮ੍ਪਿ ਹੋਤਿ। ਕਥਂ ਪਨਾਯਮੇਵਂ ਹੋਤਿ? ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਭੂਮਿਯੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਪਾਦਾ ਅਟ੍ਠ ਪਦਾਨਿ ਸੋਲ਼ਸ ਚ ਮੂਲਾਨਿ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਞਾਣੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਹਨ੍ਤੋ।

੩੮੧. ਤਤ੍ਥ **ਚਤਸ੍ਸੋ ਭੂਮਿਯੋ**ਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਧਮ੍ਮਸੇਨਾਪਤਿਨਾ ''ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਕਤਮਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਭੂਮਿਯੋ? ਵਿਵੇਕਜਭੂਮਿ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ, ਪੀਤਿਸੁਖਭੂਮਿ ਦੁਤਿਯਂ ਝਾਨਂ, ਉਪੇਕ੍ਖਾਸੁਖਭੂਮਿ ਤਤਿਯਂ ਝਾਨਂ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਭੂਮਿ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਝਾਨਂ। ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਇਮਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਭੂਮਿਯੋ ਇਦ੍ਧਿਲਾਭਾਯ ਇਦ੍ਧਿਪਟਿਲਾਭਾਯ ਇਦ੍ਧਿਵਿਕੁਬ੍ਬਨਤਾਯ ਇਦ੍ਧਿਵਿਸਵਿਤਾਯ ਇਦ੍ਧਿਵਸਿਤਾਯ ਇਦ੍ਧਿਵੇਸਾਰਜ੍ਜਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੯)। ਏਤ੍ਥ ਚ ਪੁਰਿਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਝਾਨਾਨਿ ਯਸ੍ਮਾ ਪੀਤਿਫਰਣੇਨ

ਚ ਸੁਖਫਰਣੇਨ ਚ ਸੁਖਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਲਹੁਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਓਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਲਹੁਮੁਦੁਕਮ੍ਮਞ੍ਞਕਾਯੋ ਇਦ੍ਧਿਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਇਮਿਨਾ ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਇਦ੍ਧਿਲਾਭਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਨਤੋ ਸਮ੍ਭਾਰਭੂਮਿਯੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਂ ਪਨ ਇਦ੍ਧਿਲਾਭਾਯ ਪਕਤਿਭੂਮਿਯੇਵ।

੩੮੨. **ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਪਾਦਾ**ਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ''ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਕਤਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਪਾਦਾ? ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਂ ਭਾਵੇਤਿ। ਵੀਰਿਯ... ਚਿਤ੍ਤ... ਵੀਮਂਸਾਸਮਾਧਿਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਂ ਭਾਵੇਤਿ। ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਪਾਦਾ ਇਦ੍ਧਿਲਾਭਾਯ...ਪੇ॰... ਇਦ੍ਧਿਵੇਸਾਰਜ੍ਜਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੯)। ਏਤ੍ਥ ਚ ਛਨ੍ਦਹੇਤੁਕੋ ਛਨ੍ਦਾਧਿਕੋ ਵਾ ਸਮਾਧਿ **ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ**। ਕਤ੍ਤੁਕਮ੍ਯਤਾਛਨ੍ਦਂ ਅਧਿਪਤਿਂ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਪਟਿਲਦ੍ਧਸਮਾਧਿਸ੍ਸੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ਪਧਾਨਭੂਤਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ **ਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਾ**। ਚਤੁਕਿਚ੍ਚਸਾਧਕਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਵੀਰਿਯਸ੍ਸੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। **ਸਮਨ੍ਨਾਗਤ**ਨ੍ਤਿ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿਨਾ ਚ ਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ ਚ ਉਪੇਤਂ। **ਇਦ੍ਧਿਪਾਦ**ਨ੍ਤਿ ਨਿਪ੍ਫਤ੍ਤਿਪਰਿਯਾਯੇਨ ਵਾ ਇਜ੍ਝਨਟ੍ਠੇਨ, ਇਜ੍ਝਨ੍ਤਿ ਏਤਾਯ ਸਤ੍ਤਾ ਇਦ੍ਧਾ ਵੁਦ੍ਧਾ ਉਕ੍ਕਂਸਗਤਾ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ ਇਮਿਨਾ ਵਾ ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਇਦ੍ਧੀਤਿ ਸਙ੍ਖਂ ਗਤਾਨਂ ਅਭਿਞ੍ਞਾਚਿਤ੍ਤਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਂ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਟ੍ਠੇਨ ਪਾਦਭੂਤਂ ਸੇਸਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਰਾਸਿਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ''ਇਦ੍ਧਿਪਾਦੋਤਿ ਤਥਾਭੂਤਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੪੩੪)।

ਅਥ ਵਾ ਪਜ੍ਜਤੇ ਅਨੇਨਾਤਿ ਪਾਦੋ। ਪਾਪੁਣੀਯਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਪਾਦੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦੋ। ਛਨ੍ਦਾਦੀਨਮੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ਯਥਾਹ – ''ਛਨ੍ਦਞ੍ਚੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਲਭਤਿ ਸਮਾਧਿਂ, ਲਭਤਿ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸੇਕਗ੍ਗਤਂ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ। ਸੋ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਪਾਪਕਾਨਂ...ਪੇ॰... ਪਦਹਤਿ, ਇਮੇ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਇਤਿ ਅਯਞ੍ਚ ਛਨ੍ਦੋ ਅਯਞ੍ਚ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ ਇਮੇ ਚ ਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦੋ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੮੨੫)। ਏਵਂ ਸੇਸਿਦ੍ਧਿਪਾਦੇਸੁਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੩੮੩. **ਅਟ੍ਠ ਪਦਾਨੀ**ਤਿ ਛਨ੍ਦਾਦੀਨਿ ਅਟ੍ਠ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ''ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਕਤਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਪਦਾਨਿ? ਛਨ੍ਦਞ੍ਚੇ ਭਿਕ੍ਖੁ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਲਭਤਿ ਸਮਾਧਿਂ, ਲਭਤਿ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸੇਕਗ੍ਗਤਂ। ਛਨ੍ਦੋ ਨ ਸਮਾਧਿ, ਸਮਾਧਿ ਨ ਛਨ੍ਦੋ। ਅਞ੍ਞੋ ਛਨ੍ਦੋ, ਅਞ੍ਞੋ ਸਮਾਧਿ। ਵੀਰਿਯਞ੍ਚੇ ਭਿਕ੍ਖੁ... ਚਿਤ੍ਤਞ੍ਚੇ ਭਿਕ੍ਖੁ... ਵੀਮਂਸਞ੍ਚੇ ਭਿਕ੍ਖੁ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਲਭਤਿ ਸਮਾਧਿਂ, ਲਭਤਿ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸੇਕਗ੍ਗਤਂ। ਵੀਮਂਸਾ ਨ ਸਮਾਧਿ, ਸਮਾਧਿ ਨ ਵੀਮਂਸਾ। ਅਞ੍ਞਾ ਵੀਮਂਸਾ, ਅਞ੍ਞੋ ਸਮਾਧਿ। ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਇਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਪਦਾਨਿ ਇਦ੍ਧਿਲਾਭਾਯ...ਪੇ॰... ਇਦ੍ਧਿਵੇਸਾਰਜ੍ਜਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੯)। ਏਤ੍ਥ ਹਿ ਇਦ੍ਧਿਮੁਪ੍ਪਾਦੇਤੁਕਾਮਤਾਛਨ੍ਦੋ ਸਮਾਧਿਨਾ ਏਕਤੋ ਨਿਯੁਤ੍ਤੋਵ ਇਦ੍ਧਿਲਾਭਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਤਿ; ਤਥਾ ਵੀਰਿਯਾਦਯੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਇਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਪਦਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ।

੩੮੪. **ਸੋਲ਼ਸ ਮੂਲਾਨੀ**ਤਿ ਸੋਲ਼ਸਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਆਨੇਞ੍ਜਤਾ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ – ''ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਕਤਿ ਮੂਲਾਨਿ? ਸੋਲ਼ਸ ਮੂਲਾਨਿ – ਅਨੋਨਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਕੋਸਜ੍ਜੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਅਨੁਨ੍ਨਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਅਨਭਿਨਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਰਾਗੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਅਨਪਨਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਬ੍ਯਾਪਾਦੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਅਪ੍ਪਟਿਬਦ੍ਧਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਛਨ੍ਦਰਾਗੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਵਿਪ੍ਪਮੁਤ੍ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਕਾਮਰਾਗੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਵਿਸਂਯੁਤ੍ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਕਿਲੇਸੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਵਿਮਰਿਯਾਦਿਕਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਕਿਲੇਸਮਰਿਯਾਦੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਏਕਤ੍ਤਗਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਨਾਨਤ੍ਤਕਿਲੇਸੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਸਦ੍ਧਾਯ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਵੀਰਿਯੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਕੋਸਜ੍ਜੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਸਤਿਯਾ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਮਾਦੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਸਮਾਧਿਨਾ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ, ਓਭਾਸਗਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਵਿਜ੍ਜਨ੍ਧਕਾਰੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਂ। ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਇਮਾਨਿ ਸੋਲ਼ਸ ਮੂਲਾਨਿ ਇਦ੍ਧਿਲਾਭਾਯ... ਪੇ॰... ਇਦ੍ਧਿਵੇਸਾਰਜ੍ਜਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੯)।

ਕਾਮਞ੍ਚ ਏਸ ਅਤ੍ਥੋ ਏਵਂ ਸਮਾਹਿਤੇ ਚਿਤ੍ਤੇਤਿਆਦਿਨਾਪਿ ਸਿਦ੍ਧੋਯੇਵ, ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਾਦੀਨਂ ਪਨ ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਭੂਮਿਪਾਦਪਦਮੂਲਭਾਵਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਪੁਨ ਵੁਤ੍ਤੋ। ਪੁਰਿਮੋ ਚ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਆਗਤਨਯੋ। ਅਯਂ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਯਂ। ਇਤਿ ਉਭਯਤ੍ਥ ਅਸਮ੍ਮੋਹਤ੍ਥਮ੍ਪਿ ਪੁਨ ਵੁਤ੍ਤੋ।

੩੮੫. ਞਾਣੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਹਨ੍ਤੋਤਿ ਸ੍ਵਾਯਮੇਤੇ ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਭੂਮਿਪਾਦਪਦਭੂਤੇ ਧਮ੍ਮੇ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਅਭਿਞ੍ਞਾਪਾਦਕਂ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਸਚੇ ਸਤਂ ਇਚ੍ਛਤਿ ''ਸਤਂ ਹੋਮਿ ਸਤਂ ਹੋਮੀ''ਤਿ ਪਰਿਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਅਭਿਞ੍ਞਾਪਾਦਕਂ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ, ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਹੇਵ ਸਤਂ ਹੋਤਿ। ਸਹਸ੍ਸਾਦੀਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। ਸਚੇ ਏਵਂ ਨ ਇਜ੍ਝਤਿ ਪੁਨ ਪਰਿਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਦੁਤਿਯਮ੍ਪਿ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬਂ। ਸਂਯੁਤ੍ਤਟ੍ਠਕਥਾਯਂ ਹਿ ਏਕਵਾਰਂ ਦ੍ਵੇਵਾਰਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤੁਂ ਵਟ੍ਟਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਚਿਤ੍ਤਂ ਨਿਮਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਂ। ਪਰਿਕਮ੍ਮਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਸਤਾਰਮ੍ਮਣਾਨਿ ਵਾ ਸਹਸ੍ਸਾਰਮ੍ਮਣਾਨਿ ਵਾ, ਤਾਨਿ ਚ ਖੋ ਵਣ੍ਣਵਸੇਨ, ਨੋ ਪਣ੍ਣਤ੍ਤਿਵਸੇਨ। ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਚਿਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਤਥੇਵ ਸਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਵਾ ਸਹਸ੍ਸਾਰਮ੍ਮਣਂ ਵਾ। ਤਂ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵੁਤ੍ਤਂ ਅਪ੍ਪਨਾਚਿਤ੍ਤਮਿਵ ਗੋਤ੍ਰਭੁਅਨਨ੍ਤਰਂ ਏਕਮੇਵ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਰੂਪਾਵਚਰਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਿਕਂ।

੩੮੬. ਯਮ੍ਪਿ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਯਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਪਕਤਿਯਾ ਏਕੋ ਬਹੁਕਂ ਆਵਜ੍ਜਤਿ ਸਤਂ ਵਾ ਸਹਸ੍ਸਂ ਵਾ ਸਤਸਹਸ੍ਸਂ ਵਾ, ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਞਾਣੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ 'ਬਹੁਕੋ ਹੋਮੀ'ਤਿ, ਬਹੁਕੋ ਹੋਤਿ, ਯਥਾ **ਆਯਸ੍ਮਾ ਚੂਲ਼ਪਨ੍ਥਕੋ**''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੦)। ਤਤ੍ਰਾਪਿ **ਆਵਜ੍ਜਤੀ**ਤਿ ਪਰਿਕਮ੍ਮਵਸੇਨੇਵ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਞਾਣੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤੀ**ਤਿ ਅਭਿਞ੍ਞਾਞਾਣਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਬਹੁਕਂ ਆਵਜ੍ਜਤਿ, ਤਤੋ ਤੇਸਮ੍ਪਿ ਪਰਿਕਮ੍ਮਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਅਵਸਾਨੇ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ, ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਤੋ ਵੁਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਬਹੁਕੋ ਹੋਮੀਤਿ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਤਤੋ ਪਰਂ ਪਵਤ੍ਤਾਨਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਵਾ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇਨ ਸਨ੍ਨਿਟ੍ਠਾਪਨਵਸੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਲਦ੍ਧਨਾਮੇਨ ਏਕੇਨੇਵ ਅਭਿਞ੍ਞਾਞਾਣੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤੀਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

ਯਂ ਪਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਯਥਾ **ਆਯਸ੍ਮਾ ਚੂਲ਼ਪਨ੍ਥਕੋ**''ਤਿ, ਤਂ ਬਹੁਧਾਭਾਵਸ੍ਸ ਕਾਯਸਕ੍ਖਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਂ ਪਨ ਵਤ੍ਥੁਨਾ ਦੀਪੇਤਬ੍ਬਂ। ਤੇ ਕਿਰ ਦ੍ਵੇਭਾਤਰੋ ਪਨ੍ਥੇ ਜਾਤਤ੍ਤਾ ਪਨ੍ਥਕਾਤਿ ਨਾਮਂ ਲਭਿਂਸੁ। ਤੇਸਂ ਜੇਟ੍ਠੋ ਮਹਾਪਨ੍ਥਕੋ, ਸੋ ਪਬ੍ਬਜਿਤ੍ਵਾ ਸਹ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਹਿ ਅਰਹਤ੍ਤਂ ਪਾਪੁਣਿ। ਅਰਹਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਚੂਲ਼ਪਨ੍ਥਕਂ ਪਬ੍ਬਾਜੇਤ੍ਵਾ –

> ਪਦੁਮਂ ਯਥਾ ਕੋਕਨਦਂ ਸੁਗਨ੍ਧਂ, ਪਾਤੋ ਸਿਯਾ ਫੁਲ੍ਲਮਵੀਤਗਨ੍ਧਂ।
> ਅਙ੍ਗੀਰਸਂ ਪਸ੍ਸ ਵਿਰੋਚਮਾਨਂ, ਤਪਨ੍ਤਮਾਦਿਚ੍ਚਮਿਵਨ੍ਤਲਿਕ੍ਖੇਤਿ॥ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੯੫) –

ਇਮਂ ਗਾਥਂ ਅਦਾਸਿ। ਸੋ ਤਂ ਚਤੂਹਿ ਮਾਸੇਹਿ ਪਗੁਣਂ ਕਾਤੁਂ ਨਾਸਕ੍ਖਿ। ਅਥ ਨਂ ਥੇਰੋ ਅਭਬ੍ਬੋ ਤ੍ਵਂ ਸਾਸਨੇਤਿ ਵਿਹਾਰਤੋ ਨੀਹਰਿ। ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਚ ਕਾਲੇ ਥੇਰੋ ਭਤ੍ਤੁਦ੍ਦੇਸਕੋ ਹੋਤਿ। ਜੀਵਕੋ ਥੇਰਂ ਉਪਸਙ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ''ਸ੍ਵੇ, ਭਨ੍ਤੇ, ਭਗਵਤਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਪਞ੍ਚਭਿਕ੍ਖੁਸਤਾਨਿ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਅਮ੍ਹਾਕਂ ਗੇਹੇ ਭਿਕ੍ਖਂ ਗਣ੍ਹਥਾ''ਤਿ ਆਹ। ਥੇਰੋਪਿ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਚੂਲ਼ਪਨ੍ਥਕਂ ਸੇਸਾਨਂ ਅਧਿਵਾਸੇਮੀਤਿ ਅਧਿਵਾਸੇਸਿ।

ਚੂਲ਼ਪਨ੍ਥਕੋ ਦ੍ਵਾਰਕੋਟ੍ਠਕੇ ਠਤ੍ਵਾ ਰੋਦਤਿ। ਭਗਵਾ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਨਾ ਦਿਸ੍ਵਾ ਤਂ ਉਪਸਙ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਕਸ੍ਮਾ ਰੋਦਸੀਤਿ ਆਹ। ਸੋ ਤਂ ਪਵਤ੍ਤਿਮਾਚਿਕ੍ਖਿ। ਭਗਵਾ ਨ ਸਜ੍ਝਾਯਂ ਕਾਤੁਂ ਅਸਕ੍ਕੋਨ੍ਤੋ ਮਮ ਸਾਸਨੇ ਅਭਬ੍ਬੋ ਨਾਮ ਹੋਤਿ, ਮਾ ਸੋਚਿ ਭਿਕ੍ਖੂਤਿ ਤਂ ਬਾਹਾਯਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਵਿਹਾਰਂ ਪਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਪਿਲੋਤਿਕਖਣ੍ਡਂ ਅਭਿਨਿਮ੍ਮਿਨਿਤ੍ਵਾ ਅਦਾਸਿ, ਹਨ੍ਦ ਭਿਕ੍ਖੁ ਇਮਂ ਪਰਿਮਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਰਜੋਹਰਣਂ ਰਜੋਹਰਣਨ੍ਤਿ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਸਜ੍ਝਾਯਂ ਕਰੋਹੀਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਤਥਾ ਕਰੋਤੋ ਤਂ ਕਾਲ਼ਵਣ੍ਣਂ ਅਹੋਸਿ। ਸੋ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਂ ਵਤ੍ਥਂ, ਨਤ੍ਥੇਤ੍ਥ ਦੋਸੋ, ਅਤ੍ਤਭਾਵਸ੍ਸ ਪਨਾਯਂ ਦੋਸੋਤਿ ਸਞ੍ਞਂ ਪਟਿਲਭਿਤ੍ਵਾ ਪਞ੍ਚਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਞਾਣਂ ਓਤਾਰੇਤ੍ਵਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਵਡ੍ਢੇਤ੍ਵਾ ਅਨੁਲੋਮਤੋ ਗੋਤ੍ਰਭੁਸਮੀਪਂ ਪਾਪੇਸਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਭਗਵਾ ਓਭਾਸਗਾਥਾ ਅਭਾਸਿ –

> ''ਰਾਗੋ ਰਜੋ ਨ ਚ ਪਨ ਰੇਣੁ ਵੁਚ੍ਚਤਿ,

ਰਾਗਸ੍ਸੇਤੰ ਅਧਿਵਚਨੰ ਰਜੋਤਿ।
ਏਤੰ ਰਜੰ ਵਿਪ੍ਪਜਹਿਤ੍ਵਾ ਪਣ੍ਡਿਤਾ,
ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ ਤੇ ਵਿਗਤਰਜਸ੍ਸ ਸਾਸਨੇ॥

''ਦੋਸੋ ...ਪੇ॰...॥

''ਮੋਹੋ ਰਜੋ ਨ ਚ ਪਨ ਰੇਣੁ ਵੁਚ੍ਚਤਿ,
ਮੋਹਸ੍ਸੇਤੰ ਅਧਿਵਚਨੰ ਰਜੋਤਿ।
ਏਤੰ ਰਜੰ ਵਿਪ੍ਪਜਹਿਤ੍ਵਾ ਪਣ੍ਡਿਤਾ,
ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ ਤੇ ਵਿਗਤਰਜਸ੍ਸ ਸਾਸਨੇ''ਤਿ॥ (ਮਹਾਨਿ॰ ੨੦੯)।

ਤਸ੍ਸ ਗਾਥਾਪਰਿਯੋਸਾਨੇ ਚਤੁਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਛਲ਼ਭਿਞ੍ਞਾਪਰਿਵਾਰਾ ਨਵ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਧਮ੍ਮਾ ਹਤ੍ਥਗਤਾਵ ਅਹੇਸੁੰ।

ਸਤ੍ਥਾ ਦੁਤਿਯਦਿਵਸੇ ਜੀਵਕਸ੍ਸ ਗੇਹੰ ਅਗਮਾਸਿ ਸਦ੍ਧਿੰ ਭਿਕ੍ਖੁਸਙ੍ਘੇਨ। ਅਥ ਦਕ੍ਖਿਣੋਦਕਾਵਸਾਨੇ ਯਾਗੁਯਾ ਦਿਯਜਮਾਨਾਯ ਹਤ੍ਥੇਨ ਪਤ੍ਤੰ ਪਿਦਹਿ। ਜੀਵਕੋ ਕਿੰ ਭਨ੍ਤੇਤਿ ਪੁਚ੍ਛਿ। ਵਿਹਾਰੇ ਏਕੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਤ੍ਥੀਤਿ। ਸੋ ਪੁਰਿਸੰ ਪੇਸੇਸਿ ''ਗਚ੍ਛ, ਅਯਜੰ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਸੀਘੰ ਏਹੀ''ਤਿ। ਵਿਹਾਰਤੋ ਨਿਕ੍ਖਨ੍ਤੇ ਪਨ ਭਗਵਤਿ,

ਸਹਸ੍ਸਕ੍ਖਤ੍ਤੁਮਤ੍ਤਾਨੰ , ਨਿਮ੍ਮਿਨਿਤ੍ਵਾਨ ਪਨ੍ਥਕੋ।
ਨਿਸੀਦਮ੍ਬਵਨੇ ਰਮ੍ਮੇ, ਯਾਵ ਕਾਲਪ੍ਪਵੇਦਨਾਤਿ॥ (ਥੇਰਗਾ॰ ੫੬੩)।

ਅਥ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਕਾਸਾਵੇਹਿ ਏਕਪਜ੍ਜੋਤੰ ਆਰਾਮੰ ਦਿਸ੍ਵਾ ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਭਿਕ੍ਖੂਹਿ ਭਰਿਤੋ ਭਨ੍ਤੇ ਆਰਾਮੋ, ਨਾਹੰ ਜਾਨਾਮਿ ਕਤਮੋ ਸੋ ਅਯਜੋਤਿ ਆਹ। ਤਤੋ ਨੰ ਭਗਵਾ ਆਹ ''ਗਚ੍ਛ ਯੰ ਪਠਮੰ ਪਸ੍ਸਸਿ, ਤੰ ਚੀਵਰਕਣ੍ਣੇ ਗਹੇਤ੍ਵਾ 'ਸਤ੍ਥਾ ਤੰ ਆਮਨ੍ਤੇਤੀ'ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ ਆਨੇਹੀ''ਤਿ। ਸੋ ਤੰ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਥੇਰਸ੍ਸੇਵ ਚੀਵਰਕਣ੍ਣੇ ਅਗ੍ਗਹੇਸਿ। ਤਾਵਦੇਵ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਨਿਮ੍ਮਿਤਾ ਅਨ੍ਤਰਧਾਯਿੰਸੁ। ਥੇਰੋ ''ਗਚ੍ਛ ਤ੍ਵ''ਨ੍ਤਿ ਤੰ ਉਯਜੋਜੇਤ੍ਵਾ ਮੁਖਧੋਵਨਾਦਿਸਰੀਰਕਿਚ੍ਚੰ ਨਿਟ੍ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਪਠਮਤਰੰ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਪਤ੍ਤਾਸਨੇ ਨਿਸੀਦਿ। ਇਦੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤੰ ''ਯਥਾ ਆਯਸ੍ਮਾ ਚੂਲ਼ਪਨ੍ਥਕੋ''ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਤੇ ਬਹੂ ਨਿਮ੍ਮਿਤਾ ਤੇ ਅਨਿਯਮੇਤ੍ਵਾ ਨਿਮ੍ਮਿਤਤ੍ਤਾ ਇਦ੍ਧਿਮਤਾ ਸਦਿਸਾਵ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਠਾਨਨਿਸਜ੍ਜਾਦੀਸੁ ਵਾ ਭਾਸਿਤਤੁਣ੍ਹੀਭਾਵਾਦੀਸੁ ਵਾ ਯੰ ਯੰ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਕਰੋਤਿ, ਤੰ ਤਦੇਵ ਕਰੋਨ੍ਤਿ। ਸਚੇ ਪਨ ਨਾਨਾਵਣ੍ਣੇ ਕਾਤੁਕਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਕੇਚਿ ਪਠਮਵਯੇ, ਕੇਚਿ ਮਜ੍ਝਿਮਵਯੇ, ਕੇਚਿ ਪਚ੍ਛਿਮਵਯੇ, ਤਥਾ ਦੀਘਕੇਸੇ, ਉਪਡ੍ਢਮੁਣ੍ਡੇ, ਮੁਣ੍ਡੇ, ਮਿਸ੍ਸਕੇਸੇ, ਉਪਡ੍ਢਰਤ੍ਤਚੀਵਰੇ, ਪਣ੍ਡੁਕਚੀਵਰੇ, ਪਦਭਾਣਧਮ੍ਮਕਥਾਸਰਭਞ੍ਞਪਞ੍ਹਪੁਚ੍ਛਨਪਞ੍ਹਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਰਜਨਪਚਨਚੀਵਰਸਿਬ੍ਬਨਧੋਵਨਾਦੀਨਿ ਕਰੋਨ੍ਤੇ ਅਪਰੇਪਿ ਵਾ ਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰਕੇ ਕਾਤੁਕਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਤੇਨ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਏਤ੍ਤਕਾ ਭਿਕ੍ਖੂ ਪਠਮਵਯਾ ਹੋਨ੍ਤੁਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਪਰਿਕਮ੍ਮੰ ਕਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬੰ। ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਦ੍ਧਿੰ ਇਚ੍ਛਿਤਿਚ੍ਛਿਤਪ੍ਪਕਾਰਾਯੇਵ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ। ਏਸ ਨਯੋ ਬਹੁਧਾਪਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਏਕੋ ਹੋਤੀਤਿਆਦੀਸੁ।

ਅਯੰ ਪਨ ਵਿਸੇਸੋ, ਇਮਿਨਾ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾ ਏਵੰ ਬਹੁਭਾਵੰ ਨਿਮ੍ਮਿਨਿਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ''ਏਕੋਵ ਹੁਤ੍ਵਾ ਚਙ੍ਕਮਿਸ੍ਸਾਮਿ, ਸਜ੍ਝਾਯੰ ਕਰਿਸ੍ਸਾਮਿ, ਪਞ੍ਹੰ ਪੁਚ੍ਛਿਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ ਚਿਨ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਵਾ, ''ਅਯੰ ਵਿਹਾਰੋ ਅਪ੍ਪਭਿਕ੍ਖੁਕੋ, ਸਚੇ ਕੇਚਿ ਆਗਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ 'ਕੁਤੋ ਇਮੇ ਏਤ੍ਤਕਾ ਏਕਸਦਿਸਾ ਭਿਕ੍ਖੂ, ਅਦ੍ਧਾ ਥੇਰਸ੍ਸ ਏਸ ਆਨੁਭਾਵੋ'ਤਿ ਮੰ ਜਾਨਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਅਪ੍ਪਿਚ੍ਛਤਾਯ ਵਾ ਅਨ੍ਤਰਾਵ ''ਏਕੋ ਹੋਮੀ''ਤਿ ਇਚ੍ਛਨ੍ਤੇਨ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨੰ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ''ਏਕੋ ਹੋਮੀ''ਤਿ ਪਰਿਕਮ੍ਮੰ ਕਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ

ਵੁੱਠਾਯ ''ਏਕੋ ਹੋਮੀ''ਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬਂ। ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਚਿੱਤੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂਯੇਵ ਏਕੋ ਹੋਤਿ। ਏਵਂ ਅਕਰੋਨ੍ਤੋ ਪਨ ਯਥਾ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਕਾਲਵਸੇਨ ਸਯਮੇਵ ਏਕੋ ਹੋਤਿ।

੩੮੭. **ਆਵਿਭਾਵਂ ਤਿਰੋਭਾ**ਵਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਆਵਿਭਾਵਂ ਕਰੋਤਿ ਤਿਰੋਭਾਵਂ ਕਰੋਤੀਤਿ ਅਯਮਤ੍ਥੋ । ਇਦਮੇਵ ਹਿ ਸਨ੍ਧਾਯ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਯਂ ਵੁੱਤਂ ''ਆਵਿਭਾਵਨ੍ਤਿ ਕੇਨਚਿ ਅਨਾਵਟਂ ਹੋਤਿ ਅਪ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਂ ਵਿਵਟਂ ਪਾਕਟਂ। ਤਿਰੋਭਾਵਨ੍ਤਿ ਕੇਨਚਿ ਆਵਟਂ ਹੋਤਿ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਂ ਪਿਹਿਤਂ ਪਟਿਕੁਜ੍ਜਿਤ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੧)। ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਆਵਿਭਾਵਂ ਕਾਤੁਕਾਮੋ ਅਨ੍ਧਕਾਰਂ ਵਾ ਆਲੋਕਂ ਕਰੋਤਿ, ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਂ ਵਾ ਵਿਵਟਂ, ਅਨਾਪਾਥਂ ਵਾ ਆਪਾਥਂ ਕਰੋਤਿ। ਕਥਂ? ਅਯਞ੍ਹਿ ਯਥਾ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨੋਪਿ ਦੂਰੇ ਠਿਤੋਪਿ ਵਾ ਦਿਸ੍ਸਤਿ, ਏਵਂ ਅੱਤਾਨਂ ਵਾ ਪਰਂ ਵਾ ਕਾਤੁਕਾਮੋ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਤੋ ਵੁੱਠਾਯ ਇਦਂ ਅਨ੍ਧਕਾਰਟ੍ਠਾਨਂ ਆਲੋਕਜਾਤਂ ਹੋਤੂਤਿ ਵਾ, ਇਦਂ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਂ ਵਿਵਟਂ ਹੋਤੂਤਿ ਵਾ, ਇਦਂ ਅਨਾਪਾਥਂ ਆਪਾਥਂ ਹੋਤੂਤਿ ਵਾ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਵੁੱਤਨਯੇਨੇਵ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ, ਸਹ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਚਿੱਤੇਨ ਯਥਾਧਿਟ੍ਠਿਤਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਪਰੇ ਦੂਰੇ ਠਿਤਾਪਿ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਸਯਮ੍ਪਿ ਪਸ੍ਸਿਤੁਕਾਮੋ ਪਸ੍ਸਤਿ।

੩੮੮. ਏਤਂ ਪਨ ਪਾਟਿਹਾਰਿਯਂ ਕੇਨ ਕਤਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਿ? ਭਗਵਤਾ। ਭਗਵਾ ਹਿ ਚੂਲ਼ਸੁਭੱਦਾਯ ਨਿਮਨ੍ਤਿਤੋ ਵਿਸ੍ਸਕਮ੍ਮੁਨਾ ਨਿਮ੍ਮਿਤੇਹਿ ਪਞ੍ਚਹਿ ਕੂਟਾਗਾਰਸਤੇਹਿ ਸਾਵਤ੍ਥਿਤੋ ਸੱਤਯੋਜਨਬ੍ਭਨ੍ਤਰਂ ਸਾਕੇਤਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਯਥਾ ਸਾਕੇਤਨਗਰਵਾਸਿਨੋ ਸਾਵਤ੍ਥਿਵਾਸਿਕੇ, ਸਾਵਤ੍ਥਿਵਾਸਿਨੋ ਚ ਸਾਕੇਤਵਾਸਿਕੇ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਏਵਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਸਿ। ਨਗਰਮਜ੍ਝੇ ਚ ਓਤਰਿਤ੍ਵਾ ਪਥਵਿਂ ਦ੍ਵਿਧਾ ਭਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਯਾਵ ਅਵੀਚਿਂ ਆਕਾਸਞ੍ਚ ਦ੍ਵਿਧਾ ਵਿਯੂਹਿਤ੍ਵਾ ਯਾਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਂ ਦਸ੍ਸੇਸਿ।

ਦੇਵੋਰੋਹਣੇਨਪਿ ਚ ਅਯਮਤ੍ਥੋ ਵਿਭਾਵੇਤਬ੍ਬੋ। ਭਗਵਾ ਕਿਰ ਯਮਕਪਾਟਿਹਾਰਿਯਂ ਕਤ੍ਵਾ ਚਤੁਰਾਸੀਤਿਪਾਣਸਹਸ੍ਸਾਨਿ ਬਨ੍ਧਨਾ ਪਮੋਚੇਤ੍ਵਾ ਅਤੀਤਾ ਬੁੱਧਾ ਯਮਕਪਾਟਿਹਾਰਿਯਾਵਸਾਨੇ ਕੁਹਿਂ ਗਤਾਤਿ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਤਾਵਤਿਂਸਭਵਨਂ ਗਤਾਤਿ ਅੱਦਸ। ਅਥੇਕੇਨ ਪਾਦੇਨ ਪਥਵੀਤਲਂ ਅੱਕਮਿਤ੍ਵਾ ਦੁਤਿਯਂ ਯੁਗਨ੍ਧਰਪਬ੍ਬਤੇ ਪਤਿਟ੍ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਪੁਰਿਮਪਾਦਂ ਉੱਧਰਿਤ੍ਵਾ ਸਿਨੇਰੁਮੱਤਕਂ ਅੱਕਮਿਤ੍ਵਾ ਤੱਥ ਪਣ੍ਡੁਕਮ੍ਬਲਸਿਲਾਤਲੇ ਵਸ੍ਸਂ ਉਪਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਸਨ੍ਨਿਪਤਿਤਾਨਂ ਦਸਸਹਸ੍ਸਚੱਕਵਾਲ਼ਦੇਵਤਾਨਂ ਆਦਿਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਅਭਿਧਮ੍ਮਕਥਂ ਆਰਭਿ। ਭਿਕ੍ਖਾਚਾਰਵੇਲਾਯ ਨਿਮ੍ਮਿਤਬੁੱਧਂ ਮਾਪੇਸਿ। ਸੋ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਤਿ। ਭਗਵਾ ਨਾਗਲਤਾਦਨ੍ਤਕਟ੍ਠਂ ਖਾਦਿਤ੍ਵਾ ਅਨੋਤੱਤਦਹੇ ਮੁਖਂ ਧੋਵਿਤ੍ਵਾ ਉੱਤਰਕੁਰੂਸੁ ਪਿਣ੍ਡਪਾਤਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਅਨੋਤੱਤਦਹਤੀਰੇ ਪਰਿਭੁਞ੍ਜਤਿ। ਸਾਰਿਪੁੱਤੱਥੇਰੋ ਤੱਥ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਵਨ੍ਦਤਿ। ਭਗਵਾ ਅੱਜ ਏੱਤਕਂ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਸਿਨ੍ਤਿ ਥੇਰਸ੍ਸ ਨਯਂ ਦੇਤਿ। ਏਵਂ ਤਯੋ ਮਾਸੇ ਅਬ੍ਬੋਚ੍ਛਿਨ੍ਨਂ ਅਭਿਧਮ੍ਮਕਥਂ ਕਥੇਸਿ। ਤਂ ਸੁਤ੍ਵਾ ਅਸੀਤਿਕੋਟਿਦੇਵਤਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਭਿਸਮਯੋ ਅਹੋਸਿ।

ਯਮਕਪਾਟਿਹਾਰਿਯੇ ਸਨ੍ਨਿਪਤਿਤਾਪਿ ਦ੍ਵਾਦਸਯੋਜਨਾ ਪਰਿਸਾ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਪਸ੍ਸਿਤ੍ਵਾਵ ਗਮਿਸ੍ਸਾਮਾਤਿ ਖਨ੍ਧਾਵਾਰਂ ਬਨ੍ਧਿਤ੍ਵਾ ਅਟ੍ਠਾਸਿ। ਤਂ ਚੂਲ਼ਅਨਾਥਪਿਣ੍ਡਿਕਸੇਟ੍ਠਿਯੇਵ ਸਬ੍ਬਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਉਪਟ੍ਠਾਸਿ। ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਕੁਹਿਂ ਭਗਵਾਤਿ ਜਾਨਨਤ੍ਥਾਯ ਅਨੁਰੁੱਧੱਥੇਰਂ ਯਾਚਿਂਸੁ। ਥੇਰੋ ਆਲੋਕਂ ਵਡ੍ਢੇਤ੍ਵਾ ਅੱਦਸ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਤੱਥ ਵਸ੍ਸੂਪਗਤਂ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਆਰੋਚੇਸਿ।

ਤੇ ਭਗਵਤੋ ਵਨ੍ਦਨਤ੍ਥਾਯ ਮਹਾਮੋੱਗੱਲਾਨੱਥੇਰਂ ਯਾਚਿਂਸੁ। ਥੇਰੋ ਪਰਿਸਮਜ੍ਝੇਯੇਵ ਮਹਾਪਥਵਿਯਂ ਨਿਮੁੱਜਿਤ੍ਵਾ ਸਿਨੇਰੁਪਬ੍ਬਤਂ ਨਿਬ੍ਬਿਜ੍ਝਿਤ੍ਵਾ ਤਥਾਗਤਪਾਦਮੂਲੇ ਭਗਵਤੋ ਪਾਦੇ ਵਨ੍ਦਮਾਨੋਵ ਉਮ੍ਮੁੱਜਿਤ੍ਵਾ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਏਤਦਵੋਚ ''ਜਮ੍ਬੁਦੀਪਵਾਸਿਨੋ, ਭਨ੍ਤੇ, ਭਗਵਤੋ ਪਾਦੇ ਵਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਪਸ੍ਸਿਤ੍ਵਾਵ ਗਮਿਸ੍ਸਾਮਾਤਿ ਵਦਨ੍ਤੀ''ਤਿ। ਭਗਵਾ ਆਹ ''ਕੁਹਿਂ ਪਨ ਤੇ, ਮੋੱਗੱਲਾਨ, ਏਤਰਹਿ ਜੇਟ੍ਠਭਾਤਾ ਧਮ੍ਮਸੇਨਾਪਤੀ''ਤਿ? ''ਸਙ੍ਕਸ੍ਸਨਗਰੇ ਭਨ੍ਤੇ''ਤਿ। ''ਮੋੱਗੱਲਾਨ, ਮਂ ਦਟ੍ਠੁਕਾਮਾ ਸ੍ਵੇ ਸਙ੍ਕਸ੍ਸਨਗਰਂ ਆਗਚ੍ਛਨ੍ਤੁ, ਅਹਂ ਸ੍ਵੇ ਮਹਾਪਵਾਰਣਪੁਣ੍ਣਮਾਸੀਉਪੋਸਥਦਿਵਸੇ ਸਙ੍ਕਸ੍ਸਨਗਰੇ ਓਤਰਿਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ। ''ਸਾਧੁ, ਭਨ੍ਤੇ''ਤਿ ਥੇਰੋ ਦਸਬਲਂ ਵਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਆਗਤਮੱਗੇਨੇਵ ਓਰੁਯ੍ਹ ਮਨੁਸ੍ਸਾਨਂ ਸਨ੍ਤਿਕਂ ਸਮ੍ਪਾਪੁਣਿ। ਗਮਨਾਗਮਨਕਾਲੇ ਚ ਯਥਾ ਨਂ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਏਵਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਸਿ। ਇਦਂ ਤਾਵੇੱਥ ਮਹਾਮੋੱਗੱਲਾਨੱਥੇਰੋ ਆਵਿਭਾਵਪਾਟਿਹਾਰਿਯਂ ਅਕਾਸਿ।

ਸੋ ਏਵਂ ਆਗਤੋ ਤਂ ਪਵੱਤਿਂ ਆਰੋਚੇਤ੍ਵਾ ''ਦੂਰਨ੍ਤਿ ਸਵ੍ਵੇਂ ਅਕਤ੍ਵਾ ਕਤਪਾਤਰਾਸਾਵ ਨਿਕ੍ਖਮਥਾ''ਤਿ ਆਹ। ਭਗਵਾ ਸਕ੍ਕਸ੍ਸ ਦੇਵਰਞ੍ਞੋ ਆਰੋਚੇਸਿ ''ਮਹਾਰਾਜ, ਸ੍ਵੇ ਮਨੁਸ੍ਸਲੋਕਂ ਗਚ੍ਛਾਮੀ''ਤਿ। ਦੇਵਰਾਜਾ ਵਿਸ੍ਸਕਮ੍ਮਂ ਆਣਾਪੇਸਿ ''ਤਾਤ, ਸ੍ਵੇ ਭਗਵਾ ਮਨੁਸ੍ਸਲੋਕਂ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮੋ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਸੋਪਾਨਪਨ੍ਤਿਯੋ ਮਾਪੇਹਿ ਏਕਂ ਕਨਕਮਯਂ, ਏਕਂ ਰਜਤਮਯਂ, ਏਕਂ ਮਣਿਮਯ''ਨ੍ਤਿ। ਸੋ ਤਥਾ ਅਕਾਸਿ। ਭਗਵਾ ਦੁਤਿਯਦਿਵਸੇ ਸਿਨੇਰੁਮੁਦ੍ਧਨਿ ਠਤ੍ਵਾ ਪੁਰਤ੍ਥਿਮਲੋਕਧਾਤੁਂ ਓਲੋਕੇਸਿ, ਅਨੇਕਾਨਿ ਚਕ੍ਕਵਾਲ਼ਸਹਸ੍ਸਾਨਿ ਵਿਵਟਾਨਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਏਕਙ੍ਗਣਂ ਵਿਯ ਪਕਾਸਿਂਸੁ। ਯਥਾ ਚ ਪੁਰਤ੍ਥਿਮੇਨ, ਏਵਂ ਪਚ੍ਛਿਮੇਨਪਿ ਉਤ੍ਤਰੇਨਪਿ ਦਕ੍ਖਿਣੇਨਪਿ ਸਬ੍ਬਂ ਵਿਵਟਮਦ੍ਦਸ। ਹੇਟ੍ਠਾਪਿ ਯਾਵ ਅਵੀਚਿ, ਉਪਰਿ ਯਾਵ ਅਕਨਿਟ੍ਠਭਵਨਂ, ਤਾਵ ਅਦ੍ਦਸ।

ਤਂ ਦਿਵਸਂ ਕਿਰ ਲੋਕਵਿਵਰਣਂ ਨਾਮ ਅਹੋਸਿ। ਮਨੁਸ੍ਸਾਪਿ ਦੇਵੇ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਦੇਵਾਪਿ ਮਨੁਸ੍ਸੇ। ਤਤ੍ਥ ਨੇਵ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਉਦ੍ਧਂ ਉਲ੍ਲੋਕੇਨ੍ਤਿ, ਨ ਦੇਵਾ ਅਧੋ ਓਲੋਕੇਨ੍ਤਿ, ਸਬ੍ਬੇ ਸਮ੍ਮੁਖਾਵ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਭਗਵਾ ਮਜ੍ਝੇ ਮਣਿਮਯੇਨ ਸੋਪਾਨੇਨ ਓਤਰਤਿ, ਛਕਾਮਾਵਚਰਦੇਵਾ ਵਾਮਪਸ੍ਸੇ ਕਨਕਮਯੇਨ, ਸੁਦ੍ਧਾਵਾਸਾ ਚ ਮਹਾਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਚ ਦਕ੍ਖਿਣਪਸ੍ਸੇ ਰਜਤਮਯੇਨ। ਦੇਵਰਾਜਾ ਪਤ੍ਤਚੀਵਰਂ ਅਗ੍ਗਹੇਸਿ, ਮਹਾਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਤਿਯੋਜਨਿਕਂ ਸੇਤਚ੍ਛਤ੍ਤਂ, ਸੁਯਾਮੋ ਵਾਲ਼ਬੀਜਨਿਂ, ਪਞ੍ਚਸਿਖੋ ਗਨ੍ਧਬ੍ਬਪੁਤ੍ਤੋ ਤਿਗਾਵੁਤਮਤ੍ਤਂ ਬੇਲ਼ੁਵਪਣ੍ਡੁਵੀਣਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਪੂਜਂ ਕਰੋਨ੍ਤੋ ਓਤਰਤਿ। ਤਂਦਿਵਸਂ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਬੁਦ੍ਧਭਾਵਾਯ ਪਿਹਂ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਠਿਤਸਤ੍ਤੋ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ਇਦਮੇਤ੍ਥ ਭਗਵਾ ਆਵਿਭਾਵਪਾਟਿਹਾਰਿਯਂ ਅਕਾਸਿ।

ਅਪਿਚ ਤਮ੍ਬਪਣ੍ਣਿਦੀਪੇ ਤਲਙ੍ਗਰਵਾਸੀ ਧਮ੍ਮਦਿਨ੍ਨਤ੍ਥੇਰੋਪਿ ਤਿਸ੍ਸਮਹਾਵਿਹਾਰੇ ਚੇਤਿਯਙ੍ਗਣਸ੍ਮਿਂ ਨਿਸੀਦਿਤ੍ਵਾ ''ਤੀਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਪਣ੍ਣਕਪਟਿਪਦਂ ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਹੋਤੀ''ਤਿ ਅਪਣ੍ਣਕਸੁਤ੍ਤਂ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੬) ਕਥੇਨ੍ਤੋ ਹੇਟ੍ਠਾਮੁਖਂ ਬੀਜਨਿਂ ਅਕਾਸਿ, ਯਾਵ ਅਵੀਚਿਤੋ ਏਕਙ੍ਗਣਂ ਅਹੋਸਿ। ਤਤੋ ਉਪਰਿਮੁਖਂ ਅਕਾਸਿ, ਯਾਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਾ ਏਕਙ੍ਗਣਂ ਅਹੋਸਿ। ਥੇਰੋ ਨਿਰਯਭਯੇਨ ਤਜ੍ਜੇਤ੍ਵਾ ਸਗ੍ਗਸੁਖੇਨ ਚ ਪਲੋਭੇਤ੍ਵਾ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਸਿ। ਕੇਚਿ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਾ ਅਹੇਸੁਂ, ਕੇਚਿ ਸਕਦਾਗਾਮੀ ਅਨਾਗਾਮੀ ਅਰਹਨ੍ਤੋਤਿ।

੩੮੯. ਤਿਰੋਭਾਵਂ ਕਾਤੁਕਾਮੋ ਪਨ ਆਲੋਕਂ ਵਾ ਅਨ੍ਧਕਾਰਂ ਕਰੋਤਿ, ਅਪ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਂ ਵਾ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਂ, ਆਪਾਥਂ ਵਾ ਅਨਾਪਾਥਂ ਕਰੋਤਿ। ਕਥਂ? ਅਯਞ੍ਹਿ ਯਥਾ ਅਪ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨੋਪਿ ਸਮੀਪੇ ਠਿਤੋਪਿ ਵਾ ਨ ਦਿਸ੍ਸਤਿ, ਏਵਂ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਵਾ ਪਰਂ ਵਾ ਕਾਤੁਕਾਮੋ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ''ਇਦਂ ਆਲੋਕਟ੍ਠਾਨਂ ਅਨ੍ਧਕਾਰਂ ਹੋਤੂ''ਤਿ ਵਾ, ''ਇਦਂ ਅਪ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਂ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਂ ਹੋਤੂ''ਤਿ ਵਾ, ''ਇਦਂ ਆਪਾਥਂ ਅਨਾਪਾਥਂ ਹੋਤੂ''ਤਿ ਵਾ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ। ਸਹ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਚਿਤ੍ਤੇਨ ਯਥਾਧਿਟ੍ਠਿਤਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਪਰੇ ਸਮੀਪੇ ਠਿਤਾਪਿ ਨ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਸਯਮ੍ਪਿ ਅਪਸ੍ਸਿਤੁਕਾਮੋ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ।

੩੯੦. ਏਤਂ ਪਨ ਪਾਟਿਹਾਰਿਯਂ ਕੇਨ ਕਤਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਿ? ਭਗਵਤਾ। ਭਗਵਾ ਹਿ ਯਸਂ ਕੁਲਪੁਤ੍ਤਂ ਸਮੀਪੇ ਨਿਸਿਨ੍ਨਂਯੇਵ ਯਥਾ ਨਂ ਪਿਤਾ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਏਵਮਕਾਸਿ। ਤਥਾ ਵੀਸਯੋਜਨਸਤਂ ਮਹਾਕਪ੍ਪਿਨਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚੁਗ੍ਗਮਨਂ ਕਤ੍ਵਾ ਤਂ ਅਨਾਗਾਮਿਫਲੇ, ਅਮਚ੍ਚਸਹਸ੍ਸਞ੍ਚਸ੍ਸ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਪੇਤ੍ਵਾ, ਤਸ੍ਸ ਅਨੁਮਗ੍ਗਂ ਆਗਤਾ ਸਹਸ੍ਸਿਤ੍ਥਿਪਰਿਵਾਰਾ ਅਨੋਜਾਦੇਵੀ ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਸਮੀਪੇ ਨਿਸਿਨ੍ਨਾਪਿ ਯਥਾ ਸਪਰਿਸਂ ਰਾਜਾਨਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਤਥਾ ਕਤ੍ਵਾ ''ਅਪਿ, ਭਨ੍ਤੇ, ਰਾਜਾਨਂ ਪਸ੍ਸਥਾ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੇ ''ਕਿਂ ਪਨ ਤੇ ਰਾਜਾਨਂ ਗਵੇਸਿਤੁਂ ਵਰਂ, ਉਦਾਹੁ ਅਤ੍ਤਾਨ''ਨ੍ਤਿ? ''ਅਤ੍ਤਾਨਂ, ਭਨ੍ਤੇ''ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ ਨਿਸਿਨ੍ਨਾਯ ਤਸ੍ਸਾ ਤਥਾ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਸਿ, ਯਥਾ ਸਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਇਤ੍ਥਿਸਹਸ੍ਸੇਨ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਸਿ, ਅਮਚ੍ਚਾ ਅਨਾਗਾਮਿਫਲੇ, ਰਾਜਾ ਅਰਹਤ੍ਤੇਤਿ। ਅਪਿਚ ਤਮ੍ਬਪਣ੍ਣਿਦੀਪਂ ਆਗਤਦਿਵਸੇ ਯਥਾ ਅਤ੍ਤਨਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਆਗਤੇ ਅਵਸੇਸੇ ਰਾਜਾ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਏਵਂ ਕਰੋਨ੍ਤੇਨ ਮਹਿਨ੍ਦਤ੍ਥੇਰੇਨਾਪਿ ਇਦਂ ਕਤਮੇਵ (ਪਾਰਾ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧.ਤਤਿਯਸਙ੍ਗੀਤਿਕਥਾ)।

੩੯੧. ਅਪਿਚ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਪਾਕਟਂ ਪਾਟਿਹਾਰਿਯਂ ਆਵਿਭਾਵਂ ਨਾਮ। ਅਪਾਕਟਪਾਟਿਹਾਰਿਯਂ ਤਿਰੋਭਾਵਂ ਨਾਮ। ਤਤ੍ਥ ਪਾਕਟਪਾਟਿਹਾਰਿਯੇ ਇਦ੍ਧਿਪਿ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ ਇਦ੍ਧਿਮਾਪਿ। ਤਂ ਯਮਕਪਾਟਿਹਾਰਿਯੇਨ ਦੀਪੇਤਬ੍ਬਂ। ਤਤ੍ਰ ਹਿ ''ਇਧ ਤਥਾਗਤੋ ਯਮਕਪਾਟਿਹਾਰਿਯਂ ਕਰੋਤਿ ਅਸਾਧਾਰਣਂ ਸਾਵਕੇਹਿ। ਉਪਰਿਮਕਾਯਤੋ ਅਗ੍ਗਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਹੇਟ੍ਠਿਮਕਾਯਤੋ ਉਦਕਧਾਰਾ ਪਵਤ੍ਤਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੧੧੬) ਏਵਂ ਉਭਯਂ ਪਞ੍ਞਾਯਿਤ੍ਥ। ਅਪਾਕਟਪਾਟਿਹਾਰਿਯੇ ਇਦ੍ਧਿਯੇਵ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ, ਨ ਇਦ੍ਧਿਮਾ। ਤਂ ਮਹਕਸੁਤ੍ਤੇਨ (ਸਂ॰

ਨਿ॰ ੪.੩੪੬) ਚ ਬ੍ਰਹ੍ਮਨਿਮਨ੍ਤਨਿਕਸੁਤ੍ਤੇਨ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੫੦੧ ਆਦਯੋ) ਚ ਦੀਪੇਤਬ੍ਬਂ। ਤਤ੍ਥ ਹਿ ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਚ ਮਹਕਸ੍ਸ, ਭਗਵਤੋ ਚ ਇਦ੍ਧਿਯੇਵ ਪਞ੍ਞਾਯਿਤ੍ਥ, ਨ ਇਦ੍ਧਿਮਾ।

ਯਥਾਹ –

''ਏਕਮਨ੍ਤਂ ਨਿਸਿਨ੍ਨੋ ਖੋ ਚਿਤ੍ਤੋ ਗਹਪਤਿ ਆਯਸ੍ਮਨ੍ਤਂ ਮਹਕਂ ਏਤਦਵੋਚ 'ਸਾਧੁ ਮੇ, ਭਨ੍ਤੇ, ਅਯ੍ਯੋ ਮਹਕੋ ਉਤ੍ਤਰਿਮਨੁਸ੍ਸਧਮ੍ਮਾ ਇਦ੍ਧਿਪਾਟਿਹਾਰਿਯਂ ਦਸ੍ਸੇਤੂ'ਤਿ। ਤੇਨ ਹਿ ਤ੍ਵਂ ਗਹਪਤਿ ਆਲਿਨ੍ਦੇ ਉਤ੍ਤਰਾਸਙ੍ਗਂ ਪਞ੍ਞਾਪੇਤ੍ਵਾ ਤਿਣਕਲਾਪਂ ਓਕਾਸੇਹੀਤਿ। 'ਏਵਂ, ਭਨ੍ਤੇ'ਤਿ ਖੋ ਚਿਤ੍ਤੋ ਗਹਪਤਿ ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਮਹਕਸ੍ਸ ਪਟਿਸ੍ਸੁਤ੍ਵਾ ਆਲਿਨ੍ਦੇ ਉਤ੍ਤਰਾਸਙ੍ਗਂ ਪਞ੍ਞਾਪੇਤ੍ਵਾ ਤਿਣਕਲਾਪਂ ਓਕਾਸੇਸਿ। ਅਥ ਖੋ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਕੋ ਵਿਹਾਰਂ ਪਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਤਥਾਰੂਪਂ ਇਦ੍ਧਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਂ ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਸਿ, ਯਥਾ ਤਾਲਚ੍ਛਿਗ੍ਗਲੇਨ ਚ ਅਗ੍ਗਲਨ੍ਤਰਿਕਾਯ ਚ ਅਚ੍ਚਿ ਨਿਕ੍ਖਮਿਤ੍ਵਾ ਤਿਣਾਨਿ ਝਾਪੇਸਿ, ਉਤ੍ਤਰਾਸਙ੍ਗਂ ਨ ਝਾਪੇਸੀ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੩੪੬)।

ਯਥਾ ਚਾਹ –

''ਅਥ ਖ੍ਵਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਾਰੂਪਂ ਇਦ੍ਧਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਂ ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਸਿਂ 'ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਚ ਬ੍ਰਹ੍ਮਪਰਿਸਾ ਚ ਬ੍ਰਹ੍ਮਪਾਰਿਸਜ੍ਜਾ ਚ ਸਦ੍ਦਞ੍ਚ ਮੇ ਸੋਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਮਂ ਦਕ੍ਖਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀ'ਤਿ ਅਨ੍ਤਰਹਿਤੋ ਇਮਂ ਗਾਥਂ ਅਭਾਸਿਂ –

'ਭਵੇ ਵਾਹਂ ਭਯਂ ਦਿਸ੍ਵਾ, ਭਵਞ੍ਚ ਵਿਭਵੇਸਿਨਂ।
ਭਵਂ ਨਾਭਿਵਦਿਂ ਕਿਞ੍ਚਿ, ਨਨ੍ਦਿਞ੍ਚ ਨ ਉਪਾਦਿਯਿ'''ਨ੍ਤਿ॥ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੫੦੪)।

੩੯੨. ਤਿਰੋਕੁਟ੍ਟਂ ਤਿਰੋਪਾਕਾਰਂ ਤਿਰੋਪਬ੍ਬਤਂ ਅਸਜ੍ਜਮਾਨੋ ਗਚ੍ਛਤਿ ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਆਕਾਸੇਤਿ ਏਤ੍ਥ **ਤਿਰੋਕੁਟ੍ਟ**ਨ੍ਤਿ ਪਰਕੁਟ੍ਟਂ, ਕੁਟ੍ਟਸ੍ਸ ਪਰਭਾਗਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਏਸ ਨਯੋ ਇਤਰੇਸੁ। **ਕੁਟ੍ਟੋ**ਤਿ ਚ ਗੇਹਭਿਤ੍ਤਿਯਾ ਏਤਮਧਿਵਚਨਂ। **ਪਾਕਾਰੋ**ਤਿ ਗੇਹਵਿਹਾਰਗਾਮਾਦੀਨਂ ਪਰਿਕ੍ਖੇਪਪਾਕਾਰੋ। **ਪਬ੍ਬਤੋ**ਤਿ ਪਂਸੁਪਬ੍ਬਤੋ ਵਾ ਪਾਸਾਣਪਬ੍ਬਤੋ ਵਾ। **ਅਸਜ੍ਜਮਾਨੋ**ਤਿ ਅਲਗ੍ਗਮਾਨੋ। **ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਆਕਾਸੇ**ਤਿ ਆਕਾਸੇ ਵਿਯ। ਏਵਂ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮੇਨ ਪਨ ਆਕਾਸਕਸਿਣਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਕੁਟ੍ਟਂ ਵਾ ਪਾਕਾਰਂ ਵਾ ਸਿਨੇਰੁਚਕ੍ਕਵਾਲੇਸੁਪਿ ਅਞ੍ਞਤਰਂ ਪਬ੍ਬਤਂ ਵਾ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਕਤਪਰਿਕਮ੍ਮੇਨ ਆਕਾਸੋ ਹੋਤੂਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬੋ। ਆਕਾਸੋਯੇਵ ਹੋਤਿ। ਅਧੋ ਓਤਰਿਤੁਕਾਮਸ੍ਸ, ਉਦ੍ਧਂ ਵਾ ਆਰੋਹਿਤੁਕਾਮਸ੍ਸ ਸੁਸਿਰੋ ਹੋਤਿ, ਵਿਨਿਵਿਜ੍ਝਿਤ੍ਵਾ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮਸ੍ਸ ਛਿਦ੍ਦੋ। ਸੋ ਤਤ੍ਥ ਅਸਜ੍ਜਮਾਨੋ ਗਚ੍ਛਤਿ।

ਤਿਪਿਟਕਚੂਲ਼ਾਭਯਤ੍ਥੇਰੋ ਪਨੇਤ੍ਥਾਹ – ''ਆਕਾਸਕਸਿਣਸਮਾਪਜ੍ਜਨਂ, ਆਵੁਸੋ, ਕਿਮਤ੍ਥਿਯਂ, ਕਿਂ ਹਤ੍ਥਿਅਸ੍ਸਾਦੀਨਿ ਅਭਿਨਿਮ੍ਮਿਨਿਤੁਕਾਮੋ ਹਤ੍ਥਿਅਸ੍ਸਾਦਿ ਕਸਿਣਾਨਿ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ, ਨਨੁ ਯਤ੍ਥ ਕਤ੍ਥਚਿ ਕਸਿਣੇ ਪਰਿਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਟ੍ਠਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵਸੀਭਾਵੋਯੇਵ ਪਮਾਣਂ। ਯਂ ਯਂ ਇਚ੍ਛਤਿ, ਤਂ ਤਦੇਵ ਹੋਤੀ''ਤਿ। ਭਿਕ੍ਖੂ ਆਹਂਸੁ – ''ਪਾਲ਼ਿਯਾ, ਭਨ੍ਤੇ, ਆਕਾਸਕਸਿਣਂਯੇਵ ਆਗਤਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਵਸ੍ਸਮੇਤਂ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬ''ਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਪਾਲ਼ਿ –

''ਪਕਤਿਯਾ ਆਕਾਸਕਸਿਣਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਲਾਭੀ ਹੋਤਿ। ਤਿਰੋਕੁਟ੍ਟਂ ਤਿਰੋਪਾਕਾਰਂ ਤਿਰੋਪਬ੍ਬਤਂ ਆਵਜ੍ਜਤਿ। ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਞਾਣੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ – 'ਆਕਾਸੋ ਹੋਤੂ'ਤਿ। ਆਕਾਸੋ ਹੋਤਿ। ਤਿਰੋਕੁਟ੍ਟਂ ਤਿਰੋਪਾਕਾਰਂ ਤਿਰੋਪਬ੍ਬਤਂ ਅਸਜ੍ਜਮਾਨੋ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਯਥਾ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਪਕਤਿਯਾ ਅਨਿਦ੍ਧਿਮਨ੍ਤੋ ਕੇਨਚਿ ਅਨਾਵਟੇ ਅਪਰਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੇ ਅਸਜ੍ਜਮਾਨਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਚੇਤੋਵਸਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਤਿਰੋਕੁਟ੍ਟਂ ਤਿਰੋਪਾਕਾਰਂ ਤਿਰੋਪਬ੍ਬਤਂ ਅਸਜ੍ਜਮਾਨੋ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਆਕਾਸੇ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੧)।

ਸਚੇ ਪਨਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਅਧਿਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਸ੍ਸ ਅਨ੍ਤਰਾ ਪਬ੍ਬਤੋ ਵਾ ਰੁਕ੍ਖੋ ਵਾ ਉਟ੍ਠੇਤਿ, ਕਿਂ ਪੁਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ? ਦੋਸੋ ਨਤ੍ਥਿ। ਪੁਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਹਿ ਉਪਜ੍ਝਾਯਸ੍ਸ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਨਿਸ੍ਸਯਗ੍ਗਹਣਸਦਿਸਂ ਹੋਤਿ। ਇਮਿਨਾ ਚ ਪਨ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾ ਆਕਾਸੋ ਹੋਤੂਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਿਤਤ੍ਤਾ ਆਕਾਸੋ ਹੋਤਿਯੇਵ। ਪੁਰਿਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਬਲੇਨੇਵ ਚਸ੍ਸ ਅਨ੍ਤਰਾ ਅਞ੍ਞੋ ਪਬ੍ਬਤੋ ਵਾ ਰੁਕ੍ਖੋ ਵਾ ਉਤੁਮਯੋ ਉਟ੍ਠਹਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਅਟ੍ਠਾਨਮੇਵੇਤਂ। ਅਞ੍ਞੇਨ ਇਦ੍ਧਿਮਤਾ ਨਿਮ੍ਮਿਤੇ ਪਨ ਪਠਮਨਿਮ੍ਮਾਨਂ ਬਲਵਂ ਹੋਤਿ। ਇਤਰੇਨ ਤਸ੍ਸ ਉਦ੍ਧਂ ਵਾ ਅਧੋ ਵਾ ਗਨ੍ਤਬ੍ਬਂ।

੩੯੩. **ਪਥਵਿਯਾਪਿ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨਿਮੁਜ੍ਜ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਉਟ੍ਠਾਨਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਨਿਮੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਸਂਸੀਦਨਂ। ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਞ੍ਚ ਨਿਮੁਜ੍ਜਞ੍ਚ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨਿਮੁਜ੍ਜਂ। ਏਵਂ ਕਾਤੁਕਾਮੇਨ ਆਪੋਕਸਿਣਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਉਟ੍ਠਾਯ ਏਤ੍ਤਕੇ ਠਾਨੇ ਪਥਵੀ ਉਦਕਂ ਹੋਤੂਤਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬਂ। ਸਹ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਯਥਾ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨੇ ਠਾਨੇ ਪਥਵੀ ਉਦਕਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਤਤ੍ਥ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨਿਮੁਜ੍ਜਂ ਕਰੋਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਪਾਲ਼ਿ –

> ''ਪਕਤਿਯਾ ਆਪੋਕਸਿਣਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਲਾਭੀ ਹੋਤਿ। ਪਥਵਿਂ ਆਵਜ੍ਜਤਿ। ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਞਾਣੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ – 'ਉਦਕਂ ਹੋਤੂ'ਤਿ। ਉਦਕਂ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਪਥਵਿਯਾ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨਿਮੁਜ੍ਜਂ ਕਰੋਤਿ। ਯਥਾ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਪਕਤਿਯਾ ਅਨਿਦ੍ਧਿਮਨ੍ਤੋ ਉਦਕੇ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨਿਮੁਜ੍ਜਂ ਕਰੋਨ੍ਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਚੇਤੋਵਸਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਪਥਵਿਯਾ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨਿਮੁਜ੍ਜਂ ਕਰੋਤਿ, ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਉਦਕੇ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੧)।

ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨਿਮੁਜ੍ਜਮੇਵ, ਨ੍ਹਾਨਪਾਨਮੁਖਧੋਵਨਭਣ੍ਡਕਧੋਵਨਾਦੀਸੁ ਯਂ ਯਂ ਇਚ੍ਛਤਿ, ਤਂ ਤਂ ਕਰੋਤਿ। ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਉਦਕਮੇਵ, ਸਪ੍ਪਿਤੇਲਮਧੁਫਾਣਿਤਾਦੀਸੁਪਿ ਯਂ ਯਂ ਇਚ੍ਛਤਿ, ਤਂ ਤਂ ਇਦਞ੍ਚਿਦਞ੍ਚ ਏਤ੍ਤਕਂ ਹੋਤੂਤਿ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਧਿਟ੍ਠਹਨ੍ਤਸ੍ਸ ਯਥਾਧਿਟ੍ਠਿਤਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਉਦ੍ਧਰਿਤ੍ਵਾ ਭਾਜਨਗਤਂ ਕਰੋਨ੍ਤਸ੍ਸ ਸਪ੍ਪਿ ਸਪ੍ਪਿਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਤੇਲਾਦੀਨਿ ਤੇਲਾਦੀਨਿਯੇਵ। ਉਦਕਂ ਉਦਕਮੇਵ। ਸੋ ਤਤ੍ਥ ਤੇਮਿਤੁਕਾਮੋਵ ਤੇਮੇਤਿ, ਨ ਤੇਮਿਤੁਕਾਮੋ ਨ ਤੇਮੇਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵ ਚ ਸਾ ਪਥਵੀ ਉਦਕਂ ਹੋਤਿ ਸੇਸਜਨਸ੍ਸ ਪਥਵੀਯੇਵ। ਤਤ੍ਥ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਪਤ੍ਤਿਕਾਪਿ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਯਾਨਾਦੀਹਿਪਿ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਕਸਿਕਮ੍ਮਾਦੀਨਿਪਿ ਕਰੋਨ੍ਤਿਯੇਵ। ਸਚੇ ਪਨਾਯਂ ਤੇਸਮ੍ਪਿ ਉਦਕਂ ਹੋਤੂਤਿ ਇਚ੍ਛਤਿ, ਹੋਤਿਯੇਵ। ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਕਾਲਂ ਪਨ ਅਤਿਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਯਂ ਪਕਤਿਯਾ ਘਟਤਲ਼ਾਕਾਦੀਸੁ ਉਦਕਂ, ਤਂ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਅਵਸੇਸਂ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਟ੍ਠਾਨਂ ਪਥਵੀਯੇਵ ਹੋਤਿ।

੩੯੪. **ਉਦਕੇਪਿ ਅਭਿਜ੍ਜਮਾਨੇ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਯਂ ਉਦਕਂ ਅਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਸਂਸੀਦਤਿ, ਤਂ ਭਿਜ੍ਜਮਾਨਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਵਿਪਰੀਤਂ ਅਭਿਜ੍ਜਮਾਨਂ। ਏਵਂ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮੇਨ ਪਨ ਪਥਵੀਕਸਿਣਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਏਤ੍ਤਕੇ ਠਾਨੇ ਉਦਕਂ ਪਥਵੀ ਹੋਤੂਤਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬਂ। ਸਹ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਯਥਾ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਟ੍ਠਾਨੇ ਉਦਕਂ ਪਥਵੀਯੇਵ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਤਤ੍ਥ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਪਾਲ਼ਿ –

> ''ਪਕਤਿਯਾ ਪਥਵੀਕਸਿਣਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਲਾਭੀ ਹੋਤਿ। ਉਦਕਂ ਆਵਜ੍ਜਤਿ। ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਞਾਣੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ – 'ਪਥਵੀ ਹੋਤੂ'ਤਿ। ਪਥਵੀ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਅਭਿਜ੍ਜਮਾਨੇ ਉਦਕੇ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਯਥਾ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਪਕਤਿਯਾ ਅਨਿਦ੍ਧਿਮਨ੍ਤੋ ਅਭਿਜ੍ਜਮਾਨਾਯ ਪਥਵਿਯਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਚੇਤੋਵਸਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਅਭਿਜ੍ਜਮਾਨੇ ਉਦਕੇ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਪਥਵਿਯ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੧)।

ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਯਂ ਯਂ ਇਰਿਯਾਪਥਂ ਇਚ੍ਛਤਿ, ਤਂ ਤਂ ਕਰੋਤਿ। ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਪਥਵਿਮੇਵ ਕਰੋਤਿ, ਮਣਿਸੁਵਣ੍ਣਪਬ੍ਬਤਰੁਕ੍ਖਾਦੀਸੁਪਿ ਯਂ ਯਂ ਇਚ੍ਛਤਿ, ਤਂ ਤਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ, ਯਥਾਧਿਟ੍ਠਿਤਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵ ਚ ਤਂ ਉਦਕਂ ਪਥਵੀ ਹੋਤਿ, ਸੇਸਜਨਸ੍ਸ ਉਦਕਮੇਵ, ਮਚ੍ਛਕਚ੍ਛਪਾ ਚ ਉਦਕਕਾਕਾਦਯੋ ਚ ਯਥਾਰੁਚਿ ਵਿਚਰਨ੍ਤਿ। ਸਚੇ ਪਨਾਯਂ ਅਞ੍ਞੇਸਮ੍ਪਿ ਮਨੁਸ੍ਸਾਨਂ ਤਂ ਪਥਵਿਂ ਕਾਤੁਂ ਇਚ੍ਛਤਿ, ਕਰੋਤਿਯੇਵ। ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਕਾਲਾਤਿਕ੍ਕਮੇਨ ਪਨ ਉਦਕਮੇਵ ਹੋਤਿ।

੩੯੫. **ਪਲ੍ਲਙ੍ਕੇਨ ਕਮਤੀ**ਤਿ ਪਲ੍ਲਙ੍ਕੇਨ ਗਚ੍ਛਤਿ। **ਪਕ੍ਖੀ ਸਕੁਣੋ**ਤਿ ਪਕ੍ਖੇਹਿ ਯੁਤ੍ਤਸਕੁਣੋ। ਏਵੰ ਕਾਤੁਕਾਮੇਨ ਪਨ ਪਥਵੀਕਸਿਣੰ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਸਚੇ ਨਿਸਿਨ੍ਨੋ ਗਨ੍ਤੁਮਿਚ੍ਛਤਿ, ਪਲ੍ਲਙ੍ਕਪ੍ਪਮਾਣੰ ਠਾਨੰ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਕਮ੍ਮੰ ਕਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬੰ। ਸਚੇ ਨਿਪਨ੍ਨੋ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮੋ ਹੋਤਿ ਮਞ੍ਚਪ੍ਪਮਾਣੰ, ਸਚੇ ਪਦਸਾ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮੋ ਹੋਤਿ ਮਗ੍ਗਪ੍ਪਮਾਣਨ੍ਤਿ ਏਵੰ ਯਥਾਨੁਰੂਪੰ ਠਾਨੰ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਪਥਵੀ ਹੋਤੂਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬੰ, ਸਹ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਪਥਵੀਯੇਵ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਯੰ ਪਾਲ਼ਿ –

> ''ਆਕਾਸੇਪਿ ਪਲ੍ਲਙ੍ਕੇਨ ਕਮਤਿ, ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਪਕ੍ਖੀ ਸਕੁਣੋਤਿ। ਪਕਤਿਯਾ ਪਥਵੀਕਸਿਣਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਲਾਭੀ ਹੋਤਿ, ਆਕਾਸੰ ਆਵਜ੍ਜਤਿ। ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਞਾਣੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ – 'ਪਥਵੀ ਹੋਤੂ'ਤਿ। ਪਥਵੀ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਆਕਾਸੇ ਅਨ੍ਤਲਿਕ੍ਖੇ ਚਙ੍ਕਮਤਿਪਿ ਤਿਟ੍ਠਤਿਪਿ ਨਿਸੀਦਤਿਪਿ ਸੇਯ੍ਯਮ੍ਪਿ ਕਪ੍ਪੇਤਿ। ਯਥਾ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਪਕਤਿਯਾ ਅਨਿਦ੍ਧਿਮਨ੍ਤੋ ਪਥਵਿਯੰ ਚਙ੍ਕਮਨ੍ਤਿਪਿ...ਪੇ॰... ਸੇਯ੍ਯਮ੍ਪਿ ਕਪ੍ਪੇਨ੍ਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਚੇਤੋਵਸਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਆਕਾਸੇ ਅਨ੍ਤਲਿਕ੍ਖੇ ਚਙ੍ਕਮਤਿਪਿ... ਪੇ॰... ਸੇਯ੍ਯਮ੍ਪਿ ਕਪ੍ਪੇਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੧)।

ਆਕਾਸੇ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮੇਨ ਚ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਲਾਭਿਨਾਪਿ ਭਵਿਤਬ੍ਬੰ। ਕਸ੍ਮਾ? ਅਨ੍ਤਰੇ ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾ ਵਾ ਪਬ੍ਬਤਰੁਕ੍ਖਾਦਯੋ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਨਾਗਸੁਪਣ੍ਣਾਦਯੋ ਵਾ ਉਸੂਯਨ੍ਤਾ ਮਾਪੇਨ੍ਤਿ, ਨੇਸੰ ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥੰ। ਤੇ ਪਨ ਦਿਸ੍ਵਾ ਕਿੰ ਕਾਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ? ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨੰ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਆਕਾਸੋ ਹੋਤੂਤਿ ਪਰਿਕਮ੍ਮੰ ਕਤ੍ਵਾ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬੰ। ਥੇਰੋ ਪਨਾਹ ''ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਸਮਾਪਜ੍ਜਨੰ, ਆਵੁਸੋ, ਕਿਮਤ੍ਥਿਯੰ, ਨਨੁ ਸਮਾਹਿਤਮੇਵਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤੰ, ਤੇਨ ਯੰ ਯੰ ਠਾਨੰ ਆਕਾਸੋ ਹੋਤੂਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ, ਆਕਾਸੋਯੇਵ ਹੋਤੀ''ਤਿ। ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਏਵਮਾਹ, ਅਥ ਖੋ ਤਿਰੋਕੁਟ੍ਟਪਾਰਿਹਾਰਿਯੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਪਟਿਪਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬੰ।

ਅਪਿਚ ਓਕਾਸੇ ਓਰੋਹਣਤ੍ਥਮ੍ਪਿ ਇਮਿਨਾ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਲਾਭਿਨਾ ਭਵਿਤਬ੍ਬੰ, ਅਯਞ੍ਹਿ ਸਚੇ ਅਨੋਕਾਸੇ ਨ੍ਹਾਨਤਿਤ੍ਥੇ ਵਾ ਗਾਮਦ੍ਵਾਰੇ ਵਾ ਓਰੋਹਤਿ। ਮਹਾਜਨਸ੍ਸ ਪਾਕਟੋ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਨਾ ਪਸ੍ਸਿਤ੍ਵਾ ਅਨੋਕਾਸੰ ਵਜ੍ਜੇਤ੍ਵਾ ਓਕਾਸੇ ਓਤਰਤੀਤਿ।

੩੯੬. ਇਮੇਪਿ ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯੇ ਏਵੰਮਹਿਦ੍ਧਿਕੇ ਏਵੰਮਹਾਨੁਭਾਵੇ ਪਾਣਿਨਾ ਪਰਾਮਸਤਿ ਪਰਿਮਜ੍ਜਤੀਤਿ ਏਤ੍ਥ ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯਾਨੰ ਦ੍ਵਾਚਤ੍ਤਾਲੀਸਯੋਜਨਸਹਸ੍ਸਸ੍ਸ ਉਪਰਿ ਚਰਣੇਨ ਮਹਿਦ੍ਧਿਕਤਾ, ਤੀਸੁ ਦੀਪੇਸੁ ਏਕਕ੍ਖਣੇ ਆਲੋਕਕਰਣੇਨ ਮਹਾਨੁਭਾਵਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਵੰ ਉਪਰਿ ਚਰਣਆਲੋਕਕਰਣੇਹਿ ਵਾ ਮਹਿਦ੍ਧਿਕੇ ਤੇਨੇਵ ਮਹਾਨੁਭਾਵੇ। **ਪਰਾਮਸਤੀ**ਤਿ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ ਏਕਦੇਸੇ ਵਾ ਛੁਪਤਿ। **ਪਰਿਮਜ੍ਜਤੀ**ਤਿ ਸਮਨ੍ਤਤੋ ਆਦਾਸਤਲੰ ਵਿਯ ਪਰਿਮਜ੍ਜਤਿ। ਅਯੰ ਪਨਸ੍ਸ ਇਦ੍ਧਿ ਅਭਿਞ੍ਞਾਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਵਸੇਨੇਵ ਇਜ੍ਝਤਿ, ਨਤ੍ਥੇਤ੍ਥ ਕਸਿਣਸਮਾਪਤ੍ਤਿਨਿਯਮੋ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਯੰ –

> ''ਇਮੇਪਿ ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯੇ...ਪੇ॰... ਪਰਿਮਜ੍ਜਤੀਤਿ ਇਧ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਚੇਤੋਵਸਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯੇ ਆਵਜ੍ਜਤਿ, ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਞਾਣੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ – 'ਹਤ੍ਥਪਾਸੇ ਹੋਤੂ'ਤਿ। ਹਤ੍ਥਪਾਸੇ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਨਿਸਿਨ੍ਨਕੋ ਵਾ ਨਿਪਨ੍ਨਕੋ ਵਾ ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯੇ ਪਾਣਿਨਾ ਆਮਸਤਿ ਪਰਾਮਸਤਿ ਪਰਿਮਜ੍ਜਤਿ। ਯਥਾ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਪਕਤਿਯਾ ਅਨਿਦ੍ਧਿਮਨ੍ਤੋ ਕਿਞ੍ਚਿਦੇਵ ਰੂਪਗਤੰ ਹਤ੍ਥਪਾਸੇ ਆਮਸਨ੍ਤਿ ਪਰਾਮਸਨ੍ਤਿ ਪਰਿਮਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ...ਪੇ॰... ਪਰਿਮਜ੍ਜਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੨)।

ਸ੍ਵਾਯੰ ਯਦਿ ਇਚ੍ਛਤਿ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਪਰਾਮਸਿਤੁੰ, ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਪਰਾਮਸਤਿ, ਯਦਿ ਪਨ ਇਧੇਵ ਨਿਸਿਨ੍ਨਕੋ ਵਾ ਨਿਪਨ੍ਨਕੋ ਵਾ ਪਰਾਮਸਿਤੁਕਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਹਤ੍ਥਪਾਸੇ ਹੋਤੂਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ, ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਬਲੇਨ ਵਣ੍ਟਾ ਮੁਤ੍ਤਤਾਲਫਲੰ ਵਿਯ ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਹਤ੍ਥਪਾਸੇ ਠਿਤੇ ਵਾ ਪਰਾਮਸਤਿ, ਹਤ੍ਥੰ ਵਾ ਵਡ੍ਢੇਤ੍ਵਾ। ਵਡ੍ਢੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪਨ ਕਿੰ ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਕੰ ਵਡ੍ਢਤਿ, ਅਨੁਪਾਦਿਨ੍ਨਕਨ੍ਤਿ? ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਕੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਅਨੁਪਾਦਿਨ੍ਨਕੰ ਵਡ੍ਢਤਿ।

ਤਤ੍ਥ **ਤਿਪਿਟਕਚੂਲ਼ਨਾਗਤ੍ਥੇਰੋ** ਆਹ ‘‘ਕਿਂ ਪਨਾਵੁਸੋ, ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਕਂ ਖੁਦ੍ਦਕਮ੍ਪਿ ਮਹਨ੍ਤਮ੍ਪਿ ਨ ਹੋਤਿ, ਨਨੁ ਯਦਾ ਭਿਕ੍ਖੁ ਤਾਲਚ੍ਛਿਦ੍ਦਾਦੀਹਿ ਨਿਕ੍ਖਮਤਿ, ਤਦਾ ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਕਂ ਖੁਦ੍ਦਕਂ ਹੋਤਿ। ਯਦਾ ਮਹਨ੍ਤਂ ਅਤ੍ਤਭਾਵਂ ਕਰੋਤਿ, ਤਦਾ ਮਹਨ੍ਤਂ ਹੋਤਿ ਮਹਾਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨਤ੍ਥੇਰਸ੍ਸ ਵਿਯਾ’’ਤਿ।

ਨਨ੍ਦੋਪਨਨ੍ਦਨਾਗਦਮਨਕਥਾ

ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਕਿਰ ਸਮਯੇ ਅਨਾਥਪਿਣ੍ਡਿਕੋ ਗਹਪਤਿ ਭਗਵਤੋ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਂ ਸੁਤ੍ਵਾ ‘‘ਸ੍ਵੇ, ਭਨ੍ਤੇ, ਪਞ੍ਚਹਿ ਭਿਕ੍ਖੁਸਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਮ੍ਹਾਕਂ ਗੇਹੇ ਭਿਕ੍ਖਂ ਗਣ੍ਹਥਾ’’ਤਿ ਨਿਮਨ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਪਕ੍ਕਮਿ। ਭਗਵਾ ਅਧਿਵਾਸੇਤ੍ਵਾ ਤਂਦਿਵਸਾਵਸੇਸਂ ਰਤ੍ਤਿਭਾਗਞ੍ਚ ਵੀਤਿਨਾਮੇਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਚੂਸਸਮਯੇ ਦਸਸਹਸ੍ਸਿਲੋਕਧਾਤੁਂ ਓਲੋਕੇਸਿ। ਅਥਸ੍ਸ **ਨਨ੍ਦੋਪਨਨ੍ਦੋ** ਨਾਮ ਨਾਗਰਾਜਾ ਞਾਣਮੁਖੇ ਆਪਾਥਮਾਗਚ੍ਛਿ। ਭਗਵਾ ‘‘ਅਯਂ ਨਾਗਰਾਜਾ ਮਯ੍ਹਂ ਞਾਣਮੁਖੇ ਆਪਾਥਮਾਗਚ੍ਛਿ, ਅਤ੍ਥਿ ਨੁ ਖੋ ਅਸ੍ਸ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯੋ’’ਤਿ ਆਵਜ੍ਜੇਨ੍ਤੋ ‘‘ਅਯਂ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕੋ ਤੀਸੁ ਰਤਨੇਸੁ ਅਪ੍ਪਸਨ੍ਨੋ’’ਤਿ ਦਿਸ੍ਵਾ ‘‘ਕੋ ਨੁ ਖੋ ਇਮਂ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਤੋ ਵਿਵੇਚੇਯ੍ਯਾ’’ਤਿ ਆਵਜ੍ਜੇਨ੍ਤੋ ਮਹਾਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨਤ੍ਥੇਰਂ ਅਦ੍ਦਸ।

ਤਤੋ ਪਭਾਤਾਯ ਰਤ੍ਤਿਯਾ ਸਰੀਰਪਟਿਜਗ੍ਗਨਂ ਕਤ੍ਵਾ ਆਯਸ੍ਮਨ੍ਤਂ ਆਨਨ੍ਦਂ ਆਮਨ੍ਤੇਸਿ – ‘‘ਆਨਨ੍ਦ, ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਭਿਕ੍ਖੁਸਤਾਨਂ ਆਰੋਚੇਹਿ ਤਥਾਗਤੋ ਦੇਵਚਾਰਿਕਂ ਗਚ੍ਛਤੀ’’ਤਿ। ਤਂ ਦਿਵਸਞ੍ਚ ਨਨ੍ਦੋਪਨਨ੍ਦਸ੍ਸ ਆਪਾਨਭੂਮਿਂ ਸਜ੍ਜਯਿਂਸੁ। ਸੋ ਦਿਬ੍ਬਰਤਨਪਲ੍ਲਙ੍ਕੇ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਸੇਤਚ੍ਛਤ੍ਤੇਨ ਧਾਰਿਯਮਾਨੇਨ ਤਿਵਿਧਨਾਟਕੇਹਿ ਚੇਵ ਨਾਗਪਰਿਸਾਯ ਚ ਪਰਿਵੁਤੋ ਦਿਬ੍ਬਭਾਜਨੇਸੁ ਉਪਟ੍ਠਾਪਿਤਂ ਅਨ੍ਨਪਾਨਵਿਧਿਂ ਓਲੋਕਯਮਾਨੋ ਨਿਸਿਨ੍ਨੋ ਹੋਤਿ। ਅਥ ਭਗਵਾ ਯਥਾ ਨਾਗਰਾਜਾ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਤਥਾ ਕਤ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਵਿਤਾਨਮਤ੍ਥਕੇਨੇਵ ਪਞ੍ਚਹਿ ਭਿਕ੍ਖੁਸਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਤਾਵਤਿਂਸਦੇਵਲੋਕਾਭਿਮੁਖੋ ਪਾਯਾਸਿ।

ਤੇਨ ਖੋ ਪਨ ਸਮਯੇਨ ਨਨ੍ਦੋਪਨਨ੍ਦਸ੍ਸ ਨਾਗਰਾਜਸ੍ਸ ਏਵਰੂਪਂ ਪਾਪਕਂ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਹੋਤਿ – ‘‘ਇਮੇ ਹਿ ਨਾਮ ਮੁਣ੍ਡਕਾ ਸਮਣਕਾ ਅਮ੍ਹਾਕਂ ਉਪਰੂਪਰਿਭਵਨੇਨ ਦੇਵਾਨਂ ਤਾਵਤਿਂਸਾਨਂ ਭਵਨਂ ਪਵਿਸਨ੍ਤਿਪਿ ਨਿਕ੍ਖਮਨ੍ਤਿਪਿ, ਨ ਦਾਨਿ ਇਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਇਮੇਸਂ ਅਮ੍ਹਾਕਂ ਮਤ੍ਥਕੇ ਪਾਦਪਂਸੁਂ ਓਕਿਰਨ੍ਤਾਨਂ ਗਨ੍ਤੁਂ ਦਸ੍ਸਾਮੀ’’ਤਿ ਉਟ੍ਠਾਯ ਸਿਨੇਰੁਪਾਦਂ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਤਂ ਅਤ੍ਤਭਾਵਂ ਵਿਜਹਿਤ੍ਵਾ ਸਿਨੇਰੁਂ ਸਤ੍ਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਂ ਭੋਗੇਹਿ ਪਰਿਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਉਪਰਿ ਫਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਤਾਵਤਿਂਸਭਵਨਂ ਅਵਕੁਜ੍ਜੇਨ ਫਣੇਨ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਅਦਸ੍ਸਨਂ ਗਮੇਸਿ।

ਅਥ ਖੋ ਆਯਸ੍ਮਾ ਰਟ੍ਠਪਾਲੋ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਏਤਦਵੋਚ ‘‘ਪੁਬ੍ਬੇ, ਭਨ੍ਤੇ, ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਪਦੇਸੇ ਠਿਤੋ ਸਿਨੇਰੁਂ ਪਸ੍ਸਾਮਿ, ਸਿਨੇਰੁਪਰਿਭਣ੍ਡਂ ਪਸ੍ਸਾਮਿ, ਤਾਵਤਿਂਸਂ ਪਸ੍ਸਾਮਿ, ਵੇਜਯਨ੍ਤਂ ਪਸ੍ਸਾਮਿ, ਵੇਜਯਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪਾਸਾਦਸ੍ਸ ਉਪਰਿ ਧਜਂ ਪਸ੍ਸਾਮਿ। ਕੋ ਨੁ ਖੋ, ਭਨ੍ਤੇ, ਹੇਤੁ ਕੋ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਯਂ ਏਤਰਹਿ ਨੇਵ ਸਿਨੇਰੁਂ ਪਸ੍ਸਾਮਿ…ਪੇ॰… ਨ ਵੇਜਯਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪਾਸਾਦਸ੍ਸ ਉਪਰਿ ਧਜਂ ਪਸ੍ਸਾਮੀ’’ਤਿ। ‘‘ਅਯਂ, ਰਟ੍ਠਪਾਲ, ਨਨ੍ਦੋਪਨਨ੍ਦੋ ਨਾਮ ਨਾਗਰਾਜਾ ਤੁਮ੍ਹਾਕਂ ਕੁਪਿਤੋ ਸਿਨੇਰੁਂ ਸਤ੍ਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਂ ਭੋਗੇਹਿ ਪਰਿਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਉਪਰਿ ਫਣੇਨ ਪਟਿਚ੍ਛਾਦੇਤ੍ਵਾ ਅਨ੍ਧਕਾਰਂ ਕਤ੍ਵਾ ਠਿਤੋ’’ਤਿ। ‘‘ਦਮੇਮਿ ਨਂ, ਭਨ੍ਤੇ’’ਤਿ। ਨ ਭਗਵਾ ਅਨੁਜਾਨਿ। ਅਥ ਖੋ ਆਯਸ੍ਮਾ ਭਦ੍ਦਿਯੋ ਆਯਸ੍ਮਾ ਰਾਹੁਲੋਤਿ ਅਨੁਕ੍ਕਮੇਨ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਭਿਕ੍ਖੂ ਉਟ੍ਠਹਿਂਸੁ। ਨ ਭਗਵਾ ਅਨੁਜਾਨਿ।

ਅਵਸਾਨੇ ਮਹਾਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨਤ੍ਥੇਰੋ ‘‘ਅਹਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਦਮੇਮਿ ਨ’’ਨ੍ਤਿ ਆਹ। ‘‘ਦਮੇਹਿ ਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨਾ’’ਤਿ ਭਗਵਾ ਅਨੁਜਾਨਿ। ਥੇਰੋ ਅਤ੍ਤਭਾਵਂ ਵਿਜਹਿਤ੍ਵਾ ਮਹਨ੍ਤਂ ਨਾਗਰਾਜਵਣ੍ਣਂ ਅਭਿਨਿਮ੍ਮਿਨਿਤ੍ਵਾ ਨਨ੍ਦੋਪਨਨ੍ਦਂ ਚੁਦ੍ਦਸਕ੍ਖਤ੍ਤੁਂ ਭੋਗੇਹਿ ਪਰਿਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਫਣਮਤ੍ਥਕੇ ਅਤ੍ਤਨੋ ਫਣਂ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਸਿਨੇਰੁਨਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਭਿਨਿਪ੍ਪੀਲ਼ੇਸਿ। ਨਾਗਰਾਜਾ ਪਧੂਮਾਯਿ। ਥੇਰੋਪਿ ‘‘ਨ ਤੁਯ੍ਹਂਯੇਵ ਸਰੀਰੇ ਧੂਮੋ ਅਤ੍ਥਿ, ਮਯ੍ਹਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੀ’’ਤਿ ਪਧੂਮਾਯਿ। ਨਾਗਰਾਜਸ੍ਸ ਧੂਮੋ ਥੇਰਂ ਨ ਬਾਧਤਿ। ਥੇਰਸ੍ਸ ਪਨ ਧੂਮੋ ਨਾਗਰਾਜਾਨਂ ਬਾਧਤਿ। ਤਤੋ ਨਾਗਰਾਜਾ ਪਜ੍ਜਲਿ। ਥੇਰੋਪਿ ‘‘ਨ ਤੁਯ੍ਹਂਯੇਵ ਸਰੀਰੇ ਅਗ੍ਗਿ ਅਤ੍ਥਿ, ਮਯ੍ਹਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੀ’’ਤਿ ਪਜ੍ਜਲਿ। ਨਾਗਰਾਜਸ੍ਸ ਤੇਜੋ ਥੇਰਂ ਨ ਬਾਧਤਿ। ਥੇਰਸ੍ਸ ਪਨ ਤੇਜੋ ਨਾਗਰਾਜਾਨਂ ਬਾਧਤਿ। ਨਾਗਰਾਜਾ ‘‘ਅਯਂ ਮਂ ਸਿਨੇਰੁਨਾ ਅਭਿਨਿਪ੍ਪੀਲ਼ੇਤ੍ਵਾ ਧੂਮਾਯਤਿ ਚੇਵ ਪਜ੍ਜਲਤਿ ਚਾ’’ਤਿ ਚਿਨ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ‘‘ਭੋ ਤ੍ਵਂ ਕੋਸੀ’’ਤਿ ਪਟਿਪੁਚ੍ਛਿ। ‘‘ਅਹਂ ਖੋ, ਨਨ੍ਦ, ਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨੋ’’ਤਿ। ‘‘ਭਨ੍ਤੇ, ਅਤ੍ਤਨੋ ਭਿਕ੍ਖੁਭਾਵੇਨ ਤਿਟ੍ਠਾਹੀ’’ਤਿ।

ਥੇਰੋ ਤੰ ਅਤ੍ਤਭਾਵ◌ੰ ਵ◌ਿਜਹਿਤ੍ਵ◌ਾ ਤਸ੍ਸ ਦਕ੍ਖਿਣਕਣ੍ਣਸੋਤੇਨ ਪਵ◌ਿਸਿਤ੍ਵ◌ਾ ਵ◌ਾਮਕਣ੍ਣਸੋਤੇਨ ਨਿਕ੍ਖਮਿ , ਵ◌ਾਮਕਣ੍ਣਸੋਤੇਨ ਪਵ◌ਿਸਿਤ੍ਵ◌ਾ ਦਕ੍ਖਿਣਕਣ੍ਣਸੋਤੇਨ ਨਿਕ੍ਖਮਿ, ਤਥਾ ਦਕ੍ਖਿਣਨਾਸਸੋਤੇਨ ਪਵ◌ਿਸਿਤ੍ਵ◌ਾ ਵ◌ਾਮਨਾਸਸੋਤੇਨ ਨਿਕ੍ਖਮਿ, ਵ◌ਾਮਨਾਸਸੋਤੇਨ ਪਵ◌ਿਸਿਤ੍ਵ◌ਾ ਦਕ੍ਖਿਣਨਾਸਸੋਤੇਨ ਨਿਕ੍ਖਮਿ। ਤਤੋ ਨਾਗਰਾਜਾ ਮੁਖੰ ਵ◌ਿਵਰਿ। ਥੇਰੋ ਮੁਖੇਨ ਪਵ◌ਿਸਿਤ੍ਵ◌ਾ ਅਨ੍ਤੋਕੁਚ੍ਛਿਯੰ ਪਾਚੀਨੇਨ ਚ ਪਚ੍ਛਿਮੇਨ ਚ ਚਙ੍ਕਮਤਿ। ਭਗਵ◌ਾ ''ਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨ, ਮਨਸਿਕਰੋਹਿ ਮਹਿਦ੍ਧਿਕੋ ਏਸ ਨਾਗੋ''ਤਿ ਆਹ। ਥੇਰੋ ''ਮਯ੍ਹੰ ਖੋ, ਭਨ੍ਤੇ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾ ਭਾਵ◌ਿਤਾ ਬਹੁਲੀਕਤਾ ਯਾਨੀਕਤਾ ਵਤ੍ਥੁਕਤਾ ਅਨੁਟ੍ਠਿਤਾ ਪਰਿਚਿਤਾ ਸੁਸਮਾਰਦ੍ਧਾ, ਤਿਟ੍ਠਤੁ, ਭਨ੍ਤੇ, ਨਨ੍ਦੋਪਨਨ੍ਦੋ, ਅਹੰ ਨਨ੍ਦੋਪਨਨ੍ਦਸਦਿਸਾਨੰ ਨਾਗਰਾਜਾਨੰ ਸਤਮ੍ਪਿ ਸਹਸ੍ਸਮ੍ਪਿ ਸਤਸਹਸ੍ਸਮ੍ਪਿ ਦਮੇਯ੍ਯ''ਨ੍ਤਿ ਆਹ।

ਨਾਗਰਾਜਾ ਚਿਨ੍ਤੇਸਿ ''ਪਵ◌ਿਸਨ੍ਤੋ ਤਾਵ ਮੇ ਨ ਦਿਟ੍ਠੋ, ਨਿਕ੍ਖਮਨਕਾਲੇ ਦਾਨਿ ਨੰ ਦਾਠਨ੍ਤਰੇ ਪਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵ◌ਾ ਸਙ੍ਖਾਦਿਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ ਚਿਨ੍ਤੇਤ੍ਵ◌ਾ ਨਿਕ੍ਖਮ ਭਨ੍ਤੇ, ਮਾ ਮੰ ਅਨ੍ਤੋਕੁਚ੍ਛਿਯੰ ਅਪਰਾਪਰੰ ਚਙ੍ਕਮਨ੍ਤੋ ਬਾਧਯਿਤ੍ਥਾਤਿ ਆਹ। ਥੇਰੋ ਨਿਕ੍ਖਮਿਤ੍ਵ◌ਾ ਬਹਿ ਅਟ੍ਠਾਸਿ। ਨਾਗਰਾਜਾ ਅਯੰ ਸੋਤਿ ਦਿਸ੍ਵ◌ਾ ਨਾਸਵ◌ਾਤੰ ਵ◌ਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿ। ਥੇਰੋ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਝਾਨੰ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿ। ਲੋਮਕੂਪਮ੍ਪਿਸ੍ਸ ਵ◌ਾਤੋ ਚਾਲੇਤੁੰ ਨਾਸਕ੍ਖਿ। ਅਵ◌ਸੇਸਾ ਭਿਕ੍ਖੂ ਕਿਰ ਆਦਿਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਸਬ੍ਬਪਾਟਿਹਾਰਿਯਾਨਿ ਕਾਤੁੰ ਸਕ੍ਕੁਣੇਯ੍ਯੁੰ, ਇਮੰ ਪਨ ਠਾਨੰ ਪਤ੍ਵ◌ਾ ਏਵ◌ੰ ਖਿਪ੍ਪਨਿਸਨ੍ਤਿਨੋ ਹੁਤ੍ਵ◌ਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤੁੰ ਨ ਸਕ੍ਖਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਤੇਸੰ ਭਗਵ◌ਾ ਨਾਗਰਾਜਦਮਨੰ ਨਾਨੁਜਾਨਿ।

ਨਾਗਰਾਜਾ ''ਅਹੰ ਇਮਸ੍ਸ ਸਮਣਸ੍ਸ ਨਾਸਵ◌ਾਤੇਨ ਲੋਮਕੂਪਮ੍ਪਿ ਚਾਲੇਤੁੰ ਨਾਸਕ੍ਖਿੰ, ਮਹਿਦ੍ਧਿਕੋ ਸਮਣੋ''ਤਿ ਚਿਨ੍ਤੇਸਿ। ਥੇਰੋ ਅਤ੍ਤਭਾਵ◌ੰ ਵ◌ਿਜਹਿਤ੍ਵ◌ਾ ਸੁਪਣ੍ਣਰੂਪੰ ਅਭਿਨਿਮ੍ਮਿਨਿਤ੍ਵ◌ਾ ਸੁਪਣ੍ਣਵ◌ਾਤੰ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਨਾਗਰਾਜਾਨੰ ਅਨੁਬਨ੍ਧਿ। ਨਾਗਰਾਜਾ ਤੰ ਅਤ੍ਤਭਾਵ◌ੰ ਵ◌ਿਜਹਿਤ੍ਵ◌ਾ ਮਾਣਵਕਵਣ੍ਣੰ ਅਭਿਨਿਮ੍ਮਿਨਿਤ੍ਵ◌ਾ ''ਭਨ੍ਤੇ, ਤੁਮ੍ਹਾਕੰ ਸਰਣੰ ਗਚ੍ਛਾਮੀ''ਤਿ ਵਦਨ੍ਤੋ ਥੇਰਸ੍ਸ ਪਾਦੇ ਵਨ੍ਦਿ। ਥੇਰੋ ''ਸਤ੍ਥਾ, ਨਨ੍ਦ, ਆਗਤੋ, ਏਹਿ ਗਮਿਸ੍ਸਾਮਾ''ਤਿ ਨਾਗਰਾਜਾਨੰ ਦਮਯਿਤ੍ਵ◌ਾ ਨਿਬ੍ਬਿਸੰ ਕਤ੍ਵ◌ਾ ਗਹੇਤ੍ਵ◌ਾ ਭਗਵਤੋ ਸਨ੍ਤਿਕੰ ਅਗਮਾਸਿ। ਨਾਗਰਾਜਾ ਭਗਵਨ੍ਤੰ ਵਨ੍ਦਿਤ੍ਵ◌ਾ ''ਭਨ੍ਤੇ, ਤੁਮ੍ਹਾਕੰ ਸਰਣੰ ਗਚ੍ਛਾਮੀ''ਤਿ ਆਹ। ਭਗਵ◌ਾ ''ਸੁਖੀ ਹੋਹਿ, ਨਾਗਰਾਜਾ''ਤਿ ਵਤ੍ਵ◌ਾ ਭਿਕ੍ਖੁਸਙ੍ਘਪਰਿਵ◌ੁਤੋ ਅਨਾਥਪਿਣ੍ਡਿਕਸ੍ਸ ਨਿਵ◌ੇਸਨੰ ਅਗਮਾਸਿ।

ਅਨਾਥਪਿਣ੍ਡਿਕੋ ''ਕਿੰ, ਭਨ੍ਤੇ, ਅਤਿਦਿਵ◌ਾ ਆਗਤਤ੍ਥਾ''ਤਿ ਆਹ। ਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨਸ੍ਸ ਚ ਨਨ੍ਦੋਪਨਨ੍ਦਸ੍ਸ ਚ ਸਙ੍ਗਾਮੋ ਅਹੋਸੀਤਿ। ਕਸ੍ਸ, ਭਨ੍ਤੇ, ਜਯੋ, ਕਸ੍ਸ ਪਰਾਜਯੋਤਿ। ਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨਸ੍ਸ ਜਯੋ, ਨਨ੍ਦਸ੍ਸ ਪਰਾਜਯੋਤਿ। ਅਨਾਥਪਿਣ੍ਡਿਕੋ ''ਅਧਿਵ◌ਾਸੇਤੁ ਮੇ, ਭਨ੍ਤੇ, ਭਗਵ◌ਾ ਸਤ੍ਤਾਹੰ ਏਕਪਟਿਪਾਟਿਯਾ ਭਤ੍ਤੰ, ਸਤ੍ਤਾਹੰ ਥੇਰਸ੍ਸ ਸਕ੍ਕਾਰੰ ਕਰਿਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ ਵਤ੍ਵ◌ਾ ਸਤ੍ਤਾਹੰ ਬੁਦ੍ਧਪਮੁਖਾਨੰ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨੰ ਭਿਕ੍ਖੁਸਤਾਨੰ ਮਹਾਸਕ੍ਕਾਰੰ ਅਕਾਸਿ। ਇਤਿ ਇਮੰ ਇਮਸ੍ਮਿੰ ਨਨ੍ਦੋਪਨਨ੍ਦਦਮਨੇ ਕਤੰ ਮਹਨ੍ਤੰ ਅਤ੍ਤਭਾਵ◌ੰ ਸਨ੍ਧਾਯੇਤੰ ਵ◌ੁਤ੍ਤੰ ''ਯਦਾ ਮਹਨ੍ਤੰ ਅਤ੍ਤਭਾਵ◌ੰ ਕਰੋਤਿ, ਤਦਾ ਮਹਨ੍ਤੰ ਹੋਤਿ ਮਹਾਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨਤ੍ਥੇਰਸ੍ਸ ਵ◌ਿਯਾ''ਤਿ। ਏਵ◌ੰ ਵ◌ੁਤ੍ਤੇਪਿ ਭਿਕ੍ਖੂ ਉਪਾਦਿਣ੍ਣਕੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਅਨੁਪਾਦਿਣ੍ਣਕਮੇਵ ਵਡ੍ਢਤੀਤਿ ਆਹੰਸੁ। ਅਯਮੇਵ ਚੇਤ੍ਥ ਯੁਤ੍ਤਿ।

ਸੋ ਏਵ◌ੰ ਕਤ੍ਵ◌ਾ ਨ ਕੇਵਲੰ ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯੇ ਪਰਾਮਸਤਿ। ਸਚੇ ਇਚ੍ਛਤਿ ਪਾਦਕਥਲਿਕੰ ਕਤ੍ਵ◌ਾ ਪਾਦੇ ਠਪੇਤਿ, ਪੀਠੰ ਕਤ੍ਵ◌ਾ ਨਿਸੀਦਤਿ, ਮਞ੍ਚੰ ਕਤ੍ਵ◌ਾ ਨਿਪਜ੍ਜਤਿ, ਅਪਸ੍ਸੇਨਫਲਕੰ ਕਤ੍ਵ◌ਾ ਅਪਸ੍ਸਯਤਿ। ਯਥਾ ਚ ਏਕੋ, ਏਵ◌ੰ ਅਪਰੋਪਿ। ਅਨੇਕੇਸੁਪਿ ਹਿ ਭਿਕ੍ਖੁਸਤਸਹਸ੍ਸੇਸੁ ਏਵ◌ੰ ਕਰੋਨ੍ਤੇਸੁ ਤੇਸਞ੍ਚ ਏਕਮੇਕਸ੍ਸ ਤਥੇਵ ਇਜ੍ਝਤਿ। ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯਾਨਞ੍ਚ ਗਮਨਮ੍ਪਿ ਆਲੋਕਕਰਣਮ੍ਪਿ ਤਥੇਵ ਹੋਤਿ। ਯਥਾ ਹਿ ਪਾਤਿਸਹਸ੍ਸੇਸੁ ਉਦਕਪੂਰੇਸੁ ਸਬ੍ਬਪਾਤੀਸੁ ਚ ਚਨ੍ਦਮਣ੍ਡਲਾਨਿ ਦਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਪਾਕਤਿਕਮੇਵ ਚ ਚਨ੍ਦਸ੍ਸ ਗਮਨੰ ਆਲੋਕਕਰਣਞ੍ਚ ਹੋਤਿ। ਤਥੂਪਮਮੇਤੰ ਪਾਟਿਹਾਰਿਯੰ।

੩੯੭. ਯਾਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਾਪੀਤਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਮ੍ਪਿ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੰ ਕਤ੍ਵ◌ਾ। **ਕਾਯੇਨ ਵਸੰ ਵਤ੍ਤੇਤੀ**ਤਿ ਤਤ੍ਥ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੇ ਕਾਯੇਨ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਸੰ ਵਤ੍ਤੇਤਿ। ਤਸ੍ਸਤ੍ਥੋ ਪਾਲਿੰ ਅਨੁਗਨ੍ਤ੍ਵ◌ਾ ਵ◌ੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਅਯਞ੍ਹੇਤ੍ਥ ਪਾਲਿ –

‘‘ਯਾਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਾਪਿ ਕਾਯੇਨ ਵਸਂ ਵਤ੍ਤੇਤੀਤਿ। ਸਚੇ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਚੇਤੋਵਸਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਂ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਦੂਰੇਪਿ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਹੋਤੂਤਿ, ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਹੋਤਿ। ਸਨ੍ਤਿਕੇਪਿ ਦੂਰੇ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ ਦੂਰੇ ਹੋਤੂਤਿ, ਦੂਰੇ ਹੋਤਿ। ਬਹੁਕਮ੍ਪਿ ਥੋਕਨ੍ਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ ਥੋਕਂ ਹੋਤੂਤਿ, ਥੋਕਂ ਹੋਤਿ। ਥੋਕਮ੍ਪਿ ਬਹੁਕਨ੍ਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ ਬਹੁਕਂ ਹੋਤੂਤਿ, ਬਹੁਕਂ ਹੋਤਿ। ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਤਸ੍ਸ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨੋ ਰੂਪਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਦਿਬ੍ਬਾਯ ਸੋਤਧਾਤੁਯਾ ਤਸ੍ਸ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨੋ ਸਦ੍ਦਂ ਸੁਣਾਤਿ। ਚੇਤੋਪਰਿਯਞਾਣੇਨ ਤਸ੍ਸ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨੋ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। ਸਚੇ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਚੇਤੋਵਸਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਦਿਸ੍ਸਮਾਨੇਨ ਕਾਯੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਂ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਕਾਯਵਸੇਨ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਣਾਮੇਤਿ, ਕਾਯਵਸੇਨ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ, ਕਾਯਵਸੇਨ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਣਾਮੇਤ੍ਵਾ ਕਾਯਵਸੇਨ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਧਿਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਸੁਖਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਲਹੁਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਓਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਦਿਸ੍ਸਮਾਨੇਨ ਕਾਯੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਸਚੇ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਚੇਤੋਵਸਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਅਦਿਸ੍ਸਮਾਨੇਨ ਕਾਯੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਂ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਚਿਤ੍ਤਵਸੇਨ ਕਾਯਂ ਪਰਿਣਾਮੇਤਿ, ਚਿਤ੍ਤਵਸੇਨ ਕਾਯਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ। ਚਿਤ੍ਤਵਸੇਨ ਕਾਯਂ ਪਰਿਣਾਮੇਤ੍ਵਾ ਚਿਤ੍ਤਵਸੇਨ ਕਾਯਂ ਅਧਿਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਸੁਖਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਲਹੁਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਓਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਅਦਿਸ੍ਸਮਾਨੇਨ ਕਾਯੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਸੋ ਤਸ੍ਸ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨੋ ਪੁਰਤੋ ਰੂਪਂ ਅਭਿਨਿਮ੍ਮਿਨਾਤਿ ਮਨੋਮਯਂ ਸਬ੍ਬਙ੍ਗਪਚ੍ਚਙ੍ਗਿਂ ਅਹੀਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਸਚੇ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਚਙ੍ਕਮਤਿ, ਨਿਮ੍ਮਿਤੋਪਿ ਤਤ੍ਥ ਚਙ੍ਕਮਤਿ। ਸਚੇ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਤਿਟ੍ਠਤਿ, ਨਿਸੀਦਤਿ, ਸੇਯ੍ਯਂ ਕਪ੍ਪੇਤਿ, ਨਿਮ੍ਮਿਤੋਪਿ ਤਤ੍ਥ ਸੇਯ੍ਯਂ ਕਪ੍ਪੇਤਿ। ਸਚੇ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਧੂਮਾਯਤਿ, ਪਜ੍ਜਲਤਿ, ਧਮ੍ਮਂ ਭਾਸਤਿ, ਪਞ੍ਹਂ ਪੁਚ੍ਛਤਿ, ਪਞ੍ਹਂ ਪੁਟ੍ਠੋ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜੇਤਿ, ਨਿਮ੍ਮਿਤੋਪਿ ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਹਂ ਪੁਟ੍ਠੋ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜੇਤਿ। ਸਚੇ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਤੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਤਿ, ਸਲ੍ਲਪਤਿ, ਸਾਕਚ੍ਛਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ, ਨਿਮ੍ਮਿਤੋਪਿ ਤਤ੍ਥ ਤੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਤਿ, ਸਲ੍ਲਪਤਿ, ਸਾਕਚ੍ਛਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ। ਯਂ ਯਦੇਵ ਹਿ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਕਰੋਤਿ, ਤਂ ਤਦੇਵ ਨਿਮ੍ਮਿਤੋ ਕਰੋਤੀ’’ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੨)।

ਤਤ੍ਥ **ਦੂਰੇਪਿ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤੀ**ਤਿ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਦੂਰੇ ਦੇਵਲੋਕਂ ਵਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਂ ਵਾ ਆਵਜ੍ਜਤਿ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਹੋਤੂਤਿ। ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਞਾਣੇਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਹੋਤੂਤਿ, ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਹੋਤਿ। ਏਸ ਨਯੋ ਸੇਸਪਦੇਸੁਪਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕੋ ਦੂਰਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਸਨ੍ਤਿਕਂ ਅਕਾਸੀਤਿ? ਭਗਵਾ। ਭਗਵਾ ਹਿ ਯਮਕਪਾਟਿਹਾਰਿਯਾਵਸਾਨੇ ਦੇਵਲੋਕਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਯੁਗਨ੍ਧਰਞ੍ਚ ਸਿਨੇਰੁਞ੍ਚ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਕਤ੍ਵਾ ਪਥਵੀਤਲਤੋ ਏਕਪਾਦਂ ਯੁਗਨ੍ਧਰੇ ਪਤਿਟ੍ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਦੁਤਿਯਂ ਸਿਨੇਰੁਮਤ੍ਥਕੇ ਠਪੇਸਿ। ਅਞ੍ਞੋ ਕੋ ਅਕਾਸਿ? ਮਹਾਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨਤ੍ਥੇਰੋ। ਥੇਰੋ ਹਿ ਸਾਵਤ੍ਥਿਤੋ ਭਤ੍ਤਕਿਚ੍ਚਂ ਕਤ੍ਵਾ ਨਿਕ੍ਖਨ੍ਤਂ ਦ੍ਵਾਦਸਯੋਜਨਿਕਂ ਪਰਿਸਂ ਤਿਂਸਯੋਜਨਂ ਸਙ੍ਕਸ੍ਸਨਗਰਮਗ੍ਗਂ ਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਤਙ੍ਖਣਞ੍ਞੇਵ ਸਮ੍ਪਾਪੇਸਿ।

ਅਪਿਚ ਤਮ੍ਬਪਣ੍ਣਿਦੀਪੇ **ਚੂਲ਼ਸਮੁਦ੍ਦਤ੍ਥੇਰੋ**ਪਿ ਅਕਾਸਿ। ਦੁਬ੍ਭਿਕ੍ਖਸਮਯੇ ਕਿਰ ਥੇਰਸ੍ਸ ਸਨ੍ਤਿਕਂ ਪਾਤੋਵ ਸਤ੍ਤ ਭਿਕ੍ਖੁਸਤਾਨਿ ਆਗਮਂਸੁ। ਥੇਰੋ ‘‘ਮਹਾ ਭਿਕ੍ਖੁਸਙ੍ਘੋ ਕੁਹਿਂ ਭਿਕ੍ਖਾਚਾਰੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ ਚਿਨ੍ਤੇਨ੍ਤੋ ਸਕਲਤਮ੍ਬਪਣ੍ਣਿਦੀਪੇ ਅਦਿਸ੍ਵਾ ‘‘ਪਰਤੀਰੇ ਪਾਟਲਿਪੁਤ੍ਤੇ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ ਦਿਸ੍ਵਾ ਭਿਕ੍ਖੂ ਪਤ੍ਤਚੀਵਰਂ ਗਾਹਾਪੇਤ੍ਵਾ ‘‘ਏਥਾਵੁਸੋ, ਭਿਕ੍ਖਾਚਾਰਂ ਗਮਿਸ੍ਸਾਮਾ’’ਤਿ ਪਥਵਿਂ ਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਪਾਟਲਿਪੁਤ੍ਤਂ ਗਤੋ। ਭਿਕ੍ਖੂ ‘‘ਕਤਰਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਇਮਂ ਨਗਰ’’ਨ੍ਤਿ ਪੁਚ੍ਛਿਂਸੁ। ਪਾਟਲਿਪੁਤ੍ਤਂ, ਆਵੁਸੋਤਿ। ਪਾਟਲਿਪੁਤ੍ਤਂ ਨਾਮ ਦੂਰੇ ਭਨ੍ਤੇਤਿ। ਆਵੁਸੋ, ਮਹਲ੍ਲਕਤ੍ਥੇਰਾ ਨਾਮ ਦੂਰੇਪਿ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਕਰੋਨ੍ਤੀਤਿ। ਮਹਾਸਮੁਦ੍ਦੋ ਕੁਹਿਂ, ਭਨ੍ਤੇਤਿ? ਨਨੁ, ਆਵੁਸੋ, ਅਨ੍ਤਰਾ ਏਕਂ ਨੀਲਮਾਤਿਕਂ ਅਤਿਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਆਗਤਤ੍ਥਾਤਿ? ਆਮ, ਭਨ੍ਤੇ। ਮਹਾਸਮੁਦ੍ਦੋ ਪਨ ਮਹਨ੍ਤੋਤਿ। ਆਵੁਸੋ, ਮਹਲ੍ਲਕਤ੍ਥੇਰਾ ਨਾਮ ਮਹਨ੍ਤਮ੍ਪਿ ਖੁਦ੍ਦਕਂ ਕਰੋਨ੍ਤੀਤਿ।

ਯਥਾ ਚਾਯਂ, ਏਵਂ **ਤਿਸ੍ਸਦਤ੍ਤਤ੍ਥੇਰੋ**ਪਿ ਸਾਯਨ੍ਹਸਮਯੇ ਨ੍ਹਾਯਿਤ੍ਵਾ ਕਤ੍ਤੁਤ੍ਤਰਾਸਙ੍ਗੋ ਮਹਾਬੋਧਿਂ ਵਨ੍ਦਿਸ੍ਸਾਮੀਤਿ ਚਿਤ੍ਤੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਅਕਾਸਿ।

ਸਨ੍ਤਿਕਂ ਪਨ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਕੋ ਦੂਰਮਕਾਸੀਤਿ? ਭਗਵਾ। ਭਗਵਾ ਹਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਚ ਅਙ੍ਗੁਲਿਮਾਲਸ੍ਸ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੪੮) ਚ ਅਨ੍ਤਰਂ ਸਨ੍ਤਿਕਮ੍ਪਿ ਦੂਰਮਕਾਸੀਤਿ।

ਅਥ ਕੋ ਬਹੁਕਂ ਥੋਕਂ ਅਕਾਸੀਤਿ? **ਮਹਾਕਸ੍ਸਪਤ੍ਥੇਰੋ**। ਰਾਜਗਹੇ ਕਿਰ ਨਕ੍ਖਤ੍ਤਦਿਵਸੇ ਪਞ੍ਚਸਤਾ ਕੁਮਾਰਿਯੋ ਚਨ੍ਦਪੂਵੇ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਨਕ੍ਖਤ੍ਤਕੀਲ਼ਨਤ੍ਥਾਯ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿਯੋ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਕਿਞ੍ਚਿ ਨਾਦਂਸੁ। ਪਚ੍ਛਤੋ ਆਗਚ੍ਛਨ੍ਤਂ ਪਨ ਥੇਰਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਅਮ੍ਹਾਕਂ ਥੇਰੋ ਏਤਿ ਪੂਵਂ ਦਸ੍ਸਾਮਾਤਿ ਸਬ੍ਬਾ ਪੂਵੇ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਥੇਰਂ ਉਪਸਙ੍ਕਮਿਂਸੁ। ਥੇਰੋ ਪਤ੍ਤਂ ਨੀਹਰਿਤ੍ਵਾ ਸਬ੍ਬਂ ਏਕਪਤ੍ਤਪੂਰਮਤ੍ਤਮਕਾਸਿ। ਭਗਵਾ ਥੇਰਂ ਆਗਮਯਮਾਨੋ ਪੁਰਤੋ ਨਿਸੀਦਿ। ਥੇਰੋ ਆਹਰਿਤ੍ਵਾ ਭਗਵਤੋ ਅਦਾਸਿ।

ਇਲ੍ਲਿਸਸੇਟ੍ਠਿਵਤ੍ਥੁਸ੍ਮਿਂ ਪਨ **ਮਹਾਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨਤ੍ਥੇਰੋ** ਥੋਕਂ ਬਹੁਕਮਕਾਸਿ, **ਕਾਕਵਲਿਯਵਤ੍ਥੁਸ੍ਮਿਞ੍ਚ** ਭਗਵਾ। ਮਹਾਕਸ੍ਸਪਤ੍ਥੇਰੋ ਕਿਰ ਸਤ੍ਤਾਹਂ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਵੀਤਿਨਾਮੇਤ੍ਵਾ ਦਲਿਦ੍ਦਸਙ੍ਗਹਂ ਕਰੋਨ੍ਤੋ ਕਾਕਵਲਿਯਸ੍ਸ ਨਾਮ ਦੁਗ੍ਗਤਮਨੁਸ੍ਸਸ੍ਸ ਘਰਦ੍ਵਾਰੇ ਅਟ੍ਠਾਸਿ। ਤਸ੍ਸ ਜਾਯਾ ਥੇਰਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਪਤਿਨੋ ਪਕ੍ਕਂ ਅਲੋਣਮ੍ਬਿਲਯਾਗੁਂ ਪਤ੍ਤੇ ਆਕਿਰਿ। ਥੇਰੋ ਤਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਭਗਵਤੋ ਹਤ੍ਥੇ ਠਪੇਸਿ। ਭਗਵਾ ਮਹਾਭਿਕ੍ਖੁਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਪਹੋਨਕਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਧਿਟ੍ਠਾਸਿ। ਏਕਪਤ੍ਤੇਨ ਆਭਤਾ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਪਹੋਸਿ। ਕਾਕਵਲਿਯੋਪਿ ਸਤ੍ਤਮੇ ਦਿਵਸੇ ਸੇਟ੍ਠਿਟ੍ਠਾਨਂ ਅਲਤ੍ਥਾਤਿ।

ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਥੋਕਸ੍ਸ ਬਹੁਕਰਣਂ, ਮਧੁਰਂ ਅਮਧੁਰਂ, ਅਮਧੁਰਂ ਮਧੁਰਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁਪਿ ਯਂ ਯਂ ਇਚ੍ਛਤਿ, ਸਬ੍ਬਂ ਇਦ੍ਧਿਮਤੋ ਇਜ੍ਝਤਿ। ਤਥਾ ਹਿ **ਮਹਾਅਨੁਲ਼ਤ੍ਥੇਰੋ** ਨਾਮ ਸਮ੍ਬਹੁਲੇ ਭਿਕ੍ਖੂ ਪਿਣ੍ਡਾਯ ਚਰਿਤ੍ਵਾ ਸੁਕ੍ਖਭਤ੍ਤਮੇਵ ਲਭਿਤ੍ਵਾ ਗਙ੍ਗਾਤੀਰੇ ਨਿਸੀਦਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਭੁਞ੍ਜਮਾਨੇ ਦਿਸ੍ਵਾ ਗਙ੍ਗਾਯ ਉਦਕਂ ਸਪ੍ਪਿਮਣ੍ਡਨ੍ਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਸਾਮਣੇਰਾਨਂ ਸਞ੍ਞਂ ਅਦਾਸਿ। ਤੇ ਥਾਲਕੇਹਿ ਆਹਰਿਤ੍ਵਾ ਭਿਕ੍ਖੁਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਅਦਂਸੁ। ਸਬ੍ਬੇ ਮਧੁਰੇਨ ਸਪ੍ਪਿਮਣ੍ਡੇਨ ਭੁਞ੍ਜਿਂਸੂਤਿ।

ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾਤਿ ਇਧੇਵ ਠਿਤੋ ਆਲੋਕਂ ਵਡ੍ਢੇਤ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨੋ ਰੂਪਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਇਧੇਵ ਚ ਠਿਤੋ ਸਬ੍ਬਂ ਤਸ੍ਸ ਭਾਸਤੋ ਸਦ੍ਦਂ ਸੁਣਾਤਿ। ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ। **ਕਾਯਵਸੇਨ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਣਾਮੇਤੀ**ਤਿ ਕਰਜਕਾਯਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਣਾਮੇਤਿ। ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਚਿਤ੍ਤਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਕਾਯੇ ਆਰੋਪੇਤਿ। ਕਾਯਾਨੁਗਤਿਕਂ ਕਰੋਤਿ ਦਨ੍ਧਗਮਨਂ। ਕਾਯਗਮਨਂ ਹਿ ਦਨ੍ਧਂ ਹੋਤਿ। **ਸੁਖਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਲਹੁਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਓਕ੍ਕਮਤੀ**ਤਿ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਾਰਮ੍ਮਣੇਨ ਇਦ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਹਜਾਤਂ ਸੁਖਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਲਹੁਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਓਕ੍ਕਮਤਿ ਪਵਿਸਤਿ ਫਸ੍ਸੇਤਿ ਸਮ੍ਪਾਪੁਣਾਤਿ। **ਸੁਖਸਞ੍ਞਾ** ਨਾਮ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ। ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਹਿ ਸਨ੍ਤਂ ਸੁਖਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਸਾਯੇਵ ਚ ਸਞ੍ਞਾ ਨੀਵਰਣੇਹਿ ਚੇਵ ਵਿਤਕ੍ਕਾਦੀਹਿ ਪਚ੍ਚਨੀਕੇਹਿ ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ **ਲਹੁਸਞ੍ਞਾ**ਤਿਪਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਂ ਓਕ੍ਕਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪਨਸ੍ਸ ਕਰਜਕਾਯੋਪਿ ਤੂਲਪਿਚੁ ਵਿਯ ਸਲ੍ਲਹੁਕੋ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਏਵਂ ਵਾਯੁਕ੍ਖਿਤ੍ਤਤੂਲਪਿਚੁਨਾ ਵਿਯ ਸਲ੍ਲਹੁਕੇਨ ਦਿਸ੍ਸਮਾਨੇਨ ਕਾਯੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਏਵਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਚ ਸਚੇ ਇਚ੍ਛਤਿ ਪਥਵੀਕਸਿਣਵਸੇਨ ਆਕਾਸੇ ਮਗ੍ਗਂ ਨਿਮ੍ਮਿਨਿਤ੍ਵਾ ਪਦਸਾ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਸਚੇ ਇਚ੍ਛਤਿ ਵਾਯੋਕਸਿਣਵਸੇਨ ਵਾਯੁਂ ਅਧਿਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਤੂਲਪਿਚੁ ਵਿਯ ਵਾਯੁਨਾ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਅਪਿਚ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮਤਾ ਏਵ ਏਤ੍ਥ ਪਮਾਣਂ। ‘‘ਸਤਿ ਹਿ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮਤਾਯ’’ ਏਵਂ ਕਤਚਿਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨੋ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਵੇਗੁਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋਵ ਸੋ ਇਸ੍ਸਾਸਖਿਤ੍ਤਸਰੋ ਵਿਯ ਦਿਸ੍ਸਮਾਨੋ ਗਚ੍ਛਤਿ।

ਚਿਤ੍ਤਵਸੇਨ ਕਾਯਂ ਪਰਿਣਾਮੇਤੀਤਿ ਕਾਯਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਚਿਤ੍ਤੇ ਆਰੋਪੇਤਿ। ਚਿਤ੍ਤਾਨੁਗਤਿਕਂ ਕਰੋਤਿ ਸੀਘਗਮਨਂ। ਚਿਤ੍ਤਗਮਨਂ ਹਿ ਸੀਘਂ ਹੋਤਿ। **ਸੁਖਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਲਹੁਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਓਕ੍ਕਮਤੀ**ਤਿ ਰੂਪਕਾਯਾਰਮ੍ਮਣੇਨ ਇਦ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਹਜਾਤਂ ਸੁਖਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਲਹੁਸਞ੍ਞਞ੍ਚ ਓਕ੍ਕਮਤੀਤਿ। ਸੇਸਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਇਦਂ ਪਨ ਚਿਤ੍ਤਗਮਨਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਏਵਂ ਅਦਿਸ੍ਸਮਾਨੇਨ ਕਾਯੇਨ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਪਨਾਯਂ ਕਿਂ ਤਸ੍ਸ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦਕ੍ਖਣੇ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਉਦਾਹੁ ਠਿਤਿਕ੍ਖਣੇ ਭਙ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਵਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤੇ ਤੀਸੁਪਿ ਖਣੇਸੁ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਥੇਰੋ ਆਹ। ਕਿਂ ਪਨ ਸੋ ਸਯਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਨਿਮ੍ਮਿਤਂ ਪੇਸੇਤੀਤਿ। ਯਥਾਰੁਚਿ ਕਰੋਤਿ। ਇਧ ਪਨਸ੍ਸ ਸਯਂ ਗਮਨਮੇਵ ਆਗਤਂ।

ਮਨੋਮਯਨ੍ਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਮਨੇਨ ਨਿਮ੍ਮਿਤਤ੍ਤਾ ਮਨੋਮਯਂ। **ਅਹੀਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯ**ਨ੍ਤਿ ਇਦਂ ਚਕ੍ਖੁਸੋਤਾਦੀਨਂ ਸਣ੍ਠਾਨਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਨਿਮ੍ਮਿਤਰੂਪੇ ਪਨ ਪਸਾਦੋ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ਸਚੇ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਚਙ੍ਕਮਤਿ ਨਿਮ੍ਮਿਤੋਪਿ ਤਤ੍ਥ ਚਙ੍ਕਮਤੀਤਿਆਦਿ ਸਬ੍ਬਂ ਸਾਵਕਨਿਮ੍ਮਿਤਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਬੁਦ੍ਧਨਿਮ੍ਮਿਤੋ ਪਨ ਯਂ ਯਂ ਭਗਵਾ ਕਰੋਤਿ, ਤਂ ਤਮ੍ਪਿ ਕਰੋਤਿ। ਭਗਵਤੋ ਰੁਚਿਵਸੇਨ ਅਞ੍ਞਮ੍ਪਿ ਕਰੋਤੀਤਿ। ਏਤ੍ਥ ਚ ਯਂ ਸੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਇਧੇਵ ਠਿਤੋ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਰੂਪਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਦਿਬ੍ਬਾਯ ਸੋਤਧਾਤੁਯਾ ਸਦ੍ਦਂ ਸੁਣਾਤਿ, ਚੇਤੋਪਰਿਯਞ੍ਞਾਣੇਨ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਜਾਨਾਤਿ, ਨ ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਕਾਯੇਨ ਵਸਂ ਵਤ੍ਤੇਤਿ। ਯਮ੍ਪਿ ਸੋ ਇਧੇਵ ਠਿਤੋ ਤੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਸਲ੍ਲਪਤਿ ਸਾਕਚ੍ਛਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ, ਏਤ੍ਤਾਵਤਾਪਿ ਨ ਕਾਯੇਨ ਵਸਂ ਵਤ੍ਤੇਤਿ। ਯਮ੍ਪਿਸ੍ਸ ਦੂਰੇਪਿ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤੀਤਿਆਦਿਕਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਂ, ਏਤ੍ਤਾਵਤਾਪਿ ਨ ਕਾਯੇਨ ਵਸਂ ਵਤ੍ਤੇਤਿ। ਯਮ੍ਪਿ ਸੋ ਦਿਸ੍ਸਮਾਨੇਨ ਵਾ ਅਦਿਸ੍ਸਮਾਨੇਨ ਵਾ ਕਾਯੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਏਤ੍ਤਾਵਤਾਪਿ ਨ ਕਾਯੇਨ ਵਸਂ ਵਤ੍ਤੇਤਿ। ਯਞ੍ਚ ਖੋ ਸੋ ਤਸ੍ਸ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨੋ ਪੁਰਤੋ ਰੂਪਂ ਅਭਿਨਿਮ੍ਮਿਨਾਤੀਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਵੁਤ੍ਤਵਿਧਾਨਂ ਆਪਜ੍ਜਤਿ, ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਕਾਯੇਨ ਵਸਂ ਵਤ੍ਤੇਤਿ ਨਾਮ। ਸੇਸਂ ਪਨੇਤ੍ਥ ਕਾਯੇਨ ਵਸਂ ਵਤ੍ਤਨਾਯ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਅਯਂ ਤਾਵ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਾ ਇਦ੍ਧਿ।

੩੯੮. ਵਿ**ਕੁਬ੍ਬਨਾਯ** ਪਨ ਮਨੋਮਯਾਯ ਚ ਇਦਂ ਨਾਨਾਕਰਣਂ। ਵਿਕੁਬ੍ਬਨਂ ਤਾਵ ਕਰੋਨ੍ਤੇਨ ''ਸੋ ਪਕਤਿਵਣ੍ਣਂ ਵਿਜਹਿਤ੍ਵਾ ਕੁਮਾਰਕਵਣ੍ਣਂ ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਨਾਗਵਣ੍ਣਂ ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਸੁਪਣ੍ਣਵਣ੍ਣਂ ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਅਸੁਰਵਣ੍ਣਂ ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਇਨ੍ਦਵਣ੍ਣਂ ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਦੇਵਵਣ੍ਣਂ ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਣ੍ਣਂ ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਸਮੁਦ੍ਦਵਣ੍ਣਂ ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਪਬ੍ਬਤਵਣ੍ਣਂ ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਸੀਹਵਣ੍ਣਂ ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਬ੍ਯਗ੍ਘਵਣ੍ਣਂ ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਦੀਪਿਵਣ੍ਣਂ ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਹਤ੍ਥਿਮ੍ਪਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਅਸ੍ਸਮ੍ਪਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਰਥਮ੍ਪਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਪਤ੍ਤਿਮ੍ਪਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਵਿਵਿਧਮ੍ਪਿ ਸੇਨਾਬ੍ਯੂਹਂ ਦਸ੍ਸੇਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੩) ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਕੁਮਾਰਕਵਣ੍ਣਾਦੀਸੁ ਯਂ ਯਂ ਆਕਙ੍ਖਤਿ, ਤਂ ਤਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬਂ। ਅਧਿਟ੍ਠਹਨ੍ਤੇਨ ਚ ਪਥਵੀਕਸਿਣਾਦੀਸੁ ਅਞ੍ਞਤਰਾਰਮ੍ਮਣਤੋ ਅਭਿਞ੍ਞਾਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਅਤ੍ਤਨੋ ਕੁਮਾਰਕਵਣ੍ਣੋ ਆਵਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬੋ। ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਕਮ੍ਮਾਵਸਾਨੇ ਪੁਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਏਵਰੂਪੋ ਨਾਮ ਕੁਮਾਰਕੋ ਹੋਮੀਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬਂ। ਸਹ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਚਿਤ੍ਤੇਨ ਕੁਮਾਰਕੋ ਹੋਤਿ ਦੇਵਦਤ੍ਤੋ ਵਿਯ (ਚੂਲ਼ਵ॰ ੩੩੩)। ਏਸ ਨਯੋ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ।

ਹਤ੍ਥਿਮ੍ਪਿ ਦਸ੍ਸੇਤੀਤਿਆਦਿ ਪਨੇਤ੍ਥ ਬਹਿਦ੍ਧਾਪਿ ਹਤ੍ਥਿਆਦਿਦਸ੍ਸਨਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਹਤ੍ਥੀ ਹੋਮੀਤਿ ਅਨਧਿਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਹਤ੍ਥੀ ਹੋਤੂਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬਂ, ਅਸ੍ਸਾਦੀਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋਤਿ। ਅਯਂ ਵਿਕੁਬ੍ਬਨਾ ਇਦ੍ਧਿ।

੩੯੯. ਮਨੋਮਯਂ ਕਾਤੁਕਾਮੋ ਪਨ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਕਾਯਂ ਤਾਵ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਸੁਸਿਰੋ ਹੋਤੂਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ, ਸੁਸਿਰੋ ਹੋਤਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਅਬ੍ਭਨ੍ਤਰੇ ਅਞ੍ਞਂ ਕਾਯਂ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਅਬ੍ਭਨ੍ਤਰੇ ਅਞ੍ਞੋ ਕਾਯੋ ਹੋਤੂਤਿ। ਸੋ ਤਂ ਮੁਞ੍ਜਮ੍ਹਾ ਈਸਿਕਂ ਵਿਯ ਕੋਸਿਯਾ ਅਸਿਂ ਵਿਯ ਕਰਣ੍ਡਾਯ ਅਹਿਂ ਵਿਯ ਚ ਅਬ੍ਬਾਹਤਿ । ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਇਮਮ੍ਹਾ ਕਾਯਾ ਅਞ੍ਞਂ ਕਾਯਂ ਅਭਿਨਿਮ੍ਮਿਨਾਤਿ ਰੂਪਿਂ ਮਨੋਮਯਂ ਸਬ੍ਬਙ੍ਗਪਚ੍ਚਙ੍ਗਿਂ ਅਹੀਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਪੁਰਿਸੋ ਮੁਞ੍ਜਮ੍ਹਾ ਈਸਿਕਂ ਪਵਾਹੇਯ੍ਯ, ਤਸ੍ਸ ਏਵਮਸ੍ਸ ਅਯਂ ਮੁਞ੍ਜੋ ਅਯਂ ਈਸਿਕਾ , ਅਞ੍ਞੋ ਮੁਞ੍ਜੋ ਅਞ੍ਞਾ ਈਸਿਕਾ, ਮੁਞ੍ਜਮ੍ਹਾਤ੍ਵੇਵ ਈਸਿਕਾ ਪਵਾਲ਼੍ਹਾ''ਤਿਆਦਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੧੪)। ਏਤ੍ਥ ਚ ਯਥਾ ਈਸਿਕਾਦਯੋ ਮੁਞ੍ਜਾਦੀਹਿ ਸਦਿਸਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਏਵਂ ਮਨੋਮਯਰੂਪਂ ਇਦ੍ਧਿਮਤਾਸਦਿਸਮੇਵ ਹੋਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਏਤਾ ਉਪਮਾ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ। ਅਯਂ ਮਨੋਮਯਾ ਇਦ੍ਧਿ।

ਇਤਿ ਸਾਧੁਜਨਪਾਮੋਜ੍ਜਤ੍ਥਾਯ ਕਤੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ

ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨਾਮ

ਦ੍ਵਾਦਸਮੋ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ।

੧੩. ਅਭਿਞ੍ਞਾਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

ਦਿਬ੍ਬਸੋਤਧਾਤੁਕਥਾ

੪੦੦. ਇਦਾਨਿ ਦਿਬ੍ਬਸੋਤਧਾਤੁਯਾ ਨਿਦ੍ਦੇਸਕ੍ਕਮੋ ਅਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤੋ। ਤਤ੍ਥ ਤਤੋ ਪਰਾਸੁ ਚ ਤੀਸੁ ਅਭਿਞ੍ਞਾਸੁ **ਸੋ ਏਵਂ ਸਮਾਹਿਤੇ ਚਿਤ੍ਤੇ**ਤਿਆਦੀਨਂ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੦ ਆਦਯੋ) ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਪਨ ਵਿਸੇਸਮਤ੍ਤਮੇਵ ਵਣ੍ਣਯਿਸ੍ਸਾਮ। ਤਤ੍ਰ **ਦਿਬ੍ਬਾਯ ਸੋਤਧਾਤੁਯਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਦਿਬ੍ਬਸਦਿਸਤ੍ਤਾ ਦਿਬ੍ਬਾ। ਦੇਵਾਨਂ ਹਿ ਸੁਚਰਿਤਕਮ੍ਮਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਪਿਤ੍ਤਸੇਮ੍ਹਰੁਹਿਰਾਦੀਹਿ ਅਪਲਿਬੁਦ੍ਧਾ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਵਿਮੁਤ੍ਤਤਾਯ ਦੂਰੇਪਿ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਸਮਤ੍ਥਾ ਦਿਬ੍ਬਪਸਾਦਸੋਤਧਾਤੁ ਹੋਤਿ। ਅਯਞ੍ਚਾਪਿ ਇਮਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਵੀਰਿਯਭਾਵਨਾਬਲਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਞਾਣਸੋਤਧਾਤੁ ਤਾਦਿਸਾਯੇਵਾਤਿ ਦਿਬ੍ਬਸਦਿਸਤ੍ਤਾ ਦਿਬ੍ਬਾ। ਅਪਿਚ ਦਿਬ੍ਬਵਿਹਾਰਵਸੇਨ ਪਟਿਲਦ੍ਧਤ੍ਤਾ ਅਤ੍ਤਨਾ ਚ ਦਿਬ੍ਬਵਿਹਾਰਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤਤ੍ਤਾਪਿ ਦਿਬ੍ਬਾ। ਸਵਨਟ੍ਠੇਨ ਨਿਜ੍ਜੀਵਟ੍ਠੇਨ ਚ ਸੋਤਧਾਤੁ। ਸੋਤਧਾਤੁਕਿਚ੍ਚਕਰਣੇਨ ਚ ਸੋਤਧਾਤੁ ਵਿਯਾਤਿਪਿ ਸੋਤਧਾਤੁ। ਤਾਯ ਦਿਬ੍ਬਾਯ ਸੋਤਧਾਤੁਯਾ।

ਵਿਸੁਦ੍ਧਾਯਾਤਿ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਾਯ ਨਿਰੁਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾਯ। **ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਮਾਨੁਸਿਕਾਯਾ**ਤਿ ਮਨੁਸ੍ਸੂਪਚਾਰਂ ਅਤਿਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਸਦ੍ਦਸਵਨੇਨ ਮਾਨੁਸਿਕਂ ਮਂਸਸੋਤਧਾਤੁਂ ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਾਯ ਵੀਤਿਵਤ੍ਤਿਤ੍ਵਾ ਠਿਤਾਯ। **ਉਭੋ ਸਦ੍ਦੇ ਸੁਣਾਤੀ**ਤਿ ਦ੍ਵੇ ਸਦ੍ਦੇ ਸੁਣਾਤਿ। ਕਤਮੇ ਦ੍ਵੇ? ਦਿਬ੍ਬੇ ਚ ਮਾਨੁਸੇ ਚ, ਦੇਵਾਨਞ੍ਚ ਮਨੁਸ੍ਸਾਨਞ੍ਚ ਸਦ੍ਦੇਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਏਤੇਨ ਪਦੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। **ਯੇ ਦੂਰੇ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਚਾ**ਤਿ ਯੇ ਸਦ੍ਦਾ ਦੂਰੇ ਪਰਚਕ੍ਕਵਾਲੇਪਿ ਯੇ ਚ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਅਨ੍ਤਮਸੋ ਸਦੇਹਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤਪਾਣਕਸਦ੍ਦਾਪਿ, ਤੇ ਸੁਣਾਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਏਤੇਨ ਨਿਪ੍ਪਦੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਕਥਂ ਪਨਾਯਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਬ੍ਬਾਤਿ? ਤੇਨ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾ ਅਭਿਞ੍ਞਾਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਪਰਿਕਮ੍ਮਸਮਾਧਿਚਿਤ੍ਤੇਨ ਪਠਮਤਰਂ ਪਕਤਿਸੋਤਪਥੇ ਦੂਰੇ ਓਲਾਰਿਕੋ ਅਰਞ੍ਞੇ ਸੀਹਾਦੀਨਂ ਸਦ੍ਦੋ ਆਵਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬੋ। ਵਿਹਾਰੇ ਘਣ੍ਡਿਸਦ੍ਦੋ, ਭੇਰਿਸਦ੍ਦੋ, ਸਙ੍ਖਸਦ੍ਦੋ, ਸਾਮਣੇਰਦਹਰਭਿਕ੍ਖੂਨਂ ਸਬ੍ਬਥਾਮੇਨ ਸਜ੍ਝਾਯਨ੍ਤਾਨਂ ਸਜ੍ਝਾਯਨਸਦ੍ਦੋ, ਪਕਤਿਕਥਂ ਕਥੇਨ੍ਤਾਨਂ ''ਕਿਂ ਭਨ੍ਤੇ, ਕਿਮਾਵੁਸੋ''ਤਿਆਦਿਸਦ੍ਦੋ, ਸਕੁਣਸਦ੍ਦੋ, ਵਾਤਸਦ੍ਦੋ, ਪਦਸਦ੍ਦੋ, ਪਕ੍ਕੁਥਿਤਉਦਕਸ੍ਸ ਚਿਚ੍ਚਿਟਾਯਨਸਦ੍ਦੋ, ਆਤਪੇ ਸੁਸ੍ਸਮਾਨਤਾਲਪਣ੍ਣਸਦ੍ਦੋ, ਕੁਨ੍ਥਕਿਪਿਲ੍ਲਿਕਾਦਿਸਦ੍ਦੋਤਿ ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੋਲਾਰਿਕਤੋ ਪਭੁਤਿ ਯਥਾਕ੍ਕਮੇਨ ਸੁਖੁਮਸਦ੍ਦਾ ਆਵਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਾ। ਤੇਨ ਪੁਰਤ੍ਥਿਮਾਯ ਦਿਸਾਯ ਸਦ੍ਦਾਨਂ ਸਦ੍ਦਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਂ। ਪਚ੍ਛਿਮਾਯ, ਉਤ੍ਤਰਾਯ, ਦਕ੍ਖਿਣਾਯ, ਹੇਟ੍ਠਿਮਾਯ, ਉਪਰਿਮਾਯ ਦਿਸਾਯ, ਪੁਰਤ੍ਥਿਮਾਯ ਅਨੁਦਿਸਾਯ, ਪਚ੍ਛਿਮਾਯ, ਉਤ੍ਤਰਾਯ, ਦਕ੍ਖਿਣਾਯ ਅਨੁਦਿਸਾਯ ਸਦ੍ਦਾਨਂ ਸਦ੍ਦਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਂ। ਓਲਾਰਿਕਾਨਮ੍ਪਿ ਸੁਖੁਮਾਨਮ੍ਪਿ ਸਦ੍ਦਾਨਂ ਸਦ੍ਦਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਂ। ਤਸ੍ਸ ਤੇ ਸਦ੍ਦਾ ਪਾਕਤਿਕਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾਪਿ ਪਾਕਟਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਪਰਿਕਮ੍ਮਸਮਾਧਿਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਨ ਅਤਿਵਿਯ ਪਾਕਟਾ।

ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਸਦ੍ਦਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਇਦਾਨਿ ਦਿਬ੍ਬਸੋਤਧਾਤੁ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਤੇਸੁ ਸਦ੍ਦੇਸੁ ਅਞ੍ਞਤਰਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰਾਵਜ੍ਜਨਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਸ੍ਮਿਂ ਨਿਰੁਦ੍ਧੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਞ੍ਚ ਵਾ ਜਵਨਾਨਿ ਜਵਨ੍ਤਿ, ਯੇਸਂ ਪੁਰਿਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਵਾ ਪਰਿਕਮ੍ਮਉਪਚਾਰਾਨੁਲੋਮਗੋਤ੍ਰਭੁਨਾਮਕਾਨਿ ਕਾਮਾਵਚਰਾਨਿ, ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਪਞ੍ਚਮਂ ਵਾ ਅਪ੍ਪਨਾਚਿਤ੍ਤਂ ਰੂਪਾਵਚਰਂ ਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਿਕਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਤੇਨ ਅਪ੍ਪਨਾਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਞਾਣਂ, ਅਯਂ ਦਿਬ੍ਬਸੋਤਧਾਤੂਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਤੋ ਪਰਂ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸੋਤੇ ਪਤਿਤੋ ਹੋਤਿ। ਤਂ ਥਾਮਜਾਤਂ ਕਰੋਨ੍ਤੇਨ ''ਏਤ੍ਥਨ੍ਤਰੇ ਸਦ੍ਦਂ ਸੁਣਾਮੀ''ਤਿ ਏਕਙ੍ਗੁਲਮਤ੍ਤਂ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਵਡ੍ਢੇਤਬ੍ਬਂ। ਤਤੋ ਦ੍ਵਙ੍ਗੁਲਚਤੁਰਙ੍ਗੁਲਅਟ੍ਠਙ੍ਗੁਲਵਿਦਤ੍ਥਿਰਤਨਅਨ੍ਤੋਗਬ੍ਭਪਮੁਖਪਾਸਾਦਪਰਿਵੇਣਸਙ੍ਘਾਰਾਮਗੋਚਰਗਾਮਜਨਪਦਾਦਿਵਸੇਨ ਯਾਵ ਚਕ੍ਕਵਾਲਂ ਤਤੋ ਵਾ ਭਿਯ੍ਯੋਪਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਵਡ੍ਢੇਤਬ੍ਬਂ।

ਏਵਂ ਅਧਿਗਤਾਭਿਞ੍ਞੋ ਏਸ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਾਰਮ੍ਮਣੇਨ ਫੁਟ੍ਠੋਕਾਸਬ੍ਭਨ੍ਤਰਗਤੇਪਿ ਸਦ੍ਦੇ ਪੁਨ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਂ ਅਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾਪਿ ਅਭਿਞ੍ਞਾਞਾਣੇਨ ਸੁਣਾਤਿਯੇਵ। ਏਵਂ ਸੁਣਨ੍ਤੋ ਚ ਸਚੇਪਿ ਯਾਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਾ ਸਙ੍ਖਭੇਰਿਪਣਵਾਦਿਸਦ੍ਦੇਹਿ ਏਕਕੋਲਾਹਲਂ ਹੋਤਿ, ਪਾਟਿਯੇਕ੍ਕਂ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤੁਕਾਮਤਾਯ ਸਤਿ ਅਯਂ ਸਙ੍ਖਸਦ੍ਦੋ ਅਯਂ ਭੇਰਿਸਦ੍ਦੋਤਿ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਤਿਯੇਵਾਤਿ।

ਦਿਬ੍ਬਸੋਤਧਾਤੁਕਥਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

ਚੇਤੋਪਰਿਯਞਾਣਕਥਾ

੪੦੧. ਚੇਤੋਪਰਿਯਞਾਣਕਥਾਯ **ਚੇਤੋਪਰਿਯਞਾਣਾਯਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਰਿਯਾਤੀਤਿ ਪਰਿਯਂ, ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਚੇਤਸੋ ਪਰਿਯਂ ਚੇਤੋਪਰਿਯਂ। ਚੇਤੋਪਰਿਯਞ੍ਚ ਤਂ ਞਾਣਞ੍ਚਾਤਿ ਚੇਤੋਪਰਿਯਞਾਣਂ। ਤਦਤ੍ਥਾਯਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। **ਪਰਸਤ੍ਤਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਸੇਸਸਤ੍ਤਾਨਂ। **ਪਰਪੁਗ੍ਗਲਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਇਦਮ੍ਪਿ ਇਮਿਨਾ ਏਕਤ੍ਥਮੇਵ। ਵੇਨੇਯ੍ਯਵਸੇਨ ਪਨ ਦੇਸਨਾਵਿਲਾਸੇਨ ਚ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਨਾਨਤ੍ਤਂ ਕਤਂ। **ਚੇਤਸਾ ਚੇਤੋ**ਤਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਤੇਸਂ ਚਿਤ੍ਤਂ। **ਪਰਿਚ੍ਚ ਪਜਾਨਾਤੀ**ਤਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਸਰਾਗਾਦਿਵਸੇਨ ਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰਤੋ ਜਾਨਾਤਿ।

ਕਥਂ ਪਨੇਤਂ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ? ਏਤਞ੍ਹਿ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਵਸੇਨ ਇਜ੍ਝਤਿ, ਤਂ ਏਤਸ੍ਸ ਪਰਿਕਮ੍ਮਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਨ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾ ਆਲੋਕਂ ਵਡ੍ਢੇਤ੍ਵਾ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਪਰਸ੍ਸ ਹਦਯਰੂਪਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਵਤ੍ਤਮਾਨਸ੍ਸ ਲੋਹਿਤਸ੍ਸ ਵਣ੍ਣਂ ਪਸ੍ਸਿਤ੍ਵਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਦਾ ਹਿ ਸੋਮਨਸ੍ਸਚਿਤ੍ਤਂ ਵਤ੍ਤਤਿ, ਤਦਾ ਰਤ੍ਤਂ ਨਿਗ੍ਰੋਧਪਕ੍ਕਸਦਿਸਂ ਹੋਤਿ। ਯਦਾ ਦੋਮਨਸ੍ਸਚਿਤ੍ਤਂ ਵਤ੍ਤਤਿ, ਤਦਾ ਕਾਲ਼ਕਂ ਜਮ੍ਬੁਪਕ੍ਕਸਦਿਸਂ। ਯਦਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾਚਿਤ੍ਤਂ ਵਤ੍ਤਤਿ, ਤਦਾ ਪਸਨ੍ਨਤਿਲਤੇਲਸਦਿਸਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਨ ''ਇਦਂ ਰੂਪਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਇਦਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਇਦਂ ਉਪੇਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਮੁਟ੍ਠਾਨ''ਨ੍ਤਿ ਪਰਸ੍ਸ ਹਦਯਲੋਹਿਤਵਣ੍ਣਂ ਪਸ੍ਸਿਤ੍ਵਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਯੇਸਨ੍ਤੇਨ ਚੇਤੋਪਰਿਯਞਾਣਂ ਥਾਮਗਤਂ ਕਾਤਬ੍ਬਂ। ਏਵਂ ਥਾਮਗਤੇ ਹਿ ਤਸ੍ਮਿਂ ਅਨੁਕ੍ਕਮੇਨ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਕਾਮਾਵਚਰਚਿਤ੍ਤਂ ਰੂਪਾਵਚਰਾਰੂਪਾਵਚਰਚਿਤ੍ਤਞ੍ਚ ਪਜਾਨਾਤਿ ਚਿਤ੍ਤਾ ਚਿਤ੍ਤਮੇਵ ਸਙ੍ਕਮਨ੍ਤੋ ਵਿਨਾਪਿ ਹਦਯਰੂਪਦਸ੍ਸਨੇਨ। ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਚੇਤਂ ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ ''ਆਰੁਪ੍ਪੇ ਪਰਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਂ ਜਾਨਿਤੁਕਾਮੋ ਕਸ੍ਸ ਹਦਯਰੂਪਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਕਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵਿਕਾਰਂ ਓਲੋਕੇਤੀਤਿ? ਨ ਕਸ੍ਸਚਿ। ਇਦ੍ਧਿਮਤੋ ਵਿਸਯੋ ਏਸ ਯਦਿਦਂ ਯਤ੍ਥ ਕਤ੍ਥਚਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਆਵਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਸੋਲ਼ਸਪ੍ਪਭੇਦਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਜਾਨਾਤਿ। ਅਕਤਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ ਪਨ ਵਸੇਨ ਅਯਂ ਕਥਾ''ਤਿ।

ਸਰਾਗਂ ਵਾ ਚਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁ ਪਨ ਅਟ੍ਠਵਿਧਂ ਲੋਭਸਹਗਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ **ਸਰਾਗਂ ਚਿਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਅਵਸੇਸਂ ਚਤੁਭੂਮਕਂ ਕੁਸਲਾਬ੍ਯਾਕਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ **ਵੀਤਰਾਗਂ**। ਦ੍ਵੇ ਦੋਮਨਸ੍ਸਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛੁਦ੍ਧਚ੍ਚਚਿਤ੍ਤਾਨੀਤਿ ਇਮਾਨਿ ਪਨ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਦੁਕੇ ਸਙ੍ਗਹਂ ਨ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਕੇਚਿ ਪਨ ਥੇਰਾ ਤਾਨਿਪਿ ਸਙ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤਿ। ਦੁਵਿਧਂ ਪਨ ਦੋਮਨਸ੍ਸਚਿਤ੍ਤਂ **ਸਦੋਸਂ ਚਿਤ੍ਤਂ** ਨਾਮ। ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਚਤੁਭੂਮਕਂ ਕੁਸਲਾਬ੍ਯਾਕਤਂ **ਵੀਤਦੋਸਂ**। ਸੇਸਾਨਿ ਦਸਾਕੁਸਲਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਦੁਕੇ ਸਙ੍ਗਹਂ ਨ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਕੇਚਿ ਪਨ ਥੇਰਾ ਤਾਨਿਪਿ ਸਙ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤਿ।

ਸਮੋਹਂ ਵੀਤਮੋਹਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਨ ਪਾਟਿਪੁਗ੍ਗਲਿਕਨਯੇਨ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛੁਦ੍ਧਚ੍ਚਸਹਗਤਦ੍ਵਯਮੇਵ **ਸਮੋਹਂ**, ਮੋਹਸ੍ਸ ਪਨ ਸਬ੍ਬਾਕੁਸਲੇਸੁ ਸਮ੍ਭਵਤੋ ਦ੍ਵਾਦਸਵਿਧਮ੍ਪਿ ਅਕੁਸਲਚਿਤ੍ਤਂ **ਸਮੋਹਂ ਚਿਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਅਵਸੇਸਂ **ਵੀਤਮੋਹਂ**। ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਾਨੁਗਤਂ ਪਨ **ਸਂਖਿਤ੍ਤਂ**। ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਾਨੁਗਤਂ **ਵਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ**। ਰੂਪਾਵਚਰਾਰੂਪਾਵਚਰਂ **ਮਹਗ੍ਗਤਂ**। ਅਵਸੇਸਂ **ਅਮਹਗ੍ਗਤਂ**। ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਤੇਭੂਮਕਂ **ਸਉਤ੍ਤਰਂ**। ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ **ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ**। ਉਪਚਾਰਪ੍ਪਤ੍ਤਂ ਅਪ੍ਪਨਾਪ੍ਪਤ੍ਤਞ੍ਚ **ਸਮਾਹਿਤਂ**। ਉਭਯਮਪ੍ਪਤ੍ਤਂ **ਅਸਮਾਹਿਤਂ**। ਤਦਙ੍ਗਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਸਮੁਚ੍ਛੇਦਪਟਿਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਨਿਸ੍ਸਰਣਵਿਮੁਤ੍ତਿਪ੍ਪਤ੍ਤਂ **ਵਿਮੁਤ੍ਤਂ**। ਪਞ੍ਚਵਿਧਮ੍ਪਿ ਏਤਂ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਮਪ੍ਪਤ੍ਤਂ **ਅਵਿਮੁਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਇਤਿ ਚੇਤੋਪਰਿਯਞਾਣਲਾਭੀ ਭਿਕ੍ਖੁ ਸਬ੍ਬਪ੍ਪਕਾਰਮ੍ਪਿ ਇਦਂ ਸਰਾਗਂ ਵਾ ਚਿਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਅਵਿਮੁਤ੍ਤਂ ਵਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਵਿਮੁਤ੍ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਪਜਾਨਾਤੀਤਿ।

ਚੇਤੋਪਰਿਯਞਾਣਕਥਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿਞਾਣਕਥਾ

੪੦੨. ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿਞਾਣਕਥਾਯਂ **ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿਞਾਣਾਯਾ**ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੪) ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿਮ੍ਹਿ ਯਂ ਞਾਣਂ, ਤਦਤ੍ਥਾਯ। **ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸੋ**ਤਿ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਤੀਤਜਾਤੀਸੁ ਨਿਵੁਤ੍ਥਕ੍ਖਨ੍ਧਾ। **ਨਿਵੁਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਅਜ੍ਝਾਵੁਤ੍ਥਾ ਅਨੁਭੂਤਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਨ੍ਤਾਨੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧਾ। ਨਿਵੁਤ੍ਥਧਮ੍ਮਾ ਵਾ। **ਨਿਵੁਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਗੋਚਰਨਿਵਾਸੇਨ ਨਿਵੁਤ੍ਥਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਵਿਞ੍ਞਾਤਾ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਾ, ਪਰਵਿਞ੍ਞਾਣਵਿਞ੍ਞਾਤਾਪਿ ਵਾ ਛਿਨ੍ਨਵਟੁਮਕਾਨੁਸ੍ਸਰਣਾਦੀਸੁ, ਤੇ ਬੁਦ੍ਧਾਨਂਯੇਵ ਲਬ੍ਭਨ੍ਤਿ। **ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤੀ**ਤਿ ਯਾਯ ਸਤਿਯਾ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਂ ਅਨੁਸ੍ਸਰਤਿ, ਸਾ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿ। **ਞਾਣ**ਨ੍ਤਿ ਤਾਯ ਸਤਿਯਾ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਞਾਣਂ। ਏਵਮਿਮਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿਞਾਣਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਾਯ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿਞਾਣਾਯ ਏਤਸ੍ਸ ਞਾਣਸ੍ਸ ਅਧਿਗਮਾਯ ਪਤ੍ਤਿਯਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ।

ਅਨੇਕਵਿਹਿਤਨ੍ਤਿ ਅਨੇਕਵਿਧਂ, ਅਨੇਕੇਹਿ ਵਾ ਪਕਾਰੇਹਿ ਪਵਤ੍ਤਿਤਂ, ਸਂਵਣ੍ਣਿਤਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸ**ਨ੍ਤਿ ਸਮਨਨ੍ਤਰਾਤੀਤਭਵਂ ਆਦਿਂ ਕਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਨਿਵੁਤ੍ਥਸਨ੍ਤਾਨਂ। **ਅਨੁਸ੍ਸਰਤੀ**ਤਿ ਖਨ੍ਧਪਟਿਪਾਟਿਵਸੇਨ ਚੁਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਵਾ ਅਨੁਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਅਨੁਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਸਰਤਿ। ਇਮਞ੍ਹਿ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਂ ਛ ਜਨਾ ਅਨੁਸ੍ਸਰਨ੍ਤਿ – ਤਿਤ੍ਥਿਯਾ, ਪਕਤਿਸਾਵਕਾ, ਮਹਾਸਾਵਕਾ, ਅਗ੍ਗਸਾਵਕਾ, ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਾ, ਬੁਦ੍ਧਾਤਿ।

ਤਤ੍ਥ **ਤਿਤ੍ਥਿਯਾ** ਚਤ੍ਤਾਲੀਸਂਯੇਵ ਕਪ੍ਪੇ ਅਨੁਸ੍ਸਰਨ੍ਤਿ, ਨ ਤਤੋ ਪਰਂ। ਕਸ੍ਮਾ, ਦੁਬ੍ਬਲਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। ਤੇਸਞ੍ਹਿ ਨਾਮਰੂਪਪਰਿਚ੍ਛੇਦਵਿਰਹਿਤਤ੍ਤਾ ਦੁਬ੍ਬਲਾ ਪਞ੍ਞਾ ਹੋਤਿ। **ਪਕਤਿਸਾਵਕਾ** ਕਪ੍ਪਸਤਮ੍ਪਿ ਕਪ੍ਪਸਹਸ੍ਸਮ੍ਪਿ ਅਨੁਸ੍ਸਰਨ੍ਤਿਯੇਵ, ਬਲਵਪਞ੍ਞਤ੍ਤਾ। **ਅਸੀਤਿਮਹਾਸਾਵਕਾ** ਸਤਸਹਸ੍ਸਕਪ੍ਪੇ ਅਨੁਸ੍ਸਰਨ੍ਤਿ। **ਦ੍ਵੇ ਅਗ੍ਗਸਾਵਕਾ** ਏਕਂ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯਂ ਸਤਸਹਸ੍ਸਞ੍ਚ। **ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਾ** ਦ੍ਵੇ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯਾਨਿ ਸਤਸਹਸ੍ਸਞ੍ਚ। ਏਤ੍ਤਕੋ ਹਿ ਏਤੇਸਂ ਅਭਿਨੀਹਾਰੋ। **ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ** ਪਨ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ।

ਤਿਤ੍ਥਿਯਾ ਚ ਖਨ੍ਧਪਟਿਪਾਟਿਮੇਵ ਸਰਨ੍ਤਿ, ਪਟਿਪਾਟਿਂ ਮੁਞ੍ਚਿਤ੍ਵਾ ਚੁਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਸਰਿਤੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕੋਨ੍ਤਿ। ਤੇਸਞ੍ਹਿ ਅਨ੍ਧਾਨਂ ਵਿਯ ਇਚ੍ਛਿਤਪਦੇਸੋਕ੍ਕਮਨਂ ਨਤ੍ਥਿ। ਯਥਾ ਪਨ ਅਨ੍ਧਾ ਯਟ੍ਠਿਂ ਅਮੁਞ੍ਚਿਤ੍ਵਾਵ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਏਵਂ ਤੇ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਪਟਿਪਾਟਿਂ ਅਮੁਞ੍ਚਿਤ੍ਵਾਵ ਸਰਨ੍ਤਿ। ਪਕਤਿਸਾਵਕਾ ਖਨ੍ਧਪਟਿਪਾਟਿਯਾਪਿ ਅਨੁਸ੍ਸਰਨ੍ਤਿ ਚੁਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨਪਿ ਸਙ੍ਕਮਨ੍ਤਿ। ਤਥਾ ਅਸੀਤਿਮਹਾਸਾਵਕਾ। ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਪਨ ਅਗ੍ਗਸਾਵਕਾਨਂ ਖਨ੍ਧਪਟਿਪਾਟਿਕਿਚ੍ਚਂ ਨਤ੍ਥਿ। ਏਕਸ੍ਸ ਅਤ੍ਤਭਾਵਸ੍ਸ ਚੁਤਿਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਪੁਨ ਅਪਰਸ੍ਸ ਚੁਤਿਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਚੁਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨੇਵ ਸਙ੍ਕਮਨ੍ਤਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਤਥਾ ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਾ।

ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਪਨ ਨੇਵ ਖਨ੍ਧਪਟਿਪਾਟਿਕਿਚ੍ਚਂ, ਨ ਚੁਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਸਙ੍ਕਮਨਕਿਚ੍ਚਂ ਅਤ੍ਥਿ। ਤੇਸਞ੍ਹਿ ਅਨੇਕਾਸੁ ਕਪ੍ਪਕੋਟੀਸੁ ਹੇਟ੍ਠਾ ਵਾ ਉਪਰਿ ਵਾ ਯਂ ਯਂ ਠਾਨਂ ਇਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਤਂ ਪਾਕਟਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਨੇਕਾਪਿ ਕਪ੍ਪਕੋਟਿਯੋ ਪੇਯ੍ਯਾਲਪਾਲਿਂ ਵਿਯ ਸਂਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਯਂ ਯਂ ਇਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰੇਵ ਓਕ੍ਕਮਨ੍ਤਾ ਸੀਹੋਕ੍ਕਨ੍ਤਵਸੇਨ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਾਨਞ੍ਚ ਨੇਸਂ ਞਾਣਂ ਯਥਾ ਨਾਮ ਕਤਵਾਲਵੇਧਪਰਿਚਯਸ੍ਸ ਸਰਭਙ੍ਗਸਦਿਸਸ੍ਸ ਧਨੁਗ੍ਗਹਸ੍ਸ ਖਿਤ੍ਤੋ ਸਰੋ ਅਨ੍ਤਰਾ ਰੁਕ੍ਖਲਤਾਦੀਸੁ ਅਸਜ੍ਜਮਾਨੋ ਲਕ੍ਖੇਯੇਵ ਪਤਤਿ, ਨ ਸਜ੍ਜਤਿ, ਨ ਵਿਰਜ੍ਝਤਿ, ਏਵਂ ਅਨ੍ਤਰਨ੍ਤਰਾਸੁ ਜਾਤੀਸੁ ਨ ਸਜ੍ਜਤਿ, ਨ ਵਿਰਜ੍ਝਤਿ, ਅਸਜ੍ਜਮਾਨਂ ਅਵਿਰਜ੍ਝਮਾਨਂ ਇਚ੍ਛਿਤਿਚ੍ਛਿਤਟ੍ਠਾਨਂਯੇਵ ਗਣ੍ਹਾਤਿ।

ਇਮੇਸੁ ਚ ਪਨ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਂ ਅਨੁਸ੍ਸਰਣਸਤ੍ਤੇਸੁ ਤਿਤ੍ਥਿਯਾਨਂ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਦਸ੍ਸਨਂ ਖਜ੍ਜੁਪਨਕਪਭਾਸਦਿਸਂ ਹੁਤ੍ਵਾ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਪਕਤਿਸਾਵਕਾਨਂ ਦੀਪਪ੍ਪਭਾਸਦਿਸਂ। ਮਹਾਸਾਵਕਾਨਂ ਉਕ੍ਕਾਪਭਾਸਦਿਸਂ । ਅਗ੍ਗਸਾਵਕਾਨਂ ਓਸਧਿਤਾਰਕਪ੍ਪਭਾਸਦਿਸਂ। ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਚਨ੍ਦਪ੍ਪਭਾਸਦਿਸਂ। ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਰਸ੍ਮਿਸਹਸ੍ਸਪਟਿਮਣ੍ਡਿਤਸਰਦਸੂਰਿਯਮਣ੍ਡਲਸਦਿਸਂ ਹੁਤ੍ਵਾ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ।

ਤਿਤ੍ਥਿਯਾਨਞ੍ਹਿ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿᩅਾਸਾਨੁਸ੍ਸਰਣੰ ਅਨ੍ਧਾਨੰ ਯਟ੍ਠਿਕੋਟਿਗਮਨੰ ᩅਿਯ ਹੋਤਿ। ਪਕਤਿਸਾᩅਕਾਨੰ ਦਣ੍ਡਕਸੇਤੁਗਮਨੰ ᩅਿਯ। ਮਹਾਸਾᩅਕਾਨੰ ਜਙ੍ਘਸੇਤੁਗਮਨੰ ᩅਿਯ। ਅਗ੍ਗਸਾᩅਕਾਨੰ ਸਕਟਸੇਤੁਗਮਨੰ ᩅਿਯ। ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਾਨੰ ਮਹਾਜਙ੍ਘਮਗ੍ਗਗਮਨੰ ᩅਿਯ। ਬੁਦ੍ਧਾਨੰ ਮਹਾਸਕਟਮਗ੍ਗਗਮਨੰ ᩅਿਯ।

ਇਮਸ੍ਮਿੰ ਪਨ ਅਧਿਕਾਰੇ ਸਾᩅਕਾਨੰ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿᩅਾਸਾਨੁਸ੍ਸਰਣੰ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤੰ। ਤੇਨ ᩅੁਤ੍ਤੰ ‘‘ਅਨੁਸ੍ਸਰਤੀਤਿ ਖਨ੍ਧਪਟਿਪਾਟਿᩅਸੇਨ ਚੁਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿᩅਸੇਨ ᩅਾ ਅਨੁਗਨ੍ਤ੍ᩅਾ ਅਨੁਗਨ੍ਤ੍ᩅਾ ਸਰਤੀ’’ਤਿ।

੪੦੩. ਤਸ੍ਮਾ ਏᩅਮਨੁਸ੍ਸਰਿਤੁਕਾਮੇਨ ਆਦਿਕਮ੍ਮਿਕੇਨ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾ ਪਚ੍ਛਾਭਤ੍ਤੰ ਪਿਣ੍ਡਪਾਤਪਟਿਕ੍ਕਨ੍ਤੇਨ ਰਹੋਗਤੇਨ ਪਟਿਸਲ੍ਲਿਨੇਨ ਪਟਿਪਾਟਿਯਾ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ᩅਾ ਅਭਿਞ੍ਞਾਪਾਦਕਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਤੋ ᩅੁਟ੍ਠਾਯ ਸਬ੍ਬਪਚ੍ਛਿਮਾ ਨਿਸਜ੍ਜਾ ਆᩅਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਤੋ ਆਸਨਪਞ੍ਞਾਪਨੰ, ਸੇਨਾਸਨਪ੍ਪᩅੇਸਨੰ, ਪਤ੍ਤਚੀᩅਰਪਟਿਸਾਮਨੰ, ਭੋਜਨਕਾਲੋ, ਗਾਮਤੋ ਆਗਮਨਕਾਲੋ, ਗਾਮੇ ਪਿਣ੍ਡਾਯ ਚਰਿਤਕਾਲੋ, ਗਾਮੰ ਪਿਣ੍ਡਾਯ ਪᩅਿਟ੍ਠਕਾਲੋ, ᩅਿਹਾਰਤੋ ਨਿਕ੍ਖਮਨਕਾਲੋ, ਚੇਤਿਯਙ੍ਗਣਬੋਧਿਯਙ੍ਗਣᩅਨ੍ਦਨਕਾਲੋ, ਪਤ੍ਤਧੋᩅਨਕਾਲੋ, ਪਤ੍ਤਪਟਿਗ੍ਗਹਣਕਾਲੋ, ਪਤ੍ਤਪਟਿਗ੍ਗਹਣਤੋ ਯਾᩅ ਮੁਖਧੋᩅਨਾ ਕਤਕਿਚ੍ਚੰ, ਪਚ੍ਚੂਸਕਾਲੇ ਕਤਕਿਚ੍ਚੰ, ਮਜ੍ਝਿਮਯਾਮੇ ਕਤਕਿਚ੍ਚੰ, ਪਠਮਯਾਮੇ ਕਤਕਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਏᩅੰ ਪਟਿਲੋਮਕ੍ਕਮੇਨ ਸਕਲੰ ਰਤ੍ਤਿਨ੍ਦਿᩅੰ ਕਤਕਿਚ੍ਚੰ ਆᩅਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬੰ। ਏਤ੍ਤਕੰ ਪਨ ਪਕਤਿਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਪਿ ਪਾਕਟੰ ਹੋਤਿ। ਪਰਿਕਮ੍ਮਸਮਾਧਿਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਨ ਅਤਿਪਾਕਟਮੇᩅ।

ਸਚੇ ਪਨੇਤ੍ਥ ਕਿਞ੍ਚਿ ਨ ਪਾਕਟੰ ਹੋਤਿ, ਪੁਨ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨੰ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ᩅਾ ᩅੁਟ੍ਠਾਯ ਆᩅਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬੰ। ਏਤ੍ਤਕੇਨ ਦੀਪੇ ਜਲਿਤੇ ᩅਿਯ ਪਾਕਟੰ ਹੋਤਿ। ਏᩅੰ ਪਟਿਲੋਮਕ੍ਕਮੇਨੇᩅ ਦੁਤਿਯਦਿᩅਸੇਪਿ ਤਤਿਯਚਤੁਤ੍ਥਪਞ੍ਚਮਦਿᩅਸੇਪਿ ਦਸਾਹੇਪਿ ਅਡ੍ਢਮਾਸੇਪਿ ਮਾਸੇਪਿ ਯਾᩅ ਸੰᩅਚ੍ਛਰਾਪਿ ਕਤਕਿਚ੍ਚੰ ਆᩅਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬੰ। ਏਤੇਨੇᩅ ਉਪਾਯੇਨ ਦਸᩅਸ੍ਸਾਨਿ ᩅੀਸਤਿᩅਸ੍ਸਾਨੀਤਿ ਯਾᩅ ਇਮਸ੍ਮਿੰ ਭᩅੇ ਅਤ੍ਤਨੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ, ਤਾᩅ ਆᩅਜ੍ਜਨ੍ਤੇਨ ਪੁਰਿਮਭᩅੇ ਚੁਤਿਕ੍ਖਣੇ ਪᩅਤ੍ਤਿਤਨਾਮਰੂਪੰ ਆᩅਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬੰ। ਪਹੋਤਿ ਹਿ ਪਣ੍ਡਿਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਠਮᩅਾਰੇਨੇᩅ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿੰ ਉਗ੍ਘਾਟੇਤ੍ᩅਾ ਚੁਤਿਕ੍ਖਣੇ ਨਾਮਰੂਪਮਾਰਮ੍ਮਣੰ ਕਾਤੁੰ।

ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਪੁਰਿਮਭᩅੇ ਨਾਮਰੂਪੰ ਅਸੇਸੰ ਨਿਰੁਦ੍ਧੰ ਅਞ੍ਞੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੰ ਠਾਨੰ ਆਹੁਨ੍ਦਰਿਕੰ ਅਨ੍ਧਤਮਮਿᩅ ਹੋਤਿ ਦੁਦ੍ਦਸੰ ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞੇਨ। ਤੇਨਾਪਿ ‘‘ਨ ਸਕ੍ਕੋਮਹੰ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿੰ ਉਗ੍ਘਾਟੇਤ੍ᩅਾ ਚੁਤਿਕ੍ਖਣੇ ਪᩅਤ੍ਤਿਤਨਾਮਰੂਪਮਾਰਮ੍ਮਣੰ ਕਾਤੁ’’ਨ੍ਤਿ ਧੁਰਨਿਕ੍ਖੇਪੋ ਨ ਕਾਤਬ੍ਬੋ। ਤਦੇᩅ ਪਨ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨੰ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨੰ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬੰ। ਤਤੋ ਚ ᩅੁਟ੍ਠਾਯ ᩅੁਟ੍ਠਾਯ ਤੰ ਠਾਨੰ ਆᩅਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬੰ।

ਏᩅੰ ਕਰੋਨ੍ਤੋ ਹਿ ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਨਾਮ ਬਲᩅਾ ਪੁਰਿਸੋ ਕੂਟਾਗਾਰਕਣ੍ਣਿਕਤ੍ਥਾਯ ਮਹਾਰੁਕ੍ਖੰ ਛਿਨ੍ਦਨ੍ਤੋ ਸਾਖਾਪਲਾਸਚ੍ਛੇਦਨਮਤ੍ਤੇਨੇᩅ ਫਰਸੁਧਾਰਾਯ ᩅਿਪਨ੍ਨਾਯ ਮਹਾਰੁਕ੍ਖੰ ਛਿਨ੍ਦਿਤੁੰ ਅਸਕ੍ਕੋਨ੍ਤੋਪਿ ਧੁਰਨਿਕ੍ਖੇਪੰ ਅਕਤ੍ᩅਾᩅ ਕਮ੍ਮਾਰਸਾਲੰ ਗਨ੍ਤ੍ᩅਾ ਤਿਖਿਣੰ ਫਰਸੁੰ ਕਾਰਾਪੇਤ੍ᩅਾ ਪੁਨ ਆਗਨ੍ਤ੍ᩅਾ ਛਿਨ੍ਦੇਯ੍ਯ, ਪੁਨ ᩅਿਪਨ੍ਨਾਯ ਚ ਪੁਨਪਿ ਤਥੇᩅ ਕਾਰੇਤ੍ᩅਾ ਛਿਨ੍ਦੇਯ੍ਯ। ਸੋ ਏᩅੰ ਛਿਨ੍ਦਨ੍ਤੋ ਛਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਛਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਪੁਨ ਛੇਤਬ੍ਬਾਭਾᩅਤੋ ਅਚ੍ਛਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਛੇਦਨਤੋ ਨਚਿਰਸ੍ਸੇᩅ ਮਹਾਰੁਕ੍ਖੰ ਪਾਤੇਯ੍ਯ, ਏᩅਮੇᩅੰ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਾ ᩅੁਟ੍ਠਾਯ ਪੁਬ੍ਬੇ ਆᩅਜ੍ਜਿਤੰ ਅਨਾᩅਜ੍ਜਿਤ੍ᩅਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਮੇᩅ ਆᩅਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਨਚਿਰਸ੍ਸੇᩅ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿੰ ਉਗ੍ਘਾਟੇਤ੍ᩅਾ ਚੁਤਿਕ੍ਖਣੇ ਪᩅਤ੍ਤਿਤਨਾਮਰੂਪੰ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕਰੇਯ੍ਯਾਤਿ। ਕਟ੍ਠਫਾਲਕਕੇਸੋਹਾਰਕਾਦੀਹਿਪਿ ਅਯਮਤ੍ਥੋ ਦੀਪੇਤਬ੍ਬੋ।

ਤਤ੍ਥ ਪਚ੍ਛਿਮਨਿਸਜ੍ਜਤੋ ਪਭੁਤਿ ਯਾᩅ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਤੋ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕਤ੍ᩅਾ ਪᩅਤ੍ਤੰ ਞਾਣੰ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿᩅਾਸਞਾਣੰ ਨਾਮ ਨ ਹੋਤਿ। ਤੰ ਪਨ ਪਰਿਕਮ੍ਮਸਮਾਧਿਞਾਣੰ ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਅਤੀਤੰਸਞਾਣਨ੍ਤਿਪਿ ਏਕੇ ᩅਦਨ੍ਤਿ। ਤੰ ਰੂਪਾᩅਚਰੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਯਦਾ ਪਨਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿੰ ਅਤਿਕ੍ਕਮ੍ਮ ਚੁਤਿਕ੍ਖਣੇ ਪᩅਤ੍ਤਿਤਨਾਮਰੂਪੰ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕਤ੍ᩅਾ ਮਨੋਦ੍ᩅਾਰਾᩅਜ੍ਜਨੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਚ ਨਿਰੁਦ੍ਧੇ ਤਦੇᩅਾਰਮ੍ਮਣੰ ਕਤ੍ᩅਾ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਞ੍ਚ ᩅਾ ਜਵਨਾਨਿ ਜਵਨ੍ਤਿ। ਸੇਸੰ ਪੁਬ੍ਬੇ ᩅੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇᩅ ਪੁਰਿਮਾਨਿ ਪਰਿਕਮ੍ਮਾਦਿਨਾਮਕਾਨਿ ਕਾਮਾᩅਚਰਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਪਚ੍ਛਿਮੰ ਰੂਪਾᩅਚਰੰ ਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਿਕੰ ਅਪ੍ਪਨਾਚਿਤ੍ਤੰ। ਤਦਾਸ੍ਸ ਯੰ ਤੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਹ ਞਾਣੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਇਦੰ **ਪੁਬ੍ਬੇਨਿᩅਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿਞਾਣੰ** ਨਾਮ। ਤੇਨ ਞਾਣੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਯ ਸਤਿਯਾ ਅਨੇਕᩅਿਹਿਤੰ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿᩅਾਸੰ

ਅਨੁਸ੍ਸਰਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ, ਏਕਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਂ ਦ੍ਵੇਪਿ ਜਾਤਿਯੋ...ਪੇ॰... ਇਤਿ ਸਾਕਾਰਂ ਸਉਦ੍ਦੇਸਂ ਅਨੇਕਵਿਹਿਤਂ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਂ ਅਨੁਸ੍ਸਰਤੀਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੪)।

੪੦੪. ਤਤ੍ਥ **ਏਕਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿ**ਨ੍ਤਿ ਏਕਮ੍ਪਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਮੂਲਂ ਚੁਤਿਪਰਿਯੋਸਾਨਂ ਏਕਭਵਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਂ ਖਨ੍ਧਸਨ੍ਤਾਨਂ। ਏਸ ਨਯੋ **ਦ੍ਵੇਪਿ ਜਾਤਿਯੋ**ਤਿਆਦੀਸੁਪਿ। **ਅਨੇਕੇਪਿ ਸਂਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੇ**ਤਿਆਦੀਸੁ ਪਨ ਪਰਿਹਾਯਮਾਨੋ ਕਪ੍ਪੋ **ਸਂਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੋ,** ਵਡ੍ਢਮਾਨੋ **ਵਿਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੋ**ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ ਸਂਵਟ੍ਟੇਨ **ਸਂਵਟ੍ਟਟ੍ਠਾਯੀ** ਗਹਿਤੋ ਹੋਤਿ, ਤਂਮੂਲਕਤ੍ਤਾ। ਵਿਵਟ੍ਟੇਨ ਚ **ਵਿਵਟ੍ਟਟ੍ਠਾਯੀ,** ਏਵਞ੍ਹਿ ਸਤਿ ਯਾਨਿ ਤਾਨਿ ''ਚਤ੍ਤਾਰਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕਪ੍ਪਸ੍ਸ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ? ਸਂਵਟ੍ਟੋ, ਸਂਵਟ੍ਟਟ੍ਠਾਯੀ, ਵਿਵਟ੍ਟੋ, ਵਿਵਟ੍ਟਟ੍ਠਾਯੀਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੧੫੬ ਥੋਕਂ ਵਿਸਦਿਸਂ) ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ, ਤਾਨਿ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਤਯੋ ਸਂਵਟ੍ਟਾ – ਆਪੋਸਂਵਟ੍ਟੋ, ਤੇਜੋਸਂਵਟ੍ਟੋ, ਵਾਯੋਸਂਵਟ੍ਟੋਤਿ। ਤਿਸ੍ਸੋ ਸਂਵਟ੍ਟਸੀਮਾ – ਆਭਸ੍ਸਰਾ, ਸੁਭਕਿਣ੍ਹਾ, ਵੇਹਪ੍ਫਲਾਤਿ।

ਯਦਾ ਕਪ੍ਪੋ ਤੇਜੇਨ ਸਂਵਟ੍ਟਤਿ, ਆਭਸ੍ਸਰਤੋ ਹੇਟ੍ਠਾ ਅਗ੍ਗਿਨਾ ਡਯ੍ਹਤਿ। ਯਦਾ ਆਪੇਨ ਸਂਵਟ੍ਟਤਿ, ਸੁਭਕਿਣ੍ਹਤੋ ਹੇਟ੍ਠਾ ਉਦਕੇਨ ਵਿਲੀਯਤਿ। ਯਦਾ ਵਾਯੁਨਾ ਸਂਵਟ੍ਟਤਿ, ਵੇਹਪ੍ਫਲਤੋ ਹੇਟ੍ਠਾ ਵਾਤੇਨ ਵਿਦ੍ਧਂਸਤਿ। ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਪਨ ਸਦਾਪਿ ਏਕਂ ਬੁਦ੍ਧਖੇਤ੍ਤਂ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ।

ਬੁਦ੍ਧਖੇਤ੍ਤਂ ਨਾਮ ਤਿਵਿਧਂ ਹੋਤਿ – ਜਾਤਿਖੇਤ੍ਤਂ, ਆਣਾਖੇਤ੍ਤਂ, ਵਿਸਯਖੇਤ੍ਤਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ **ਜਾਤਿਖੇਤ੍ਤਂ** ਦਸਸਹਸ੍ਸਚਕ੍ਕਵਾਲ਼ਪਰਿਯਨ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਯਂ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਗ੍ਗਹਣਾਦੀਸੁ ਕਮ੍ਪਤਿ। **ਆਣਾਖੇਤ੍ਤਂ** ਕੋਟਿਸਤਸਹਸ੍ਸਚਕ੍ਕਵਾਲ਼ਪਰਿਯਨ੍ਤਂ, ਯਤ੍ਥ ਰਤਨਸੁਤ੍ਤਂ (ਖੁ॰ ਪਾ॰ ੬.੧ ਆਦਯੋ) ਖਨ੍ਧਪਰਿਤ੍ਤਂ (ਚੂਲ਼ਵ॰ ੨੫੧; ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੬੭) ਧਜਗ੍ਗਪਰਿਤ੍ਤਂ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੯) ਆਟਾਨਾਟਿਯਪਰਿਤ੍ਤਂ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੭੫ ਆਦਯੋ) ਮੋਰਪਰਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ (ਜਾ॰ ੧.੨.੧੭-੧੮) ਇਮੇਸਂ ਪਰਿਤ੍ਤਾਨਂ ਆਨੁਭਾਵੋ ਵਤ੍ਤਤਿ। **ਵਿਸਯਖੇਤ੍ਤਂ** ਅਨਨ੍ਤਮਪਰਿਮਾਣਂ। ਯਂ ''ਯਾਵਤਾ ਵਾ ਪਨ ਆਕਙ੍ਖੇਯ੍ਯਾ''ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੩.੮੧) ਵੁਤ੍ਤਂ, ਯਤ੍ਥ ਯਂ ਯਂ ਤਥਾਗਤੋ ਆਕਙ੍ਖਤਿ, ਤਂ ਤਂ ਜਾਨਾਤਿ। ਏਵਮੇਤੇਸੁ ਤੀਸੁ ਬੁਦ੍ਧਖੇਤ੍ਤੇਸੁ ਏਕਂ ਆਣਾਖੇਤ੍ਤਂ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ। ਤਸ੍ਮਿਂ ਪਨ ਵਿਨਸ੍ਸਨ੍ਤੇ ਜਾਤਿਖੇਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਵਿਨਟ੍ਠਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਵਿਨਸ੍ਸਨ੍ਤਞ੍ਚ ਏਕਤੋਵ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ, ਸਣ੍ਠਹਨ੍ਤਮ੍ਪਿ ਏਕਤੋ ਸਣ੍ਠਹਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਵਿਨਾਸੋ ਚ ਸਣ੍ਠਹਨਞ੍ਚ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੪੦੫. ਯਸ੍ਮਿਂ ਹਿ ਸਮਯੇ ਕਪ੍ਪੋ ਅਗ੍ਗਿਨਾ ਨਸ੍ਸਤਿ, ਆਦਿਤੋਵ ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਕਮਹਾਮੇਘੋ ਵੁਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਕੋਟਿਸਤਸਹਸ੍ਸਚਕ੍ਕਵਾਲ਼ੇ ਏਕਂ ਮਹਾਵਸ੍ਸਂ ਵਸ੍ਸਤਿ। ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਤੁਟ੍ਠਹਟ੍ਠਾ ਸਬ੍ਬਬੀਜਾਨਿ ਨੀਹਰਿਤ੍ਵਾ ਵਪਨ੍ਤਿ। ਸਸ੍ਸੇਸੁ ਪਨ ਗੋਖਾਯਿਤਕਮਤ੍ਤੇਸੁ ਜਾਤੇਸੁ ਗਦ੍ਰਭਰਵਂ ਰਵਨ੍ਤੋ ਏਕਬਿਨ੍ਦੁਮ੍ਪਿ ਨ ਵਸ੍ਸਤਿ, ਤਦਾ ਪਚ੍ਛਿਨ੍ਨਂ ਪਚ੍ਛਿਨ੍ਨਮੇਵ ਵਸ੍ਸਂ ਹੋਤਿ। ਇਦਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਹਿ ਭਗਵਤਾ ''ਹੋਤਿ ਖੋ ਸੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮਯੋ ਯਂ ਬਹੂਨਿ ਵਸ੍ਸਾਨਿ ਬਹੂਨਿ ਵਸ੍ਸਸਤਾਨਿ ਬਹੂਨਿ ਵਸ੍ਸਸਹਸ੍ਸਾਨਿ ਬਹੂਨਿ ਵਸ੍ਸਸਤਸਹਸ੍ਸਾਨਿ ਦੇਵੋ ਨ ਵਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੭.੬੬) ਵੁਤ੍ਤਂ। ਵਸ੍ਸੂਪਜੀਵਿਨੋ ਸਤ੍ਤਾ ਕਾਲਙ੍ਕਤ੍ਵਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਪੁਪ੍ਫਫਲੂਪਜੀਵਿਨਿਯੋ ਚ ਦੇਵਤਾ। ਏਵਂ ਦੀਘੇ ਅਦ੍ਧਾਨੇ ਵੀਤਿਵਤ੍ਤੇ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਉਦਕਂ ਪਰਿਕ੍ਖਯਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਅਥਾਨੁਪੁਬ੍ਬੇਨ ਮਚ੍ਛਕਚ੍ਛਪਾਪਿ ਕਾਲਙ੍ਕਤ੍ਵਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਨੇਰਯਿਕਸਤ੍ਤਾਪਿ। ਤਤ੍ਥ ਨੇਰਯਿਕਾ ਸਤ੍ਤਮਸੂਰਿਯਪਾਤੁਭਾਵੇ ਵਿਨਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਏਕੇ।

ਝਾਨਂ ਵਿਨਾ ਨਤ੍ਥਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ, ਏਤੇਸਞ੍ਚ ਕੇਚਿ ਦੁਬ੍ਭਿਕ੍ਖਪੀਲ਼ਿਤਾ ਕੇਚਿ ਅਭਬ੍ਬਾ ਝਾਨਾਧਿਗਮਾਯ, ਤੇ ਕਥਂ ਤਤ੍ਥ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ। ਦੇਵਲੋਕੇ ਪਟਿਲਦ੍ਧਜ੍ਝਾਨਵਸੇਨ। ਤਦਾ ਹਿ ''ਵਸ੍ਸਸਤਸਹਸ੍ਸਸ੍ਸਚ੍ਚਯੇਨ ਕਪ੍ਪੁਟ੍ਠਾਨਂ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਲੋਕਬ੍ਯੂਹਾ ਨਾਮ ਕਾਮਾਵਚਰਦੇਵਾ ਮੁਤ੍ਤਸਿਰਾ ਵਿਕਿਣ੍ਣਕੇਸਾ ਰੁਦਮੁਖਾ ਅਸ੍ਸੂਨਿ ਹਤ੍ਥੇਹਿ ਪੁਞ੍ਛਮਾਨਾ ਰਤ੍ਤਵਤ੍ਥਨਿਵਤ੍ਥਾ ਅਤਿਵਿਯ ਵਿਰੂਪਵੇਸਧਾਰਿਨੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਮਨੁਸ੍ਸਪਥੇ ਵਿਚਰਨ੍ਤਾ ਏਵਂ ਆਰੋਚੇਨ੍ਤਿ ''ਮਾਰਿਸਾ ਇਤੋ ਵਸ੍ਸਸਤਸਹਸ੍ਸਸ੍ਸਚ੍ਚਯੇਨ ਕਪ੍ਪਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ, ਅਯਂ ਲੋਕੋ ਵਿਨਸ੍ਸਿਸ੍ਸਤਿ, ਮਹਾਸਮੁਦ੍ਦੋਪਿ ਉਸ੍ਸੁਸ੍ਸਿਸ੍ਸਤਿ, ਅਯਞ੍ਚ ਮਹਾਪਥਵੀ ਸਿਨੇਰੁ ਚ

ਪਬ੍ਬਤਰਾਜਾ ਉਦ੍ਧੁਯ੍ਯਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਵਿਨਸ੍ਸਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਯਾਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਾ ਲੋਕਵਿਨਾਸੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ। ਮੇਤ੍ਤੰ ਮਾਰਿਸਾ ਭਾਵੇਥ, ਕਰੁਣੰ, ਮੁਦਿਤੰ, ਉਪੇਕ੍ਖੰ ਮਾਰਿਸਾ ਭਾਵੇਥ, ਮਾਤਰੰ ਉਪਟ੍ਠਹਥ, ਪਿਤਰੰ ਉਪਟ੍ਠਹਥ, ਕੁਲੇ ਜੇਟ੍ਠਾਪਚਾਯਿਨੋ ਹੋਥਾ''ਤਿ।

ਤੇਸੰ ਵਚਨੰ ਸੁਤ੍ਵਾ ਯੇਭੁਯ੍ਯੇਨ ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਚ ਭੁਮ੍ਮਦੇਵਤਾ ਚ ਸੰਵੇਗਜਾਤਾ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਮੁਦੁਚਿਤ੍ਤਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਮੇਤ੍ਤਾਦੀਨਿ ਪੁਞ੍ਞਾਨਿ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਦੇਵਲੋਕੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਦਿਬ੍ਬਸੁਧਾਭੋਜਨੰ ਭੁਞ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵਾਯੋਕਸਿਣੇ ਪਰਿਕਮ੍ਮੰ ਕਤ੍ਵਾ ਝਾਨੰ ਪਟਿਲਭਨ੍ਤਿ। ਤਦਞ੍ਞੇ ਪਨ ਅਪਰਾਪਰਿਯਵੇਦਨੀਯੇਨ ਕਮ੍ਮੇਨ ਦੇਵਲੋਕੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਅਪਰਾਪਰਿਯਵੇਦਨੀਯਕਮ੍ਮਰਹਿਤੋ ਹਿ ਸੰਸਾਰੇ ਸੰਸਰਮਾਨੋ ਸਤ੍ਤੋ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ਤੇਪਿ ਤਤ੍ਥ ਤਥੇਵ ਝਾਨੰ ਪਟਿਲਭਨ੍ਤਿ। ਏਵੰ ਦੇਵਲੋਕੇ ਪਟਿਲਦ੍ਧਜ੍ਝਾਨਵਸੇਨ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ।

ਵਸ੍ਸੂਪਚ੍ਛੇਦਤੋ ਪਨ ਉਦ੍ਧੰ ਦੀਘਸ੍ਸ ਅਦ੍ਧੁਨੋ ਅਚ੍ਚਯੇਨ ਦੁਤਿਯੋ ਸੂਰਿਯੋ ਪਾਤੁਭਵਤਿ। ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਚੇਤੰ ਭਗਵਤਾ ''ਹੋਤਿ ਖੋ ਸੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮਯੋ''ਤਿ **ਸਤ੍ਤਸੂਰਿਯੰ** (ਅ॰ ਨਿ॰ ੭.੬੬) ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬੰ। ਪਾਤੁਭੂਤੇ ਚ ਪਨ ਤਸ੍ਮਿੰ ਨੇਵ ਰਤ੍ਤਿਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ, ਨ ਦਿਵਾਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ। ਏਕੋ ਸੂਰਿਯੋ ਉਟ੍ਠੇਤਿ, ਏਕੋ ਅਤ੍ਥੰ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਅਵਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਸੂਰਿਯਸਨ੍ਤਾਪੋਵ ਲੋਕੋ ਹੋਤਿ। ਯਥਾ ਚ ਪਕਤਿਸੂਰਿਯੇ ਸੂਰਿਯਦੇਵਪੁਤ੍ਤੋ ਹੋਤਿ, ਏਵੰ ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਕਸੂਰਿਯੇ ਨਤ੍ਥਿ। ਤਤ੍ਥ ਪਕਤਿਸੂਰਿਯੇ ਵਤ੍ਤਮਾਨੇ ਆਕਾਸੇ ਵਲਾਹਕਾਪਿ ਧੂਮਸਿਖਾਪਿ ਚਰਨ੍ਤਿ। ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਕਸੂਰਿਯੇ ਵਤ੍ਤਮਾਨੇ ਵਿਗਤਧੂਮਵਲਾਹਕੰ ਆਦਾਸਮਣ੍ਡਲੰ ਵਿਯ ਨਿਮ੍ਮਲੰ ਨਭੰ ਹੋਤਿ। ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਪਞ੍ਚ ਮਹਾਨਦਿਯੋ ਸੇਸਕੁਨ੍ਨਦੀਆਦੀਸੁ ਉਦਕੰ ਸੁਸ੍ਸਤਿ।

ਤਤੋਪਿ ਦੀਘਸ੍ਸ ਅਦ੍ਧੁਨੋ ਅਚ੍ਚਯੇਨ ਤਤਿਯੋ ਸੂਰਿਯੋ ਪਾਤੁਭਵਤਿ। ਯਸ੍ਸ ਪਾਤੁਭਾਵਾ ਮਹਾਨਦਿਯੋਪਿ ਸੁਸ੍ਸਨ੍ਤਿ।

ਤਤੋਪਿ ਦੀਘਸ੍ਸ ਅਦ੍ਧੁਨੋ ਅਚ੍ਚਯੇਨ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਸੂਰਿਯੋ ਪਾਤੁਭਵਤਿ। ਯਸ੍ਸ ਪਾਤੁਭਾਵਾ ਹਿਮਵਤਿ ਮਹਾਨਦੀਨੰ ਪਭਵਾ ''ਸੀਹਪਪਾਤੋ ਹੰਸਪਾਤਨੋ ਕਣ੍ਣਮੁਣ੍ਡਕੋ ਰਥਕਾਰਦਹੋ ਅਨੋਤਤ੍ਤਦਹੋ ਛਦ੍ਦਨ੍ਤਦਹੋ ਕੁਣਾਲਦਹੋ''ਤਿ ਇਮੇ ਸਤ੍ਤ ਮਹਾਸਰਾ ਸੁਸ੍ਸਨ੍ਤਿ।

ਤਤੋਪਿ ਦੀਘਸ੍ਸ ਅਦ੍ਧੁਨੋ ਅਚ੍ਚਯੇਨ ਪਞ੍ਚਮੋ ਸੂਰਿਯੋ ਪਾਤੁਭਵਤਿ। ਯਸ੍ਸ ਪਾਤੁਭਾਵਾ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬੇਨ ਮਹਾਸਮੁਦ੍ਦੇ ਅਙ੍ਗੁਲਿਪਬ੍ਬਤੇਮਨਮਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਉਦਕੰ ਨ ਸਣ੍ਠਾਤਿ।

ਤਤੋਪਿ ਦੀਘਸ੍ਸ ਅਦ੍ਧੁਨੋ ਅਚ੍ਚਯੇਨ ਛਟ੍ਠੋ ਸੂਰਿਯੋ ਪਾਤੁਭਵਤਿ। ਯਸ੍ਸ ਪਾਤੁਭਾਵਾ ਸਕਲਚਕ੍ਕਵਾਲੰ ਏਕਧੂਮੰ ਹੋਤਿ। ਪਰਿਯਾਦਿਣ੍ਣਸਿਨੇਹੰ ਧੂਮੇਨ। ਯਥਾ ਚਿਦੰ, ਏਵੰ ਕੋਟਿਸਤਸਹਸ੍ਸਚਕ੍ਕਵਾਲਾਨਿਪਿ।

ਤਤੋਪਿ ਦੀਘਸ੍ਸ ਅਦ੍ਧੁਨੋ ਅਚ੍ਚਯੇਨ ਸਤ੍ਤਮੋ ਸੂਰਿਯੋ ਪਾਤੁਭਵਤਿ। ਯਸ੍ਸ ਪਾਤੁਭਾਵਾ ਸਕਲਚਕ੍ਕਵਾਲੰ ਏਕਜਾਲੰ ਹੋਤਿ ਸਦ੍ਧਿੰ ਕੋਟਿਸਤਸਹਸ੍ਸਚਕ੍ਕਵਾਲੇਹਿ। ਯੋਜਨਸਤਿਕਾਦਿਭੇਦਾਨਿ ਸਿਨੇਰੁਕੂਟਾਨਿਪਿ ਪਲੁਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਆਕਾਸੇਯੇਵ ਅਨ੍ਤਰਧਾਯਨ੍ਤਿ। ਸਾ ਅਗ੍ਗਿਜਾਲਾ ਉਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਚਾਤੁਮਹਾਰਾਜਿਕੇ ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਨਕਵਿਮਾਨਰਤਨਵਿਮਾਨਮਣਿਵਿਮਾਨਾਨਿ ਝਾਪੇਤ੍ਵਾ ਤਾਵਤਿੰਸਭਵਨੰ ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਏਤੇਨੇਵ ਉਪਾਯੇਨ ਯਾਵ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਭੂਮਿੰ ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਤਯੋਪਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੇ ਝਾਪੇਤ੍ਵਾ ਆਭਸ੍ਸਰੇ ਆਹਚ੍ਚ ਤਿਟ੍ਠਤਿ। ਸਾ ਯਾਵ ਅਣੁਮਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤੰ ਅਤ੍ਥਿ, ਤਾਵ ਨ ਨਿਬ੍ਬਾਯਤਿ। ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਕ੍ਖਯਾ ਪਨ ਸਪ੍ਪਿਤੇਲਝਾਪਨਗ੍ਗਿਸਿਖਾ ਵਿਯ ਛਾਰਿਕਮ੍ਪਿ ਅਨਵਸੇਸੇਤ੍ਵਾ ਨਿਬ੍ਬਾਯਤਿ। ਹੇਟ੍ਠਾਆਕਾਸੇਨ ਸਹ ਉਪਰਿਆਕਾਸੋ ਏਕੋ ਹੋਤਿ ਮਹਨ੍ਧਕਾਰੋ।

੪੦੬. ਅਥ ਦੀਘਸ੍ਸ ਅਦ੍ਧੁਨੋ ਅਚ੍ਚਯੇਨ ਮਹਾਮੇਘੋ ਉਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਪਠਮੰ ਸੁਖੁਮੰ ਸੁਖੁਮੰ ਵਸ੍ਸਤਿ । ਅਨੁਪੁਬ੍ਬੇਨ ਕੁਮੁਦਨਾਲ਼ਯਟ੍ਠਿਮੁਸਲਤਾਲਕ੍ਖਨ੍ਧਾਦਿਪ੍ਪਮਾਣਾਹਿ ਧਾਰਾਹਿ ਵਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਕੋਟਿਸਤਸਹਸ੍ਸਚਕ੍ਕਵਾਲੇਸੁ ਸਬ੍ਬੰ ਦਡ੍ਢਟ੍ਠਾਨੰ ਪੂਰੇਤ੍ਵਾ ਅਨ੍ਤਰਧਾਯਤਿ। ਤੰ ਉਦਕੰ ਹੇਟ੍ਠਾ ਚ ਤਿਰਿਯਞ੍ਚ ਵਾਤੋ ਸਮੁਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਘਨੰ ਕਰੋਤਿ ਪਰਿਵਟੁਮੰ ਪਦੁਮਿਨਿਪਤ੍ਤੇ ਉਦਕਬਿਨ੍ਦੁਸਦਿਸੰ। ਕਥੰ

ਤਾਵ ਮਹਨ੍ਤੰ ਉਦਕਰਾਸਿੰ ਘਨੰ ਕਰੋਤੀਤਿ ਚੇ? ਵਿਵਰਸਮ੍ਪਦਾਨਤੋ। ਤਞ੍ਹਿਸ੍ਸ ਤਮ੍ਹਿ ਤਮ੍ਹਿ ਵਿਵਰੰ ਦੇਤਿ। ਤੰ ਏਵੰ ਵਾਤੇਨ ਸਮ੍ਪਿਣ੍ਡਿਯਮਾਨੰ ਘਨੰ ਕਰਿਯਮਾਨੰ ਪਰਿਕ੍ਖਯਮਾਨੰ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬੇਨ ਹੇਟ੍ਠਾ ਓਤਰਤਿ। ਓਤਿਣ੍ਣੇ ਓਤਿਣ੍ਣੇ ਉਦਕੇ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਟ੍ਠਾਨੇ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਾ, ਉਪਰਿ ਚਤੁਕਾਮਾਵਚਰਦੇਵਲੋਕਟ੍ਠਾਨੇ ਚ ਦੇਵਲੋਕਾ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ।

ਪੁਰਿਮਪਥਵਿਟ੍ਠਾਨੰ ਓਤਿਣ੍ਣੇ ਪਨ ਬਲਵਵਾਤਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਤੰ ਪਿਹਿਤਦ੍ਵਾਰੇ ਧਮਕਰਣੇ ਠਿਤਉਦਕਮਿਵ ਨਿਰਸ੍ਸਾਸੰ ਕਤ੍ਵਾ ਰੁਨ੍ਧਨ੍ਤਿ। ਮਧੁਰੋਦਕੰ ਪਰਿਕ੍ਖਯੰ ਗਚ੍ਛਮਾਨੰ ਉਪਰਿ ਰਸਪਥਵਿੰ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ। ਸਾ ਵਣ੍ਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਚੇਵ ਹੋਤਿ ਗਨ੍ਧਰਸਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਚ ਨਿਰੁਦਕਪਾਯਾਸਸ੍ਸ ਉਪਰਿ ਪਟਲੰ ਵਿਯ।

ਤਦਾ ਚ ਆਭਸ੍ਸਰਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੇ ਪਠਮਤਰਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਸਤ੍ਤਾ ਆਯੁਕ੍ਖਯਾ ਵਾ ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਖਯਾ ਵਾ ਤਤੋ ਚਵਿਤ੍ਵਾ ਇਧੂਪਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਹੋਨ੍ਤਿ ਸਯੰਪਭਾ ਅਨ੍ਤਲਿਕ੍ਖਚਰਾ। ਤੇ **ਅਗ੍ਗਞ੍ਞਸੁਤ੍ਤੇ** (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੧੯) ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਤੰ ਰਸਪਥਵਿੰ ਸਾਯਿਤ੍ਵਾ ਤਣ੍ਹਾਭਿਭੂਤਾ ਆਲੁਪ੍ਪਕਾਰਕੰ ਪਰਿਭੁਞ੍ਜਿਤੁੰ ਉਪਕ੍ਕਮਨ੍ਤਿ। ਅਥ ਨੇਸੰ ਸਯੰਪਭਾ ਅਨ੍ਤਰਧਾਯਤਿ, ਅਨ੍ਧਕਾਰੋ ਹੋਤਿ। ਤੇ ਅਨ੍ਧਕਾਰੰ ਦਿਸ੍ਵਾ ਭਾਯਨ੍ਤਿ।

ਤਤੋ ਨੇਸੰ ਭਯੰ ਨਾਸੇਤ੍ਵਾ ਸੂਰਭਾਵੰ ਜਨਯਨ੍ਤੰ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਪਣ੍ਣਾਸਯੋਜਨੰ ਸੂਰਿਯਮਣ੍ਡਲੰ ਪਾਤੁਭਵਤਿ, ਤੇ ਤੰ ਦਿਸ੍ਵਾ ‘‘ਆਲੋਕੰ ਪਟਿਲਭਿਮ੍ਹਾ’’ਤਿ ਹਟ੍ਠਤੁਟ੍ਠਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ‘‘ਅਮ੍ਹਾਕੰ ਭੀਤਾਨੰ ਭਯੰ ਨਾਸੇਤ੍ਵਾ ਸੂਰਭਾਵੰ ਜਨਯਨ੍ਤੋ ਉਟ੍ਠਿਤੋ, ਤਸ੍ਮਾ **‘‘ਸੂਰਿਯੋ** ਹੋਤੂ’’ਤਿ ਸੂਰਿਯੋਤ੍ਵੇਵਸ੍ਸ ਨਾਮੰ ਕਰੋਨ੍ਤਿ।

ਅਥ ਸੂਰਿਯੇ ਦਿਵਸੰ ਆਲੋਕੰ ਕਤ੍ਵਾ ਅਤ੍ਥਙ੍ਗਤੇ ਯਮ੍ਪਿ ਆਲੋਕੰ ਲਭਿਮ੍ਹਾ, ਸੋਪਿ ਨੋ ਨਟ੍ਠੋਤਿ ਪੁਨ ਭੀਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤੇਸੰ ਏਵੰ ਹੋਤਿ ‘‘ਸਾਧੁ ਵਤਸ੍ਸ ਸਚੇ ਅਞ੍ਞੰ ਆਲੋਕੰ ਲਭੇਯ੍ਯਾਮਾ’’ਤਿ। ਤੇਸੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਞਤ੍ਵਾ ਵਿਯ ਏਕੂਨਪਣ੍ਣਾਸਯੋਜਨੰ **ਚਨ੍ਦਮਣ੍ਡਲੰ** ਪਾਤੁਭਵਤਿ। ਤੇ ਤੰ ਦਿਸ੍ਵਾ ਭਿਯ੍ਯੋਸੋ ਮਤ੍ਤਾਯ ਹਟ੍ਠਤੁਟ੍ਠਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ‘‘ਅਮ੍ਹਾਕੰ ਛਨ੍ਦੰ ਞਤ੍ਵਾ ਵਿਯ ਉਟ੍ਠਿਤੋ, ਤਸ੍ਮਾ **ਚਨ੍ਦੋ** ਹੋਤੂ’’ਤਿ ਚਨ੍ਦੋਤ੍ਵੇਵਸ੍ਸ ਨਾਮੰ ਕਰੋਨ੍ਤਿ। ਏਵੰ ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯੇਸੁ ਪਾਤੁਭੂਤੇਸੁ ਨਕ੍ਖਤ੍ਤਾਨਿ ਤਾਰਕਰੂਪਾਨਿ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ।

ਤਤੋ ਪਭੁਤਿ ਰਤ੍ਤਿਨ੍ਦਿਵਾ ਪਞ੍ਞਾਯਨ੍ਤਿ, ਅਨੁਕ੍ਕਮੇਨ ਚ ਮਾਸਦ੍ਧਮਾਸਉਤੁਸੰਵਚ੍ਛਰਾ। ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯਾਨੰ ਪਨ ਪਾਤੁਭੂਤਦਿਵਸੇਯੇਵ ਸਿਨੇਰੁਚਕ੍ਕਵਾਲਹਿਮਵਨ੍ਤਪਬ੍ਬਤਾ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਚ ਖੋ ਅਪੁਬ੍ਬੰ ਅਚਰਿਮੰ ਫਗ੍ਗੁਣਪੁਣ੍ਣਮਦਿਵਸੇਯੇਵ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ। ਕਥੰ? ਯਥਾ ਨਾਮ ਕਙ੍ਗੁਭਤ੍ਤੇ ਪਚ੍ਚਮਾਨੇ ਏਕਪ੍ਪਹਾਰੇਨੇਵ ਪੁਪ੍ਫੁਲ੍ਲਕਾਨਿ ਉਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ। ਏਕੇ ਪਦੇਸਾ ਥੂਪਥੂਪਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਏਕੇ ਨਿਨ੍ਨਨਿਨ੍ਨਾ, ਏਕੇ ਸਮਸਮਾ। ਏਵਮੇਵੰ ਥੂਪਥੂਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਬ੍ਬਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਨਿਨ੍ਨਨਿਨ੍ਨਟ੍ਠਾਨੇ ਸਮੁਦ੍ਦਾ, ਸਮਸਮਟ੍ਠਾਨੇ ਦੀਪਾਤਿ।

ਅਥ ਤੇਸੰ ਸਤ੍ਤਾਨੰ ਰਸਪਥਵਿੰ ਪਰਿਭੁਞ੍ਜਨ੍ਤਾਨੰ ਕਮੇਨ ਏਕਚ੍ਚੇ ਵਣ੍ਣਵਨ੍ਤੋ, ਏਕਚ੍ਚੇ ਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਵਣ੍ਣਵਨ੍ਤੋ ਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣੇ ਅਤਿਮਞ੍ਞਨ੍ਤਿ। ਤੇਸੰ ਅਤਿਮਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਸਾਪਿ **ਰਸਪਥਵੀ** ਅਨ੍ਤਰਧਾਯਤਿ। **ਭੂਮਿਪਪ੍ਪਟਕੋ** ਪਾਤੁਭਵਤਿ। ਅਥ ਨੇਸੰ ਤੇਨੇਵ ਨਯੇਨ ਸੋਪਿ ਅਨ੍ਤਰਧਾਯਤਿ। **ਪਦਾਲਤਾ** ਪਾਤੁਭਵਤਿ। ਤੇਨੇਵ ਨਯੇਨ ਸਾਪਿ ਅਨ੍ਤਰਧਾਯਤਿ। ਅਕਟ੍ਠਪਾਕੋ **ਸਾਲਿ** ਪਾਤੁਭਵਤਿ ਅਕਣੋ ਅਥੁਸੋ ਸੁਦ੍ਧੋ ਸੁਗਨ੍ਧੋ ਤਣ੍ਡੁਲਪ੍ਫਲੋ।

ਤਤੋ ਨੇਸੰ ਭਾਜਨਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਸਾਲਿੰ ਭਾਜਨੇ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਪਾਸਾਣਪਿਟ੍ਠਿਯਾ ਠਪੇਨ੍ਤਿ, ਸਯਮੇਵ ਜਾਲਸਿਖਾ ਉਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਤੰ ਪਚਤਿ। ਸੋ ਹੋਤਿ ਓਦਨੋ ਸੁਮਨਜਾਤਿਪੁਪ੍ਫਸਦਿਸੋ, ਨ ਤਸ੍ਸ ਸੂਪੇਨ ਵਾ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨੇਨ ਵਾ ਕਰਣੀਯੰ ਅਤ੍ਥਿ। ਯੰ ਯੰ ਰਸੰ ਭੁਞ੍ਜਿਤੁਕਾਮਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤੰ ਤੰ ਰਸੋਵ ਹੋਤਿ। ਤੇਸੰ ਤੰ ਓਲਾਰਿਕੰ ਆਹਾਰੰ ਆਹਰਯਤੰ ਤਤੋ ਪਭੁਤਿ ਮੁਤ੍ਤਕਰੀਸੰ ਸਞ੍ਜਾਯਤਿ। ਅਥ ਨੇਸੰ ਤਸ੍ਸ ਨਿਕ੍ਖਮਨਤ੍ਥਾਯ ਵਣਮੁਖਾਨਿ ਪਭਿਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਪੁਰਿਸਭਾਵੋ, ਇਤ੍ਥਿਯਾਪਿ ਇਤ੍ਥਿਭਾਵੋ ਪਾਤੁਭਵਤਿ।

ਤਤ੍ਰ ਸੁਦੰ ਇਤ੍ਥੀ ਪੁਰਿਸੰ, ਪੁਰਿਸੋ ਚ ਇਤ੍ਥਿੰ ਅਤਿਵੇਲੰ ਉਪਨਿਜ੍ਝਾਯਤਿ। ਤੇਸੰ ਅਤਿਵੇਲੰ ਉਪਨਿਜ੍ਝਾਯਨਪਚ੍ਚਯਾ ਕਾਮਪਰਿਲ਼ਾਹੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਤੋ **ਮੇਥੁਨਧਮ੍ਮੰ** ਪਟਿਸੇਵਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਅਸਦ੍ਧਮ੍ਮਪਟਿਸੇਵਨਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞੂਹਿ ਗਰਹਿਯਮਾਨਾ ਵਿਹੇਠਿਯਮਾਨਾ ਤਸ੍ਸ ਅਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਟਿਚ੍ਛਾਦਨਹੇਤੁ **ਅਗਾਰਾਨਿ** ਕਰੋਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਅਗਾਰੰ ਅਜ੍ਝਾਵਸਮਾਨਾ ਅਨੁਕ੍ਕਮੇਨ ਅਞ੍ਞਤਰਸ੍ਸ ਅਲਸਜਾਤਿਕਸ੍ਸ ਸਤ੍ਤਸ੍ਸ ਦਿਟ੍ਠਾਨੁਗਤਿੰ ਆਪਜ੍ਜਨ੍ਤਾ ਸਨ੍ਨਿਧਿੰ ਕਰੋਨ੍ਤਿ। ਤਤੋ ਪਭੁਤਿ ਕਣੋਪਿ ਥੁਸੋਪਿ ਤਣ੍ਡੁਲੰ ਪਰਿਯੋਨਨ੍ਧਤਿ, ਲਾਯਿਤਟ੍ਠਾਨਮ੍ਪਿ ਨ ਪਟਿਵਿਰੂਹਤਿ।

ਤੇ ਸਨ੍ਨਿਪਤਿਤ੍ਵਾ ਅਨੁਤ੍ਥੁਨਨ੍ਤਿ ''ਪਾਪਕਾ ਵਤ ਭੋ ਧਮ੍ਮਾ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਪਾਤੁਭੂਤਾ, ਮਯੰ ਹਿ ਪੁਬ੍ਬੇ ਮਨੋਮਯਾ ਅਹੁਮ੍ਹਾ''ਤਿ **ਅਗ੍ਗਞ੍ਞਸੁਤ੍ਤੇ** (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੨੮) ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬੰ। ਤਤੋ ਮਰਿਯਾਦੰ ਠਪੇਨ੍ਤਿ। ਅਥ ਅਞ੍ਞਤਰੋ ਸਤ੍ਤੋ ਅਞ੍ਞਸ੍ਸ ਭਾਗੰ ਅਦਿਨ੍ਨੰ ਆਦਿਯਤਿ। ਤੰ ਦ੍ਵਿਕ੍ਖਤ੍ਤੁੰ ਪਰਿਭਾਸੇਤ੍ਵਾ ਤਤਿਯਵਾਰੇ ਪਾਣਿਲੇਟ੍ਟੁਦਣ੍ਡੇਹਿ ਪਹਰਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਏਵੰ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਗਰਹਮੁਸਾਵਾਦਦਣ੍ਡਾਦਾਨੇਸੁ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ ਸਨ੍ਨਿਪਤਿਤ੍ਵਾ ਚਿਨ੍ਤਯਨ੍ਤਿ ''ਯੰਨੂਨ ਮਯੰ ਏਕੰ ਸਤ੍ਤੰ ਸਮ੍ਮਨ੍ਨੇਯ੍ਯਾਮ, ਯੋ ਨੋ ਸਮ੍ਮਾ ਖੀਯਿਤਬ੍ਬੰ ਖੀਯੇਯ੍ਯ, ਗਰਹਿਤਬ੍ਬੰ ਗਰਹੇਯ੍ਯ, ਪਬ੍ਬਾਜੇਤਬ੍ਬੰ ਪਬ੍ਬਾਜੇਯ੍ਯ, ਮਯੰ ਪਨਸ੍ਸ ਸਾਲੀਨੰ ਭਾਗੰ ਅਨੁਪ੍ਪਦਸ੍ਸਾਮਾ''ਤਿ।

ਏਵੰ ਕਤਸਨ੍ਨਿਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਪਨ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਇਮਸ੍ਮਿੰ ਤਾਵ ਕਪ੍ਪੇ ਅਯਮੇਵ ਭਗਵਾ ਬੋਧਿਸਤ੍ਤਭੂਤੋ ਤੇਨ ਸਮਯੇਨ ਤੇਸੁ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਅਭਿਰੂਪਤਰੋ ਚ ਦਸ੍ਸਨੀਯਤਰੋ ਚ ਮਹੇਸਕ੍ਖਤਰੋ ਚ ਬੁਦ੍ਧਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਪਟਿਬਲੋ ਨਿਗ੍ਗਹਪਗ੍ਗਹੰ ਕਾਤੁੰ। ਤੇ ਤੰ ਉਪਸਙ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਯਾਚਿਤ੍ਵਾ ਸਮ੍ਮਨ੍ਨਿੰਸੁ। ਸੋ ਤੇਨ ਮਹਾਜਨੇਨ ਸਮ੍ਮਤੋਤਿ **ਮਹਾਸਮ੍ਮਤੋ,** ਖੇਤ੍ਤਾਨੰ ਅਧਿਪਤੀਤਿ **ਖਤ੍ਤਿਯੋ,** ਧਮ੍ਮੇਨ ਸਮੇਨ ਪਰੇ ਰਞ੍ਜੇਤੀਤਿ **ਰਾਜਾ**ਤਿ ਤੀਹਿ ਨਾਮੇਹਿ ਪਞ੍ਞਾਯਿਤ੍ਥ। ਯਞ੍ਹਿ ਲੋਕੇ ਅਚ੍ਛਰਿਯਟ੍ਠਾਨੰ, ਬੋਧਿਸਤ੍ਤੋਵ ਤਤ੍ਥ ਆਦਿਪੁਰਿਸੋਤਿ ਏਵੰ ਬੋਧਿਸਤ੍ਤੰ ਆਦਿੰ ਕਤ੍ਵਾ ਖਤ੍ਤਿਯਮਣ੍ਡਲੇ ਸਣ੍ਠਿਤੇ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬੇਨ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾਦਯੋਪਿ ਵਣ੍ਣਾ ਸਣ੍ਠਹਿੰਸੁ।

ਤਤ੍ਥ ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਕਮਹਾਮੇਘਤੋ ਯਾਵ ਜਾਲੁਪਚ੍ਛੇਦੋ, ਇਦਮੇਕੰ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯੰ **ਸੰਵਟ੍ਟੋ**ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਕਜਾਲੁਪਚ੍ਛੇਦਤੋ ਯਾਵ ਕੋਟਿਸਤਸਹਸ੍ਸਚਕ੍ਕਵਾਲਪਰਿਪੂਰਕੋ ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਮਹਾਮੇਘੋ, ਇਦੰ ਦੁਤਿਯੰ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯੰ **ਸੰਵਟ੍ਟਟ੍ਠਾਯੀ**ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਮਹਾਮੇਘਤੋ ਯਾਵ ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯਪਾਤੁਭਾਵੋ, ਇਦੰ ਤਤਿਯੰ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯੰ **ਵਿਵਟ੍ਟੋ**ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯਪਾਤੁਭਾਵਤੋ ਯਾਵ ਪੁਨ ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਕਮਹਾਮੇਘੋ, ਇਦੰ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯੰ **ਵਿਵਟ੍ਟਟ੍ਠਾਯੀ**ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯਾਨਿ ਏਕੋ ਮਹਾਕਪ੍ਪੋ ਹੋਤਿ। ਏਵੰ ਤਾਵ ਅਗ੍ਗਿਨਾ ਵਿਨਾਸੋ ਚ ਸਣ੍ਠਹਨਞ੍ਚ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ।

੪੦੭. ਯਸ੍ਮਿੰ ਪਨ ਸਮਯੇ ਕਪ੍ਪੋ ਉਦਕੇਨ ਨਸ੍ਸਤਿ, ਆਦਿਤੋਵ ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਕਮਹਾਮੇਘੋ ਉਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾਤਿ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬੰ। ਅਯੰ ਪਨ ਵਿਸੇਸੋ, ਯਥਾ ਤਤ੍ਥ ਦੁਤਿਯਸੂਰਿਯੋ, ਏਵਮਿਧ ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਕੋ ਖਾਰੁਦਕਮਹਾਮੇਘੋ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ। ਸੋ ਆਦਿਤੋ ਸੁਖੁਮੰ ਸੁਖੁਮੰ ਵਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਅਨੁਕ੍ਕਮੇਨ ਮਹਾਧਾਰਾਹਿ ਕੋਟਿਸਤਸਹਸ੍ਸਚਕ੍ਕਵਾਲਾਨੰ ਪੂਰੇਨ੍ਤੋ ਵਸ੍ਸਤਿ। ਖਾਰੁਦਕੇਨ ਫੁਟ੍ਠਫੁਟ੍ਠਾ ਪਥਵੀਪਬ੍ਬਤਾਦਯੋ ਵਿਲੀਯਨ੍ਤਿ, ਉਦਕੰ ਸਮਨ੍ਤਤੋ ਵਾਤੇਹਿ ਧਾਰਿਯਤਿ। ਪਥਵਿਤੋ ਯਾਵ ਦੁਤਿਯਜ੍ਝਾਨਭੂਮਿੰ ਉਦਕੰ ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਤਯੋਪਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੇ ਵਿਲੀਯਾਪੇਤ੍ਵਾ ਸੁਭਕਿਣ੍ਹੇ ਆਹਚ੍ਚ ਤਿਟ੍ਠਤਿ। ਤੰ ਯਾਵ ਅਣੁਮਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤੰ ਅਤ੍ਥਿ, ਤਾਵ ਨ ਵੂਪਸਮ੍ਮਤਿ। ਉਦਕਾਨੁਗਤੰ ਪਨ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰਗਤੰ ਅਭਿਭਵਿਤ੍ਵਾ ਸਹਸਾ ਵੂਪਸਮ੍ਮਤਿ ਅਨ੍ਤਰਧਾਨੰ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਹੇਟ੍ਠਾਆਕਾਸੇਨ ਸਹ ਉਪਰਿਆਕਾਸੋ ਏਕੋ ਹੋਤਿ ਮਹਨ੍ਧਕਾਰੋਤਿ ਸਬ੍ਬੰ ਵੁਤ੍ਤਸਦਿਸੰ। ਕੇਵਲੰ ਪਨਿਧ ਆਭਸ੍ਸਰਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੰ ਆਦਿੰ ਕਤ੍ਵਾ ਲੋਕੋ ਪਾਤੁਭਵਤਿ। ਸੁਭਕਿਣ੍ਹਤੋ ਚ ਚਵਿਤ੍ਵਾ ਆਭਸ੍ਸਰਟ੍ਠਾਨਾਦੀਸੁ ਸਤ੍ਤਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਕਮਹਾਮੇਘਤੋ ਯਾਵ ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਕੁਦਕੂਪਚ੍ਛੇਦੋ, ਇਦਮੇਕਂ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯਂ। ਉਦਕੂਪਚ੍ਛੇਦਤੋ ਯਾਵ ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਮਹਾਮੇਘੋ, ਇਦਂ ਦੁਤਿਯਂ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯਂ। ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਮਹਾਮੇਘਤੋ...ਪੇ॰... ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯਾਨਿ ਏਕੋ ਮਹਾਕਪ੍ਪੋ ਹੋਤਿ। ਏਵਂ ਉਦਕੇਨ ਵਿਨਾਸੋ ਚ ਸਣ੍ਠਹਨਞ੍ਚ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੪੦੮. ਯਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਕਪ੍ਪੋ ਵਾਤੇਨ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ, ਆਦਿਤੋਵ ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਕਮਹਾਮੇਘੋ ਉਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾਤਿ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬਂ। ਅਯਂ ਪਨ ਵਿਸੇਸੋ, ਯਥਾ ਤਤ੍ਥ ਦੁਤਿਯਸੂਰਿਯੋ, ਏਵਮਿਧ ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਨਤ੍ਥਂ ਵਾਤੋ ਸਮੁਟ੍ਠਾਤਿ। ਸੋ ਪਠਮਂ ਥੂਲਰਜਂ ਉਟ੍ਠਾਪੇਤਿ। ਤਤੋ ਸਣ੍ਹਰਜਂ ਸੁਖੁਮਵਾਲਿਕਂ ਥੂਲਵਾਲਿਕਂ ਸਕ੍ਖਰਪਾਸਾਣਾਦਯੋਤਿ ਯਾਵ ਕੂਟਾਗਾਰਮਤ੍ਤੇ ਪਾਸਾਣੇ ਵਿਸਮਟ੍ਠਾਨੇ ਠਿਤਮਹਾਰੁਕ੍ਖੇ ਚ ਉਟ੍ਠਾਪੇਤਿ। ਤੇ ਪਥਵਿਤੋ ਨਭਮੁਗ੍ਗਤਾ ਨ ਚ ਪੁਨ ਪਤਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥੇਵ ਚੁਣ੍ਣਵਿਚੁਣ੍ਣਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਅਭਾਵਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ।

ਅਥਾਨੁਕ੍ਕਮੇਨ ਹੇਟ੍ਠਾ ਮਹਾਪਥਵਿਯਾ ਵਾਤੋ ਸਮੁਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਪਥਵਿ ਪਰਿਵਤ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਉਦ੍ਧਂਮੂਲਂ ਕਤ੍ਵਾ ਆਕਾਸੇ ਖਿਪਤਿ। ਯੋਜਨਸਤਪ੍ਪਮਾਣਾਪਿ ਪਥਵਿਪ੍ਪਦੇਸਾ ਦ੍ਵਿਯੋਜਨਤਿਯੋਜਨਚਤੁਯੋਜਨਪਞ੍ਚਯੋਜਨਸਤਪ੍ਪਮਾਣਾਪਿ ਭਿਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵਾਤਵੇਗੇਨ ਖਿਤ੍ਤਾ ਆਕਾਸੇਯੇਵ ਚੁਣ੍ਣਵਿਚੁਣ੍ਣਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਅਭਾਵਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਚਕ੍ਕਵਾਲਪਬ੍ਬਤਮ੍ਪਿ ਸਿਨੇਰੁਪਬ੍ਬਤਮ੍ਪਿ ਵਾਤੋ ਉਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਆਕਾਸੇ ਖਿਪਤਿ। ਤੇ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਅਭਿਹਨ੍ਤ੍ਵਾ ਚੁਣ੍ਣਵਿਚੁਣ੍ਣਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਵਿਨਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਏਤੇਨੇਵ ਉਪਾਯੇਨ ਭੁਮ੍ਮਟ੍ਠਕਵਿਮਾਨਾਨਿ ਚ ਆਕਾਸਟ੍ਠਕਵਿਮਾਨਾਨਿ ਚ ਵਿਨਾਸੇਨ੍ਤੋ ਛਕਾਮਾਵਚਰਦੇਵਲੋਕੇ ਵਿਨਾਸੇਤ੍ਵਾ ਕੋਟਿਸਤਸਹਸ੍ਸਚਕ੍ਕਵਾਲਾਨਿ ਵਿਨਾਸੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਚਕ੍ਕਵਾਲਾ ਚਕ੍ਕਵਾਲੇਹਿ ਹਿਮਵਨ੍ਤਾ ਹਿਮਵਨ੍ਤੇਹਿ ਸਿਨੇਰੂ ਸਿਨੇਰੂਹਿ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਸਮਾਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਚੁਣ੍ਣਵਿਚੁਣ੍ਣਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਵਿਨਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਪਥਵਿਤੋ ਯਾਵ ਤਤਿਯਜ੍ਝਾਨਭੂਮਿਂ ਵਾਤੋ ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਤਯੋਪਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੇ ਵਿਨਾਸੇਤ੍ਵਾ ਵੇਹਪ੍ਫਲਂ ਆਹਚ੍ਚ ਤਿਟ੍ਠਤਿ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰਗਤਂ ਵਿਨਾਸੇਤ੍ਵਾ ਸਯਮ੍ਪਿ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ। ਹੇਟ੍ਠਾਆਕਾਸੇਨ ਸਹ ਉਪਰਿਆਕਾਸੋ ਏਕੋ ਹੋਤਿ ਮਹਨ੍ਧਕਾਰੋਤਿ ਸਬ੍ਬਂ ਵੁਤ੍ਤਸਦਿਸਂ। ਇਧ ਪਨ ਸੁਭਕਿਣ੍ਹਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਂ ਆਦਿਂ ਕਤ੍ਵਾ ਲੋਕੋ ਪਾਤੁਭਵਤਿ। ਵੇਹਪ੍ਫਲਤੋ ਚ ਚਵਿਤ੍ਵਾ ਸੁਭਕਿਣ੍ਹਟ੍ਠਾਨਾਦੀਸੁ ਸਤ੍ਤਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਕਮਹਾਮੇਘਤੋ ਯਾਵ ਕਪ੍ਪਵਿਨਾਸਕਵਾਤੂਪਚ੍ਛੇਦੋ, ਇਦਮੇਕਂ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯਂ। ਵਾਤੂਪਚ੍ਛੇਦਤੋ ਯਾਵ ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਮਹਾਮੇਘੋ, ਇਦਂ ਦੁਤਿਯਂ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯਂ...ਪੇ॰... ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਸਙ੍ਖ੍ਯੇਯ੍ਯਾਨਿ ਏਕੋ ਮਹਾਕਪ੍ਪੋ ਹੋਤਿ। ਏਵਂ ਵਾਤੇਨ ਵਿਨਾਸੋ ਚ ਸਣ੍ਠਹਨਞ੍ਚ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੪੦੯. ਕਿਂਕਾਰਣਾ ਏਵਂ ਲੋਕੋ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ? ਅਕੁਸਲਮੂਲਕਾਰਣਾ। ਅਕੁਸਲਮੂਲੇਸੁ ਹਿ ਉਸ੍ਸਨ੍ਨੇਸੁ ਏਵਂ ਲੋਕੋ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ। ਸੋ ਚ ਖੋ ਰਾਗੇ ਉਸ੍ਸਨ੍ਨਤਰੇ ਅਗ੍ਗਿਨਾ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ। ਦੋਸੇ ਉਸ੍ਸਨ੍ਨਤਰੇ ਉਦਕੇਨ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ। ਕੇਚਿ ਪਨ ਦੋਸੇ ਉਸ੍ਸਨ੍ਨਤਰੇ ਅਗ੍ਗਿਨਾ। ਰਾਗੇ ਉਸ੍ਸਨ੍ਨਤਰੇ ਉਦਕੇਨਾਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਮੋਹੇ ਉਸ੍ਸਨ੍ਨਤਰੇ ਵਾਤੇਨ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ। ਏਵਂ ਵਿਨਸ੍ਸਨ੍ਤੋਪਿ ਚ ਨਿਰਨ੍ਤਰਮੇਵ ਸਤ੍ਤਵਾਰੇ ਅਗ੍ਗਿਨਾ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ। ਅਟ੍ਠਮੇ ਵਾਰੇ ਉਦਕੇਨ। ਪੁਨ ਸਤ੍ਤਵਾਰੇ ਅਗ੍ਗਿਨਾ। ਅਟ੍ਠਮੇ ਵਾਰੇ ਉਦਕੇਨਾਤਿ ਏਵਂ ਅਟ੍ਠਮੇ ਅਟ੍ਠਮੇ ਵਾਰੇ ਵਿਨਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਸਤ੍ਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਂ ਉਦਕੇਨ ਵਿਨਸ੍ਸਿਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਸਤ੍ਤਵਾਰੇ ਅਗ੍ਗਿਨਾ ਨਸ੍ਸਤਿ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਤੇਸਟ੍ਠਿ ਕਪ੍ਪਾ ਅਤੀਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਏਤ੍ਥਨ੍ਤਰੇ ਉਦਕੇਨ ਨਸ੍ਸਨਵਾਰਂ ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਪਟਿਬਾਹਿਤ੍ਵਾ ਲਦ੍ਧੋਕਾਸੋ ਵਾਤੋ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਚਤੁਸਟ੍ਠਿਕਪ੍ਪਾਯੁਕੇ ਸੁਭਕਿਣ੍ਹੇ ਵਿਦ੍ਧਂਸੇਨ੍ਤੋ ਲੋਕਂ ਵਿਨਾਸੇਤਿ।

੪੧੦. ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਂ ਅਨੁਸ੍ਸਰਨ੍ਤੋਪਿ ਚ ਕਪ੍ਪਾਨੁਸ੍ਸਰਣਕੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਏਤੇਸੁ ਕਪ੍ਪੇਸੁ ਅਨੇਕੇਪਿ ਸਂਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੇ ਅਨੇਕੇਪਿ ਵਿਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੇ ਅਨੇਕੇਪਿ ਸਂਵਟ੍ਟਵਿਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੇ ਅਨੁਸ੍ਸਰਤਿ। ਕਥਂ? ''ਅਮੁਤ੍ਰਾਸਿ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੪) ਨਯੇਨ।

ਤਤ੍ਥ **ਅਮੁਤ੍ਰਾਸਿ**ਨ੍ਤਿ ਅਮੁਮ੍ਹਿ ਸਂਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪੇ ਅਹਂ ਅਮੁਮ੍ਹਿ ਭਵੇ ਵਾ ਯੋਨਿਯਾ ਵਾ ਗਤਿਯਾ ਵਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯਾ ਵਾ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇ ਵਾ ਸਤ੍ਤਨਿਕਾਯੇ ਵਾ ਆਸਿਂ। **ਏਵਂਨਾਮੋ**ਤਿ ਤਿਸ੍ਸੋ ਵਾ ਫੁਸ੍ਸੋ ਵਾ। **ਏਵਂਗੋਤ੍ਤੋ**ਤਿ ਕਚ੍ਚਾਨੋ ਵਾ ਕਸ੍ਸਪੋ ਵਾ।

ਇਦਮਸ੍ਸ ਅਤੀਤਭਵੇ ਅਤ੍ਤਨੋ ਨਾਮਗੋਤ੍ਤਾਨੁਸ੍ਸਰਣਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਸਚੇ ਪਨ ਤਸ੍ਮਿਂ ਕਾਲੇ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਣ੍ਣਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਂ ਵਾ ਲੂਖਪਣੀਤਜੀਵਿਕਭਾਵਂ ਵਾ ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਬਹੁਲਤਂ ਵਾ ਅਪ੍ਪਾਯੁਕਦੀਘਾਯੁਕਭਾਵਂ ਵਾ ਅਨੁਸ੍ਸਰਿਤੁਕਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਤਮ੍ਪਿ ਅਨੁਸ੍ਸਰਤਿਯੇਵ। ਤੇਨਾਹ ''ਏਵਂਵਣ੍ਣੋ...ਪੇ॰... ਏਵਮਾਯੁਪਰਿਯਨ੍ਤੋ''ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ **ਏਵਂਵਣ੍ਣੋ**ਤਿ ਓਦਾਤੋ ਵਾ ਸਾਮੋ ਵਾ। **ਏਵਮਾਹਾਰੋ**ਤਿ ਸਾਲਿਮਂਸੋਦਨਾਹਾਰੋ ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਫਲਭੋਜਨੋ ਵਾ। **ਏਵਂ ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਪਟਿਸਂਵੇਦੀ**ਤਿ ਅਨੇਕਪ੍ਪਕਾਰੇਨ ਕਾਯਿਕਚੇਤਸਿਕਾਨਂ ਸਾਮਿਸਨਿਰਾਮਿਸਾਦਿਪ੍ਪਭੇਦਾਨਂ ਵਾ ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਾਨਂ ਪਟਿਸਂਵੇਦੀ। **ਏਵਮਾਯੁਪਰਿਯਨ੍ਤੋ**ਤਿ ਏਵਂ ਵਸ੍ਸਸਤਪਰਿਮਾਣਾਯੁਪਰਿਯਨ੍ਤੋ ਵਾ ਚਤੁਰਾਸੀਤਿਕਪ੍ਪਸਤਸਹਸ੍ਸਾਯੁਪਰਿਯਨ੍ਤੋ ਵਾ। **ਸੋ ਤਤੋ ਚੁਤੋ ਅਮੁਤ੍ਰ ਉਦਪਾਦਿ**ਨ੍ਤਿ ਸੋਹਂ ਤਤੋ ਭਵਤੋ ਯੋਨਿਤੋ ਗਤਿਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਤੋ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸਤੋ ਸਤ੍ਤਨਿਕਾਯਤੋ ਵਾ ਚੁਤੋ ਪੁਨ ਅਮੁਕਸ੍ਮਿਂ ਨਾਮ ਭਵੇ ਯੋਨਿਯਾ ਗਤਿਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯਾ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇ ਸਤ੍ਤਨਿਕਾਯੇ ਵਾ ਉਦਪਾਦਿਂ। **ਤਤ੍ਰਾਪਾਸਿ**ਨ੍ਤਿ ਅਥ ਤਤ੍ਰਾਪਿ ਭਵੇ ਯੋਨਿਯਾ ਗਤਿਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯਾ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇ ਸਤ੍ਤਨਿਕਾਯੇ ਵਾ ਪੁਨ ਅਹੋਸਿਂ। **ਏਵਂਨਾਮੋ**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਨਯਮੇਵ।

ਅਪਿਚ ਯਸ੍ਮਾ **ਅਮੁਤ੍ਰਾਸਿ**ਨ੍ਤਿ ਇਦਂ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬੇਨ ਆਰੋਹਨ੍ਤਸ੍ਸ ਯਾਵਦਿਚ੍ਛਕਂ ਅਨੁਸ੍ਸਰਣਂ। **ਸੋ ਤਤੋ ਚੁਤੋ**ਤਿ ਪਟਿਨਿਵਤ੍ਤਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਂ, ਤਸ੍ਮਾ ''ਇਧੂਪਪਨ੍ਨੋ''ਤਿ ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਇਧੂਪਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਮੇਵਸ੍ਸ ਉਪਪਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ''ਅਮੁਤ੍ਰ ਉਦਪਾਦਿ''ਨ੍ਤਿ ਇਦਂ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। **ਤਤ੍ਰਾਪਾਸਿ**ਨ੍ਤਿ ਏਵਮਾਦਿ ਪਨਸ੍ਸ ਤਤ੍ਰ ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰੇ ਉਪਪਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨੇ ਨਾਮਗੋਤ੍ਤਾਦੀਨਂ ਅਨੁਸ੍ਸਰਣਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਸੋ ਤਤੋ ਚੁਤੋ ਇਧੂਪਪਨ੍ਨੋ**ਤਿ ਸ੍ਵਾਹਂ ਤਤੋ ਅਨਨ੍ਤਰੂਪਪਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਤੋ ਚੁਤੋ ਇਧ ਅਸੁਕਸ੍ਮਿਂ ਨਾਮ ਖਤ੍ਤਿਯਕੁਲੇ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਕੁਲੇ ਵਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੋਤਿ। **ਇਤੀ**ਤਿ ਏਵਂ। **ਸਾਕਾਰਂ ਸਉਦ੍ਦੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਨਾਮਗੋਤ੍ਤਵਸੇਨ ਸਉਦ੍ਦੇਸਂ, ਵਣ੍ਣਾਦਿਵਸੇਨ ਸਾਕਾਰਂ। ਨਾਮਗੋਤ੍ਤੇਨ ਹਿ ਸਤ੍ਤੋ ਤਿਸ੍ਸੋ ਕਸ੍ਸਪੋਤਿ ਉਦ੍ਦਿਸੀਯਤਿ। ਵਣ੍ਣਾਦੀਹਿ ਸਾਮੋ ਓਦਾਤੋਤਿ ਨਾਨਤ੍ਤਤੋ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਨਾਮਗੋਤ੍ਤਂ ਉਦ੍ਦੇਸੋ, ਇਤਰੇ ਆਕਾਰਾ। **ਅਨੇਕਵਿਹਿਤਂ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਮਨੁਸ੍ਸਰਤੀ**ਤਿ ਇਦਂ ਉਤ੍ਤਾਨਤ੍ਥਮੇਵਾਤਿ।

ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿਞਾਣਕਥਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

ਚੁਤੂਪਪਾਤਞਾਣਕਥਾ

੪੧੧. ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਚੁਤੂਪਪਾਤਞਾਣਕਥਾਯ **ਚੁਤੂਪਪਾਤਞਾਣਾਯਾ**ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੭) ਚੁਤਿਯਾ ਚ ਉਪਪਾਤੇ ਚ ਞਾਣਾਯ। ਯੇਨ ਞਾਣੇਨ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਚੁਤਿ ਚ ਉਪਪਾਤੋ ਚ ਞਾਯਤਿ, ਤਦਤ੍ਥਂ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਞਾਣਤ੍ਥਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। **ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਭਿਨੀਹਰਤਿ ਅਭਿਨਿਨ੍ਨਾਮੇਤੀ**ਤਿ ਪਰਿਕਮ੍ਮਚਿਤ੍ਤਂ ਅਭਿਨੀਹਰਤਿ ਚੇਵ ਅਭਿਨਿਨ੍ਨਾਮੇਤਿ ਚ। **ਸੋ**ਤਿ ਸੋ ਕਤਚਿਤ੍ਤਾਭਿਨੀਹਾਰੋ ਭਿਕ੍ਖੁ। **ਦਿਬ੍ਬੇਨਾ**ਤਿਆਦੀਸੁ ਪਨ ਦਿਬ੍ਬਸਦਿਸਤ੍ਤਾ ਦਿਬ੍ਬਂ। ਦੇਵਤਾਨਞ੍ਹਿ ਸੁਚਰਿਤਕਮ੍ਮਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਂ ਪਿਤ੍ਤਸੇਮ੍ਹਰੁਹਿਰਾਦੀਹਿ ਅਪਲਿਬੁਦ੍ਧਂ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਵਿਮੁਤ੍ਤਤਾਯ ਦੂਰੇਪਿ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਸਮਤ੍ਥਂ ਦਿਬ੍ਬਂ ਪਸਾਦਚਕ੍ਖੁ ਹੋਤਿ। ਇਦਞ੍ਚਾਪਿ ਵੀਰਿਯਭਾਵਨਾਬਲਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਂ ਞਾਣਚਕ੍ਖੁ ਤਾਦਿਸਮੇਵਾਤਿ ਦਿਬ੍ਬਸਦਿਸਤ੍ਤਾ ਦਿਬ੍ਬਂ। ਦਿਬ੍ਬਵਿਹਾਰਵਸੇਨ ਪਟਿਲਦ੍ਧਤ੍ਤਾ ਅਤ੍ਤਨਾ ਚ ਦਿਬ੍ਬਵਿਹਾਰਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤਤ੍ਤਾਪਿ ਦਿਬ੍ਬਂ। ਆਲੋਕਪਰਿਗ੍ਗਹੇਨ ਮਹਾਜੁਤਿਕਤ੍ਤਾਪਿ ਦਿਬ੍ਬਂ। ਤਿਰੋਕੁਟ੍ਟਾਦਿਗਤਰੂਪਦਸ੍ਸਨੇਨ ਮਹਾਗਤਿਕਤ੍ਤਾਪਿ ਦਿਬ੍ਬਂ। ਤਂ ਸਬ੍ਬਂ ਸਦ੍ਦਸਤ੍ਥਾਨੁਸਾਰੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਦਸ੍ਸਨਟ੍ਠੇਨ **ਚਕ੍ਖੁ**। ਚਕ੍ਖੁਕਿਚ੍ਚਕਰਣੇਨ ਚਕ੍ਖੁਮਿਵਾਤਿਪਿ **ਚਕ੍ਖੁ**। ਚੁਤੂਪਪਾਤਦਸ੍ਸਨੇਨ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਸੁਦ੍ਧਿਹੇਤੁਤ੍ਤਾ **ਵਿਸੁਦ੍ਧਂ**। ਯੋ ਹਿ ਚੁਤਿਮਤ੍ਤਮੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨ ਉਪਪਾਤਂ। ਸੋ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਂ ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਯੋ ਉਪਪਾਤਮਤ੍ਤਮੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨ ਚੁਤਿਂ, ਸੋ ਨਵਸਤ੍ਤਪਾਤੁਭਾਵਦਿਟ੍ਠਿਂ ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਯੋ ਪਨ ਤਦੁਭਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਸੋ ਯਸ੍ਮਾ ਦੁਵਿਧਮ੍ਪਿ ਤਂ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਂ ਅਤਿਵਤ੍ਤਤਿ। ਤਸ੍ਮਾਸ੍ਸ ਤਂਦਸ੍ਸਨਂ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਸੁਦ੍ਧਿਹੇਤੁ ਹੋਤਿ। ਉਭਯਮ੍ਪਿ ਚੇਤਂ ਬੁਦ੍ਧਪੁਤ੍ਤਾ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਚੁਤੂਪਪਾਤਦਸ੍ਸਨੇਨ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਸੁਦ੍ਧਿਹੇਤੁਤ੍ਤਾ ਵਿਸੁਦ੍ਧ''ਨ੍ਤਿ।

ਮਨੁਸ੍ਸੂਪਚਾਰਂ ਅਤਿਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਰੂਪਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਮਾਨੁਸਕਂ**, ਮਾਨੁਸਕਂ ਵਾ ਮਂਸਚਕ੍ਖੁਂ ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਤ੍ਤਾ ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਮਾਨੁਸਕਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਤੇਨ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਵਿਸੁਦ੍ਧੇਨ ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਮਾਨੁਸਕੇਨ। **ਸਤ੍ਤੇ ਪਸ੍ਸਤੀ**ਤਿ ਮਨੁਸ੍ਸਾਨਂ ਮਂਸਚਕ੍ਖੁਨਾ ਵਿਯ ਸਤ੍ਤੇ ਓਲੋਕੇਤਿ।

ਚਵਮਾਨੇ ਉਪਪਜ੍ਜਮਾਨੇਤਿ ਏਤ੍ਥ ਚੁਤਿਕ੍ਖਣੇ ਉਪਪਤ੍ਤਿਕ੍ਖਣੇ ਵਾ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਨਾ ਦਟ੍ਠੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕਾ। ਯੇ ਪਨ ਆਸਨ੍ਨਚੁਤਿਕਾ ਇਦਾਨਿ ਚਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਚਵਮਾਨਾ। ਯੇ ਚ ਗਹਿਤਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕਾ ਸਮ੍ਪਤਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾਵ, ਤੇ ਉਪਪਜ੍ਜਮਾਨਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ। ਤੇ ਏਵਰੂਪੇ ਚਵਮਾਨੇ ਚ ਉਪਪਜ੍ਜਮਾਨੇ ਚ ਪਸ੍ਸਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

ਹੀਨੇਤਿ ਮੋਹਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਯੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਹੀਨਾਨਂ ਜਾਤਿਕੁਲਭੋਗਾਦੀਨਂ ਵਸੇਨ ਹੀਲ਼ਿਤੇ ਓਹੀਲ਼ਿਤੇ ਓਞ੍ਞਾਤੇ ਅਵਞ੍ਞਾਤੇ। **ਪਣੀਤੇ**ਤਿ ਅਮੋਹਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਯੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਤਬ੍ਬਿਪਰੀਤੇ। **ਸੁਵਣ੍ਣੇ**ਤਿ ਅਦੋਸਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਯੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਇਟ੍ਠਕਨ੍ਤਮਨਾਪਵਣ੍ਣਯੁਤ੍ਤੇ। **ਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣੇ**ਤਿ ਦੋਸਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਯੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਅਨਿਟ੍ਠਾਕਨ੍ਤਅਮਨਾਪਵਣ੍ਣਯੁਤ੍ਤੇ। ਅਨਭਿਰੂਪੇ ਵਿਰੂਪੇਤਿਪਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਸੁਗਤੇ**ਤਿ ਸੁਗਤਿਗਤੇ। ਅਲੋਭਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਯੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਵਾ ਅਡ੍ਢੇ ਮਹਦ੍ਧਨੇ। **ਦੁਗ੍ਗਤੇ**ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਗਤੇ। ਲੋਭਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਯੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਵਾ ਦਲਿਦ੍ਦੇ ਅਪ੍ਪਨ੍ਨਪਾਨੇ।

ਯਥਾਕਮ੍ਮੁਪਗੇਤਿ ਯਂ ਯਂ ਕਮ੍ਮਂ ਉਪਚਿਤਂ, ਤੇਨ ਤੇਨ ਉਪਗਤੇ। ਤਤ੍ਥ ਪੁਰਿਮੇਹਿ ਚਵਮਾਨੇਤਿਆਦੀਹਿ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਕਿਚ੍ਚਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਇਮਿਨਾ ਪਨ ਪਦੇਨ ਯਥਾਕਮ੍ਮੁਪਗਞਾਣਕਿਚ੍ਚਂ। ਤਸ੍ਸ ਚ ਞਾਣਸ੍ਸ ਅਯਮੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮੋ, ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਹੇਟ੍ਠਾ ਨਿਰਯਾਭਿਮੁਖਂ ਆਲੋਕਂ ਵਡ੍ਢੇਤ੍ਵਾ ਨੇਰਯਿਕੇ ਸਤ੍ਤੇ ਪਸ੍ਸਤਿ ਮਹਾਦੁਕ੍ਖਮਨੁਭਵਮਾਨੇ। ਤਂ ਦਸ੍ਸਨਂ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਕਿਚ੍ਚਮੇਵ। ਸੋ ਏਵਂ ਮਨਸਿਕਰੋਤਿ ‘‘ਕਿਂ ਨੁ ਖੋ ਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਇਮੇ ਸਤ੍ਤਾ ਏਤਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਅਨੁਭਵਨ੍ਤੀ’’ਤਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਇਦਂ ਨਾਮ ਕਤ੍ਵਾਤਿ ਤਂਕਮ੍ਮਾਰਮ੍ਮਣਂ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਥਾ ਉਪਰਿਦੇਵਲੋਕਾਭਿਮੁਖਂ ਆਲੋਕਂ ਵਡ੍ਢੇਤ੍ਵਾ ਨਨ੍ਦਨਵਨਮਿਸ੍ਸਕਵਨਫਾਰੁਸਕਵਨਾਦੀਸੁ ਸਤ੍ਤੇ ਪਸ੍ਸਤਿ ਮਹਾਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਂ ਅਨੁਭਵਮਾਨੇ। ਤਮ੍ਪਿ ਦਸ੍ਸਨਂ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਕਿਚ੍ਚਮੇਵ। ਸੋ ਏਵਂ ਮਨਸਿਕਰੋਤਿ ‘‘ਕਿਂ ਨੁ ਖੋ ਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਇਮੇ ਸਤ੍ਤਾ ਏਤਂ ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਂ ਅਨੁਭਵਨ੍ਤੀ’’ਤਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਇਦਂ ਨਾਮ ਕਤ੍ਵਾਤਿ ਤਂਕਮ੍ਮਾਰਮ੍ਮਣਂ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਇਦਂ ਯਥਾਕਮ੍ਮੁਪਗਞਾਣਂ ਨਾਮ। ਇਮਸ੍ਸ ਵਿਸੁਂ ਪਰਿਕਮ੍ਮਂ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ, ਯਥਾ ਚਿਮਸ੍ਸ, ਏਵਂ ਅਨਾਗਤਂਸਞਾਣਸ੍ਸਾਪਿ। ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਪਾਦਕਾਨੇਵ ਹਿ ਇਮਾਨਿ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਨਾ ਸਹੇਵ ਇਜ੍ਝਨ੍ਤਿ।

ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤੇਨਾਤਿਆਦੀਸੁ ਦੁਟ੍ਠੁ ਚਰਿਤਂ, ਦੁਟ੍ਠਂ ਵਾ ਚਰਿਤਂ ਕਿਲੇਸਪੂਤਿਕਤ੍ਤਾਤਿ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ। ਕਾਯੇਨ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ, ਕਾਯਤੋ ਵਾ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਨ੍ਤਿ ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਂ, ਇਤਰੇਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। **ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ**ਤਿ ਸਮਙ੍ਗੀਭੂਤਾ। **ਅਰਿਯਾਨਂ ਉਪਵਾਦਕਾ**ਤਿ ਬੁਦ੍ਧਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਸਾਵਕਾਨਂ ਅਰਿਯਾਨਂ ਅਨ੍ਤਮਸੋ ਗਿਹਿਸੋਤਾਪਨ੍ਨਾਨਮ੍ਪਿ ਅਨਤ੍ਥਕਾਮਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਅਨ੍ਤਿਮਵਤ੍ਥੁਨਾ ਵਾ ਗੁਣਪਰਿਧਂਸਨੇਨ ਵਾ ਉਪਵਾਦਕਾ ਅਕ੍ਕੋਸਕਾ ਗਰਹਕਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਨਤ੍ਥਿ ਇਮੇਸਂ ਸਮਣਧਮ੍ਮੋ, ਅਸ੍ਸਮਣਾ ਏਤੇਤਿ ਵਦਨ੍ਤੋ ਅਨ੍ਤਿਮਵਤ੍ਥੁਨਾ ਉਪਵਦਤਿ। ਨਤ੍ਥਿ ਇਮੇਸਂ ਝਾਨਂ ਵਾ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ ਵਾ ਮਗ੍ਗੋ ਵਾ ਫਲਂ ਵਾਤਿਆਦੀਨਿ ਵਦਨ੍ਤੋ ਗੁਣਪਰਿਧਂਸਨਵਸੇਨ ਉਪਵਦਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਸੋ ਚ ਜਾਨਂ ਵਾ ਉਪਵਦੇਯ੍ਯ ਅਜਾਨਂ ਵਾ, ਉਭਯਥਾਪਿ ਅਰਿਯੂਪਵਾਦੋਵ ਹੋਤਿ। ਭਾਰਿਯਂ ਕਮ੍ਮਂ ਆਨਨ੍ਤਰਿਯਸਦਿਸਂ ਸਗ੍ਗਾਵਰਣਞ੍ਚ ਮਗ੍ਗਾਵਰਣਞ੍ਚ, ਸਤੇਕਿਚ੍ਛਂ ਪਨ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਆਵਿਭਾਵਤ੍ਥਂ ਇਦਂ ਵਤ੍ਥੁ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਅਞ੍ਞਤਰਸ੍ਮਿਂ ਕਿਰ ਗਾਮੇ ਏਕੋ ਥੇਰੋ ਚ ਦਹਰਭਿਕ੍ਖੁ ਚ ਪਿਣ੍ਡਾਯ ਚਰਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਪਠਮਘਰੇਯੇਵ ਉਲ੍ਲੁਙ੍ਕਮਤ੍ਤਂ ਉਣ੍ਹਯਾਗੁਂ ਲਭਿਂਸੁ। ਥੇਰਸ੍ਸ ਚ ਕੁਚ੍ਛਿਵਾਤੋ ਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਸੋ ਚਿਨ੍ਤੇਸਿ ‘‘ਅਯਂ ਯਾਗੁ ਮਯ੍ਹਂ ਸਪ੍ਪਾਯਾ, ਯਾਵ ਨ ਸੀਤਲਾ ਹੋਤਿ, ਤਾਵ ਨਂ ਪਿਵਾਮੀ’’ਤਿ। ਸੋ ਮਨੁਸ੍ਸੇਹਿ ਉਮ੍ਮਾਰਤ੍ਥਾਯ ਆਹਟੇ ਦਾਰੁਖਣ੍ਡੇ ਨਿਸੀਦਿਤ੍ਵਾ ਪਿਵਿ। ਇਤਰੋ ਤਂ ਜਿਗੁਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ‘‘ਅਤਿਖੁਦ੍ਦਾਭਿਭੂਤੋ ਮਹਲ੍ਲਕੋ, ਅਮ੍ਹਾਕਂ ਲਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਕਂ ਅਕਾਸੀ’’ਤਿ ਆਹ। ਥੇਰੋ ਗਾਮੇ ਚਰਿਤ੍ਵਾ ਵਿਹਾਰਂ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਦਹਰਭਿਕ੍ਖੁਂ ਆਹ ‘‘ਅਤ੍ਥਿ ਤੇ, ਆਵੁਸੋ, ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਸਾਸਨੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾ’’ਤਿ? ਆਮ, ਭਨ੍ਤੇ, ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ ਅਹਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਹਾਵੁਸੋ, ਉਪਰਿਮਗ੍ਗਤ੍ਥਾਯ ਵਾਯਾਮਂ ਮਾ ਅਕਾਸਿ। ਖੀਣਾਸਵੋ ਤਯਾ ਉਪਵਦਿਤੋਤਿ। ਸੋ ਤਂ ਖਮਾਪੇਸਿ। ਤੇਨਸ੍ਸ ਤਂ ਕਮ੍ਮਂ ਪਾਕਤਿਕਂ ਅਹੋਸਿ।

ਤਸ੍ਮਾ ਯੋ ਅਪ੍ਪੋਪਿ ਅਰਿਯਂ ਉਪਵਦਤਿ, ਤੇਨ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਸਚੇ ਅਤ੍ਤਨਾ ਵੁਡ੍ਢਤਰੋ ਹੋਤਿ, ਉਕ੍ਕੁਟਿਕਂ ਨਿਸੀਦਿਤ੍ਵਾ ''ਅਹਂ ਆਯਸ੍ਮਨ੍ਤਂ ਇਦਞ੍ਚਿਦਞ੍ਚ ਅਵਚਂ, ਤਂ ਮੇ ਖਮਾਹੀ''ਤਿ ਖਮਾਪੇਤਬ੍ਬੋ। ਸਚੇ ਨਵਕਤਰੋ ਹੋਤਿ, ਵਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਉਕ੍ਕੁਟਿਕਂ ਨਿਸੀਦਿਤ੍ਵਾ ਅਞ੍ਜਲਿਂ ਪਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ''ਅਹਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਤੁਮ੍ਹੇ ਇਦਞ੍ਚਿਦਞ੍ਚ ਅਵਚਂ, ਤਂ ਮੇ ਖਮਥਾ''ਤਿ ਖਮਾਪੇਤਬ੍ਬੋ। ਸਚੇ ਦਿਸਾਪਕ੍ਕਨ੍ਤੋ ਹੋਤਿ, ਸਯਂ ਵਾ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਸਦ੍ਧਿਵਿਹਾਰਿਕਾਦਿਕੇ ਵਾ ਪੇਸੇਤ੍ਵਾ ਖਮਾਪੇਤਬ੍ਬੋ।

ਸਚੇ ਚ ਨਾਪਿ ਗਨ੍ਤੁਂ, ਨ ਪੇਸੇਤੁਂ ਸਕ੍ਕਾ ਹੋਤਿ, ਯੇ ਤਸ੍ਮਿਂ ਵਿਹਾਰੇ ਭਿਕ੍ਖੂ ਵਸਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਸਨ੍ਤਿਕਂ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਸਚੇ ਨਵਕਤਰਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਉਕ੍ਕੁਟਿਕਂ ਨਿਸੀਦਿਤ੍ਵਾ, ਸਚੇ ਵੁਡ੍ਢਤਰਾ, ਵੁਡ੍ਢੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਪਟਿਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ''ਅਹਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਅਸੁਕਂ ਨਾਮ ਆਯਸ੍ਮਨ੍ਤਂ ਇਦਞ੍ਚਿਦਞ੍ਚ ਅਵਚਂ, ਖਮਤੁ ਮੇ ਸੋ ਆਯਸ੍ਮਾ''ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ ਖਮਾਪੇਤਬ੍ਬਂ। ਸਮ੍ਮੁਖਾ ਅਖਮਨ੍ਤੇਪਿ ਏਤਦੇਵ ਕਤ੍ਤਬ੍ਬਂ।

ਸਚੇ ਏਕਚਾਰਿਕਭਿਕ੍ਖੁ ਹੋਤਿ, ਨੇਵਸ੍ਸ ਵਸਨਟ੍ਠਾਨਂ, ਨ ਗਤਟ੍ਠਾਨਂ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ, ਏਕਸ੍ਸ ਪਣ੍ਡਿਤਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਸਨ੍ਤਿਕਂ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ''ਅਹਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਅਸੁਕਂ ਨਾਮ ਆਯਸ੍ਮਨ੍ਤਂ ਇਦਞ੍ਚਿਦਞ੍ਚ ਅਵਚਂ, ਤਂ ਮੇ ਅਨੁਸ੍ਸਰਤੋ ਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਹੋਤਿ, ਕਿਂ ਕਰੋਮੀ''ਤਿ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ। ਸੋ ਵਕ੍ਖਤਿ ''ਤੁਮ੍ਹੇ ਮਾ ਚਿਨ੍ਤਯਿਤ੍ਥ, ਥੇਰੋ ਤੁਮ੍ਹਾਕਂ ਖਮਤਿ, ਚਿਤ੍ਤਂ ਵੂਪਸਮੇਥਾ''ਤਿ। ਤੇਨਾਪਿ ਅਰਿਯਸ੍ਸ ਗਤਦਿਸਾਭਿਮੁਖੇਨ ਅਞ੍ਜਲਿਂ ਪਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਖਮਤੂਤਿ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ। ਸਚੇ ਸੋ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬੁਤੋ ਹੋਤਿ, ਪਰਿਨਿਬ੍ਬੁਤਮਞ੍ਚਟ੍ਠਾਨਂ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਯਾਵਸਿਵਥਿਕਂ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾਪਿ ਖਮਾਪੇਤਬ੍ਬਂ। ਏਵਂ ਕਤੇ ਨੇਵ ਸਗ੍ਗਾਵਰਣਂ, ਨ ਮਗ੍ਗਾਵਰਣਂ ਹੋਤਿ, ਪਾਕਤਿਕਮੇਵ ਹੋਤੀਤਿ।

ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਾਤਿ ਵਿਪਰੀਤਦਸ੍ਸਨਾ। **ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ**ਤਿ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਵਸੇਨ ਸਮਾਦਿਨ੍ਨਨਾਨਾਵਿਧਕਮ੍ਮਾ, ਯੇ ਚ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਮੂਲਕੇਸੁ ਕਾਯਕਮ੍ਮਾਦੀਸੁ ਅਞ੍ਞੇਪਿ ਸਮਾਦਪੇਨ੍ਤਿ। ਏਤ੍ਥ ਚ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤਗ੍ਗਹਣੇਨੇਵ ਅਰਿਯੂਪਵਾਦੇ ਮਨੋਦੁਚ੍ਚਰਿਤਗ੍ਗਹਣੇਨ ਚ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾਯਪਿ ਇਮੇਸਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਪੁਨ ਵਚਨਂ ਮਹਾਸਾਵਜ੍ਜਭਾਵਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਮਹਾਸਾਵਜ੍ਜੋ ਹਿ ਅਰਿਯੂਪਵਾਦੋ, ਆਨਨ੍ਤਰਿਯਸਦਿਸਤ੍ਤਾ। ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਚੇਤਂ ''ਸੇਯਜਥਾਪਿ, ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਸੀਲਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਸਮਾਧਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਪਞ੍ਞਾਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਅਞ੍ਞਂ ਆਰਾਧੇਯਜ, ਏਵਂਸਮ੍ਪਦਮਿਦਂ, ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤ, ਵਦਾਮਿ ਤਂ ਵਾਚਂ ਅਪ੍ਪਹਾਯ ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਪ੍ਪਹਾਯ ਤਂ ਦਿਟ੍ਠਿਂ ਅਪ੍ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਯਥਾਭਤਂ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ, ਏਵਂ ਨਿਰਯੇ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੪੯)। ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਤੋ ਚ ਮਹਾਸਾਵਜ੍ਜਤਰਂ ਨਾਮ ਅਞ੍ਞਂ ਨਤ੍ਥਿ। ਯਥਾਹ ''ਨਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਞ੍ਞਂ ਏਕਧਮ੍ਮਮ੍ਪਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਾਮਿ, ਯਂ ਏਵਂ ਮਹਾਸਾਵਜ੍ਜਂ, ਯਥਯਿਦਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ। ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਪਰਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਜ੍ਜਾਨੀ''ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੧.੩੧੦)।

ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾਤਿ ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਕ੍ਖਨ੍ਧਪਰਿਚ੍ਚਾਗਾ। **ਪਰਮ੍ਮਰਣਾ**ਤਿ ਤਦਨਨ੍ਤਰਂ ਅਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਕ੍ਖਨ੍ਧਗ੍ਗਹਣੇ। ਅਥ ਵਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾਤਿ ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਉਪਚ੍ਛੇਦਾ। ਪਰਮ੍ਮਰਣਾਤਿ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤਤੋ ਉਦ੍ਧਂ। **ਅਪਾਯ**ਨ੍ਤਿ ਏਵਮਾਦਿ ਸਬ੍ਬਂ ਨਿਰਯਵੇਵਚਨਮੇਵ।

ਨਿਰਯੋ ਹਿ ਸਗ੍ਗਮੋਕ੍ਖਹੇਤੁਭੂਤਾ ਪੁਞ੍ਞਸਮ੍ਮਤਾ ਅਯਾ ਅਪੇਤਤ੍ਤਾ, ਸੁਖਾਨਂ ਵਾ ਆਯਸ੍ਸ ਅਭਾਵਾ **ਅਪਾਯੋ**। ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਗਤਿ ਪਟਿਸਰਣਨ੍ਤਿ **ਦੁਗ੍ਗਤਿ,** ਦੋਸਬਹੁਲਤਾਯ ਵਾ ਦੁਟ੍ਠੇਨ ਕਮ੍ਮੁਨਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਗਤੀਤਿ **ਦੁਗ੍ਗਤਿ**। ਵਿਵਸਾ ਨਿਪਤਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਦੁਕ੍ਕਟਕਾਰਿਨੋਤਿ **ਵਿਨਿਪਾਤੋ**। ਵਿਨਸ੍ਸਨ੍ਤਾ ਵਾ ਏਤ੍ਥ ਪਤਨ੍ਤਿ ਸਂਭਿਜ੍ਜਮਾਨਙ੍ਗਪਚ੍ਚਙ੍ਗਾਤਿਪਿ **ਵਿਨਿਪਾਤੋ**। ਨਤ੍ਥਿ ਏਤ੍ਥ ਅਸ੍ਸਾਦਸਞ੍ਞਿਤੋ ਅਯੋਤਿ **ਨਿਰਯੋ**।

ਅਥ ਵਾ **ਅਪਾਯ**ਗ੍ਗਹਣੇਨ ਤਿਰਚ੍ਛਾਨਯੋਨਿਂ ਦੀਪੇਤਿ। ਤਿਰਚ੍ਛਾਨਯੋਨਿ ਹਿ ਅਪਾਯੋ ਸੁਗਤਿਤੋ ਅਪੇਤਤ੍ਤਾ, ਨ ਦੁਗ੍ਗਤਿ ਮਹੇਸਕ੍ਖਾਨਂ ਨਾਗਰਾਜਾਦੀਨਂ ਸਮ੍ਭਵਤੋ। **ਦੁਗ੍ਗਤਿ**ਗ੍ਗਹਣੇਨ ਪੇਤ੍ਤਿਵਿਸਯਂ। ਸੋ ਹਿ ਅਪਾਯੋ ਚੇਵ ਦੁਗ੍ਗਤਿ ਚ, ਸੁਗਤਿਤੋ ਅਪੇਤਤ੍ਤਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਚ ਗਤਿਭੂਤਤ੍ਤਾ। ਨ ਤੁ ਵਿਨਿਪਾਤੋ ਅਸੁਰਸਦਿਸਂ ਅਵਿਨਿਪਤਿਤਤ੍ਤਾ। **ਵਿਨਿਪਾਤ**ਗ੍ਗਹਣੇਨ ਅਸੁਰਕਾਯਂ। ਸੋ ਹਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਨ ਅਤ੍ਥੇਨ ਅਪਾਯੋ ਚੇਵ ਦੁਗ੍ਗਤਿ ਚ ਸਬ੍ਬਸਮੁਸ੍ਸਯੇਹਿ ਚ ਵਿਨਿਪਤਿਤਤ੍ਤਾ ਵਿਨਿਪਾਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। **ਨਿਰਯ**ਗ੍ਗਹਣੇਨ

ਅਵ◌ੀਚਿਆਦਿਅਨੇਕਪ੍ਪਕਾਰੰ ਨਿਰਯਮੇਵ◌ਾਤਿ। **ਉਪਪਨ੍ਨਾ**ਤਿ ਉਪਗਤਾ, ਤਤ੍ਥ ਅਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਵ◌ੁਤ੍ਤਵ◌ਿਪਰਿਯਾਯੇਨ ਸੁਕ੍ਕਪਕ੍ਖੋ ਵ◌ੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਅਯੰ ਪਨ ਵ◌ਿਸੇਸੋ, ਤਤ੍ਥ ਸੁਗਤਿਗ੍ਗਹਣੇਨ ਮਨੁਸ੍ਸਗਤਿਪਿ ਸਙ੍ਗਯ੍ਹਤਿ। ਸਗ੍ਗਗ੍ਗਹਣੇਨ ਦੇਵਗਤਿਯੇਵ। ਤਤ੍ਥ ਸੁਨ੍ਦਰਾ ਗਤੀਤਿ **ਸੁਗਤਿ**। ਰੂਪਾਦੀਹਿ ਵ◌ਿਸਯੇਹਿ ਸੁਟ੍ਠੁ ਅਗ੍ਗੋਤਿ **ਸਗ੍ਗੋ**। ਸੋ ਸਬ੍ਬੋਪਿ ਲੁਜ੍ਜਨਪਲੁਜ੍ਜਨਟ੍ਠੇਨ **ਲੋਕੋ**ਤਿ ਅਯੰ ਵਚਨਤ੍ਥੋ।

''ਇਤਿ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ''ਤਿਆਦਿ ਸਬ੍ਬੰ ਨਿਗਮਨਵਚਨੰ। ਏਵ◌ੰ ਦਿਬ੍ਬੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ...ਪੇ॰... ਪਸ੍ਸਤੀਤਿ ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖੇਪਤ੍ਥੋ।

੪੧੨. ਏਵ◌ੰ ਪਸ੍ਸਿਤੁਕਾਮੇਨ ਪਨ ਆਦਿਕਮ੍ਮਿਕੇਨ ਕੁਲਪੁਤ੍ਤੇਨ ਕਸਿਣਾਰਮ੍ਮਣੰ ਅਭਿਞ੍ਞਾਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨੰ ਸਬ੍ਬਾਕਾਰੇਨ ਅਭਿਨੀਹਾਰਕ੍ਖਮੰ ਕਤ੍ਵ◌ਾ ''ਤੇਜੋਕਸਿਣੰ, ਓਦਾਤਕਸਿਣੰ, ਆਲੋਕਕਸਿਣ''ਨ੍ਤਿ ਇਮੇਸੁ ਤੀਸੁ ਕਸਿਣੇਸੁ ਅਞ੍ਞਤਰੰ ਆਸਨ੍ਨੰ ਕਾਤਬ੍ਬੰ। ਉਪਚਾਰਜ੍ਝਾਨਗੋਚਰੰ ਕਤ੍ਵ◌ਾ ਵਡ੍ਢੇਤ੍ਵ◌ਾ ਠਪੇਤਬ੍ਬੰ। ਨ ਤਤ੍ਥ ਅਪ੍ਪਨਾ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਬ੍ਬਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਸਚੇ ਹਿ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ, ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਨਿਸ੍ਸਯੰ ਹੋਤਿ, ਨ ਪਰਿਕਮ੍ਮਨਿਸ੍ਸਯੰ। ਇਮੇਸੁ ਚ ਪਨ ਤੀਸੁ ਆਲੋਕਕਸਿਣੰਯੇਵ ਸੇਟ੍ਠਤਰੰ। ਤਸ੍ਮਾ ਤੰ ਵ◌ਾ ਇਤਰੇਸੰ ਵ◌ਾ ਅਞ੍ਞਤਰੰ ਕਸਿਣਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਵ◌ੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵ◌ਾ ਉਪਚਾਰਭੂਮਿਯੰਯੇਵ ਠਤ੍ਵ◌ਾ ਵਡ੍ਢੇਤਬ੍ਬੰ। ਵਡ੍ਢਨਾਨਯੋਪਿ ਚਸ੍ਸ ਤਤ੍ਥ ਵ◌ੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵ◌ੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਵਡ੍ਢਿਤਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਅਨ੍ਤੋਯੇਵ ਰੂਪਗਤੰ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬੰ। ਰੂਪਗਤੰ ਪਸ੍ਸਤੋ ਪਨਸ੍ਸ ਪਰਿਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵ◌ਾਰੋ ਅਤਿਕ੍ਕਮਤਿ। ਤਤੋ ਆਲੋਕੋ ਅਨ੍ਤਰਧਾਯਤਿ। ਤਸ੍ਮਿੰ ਅਨ੍ਤਰਹਿਤੇ ਰੂਪਗਤਮ੍ਪਿ ਨ ਦਿਸ੍ਸਤਿ। ਅਥਾਨੇਨ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨੰ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਮੇਵ ਪਵ◌ਿਸਿਤ੍ਵ◌ਾ ਤਤੋ ਵ◌ੁਟ੍ਠਾਯ ਆਲੋਕੋ ਫਰਿਤਬ੍ਬੋ। ਏਵ◌ੰ ਅਨੁਕ੍ਕਮੇਨ ਆਲੋਕੋ ਥਾਮਗਤੋ ਹੋਤੀਤਿ ਏਤ੍ਥ ਆਲੋਕੋ ਹੋਤੂਤਿ ਯਤ੍ਤਕੰ ਠਾਨੰ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਆਲੋਕੋ ਤਿਟ੍ਠਤਿਯੇਵ। ਦਿਵਸਮ੍ਪਿ ਨਿਸੀਦਿਤ੍ਵ◌ਾ ਪਸ੍ਸਤੋ ਰੂਪਦਸ੍ਸਨੰ ਹੋਤਿ। ਰਤ੍ਤਿੰ ਤਿਣੁਕ੍ਕਾਯ ਮਗ੍ਗਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਚੇਤ੍ਥ ਪੁਰਿਸੋ ਓਪਮ੍ਮੰ।

ਏਕੋ ਕਿਰ ਰਤ੍ਤਿੰ ਤਿਣੁਕ੍ਕਾਯ ਮਗ੍ਗੰ ਪਟਿਪਜ੍ਜਿ। ਤਸ੍ਸ ਸਾ ਤਿਣੁਕ੍ਕਾ ਵ◌ਿਜ੍ਝਾਯਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਸਮਵ◌ਿਸਮਾਨਿ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਿੰਸੁ। ਸੋ ਤੰ ਤਿਣੁਕ੍ਕੰ ਭੂਮਿਯੰ ਘੰਸਿਤ੍ਵ◌ਾ ਤਿਣੁਕ੍ਕਾ ਪੁਨ ਉਜ੍ਜਾਲੇਸਿ। ਸਾ ਪਜ੍ਜਲਿਤ੍ਵ◌ਾ ਪੁਰਿਮਾਲੋਕਤੋ ਮਹਨ੍ਤਤਰੰ ਆਲੋਕੰ ਅਕਾਸਿ। ਏਵ◌ੰ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨੰ ਵ◌ਿਜ੍ਝਾਤੰ ਉਜ੍ਜਾਲਯਤੋ ਕਮੇਨ ਸੂਰਿਯੋ ਉਟ੍ਠਾਸਿ। ਸੂਰਿਯੇ ਉਟ੍ਠਿਤੇ ਉਕ੍ਕਾਯ ਕਮ੍ਮੰ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਤੰ ਛਡ੍ਡੇਤ੍ਵ◌ਾ ਦਿਵਸਮ੍ਪਿ ਅਗਮਾਸਿ। ਤਤ੍ਥ ਉਕ੍ਕਾਲੋਕੋ ਵ◌ਿਯ ਪਰਿਕਮ੍ਮਕਾਲੇ ਕਸਿਣਾਲੋਕੋ। ਉਕ੍ਕਾਯ ਵ◌ਿਜ੍ਝਾਤਾਯ ਸਮਵ◌ਿਸਮਾਨੰ ਅਦਸ੍ਸਨੰ ਵ◌ਿਯ ਰੂਪਗਤੰ ਪਸ੍ਸਤੋ ਪਰਿਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵ◌ਾਰਾਤਿਕ੍ਕਮੇਨ ਆਲੋਕੇ ਅਨ੍ਤਰਹਿਤੇ ਰੂਪਗਤਾਨੰ ਅਦਸ੍ਸਨੰ। ਉਕ੍ਕਾਯ ਘੰਸਨੰ ਵ◌ਿਯ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨੰ ਪਵ◌ੇਸਨੰ। ਉਕ੍ਕਾਯ ਪੁਰਿਮਾਲੋਕਤੋ ਮਹਨ੍ਤਤਰਾਲੋਕਕਰਣੰ ਵ◌ਿਯ ਪੁਨ ਪਰਿਕਮ੍ਮੰ ਕਰੋਤੋ ਬਲਵਤਰਾਲੋਕਫਰਣੰ। ਸੂਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨੰ ਵ◌ਿਯ ਥਾਮਗਤਾਲੋਕਸ੍ਸ ਯਥਾਪਰਿਚ੍ਛੇਦੇਨ ਠਾਨੰ। ਤਿਣੁਕ੍ਕੰ ਛਡ੍ਡੇਤ੍ਵ◌ਾ ਦਿਵਸਮ੍ਪਿ ਗਮਨੰ ਵ◌ਿਯ ਪਰਿਤ੍ਤਾਲੋਕੰ ਛਡ੍ਡੇਤ੍ਵ◌ਾ ਥਾਮਗਤੇਨਾਲੋਕੇਨ ਦਿਵਸਮ੍ਪਿ ਰੂਪਦਸ੍ਸਨੰ।

ਤਤ੍ਥ ਯਦਾ ਤਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਮੰਸਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸ ਅਨਾਪਾਥਗਤੰ ਅਨ੍ਤੋਕੁਚ੍ਛਿਗਤੰ ਹਦਯਵਤ੍ਥੁਨਿਸ੍ਸਿਤੰ ਹੇਟ੍ਠਾਪਥਵ◌ੀਤਲਨਿਸ੍ਸਿਤੰ ਤਿਰੋਕੁਟ੍ਟਪਬ੍ਬਤਪਾਕਾਰਗਤੰ ਪਰਚਕ੍ਕਵ◌ਾਲ਼ਗਤਨ੍ਤਿ ਇਦੰ ਰੂਪੰ ਞਾਣਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸ ਆਪਾਥੰ ਆਗਚ੍ਛਤਿ, ਮੰਸਚਕ੍ਖੁਨਾ ਦਿਸ੍ਸਮਾਨੰ ਵ◌ਿਯ ਹੋਤਿ, ਤਦਾ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਹੋਤੀਤਿ ਵ◌ੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। ਤਦੇਵ ਚੇਤ੍ਥ ਰੂਪਦਸ੍ਸਨਸਮਤ੍ਥੰ, ਨ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਚਿਤ੍ਤਾਨਿ।

ਤੰ ਪਨੇਤੰ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸ ਪਰਿਬਨ੍ਧੋ ਹੋਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ? ਸੋ ਹਿ ਯਸ੍ਮਾ ਯਤ੍ਥ ਯਤ੍ਥ ਆਲੋਕੋ ਹੋਤੂਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ, ਤੰ ਤੰ ਪਥਵ◌ੀਸਮੁਦ੍ਦਪਬ੍ਬਤੇ ਵ◌ਿਨਿਵ◌ਿਜ੍ਝਿਤ੍ਵ◌ਾਪਿ ਏਕਾਲੋਕੰ ਹੋਤਿ, ਅਥਸ੍ਸ ਤਤ੍ਥ ਭਯਾਨਕਾਨਿ ਯਕ੍ਖਰਕ੍ਖਸਾਦਿਰੂਪਾਨਿ ਪਸ੍ਸਤੋ ਭਯੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਯੇਨ ਚਿਤ੍ਤਵ◌ਿਕ੍ਖੇਪੰ ਪਤ੍ਵ◌ਾ ਝਾਨਵ◌ਿਬ੍ਭਨ੍ਤਕੋ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਰੂਪਦਸ੍ਸਨੇ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤੇਨ ਭਵ◌ਿਤਬ੍ਬੰ।

ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਨੋ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮੋ। ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰਮੇਤਂ ਰੂਪਮਾਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰਾਵਜ੍ਜਨੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧੇ ਤਦੇਵ ਰੂਪਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਞ੍ਚ ਵਾ ਜਵਨਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀਤਿ ਸਬ੍ਬਂ ਪੁਰਿਮਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਇਧਾਪਿ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਸਵਿਤਕ੍ਕਸਵਿਚਾਰਾਨਿ ਕਾਮਾਵਚਰਾਨਿ। ਪਰਿਯੋਸਾਨੇ ਅਤ੍ਥਸਾਧਕਚਿਤ੍ਤਂ ਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਿਕਂ ਰੂਪਾਵਚਰਂ। ਤੇਨ ਸਹਜਾਤਂ ਞਾਣਂ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਚੁਤੂਪਪਾਤੇ ਞਾਣਨ੍ਤਿਪਿ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਞਾਣਨ੍ਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀਤਿ।

ਚੁਤੂਪਪਾਤਞਾਣਕਥਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

ਪਕਿਣ੍ਣਕਕਥਾ

੪੧੩.ਇਤਿ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਵਿਦੂ, ਪਞ੍ਚ ਅਭਿਞ੍ਞਾ ਅਵੋਚ ਯਾ ਨਾਥੋ।
ਤਾ ਞਤ੍ਵਾ ਤਾਸੁ ਅਯਂ, ਪਕਿਣ੍ਣਕਕਥਾਪਿ ਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ॥

ਏਤਾਸੁ ਹਿ ਯਦੇਤਂ ਚੁਤੂਪਪਾਤਞਾਣਸਙ੍ਖਾਤਂ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁ, ਤਸ੍ਸ ਅਨਾਗਤਂਸਞਾਣਞ੍ਚ ਯਥਾਕਮ੍ਮੁਪਗਞਾਣਞ੍ਚਾਤਿ ਦ੍ਵੇਪਿ ਪਰਿਭਣ੍ਡਞਾਣਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਇਤਿ ਇਮਾਨਿ ਚ ਦ੍ਵੇ ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਾਦੀਨਿ ਚ ਪਞ੍ਚਾਤਿ ਸਤ੍ਤ ਅਭਿਞ੍ਞਾਞਾਣਾਨਿ ਇਧਾਗਤਾਨਿ। ਇਦਾਨਿ ਤੇਸਂ ਆਰਮ੍ਮਣਵਿਭਾਗੇ ਅਸਮ੍ਮੋਹਤ੍ਥਂ –

ਆਰਮ੍ਮਣਤ੍ତਿਕਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਯੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਮਹੇਸਿਨਾ।
ਸਤ੍ਤੰਨਮਪਿ ਞਾਣਾਨਂ, ਪਵਤ੍ਤਿਂ ਤੇਸੁ ਦੀਪਯੇ॥

ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਦੀਪਨਾ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਹਿ ਆਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤਿਕਾ ਮਹੇਸਿਨਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਕਤਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ? ਪਰਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤਿਕੋ, ਮਗ੍ਗਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤਿਕੋ, ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤਿਕੋ, ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤਿਕੋਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ਤਿਕਮਾਤਿਕਾ ੧੩, ੧੬, ੧੯, ੨੧)।

੪੧੪. ਤਤ੍ਥ **ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਞਾਣਂ** ਪਰਿਤ੍ਤਮਹਗ੍ਗਤਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਅਜ੍ਝਤ੍ਤਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਸਤ੍ਤਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਕਥਂ? ਤਞ੍ਹਿ ਯਦਾ ਕਾਯਂ ਚਿਤ੍ਤਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਦਿਸ੍ਸਮਾਨੇਨ ਕਾਯੇਨ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮੋ ਚਿਤ੍ਤਵਸੇਨ ਕਾਯਂ ਪਰਿਣਾਮੇਤਿ, ਮਹਗ੍ਗਤਚਿਤ੍ਤੇ ਸਮੋਦਹਤਿ ਸਮਾਰੋਪੇਤਿ, ਤਦਾ ਉਪਯੋਗਲਦ੍ਧਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤੀਤਿ ਕਤ੍ਵਾ ਰੂਪਕਾਯਾਰਮ੍ਮਣਤੋ ਪਰਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਯਦਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਕਾਯਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤਂ ਕਤ੍ਵਾ ਦਿਸ੍ਸਮਾਨੇਨ ਕਾਯੇਨ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮੋ ਕਾਯਵਸੇਨ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਣਾਮੇਤਿ, ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਚਿਤ੍ਤਂ ਰੂਪਕਾਯੇ ਸਮੋਦਹਤਿ ਸਮਾਰੋਪੇਤਿ, ਤਦਾ ਉਪਯੋਗਲਦ੍ਧਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤੀਤਿ ਕਤ੍ਵਾ ਮਹਗ੍ਗਤਚਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਤੋ ਮਹਗ੍ਗਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ।

ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਤਦੇਵ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਤੀਤਂ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਰੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਮਹਾਧਾਤੁਨਿਧਾਨੇ ਮਹਾਕਸ੍ਸਪਤ੍ਥੇਰਾਦੀਨਂ ਵਿਯ ਅਨਾਗਤਂ ਅਧਿਟ੍ਠਹਨ੍ਤਾਨਂ ਅਨਾਗਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। **ਮਹਾਕਸ੍ਸਪਤ੍ਥੇਰੋ** ਕਿਰ ਮਹਾਧਾਤੁਨਿਧਾਨਂ ਕਰੋਨ੍ਤੋ ''ਅਨਾਗਤੇ ਅਟ੍ਠਾਰਸਵਸ੍ਸਾਧਿਕਾਨਿ ਦ੍ਵੇਵਸ੍ਸਸਤਾਨਿ ਇਮੇ ਗਨ੍ਧਾ ਮਾ ਸੁਸ੍ਸਿਂਸੁ, ਪੁਪ੍ਫਾਨਿ ਮਾ ਮਿਲਾਯਿਂਸੁ, ਦੀਪਾ ਮਾ ਨਿਬ੍ਬਾਯਿਂਸੂ''ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧੪੩੪) ਅਧਿਟ੍ਠਹਿ। ਸਬ੍ਬਂ ਤਥੇਵ ਅਹੋਸਿ। **ਅਸ੍ਸਗੁਤ੍ਤਤ੍ਥੇਰੋ** ਵਤ੍ਤਨਿਯਸੇਨਾਸਨੇ ਭਿਕ੍ਖੁਸਙ੍ਘਂ ਸੁਕ੍ਖਭਤ੍ਤਂ ਭੁਞ੍ਜਮਾਨਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਉਦਕਸੋਣ੍ਡਿਂ ਦਿਵਸੇ ਦਿਵਸੇ ਪੁਰੇਭਤ੍ਤੇ ਦਧਿਰਸਂ ਹੋਤੂਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਸਿ। ਪੁਰੇਭਤ੍ਤੇ ਗਹਿਤਂ ਦਧਿਰਸਂ ਹੋਤਿ। ਪਚ੍ਛਾਭਤ੍ਤੇ ਪਾਕਤਿਕਉਦਕਮੇਵ (ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧੪੩੪)। ਕਾਯਂ ਪਨ ਚਿਤ੍ਤਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਦਿਸ੍ਸਮਾਨੇਨ ਕਾਯੇਨ ਗਮਨਕਾਲੇ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ।

ਕਾਯਵਸੇਨ ਚਿਤ੍ਤਂ, ਚਿਤ੍ਤਵਸੇਨ ਵਾ ਕਾਯਂ ਪਰਿਣਾਮਨਕਾਲੇ ਅਤ੍ਤਨੋ ਕੁਮਾਰਕਵਣ੍ਣਾਦਿਨਿਮ੍ਮਾਨਕਾਲੇ ਚ ਸਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣਕਰਣਤੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਹਤ੍ਥਿਅਸ੍ਸਾਦਿਦਸ੍ਸਨਕਾਲੇ ਪਨ ਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਤਾਵ ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਞਾਣਸ੍ਸ ਸਤ੍ਤਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੪੧੫. ਦਿਬ੍ਬਸੋਤਧਾਤੁਞਾਣਂ ਪਰਿਤ੍ਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਅਜ੍ਝਤ੍ਤਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਚਤੂਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਕਥਂ? ਤਞ੍ਹਿ ਯਸ੍ਮਾ ਸਦ੍ਦਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਰੋਤਿ, ਸਦ੍ਦੋ ਚ ਪਰਿਤ੍ਤੋ, ਤਸ੍ਮਾ ਪਰਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਵਿਜ੍ਜਮਾਨਂਯੇਵ ਪਨ ਸਦ੍ਦਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਨਤੋ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਤਂ ਅਤ੍ਤਨੋ ਕੁਚ੍ਛਿਸਦ੍ਦਸਵਨਕਾਲੇ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਂ। ਪਰੇਸਂ ਸਦ੍ਦਸਵਨਕਾਲੇ ਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਦਿਬ੍ਬਸੋਤਧਾਤੁਞਾਣਸ੍ਸ ਚਤੂਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੪੧੬. ਚੇਤੋਪਰਿਯਞਾਣਂ ਪਰਿਤ੍ਤਮਹਗ੍ਗਤਅਪ੍ਪਮਾਣਮਗ੍ਗਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਅਟ੍ਠਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਕਥਂ? ਤਞ੍ਹਿ ਪਰੇਸਂ ਕਾਮਾਵਚਰਚਿਤ੍ਤਜਾਨਨਕਾਲੇ ਪਰਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਰੂਪਾਵਚਰਅਰੂਪਾਵਚਰਚਿਤ੍ਤਜਾਨਨਕਾਲੇ ਮਹਗ੍ਗਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਮਗ੍ਗਫਲਜਾਨਨਕਾਲੇ ਅਪ੍ਪਮਾਣਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ।

ਏਤ੍ਥ ਚ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਂ ਨ ਜਾਨਾਤਿ। ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ ਵਾ ਸਕਦਾਗਾਮਿਸ੍ਸਾਤਿ ਏਵਂ ਯਾਵ ਅਰਹਤੋ ਨੇਤਬ੍ਬਂ। ਅਰਹਾ ਪਨ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਜਾਨਾਤਿ। ਅਞ੍ਞੋਪਿ ਚ ਉਪਰਿਮੋ ਹੇਟ੍ਠਿਮਸ੍ਸਾਤਿ ਅਯਂ ਵਿਸੇਸੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਮਗ੍ਗਚਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਕਾਲੇ ਮਗ੍ਗਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਯਦਾ ਪਨ ਅਤੀਤੇ ਸਤ੍ਤਦਿਵਸਬ੍ਭਨ੍ਤਰੇ ਚ ਅਨਾਗਤੇ ਸਤ੍ਤਦਿਵਸਬ੍ਭਨ੍ਤਰੇ ਚ ਪਰੇਸਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਜਾਨਾਤਿ, ਤਦਾ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਅਨਾਗਤਾਰਮ੍ਮਣਞ੍ਚ ਹੋਤਿ।

ਕਥਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਨਾਮ ਤਿਵਿਧਂ – ਖਣਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ, ਸਨ੍ਤਤਿਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ, ਅਦ੍ਧਾਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ ਉਪ੍ਪਾਦਟ੍ਠਿਤਿਭਙ੍ਗਪ੍ਪਤ੍ਤਂ **ਖਣਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ**। ਏਕਦ੍ਵੇਸਨ੍ਤਤਿਵਾਰਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਂ **ਸਨ੍ਤਤਿਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ**। ਤਤ੍ਥ ਅਨ੍ਧਕਾਰੇ ਨਿਸੀਦਿਤ੍ਵਾ ਆਲੋਕਟ੍ਠਾਨਂ ਗਤਸ੍ਸ ਨ ਤਾਵ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ, ਯਾਵ ਪਨ ਤਂ ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ , ਏਤ੍ਥਨ੍ਤਰੇ ਏਕਦ੍ਵੇਸਨ੍ਤਤਿਵਾਰਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਆਲੋਕਟ੍ਠਾਨੇ ਵਿਚਰਿਤ੍ਵਾ ਓਵਰਕਂ ਪਵਿਟ੍ਠਸ੍ਸਾਪਿ ਨ ਤਾਵ ਸਹਸਾ ਰੂਪਂ ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ, ਯਾਵ ਪਨ ਤਂ ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ, ਏਤ੍ਥਨ੍ਤਰੇ ਏਕਦ੍ਵੇਸਨ੍ਤਤਿਵਾਰਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਦੂਰੇ ਠਤ੍ਵਾ ਪਨ ਰਜਕਾਨਂ ਹਤ੍ਥਵਿਕਾਰਂ, ਘਣ੍ਡਿਭੇਰੀਆਕੋਟਨਵਿਕਾਰਞ੍ਚ ਦਿਸ੍ਵਾਪਿ ਨ ਤਾਵ ਸਦ੍ਦਂ ਸੁਣਾਤਿ, ਯਾਵ ਪਨ ਤਂ ਸੁਣਾਤਿ, ਏਤਸ੍ਮਿਮ੍ਪਿ ਅਨ੍ਤਰੇ ਏਕਦ੍ਵੇਸਨ੍ਤਤਿਵਾਰਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਵਂ ਤਾਵ **ਮਜ੍ਝਿਮਭਾਣਕਾ**।

ਸਂਯੁਤ੍ਤਭਾਣਕਾ ਪਨ ਰੂਪਸਨ੍ਤਤਿ ਅਰੂਪਸਨ੍ਤਤੀਤਿ ਦ੍ਵੇ ਸਨ੍ਤਤਿਯੋ ਵਤ੍ਵਾ ਉਦਕਂ ਅਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਗਤਸ੍ਸ ਯਾਵ ਤੀਰੇ ਅਕ੍ਕਨ੍ਤਉਦਕਲੇਖਾ ਨ ਵਿਪ੍ਪਸੀਦਤਿ, ਅਦ੍ਧਾਨਤੋ ਆਗਤਸ੍ਸ ਯਾਵ ਕਾਯੇ ਉਸੁਮਭਾਵੋ ਨ ਵੂਪਸਮ੍ਮਤਿ, ਆਤਪਾ ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਗਬ੍ਭਂ ਪਵਿਟ੍ਠਸ੍ਸ ਯਾਵ ਅਨ੍ਧਕਾਰਭਾਵੋ ਨ ਵਿਗਚ੍ਛਤਿ, ਅਨ੍ਤੋਗਬ੍ਭੇ ਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਂ ਮਨਸਿ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਦਿਵਾ ਵਾਤਪਾਨਂ ਵਿਵਰਿਤ੍ਵਾ ਓਲੋਕੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਯਾਵ ਅਕ੍ਖੀਨਂ ਫਨ੍ਦਨਭਾਵੋ ਨ ਵੂਪਸਮ੍ਮਤਿ, ਅਯਂ **ਰੂਪਸਨ੍ਤਤਿ** ਨਾਮ। ਦ੍ਵੇ ਤਯੋ ਜਵਨਵਾਰਾ **ਅਰੂਪਸਨ੍ਤਤਿ** ਨਾਮਾਤਿ ਵਤ੍ਵਾ ਤਦੁਭਯਮ੍ਪਿ **ਸਨ੍ਤਤਿਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ** ਨਾਮਾਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ।

ਏਕਭਵਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਂ ਪਨ **ਅਦ੍ਧਾਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ** ਨਾਮ। ਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ **ਭਦ੍ਦੇਕਰਤ੍ਤਸੁਤ੍ਤੇ** ''ਯੋ ਚਾਵੁਸੋ, ਮਨੋ ਯੇ ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਉਭਯਮੇਤਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ, ਤਸ੍ਮਿਂ ਚੇ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਛਨ੍ਦਰਾਗਪ੍ਪਟਿਬਦ੍ਧਂ ਹੋਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਛਨ੍ਦਰਾਗਪ੍ਪਟਿਬਦ੍ਧਤ੍ਤਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਤਦਭਿਨਨ੍ਦਤਿ, ਤਦਭਿਨਨ੍ਦਨ੍ਤੋ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਸਂਹੀਰਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੮੪) ਵੁਤ੍ਤਂ। ਸਨ੍ਤਤਿਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਅਟ੍ਠਕਥਾਸੁ ਆਗਤਂ। ਅਦ੍ਧਾਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਸੁਤ੍ਤੇ।

ਤਤ੍ਥ ਕੇਚਿ ਖਣਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਚੇਤੋਪਰਿਯਞਾਣਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤੀਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਕਿਂ ਕਾਰਣਾ? ਯਸ੍ਮਾ ਇਦ੍ਧਿਮਤੋ ਚ ਪਰਸ੍ਸ ਚ ਏਕਕ੍ਖਣੇ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀਤਿ। ਇਦਞ੍ਚ ਨੇਸਂ ਓਪਮ੍ਮਂ, ਯਥਾ ਆਕਾਸੇ ਖਿਤ੍ਤੇ ਪੁਪ੍ਫਮੁਟ੍ਠਿਮ੍ਹਿ ਅਵਸ੍ਸਂ ਏਕਂ ਪੁਪ੍ਫਂ ਏਕਸ੍ਸ ਵਣ੍ਟੇਨ ਵਣ੍ਟਂ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਤਿ, ਏਵਂ ਪਰਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਂ ਜਾਨਿਸ੍ਸਾਮੀਤਿ ਰਾਸਿਵਸੇਨ ਮਹਾਜਨਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤੇ ਆਵਜ੍ਜਿਤੇ ਅਵਸ੍ਸਂ ਏਕਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਂ ਏਕੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਉਪ੍ਪਾਦਕ੍ਖਣੇ ਵਾ ਠਿਤਿਕ੍ਖਣੇ ਵਾ ਭਙ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਵਾ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਤੀਤਿ। ਤਂ ਪਨ ਵਸ੍ਸਸਤਮ੍ਪਿ ਵਸ੍ਸਸਹਸ੍ਸਮ੍ਪਿ ਆਵਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਯੇਨ ਚ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਆਵਜ੍ਜਤਿ , ਯੇਨ ਚ ਜਾਨਾਤਿ। ਤੇਸਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਸਹਠਾਨਾਭਾਵਤੋ ਆਵਜ੍ਜਨਜਵਨਾਨਞ੍ਚ ਅਨਿਟ੍ਠਟ੍ਠਾਨੇ ਨਾਨਾਰਮ੍ਮਣਭਾਵਪ੍ਪਤ੍ਤਿਦੋਸਤੋ ਅਯੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਅਟ੍ਠਕਥਾਸੁ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ।

ਸਨ੍ਤਤਿਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਪਨ ਅਦ੍ਧਾਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਞ੍ਚ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਵਤ੍ਤਮਾਨਜਵਨਵੀਥਿਤੋ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਵਸੇਨ ਦ੍ਵਿਤ੍ਤਿਜਵਨਵੀਥਿਪਰਿਮਾਣੇ ਕਾਲੇ ਪਰਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਸਨ੍ਤਤਿਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਨਾਮ। ''ਅਦ੍ਧਾਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਪਨ ਜਵਨਵਾਰੇਨ ਦੀਪੇਤਬ੍ਬ''ਨ੍ਤਿ **ਸਂਯੁਤ੍ਤਟ੍ਠਕਥਾਯਂ** ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਂ ਸੁਟ੍ਠੁ ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਦੀਪਨਾ, ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਪਰਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਂ ਜਾਨਿਤੁਕਾਮੋ ਆਵਜ੍ਜਤਿ, ਆਵਜ੍ਜਨਂ ਖਣਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਤੇਨੇਵ ਸਹ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਤਤੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਞ੍ਚ ਵਾ ਜਵਨਾਨਿ। ਯੇਸਂ ਪਚ੍ਛਿਮਂ ਇਦ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਂ, ਸੇਸਾਨਿ ਕਾਮਾਵਚਰਾਨਿ, ਤੇਸਂ ਸਬ੍ਬੇਸਮ੍ਪਿ ਤਦੇਵ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ ਚਿਤ੍ਤਮਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ, ਨ ਚ ਤਾਨਿ ਨਾਨਾਰਮ੍ਮਣਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਅਦ੍ਧਾਵਸੇਨ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤਾ। ਏਕਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤੇਪਿ ਚ ਇਦ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਮੇਵ ਪਰਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਂ ਜਾਨਾਤਿ, ਨ ਇਤਰਾਨਿ। ਯਥਾ ਚਕ੍ਖੁਦ੍ਵਾਰੇ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਮੇਵ ਰੂਪਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨ ਇਤਰਾਨੀਤਿ। ਇਤਿ ਇਦਂ ਸਨ੍ਤਤਿਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚੇਵ ਅਦ੍ਧਾਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਵਸੇਨ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਵਾ ਸਨ੍ਤਤਿਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਅਦ੍ਧਾਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਯੇਵ ਪਤਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਦ੍ਧਾਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਵਸੇਨੇਵੇਤਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਪਰਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤਾਯੇਵ ਪਨ ਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤੀਤਿ ਏਵਂ ਚੇਤੋਪਰਿਯਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਅਟ੍ਠਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੪੧੭. ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਞ੍ਞਾਣਂ ਪਰਿਤ੍ਤਮਹਗ੍ਗਤਅਪ੍ਪਮਾਣਮਗ੍ਗਅਤੀਤਅਜ੍ਝਤ੍ਤਬਹਿਦ੍ਧਾਨਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਅਟ੍ਠਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਕਥਂ? ਤਞ੍ਹਿ ਕਾਮਾਵਚਰਕ੍ਖਨ੍ਧਾਨੁਸ੍ਸਰਣਕਾਲੇ ਪਰਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਰੂਪਾਵਚਰਾਰੂਪਾਵਚਰਕ੍ਖਨ੍ਧਾਨੁਸ੍ਸਰਣਕਾਲੇ ਮਹਗ੍ਗਤਾਰਮ੍ਮਣਂ। ਅਤੀਤੇ ਅਤ੍ਤਨਾ ਪਰੇਹਿ ਵਾ ਭਾਵਿਤਮਗ੍ਗਂ ਸਚ੍ਛਿਕਤਫਲਞ੍ਚ ਅਨੁਸ੍ਸਰਣਕਾਲੇ ਅਪ੍ਪਮਾਣਾਰਮ੍ਮਣਂ। ਭਾਵਿਤਮਗ੍ਗਮੇਵ ਅਨੁਸ੍ਸਰਣਕਾਲੇ ਮਗ੍ਗਾਰਮ੍ਮਣਂ। ਨਿਯਮਤੋ ਪਨੇਤਂ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਮੇਵ।

ਤਤ੍ਥ ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਚੇਤੋਪਰਿਯਞ੍ਞਾਣਯਥਾਕਮ੍ਮੁਪਗਞ੍ਞਾਣਾਨਿਪਿ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਤੇਸਂ ਚੇਤੋਪਰਿਯਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਸਤ੍ਤਦਿਵਸਬ੍ਭਨ੍ਤਰਾਤੀਤਂ ਚਿਤ੍ਤਮੇਵ ਆਰਮ੍ਮਣਂ। ਤਞ੍ਹਿ ਅਞ੍ਞਂ ਖਨ੍ਧਂ ਵਾ ਖਨ੍ਧਪਟਿਬਦ੍ਧਂ ਵਾ ਨ ਜਾਨਾਤਿ। ਮਗ੍ਗਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤਾ ਪਨ ਪਰਿਯਾਯਤੋ ਮਗ੍ਗਾਰਮ੍ਮਣਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਯਥਾਕਮ੍ਮੁਪਗਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਚ ਅਤੀਤਂ ਚੇਤਨਾਮਤ੍ਤਮੇਵ ਆਰਮ੍ਮਣਂ। ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਪਨ ਅਤੀਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਖਨ੍ਧਪਟਿਬਦ੍ਧਞ੍ਚ ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਨਾਰਮ੍ਮਣਂ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ । ਤਞ੍ਹਿ ਅਤੀਤਕ੍ਖਨ੍ਧਖਨ੍ਧਪਟਿਬਦ੍ਧੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਞ੍ਞਾਣਗਤਿਕਂ ਹੋਤੀਤਿ ਅਯਂ ਵਿਸੇਸੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਅਟ੍ਠਕਥਾਨਯੋ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ''ਕੁਸਲਾ ਖਨ੍ਧਾ ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਚੇਤੋਪਰਿਯਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਯਥਾਕਮ੍ਮੁਪਗਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਅਨਾਗਤਂਸਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੦੪) ਪਟ੍ਠਾਨੇ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋਪਿ ਖਨ੍ਧਾ ਚੇਤੋਪਰਿਯਞ੍ਞਾਣਯਥਾਕਮ੍ਮੁਪਗਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਪਿ ਯਥਾਕਮ੍ਮੁਪਗਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾ ਏਵਾਤਿ।

ਅਤ੍ਤਨੋ ਖਨ੍ਧਾਨੁਸ੍ਸਰਣਕਾਲੇ ਪਨੇਤਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਂ। ਪਰਸ੍ਸ ਖਨ੍ਧਾਨੁਸ੍ਸਰਣਕਾਲੇ ਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਂ। ''ਅਤੀਤੇ ਵਿਪਸ੍ਸੀ ਭਗਵਾ ਅਹੋਸਿ। ਤਸ੍ਸ ਮਾਤਾ ਬਨ੍ਧੁਮਤੀ, ਪਿਤਾ ਬਨ੍ਧੁਮਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੨) ਨਯੇਨ ਨਾਮਗੋਤ੍ਤਪਥਵੀਨਿਮਿਤ੍ਤਾਦਿਅਨੁਸ੍ਸਰਣਕਾਲੇ ਨਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। **ਨਾਮਗੋਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਚੇਤ੍ਥ ਖਨ੍ਧੂਪਨਿਬਨ੍ਧੋ ਸਮ੍ਮੁਤਿਸਿਦ੍ਧੋ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਤ੍ਥੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ, ਨ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ। ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਞ੍ਹਿ ਸਦ੍ਦਾਯਤਨਸਙ੍ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ ਪਰਿਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਯਥਾਹ ''ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ ਪਰਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਾ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੭੪੯)। ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਅਮ੍ਹਾਕਂ ਖਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਅਟ੍ਠਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੪੧੮. ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਞ੍ਞਾਣਂ ਪਰਿਤ੍ਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਅਜ੍ਝਤ੍ਤਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਚਤੂਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਕਥਂ? ਤਞ੍ਹਿ ਯਸ੍ਮਾ ਰੂਪਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਰੋਤਿ, ਰੂਪਞ੍ਚ ਪਰਿਤ੍ਤਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਪਰਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਵਿਜ੍ਜਮਾਨੇਯੇਵ ਚ ਰੂਪੇ ਪਵਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਂ। ਅਤ੍ਤਨੋ ਕੁਚ੍ਛਿਗਤਾਦਿਰੂਪਦਸ੍ਸਨਕਾਲੇ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਂ। ਪਰਸ੍ਸ ਰੂਪਦਸ੍ਸਨਕਾਲੇ ਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਚਤੂਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੪੧੯. ਅਨਾਗਤੰਸਞਾਣੰ ਪਰਿਤ੍ਤਮਹਗ੍ਗਤਅਪ੍ਪਮਾਣਮਗ੍ਗਅਨਾਗਤਅਜ੍ਝਤ੍ਤਬਹਿਦ੍ਧਾਨਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਅਟ੍ਠਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਕਥੰ? ਤਞ੍ਹਿ ''ਅਯੰ ਅਨਾਗਤੇ ਕਾਮਾਵਚਰੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਜਾਨਨਕਾਲੇ ਪਰਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣੰ ਹੋਤਿ। ''ਰੂਪਾਵਚਰੇ ਅਰੂਪਾਵਚਰੇ ਵਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਜਾਨਨਕਾਲੇ ਮਹਗ੍ਗਤਾਰਮ੍ਮਣੰ। ''ਮਗ੍ਗੰ ਭਾਵੇਸ੍ਸਤਿ, ਫਲੰ ਸਚ੍ਛਿਕਰਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਜਾਨਨਕਾਲੇ ਅਪ੍ਪਮਾਣਾਰਮ੍ਮਣੰ। ''ਮਗ੍ਗੰ ਭਾਵੇਸ੍ਸਤਿ''ਚ੍ਚੇਵ ਜਾਨਨਕਾਲੇ ਮਗ੍ਗਾਰਮ੍ਮਣੰ। ਨਿਯਮਤੋ ਪਨ ਤੰ ਅਨਾਗਤਾਰਮ੍ਮਣਮੇਵ।

ਤਤ੍ਥ ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਚੇਤੋਪਰਿਯਞਾਣਮ੍ਪਿ ਅਨਾਗਤਾਰਮ੍ਮਣੰ ਹੋਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਤਸ੍ਸ ਸਤ੍ਤਦਿਵਸਬ੍ਭਨ੍ਤਰਾਨਾਗਤੰ ਚਿਤ੍ਤਮੇਵ ਆਰਮ੍ਮਣੰ। ਤਞ੍ਹਿ ਅਞ੍ਞੰ ਖਨ੍ਧੰ ਵਾ ਖਨ੍ਧਪਟਿਬਦ੍ਧੰ ਵਾ ਨ ਜਾਨਾਤਿ। ਅਨਾਗਤੰਸਞਾਣਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਞਾਣੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਅਨਾਗਤੇ ਅਨਾਰਮ੍ਮਣੰ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ''ਅਹੰ ਅਮੁਤ੍ਰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ ਜਾਨਨਕਾਲੇ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣੰ। ''ਅਸੁਕੋ ਅਮੁਤ੍ਰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਜਾਨਨਕਾਲੇ ਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣੰ। ''ਅਨਾਗਤੇ ਮੇਤ੍ਤੇਯ੍ਯੋ ਭਗਵਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਸ੍ਸਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੦੭)। ਸੁਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਨਾਮਸ੍ਸ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ ਪਿਤਾ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ। ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਤੀ ਨਾਮ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੀ ਮਾਤਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਪਨ ਨਯੇਨ ਨਾਮਗੋਤ੍ਤਜਾਨਨਕਾਲੇ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਞਾਣੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਨ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾਰਮ੍ਮਣੰ ਹੋਤੀਤਿ ਏਵੰ ਅਨਾਗਤੰਸਞਾਣਸ੍ਸ ਅਟ੍ਠਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੪੨੦. ਯਥਾਕਮ੍ਮੁਪਗਞਾਣੰ ਪਰਿਤ੍ਤਮਹਗ੍ਗਤਅਤੀਤਅਜ੍ਝਤ੍ਤਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਪਞ੍ਚਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਕਥੰ? ਤਞ੍ਹਿ ਕਾਮਾਵਚਰਕਮ੍ਮਜਾਨਨਕਾਲੇ ਪਰਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣੰ ਹੋਤਿ। ਰੂਪਾਵਚਰਾਰੂਪਾਵਚਰਕਮ੍ਮਜਾਨਨਕਾਲੇ ਮਹਗ੍ਗਤਾਰਮ੍ਮਣੰ। ਅਤੀਤਮੇਵ ਜਾਨਾਤੀਤਿ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣੰ। ਅਤ੍ਤਨੋ ਕਮ੍ਮੰ ਜਾਨਨਕਾਲੇ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣੰ। ਪਰਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮੰ ਜਾਨਨਕਾਲੇ ਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣੰ ਹੋਤਿ। ਏਵੰ ਯਥਾਕਮ੍ਮੁਪਗਞਾਣਸ੍ਸ ਪਞ੍ਚਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਯਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਞ੍ਚੇਵ ਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਞ੍ਚਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ, ਤੰ ਕਾਲੇਨ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤੰ ਕਾਲੇਨ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਜਾਨਨਕਾਲੇ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਮ੍ਪਿ ਹੋਤਿਯੇਵਾਤਿ।

ਇਤਿ ਸਾਧੁਜਨਪਾਮੋਜ੍ਜਤ੍ਥਾਯ ਕਤੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ

ਅਭਿਞ੍ਞਾਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨਾਮ

ਤੇਰਸਮੋ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ।

੧੪. ਖਨ੍ਧਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

ਪਞ੍ਞਾਕਥਾ

੪੨੧. ਇਦਾਨਿ ਯਸ੍ਮਾ ਏਵਂ ਅਭਿਞ੍ਞਾਵਸੇਨ ਅਧਿਗਤਾਨਿਸਂਸਾਯ ਥਿਰਤਰਾਯ ਸਮਾਧਿਭਾਵਨਾਯ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੇਨ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾ **ਸੀਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਯ ਨਰੋ ਸਪਞ੍ਞੋ, ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਞ੍ਞਞ੍ਚ ਭਾਵਯ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਸੀਸੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ **ਸਮਾਧਿ** ਸਬ੍ਬਾਕਾਰੇਨ ਭਾਵਿਤੋ ਹੋਤਿ।

ਤਦਨਨ੍ਤਰਾ ਪਨ ਪਞ੍ਞਾ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ। ਸਾ ਚ ਅਤਿਸਙ੍ਖੇਪਦੇਸਿਤਤ੍ਤਾ ਵਿਞ੍ਞਾਤੁਮ੍ਪਿ ਤਾਵ ਨ ਸੁਕਰਾ, ਪਗੇਵ ਭਾਵੇਤੁਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਤਸ੍ਸਾ ਵਿਤ੍ਥਾਰਂ ਭਾਵਨਾਨਯਞ੍ਚ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ਇਦਂ ਪਞ੍ਹਾਕਮ੍ਮਂ ਹੋਤਿ।

ਕਾ ਪਞ੍ਞਾ, ਕੇਨਟ੍ਠੇਨ ਪਞ੍ਞਾ, ਕਾਨਸ੍ਸਾ ਲਕ੍ਖਣਰਸਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਪਦਟ੍ਠਾਨਾਨਿ, ਕਤਿਵਿਧਾ ਪਞ੍ਞਾ, ਕਥਂ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ, ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਯ ਕੋ ਆਨਿਸਂਸੋਤਿ?

੪੨੨. ਤਤ੍ਰਿਦਂ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ, **ਕਾ ਪਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਪਞ੍ਞਾ ਬਹੁਵਿਧਾ ਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰਾ। ਤਂ ਸਬ੍ਬਂ ਵਿਭਾਵਯਿਤੁਂ ਆਰਬ੍ਭਮਾਨਂ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਞ੍ਚੇਵ ਅਤ੍ਥਂ ਨ ਸਾਧੇਯ੍ਯ, ਉਤ੍ਤਰਿ ਚ ਵਿਕ੍ਖੇਪਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤੇਯ੍ਯ, ਤਸ੍ਮਾ ਇਧ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਮੇਵ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਾਮ। ਕੁਸਲਚਿਤ੍ਤਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਪਞ੍ਞਾ।

੪੨੩. **ਕੇਨਟ੍ਠੇਨ ਪਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਪਜਾਨਨਟ੍ਠੇਨ ਪਞ੍ਞਾ। ਕਿਮਿਦਂ **ਪਜਾਨਨਂ** ਨਾਮ? ਸਞ੍ਜਾਨਨਵਿਜਾਨਨਾਕਾਰਵਿਸਿਟ੍ਠਂ ਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰਤੋ ਜਾਨਨਂ। ਸਞ੍ਞਾਵਿਞ੍ਞਾਣਪਞ੍ਞਾਨਂ ਹਿ ਸਮਾਨੇਪਿ ਜਾਨਨਭਾਵੇ, ਸਞ੍ਞਾ ‘‘ਨੀਲਂ ਪੀਤਕ’’ਨ੍ਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣਸਞ੍ਜਾਨਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹੋਤਿ। ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਲਕ੍ਖਣਪਟਿਵੇਧਂ ਪਾਪੇਤੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ‘‘ਨੀਲਂ ਪੀਤਕ’’ਨ੍ਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣਞ੍ਚ ਜਾਨਾਤਿ, ਲਕ੍ਖਣਪਟਿਵੇਧਞ੍ਚ ਪਾਪੇਤਿ। ਉਸ੍ਸਕ੍ਕਿਤ੍ਵਾ ਪਨ ਮਗ੍ਗਪਾਤੁਭਾਵਂ ਪਾਪੇਤੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਪਞ੍ਞਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯਵਸੇਨ ਆਰਮ੍ਮਣਞ੍ਚ ਜਾਨਾਤਿ, ਲਕ੍ਖਣਪਟਿਵੇਧਞ੍ਚ ਪਾਪੇਤਿ, ਉਸ੍ਸਕ੍ਕਿਤ੍ਵਾ ਮਗ੍ਗਪਾਤੁਭਾਵਞ੍ਚ ਪਾਪੇਤਿ।

ਯਥਾ ਹਿ ਹੇਰਞ੍ਞਿਕਫਲਕੇ ਠਪਿਤਂ ਕਹਾਪਣਰਾਸਿਂ ਏਕੋ ਅਜਾਤਬੁਦ੍ਧਿਦਾਰਕੋ, ਏਕੋ ਗਾਮਿਕਪੁਰਿਸੋ, ਏਕੋ ਹੇਰਞ੍ਞਿਕੋਤਿ ਤੀਸੁ ਜਨੇਸੁ ਪਸ੍ਸਮਾਨੇਸੁ ਅਜਾਤਬੁਦ੍ਧਿਦਾਰਕੋ ਕਹਾਪਣਾਨਂ ਚਿਤ੍ਤਵਿਚਿਤ੍ਤਦੀਘਚਤੁਰਸ੍ਸਪਰਿਮਣ੍ਡਲਭਾਵਮਤ੍ਤਮੇਵ ਜਾਨਾਤਿ, ‘‘ਇਦਂ ਮਨੁਸ੍ਸਾਨਂ ਉਪਭੋਗਪਰਿਭੋਗਂ ਰਤਨਸਮ੍ਮਤ’’ਨ੍ਤਿ ਨ ਜਾਨਾਤਿ। ਗਾਮਿਕਪੁਰਿਸੋ ਚਿਤ੍ਤਵਿਚਿਤ੍ਤਾਦਿਭਾਵਂ ਜਾਨਾਤਿ, ‘‘ਇਦਂ ਮਨੁਸ੍ਸਾਨਂ ਉਪਭੋਗਪਰਿਭੋਗਂ ਰਤਨਸਮ੍ਮਤ’’ਨ੍ਤਿ ਚ। ‘‘ਅਯਂ ਛੇਕੋ, ਅਯਂ ਕੂਟੋ, ਅਯਂ ਅਦ੍ਧਸਾਰੋ’’ਤਿ ਇਮਂ ਪਨ ਵਿਭਾਗਂ ਨ ਜਾਨਾਤਿ। ਹੇਰਞ੍ਞਿਕੋ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਤੇ ਪਕਾਰੇ ਜਾਨਾਤਿ, ਜਾਨਨ੍ਤੋ ਚ ਕਹਾਪਣਂ ਓਲੋਕੇਤ੍ਵਾਪਿ ਜਾਨਾਤਿ, ਆਕੋਟਿਤਸ੍ਸ ਸਦ੍ਦਂ ਸੁਤ੍ਵਾਪਿ, ਗਨ੍ਧਂ ਘਾਯਿਤ੍ਵਾਪਿ, ਰਸਂ ਸਾਯਿਤ੍ਵਾਪਿ, ਹਤ੍ਥੇਨ ਧਾਰਯਿਤ੍ਵਾਪਿ, ਅਸੁਕਸ੍ਮਿਂ ਨਾਮ ਗਾਮੇ ਵਾ ਨਿਗਮੇ ਵਾ ਨਗਰੇ ਵਾ ਪਬ੍ਬਤੇ ਵਾ ਨਦੀਤੀਰੇ ਵਾ ਕਤੋਤਿਪਿ, ਅਸੁਕਾਚਰਿਯੇਨ ਕਤੋਤਿਪਿ ਜਾਨਾਤਿ, ਏਵਂਸਮ੍ਪਦਮਿਦਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਸਞ੍ਞਾ ਹਿ ਅਜਾਤਬੁਦ੍ਧਿਨੋ ਦਾਰਕਸ੍ਸ ਕਹਾਪਣਦਸ੍ਸਨਂ ਵਿਯ ਹੋਤਿ, ਨੀਲਾਦਿਵਸੇਨ ਆਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਉਪਟ੍ਠਾਨਾਕਾਰਮਤ੍ਤਗਹਣਤੋ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਗਾਮਿਕਸ੍ਸ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਕਹਾਪਣਦਸ੍ਸਨਮਿਵ ਹੋਤਿ, ਨੀਲਾਦਿਵਸੇਨ ਆਰਮ੍ਮਣਾਕਾਰਗਹਣਤੋ, ਉਦ੍ਧਂਪਿ ਚ ਲਕ੍ਖਣਪਟਿਵੇਧਸਮ੍ਪਾਪਨਤੋ। ਪਞ੍ਞਾ ਹੇਰਞ੍ਞਿਕਸ੍ਸ ਕਹਾਪਣਦਸ੍ਸਨਮਿਵ ਹੋਤਿ, ਨੀਲਾਦਿਵਸੇਨ ਆਰਮ੍ਮਣਾਕਾਰਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ, ਲਕ੍ਖਣਪਟਿਵੇਧਞ੍ਚ ਪਾਪੇਤ੍ਵਾ, ਤਤੋ ਉਦ੍ਧਮ੍ਪਿ ਮਗ੍ਗਪਾਤੁਭਾਵਪਾਪਨਤੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਯਦੇਤਂ ਸਞ੍ਜਾਨਨਵਿਜਾਨਨਾਕਾਰਵਿਸਿਟ੍ਠਂ ਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰਤੋ ਜਾਨਨਂ। ਇਦਂ ਪਜਾਨਨਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਇਦਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਹਿ ਏਤਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ‘‘ਪਜਾਨਨਟ੍ਠੇਨ ਪਞ੍ਞਾ’’ਤਿ।

ਸਾ ਪਨੇਸਾ ਯਤ੍ਥ ਸਞ੍ਞਾਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਿ, ਨ ਤਤ੍ਥ ਏਕਂਸੇਨ ਹੋਤਿ। ਯਦਾ ਪਨ ਹੋਤਿ, ਤਦਾ ਅਵਿਨਿਬ੍ਭੁਤ੍ਤਾ ਤੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ‘‘ਅਯਂ ਸਞ੍ਞਾ, ਇਦਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਅਯਂ ਪਞ੍ਞਾ’’ਤਿ ਵਿਨਿਬ੍ਭੁਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਅਲਬ੍ਭਨੇਯ੍ਯਨਾਨਤ੍ਤਾ ਸੁਖੁਮਾ ਦੁਦ੍ਦਸਾ। ਤੇਨਾਹ ਆਯਸ੍ਮਾ ਨਾਗਸੇਨੋ ‘‘ਦੁਕ੍ਕਰਂ, ਮਹਾਰਾਜ, ਭਗਵਤਾ ਕਤ’’ਨ੍ਤਿ। ਕਿਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਨਾਗਸੇਨ ਭਗਵਤਾ ਦੁਕ੍ਕਰਂ ਕਤਨ੍ਤਿ? ‘ਦੁਕ੍ਕਰਂ, ਮਹਾਰਾਜ, ਭਗਵਤਾ ਕਤਂ ਯਂ ਅਰੂਪੀਨਂ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਏਕਾਰਮ੍ਮਣੇ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਾਨਂ ਵਵਤ੍ਥਾਨਂ ਅਕ੍ਖਾਤਂ ਅਯਂ ਫਸ੍ਸੋ, ਅਯਂ ਵੇਦਨਾ, ਅਯਂ ਸਞ੍ਞਾ, ਅਯਂ ਚੇਤਨਾ, ਇਦਂ ਚਿਤ੍ਤ’’’ਨ੍ਤਿ (ਮਿ॰ ਪ॰ ੨.੭.੧੬)।

੪੨੪. **ਕਾਨਸ੍ਸਾ ਲਕ੍ਖਣਰਸਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਪਦਟ੍ਠਾਨਾਨੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਨ ਧਮ੍ਮਸਭਾਵਪਟਿਵੇਧਲਕ੍ਖਣਾ ਪਞ੍ਞਾ, ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਭਾਵਪਟਿਚ੍ਛਾਦਕਮੋਹਨ੍ਧਕਾਰਵਿਦ੍ਧਂਸਨਰਸਾ, ਅਸਮ੍ਮੋਹਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ। ‘‘ਸਮਾਹਿਤੋ ਯਥਾਭੂਤਂ ਜਾਨਾਤਿ ਪਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੧੦.੨) ਵਚਨਤੋ ਪਨ ਸਮਾਧਿ ਤਸ੍ਸਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਪਞ੍ਞਾਪਭੇਦਕਥਾ

੪੨੫. **ਕਤਿਵਿਧਾ ਪਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਧਮ੍ਮਸਭਾਵਪਟਿਵੇਧਲਕ੍ਖਣੇਨ ਤਾਵ ਏਕਵਿਧਾ। ਲੋਕਿਯਲੋਕੁਤ੍ਤਰਵਸੇਨ ਦੁਵਿਧਾ। ਤਥਾ ਸਾਸਵਾਨਾਸਵਾਦਿਵਸੇਨ, ਨਾਮਰੂਪਵਵਤ੍ਥਾਪਨਵਸੇਨ, ਸੋਮਨਸ੍ਸੁਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਵਸੇਨ, ਦਸ੍ਸਨਭਾਵਨਾਭੂਮਿਵਸੇਨ ਚ। ਤਿਵਿਧਾ ਚਿਨ੍ਤਾਸੁਤਭਾਵਨਾਮਯਵਸੇਨ। ਤਥਾ ਪਰਿਤ੍ਤਮਹਗ੍ਗਤਅਪ੍ਪਮਾਣਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ, ਆਯਾਪਾਯਉਪਾਯਕੋਸਲ੍ਲਵਸੇਨ, ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾਭਿਨਿਵੇਸਾਦਿਵਸੇਨ ਚ। ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾ ਚਤੂਸੁ ਸਚ੍ਚੇਸੁ ਞਾਣਵਸੇਨ ਚਤੁਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਵਸੇਨ ਚਾਤਿ।

੪੨੬. ਤਤ੍ਥ **ਏਕਵਿਧਕੋਟ੍ਠਾਸੋ** ਉਤ੍ਤਾਨਤ੍ਥੋਯੇਵ। **ਦੁਵਿਧਕੋਟ੍ਠਾਸੇ** ਲੋਕਿਯਮਗ੍ਗਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ **ਲੋਕਿਯਾ**। ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਮਗ੍ਗਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ **ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾ**ਤਿ ਏਵਂ ਲੋਕਿਯਲੋਕੁਤ੍ਤਰਵਸੇਨ ਦੁਵਿਧਾ।

ਦੁਤਿਯਦੁਕੇ ਆਸਵਾਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣਭੂਤਾ **ਸਾਸਵਾ**। ਤੇਸਂ ਅਨਾਰਮ੍ਮਣਾ **ਅਨਾਸਵਾ**। ਅਤ੍ਥਤੋ ਪਨੇਸਾ ਲੋਕਿਯਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਵ ਹੋਤਿ। ਆਸਵਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਸਾਸਵਾ। ਆਸਵਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਅਨਾਸਵਾਤਿਆਦੀਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। ਏਵਂ ਸਾਸਵਾਨਾਸਵਾਦਿਵਸੇਨ ਦੁਵਿਧਾ।

ਤਤਿਯਦੁਕੇ ਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਆਰਭਿਤੁਕਾਮਸ੍ਸ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਅਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਵਵਤ੍ਥਾਪਨੇ ਪਞ੍ਞਾ, ਅਯਂ **ਨਾਮਵਵਤ੍ਥਾਪਨਪਞ੍ਞਾ**। ਯਾ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਵਵਤ੍ਥਾਪਨੇ ਪਞ੍ਞਾ, ਅਯਂ **ਰੂਪਵਵਤ੍ਥਾਪਨਪਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਏਵਂ ਨਾਮਰੂਪਵਵਤ੍ਥਾਪਨਵਸੇਨ ਦੁਵਿਧਾ।

ਚਤੁਤ੍ਥਦੁਕੇ ਦ੍ਵੀਸੁ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲਚਿਤ੍ਤੇਸੁ ਸੋਲਸਸੁ ਚ ਪਞ੍ਚਕਨਯੇਨ ਚਤੁਕ੍ਕਜ੍ਝਾਨਿਕੇਸੁ ਮਗ੍ਗਚਿਤ੍ਤੇਸੁ ਪਞ੍ਞਾ **ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾ**। ਦ੍ਵੀਸੁ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲਚਿਤ੍ਤੇਸੁ ਚਤੂਸੁ ਚ ਪਞ੍ਚਮਜ੍ਝਾਨਿਕੇਸੁ ਮਗ੍ਗਚਿਤ੍ਤੇਸੁ ਪਞ੍ਞਾ **ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾ**ਤਿ ਏਵਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸੁਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਵਸੇਨ ਦੁਵਿਧਾ।

ਪਞ੍ਚਮਦੁਕੇ ਪਠਮਮਗ੍ਗਪਞ੍ਞਾ **ਦਸ੍ਸਨਭੂਮਿ**। ਅਵਸੇਸਮਗ੍ਗਤ੍ਤਯਪਞ੍ਞਾ **ਭਾਵਨਾਭੂਮੀ**ਤਿ ਏਵਂ ਦਸ੍ਸਨਭਾਵਨਾਭੂਮਿਵਸੇਨ ਦੁਵਿਧਾ।

੪੨੭. **ਤਿਕੇਸੁ** ਪਠਮਤ੍ਤਿਕੇ ਪਰਤੋ ਅਸ੍ਸੁਤ੍ਵਾ ਪਟਿਲਦ੍ਧਪਞ੍ਞਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਚਿਨ੍ਤਾਵਸੇਨ ਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਤ੍ਤਾ **ਚਿਨ੍ਤਾਮਯਾ**। ਪਰਤੋ ਸੁਤ੍ਵਾ ਪਟਿਲਦ੍ਧਪਞ੍ਞਾ ਸੁਤਵਸੇਨ ਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਤ੍ਤਾ **ਸੁਤਮਯਾ**। ਯਥਾ ਤਥਾ ਵਾ ਭਾਵਨਾਵਸੇਨ ਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਾ ਅਪ੍ਪਨਾਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਪਞ੍ਞਾ **ਭਾਵਨਾਮਯਾ**। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ –

> ‘‘ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯਾ ਪਞ੍ਞਾ? ਯੋਗਵਿਹਿਤੇਸੁ ਵਾ ਕਮ੍ਮਾਯਤਨੇਸੁ ਯੋਗਵਿਹਿਤੇਸੁ ਵਾ ਸਿਪ੍ਪਾਯਤਨੇਸੁ ਯੋਗਵਿਹਿਤੇਸੁ ਵਾ ਵਿਜ੍ਜਾਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸਕਤਂ ਵਾ ਸਚ੍ਚਾਨੁਲੋਮਿਕਂ ਵਾ ਰੂਪਂ ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਵਾ ਵੇਦਨਾ...ਪੇ॰...

ਸਞ੍ਞਾ... ਸਙ੍ਖਾਰਾ... ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਵਾ, ਯੰ ਏਵਰੂਪਿੰ ਅਨੁਲੋਮਿਕੰ ਖਨ੍ਤਿੰ ਦਿਟ੍ਠਿੰ ਰੁਚਿੰ ਮੁਤਿੰ ਪੇਕ੍ਖੰ ਧਮ੍ਮਨਿਜ੍ਝਾਨਖਨ੍ਤਿੰ ਪਰਤੋ ਅਸ੍ਸੁਤ੍ਵਾ ਪਟਿਲਭਤਿ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯਾ ਪਞ੍ਞਾ...ਪੇ॰... ਸੁਤ੍ਵਾ ਪਟਿਲਭਤਿ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸੁਤਮਯਾ ਪਞ੍ਞਾ। ਸਬ੍ਬਾਪਿ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਾ ਭਾਵਨਾਮਯਾ ਪਞ੍ਞਾ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੭੬੮)।

ਏਵੰ ਚਿਨ੍ਤਾਸੁਤਭਾਵਨਾਮਯਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਾ।

ਦੁਤਿਯਤ੍ਤਿਕੇ ਕਾਮਾਵਚਰਧਮ੍ਮੇ ਆਰਬ੍ਭ ਪਵਤ੍ਤਾ ਪਞ੍ਞਾ **ਪਰਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਾ**। ਰੂਪਾਵਚਰਾਰੂਪਾਵਚਰੇ ਆਰਬ੍ਭ ਪਵਤ੍ਤਾ **ਮਹਗ੍ਗਤਾਰਮ੍ਮਣਾ**। ਸਾ ਲੋਕਿਯਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਆਰਬ੍ਭ ਪਵਤ੍ਤਾ **ਅਪ੍ਪਮਾਣਾਰਮ੍ਮਣਾ**। ਸਾ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਵਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਏਵੰ ਪਰਿਤ੍ਤਮਹਗ੍ਗਤਾਪ੍ਪਮਾਣਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਾ।

ਤਤਿਯਤ੍ਤਿਕੇ **ਆਯੋ** ਨਾਮ ਵੁਦ੍ਧਿ, ਸਾ ਦੁਵਿਧਾ ਅਨਤ੍ਥਹਾਨਿਤੋ ਅਤ੍ਥੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਕੋਸਲ੍ਲੰ **ਆਯਕੋਸਲ੍ਲੰ**। ਯਥਾਹ –

''ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਆਯਕੋਸਲ੍ਲੰ? ਇਮੇ ਮੇ ਧਮ੍ਮੇ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਚੇਵ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਚ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ, ਇਮੇ ਵਾ ਪਨਿਮੇ ਧਮ੍ਮੇ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਚੇਵ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਚ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਭਿਯ੍ਯੋਭਾਵਾਯ ਵੇਪੁਲ੍ਲਾਯ ਭਾਵਨਾਯ ਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ, ਯਾ ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਞਾ ਪਜਾਨਨਾ...ਪੇ॰... ਅਮੋਹੋ ਧਮ੍ਮਵਿਚਯੋ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ, ਇਦੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਆਯਕੋਸਲ੍ਲ''ਨ੍ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੭੭੧)।

ਅਪਾਯੋਤਿ ਪਨ ਅਵੁਦ੍ਧਿ, ਸਾਪਿ ਦੁਵਿਧਾ ਅਤ੍ਥਹਾਨਿਤੋ ਚ ਅਨਤ੍ਥੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਕੋਸਲ੍ਲੰ **ਅਪਾਯਕੋਸਲ੍ਲੰ**। ਯਥਾਹ ''ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੰ ਅਪਾਯਕੋਸਲ੍ਲੰ? ਇਮੇ ਧਮ੍ਮੇ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਚੇਵ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ''ਤਿਆਦਿ (ਵਿਭ॰ ੭੭੧)।

ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਪਨ ਤੇਸੰ ਤੇਸੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਉਪਾਯੇਸੁ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਕਾਰਣੇਸੁ ਤੰਖਣਪ੍ਪਵਤ੍ਤੰ ਠਾਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕੰ ਕੋਸਲ੍ਲੰ ਉਪਾਯਕੋਸਲ੍ਲੰ ਨਾਮ। ਯਥਾਹ – ''ਸਬ੍ਬਾਪਿ ਤਤ੍ਰੁਪਾਯਾ ਪਞ੍ਞਾ ਉਪਾਯਕੋਸਲ੍ਲ''ਨ੍ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੭੭੧)। ਏਵੰ ਆਯਾਪਾਯਉਪਾਯਕੋਸਲ੍ਲਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਾ।

ਚਤੁਤ੍ਥਤ੍ਤਿਕੇ ਅਤ੍ਤਨੋ ਖਨ੍ਧੇ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਆਰਦ੍ਧਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਪਞ੍ਞਾ **ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾਭਿਨਿਵੇਸਾ**। ਪਰਸ੍ਸ ਖਨ੍ਧੇ ਬਾਹਿਰੰ ਵਾ ਅਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਬਦ੍ਧਰੂਪੰ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਆਰਦ੍ਧਾ **ਬਹਿਦ੍ਧਾਭਿਨਿਵੇਸਾ**। ਉਭਯੰ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਆਰਦ੍ਧਾ **ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਬਹਿਦ੍ਧਾਭਿਨਿਵੇਸਾ**ਤਿ ਏਵੰ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾਭਿਨਿਵੇਸਾਦਿਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਾ।

੪੨੮. ਚਤੁਕ੍ਕੇਸੁ ਪਠਮਚਤੁਕ੍ਕੇ ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚੰ ਆਰਬ੍ਭ ਪਵਤ੍ਤੰ ਞਾਣੰ **ਦੁਕ੍ਖੇ ਞਾਣੰ**। ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੰ ਆਰਬ੍ਭ ਪਵਤ੍ਤੰ ਞਾਣੰ **ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੇ ਞਾਣੰ**। ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੰ ਆਰਬ੍ਭ ਪਵਤ੍ਤੰ ਞਾਣੰ **ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੇ ਞਾਣੰ**। ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿੰ ਪਟਿਪਦੰ ਆਰਬ੍ਭ ਪਵਤ੍ਤੰ ਞਾਣੰ **ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾਯ ਞਾਣ**ਨ੍ਤਿ ਏਵੰ ਚਤੂਸੁ ਸਚ੍ਚੇਸੁ ਞਾਣਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾ।

ਦੁਤਿਯਚਤੁਕ੍ਕੇ ਚਤਸ੍ਸੋ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ ਨਾਮ ਅਤ੍ਥਾਦੀਸੁ ਪਭੇਦਗਤਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਞਾਣਾਨਿ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ – ''ਅਤ੍ਥੇ ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਥਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਧਮ੍ਮੇ ਞਾਣੰ ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਤਤ੍ਰਧਮ੍ਮਨਿਰੁਤ੍ਤਾਭਿਲਾਪੇ ਞਾਣੰ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਞਾਣੇਸੁ ਞਾਣੰ ਪਟਿਭਾਨਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੭੧੮)।

ਤਤ੍ਥ **ਅਤ੍ਥੋ**ਤਿ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਹੇਤੁਫਲਸ੍ਸੇਤੰ ਅਧਿਵਚਨੰ। ਹੇਤੁਫਲੰ ਹਿ ਯਸ੍ਮਾ ਹੇਤੁਅਨੁਸਾਰੇਨ ਅਰਿਯਤਿ ਅਧਿਗਮਿਯਤਿ ਸਮ੍ਪਾਪੁਣਿਯਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਤ੍ਥੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਪਭੇਦਤੋ ਪਨ ਯੰ ਕਿਞ੍ਚਿ ਪਚ੍ਚਯਸਮ੍ਭੂਤੰ, ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ, ਭਾਸਿਤਤ੍ਥੋ, ਵਿਪਾਕੋ, ਕਿਰਿਯਾਤਿ ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਅਤ੍ਥੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ । ਤੰ ਅਤ੍ਥੰ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਨ੍ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਮਿੰ ਅਤ੍ਥੇ ਪਭੇਦਗਤੰ ਞਾਣੰ **ਅਤ੍ਥਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਧਮ੍ਮੋ**ਤਿਪਿ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਪਚ੍ਚਯਸ੍ਸੇਤੰ ਅਧਿਵਚਨੰ। ਪਚ੍ਚਯੋ ਹਿ ਯਸ੍ਮਾ ਤੰ ਤੰ ਦਹਤਿ ਪਵਤ੍ਤੇਤਿ ਵਾ ਸਮ੍ਪਾਪੁਣਿਤੁੰ ਵਾ ਦੇਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਧਮ੍ਮੋਤਿ

ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਪਭੇਦਤੋ ਪਨ ਯੋ ਕੋਚਿ ਫਲਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕੋ ਹੇਤੁ, ਅਰਿਯਮਗ੍ਗੋ, ਭਾਸਿਤੰ, ਕੁਸਲੰ, ਅਕੁਸਲਨ੍ਤਿ ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਧਮ੍ਮੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਤੰ ਧਮ੍ਮੰ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਨ੍ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਮਿੰ ਧਮ੍ਮੇ ਪਭੇਦਗਤੰ ਞਾਣੰ **ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ**।

ਅਯਮੇਵ ਹਿ ਅਤ੍ਥੋ ਅਭਿਧਮ੍ਮੇ –

''ਦੁਕ੍ਖੇ ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਥਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੇ ਞਾਣੰ ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਹੇਤੁਮ੍ਹਿ ਞਾਣੰ ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਹੇਤੁਫਲੇ ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਥਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਜਾਤਾ ਭੂਤਾ ਸਞ੍ਜਾਤਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਅਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਪਾਤੁਭੂਤਾ। ਇਮੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਥਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਯਮ੍ਹਾ ਧਮ੍ਮਾ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਜਾਤਾ ਭੂਤਾ ਸਞ੍ਜਾਤਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਅਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਪਾਤੁਭੂਤਾ, ਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਞਾਣੰ ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਜਰਾਮਰਣੇ ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਥਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਜਰਾਮਰਣਸਮੁਦਯੇ ਞਾਣੰ ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧੇ ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਥਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾਯ ਞਾਣੰ ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਧਮ੍ਮੰ ਜਾਨਾਤਿ ਸੁਤ੍ਤੰ ਗੇਯ੍ਯੰ...ਪੇ॰... ਵੇਦਲ੍ਲੰ। ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਸੋ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸੇਵ ਭਾਸਿਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੰ ਜਾਨਾਤਿ 'ਅਯੰ ਇਮਸ੍ਸ ਭਾਸਿਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੋ, ਅਯੰ ਇਮਸ੍ਸ ਭਾਸਿਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੋ'ਤਿ। ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਅਤ੍ਥਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਕਤਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਕੁਸਲਾ? ਯਸ੍ਮਿੰ ਸਮਯੇ ਕਾਮਾਵਚਰੰ ਕੁਸਲੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਹੋਤਿ...ਪੇ॰... ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਕੁਸਲਾ। ਇਮੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਞਾਣੰ ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ। ਤੇਸੰ ਵਿਪਾਕੇ ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਥਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਵਿਭ॰ ੭੧੮ ਆਦਯੋ) ਨਯੇਨ ਵਿਭਜਿਤ੍ਵਾ ਦਸ੍ਸਿਤੋ।

ਤਤ੍ਰਧਮ੍ਮਨਿਰੁਤ੍ਤਾਭਿਲਾਪੇ ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਤਸ੍ਮਿੰ ਅਤ੍ਥੇ ਚ ਧਮ੍ਮੇ ਚ ਯਾ ਸਭਾਵਨਿਰੁਤ੍ਤਿ ਅਬ੍ਯਭਿਚਾਰੀ ਵੋਹਾਰੋ। ਤਦਭਿਲਾਪੇ ਤਸ੍ਸ ਭਾਸਨੇ ਉਦੀਰਣੇ ਤੰ ਭਾਸਿਤੰ ਲਪਿਤੰ ਉਦੀਰਿਤੰ ਸੁਤ੍ਵਾਵ ਅਯੰ ਸਭਾਵਨਿਰੁਤ੍ਤਿ, ਅਯੰ ਨ ਸਭਾਵਨਿਰੁਤ੍ਤੀਤਿ ਏਵੰ ਤਸ੍ਸਾ ਧਮ੍ਮਨਿਰੁਤ੍ਤਿਸਞ੍ਞਿਤਾਯ ਸਭਾਵਨਿਰੁਤ੍ਤਿਯਾ ਮਾਗਧਿਕਾਯ ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤਾਨੰ ਮੂਲਭਾਸਾਯ ਪਭੇਦਗਤੰ ਞਾਣੰ **ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ**। ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਹਿ ਫਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾਤਿ ਏਵਮਾਦਿਵਚਨੰ ਸੁਤ੍ਵਾਵ ਅਯੰ ਸਭਾਵਨਿਰੁਤ੍ਤੀਤਿ ਜਾਨਾਤਿ। ਫਸ੍ਸਾ ਵੇਦਨੋਤਿ ਏਵਮਾਦਿਕੰ ਪਨ ਅਯੰ ਨ ਸਭਾਵਨਿਰੁਤ੍ਤੀਤਿ।

ਞਾਣੇਸੁ ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਞਾਣਮਾਰਮ੍ਮਣੰ ਕਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਨ੍ਤਸ੍ਸ ਞਾਣਾਰਮ੍ਮਣੰ ਞਾਣੰ, ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਵਾ ਤੇਸੁ ਞਾਣੇਸੁ ਸਗੋਚਰਕਿਚ੍ਚਾਦਿਵਸੇਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਞਾਣੰ **ਪਟਿਭਾਨਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ**ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

੪੨੮. ਚਤਸ੍ਸੋਪਿ ਚੇਤਾ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ ਦ੍ਵੀਸੁ ਠਾਨੇਸੁ ਪਭੇਦੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿਯਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਅਗ੍ਗਸਾਵਕਾਨੰ ਮਹਾਸਾਵਕਾਨਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿਯੰ ਪਭੇਦਗਤਾ। ਆਨਨ੍ਦਤ੍ਥੇਰਚਿਤ੍ਤਗਹਪਤਿਧਮ੍ਮਿਕਉਪਾਸਕਉਪਾਲਿਗਹਪਤਿਖੁਜ੍ਜੁਤ੍ਤਰਾਉਪਾਸਿਕਾਦੀਨੰ ਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿਯੰ। ਏਵੰ ਦ੍ਵੀਸੁ ਭੂਮੀਸੁ ਪਭੇਦੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿਯੋਪਿ ਚੇਤਾ ਅਧਿਗਮੇਨ ਪਰਿਯਤ੍ਤਿਯਾ ਸਵਨੇਨ ਪਰਿਪੁਚ੍ਛਾਯ ਪੁਬ੍ਬਯੋਗੇਨ ਚਾਤਿ ਇਮੇਹਿ ਪਞ੍ਚਹਾਕਾਰੇਹਿ ਵਿਸਦਾ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ **ਅਧਿਗਮੋ** ਨਾਮ ਅਰਹਤ੍ਤਪ੍ਪਤ੍ਤਿ। **ਪਰਿਯਤ੍ਤਿ** ਨਾਮ ਬੁਦ੍ਧਵਚਨਸ੍ਸ ਪਰਿਯਾਪੁਣਨੰ। **ਸਵਨੰ** ਨਾਮ ਸਕ੍ਕਚ੍ਚੰ ਅਟ੍ਠਿੰ ਕਤ੍ਵਾ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨੰ। **ਪਰਿਪੁਚ੍ਛਾ** ਨਾਮ ਪਾਲ਼ਿਅਟ੍ਠਕਥਾਦੀਸੁ ਗਣ੍ਠਿਪਦਅਤ੍ਥਪਦਵਿਨਿਚ੍ਛਯਕਥਾ, **ਪੁਬ੍ਬਯੋਗੋ** ਨਾਮ ਪੁਬ੍ਬਬੁਦ੍ਧਾਨੰ ਸਾਸਨੇ ਗਤਪਚ੍ਚਾਗਤਿਕਭਾਵੇਨ ਯਾਵ ਅਨੁਲੋਮੰ ਗੋਤ੍ਰਭੁਸਮੀਪੰ, ਤਾਵ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਨੁਯੋਗੋ।

ਅਪਰੇ ਆਹੁ –

''ਪੁਬ੍ਬਯੋਗੋ ਬਾਹੁਸਚ੍ਚੰ, ਦੇਸਭਾਸਾ ਚ ਆਗਮੋ।
ਪਰਿਪੁਚ੍ਛਾ ਅਧਿਗਮੋ, ਗਰੁਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯੋ ਤਥਾ।

ਮਿਤ੍ਤਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ ਚੇਵਾਤਿ, ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਪਚ੍ਚਯਾ’’ਤਿ॥

ਤਤ੍ਥ **ਪੁਬ੍ਬਯੋਗੋ** ਵੁਤ੍ਤਨਯੋਵ। **ਬਾਹੁਸਚ੍ਚਂ** ਨਾਮ ਤੇਸੁ ਤੇਸੁ ਸਤ੍ਥੇਸੁ ਚ ਸਿਪ੍ਪਾਯਤਨੇਸੁ ਚ ਕੁਸਲਤਾ। **ਦੇਸਭਾਸਾ** ਨਾਮ ਏਕਸਤਵੋਹਾਰਕੁਸਲਤਾ। ਵਿਸੇਸੇਨ ਪਨ ਮਾਗਧਿਕੇ ਕੋਸਲ੍ਲਂ। **ਆਗਮੋ** ਨਾਮ ਅਨ੍ਤਮਸੋ ਓਪਮ੍ਮਵਗ੍ਗਮਤ੍ਤਸ੍ਸਪਿ ਬੁਦ੍ਧਵਚਨਸ੍ਸ ਪਰਿਯਾਪੁਣਨਂ। **ਪਰਿਪੁਚ੍ਛਾ** ਨਾਮ ਏਕਗਾਥਾਯਪਿ ਅਤ੍ਥਵਿਨਿਚ੍ਛਯਪੁਚ੍ਛਨਂ। **ਅਧਿਗਮੋ** ਨਾਮ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਤਾ ਵਾ…ਪੇ॰… ਅਰਹਤ੍ਤਂ ਵਾ। **ਗਰੁਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯੋ** ਨਾਮ ਸੁਤਪਟਿਭਾਨਬਹੁਲਾਨਂ ਗਰੂਨਂ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਵਾਸੋ। **ਮਿਤ੍ਤਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ** ਨਾਮ ਤਥਾਰੂਪਾਨਂਯੇਵ ਮਿਤ੍ਤਾਨਂ ਪਟਿਲਾਭੋਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਬੁਦ੍ਧਾ ਚ ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਾ ਚ ਪੁਬ੍ਬਯੋਗਞ੍ਚੇਵ ਅਧਿਗਮਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤਿ। ਸਾਵਕਾ ਸਬ੍ਬਾਨਿਪਿ ਏਤਾਨਿ ਕਾਰਣਾਨਿ। ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਚ ਪਾਟਿਯੇਕ੍ਕੋ ਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਭਾਵਨਾਨੁਯੋਗੋ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ਸੇਕ੍ਖਾਨਂ ਪਨ ਸੇਕ੍ਖਫਲਵਿਮੋਕ੍ਖਨ੍ਤਿਕਾ। ਅਸੇਕ੍ਖਾਨਂ ਅਸੇਕ੍ਖਫਲਵਿਮੋਕ੍ਖਨ੍ਤਿਕਾਵ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਪ੍ਪਤ੍ਤਿ ਹੋਤਿ। ਤਥਾਗਤਾਨਂ ਹਿ ਦਸਬਲਾਨਿ ਵਿਯ ਅਰਿਯਾਨਂ ਅਰਿਯਫਲੇਨੇਵ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ ਇਜ੍ਝਨ੍ਤੀਤਿ ਇਮਾ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ ਚਤੁਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾਤਿ।

ਪਞ੍ਞਾਭੂਮਿ-ਮੂਲ-ਸਰੀਰਵਵਤ੍ਥਾਨਂ

੪੩੦. ਕਥਂ **ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਨ ਯਸ੍ਮਾ ਇਮਾਯ ਪਞ੍ਞਾਯ ਖਨ੍ਧਾਯਤਨਧਾਤੁਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਚ੍ਚਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਾਦਿਭੇਦਾ ਧਮ੍ਮਾ **ਭੂਮਿ**। ਸੀਲਵਿਸੁਦ੍ਧਿ ਚੇਵ ਚਿਤ੍ਤਵਿਸੁਦ੍ਧਿ ਚਾਤਿ ਇਮਾ ਦ੍ਵੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯੋ **ਮੂਲਂ**। ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਸੁਦ੍ਧਿ, ਕਙ੍ਖਾਵਿਤਰਣਵਿਸੁਦ੍ਧਿ, ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿ, ਪਟਿਪਦਾਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿ, ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧੀਤਿ ਇਮਾ ਪਞ੍ਚ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯੋ **ਸਰੀਰਂ**। ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਸੁ ਭੂਮਿਭੂਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਉਗ੍ਗਹਪਰਿਪੁਚ੍ਛਾਵਸੇਨ ਞਾਣਪਰਿਚਯਂ ਕਤ੍ਵਾ ਮੂਲਭੂਤਾ ਦ੍ਵੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯੋ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਸਰੀਰਭੂਤਾ ਪਞ੍ਚ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯੋ ਸਮ੍ਪਾਦੇਨ੍ਤੇਨ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ। ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖੇਪੋ।

੪੩੧. ਅਯਂ ਪਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ, ਯਂ ਤਾਵ ਵੁਤ੍ਤਂ ‘‘ਖਨ੍ਧਾਯਤਨਧਾਤੁਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਚ੍ਚਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਾਦਿਭੇਦਾ ਧਮ੍ਮਾ ਭੂਮੀ’’ਤਿ, ਏਤ੍ਥ **ਖਨ੍ਧਾ**ਤਿ ਪਞ੍ਚ ਖਨ੍ਧਾ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋਤਿ।

ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਕਥਾ

੪੩੨. ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਸੀਤਾਦੀਹਿ ਰੁਪ੍ਪਨਲਕ੍ਖਣਂ ਧਮ੍ਮਜਾਤਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਏਕਤੋ ਕਤ੍ਵਾ **ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ**ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਤਦੇਤਂ ਰੁਪ੍ਪਨਲਕ੍ਖਣੇਨ ਏਕਵਿਧਮ੍ਪਿ ਭੂਤੋਪਾਦਾਯਭੇਦਤੋ ਦੁਵਿਧਂ।

ਤਤ੍ਥ ਭੂਤਰੂਪਂ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ – ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਆਪੋਧਾਤੁ ਤੇਜੋਧਾਤੁ ਵਾਯੋਧਾਤੂਤਿ। ਤਾਸਂ ਲਕ੍ਖਣਰਸਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਚਤੁਧਾਤੁਵਵਤ੍ਥਾਨੇ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ। ਪਦਟ੍ਠਾਨਤੋ ਪਨ ਤਾ ਸਬ੍ਬਾਪਿ ਅਵਸੇਸਧਾਤੁਤ੍ਤਯਪਦਟ੍ਠਾਨਾ।

ਉਪਾਦਾਰੂਪਂ ਚਤੁਵੀਸਤਿਵਿਧਂ – ਚਕ੍ਖੁ, ਸੋਤਂ, ਘਾਨਂ, ਜਿਵ੍ਹਾ, ਕਾਯੋ, ਰੂਪਂ, ਸਦ੍ਦੋ, ਗਨ੍ਧੋ, ਰਸੋ, ਇਤ੍ਥਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਪੁਰਿਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਹਦਯਵਤ੍ਥੁ, ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਵਚੀਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਆਕਾਸਧਾਤੁ, ਰੂਪਸ੍ਸ ਲਹੁਤਾ, ਰੂਪਸ੍ਸ ਮੁਦੁਤਾ , ਰੂਪਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾ, ਰੂਪਸ੍ਸ ਉਪਚਯੋ, ਰੂਪਸ੍ਸ ਸਨ੍ਤਤਿ, ਰੂਪਸ੍ਸ ਜਰਤਾ, ਰੂਪਸ੍ਸ ਅਨਿਚ੍ਚਤਾ, ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੋ ਆਹਾਰੋਤਿ।

੪੩੩. ਤਤ੍ਥ ਰੂਪਾਭਿਘਾਤਾਰਹਤਪ੍ਪਸਾਦਲਕ੍ਖਣਂ ਦਟ੍ਠੁਕਾਮਤਾਨਿਦਾਨਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਭੂਤਪ੍ਪਸਾਦਲਕ੍ਖਣਂ ਵਾ **ਚਕ੍ਖੁ,** ਰੂਪੇਸੁ ਆਵਿਞ੍ਛਨਰਸਂ, ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਆਧਾਰਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਦਟ੍ਠੁਕਾਮਤਾਨਿਦਾਨਕਮ੍ਮਜਭੂਤਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਸਦ੍ਦਾਭਿਘਾਤਾਰਹਭੂਤਪ੍ਪਸਾਦਲਕ੍ਖਣੰ, ਸੋਤੁਕਾਮਤਾਨਿਦਾਨਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਭੂਤਪ੍ਪਸਾਦਲਕ੍ਖਣੰ ਵਾ **ਸੋਤੰ,** ਸਦ੍ਦੇਸੁ ਆਵਿਞ੍ਛਨਰਸੰ, ਸੋਤਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਆਧਾਰਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੰ, ਸੋਤੁਕਾਮਤਾਨਿਦਾਨਕਮ੍ਮਜਭੂਤਪਦਟ੍ਠਾਨੰ।

ਗਨ੍ਧਾਭਿਘਾਤਾਰਹਭੂਤਪ੍ਪਸਾਦਲਕ੍ਖਣੰ, ਘਾਯਿਤੁਕਾਮਤਾਨਿਦਾਨਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਭੂਤਪ੍ਪਸਾਦਲਕ੍ਖਣੰ ਵਾ **ਘਾਨੰ,** ਗਨ੍ਧੇਸੁ ਆਵਿਞ੍ਛਨਰਸੰ, ਘਾਨਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਆਧਾਰਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੰ, ਘਾਯਿਤੁਕਾਮਤਾਨਿਦਾਨਕਮ੍ਮਜਭੂਤਪਦਟ੍ਠਾਨੰ।

ਰਸਾਭਿਘਾਤਾਰਹਭੂਤਪ੍ਪਸਾਦਲਕ੍ਖਣਾ, ਸਾਯਿਤੁਕਾਮਤਾਨਿਦਾਨਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਭੂਤਪ੍ਪਸਾਦਲਕ੍ਖਣਾ ਵਾ **ਜਿਵ੍ਹਾ,** ਰਸੇਸੁ ਆਵਿਞ੍ਛਨਰਸਾ, ਜਿਵ੍ਹਾਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਆਧਾਰਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਸਾਯਿਤੁਕਾਮਤਾਨਿਦਾਨਕਮ੍ਮਜਭੂਤਪਦਟ੍ਠਾਨਾ।

ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਭਿਘਾਤਾਰਹਭੂਤਪ੍ਪਸਾਦਲਕ੍ਖਣੋ, ਫੁਸਿਤੁਕਾਮਤਾਨਿਦਾਨਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਭੂਤਪ੍ਪਸਾਦਲਕ੍ਖਣੋ ਵਾ **ਕਾਯੋ,** ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬੇਸੁ ਆਵਿਞ੍ਛਨਰਸੋ, ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਆਧਾਰਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ, ਫੁਸਿਤੁਕਾਮਤਾਨਿਦਾਨਕਮ੍ਮਜਭੂਤਪਦਟ੍ਠਾਨੋ।

੪੩੪. ਕੇਚਿ ਪਨ ''ਤੇਜਾਧਿਕਾਨੰ ਭੂਤਾਨੰ ਪਸਾਦੋ ਚਕ੍ਖੁ, ਵਾਯੁਪਥਵੀਆਪਾਧਿਕਾਨੰ ਭੂਤਾਨੰ ਪਸਾਦਾ ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾ, ਕਾਯੋ ਸਬ੍ਬੇਸਮ੍ਪੀ''ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਅਪਰੇ ''ਤੇਜਾਧਿਕਾਨੰ ਪਸਾਦੋ ਚਕ੍ਖੁ, ਵਿਵਰਵਾਯੁਆਪਪਥਵਾਧਿਕਾਨੰ ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਾ''ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਤੇ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ ''ਸੁਤ੍ਤੰ ਆਹਰਥਾ''ਤਿ। ਅਦ੍ਧਾ ਸੁਤ੍ਤਮੇਵ ਨ ਦਕ੍ਖਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਕੇਚਿ ਪਨੇਤ੍ਥ ''ਤੇਜਾਦੀਨੰ ਗੁਣੇਹਿ ਰੂਪਾਦੀਹਿ ਅਨੁਗਯ੍ਹਭਾਵਤੋ''ਤਿ ਕਾਰਣੰ **ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤਿ**। ਤੇ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ ''ਕੋ ਪਨੇਵਮਾਹਰੂਪਾਦਯੋ ਤੇਜਾਦੀਨੰ ਗੁਣਾ''ਤਿ। ਅਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗਵੁਤ੍ਤੀਸੁ ਹਿ ਭੂਤੇਸੁ ਅਯੰ ਇਮਸ੍ਸ ਗੁਣੋ ਅਯੰ ਇਮਸ੍ਸ ਗੁਣੋਤਿ ਨ ਲਬ੍ਭਾ ਵਤ੍ਤੁ''ਨ੍ਤਿ। ਅਥਾਪਿ ਵਦੇਯ੍ਯੁੰ ''ਯਥਾ ਤੇਸੁ ਤੇਸੁ ਸਮ੍ਭਾਰੇਸੁ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਭੂਤਸ੍ਸ ਅਧਿਕਤਾਯ ਪਥਵੀਆਦੀਨੰ ਸਨ੍ਧਾਰਣਾਦੀਨਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਇਚ੍ਛਥ, ਏਵੰ ਤੇਜਾਦਿਅਧਿਕੇਸੁ ਸਮ੍ਭਾਰੇਸੁ ਰੂਪਾਦੀਨੰ ਅਧਿਕਭਾਵਦਸ੍ਸਨਤੋ ਇਚ੍ਛਿਤਬ੍ਬਮੇਤੰ ਰੂਪਾਦਯੋ ਤੇਸੰ ਗੁਣਾ''ਤਿ। ਤੇ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ ''ਇਚ੍ਛੇਯ੍ਯਾਮ, ਯਦਿ ਆਪਾਧਿਕਸ੍ਸ ਆਸਵਸ੍ਸ ਗਨ੍ਧਤੋ ਪਥਵੀਅਧਿਕੇ ਕਪ੍ਪਾਸੇ ਗਨ੍ਧੋ ਅਧਿਕਤਰੋ ਸਿਯਾ, ਤੇਜਾਧਿਕਸ੍ਸ ਚ ਉਣ੍ਹੋਦਕਸ੍ਸ ਵਣ੍ਣਤੋ ਸੀਤੁਦਕਸ੍ਸ ਵਣ੍ਣੋ ਪਰਿਹਾਯੇਥ''। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨੇਤੰ ਉਭਯਮ੍ਪਿ ਨਤ੍ਥਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਪਹਾਯੇਤੰ ਏਤੇਸੰ ਨਿਸ੍ਸਯਭੂਤਾਨੰ ਵਿਸੇਸਕਪ੍ਪਨੰ, ''ਯਥਾ ਅਵਿਸੇਸੇਪਿ ਏਕਕਲਾਪੇ ਭੂਤਾਨੰ ਰੂਪਰਸਾਦਯੋ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਵਿਸਦਿਸਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਏਵੰ ਚਕ੍ਖੁਪਸਾਦਾਦਯੋ ਅਵਿਜ੍ਜਮਾਨੇਪਿ ਅਞ੍ਞਸ੍ਮਿੰ ਵਿਸੇਸਕਾਰਣੇ''ਤਿ ਗਹੇਤਬ੍ਬਮੇਤੰ।

ਕਿੰ ਪਨ ਤੰ ਯੰ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਸ੍ਸ ਅਸਾਧਾਰਣੰ? ਕਮ੍ਮਮੇਵ ਨੇਸੰ ਵਿਸੇਸਕਾਰਣੰ। ਤਸ੍ਮਾ ਕਮ੍ਮਵਿਸੇਸਤੋ ਏਤੇਸੰ ਵਿਸੇਸੋ, ਨ ਭੂਤਵਿਸੇਸਤੋ। ਭੂਤਵਿਸੇਸੇ ਹਿ ਸਤਿ ਪਸਾਦੋਵ ਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਸਮਾਨਾਨਞ੍ਹਿ ਪਸਾਦੋ, ਨ ਵਿਸਮਾਨਾਨਨ੍ਤਿ ਪੋਰਾਣਾ।

੪੩੫. ਏਵੰ ਕਮ੍ਮਵਿਸੇਸਤੋ ਵਿਸੇਸਵਨ੍ਤੇਸੁ ਚ ਏਤੇਸੁ ਚਕ੍ਖੁਸੋਤਾਨਿ **ਅਸਮ੍ਪਤ੍ਤਵਿਸਯਗਾਹਕਾਨਿ,** ਅਤ੍ਤਨੋ ਨਿਸ੍ਸਯੰ ਅਨਲ੍ਲੀਨਨਿਸ੍ਸਯੇ ਏਵ ਵਿਸਯੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣਹੇਤੁਤ੍ਤਾ। ਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਾ **ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਵਿਸਯਗਾਹਕਾ,** ਨਿਸ੍ਸਯਵਸੇਨ ਚੇਵ, ਸਯਞ੍ਚ, ਅਤ੍ਤਨੋ ਨਿਸ੍ਸਯੰ ਅਲ੍ਲੀਨੇਯੇਵ ਵਿਸਯੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣਹੇਤੁਤ੍ਤਾ।

੪੩੬. **ਚਕ੍ਖੁ** ਚੇਤ੍ਥ ਯਦੇਤੰ ਲੋਕੇ ਨੀਲਪਖੁਮਸਮਾਕਿਣ੍ਣਕਣ੍ਹਸੁਕ੍ਕਮਣ੍ਡਲਵਿਚਿਤ੍ਤੰ ਨੀਲੁਪ੍ਪਲਦਲਸਨ੍ਨਿਭੰ ਚਕ੍ਖੂਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਸਸਮ੍ਭਾਰਚਕ੍ਖੁਨੋ ਸੇਤਮਣ੍ਡਲਪਰਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਕਣ੍ਹਮਣ੍ਡਲਸ੍ਸ ਮਜ੍ਝੇ ਅਭਿਮੁਖੇ ਠਿਤਾਨੰ ਸਰੀਰਸਣ੍ਠਾਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਪਦੇਸੇ ਸਤ੍ਤਸੁ ਪਿਚੁਪਟਲੇਸੁ ਆਸਿਤ੍ਤਤੇਲੰ ਪਿਚੁਪਟਲਾਨਿ ਵਿਯ ਸਤ੍ਤ ਅਕ੍ਖਿਪਟਲਾਨਿਬ੍ਯਾਪੇਤ੍ਵਾ ਧਾਰਣਨ੍ਹਾਪਨਮਣ੍ਡਨਬੀਜਨਕਿਚ੍ਚਾਹਿ ਚਤੂਹਿ ਧਾਤੀਹਿ ਖਤ੍ਤਿਯਕੁਮਾਰੋ ਵਿਯ ਸਨ੍ਧਾਰਣਬਨ੍ਧਨਪਰਿਪਾਚਨਸਮੁਦੀਰਣਕਿਚ੍ਚਾਹਿ ਚਤੂਹਿ ਧਾਤੂਹਿ ਕਤੂਪਕਾਰੰ ਉਤੁਚਿਤ੍ਤਾਹਾਰੇਹਿ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਿਯਮਾਨੰ ਆਯੁਨਾ ਅਨੁਪਾਲਿਯਮਾਨੰ ਵਣ੍ਣਗਨ੍ਧਰਸਾਦੀਹਿ ਪਰਿਵੁਤੰ ਪਮਾਣਤੋ ਊਕਾਸਿਰਮਤ੍ਤੰ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨੰ ਯਥਾਰਹੰ ਵਤ੍ਥੁਦ੍ਵਾਰਭਾਵੰ ਸਾਧਯਮਾਨੰ ਤਿਟ੍ਠਤਿ। ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਚੇਤੰ ਧਮ੍ਮਸੇਨਾਪਤਿਨਾ –

''ਯੇਨ ਚਕ੍ਖੁਪਸਾਦੇਨ, ਰੂਪਾਨਿ ਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ।
ਪਰਿਤ੍ਤੰ ਸੁਖੁਮੰ ਏਤੰ, ਊਕਾਸਿਰਸਮੂਪਮ''ਨ੍ਤਿ॥

ਸਸਮ੍ਭਾਰਸੋਤਬਿਲਸ੍ਸ ਅਨ੍ਤੋ ਤਨੁਤਮ੍ਬਲੋਮਾਚਿਤੇ ਅਙ੍ਗੁਲਿਵੇਧਕਸਣ੍ਠਾਨੇ ਪਦੇਸੇ **ਸੋਤੰ** ਵੁਤ੍ਤੁਪ੍ਪਕਾਰਾਹਿ ਧਾਤੂਹਿ ਕਤੂਪਕਾਰੰ ਉਤੁਚਿਤ੍ਤਾਹਾਰੇਹਿ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਿਯਮਾਨੰ ਆਯੁਨਾ ਅਨੁਪਾਲਿਯਮਾਨੰ ਵਣ੍ਣਾਦੀਹਿ ਪਰਿਵੁਤੰ ਸੋਤਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨੰ ਯਥਾਰਹੰ ਵਤ੍ਥੁਦ੍ਵਾਰਭਾਵੰ ਸਾਧਯਮਾਨੰ ਤਿਟ੍ਠਤਿ।

ਸਸਮ੍ਭਾਰਘਾਨਬਿਲਸ੍ਸ ਅਨ੍ਤੋ ਅਜਪਦਸਣ੍ਠਾਨੇ ਪਦੇਸੇ **ਘਾਨੰ** ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੁਪ੍ਪਕਾਰੁਪਕਾਰੁਪਤ੍ਥਮ੍ਭਨਾਨੁਪਾਲਨਪਰਿਵਾਰੰ ਘਾਨਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨੰ ਯਥਾਰਹੰ ਵਤ੍ਥੁਦ੍ਵਾਰਭਾਵੰ ਸਾਧਯਮਾਨੰ ਤਿਟ੍ਠਤਿ।

ਸਸਮ੍ਭਾਰਜਿਵ੍ਹਾਮਜ੍ਝਸ੍ਸ ਉਪਰਿ ਉਪ੍ਪਲਦਲਗ੍ਗਸਣ੍ਠਾਨੇ ਪਦੇਸੇ **ਜਿਵ੍ਹਾ** ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੁਪ੍ਪਕਾਰੁਪਕਾਰੁਪਤ੍ਥਮ੍ਭਨਾਨੁਪਾਲਨਪਰਿਵਾਰਾ ਜਿਵ੍ਹਾਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨੰ ਯਥਾਰਹੰ ਵਤ੍ਥੁਦ੍ਵਾਰਭਾਵੰ ਸਾਧਯਮਾਨਾ ਤਿਟ੍ਠਤਿ।

ਯਾਵਤਾ ਪਨ ਇਮਸ੍ਮਿੰ ਕਾਯੇ ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਰੂਪੰ ਨਾਮ ਅਤ੍ਥਿ। ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ **ਕਾਯੋ** ਕਪ੍ਪਾਸਪਟਲੇ ਸ੍ਨੇਹੋ ਵਿਯ ਵੁਤ੍ਤੁਪ੍ਪਕਾਰੁਪਕਾਰੁਪਤ੍ਥਮ੍ਭਨਾਨੁਪਾਲਨਪਰਿਵਾਰੋਵ ਹੁਤ੍ਵਾ ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨੰ ਯਥਾਰਹੰ ਵਤ੍ਥੁਦ੍ਵਾਰਭਾਵੰ ਸਾਧਯਮਾਨੋ ਤਿਟ੍ਠਤਿ।

ਵਮ੍ਮਿਕਉਦਕਾਕਾਸਗਾਮਸਿਵਥਿਕਸਙ੍ਖਾਤਸਗੋਚਰਨਿਨ੍ਨਾ ਵਿਯ ਚ ਅਹਿਸੁਸੁਮਾਰਪਕ੍ਖੀਕੁਕ੍ਕੁਰਸਿਙ੍ਗਾਲਾਰੂਪਾਦਿਸਗੋਚਰਨਿਨ੍ਨਾਵ ਏਤੇ ਚਕ੍ਖਾਦਯੋਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

੪੩੭. ਤਤੋ ਪਰੇਸੁ ਪਨ ਰੂਪਾਦੀਸੁ ਚਕ੍ਖੁਪਟਿਹਨਨਲਕ੍ਖਣੰ **ਰੂਪੰ,** ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਵਿਸਯਭਾਵਰਸੰ , ਤਸ੍ਸੇਵ ਗੋਚਰਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੰ, ਚਤੁਮਹਾਭੂਤਪਦਟ੍ਠਾਨੰ। ਯਥਾ ਚੇਤੰ ਤਥਾ ਸਬ੍ਬਾਨਿਪਿ ਉਪਾਦਾਰੂਪਾਨਿ। ਯਤ੍ਥ ਪਨ ਵਿਸੇਸੋ ਅਤ੍ਥਿ, ਤਤ੍ਥ ਵਕ੍ਖਾਮ। ਤਯਿਦੰ ਨੀਲੰ ਪੀਤਕਨ੍ਤਿਆਦਿਵਸੇਨ ਅਨੇਕਵਿਧੰ।

ਸੋਤਪਟਿਹਨਨਲਕ੍ਖਣੋ **ਸਦ੍ਦੋ,** ਸੋਤਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਵਿਸਯਭਾਵਰਸੋ, ਤਸ੍ਸੇਵ ਗੋਚਰਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ। ਭੇਰਿਸਦ੍ਦੋ ਮੁਦਿਙ੍ਗਸਦ੍ਦੋਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਅਨੇਕਵਿਧੋ।

ਘਾਨਪਟਿਹਨਨਲਕ੍ਖਣੋ **ਗਨ੍ਧੋ,** ਘਾਨਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਵਿਸਯਭਾਵਰਸੋ, ਤਸ੍ਸੇਵ ਗੋਚਰਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ। ਮੂਲਗਨ੍ਧੋ ਸਾਰਗਨ੍ਧੋਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਅਨੇਕਵਿਧੋ।

ਜਿਵ੍ਹਾਪਟਿਹਨਨਲਕ੍ਖਣੋ **ਰਸੋ,** ਜਿਵ੍ਹਾਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਵਿਸਯਭਾਵਰਸੋ, ਤਸ੍ਸੇਵ ਗੋਚਰਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ। ਮੂਲਰਸੋ ਖਨ੍ਧਰਸੋਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਅਨੇਕਵਿਧੋ।

੪੩੮. ਇਤ੍ਥਿਭਾਵਲਕ੍ਖਣੰ **ਇਤ੍ਥਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ,** ਇਤ੍ਥੀਤਿ ਪਕਾਸਨਰਸੰ, ਇਤ੍ਥਿਲਿਙ੍ਗਨਿਮਿਤ੍ਤਕੁਤ੍ਤਾਕਪ੍ਪਾਨੰ ਕਾਰਣਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੰ। ਪੁਰਿਸਭਾਵਲਕ੍ਖਣੰ **ਪੁਰਿਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ,** ਪੁਰਿਸੋਤਿ ਪਕਾਸਨਰਸੰ, ਪੁਰਿਸਲਿਙ੍ਗਨਿਮਿਤ੍ਤਕੁਤ੍ਤਾਕਪ੍ਪਾਨੰ ਕਾਰਣਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੰ। ਤਦੁਭਯਮ੍ਪਿ ਕਾਯਪ੍ਪਸਾਦੋ ਵਿਯ ਸਕਲਸਰੀਰੰ ਬ੍ਯਾਪਕਮੇਵ, ਨ ਚ ਕਾਯਪਸਾਦੇਨ ਠਿਤੋਕਾਸੇ ਠਿਤਨ੍ਤਿ ਵਾ ਅਟ੍ਠਿਤੋਕਾਸੇ ਠਿਤਨ੍ਤਿ ਵਾਤਿ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਤੰ ਆਪਜ੍ਜਤਿ, ਰੂਪਰਸਾਦਯੋ ਵਿਯ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਸਙ੍ਕਰੋ ਨਤ੍ਥਿ।

੪੩੯. ਸਹਜਰੂਪਾਨੁਪਾਲਨਲਕ੍ਖਣਂ **ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ**, ਤੇਸਂ ਪਵਤ੍ਤਨਰਸਂ, ਤੇਸਞ੍ਞੇਵ ਠਪਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਯਾਪਯਿਤਬ੍ਬਭੂਤਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਨ੍ਤੇਪਿ ਚ ਅਨੁਪਾਲਨਲਕ੍ਖਣਾਦਿਮ੍ਹਿ ਵਿਧਾਨੇ ਅਤ੍ਥਿਕ੍ਖਣੇਯੇਵ ਤਂ ਸਹਜਰੂਪਾਨਿ ਅਨੁਪਾਲੇਤਿ ਉਦਕਂ ਵਿਯ ਉਪ੍ਪਲਾਦੀਨਿ। ਯਥਾਸਕਂ ਪਚ੍ਚਯੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਪਿ ਚ ਧਮ੍ਮੇ ਪਾਲੇਤਿ ਧਾਤਿ ਵਿਯ ਕੁਮਾਰਂ। ਸਯਂ ਪਵਤ੍ਤਿਤਧਮ੍ਮਸਮ੍ਬਨ੍ਧੇਨੇਵ ਚ ਪਵਤ੍ਤਤਿ ਨਿਯਾਮਕੋ ਵਿਯ। ਨ ਭਙ੍ਗਤੋ ਉਦ੍ਧਂ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਅਤ੍ਤਨੋ ਚ ਪਵਤ੍ਤਯਿਤਬ੍ਬਾਨਞ੍ਚ ਅਭਾਵਾ। ਨ ਭਙ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਠਪੇਤਿ, ਸਯਂ ਭਿਜ੍ਜਮਾਨਤ੍ਤਾ। ਖੀਯਮਾਨੋ ਵਿਯ ਵਟ੍ਟਿਸ੍ਨੇਹੋ ਦੀਪਸਿਖਂ। ਨ ਚ ਅਨੁਪਾਲਨਪਵਤ੍ਤਨਟ੍ਠਪਨਾਨੁਭਾਵਵਿਰਹਿਤਂ, ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਕ੍ਖਣੇ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਸਾਧਨਤੋਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ।

੪੪੦. ਮਨੋਧਾਤੁਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਨਂ ਨਿਸ੍ਸਯਲਕ੍ਖਣਂ **ਹਦਯਵਤ੍ਥੁ**, ਤਾਸਞ੍ਞੇਵ ਧਾਤੂਨਂ ਆਧਾਰਣਰਸਂ , ਉਬ੍ਬਹਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਹਦਯਸ੍ਸ ਅਨ੍ਤੋ ਕਾਯਗਤਾਸਤਿਕਥਾਯਂ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰਂ ਲੋਹਿਤਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਸਨ੍ਧਾਰਣਾਦਿਕਿਚ੍ਚੇਹਿ ਭੂਤੇਹਿ ਕਤੂਪਕਾਰਂ ਉਤੁਚਿਤ੍ਤਾਹਾਰੇਹਿ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਿਯਮਾਨਂ ਆਯੁਨਾ ਅਨੁਪਾਲਿਯਮਾਨਂ ਮਨੋਧਾਤੁਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਨਞ੍ਚੇਵ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾਨਞ੍ਚ ਵਤ੍ਥੁਭਾਵਂ ਸਾਧਯਮਾਨਂ ਤਿਟ੍ਠਤਿ।

੪੪੧. ਅਭਿਕ੍ਕਮਾਦਿਪਵਤ੍ਤਕਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਵਾਯੋਧਾਤੁਯਾ ਸਹਜਰੂਪਕਾਯਥਮ੍ਭਨਸਨ੍ਧਾਰਣਚਲਨਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਆਕਾਰਵਿਕਾਰੋ **ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿ**, ਅਧਿਪ੍ਪਾਯਪਕਾਸਨਰਸਾ, ਕਾਯਵਿਪ੍ਫਨ੍ਦਨਹੇਤੁਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਵਾਯੋਧਾਤੁਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਸਾ ਪਨੇਸਾ ਕਾਯਵਿਪ੍ਫਨ੍ਦਨੇਨ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯਵਿਞ੍ਞਾਪਨਹੇਤੁਤ੍ਤਾ, ਸਯਞ੍ਚ ਤੇਨ ਕਾਯਵਿਪ੍ਫਨ੍ਦਨਸਙ੍ਖਾਤੇਨ ਕਾਯੇਨ ਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਤ੍ਤਾ ''ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤੀ''ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਾਯ ਚ ਪਨ ਚਲਿਤੇਹਿ ਚਿਤ੍ਤਜਰੂਪੇਹਿ ਅਭਿਸਮ੍ਬਨ੍ਧਾਨਂ ਉਤੁਜਾਦੀਨਮ੍ਪਿ ਚਲਨਤੋ ਅਭਿਕ੍ਕਮਾਦਯੋ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਵਚੀਭੇਦਪਵਤ੍ਤਕਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਪਥਵੀਧਾਤੁਯਾ ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਘਟ੍ਟਨਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਆਕਾਰਵਿਕਾਰੋ **ਵਚੀਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿ**, ਅਧਿਪ੍ਪਾਯਪ੍ਪਕਾਸਨਰਸਾ, ਵਚੀਘੋਸਹੇਤੁਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਪਥਵੀਧਾਤੁਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਸਾ ਪਨੇਸਾ ਵਚੀਘੋਸੇਨ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯਵਿਞ੍ਞਾਪਨਹੇਤੁਤ੍ਤਾ, ਸਯਞ੍ਚ ਤਾਯ ਵਚੀਘੋਸਸਙ੍ਖਾਤਾਯ ਵਾਚਾਯ ਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਤ੍ਤਾ ''ਵਚੀਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤੀ''ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਯਥਾ ਹਿ ਅਰਞ੍ਞੇ ਉਸ੍ਸਾਪੇਤ੍ਵਾ ਬਨ੍ਧਗੋਸੀਸਾਦਿਉਦਕਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਉਦਕਮੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੀਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਯਤਿ, ਏਵਂ ਕਾਯਵਿਪ੍ਫਨ੍ਦਨਞ੍ਚੇਵ ਵਚੀਘੋਸਞ੍ਚ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਕਾਯਵਚੀਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯੋਪਿ ਵਿਞ੍ਞਾਯਨ੍ਤਿ।

੪੪੨. ਰੂਪਪਰਿਚ੍ਛੇਦਲਕ੍ਖਣਾ **ਆਕਾਸਧਾਤੁ**, ਰੂਪਪਰਿਯਨ੍ਤਪ੍ਪਕਾਸਨਰਸਾ, ਰੂਪਮਰਿਯਾਦਾਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਅਸਮ੍ਫੁਟ੍ਠਭਾਵਚ੍ਛਿਦ੍ਦਵਿਵਰਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ ਵਾ, ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਰੂਪਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਯਾਯ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨੇਸੁ ਰੂਪੇਸੁ ਇਦਮਿਤੋ ਉਦ੍ਧਮਧੋ ਤਿਰਿਯਨ੍ਤਿ ਚ ਹੋਤਿ।

੪੪੩. ਅਦਨ੍ਧਤਾਲਕ੍ਖਣਾ **ਰੂਪਸ੍ਸ ਲਹੁਤਾ**, ਰੂਪਾਨਂ ਗਰੁਭਾਵਵਿਨੋਦਨਰਸਾ, ਲਹੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿਤਾਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਲਹੁਰੂਪਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਅਥਦ੍ਧਤਾਲਕ੍ਖਣਾ **ਰੂਪਸ੍ਸ ਮੁਦੁਤਾ**, ਰੂਪਾਨਂ ਥਦ੍ਧਭਾਵਵਿਨੋਦਨਰਸਾ, ਸਬ੍ਬਕਿਰਿਯਾਸੁ ਅਵਿਰੋਧਿਤਾਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਮੁਦੁਰੂਪਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਸਰੀਰਕਿਰਿਯਾਨੁਕੂਲਕਮ੍ਮਞ੍ਞਭਾਵਲਕ੍ਖਣਾ **ਰੂਪਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾ**, ਅਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾਵਿਨੋਦਨਰਸਾ, ਅਦੁਬ੍ਬਲਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਰੂਪਪਦਟ੍ਠਾਨਾ।

ਏਤਾ ਪਨ ਤਿਸ੍ਸੋ ਨ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਵਿਜਹਨ੍ਤਿ, ਏਵਂ ਸਨ੍ਤੇਪਿ ਯੋ ਅਰੋਗਿਨੋ ਵਿਯ ਰੂਪਾਨਂ ਲਹੁਭਾਵੋ ਅਦਨ੍ਧਤਾ ਲਹੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿਪ੍ਪਕਾਰੋ ਰੂਪਦਨ੍ਧਤ੍ਤਕਰਧਾਤੁਕ੍ਖੋਭਪਟਿਪਕ੍ਖਪਚ੍ਚਯਸਮੁਟ੍ਠਾਨੋ, ਸੋ ਰੂਪਵਿਕਾਰੋ **ਰੂਪਸ੍ਸ ਲਹੁਤਾ**। ਯੋ ਪਨ ਸੁਪਰਿਮਦ੍ਦਿਤਚਮ੍ਮਸ੍ਸੇਵ ਰੂਪਾਨਂ ਮੁਦੁਭਾਵੋ ਸਬ੍ਬਕਿਰਿਯਾਵਿਸੇਸੇਸੁ ਵਸਵਤ੍ਤਨਭਾਵਮਦ੍ਦਵਪ੍ਪਕਾਰੋ ਰੂਪਤ੍ਥਦ੍ਧਤ੍ਤਕਰਧਾਤੁਕ੍ਖੋਭਪਟਿਪਕ੍ਖਪਚ੍ਚਯਸਮੁਟ੍ਠਾਨੋ, ਸੋ ਰੂਪਵਿਕਾਰੋ **ਰੂਪਸ੍ਸ ਮੁਦੁਤਾ**। ਯੋ ਪਨ ਸੁਦਨ੍ਤਸੁਵਣ੍ਣਸ੍ਸੇਵ ਰੂਪਾਨਂ

ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਭਾਵੋ ਸਰੀਰਕਿਰਿਯਾਨੁਕੂਲਭਾਵਪ੍ਪਕਾਰੋ ਸਰੀਰਕਿਰਿਯਾਨਂ ਅਨਨੁਕੂਲਕਰਧਾਤੁਕ੍ਖੋਭਪਟਿਪਕ੍ਖਪਚ੍ਚਯਸਮੁਟ੍ਠਾਨੋ, ਸੋ ਰੂਪਵਿਕਾਰੋ **ਰੂਪਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾ**ਤਿ ਏਵਮੇਤਾਸਂ ਵਿਸੇਸੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੪੪੪. ਆਚਯਲਕ੍ਖਣੋ **ਰੂਪਸ੍ਸ ਉਪਚਯੋ,** ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਤੋ ਰੂਪਾਨਂ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਾਪਨਰਸੋ, ਨਿਯ੍ਯਾਤਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ, ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ ਵਾ, ਉਪਚਿਤਰੂਪਪਦਟ੍ਠਾਨੋ। ਪਵਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣਾ **ਰੂਪਸ੍ਸ ਸਨ੍ਤਤਿ,** ਅਨੁਪ੍ਪਬਨ੍ਧਨਰਸਾ, ਅਨੁਪਚ੍ਛੇਦਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਅਨੁਪ੍ਪਬਨ੍ਧਕਰੂਪਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਉਭਯਮ੍ਪੇਤਂ ਜਾਤਿਰੂਪਸ੍ਸੇਵਾਧਿਵਚਨਂ, ਆਕਾਰਨਾਨਤ੍ਤਤੋ ਪਨ ਵੇਨੇਯ੍ਯਵਸੇਨ ਚ ''ਉਪਚਯੋ ਸਨ੍ਤਤੀ''ਤਿ ਉਦ੍ਦੇਸਦੇਸਨਾ ਕਤਾ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਤੋ ਨਾਨਤ੍ਤਂ ਨਤ੍ਥਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਇਮੇਸਂ ਪਦਾਨਂ ਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ''ਯੋ ਆਯਤਨਾਨਂ ਆਚਯੋ, ਸੋ ਰੂਪਸ੍ਸ ਉਪਚਯੋ। ਯੋ ਰੂਪਸ੍ਸ ਉਪਚਯੋ, ਸਾ ਰੂਪਸ੍ਸ ਸਨ੍ਤਤੀ''ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੬੪੧-੬੪੨) ਵੁਤ੍ਤਂ। ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਮ੍ਪਿ ''ਆਚਯੋ ਨਾਮ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ, ਉਪਚਯੋ ਨਾਮ ਵਡ੍ਢਿ, ਸਨ੍ਤਤਿ ਨਾਮ ਪਵਤ੍ਤੀ''ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੬੪੧) ਵਤ੍ਵਾ ''ਨਦੀਤੀਰੇ ਖਤਕੂਪਕਮ੍ਹਿ ਉਦਕੁਗ੍ਗਮਨਕਾਲੋ ਵਿਯ ਆਚਯੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ, ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਕਾਲੋ ਵਿਯ ਉਪਚਯੋ ਵਡ੍ਢਿ, ਅਜ੍ਝੋਤ੍ਥਰਿਤ੍ਵਾ ਗਮਨਕਾਲੋ ਵਿਯ ਸਨ੍ਤਤਿ ਪਵਤ੍ਤੀ''ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੬੪੧) ਉਪਮਾ ਕਤਾ।

ਉਪਮਾਵਸਾਨੇ ਚ ''ਏਵਂ ਕਿਂ ਕਥਿਤਂ ਹੋਤਿ? ਆਯਤਨੇਨ ਆਚਯੋ ਕਥਿਤੋ, ਆਚਯੇਨ ਆਯਤਨਂ ਕਥਿਤ''ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਯਾ ਰੂਪਾਨਂ ਪਠਮਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ, ਸਾ ਆਚਯੋ। ਯਾ ਤੇਸਂ ਉਪਰਿ ਅਞ੍ਞੇਸਮ੍ਪਿ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਮਾਨਾਨਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ, ਸਾ ਵਡ੍ਢਿਆਕਾਰੇਨ ਉਪਟ੍ਠਾਨਤੋ ਉਪਚਯੋ। ਯਾ ਤੇਸਮ੍ਪਿ ਉਪਰਿ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਅਞ੍ਞੇਸਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਮਾਨਾਨਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ, ਸਾ ਅਨੁਪਬਨ੍ਧਾਕਾਰੇਨ ਉਪਟ੍ਠਾਨਤੋ ਸਨ੍ਤਤੀਤਿ ਚ ਪਵੁਚ੍ਚਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਰੂਪਪਰਿਪਾਕਲਕ੍ਖਣਾ **ਜਰਤਾ,** ਉਪਨਯਨਰਸਾ, ਸਭਾਵਾਨਪਗਮੇਪਿ ਨਵਭਾਵਾਪਗਮਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ ਵੀਹਿਪੁਰਾਣਭਾਵੋ ਵਿਯ, ਪਰਿਪਚ੍ਚਮਾਨਰੂਪਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਖਣ੍ਡਿਚ੍ਚਾਦਿਭਾਵੇਨ ਦਨ੍ਤਾਦੀਸੁ ਵਿਕਾਰਦਸ੍ਸਨਤੋ ਇਦਂ ਪਾਕਟਜਰਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਨ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਜਰਾ ਨਾਮ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਸਾ ਏਸ ਵਿਕਾਰੋ ਨਤ੍ਥਿ, ਯਾ ਚ ਪਥਵੀ ਉਦਕਪਬ੍ਬਤਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯਾਦੀਸੁ ਅਵੀਚਿਜਰਾ ਨਾਮ।

ਪਰਿਭੇਦਲਕ੍ਖਣਾ **ਰੂਪਸ੍ਸ ਅਨਿਚ੍ਚਤਾ,** ਸਂਸੀਦਨਰਸਾ, ਖਯਵਯਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਪਰਿਭਿਜ੍ਜਮਾਨਰੂਪਪਦਟ੍ਠਾਨਾ।

੪੪੫. ਓਜਾਲਕ੍ਖਣੋ **ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੋ ਆਹਾਰੋ,** ਰੂਪਾਹਰਣਰਸੋ, ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ, ਕਬਲ਼ਂ ਕਤ੍ਵਾ ਆਹਰਿਤਬ੍ਬਵਤ੍ਥੁਪਦਟ੍ਠਾਨੋ। ਯਾਯ ਓਜਾਯ ਸਤ੍ਤਾ ਯਾਪੇਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਸਾ ਏਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ।

੪੪੬. ਇਮਾਨਿ ਤਾਵ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਆਗਤਰੂਪਾਨੇਵ। ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ ਪਨ ਬਲਰੂਪਂ ਸਮ੍ਭਵਰੂਪਂ ਜਾਤਿਰੂਪਂ ਰੋਗਰੂਪਂ ਏਕਚ੍ਚਾਨਂ ਮਤੇਨ ਮਿਦ੍ਧਰੂਪਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਅਞ੍ਞਾਨਿਪਿ ਰੂਪਾਨਿ ਆਹਰਿਤ੍ਵਾ ''ਅਦ੍ਧਾ ਮੁਨੀਸਿ ਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ, ਨਤ੍ਥਿ ਨੀਵਰਣਾ ਤਵਾ''ਤਿਆਦੀਨਿ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੫੪੬) ਵਤ੍ਵਾ ਮਿਦ੍ਧਰੂਪਂ ਤਾਵ ਨਤ੍ਥਿਯੇਵਾਤਿ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ। ਇਤਰੇਸੁ ਰੋਗਰੂਪਂ ਜਰਤਾਅਨਿਚ੍ਚਤਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਗਹਿਤਮੇਵ, ਜਾਤਿਰੂਪਂ ਉਪਚਯਸਨ੍ਤਤਿਗ੍ਗਹਣੇਨ, ਸਮ੍ਭਵਰੂਪਂ ਆਪੋਧਾਤੁਗ੍ਗਹਣੇਨ, ਬਲਰੂਪਂ ਵਾਯੋਧਾਤੁਗ੍ਗਹਣੇਨ ਗਹਿਤਮੇਵ। ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਸੁ ਏਕਮ੍ਪਿ ਵਿਸੁਂ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਸਨ੍ਨਿਟ੍ਠਾਨਂ ਕਤਂ।

ਇਤਿ ਇਦਂ ਚਤੁਵੀਸਤਿਵਿਧਂ ਉਪਾਦਾਰੂਪਂ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵੁਤ੍ਤਂ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਭੂਤਰੂਪਞ੍ਚਾਤਿ ਅਟ੍ਠਵੀਸਤਿਵਿਧਂ ਰੂਪਂ ਹੋਤਿ ਅਨੂਨਮਨਧਿਕਂ।

੪੪੭. ਤਂ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਨ ਹੇਤੁ ਅਹੇਤੁਕਂ ਹੇਤੁਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਂ ਲੋਕਿਯਂ ਸਾਸਵਮੇਵਾਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ **ਏਕਵਿਧਂ**।

ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਂ ਬਾਹਿਰਂ, ਓਲ਼ਾਰਿਕਂ ਸੁਖੁਮਂ, ਦੂਰੇ ਸਨ੍ਤਿਕੇ, ਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਂ ਅਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਂ, ਪਸਾਦਰੂਪਂ ਨਪਸਾਦਰੂਪਂ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ, ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਂ ਅਨੁਪਾਦਿਨ੍ਨਨ੍ਤਿਆਦਿਵਸੇਨ **ਦੁਵਿਧਂ**।

ਤਤ੍ਥ ਚਕ੍ਖਾਦਿਪਞ੍ਚਵਿਧਂ ਅਤ੍ਤਭਾਵਂ ਅਧਿਕਿਚ੍ਚ ਪਵਤ੍ਤਤ੍ਤਾ **ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਂ,** ਸੇਸਂ ਤਤੋ ਬਾਹਿਰਤ੍ਤਾ **ਬਾਹਿਰਂ**। ਚਕ੍ਖਾਦੀਨਿ ਨਵ ਆਪੋਧਾਤੁਵਜ੍ਜਿਤਾ ਤਿਸ੍ਸੋ ਧਾਤੁਯੋ ਚਾਤਿ ਦ੍ਵਾਦਸਵਿਧਂ ਘਟ੍ਟਨਵਸੇਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬਤੋ **ਓਲ਼ਾਰਿਕਂ,** ਸੇਸਂ ਤਤੋ ਵਿਪਰੀਤਤ੍ਤਾ **ਸੁਖੁਮਂ**। ਯਂ ਸੁਖੁਮਂ ਤਦੇਵ ਦੁਪ੍ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਸਭਾਵਤ੍ਤਾ **ਦੂਰੇ,** ਇਤਰਂ ਸੁਪ੍ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਸਭਾਵਤ੍ਤਾ **ਸਨ੍ਤਿਕੇ**। ਚਤਸ੍ਸੋ ਧਾਤੁਯੋ, ਚਕ੍ਖਾਦੀਨਿ ਤੇਰਸ, ਕਬਲ਼ੀਕਾਰਾਹਾਰੋ ਚਾਤਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸਵਿਧਂ ਰੂਪਂ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦਵਿਕਾਰਲਕ੍ਖਣਭਾਵਂ ਅਤਿਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਸਭਾਵੇਨੇਵ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤਬ੍ਬਤੋ **ਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਂ,** ਸੇਸਂ ਤਬ੍ਬਿਪਰੀਤਤਾਯ **ਅਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਂ**। ਚਕ੍ਖਾਦਿਪਞ੍ਚਵਿਧਂ ਰੂਪਾਦੀਨਂ ਗਹਣਪਚ੍ਚਯਭਾਵੇਨ ਆਦਾਸਤਲਂ ਵਿਯ ਵਿਪ੍ਪਸਨ੍ਨਤ੍ਤਾ **ਪਸਾਦਰੂਪਂ,** ਇਤਰਂ ਤਤੋ ਵਿਪਰੀਤਤ੍ਤਾ **ਨਪਸਾਦਰੂਪਂ**। ਪਸਾਦਰੂਪਮੇਵ ਇਤ੍ਥਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਦਿਤ੍ਤਯੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਧਿਪਤਿਯਟ੍ਠੇਨ **ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ,** ਸੇਸਂ ਤਤੋ ਵਿਪਰੀਤਤ੍ਤਾ **ਅਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ**। ਯਂ ਕਮ੍ਮਜਨ੍ਤਿ ਪਰਤੋ ਵਕ੍ਖਾਮ, ਤਂ ਕਮ੍ਮੇਨ ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਤ੍ਤਾ **ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਂ,** ਸੇਸਂ ਤਤੋ ਵਿਪਰੀਤਤ੍ਤਾ ਅਨੁਪਾਦਿਨ੍ਨਂ।

੪੪੮. ਪੁਨ ਸਬ੍ਬਮੇਵ ਰੂਪਂ ਸਨਿਦਸ੍ਸਨਕਮ੍ਮਜਾਦੀਨਂ ਤਿਕਾਨਂ ਵਸੇਨ **ਤਿਵਿਧਂ** ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਓਲ਼ਾਰਿਕੇ ਰੂਪਂ **ਸਨਿਦਸ੍ਸਨਸਪ੍ਪਟਿਘਂ,** ਸੇਸਂ **ਅਨਿਦਸ੍ਸਨਸਪ੍ਪਟਿਘਂ**। ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਸੁਖੁਮਂ **ਅਨਿਦਸ੍ਸਨਅਪ੍ਪਟਿਘਂ**। ਏਵਂ ਤਾਵ ਸਨਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਤਿਕਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਂ। ਕਮ੍ਮਜਾਦਿਤ੍ਤਿਕਵਸੇਨ ਪਨ ਕਮ੍ਮਤੋ ਜਾਤਂ **ਕਮ੍ਮਜਂ,** ਤਦਞ੍ਞਪਚ੍ਚਯਜਾਤਂ **ਅਕਮ੍ਮਜਂ,** ਨਕੁਤੋਚਿਜਾਤਂ **ਨੇਵ ਕਮ੍ਮਜਂ ਨਾਕਮ੍ਮਜਂ**। ਚਿਤ੍ਤਤੋ ਜਾਤਂ **ਚਿਤ੍ਤਜਂ,** ਤਦਞ੍ਞਪਚ੍ਚਯਜਾਤਂ **ਅਚਿਤ੍ਤਜਂ,** ਨਕੁਤੋਚਿਜਾਤਂ **ਨੇਵ ਚਿਤ੍ਤਜਂ ਨਾਚਿਤ੍ਤਜਂ,** ਆਹਾਰਤੋ ਜਾਤਂ **ਆਹਾਰਜਂ,** ਤਦਞ੍ਞਪਚ੍ਚਯਜਾਤਂ **ਅਨਾਹਾਰਜਂ,** ਨਕੁਤੋਚਿਜਾਤਂ **ਨੇਵ ਆਹਾਰਜਂ ਨਅਨਾਹਾਰਜਂ**। ਉਤੁਤੋ ਜਾਤਂ **ਉਤੁਜਂ,** ਤਦਞ੍ਞਪਚ੍ਚਯਜਾਤਂ **ਅਨੁਤੁਜਂ,** ਨਕੁਤੋਚਿਜਾਤਂ **ਨੇਵ ਉਤੁਜਂ ਨਅਨੁਤੁਜ**ਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਕਮ੍ਮਜਾਦਿਤ੍ਤਿਕਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਂ।

੪੪੯. ਪੁਨ ਦਿਟ੍ਠਾਦਿਰੂਪਰੂਪਾਦਿਵਤ੍ਥਾਦਿਚਤੁਕ੍ਕਵਸੇਨ **ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ**। ਤਤ੍ਥ ਰੂਪਾਯਤਨਂ **ਦਿਟ੍ਠਂ** ਨਾਮ ਦਸ੍ਸਨਵਿਸਯਤ੍ਤਾ, ਸਦ੍ਦਾਯਤਨਂ **ਸੁਤਂ** ਨਾਮ ਸਵਨਵਿਸਯਤ੍ਤਾ, ਗਨ੍ਧਰਸਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਤ੍ਤਯਂ **ਮੁਤਂ** ਨਾਮ ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਗਾਹਕਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵਿਸਯਤ੍ਤਾ, ਸੇਸਂ **ਵਿਞ੍ਞਾਤਂ** ਨਾਮ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸੇਵ ਵਿਸਯਤ੍ਤਾਤਿ ਏਵਂ ਤਾਵ ਦਿਟ੍ਠਾਦਿਚਤੁਕ੍ਕਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ।

ਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਰੂਪਂ ਪਨੇਤ੍ਥ **ਰੂਪਰੂਪਂ** ਨਾਮ, ਆਕਾਸਧਾਤੁ **ਪਰਿਚ੍ਛੇਦਰੂਪਂ** ਨਾਮ, ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਆਦਿ ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾਪਰਿਯਨ੍ਤਂ **ਵਿਕਾਰਰੂਪਂ** ਨਾਮ, ਜਾਤਿਜਰਾਭਙ੍ਗਂ **ਲਕ੍ਖਣਰੂਪਂ** ਨਾਮਾਤਿ ਏਵਂ ਰੂਪਰੂਪਾਦਿਚਤੁਕ੍ਕਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ।

ਯਂ ਪਨੇਤ੍ਥ ਹਦਯਰੂਪਂ ਨਾਮ, ਤਂ **ਵਤ੍ਥੁ** ਨ ਦ੍ਵਾਰਂ। ਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਦ੍ਵਯਂ **ਦ੍ਵਾਰਂ** ਨ ਵਤ੍ਥੁ। ਪਸਾਦਰੂਪਂ **ਵਤ੍ਥੁ** ਚੇਵ **ਦ੍ਵਾਰਞ੍ਚ**। ਸੇਸਂ **ਨੇਵ ਵਤ੍ਥੁ ਨ ਦ੍ਵਾਰ**ਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਵਤ੍ਥਾਦਿਚਤੁਕ੍ਕਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ।

੪੫੦. ਪੁਨ ਏਕਜਂ, ਦ੍ਵਿਜਂ, ਤਿਜਂ, ਚਤੁਜਂ, ਨਕੁਤੋਚਿਜਾਤਨ੍ਤਿ ਇਮੇਸਂ ਵਸੇਨ ਪਞ੍ਚਵਿਧਂ। ਤਤ੍ਥ ਕਮ੍ਮਜਮੇਵ ਚਿਤ੍ਤਜਮੇਵ ਚ **ਏਕਜਂ** ਨਾਮ। ਤੇਸੁ ਸਦ੍ਧਿਂ ਹਦਯਵਤ੍ਥੁਨਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਰੂਪਂ **ਕਮ੍ਮਜ**ਮੇਵ। ਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਦ੍ਵਯਂ **ਚਿਤ੍ਤਜ**ਮੇਵ। ਯਂ ਪਨ ਚਿਤ੍ਤਤੋ ਚ ਉਤੁਤੋ ਚ ਜਾਤਂ, ਤਂ **ਦ੍ਵਿਜਂ** ਨਾਮ, ਤਂ ਸਦ੍ਦਾਯਤਨਮੇਵ। ਯਂ ਉਤੁਚਿਤ੍ਤਾਹਾਰੇਹਿ ਜਾਤਂ, ਤਂ **ਤਿਜਂ** ਨਾਮ, ਤਂ ਪਨ ਲਹੁਤਾਦਿਤ੍ਤਯਮੇਵ। ਯਂ ਚਤੂਹਿਪਿ ਕਮ੍ਮਾਦੀਹਿ ਜਾਤਂ, ਤਂ **ਚਤੁਜਂ** ਨਾਮ, ਤਂ ਲਕ੍ਖਣਰੂਪਵਜ੍ਜਂ ਅਵਸੇਸਂ ਹੋਤਿ। ਲਕ੍ਖਣਰੂਪਂ ਪਨ **ਨਕੁਤੋਚਿਜਾਤਂ**। ਕਸ੍ਮਾ? ਨ ਹਿ ਉਪ੍ਪਾਦਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਅਤ੍ਥਿ, ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਪਰਿਪਾਕਭੇਦਮਤ੍ਤਂ ਇਤਰਦ੍ਵਯਂ। ਯਮ੍ਪਿ ''ਰੂਪਾਯਤਨਂ ਸਦ੍ਦਾਯਤਨਂ ਗਨ੍ਧਾਯਤਨਂ ਰਸਾਯਤਨਂ ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਯਤਨਂ ਆਕਾਸਧਾਤੁ ਆਪੋਧਾਤੁ ਰੂਪਸ੍ਸ ਲਹੁਤਾ, ਰੂਪਸ੍ਸ ਮੁਦੁਤਾ, ਰੂਪਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾ, ਰੂਪਸ੍ਸ ਉਪਚਯੋ, ਰੂਪਸ੍ਸ ਸਨ੍ਤਤਿ, ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੋ ਆਹਾਰੋ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਧ॰ ਸ॰ ੧੨੦੧) ਜਾਤਿਯਾ ਕੁਤੋਚਿਜਾਤਤ੍ਤਂ ਅਨੁਞ੍ਞਾਤਂ, ਤਂ ਪਨ ਰੂਪਜਨਕਪਚ੍ਚਯਾਨਂ ਕਿਚ੍ਚਾਨੁਭਾਵਕ੍ਖਣੇ ਦਿਟ੍ਠਤ੍ਤਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਇਦਂ ਤਾਵ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾਮੁਖਂ।

ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧਕਥਾ

੪੫੧. ਇਤਰੇਸੁ ਪਨ ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਵੇਦਯਿਤਲਕ੍ਖਣਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਏਕਤੋ ਕਤ੍ਵਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ; ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਸਞ੍ਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਏਕਤੋ ਕਤ੍ਵਾ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ; ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰਣਲਕ੍ਖਣਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਏਕਤੋ ਕਤ੍ਵਾ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋ; ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਵਿਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਏਕਤੋ ਕਤ੍ਵਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ ਯਸ੍ਮਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਵਿਞ੍ਞਾਤੇ ਇਤਰੇ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਆਦਿਂ ਕਤ੍ਵਾ ਵਣ੍ਣਨਂ ਕਰਿਸ੍ਸਾਮ।

ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਵਿਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਏਕਤੋ ਕਤ੍ਵਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋਤਿ ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਕਿਞ੍ਚ ਵਿਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ? ਯਥਾਹ ''ਵਿਜਾਨਾਤਿ ਵਿਜਾਨਾਤੀਤਿ ਖੋ, ਆਵੁਸੋ, ਤਸ੍ਮਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੪੯)। ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਮਨੋਤਿ ਅਤ੍ਥਤੋ ਏਕਂ। ਤਦੇਤਂ ਵਿਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣੇਨ ਸਭਾਵਤੋ ਏਕਵਿਧਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਂ ਕੁਸਲਂ, ਅਕੁਸਲਂ, ਅਬ੍ਯਾਕਤਞ੍ਚ।

੪੫੨. ਤਤ੍ਥ **ਕੁਸਲਂ** ਭੂਮਿਭੇਦਤੋ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਕਾਮਾਵਚਰਂ ਰੂਪਾਵਚਰਂ ਅਰੂਪਾਵਚਰਂ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ **ਕਾਮਾਵਚਰਂ** ਸੋਮਨਸ੍ਸੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣਸਙ੍ਖਾਰਭੇਦਤੋ ਅਟ੍ਠਵਿਧਂ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ – ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਂ ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਅਸਙ੍ਖਾਰਂ ਸਸਙ੍ਖਾਰਞ੍ਚ, ਤਥਾ ਞਾਣਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ। ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਂ ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਅਸਙ੍ਖਾਰਂ ਸਸਙ੍ਖਾਰਞ੍ਚ, ਤਥਾ ਞਾਣਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ।

ਯਦਾ ਹਿ ਦੇਯ੍ਯਧਮ੍ਮਪਟਿਗ੍ਗਾਹਕਾਦਿਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਂ ਅਞ੍ਞਂ ਵਾ ਸੋਮਨਸ੍ਸਹੇਤੁਂ ਆਗਮ੍ਮ ਹਟ੍ਠਪਹਟ੍ਠੋ ''ਅਤ੍ਥਿ ਦਿਨ੍ਨ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਯਪ੍ਪਵਤ੍ਤਂ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੪੧) ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਂ ਪੁਰਕ੍ਖਤ੍ਵਾ ਅਸਂਸੀਦਨ੍ਤੋ ਅਨੁਸ੍ਸਾਹਿਤੋ ਪਰੇਹਿ ਦਾਨਾਦੀਨਿ ਪੁਞ੍ਞਾਨਿ ਕਰੋਤਿ, ਤਦਾਸ੍ਸ ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਂ ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਸਙ੍ਖਾਰਂ ਹੋਤਿ। ਯਦਾ ਪਨ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਹਟ੍ਠਤੁਟ੍ਠੋ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਂ ਪੁਰਕ੍ਖਤ੍ਵਾ ਅਮੁਤ੍ਤਚਾਗਤਾਦਿਵਸੇਨ ਸਂਸੀਦਮਾਨੋ ਵਾ ਪਰੇਹਿ ਵਾ ਉਸ੍ਸਾਹਿਤੋ ਕਰੋਤਿ, ਤਦਾਸ੍ਸ ਤਦੇਵ ਚਿਤ੍ਤਂ ਸਸਙ੍ਖਾਰਂ ਹੋਤਿ। ਇਮਸ੍ਮਿਞ੍ਹਿ ਅਤ੍ਥੇ ਸਙ੍ਖਾਰੋਤਿ ਏਤਂ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਾ ਪਰੇਸਂ ਵਾ ਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬਪਯੋਗਸ੍ਸਾਧਿਵਚਨਂ। ਯਦਾ ਪਨ ਞਾਤਿਜਨਸ੍ਸ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਦਸ੍ਸਨੇਨ ਜਾਤਪਰਿਚਯਾ ਬਾਲਦਾਰਕਾ ਭਿਕ੍ਖੂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਸੋਮਨਸ੍ਸਜਾਤਾ ਸਹਸਾ ਕਿਞ੍ਚਿਦੇਵ ਹਤ੍ਥਗਤਂ ਦਦਨ੍ਤਿ ਵਾ ਵਨ੍ਦਨ੍ਤਿ ਵਾ, ਤਦਾ ਤਤਿਯਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਯਦਾ ਪਨ ''ਦੇਥ ਵਨ੍ਦਥਾਤਿ'' ਞਾਤੀਹਿ ਉਸ੍ਸਾਹਿਤਾ ਏਵਂ ਪਟਿਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਤਦਾ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਯਦਾ ਪਨ ਦੇਯ੍ਯਧਮ੍ਮਪਟਿਗ੍ਗਾਹਕਾਦੀਨਂ ਅਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਂ ਅਞ੍ਞੇਸਂ ਵਾ ਸੋਮਨਸ੍ਸਹੇਤੂਨਂ ਅਭਾਵਂ ਆਗਮ੍ਮ ਚਤੂਸੁਪਿ ਵਿਕਪ੍ਪੇਸੁ ਸੋਮਨਸ੍ਸਰਹਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤਦਾ ਸੇਸਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀਤਿ। ਏਵਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣਸਙ੍ਖਾਰਭੇਦਤੋ ਅਟ੍ਠਵਿਧਂ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਰੂਪਾਵਚਰਂ ਪਨ ਝਾਨਙ੍ਗਯੋਗਭੇਦਤੋ ਪਞ੍ਚਵਿਧਂ ਹੋਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ, ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਪੀਤਿਸੁਖਸਮਾਧਿਯੁਤ੍ਤਂ ਪਠਮਂ, ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਵਿਤਕ੍ਕਂ ਦੁਤਿਯਂ, ਤਤੋ ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਵਿਚਾਰਂ ਤਤਿਯਂ, ਤਤੋ ਵਿਰਤ੍ਤਪੀਤਿਕਂ ਚਤੁਤ੍ਥਂ, ਅਤ੍ਥਙ੍ਗਤਸੁਖਂ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਮਾਧਿਯੁਤ੍ਤਂ ਪਞ੍ਚਮਨ੍ਤਿ।

ਅਰੂਪਾਵਚਰਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਆਰੁਪ੍ਪਾਨਂ ਯੋਗਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ। ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰੇਨ ਹਿ ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਜ੍ਝਾਨੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਪਠਮਂ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚਾਯਤਨਾਦੀਹਿ ਦੁਤਿਯਤਤਿਯਚਤੁਤ੍ਥਾਨਿ । ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਚਤੁਮਗ੍ਗਸਮ੍ਪਯੋਗਤੋ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਤਾਵ ਕੁਸਲਵਿਞ੍ਞਾਣਮੇਵ ਏਕਵੀਸਤਿਵਿਧਂ ਹੋਤਿ।

੪੫੩. **ਅਕੁਸਲਂ** ਪਨ ਭੂਮਿਤੋ ਏਕਵਿਧਂ ਕਾਮਾਵਚਰਮੇਵ, ਮੂਲਤੋ ਤਿਵਿਧਂ ਲੋਭਮੂਲਂ ਦੋਸਮੂਲਂ ਮੋਹਮੂਲਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਥ **ਲੋਭਮੂਲਂ** ਸੋਮਨਸ੍ਸੁਪੇਕ੍ਖਾਦਿਟ੍ਠਿਗਤਸਙ੍ਖਾਰਭੇਦਤੋ ਅਟ੍ਠਵਿਧਂ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ, ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਂ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਅਸਙ੍ਖਾਰਂ ਸਸਙ੍ਖਾਰਞ੍ਚ, ਤਥਾ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ। ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਂ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਅਸਙ੍ਖਾਰਂ ਸਸਙ੍ਖਾਰਞ੍ਚ, ਤਥਾ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ।

ਯਦਾ ਹਿ ''ਨਤ੍ਥਿ ਕਾਮੇਸੁ ਆਦੀਨਵੋ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੬੯) ਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਂ ਪੁਰਕ੍ਖਤ੍ਵਾ ਹਟ੍ਠਤੁਟ੍ਠੋ ਕਾਮੇ ਵਾ ਪਰਿਭੁਞ੍ਜਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਮਙ੍ਗਲਾਦੀਨਿ ਵਾ ਸਾਰਤੋ ਪਚ੍ਚੇਤਿ ਸਭਾਵਤਿਕ੍ਖੇਨੇਵ ਅਨੁਸ੍ਸਾਹਿਤੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ, ਤਦਾ ਪਠਮਂ ਅਕੁਸਲਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਯਦਾ ਮਨ੍ਦੇਨ ਸਮੁਸ੍ਸਾਹਿਤੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ, ਤਦਾ ਦੁਤਿਯਂ। ਯਦਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਂ ਅਪੁਰਕ੍ਖਤ੍ਵਾ ਕੇਵਲਂ ਹਟ੍ਠਤੁਟ੍ਠੋ ਮੇਥੁਨਂ ਵਾ ਸੇਵਤਿ, ਪਰਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਂ ਵਾ ਅਭਿਜ੍ਝਾਯਤਿ, ਪਰਭਣ੍ਡਂ ਵਾ ਹਰਤਿ ਸਭਾਵਤਿਕ੍ਖੇਨੇਵ ਅਨੁਸ੍ਸਾਹਿਤੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ, ਤਦਾ ਤਤਿਯਂ। ਯਦਾ ਮਨ੍ਦੇਨ ਸਮੁਸ੍ਸਾਹਿਤੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ, ਤਦਾ ਚਤੁਤ੍ਥਂ। ਯਦਾ ਪਨ ਕਾਮਾਨਂ ਵਾ ਅਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਂ ਆਗਮ੍ਮ ਅਞ੍ਞੇਸਂ ਵਾ ਸੋਮਨਸ੍ਸਹੇਤੂਨਂ ਅਭਾਵੇਨ ਚਤੂਸੁਪਿ ਵਿਕਪ੍ਪੇਸੁ ਸੋਮਨਸ੍ਸਰਹਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤਦਾ ਸੇਸਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀਤਿ ਏਵਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸੁਪੇਕ੍ਖਾਦਿਟ੍ਠਿਗਤਸਙ੍ਖਾਰਭੇਦਤੋ ਅਟ੍ਠਵਿਧਂ ਲੋਭਮੂਲਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਦੋਸਮੂਲਂ ਪਨ ਦੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਂ ਪਟਿਘਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਅਸਙ੍ਖਾਰਂ ਸਸਙ੍ਖਾਰਨ੍ਤਿ ਦੁਵਿਧਮੇਵ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾਦੀਸੁ ਤਿਕ੍ਖਮਨ੍ਦਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਮੋਹਮੂਲਂ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਂ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਞ੍ਚਾਤਿ ਦੁਵਿਧਂ। ਤਸ੍ਸ ਸਨ੍ਨਿਟ੍ਠਾਨਵਿਕ੍ਖੇਪਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਤਿ ਏਵਂ ਅਕੁਸਲਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਦ੍ਵਾਦਸਵਿਧਂ ਹੋਤਿ।

੪੫੪. **ਅਬ੍ਯਾਕਤਂ** ਜਾਤਿਭੇਦਤੋ ਦੁਵਿਧਂ ਵਿਪਾਕਂ ਕਿਰਿਯਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ **ਵਿਪਾਕਂ** ਭੂਮਿਤੋ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਕਾਮਾਵਚਰਂ ਰੂਪਾਵਚਰਂ ਅਰੂਪਾਵਚਰਂ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਾਵਚਰਂ ਦੁਵਿਧਂ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਂ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਞ੍ਚ। ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਮ੍ਪਿ ਦੁਵਿਧਂ ਅਹੇਤੁਕਂ ਸਹੇਤੁਕਞ੍ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਅਲੋਭਾਦਿਵਿਪਾਕਹੇਤੁਵਿਰਹਿਤਂ ਅਹੇਤੁਕਂ, ਤਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਂ , ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਕਿਚ੍ਚਾ ਮਨੋਧਾਤੁ, ਸਨ੍ਤੀਰਣਾਦਿਕਿਚ੍ਚਾ ਦ੍ਵੇ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯੋ ਚਾਤਿ ਅਟ੍ਠਵਿਧਂ।

ਤਤ੍ਥ ਚਕ੍ਖੁਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤਰੂਪਵਿਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਂ **ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ,** ਰੂਪਮਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਰਸਂ, ਰੂਪਾਭਿਮੁਖਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਰੂਪਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਕਿਰਿਯਮਨੋਧਾਤੁਯਾ ਅਪਗਮਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਸੋਤਾਦਿਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤਸਦ੍ਦਾਦਿਵਿਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਾਨਿ **ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਿ,** ਸਦ੍ਦਾਦਿਮਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਰਸਾਨਿ, ਸਦ੍ਦਾਦਿਅਭਿਮੁਖਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾਨਿ, ਸਦ੍ਦਾਰਮ੍ਮਣਾਦੀਨਂ ਕਿਰਿਯਮਨੋਧਾਤੂਨਂ ਅਪਗਮਪਦਟ੍ਠਾਨਾਨਿ।

ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨਂ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਰੂਪਾਦਿਵਿਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਾ **ਮਨੋਧਾਤੁ,** ਰੂਪਾਦਿਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਰਸਾ, ਤਥਾਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦਿਅਪਗਮਪਦਟ੍ਠਾਨਾ।

ਅਹੇਤੁਕਵਿਪਾਕਾ ਸਲਾਰਮ੍ਮਣਵਿਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਾ ਦੁਵਿਧਾਪਿ ਸਨ੍ਤੀਰਣਾਦਿਕਿਚ੍ਚਾ **ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ,** ਸਨ੍ਤੀਰਣਾਦਿਰਸਾ, ਤਥਾਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਹਦਯਵਤ੍ਥੁਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਸੋਮਨਸ੍ਸੁਪੇਕ੍ਖਾਯੋਗਤੋ ਪਨ ਦ੍ਵਿਪਞ੍ਚਟ੍ਠਾਨਭੇਦਤੋ ਚ ਤਸ੍ਸਾ ਭੇਦੋ। ਏਤਾਸੁ ਹਿ ਏਕਾ ਏਕਨ੍ਤਮਿਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣੇ ਪਵਤ੍ਤਿਸਬ੍ਭਾਵਤੋ ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਸਨ੍ਤੀਰਣਤਦਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਪਞ੍ਚਦ੍ਵਾਰੇ ਚੇਵ ਜਵਨਾਵਸਾਨੇ ਚ ਪਵਤ੍ਤਨਤੋ ਦ੍ਵਿਟ੍ਠਾਨਾ ਹੋਤਿ। ਏਕਾ ਇਟ੍ਠਮਜ੍ਝਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣੇ ਪਵਤ੍ਤਿਸਬ੍ਭਾਵਤੋ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਸਨ੍ਤੀਰਣਤਦਾਰਮ੍ਮਣਪਟਿਸਨ੍ਧਿਭਵਙ੍ਗਚੁਤਿਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਨਤੋ ਪਞ੍ਚਟ੍ਠਾਨਾ ਹੋਤਿ।

ਅਟ੍ਠਵਿਧਮ੍ਪਿ ਚੇਤਂ ਅਹੇਤੁਕਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਨਿਯਤਾਨਿਯਤਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤਾ ਦੁਵਿਧਂ। ਉਪੇਕ੍ਖਾਸੁਖਸੋਮਨਸ੍ਸਭੇਦਤੋ ਤਿਵਿਧਂ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਞ੍ਚਕਂ ਹੇਤ੍ਥ ਨਿਯਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਯਥਾਕ੍ਕਮਂ ਰੂਪਾਦੀਸੁਯੇਵ ਪਵਤ੍ਤਿਤੋ, ਸੇਸਂ ਅਨਿਯਤਾਰਮ੍ਮਣਂ। ਤਤ੍ਰ ਹਿ ਮਨੋਧਾਤੁ ਪਞ੍ਚਸੁਪਿ ਰੂਪਾਦੀਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਦ੍ਵਯਂ ਛਸੂਤਿ। ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਪਨੇਤ੍ਥ ਸੁਖਯੁਤ੍ਤਂ, ਦ੍ਵਿਟ੍ਠਾਨਾ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਸੋਮਨਸ੍ਸਯੁਤ੍ਤਾ, ਸੇਸਂ ਉਪੇਕ੍ਖਾਯੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਤਾਵ **ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਹੇਤੁਕਂ** ਅਟ੍ਠਵਿਧਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਅਲੋਭਾਦਿਵਿਪਾਕਹੇਤੁਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਪਨ **ਸਹੇਤੁਕਂ,** ਤਂ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲਂ ਵਿਯ ਸੋਮਨਸ੍ਸਾਦਿ ਭੇਦਤੋ ਅਟ੍ਠਵਿਧਂ। ਯਥਾ ਪਨ ਕੁਸਲਂ ਦਾਨਾਦਿਵਸੇਨ ਛਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਨ ਇਦਂ ਤਥਾ। ਇਦਞ੍ਹਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਭਵਙ੍ਗਚੁਤਿਤਦਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਪਰਿਤ੍ਤਧਮ੍ਮਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨੇਸੁਯੇਵ ਛਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ । ਸਙ੍ਖਾਰਾਸਙ੍ਖਾਰਭਾਵੋ ਪਨੇਤ੍ਥ ਆਗਮਨਾਦਿਵਸੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾਨਞ੍ਚ ਵਿਸੇਸੇ ਅਸਤਿਪਿ ਆਦਾਸਤਲਾਦੀਸੁ ਮੁਖਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਯ ਨਿਰੁਸ੍ਸਾਹਂ ਵਿਪਾਕਂ, ਮੁਖਂ ਵਿਯ ਸਉਸ੍ਸਾਹਂ ਕੁਸਲਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਕੇਵਲਂ ਹਿ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਂ ਅਹੇਤੁਕਮੇਵ, ਤਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਕਿਚ੍ਚਾ ਮਨੋਧਾਤੁ, ਸਨ੍ਤੀਰਣਾਦਿਕਿਚ੍ਚਾ ਪਞ੍ਚਟ੍ਠਾਨਾ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਤਿ ਸਤ੍ਤਵਿਧਂ। ਤਂ ਲਕ੍ਖਣਾਦਿਤੋ ਕੁਸਲਾਹੇਤੁਕਵਿਪਾਕੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਨਿ ਇਟ੍ਠਇਟ੍ਠਮਜ੍ਝਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਾਨਿ, ਇਮਾਨਿ ਅਨਿਟ੍ਠਅਨਿਟ੍ਠਮਜ੍ਝਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਾਨਿ। ਤਾਨਿ ਚ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸੁਖਸੋਮਨਸ੍ਸਭੇਦਤੋ ਤਿਵਿਧਾਨਿ, ਇਮਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਉਪੇਕ੍ਖਾਵਸੇਨ ਦੁਵਿਧਾਨਿ। ਏਤ੍ਥ ਹਿ ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਦੁਕ੍ਖਸਹਗਤਮੇਵ, ਸੇਸਾਨਿ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾਨਿ। ਸਾ ਚ ਤੇਸੁ ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਹੀਨਾ ਦੁਕ੍ਖਂ ਵਿਯ ਨਾਤਿਤਿਖਿਣਾ, ਇਤਰੇਸੁ ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਪਣੀਤਾ ਸੁਖਂ ਵਿਯ ਨਾਤਿਤਿਖਿਣਾ। ਇਤਿ ਇਮੇਸਂ ਸਤ੍ਤਨ੍ਨਂ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਨਂ ਪੁਰਿਮਾਨਞ੍ਚ ਸੋਲ਼ਸਨ੍ਨਂ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਨਂ ਵਸੇਨ ਕਾਮਾਵਚਰਂ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਤੇਵੀਸਤਿਵਿਧਂ।

ਰੂਪਾਵਚਰਂ ਪਨ ਕੁਸਲਂ ਵਿਯ ਪਞ੍ਚਵਿਧਂ। ਕੁਸਲਂ ਪਨ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵਸੇਨ ਜਵਨਵੀਥਿਯਂ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਇਦਂ ਉਪਪਤ੍ਤਿਯਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਭਵਙ੍ਗਚੁਤਿਵਸੇਨ। ਯਥਾ ਚ ਰੂਪਾਵਚਰਂ, ਏਵਂ **ਅਰੂਪਾਵਚਰਮ੍ਪਿ** ਕੁਸਲਂ ਵਿਯ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ। ਪਵਤ੍ਤਿਭੇਦੋਪਿਸ੍ਸ ਰੂਪਾਵਚਰੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੋ ਏਵ। **ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਵਿਪਾਕਂ** ਚਤੁਮਗ੍ਗਯੁਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤਫਲਤ੍ਤਾ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ, ਤਂ ਮਗ੍ਗਵੀਥਿਵਸੇਨ ਚੇਵ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵਸੇਨ ਚ ਦ੍ਵਿਧਾ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਚਤੂਸੁ ਭੂਮੀਸੁ ਛਤ੍ਤਿਂਸਵਿਧਂ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਹੋਤਿ।

ਕਿਰਿਯਂ ਪਨ ਭੂਮਿਭੇਦਤੋ ਤਿਵਿਧਂ ਕਾਮਾਵਚਰਂ ਰੂਪਾਵਚਰਂ ਅਰੂਪਾਵਚਰਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਾਵਚਰਂ ਦੁਵਿਧਂ ਅਹੇਤੁਕਂ ਸਹੇਤੁਕਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ ਅਲੋਭਾਦਿਕਿਰਿਯਹੇਤੁਵਿਰਹਿਤਂ ਅਹੇਤੁਕਂ, ਤਂ ਮਨੋਧਾਤੁਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਭੇਦਤੋ ਦੁਵਿਧਂ।

ਤਤ੍ਥ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦਿਪੁਰੇਚਰਰੂਪਾਦਿਵਿਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਾ **ਮਨੋਧਾਤੁ,** ਆਵਜ੍ਜਨਰਸਾ, ਰੂਪਾਦਿਅਭਿਮੁਖਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਭਵਙ੍ਗਵਿਚ੍ਛੇਦਪਦਟ੍ਠਾਨਾ, ਸਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾਯੁਤ੍ਤਾਵ ਹੋਤਿ।

ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਪਨ ਦੁਵਿਧਾ ਸਾਧਾਰਣਾ ਅਸਾਧਾਰਣਾ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਸਾਧਾਰਣਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾਹੇਤੁਕਕਿਰਿਯਾ ਸਲ਼ਾਰਮ੍ਮਣਵਿਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਾ, ਕਿਚ੍ਚਵਸੇਨ ਪਞ੍ਚਦ੍ਵਾਰਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇਸੁ ਵੋਟ੍ਠਬ੍ਬਨਾਵਜ੍ਜਨਰਸਾ, ਤਥਾਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਅਹੇਤੁਕਵਿਪਾਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਭਵਙ੍ਗਾਨਂ ਅਞ੍ਞਤਰਾਪਗਮਪਦਟ੍ਠਾਨਾ।

ਅਸਾਧਾਰਣਾ ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾਹੇਤੁਕਕਿਰਿਯਾ ਸਲ਼ਾਰਮ੍ਮਣਵਿਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਾ, ਕਿਚ੍ਚਵਸੇਨ ਅਰਹਤਂ ਅਨੁਲ਼ਾਰੇਸੁ ਵਤ੍ਥੂਸੁ ਹਸਿਤੁਪ੍ਪਾਦਨਰਸਾ, ਤਥਾਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਏਕਨ੍ਤਤੋ ਹਦਯਵਤ੍ਥੁਪਦਟ੍ਠਾਨਾਤਿ। ਇਤਿ ਕਾਮਾਵਚਰਕਿਰਿਯਂ ਅਹੇਤੁਕਂ ਤਿਵਿਧਂ।

ਸਹੇਤੁਕਂ ਪਨ ਸੋਮਨਸ੍ਸਾਦਿਭੇਦਤੋ ਕੁਸਲਂ ਵਿਯ ਅਟ੍ਠਵਿਧਂ। ਕੇਵਲਞ੍ਹਿ ਕੁਸਲਂ ਸੇਕ੍ਖਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾਨਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਇਦਂ ਅਰਹਤਂਯੇਵਾਤਿ ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਵਿਸੇਸੋ। ਏਵਂ ਤਾਵ ਕਾਮਾਵਚਰਂ ਏਕਾਦਸਵਿਧਂ।

ਰੂਪਾਵਚਰਂ ਪਨ ਅਰੂਪਾਵਚਰਞ੍ਚ ਕੁਸਲਂ ਵਿਯ ਪਞ੍ਚਵਿਧਂ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਞ੍ਚ ਹੋਤਿ। ਅਰਹਤਂ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਵਸੇਨੇਵ ਚਸ੍ਸ ਕੁਸਲਤੋ ਵਿਸੇਸੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋਤਿ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਤੀਸੁ ਭੂਮੀਸੁ ਵੀਸਤਿਵਿਧਂ ਕਿਰਿਯਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਹੋਤਿ।

੪੫੫. ਇਤਿ ਏਕਵੀਸਤਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਦ੍ਵਾਦਸਾਕੁਸਲਾਨਿ ਛਤ੍ਤਿਂਸ ਵਿਪਾਕਾਨਿ ਵੀਸਤਿ ਕਿਰਿਯਾਨੀਤਿ ਸਬ੍ਬਾਨਿਪਿ **ਏਕੂਨਨਵੁਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਿ** ਹੋਨ੍ਤਿ। ਯਾਨਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਭਵਙ੍ਗਾਵਜ੍ਜਨਦਸ੍ਸਨਸਵਨਘਾਯਨਸਾਯਨਫੁਸਨਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਸਨ੍ਤੀਰਣਵੋਟ੍ਠਬ੍ਬਨਜਵਨਤਦਾਰਮ੍ਮਣਚੁਤਿਵਸੇਨ ਚੁਦ੍ਦਸਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ।

ਕਥਂ? ਯਦਾ ਹਿ ਅਟ੍ਠਨ੍ਨਂ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲਾਨਂ ਆਨੁਭਾਵੇਨ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸੇਸੁ ਸਤ੍ਤਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਤਦਾ ਨੇਸਂ ਮਰਣਕਾਲੇ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤਂ ਕਮ੍ਮਕਮ੍ਮਨਿਮਿਤ੍ਤਗਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਂ ਅਞ੍ਞਤਰਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਟ੍ਠ ਸਹੇਤੁਕਕਾਮਾਵਚਰਵਿਪਾਕਾਨਿ, ਮਨੁਸ੍ਸੇਸੁ ਪਣ੍ਡਕਾਦਿਭਾਵਂ ਆਪਜ੍ਜਮਾਨਾਨਂ ਦੁਬ੍ਬਲਦ੍ਵਿਹੇਤੁਕਕੁਸਲਵਿਪਾਕਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾਹੇਤੁਕਵਿਪਾਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਚਾਤਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਨਵ ਵਿਪਾਕਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਯਦਾ ਰੂਪਾਵਚਰਾਰੂਪਾਵਚਰਕੁਸਲਾਨੁਭਾਵੇਨ ਰੂਪਾਰੂਪਭਵੇਸੁ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤਿ , ਤਦਾ ਨੇਸਂ ਮਰਣਕਾਲੇ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤਂ ਕਮ੍ਮਨਿਮਿਤ੍ਤਮੇਵ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਨਵ ਰੂਪਾਰੂਪਾਵਚਰਵਿਪਾਕਾਨਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ।

ਯਦਾ ਪਨ ਅਕੁਸਲਾਨੁਭਾਵੇਨ ਅਪਾਯੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਤਦਾ ਨੇਸਂ ਮਰਣਕਾਲੇ ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਿਤਂ ਕਮ੍ਮਕਮ੍ਮਨਿਮਿਤ੍ਤਗਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਂ ਅਞ੍ਞਤਰਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਏਕਾ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਹੇਤੁਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਏਵਂ ਤਾਵੇਤ੍ਥ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿਯਾ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ **ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ** ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਪਨ ਨਿਰੁਦ੍ਧੇ ਤਂ ਤਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਿਞ੍ਞਾਣਮਨੁਬਨ੍ਧਮਾਨਂ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸੇਵ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕਭੂਤਂ ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਞੇਵ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਤਾਦਿਸਮੇਵ ਭਵਙ੍ਗਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਨਾਮ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਪੁਨਪਿ ਤਾਦਿਸਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਅਸਤਿ ਸਨ੍ਤਾਨਵਿਨਿਵਤ੍ਤਕੇ ਅਞ੍ਞਸ੍ਮਿਂ ਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦੇ ਨਦੀਸੋਤਂ ਵਿਯ ਸੁਪਿਨਂ ਅਪਸ੍ਸਤੋ ਨਿਦ੍ਦੋਕ੍ਕਮਨਕਾਲਾਦੀਸੁ ਅਪਰਿਮਾਣਸਙ੍ਖਮ੍ਪਿ ਪਵਤ੍ਤਤਿਯੇਵਾਤਿ ਏਵਂ ਤੇਸਞ੍ਞੇਵ ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ **ਭਵਙ੍ਗਵਸੇਨਾ**ਪਿ ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਏਵਂ ਪਵਤ੍ਤੇ ਪਨ ਭਵਙ੍ਗਸਨ੍ਤਾਨੇ ਯਦਾ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਆਰਮ੍ਮਣਗਹਣਕ੍ਖਮਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤਦਾ ਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸਾਪਾਥਗਤੇ ਰੂਪੇ ਰੂਪਂ ਪਟਿਚ੍ਚ ਚਕ੍ਖੁਪਸਾਦਸ੍ਸ ਘਟ੍ਟਨਾ ਹੋਤਿ, ਤਤੋ ਘਟ੍ਟਨਾਨੁਭਾਵੇਨ ਭਵਙ੍ਗਚਲਨਂ ਹੋਤਿ, ਅਥ ਨਿਰੁਦ੍ਧੇ ਭਵਙ੍ਗੇ ਤਦੇਵ ਰੂਪਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਭਵਙ੍ਗਂ ਵਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਮਾਨਾ ਵਿਯ ਆਵਜ੍ਜਨਕਿਚ੍ਚਂ ਸਾਧਯਮਾਨਾ ਕਿਰਿਯਮਨੋਧਾਤੁ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਸੋਤਦ੍ਵਾਰਾਦੀਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਪਨ ਛਬ੍ਬਿਧੇਪਿ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਆਪਾਥਗਤੇ ਭਵਙ੍ਗਚਲਨਾਨਨ੍ਤਰਂ ਭਵਙ੍ਗਂ ਵਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਮਾਨਾ ਵਿਯ ਆਵਜ੍ਜਨਕਿਚ੍ਚਂ ਸਾਧਯਮਾਨਾ ਅਹੇਤੁਕਕਿਰਿਯਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾਤਿ ਏਵਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਕਿਰਿਯਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ **ਆਵਜ੍ਜਨਵਸੇਨ** ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਆਵਜ੍ਜਨਾਨਨ੍ਤਰਂ ਪਨ ਚਕ੍ਖੁਦ੍ਵਾਰੇ ਤਾਵ ਦਸ੍ਸਨਕਿਚ੍ਚਂ ਸਾਧਯਮਾਨਂ ਚਕ੍ਖੁਪਸਾਦਵਤ੍ਥੁਕਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਸੋਤਦ੍ਵਾਰਾਦੀਸੁ ਸਵਨਾਦਿਕਿਚ੍ਚਂ ਸਾਧਯਮਾਨਾਨਿ ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਿ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਤਾਨਿ ਇਟ੍ਠਇਟ੍ਠਮਜ੍ਝਤ੍ਤੇਸੁ ਵਿਸਯੇਸੁ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਨਿ, ਅਨਿਟ੍ਠਅਨਿਟ੍ਠਮਜ੍ਝਤ੍ਤੇਸੁ ਵਿਸਯੇਸੁ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਨੀਤਿ ਏਵਂ ਦਸਨ੍ਨਂ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ **ਦਸ੍ਸਨਸਵਨਘਾਯਨਸਾਯਨਫੁਸਨਵਸੇਨ** ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

“ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧਸਮਨਨ੍ਤਰਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਮਨੋ ਮਾਨਸਂ ਤਜ੍ਜਾ ਮਨੋਧਾਤੂ”ਤਿਆਦਿਵਚਨਤੋ (ਵਿਭ॰ ੧੮੪) ਪਨ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨਂ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਤੇਸਞ੍ਞੇਵ ਵਿਸਯਂ ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਮਾਨਾ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਨਨ੍ਤਰਂ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾ, ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਨਨ੍ਤਰਂ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾ ਮਨੋਧਾਤੁ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਏਵਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ **ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਵਸੇਨ** ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

“ਮਨੋਧਾਤੁਯਾਪਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧਸਮਨਨ੍ਤਰਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਮਨੋ ਮਾਨਸਂ ਤਜ੍ਜਾਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂ”ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੧੮੪) ਵਚਨਤੋ ਪਨ ਮਨੋਧਾਤੁਯਾ ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਿਤਮੇਵ ਵਿਸਯਂ ਸਨ੍ਤੀਰਯਮਾਨਾ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਮਨੋਧਾਤੁਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾ, ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਯ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਇਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣੇ ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾ, ਇਟ੍ਠਮਜ੍ਝਤ੍ਤੇ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਵਿਪਾਕਾਹੇਤੁਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਤਿ ਏਵਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ **ਸਨ੍ਤੀਰਣਵਸੇਨ** ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਸਨ੍ਤੀਰਣਾਨਨ੍ਤਰਂ ਪਨ ਤਮੇਵ ਵਿਸਯਂ ਵਵਤ੍ਥਾਪਯਮਾਨਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਕਿਰਿਯਾਹੇਤੁਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾਤਿ ਏਵਂ ਏਕਸ੍ਸੇਵ ਕਿਰਿਯਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ **ਵੋਟ੍ਠਬ੍ਬਨਵਸੇਨ** ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਵੋਟ੍ਠਬ੍ਬਨਾਨਨ੍ਤਰਂ ਪਨ ਸਚੇ ਮਹਨ੍ਤਂ ਹੋਤਿ ਰੂਪਾਦਿਆਰਮ੍ਮਣਂ, ਅਥ ਯਥਾਵਵਤ੍ਥਾਪਿਤੇ ਵਿਸਯੇ ਅਟ੍ਠਨ੍ਨਂ ਵਾ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲਾਨਂ ਦ੍ਵਾਦਸਨ੍ਨਂ ਵਾ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਨਵਨ੍ਨਂ ਵਾ ਅਵਸੇਸਕਾਮਾਵਚਰਕਿਰਿਯਾਨਂ ਅਞ੍ਞਤਰਵਸੇਨ ਛ ਸਤ੍ਤ ਵਾ ਜਵਨਾਨਿ ਜਵਨ੍ਤਿ, ਏਸੋ ਤਾਵ ਪਞ੍ਚਦ੍ਵਾਰੇ ਨਯੋ।

ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਪਨ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰਾਵਜ੍ਜਨਾਨਨ੍ਤਰਂ ਤਾਨਿਯੇਵ। ਗੋਤ੍ਰਭੁਤੋ ਉਦ੍ਧਂ ਰੂਪਾਵਚਰਤੋ ਪਞ੍ਚ ਕੁਸਲਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਕਿਰਿਯਾਨਿ, ਅਰੂਪਾਵਚਰਤੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕੁਸਲਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਰਿਯਾਨਿ, ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਤੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਮਗ੍ਗਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਫਲਚਿਤ੍ਤਾਨੀਤਿ ਇਮੇਸੁ ਯਂ ਯਂ ਲਦ੍ਧਪਚ੍ਚਯਂ ਹੋਤਿ, ਤਂ ਤਂ ਜਵਤੀਤਿ ਏਵਂ ਪਞ੍ਚਪਞ੍ਞਾਸਾਯ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਕਿਰਿਯਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ **ਜਵਨਵਸੇਨ** ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਜਵਨਾਵਸਾਨੇ ਪਨ ਸਚੇ ਪਞ੍ਚਦ੍ਵਾਰੇ ਅਤਿਮਹਨ੍ਤਂ, ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਚ ਵਿਭੂਤਮਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ, ਅਥ ਕਾਮਾਵਚਰਸਤ੍ਤਾਨਂ ਕਾਮਾਵਚਰਜਵਨਾਵਸਾਨੇ ਇਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣਾਦੀਨਂ ਪੁਰਿਮਕਮ੍ਮਜਵਨਚਿਤ੍ਤਾਦੀਨਞ੍ਚ ਵਸੇਨ ਯੋ ਯੋ ਪਚ੍ਚਯੋ ਲਦ੍ਧੋ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਅਟ੍ਠਸੁ ਸਹੇਤੁਕਕਾਮਾਵਚਰਵਿਪਾਕੇਸੁ ਤੀਸੁ ਵਿਪਾਕਾਹੇਤੁਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਸੁ ਚ ਅਞ੍ਞਤਰਂ ਪਟਿਸੋਤਗਤਂ ਨਾਵਂ ਅਨੁਬਨ੍ਧਮਾਨਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਨ੍ਤਰਂ ਉਦਕਮਿਵ ਭਵਙ੍ਗਸ੍ਸਾਰਮ੍ਮਣਤੋ ਅਞ੍ਞਸ੍ਮਿਂ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਜਵਿਤਂ ਜਵਨਮਨੁਬਨ੍ਧਂ ਦ੍ਵਿਕ੍ਖਤ੍ਤੁਂ ਸਕਿਂ ਵਾ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਦੇਤਂ ਜਵਨਾਵਸਾਨੇ ਭਵਙ੍ਗਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਪਵਤ੍ਤਨਾਰਹਂ ਸਮਾਨਂ ਤਸ੍ਸ ਜਵਨਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਏਵਂ ਏਕਾਦਸਨ੍ਨਂ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ **ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ** ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਾਵਸਾਨੇ ਪਨ ਪੁਨ ਭਵਙ੍ਗਮੇਵ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਭਵਙ੍ਗੇ ਵਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨੇ ਪੁਨ ਆਵਜ੍ਜਨਾਦੀਨੀਤਿ ਏਵਂ ਲਦ੍ਧਪਚ੍ਚਯਚਿਤ੍ਤਸਨ੍ਤਾਨਂ ਭਵਙ੍ਗਾਨਨ੍ਤਰਂ ਆਵਜ੍ਜਨਂ ਆਵਜ੍ਜਨਾਨਨ੍ਤਰਂ ਦਸ੍ਸਨਾਦੀਨੀਤਿ ਚਿਤ੍ਤਨਿਯਮਵਸੇਨੇਵ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਤਾਵ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਯਾਵ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਭਵੇ ਭਵਙ੍ਗਸ੍ਸ ਪਰਿਕ੍ਖਯੋ। ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਹਿ ਭਵੇ ਯਂ ਸਬ੍ਬਪਚ੍ਛਿਮਂ ਭਵਙ੍ਗਚਿਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਤਤੋ ਚਵਨਤ੍ਤਾ ਚੁਤੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਤਮ੍ਪਿ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿਵਿਧਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਏਵਂ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿਯਾ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ **ਚੁਤਿਵਸੇਨ** ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਚੁਤਿਤੋ ਪਨ ਪੁਨ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ, ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਤੋ ਪੁਨ ਭਵਙ੍ਗਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਭਵਗਤਿਠਿਤਿਨਿਵਾਸੇਸੁ ਸਂਸਰਮਾਨਾਨਂ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਅਵਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਂ ਚਿਤ੍ਤਸਨ੍ਤਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤਤਿਯੇਵ। ਯੋ ਪਨੇਤ੍ਥ ਅਰਹਤ੍ਤਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤੇ ਨਿਰੁਦ੍ਧੇ ਨਿਰੁਦ੍ਧਮੇਵ ਹੋਤੀਤਿ।

ਇਦਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾਮੁਖਂ।

ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਕਥਾ

੪੫੬. ਇਦਾਨਿ ਯਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ‘‘ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਵੇਦਯਿਤਲਕ੍ਖਣਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਏਕਤੋ ਕਤ੍ਵਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ’’ਤਿ, ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਵੇਦਯਿਤਲਕ੍ਖਣਂ ਨਾਮ ਵੇਦਨਾਵ। ਯਥਾਹ – ‘‘ਵੇਦਯਤਿ ਵੇਦਯਤੀਤਿ ਖੋ ਆਵੁਸੋ, ਤਸ੍ਮਾ ਵੇਦਨਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ’’ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੫੦)। ਸਾ ਪਨ ਵੇਦਯਿਤਲਕ੍ਖਣੇਨ ਸਭਾਵਤੋ ਏਕਵਿਧਾਪਿ ਜਾਤਿਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਾ ਹੋਤਿ ਕੁਸਲਾ, ਅਕੁਸਲਾ, ਅਬਜਾਕਤਾ ਚਾਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਾਵਚਰਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣਸਙ੍ਖਾਰਭੇਦਤੋ ਅਟ੍ਠਵਿਧਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਵੁਤ੍ਤੇਨ ਕੁਸਲਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਕੁਸਲਾ, ਅਕੁਸਲੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਅਕੁਸਲਾ, ਅਬਜਾਕਤੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਅਬਜਾਕਤਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਸਾ ਸਭਾਵਭੇਦਤੋ ਪਞ੍ਚਵਿਧਾ ਹੋਤਿ – ਸੁਖਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ ਉਪੇਕ੍ਖਾਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕੇਨ ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਸੁਖਂ। ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕੇਨ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਕਾਮਾਵਚਰਤੋ ਚਤੂਹਿ ਕੁਸਲੇਹਿ, ਚਤੂਹਿ ਸਹੇਤੁਕਵਿਪਾਕੇਹਿ, ਏਕੇਨ ਅਹੇਤੁਕਵਿਪਾਕੇਨ, ਚਤੂਹਿ ਸਹੇਤੁਕਕਿਰਿਯੇਹਿ, ਏਕੇਨ ਅਹੇਤੁਕਕਿਰਿਯੇਨ, ਚਤੂਹਿ ਅਕੁਸਲੇਹਿ, ਰੂਪਾਵਚਰਤੋ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਪਞ੍ਚਮਜ੍ਝਾਨਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਚਤੂਹਿ ਕੁਸਲੇਹਿ, ਚਤੂਹਿ ਵਿਪਾਕੇਹਿ, ਚਤੂਹਿ ਕਿਰਿਯੇਹਿ, ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਪਨ ਯਸ੍ਮਾ ਅਜ੍ਝਾਨਿਕਂ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਟ੍ਠ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਨਿ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਝਾਨਾਨਂ ਵਸੇਨ ਚਤ੍ਤਾਲੀਸਂ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤੇਸੁ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਅਟ੍ਠ ਪਞ੍ਚਮਜ੍ਝਾਨਿਕਾਨਿ ਸੇਸੇਹਿ ਦ੍ਵਤ੍ਤਿਂਸਾਯ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕੇਹੀਤਿ ਏਵਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸਂ ਦ੍ਵਾਸਟ੍ਠਿਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਹਿ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ। ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ ਦ੍ਵੀਹਿ ਅਕੁਸਲੇਹਿ। ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਅਵਸੇਸਪਞ੍ਚਪਞ੍ਞਾਸਾਯ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਹਿ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ।

ਤਤ੍ਥ ਇਟ੍ਠਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਨੁਭਵਨਲਕ੍ਖਣਂ **ਸੁਖਂ,** ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਂ ਉਪਬ੍ਰੂਹਨਰਸਂ, ਕਾਯਿਕਅਸ੍ਸਾਦਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਕਾਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਅਨਿਟ੍ਠਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਨੁਭਵਨਲਕ੍ਖਣਂ **ਦੁਕ੍ਖਂ,** ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਂ ਮਿਲਾਪਨਰਸਂ, ਕਾਯਿਕਾਬਾਧਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਕਾਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਇਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣਾਨੁਭਵਨਲਕ੍ਖਣਂ **ਸੋਮਨਸ੍ਸਂ,** ਯਥਾ ਤਥਾ ਵਾ ਇਟ੍ਠਾਕਾਰਸਮ੍ਭੋਗਰਸਂ, ਚੇਤਸਿਕਅਸ੍ਸਾਦਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਅਨਿਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣਾਨੁਭਵਨਲਕ੍ਖਣਂ **ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ,** ਯਥਾ ਤਥਾ ਵਾ ਅਨਿਟ੍ਠਾਕਾਰਸਮ੍ਭੋਗਰਸਂ, ਚੇਤਸਿਕਾਬਾਧਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਏਕਨ੍ਤੇਨੇਵ ਹਦਯਵਤ੍ਥੁਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਮਜ੍ਝਤ੍ਤਵੇਦਯਿਤਲਕ੍ਖਣਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾ, ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਂ ਨਾਤਿਉਪਬ੍ਰੂਹਨਮਿਲਾਪਨਰਸਾ, ਸਨ੍ਤਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਨਿਪ੍ਪੀਤਿਕਚਿਤ੍ਤਪਦਟ੍ਠਾਨਾਤਿ।

ਇਦਂ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾਮੁਖਂ।

ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧਕਥਾ

੪੫੭. ਇਦਾਨਿ ਯਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ‘‘ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਸਞ੍ਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਏਕਤੋ ਕਤ੍ਵਾ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ’’ਤਿ, ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਸਞ੍ਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਂ ਨਾਮ ਸਞ੍ਞਾਵ। ਯਥਾਹ – ‘‘ਸਞ੍ਜਾਨਾਤਿ ਸਞ੍ਜਾਨਾਤੀਤਿ ਖੋ, ਆਵੁਸੋ, ਤਸ੍ਮਾ ਸਞ੍ਞਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ’’ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੫੦)। ਸਾ ਪਨੇਸਾ ਸਞ੍ਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣੇਨ ਸਭਾਵਤੋ ਏਕਵਿਧਾਪਿ ਜਾਤਿਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਾ ਹੋਤਿ ਕੁਸਲਾ, ਅਕੁਸਲਾ, ਅਬਜਾਕਤਾ ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਕੁਸਲਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਕੁਸਲਾ, ਅਕੁਸਲਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਅਕੁਸਲਾ, ਅਬ੍ਯਾਕਤਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਅਬ੍ਯਾਕਤਾ। ਨ ਹਿ ਤੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਥਿ, ਯੰ ਸਞ੍ਞਾਯ ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤੰ, ਤਸ੍ਮਾ ਯਤ੍ਤਕੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਭੇਦੋ, ਤਤ੍ਤਕੋ ਸਞ੍ਞਾਯਾਤਿ।

ਸਾ ਪਨੇਸਾ ਏਵੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਸਮਪ੍ਪਭੇਦਾਪਿ ਲਕ੍ਖਣਾਦਿਤੋ ਸਬ੍ਬਾਵ ਸਞ੍ਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਾ, ਤਦੇਵੇਤਨ੍ਤਿ ਪੁਨ ਸਞ੍ਜਾਨਨਪਚ੍ਚਯਨਿਮਿਤ੍ਤਕਰਣਰਸਾ ਦਾਰੁਆਦੀਸੁ ਤਚ੍ਛਕਾਦਯੋ ਵਿਯ, ਯਥਾਗਹਿਤਨਿਮਿਤ੍ਤਵਸੇਨ ਅਭਿਨਿਵੇਸਕਰਣਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ ਹਤ੍ਥਿਦਸ੍ਸਕਅਨ੍ਧਾ (ਉਦਾ॰ ੫੪) ਵਿਯ, ਯਥਾਉਪਟ੍ਠਿਤਵਿਸਯਪਦਟ੍ਠਾਨਾ ਤਿਣਪੁਰਿਸਕੇਸੁ ਮਿਗਪੋਤਕਾਨੰ ਪੁਰਿਸਾਤਿ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸਞ੍ਞਾ ਵਿਯਾਤਿ।

ਇਦੰ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾਮੁਖੰ।

ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਕਥਾ

੪੫੮. ਯੰ ਪਨ ਵੁਤ੍ਤੰ ''ਯੰਕਿਞ੍ਚਿ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰਣਲਕ੍ਖਣੰ, ਸਬ੍ਬੰ ਤੰ ਏਕਤੋ ਕਤ੍ਵਾ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ''ਤਿ, ਏਤ੍ਥ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰਣਲਕ੍ਖਣੰ ਨਾਮ ਰਾਸਿਕਰਣਲਕ੍ਖਣੰ। ਕਿੰ ਪਨ ਤਨ੍ਤਿ, ਸਙ੍ਖਾਰਾਯੇਵ। ਯਥਾਹ – ''ਸਙ੍ਖਤਮਭਿਸਙ੍ਖਰੋਨ੍ਤੀਤਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਸ੍ਮਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੭੯)। ਤੇ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰਣਲਕ੍ਖਣਾ, ਆਯੂਹਨਰਸਾ, ਵਿਪ੍ਫਾਰਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਸੇਸਖਨ੍ਧਤ੍ਤਯਪਦਟ੍ਠਾਨਾ।

ਏਵੰ ਲਕ੍ਖਣਾਦਿਤੋ ਏਕਵਿਧਾਪਿ ਚ ਜਾਤਿਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਾ ਕੁਸਲਾ, ਅਕੁਸਲਾ, ਅਬ੍ਯਾਕਤਾਤਿ । ਤੇਸੁ ਕੁਸਲਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਕੁਸਲਾ। ਅਕੁਸਲਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਅਕੁਸਲਾ। ਅਬ੍ਯਾਕਤਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਅਬ੍ਯਾਕਤਾ।

ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਾਵਚਰਪਠਮਕੁਸਲਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਤਾਵ ਨਿਯਤਾ ਸਰੂਪੇਨ ਆਗਤਾ ਸਤ੍ਤਵੀਸਤਿ, ਯੇਵਾਪਨਕਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ, ਅਨਿਯਤਾ ਪਞ੍ਚਾਤਿ ਛਤ੍ਤਿੰਸ। ਤਤ੍ਥ ਫਸ੍ਸੋ, ਚੇਤਨਾ, ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਵਿਚਾਰੋ, ਪੀਤਿ, ਵੀਰਿਯੰ, ਜੀਵਿਤੰ, ਸਮਾਧਿ, ਸਦ੍ਧਾ, ਸਤਿ, ਹਿਰੀ, ਓਤ੍ਤਪ੍ਪੰ, ਅਲੋਭੋ, ਅਦੋਸੋ, ਅਮੋਹੋ, ਕਾਯਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ, ਚਿਤ੍ਤਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ, ਕਾਯਲਹੁਤਾ, ਚਿਤ੍ਤਲਹੁਤਾ, ਕਾਯਮੁਦੁਤਾ, ਚਿਤ੍ਤਮੁਦੁਤਾ, ਕਾਯਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾ, ਚਿਤ੍ਤਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾ, ਕਾਯਪਾਗੁਞ੍ਞਤਾ, ਚਿਤ੍ਤਪਾਗੁਞ੍ਞਤਾ, ਕਾਯੁਜੁਕਤਾ, ਚਿਤ੍ਤੁਜੁਕਤਾਤਿ ਇਮੇ ਸਰੂਪੇਨ ਆਗਤਾ ਸਤ੍ਤਵੀਸਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੧; ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧ ਯੇਵਾਪਨਕਵਣ੍ਣਨਾ)। ਛਨ੍ਦੋ, ਅਧਿਮੋਕ੍ਖੋ, ਮਨਸਿਕਾਰੋ, ਤਤ੍ਰਮਜ੍ਝਤ੍ਤਤਾਤਿ ਇਮੇ ਯੇਵਾਪਨਕਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ (ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧ ਯੇਵਾਪਨਕਵਣ੍ਣਨਾ)। ਕਰੁਣਾ, ਮੁਦਿਤਾ, ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਵਿਰਤਿ, ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤਵਿਰਤਿ, ਮਿਚ੍ਛਾਜੀਵਵਿਰਤੀਤਿ ਇਮੇ ਅਨਿਯਤਾ ਪਞ੍ਚ। ਏਤੇ ਹਿ ਕਦਾਚਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਾਪਿ ਚ ਨ ਏਕਤੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ।

੪੫੯. ਤਤ੍ਥ ਫੁਸਤੀਤਿ **ਫਸ੍ਸੋ**। ਸ੍ਵਾਯੰ ਫੁਸਨਲਕ੍ਖਣੋ। ਸਙ੍ਘਟ੍ਟਨਰਸੋ, ਸਨ੍ਨਿਪਾਤਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ, ਆਪਾਥਗਤਵਿਸਯਪਦਟ੍ਠਾਨੋ। ਅਯਞ੍ਹਿ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮੋਪਿ ਸਮਾਨੋ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਫੁਸਨਾਕਾਰੇਨੇਵ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਏਕਦੇਸੇਨ ਚ ਅਨਲ੍ਲਿਯਮਾਨੋਪਿ ਰੂਪੰ ਵਿਯ ਚਕ੍ਖੁ, ਸਦ੍ਦੋ ਵਿਯ ਚ ਸੋਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਆਰਮ੍ਮਣਞ੍ਚ ਸਙ੍ਘਟ੍ਟੇਤਿ, ਤਿਕਸਨ੍ਨਿਪਾਤਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਤਨੋ ਕਾਰਣਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਪਵੇਦਿਤਤ੍ਤਾ ਸਨ੍ਨਿਪਾਤਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ। ਤਜ੍ਜਾਸਮਨ੍ਨਾਹਾਰੇਨ ਚੇਵ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਨ ਚ ਪਰਿਕ੍ਖਤੇ ਵਿਸਯੇ ਅਨਨ੍ਤਰਾਯੇਨੇਵ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨਤੋ ਆਪਾਥਗਤਵਿਸਯਪਦਟ੍ਠਾਨੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਵੇਦਨਾਧਿਟ੍ਠਾਨਭਾਵਤੋ ਪਨ ਨਿਚ੍ਚਮ੍ਮਗਾਵੀ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੨.੬੩) ਵਿਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

੪੬੦. ਚੇਤਯਤੀਤਿ **ਚੇਤਨਾ**। ਅਭਿਸਨ੍ਦਹਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਸਾ ਚੇਤਨਾਭਾਵਲਕ੍ਖਣਾ, ਆਯੂਹਨਰਸਾ, ਸੰਵਿਦਹਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ ਸਕਿਚ੍ਚਪਰਕਿਚ੍ਚਸਾਧਿਕਾ ਜੇਟ੍ਠਸਿਸ੍ਸਮਹਾਵਡ੍ਢਕੀਆਦਯੋ ਵਿਯ। ਅਚ੍ਚਾਯਿਕਕਮ੍ਮਾਨੁਸ੍ਸਰਣਾਦੀਸੁ ਚ ਪਨਾਯੰ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨੰ ਉਸ੍ਸਹਨਭਾਵੇਨ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਾ ਪਾਕਟਾ ਹੋਤਿ।

ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਪੀਤੀਸੁ ਯਂ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ ਸਿਯਾ, ਤਂ ਸਬ੍ਬਂ ਪਥਵੀਕਸਿਣਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਵਣ੍ਣਨਾਯਂ (ਵਿਸੁਦ੍ਧਿ॰ ੧.੭੧) ਵੁਤ੍ਤਮੇਵ।

੪੬੧. ਵੀਰਭਾਵੋ **ਵੀਰਿਯਂ**। ਤਂ ਉਸ੍ਸਹਨਲਕ੍ਖਣਂ, ਸਹਜਾਤਾਨਂ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਨਰਸਂ, ਅਸਂਸੀਦਨਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ। ‘‘ਸਂਵਿਗ੍ਗੋ ਯੋਨਿਸੋ ਪਦਹਤੀ’’ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੧੧੩) ਵਚਨਤੋ ਸਂਵੇਗਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਵੀਰਿਯਾਰਮ੍ਭਵਤ੍ਥੁਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਵਾ, ਸਮ੍ਮਾ ਆਰਦ੍ਧਂ ਸਬ੍ਬਸਮ੍ਪਤ੍ਤੀਨਂ ਮੂਲਂ ਹੋਤੀਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ।

੪੬੨. ਜੀਵਨ੍ਤਿ ਤੇਨ, ਸਯਂ ਵਾ ਜੀਵਤਿ, ਜੀਵਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਵਾ ਤਨ੍ਤਿ **ਜੀਵਿਤਂ**। ਲਕ੍ਖਣਾਦੀਨਿ ਪਨਸ੍ਸ ਰੂਪਜੀਵਿਤੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਤਞ੍ਹਿ ਰੂਪਧਮ੍ਮਾਨਂ ਜੀਵਿਤਂ, ਇਦਂ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾਨਨ੍ਤਿ ਇਦਮੇਵੇਤ੍ਥ ਨਾਨਾਕਰਣਂ।

੪੬੩. ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਚਿਤ੍ਤਂ ਸਮਂ ਆਧਿਯਤਿ, ਸਮ੍ਮਾ ਵਾ ਆਧਿਯਤਿ, ਸਮਾਧਾਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਵਾ ਏਤਂ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾਤਿ **ਸਮਾਧਿ**। ਸੋ ਅਵਿਸਾਰਲਕ੍ਖਣੋ, ਅਵਿਕ੍ਖੇਪਲਕ੍ਖਣੋ ਵਾ, ਸਹਜਾਤਾਨਂ ਸਮ੍ਪਿਣ੍ਡਨਰਸੋ ਨ੍ਹਾਨਿਯਚੁਣ੍ਣਾਨਂ ਉਦਕਂ ਵਿਯ, ਉਪਸਮਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ, ਵਿਸੇਸਤੋ ਸੁਖਪਦਟ੍ਠਾਨੋ, ਨਿਵਾਤੇ ਦੀਪਚ੍ਚੀਨਂ ਠਿਤਿ ਵਿਯ ਚੇਤਸੋ ਠਿਤੀਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

੪੬੪. ਸਦ੍ਦਹਨ੍ਤਿ ਏਤਾਯ, ਸਯਂ ਵਾ ਸਦ੍ਦਹਤਿ, ਸਦ੍ਦਹਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਵਾ ਏਸਾਤਿ **ਸਦ੍ਧਾ**। ਸਾ ਸਦ੍ਦਹਨਲਕ੍ਖਣਾ, ਓਕਪ੍ਪਨਲਕ੍ਖਣਾ ਵਾ, ਪਸਾਦਨਰਸਾ ਉਦਕਪ੍ਪਸਾਦਕਮਣਿ ਵਿਯ, ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਨਰਸਾ ਵਾ ਓਘੁਤ੍ਤਰਣੋ ਵਿਯ। ਅਕਾਲੁਸ੍ਸਿਯਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਅਧਿਮੁਤ੍ਤਿਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ ਵਾ, ਸਦ੍ਧੇਯ੍ਯਵਤ੍ਥੁਪਦਟ੍ਠਾਨਾ, ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਾਦਿਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਯਙ੍ਗ(ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੧੧; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੦੧) ਪਦਟ੍ਠਾਨਾ ਵਾ, ਹਤ੍ਥਵਿਤ੍ਤਬੀਜਾਨਿ ਵਿਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

੪੬੫. ਸਰਨ੍ਤਿ ਤਾਯ, ਸਯਂ ਵਾ ਸਰਤਿ ਸਰਣਮਤ੍ਤਮੇਵ ਵਾ ਏਸਾਤਿ **ਸਤਿ**। ਸਾ ਅਪਿਲਾਪਨਲਕ੍ਖਣਾ, ਅਸਮ੍ਮੋਸਰਸਾ, ਆਰਕ੍ਖਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਵਿਸਯਾਭਿਮੁਖਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ ਵਾ, ਥਿਰਸਞ੍ਞਾਪਦਟ੍ਠਾਨਾ, ਕਾਯਾਦਿਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਪਦਟ੍ਠਾਨਾ ਵਾ। ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਦਲ੍ਹਪਤਿਟ੍ਠਿਤਤ੍ਤਾ ਪਨ ਏਸਿਕਾ ਵਿਯ, ਚਕ੍ਖੁਦ੍ਵਾਰਾਦਿਰਕ੍ਖਣਤੋ ਦੋਵਾਰਿਕੋ ਵਿਯ ਚ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

੪੬੬. ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਦੀਹਿ ਹਿਰਿਯਤੀਤਿ **ਹਿਰੀ**। ਲਜ੍ਜਾਯੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ਤੇਹਿਯੇਵ ਓਤ੍ਤਪ੍ਪਤੀਤਿ **ਓਤ੍ਤਪ੍ਪਂ**। ਪਾਪਤੋ ਉਬ੍ਬੇਗਸ੍ਸੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਪਾਪਤੋ ਜਿਗੁਚ੍ਛਨਲਕ੍ਖਣਾ ਹਿਰੀ। ਉਤ੍ਤਾਸਨਲਕ੍ਖਣਂ ਓਤ੍ਤਪ੍ਪਂ। ਲਜ੍ਜਾਕਾਰੇਨ ਪਾਪਾਨਂ ਅਕਰਣਰਸਾ ਹਿਰੀ। ਉਤ੍ਤਾਸਾਕਾਰੇਨ ਓਤ੍ਤਪ੍ਪਂ। ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰੇਨੇਵ ਚ ਪਾਪਤੋ ਸਙ੍ਕੋਚਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ ਏਤਾ, ਅਤ੍ਤਗਾਰਵਪਰਗਾਰਵਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਗਰੁਂ ਕਤ੍ਵਾ ਹਿਰਿਯਾ ਪਾਪਂ ਜਹਾਤਿ ਕੁਲਵਧੂ ਵਿਯ। ਪਰਂ ਗਰੁਂ ਕਤ੍ਵਾ ਓਤ੍ਤਪ੍ਪੇਨ ਪਾਪਂ ਜਹਾਤਿ ਵੇਸਿਯਾ ਵਿਯ। ਇਮੇ ਚ ਪਨ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਲੋਕਪਾਲਕਾਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੨.੯) ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

੪੬੭. ਨ ਲੁਬ੍ਭਨ੍ਤਿ ਤੇਨ, ਸਯਂ ਵਾ ਨ ਲੁਬ੍ਭਤਿ, ਅਲੁਬ੍ਭਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਵਾ ਤਨ੍ਤਿ **ਅਲੋਭੋ**। ਅਦੋਸਾਮੋਹੇਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। ਤੇਸੁ ਅਲੋਭੋ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਗੇਧਲਕ੍ਖਣੋ, ਅਲਗ੍ਗਭਾਵਲਕ੍ਖਣੋ ਵਾ ਕਮਲਦਲੇ ਜਲਬਿਨ੍ਦੁ ਵਿਯ। ਅਪਰਿਗ੍ਗਹਰਸੋ ਮੁਤ੍ਤਭਿਕ੍ਖੁ ਵਿਯ, ਅਨਲ੍ਲੀਨਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ ਅਸੁਚਿਮ੍ਹਿ ਪਤਿਤਪੁਰਿਸੋ ਵਿਯ।

੪੬੮. **ਅਦੋਸੋ** ਅਚਣ੍ਡਿਕ੍ਕਲਕ੍ਖਣੋ, ਅਵਿਰੋਧਲਕ੍ਖਣੋ ਵਾ ਅਨੁਕੂਲਮਿਤ੍ਤੋ ਵਿਯ, ਆਘਾਤਵਿਨਯਰਸੋ, ਪਰਿਲ਼ਾਹਵਿਨਯਰਸੋ ਵਾ ਚਨ੍ਦਨਂ ਵਿਯ, ਸੋਮ੍ਮਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ ਪੁਣ੍ਣਚਨ੍ਦੋ ਵਿਯ।

੪੬੯. **ਅਮੋਹੋ** ਯਥਾਸਭਾਵਪਟਿਵੇਧਲਕ੍ਖਣੋ, ਅਕ੍ਖਲਿਤਪਟਿਵੇਧਲਕ੍ਖਣੋ ਵਾ ਕੁਸਲਿਸ੍ਸਾਸਖਿਤ੍ਤਉਸੁਪਟਿਵੇਧੋ ਵਿਯ, ਵਿਸਯੋਭਾਸਨਰਸੋ ਪਦੀਪੋ ਵਿਯ। ਅਸਮ੍ਮੋਹਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ ਅਰਞ੍ਞਗਤਸੁਦੇਸਕੋ ਵਿਯ। ਤਯੋਪਿ ਚੇਤੇ ਸਬ੍ਬਕੁਸਲਾਨਂ ਮੂਲਭੂਤਾਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

੪੭੦. ਕਾਯਸ੍ਸ ਪਸ੍ਸਮ੍ਭਨਂ **ਕਾਯਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ**। ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਸ੍ਸਮ੍ਭਨਂ **ਚਿਤ੍ਤਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ। ਕਾਯੋ**ਤਿ ਚੇਤ੍ਥ ਵੇਦਨਾਦਯੋ ਤਯੋ ਖਨ੍ਧਾ। ਉਭੋਪਿ ਪਨੇਤਾ ਏਕਤੋ ਕਤ੍ਵਾ ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਦਰਥਵੂਪਸਮਲਕ੍ਖਣਾ ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯੋ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਦਰਥਨਿਮਦ੍ਦਨਰਸਾ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਅਪਰਿਪ੍ਫਨ੍ਦਨਸੀਤਿਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਅਵੂਪਸਮਕਰਉਦ੍ਧਚ੍ਚਾਦਿਕਿਲੇਸਪਟਿਪਕ੍ਖਭੂਤਾਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

ਕਾਯਸ੍ਸ ਲਹੁਭਾਵੋ **ਕਾਯਲਹੁਤਾ**। ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਲਹੁਭਾਵੋ **ਚਿਤ੍ਤਲਹੁਤਾ**। ਤਾ ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਗਰੁਭਾਵਵੂਪਸਮਲਕ੍ਖਣਾ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਗਰੁਭਾਵਨਿਮਦ੍ਦਨਰਸਾ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਅਦਨ੍ਧਤਾਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਗਰੁਭਾਵਕਰਥਿਨਮਿਦ੍ਧਾਦਿਕਿਲੇਸਪਟਿਪਕ੍ਖਭੂਤਾਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

ਕਾਯਸ੍ਸ ਮੁਦੁਭਾਵੋ **ਕਾਯਮੁਦੁਤਾ**। ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਮੁਦੁਭਾਵੋ **ਚਿਤ੍ਤਮੁਦੁਤਾ**। ਤਾ ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਥਮ੍ਭਵੂਪਸਮਲਕ੍ਖਣਾ , ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਥਦ੍ਧਭਾਵਨਿਮਦ੍ਦਨਰਸਾ, ਅਪ੍ਪਟਿਘਾਤਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਥਦ੍ਧਭਾਵਕਰਦਿਟ੍ਠਿਮਾਨਾਦਿਕਿਲੇਸਪਟਿਪਕ੍ਖਭੂਤਾਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

ਕਾਯਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਭਾਵੋ **ਕਾਯਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾ**। ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਭਾਵੋ **ਚਿਤ੍ਤਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾ**। ਤਾ ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਕਮ੍ਮਞ੍ਞਭਾਵਵੂਪਸਮਲਕ੍ਖਣਾ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਕਮ੍ਮਞ੍ਞਭਾਵਨਿਮਦ੍ਦਨਰਸਾ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣਕਰਣਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਅਕਮ੍ਮਞ੍ਞਭਾਵਕਰਾਵਸੇਸਨੀਵਰਣਾਦਿਪਟਿਪਕ੍ਖਭੂਤਾ, ਪਸਾਦਨੀਯਵਤ੍ਥੂਸੁ ਪਸਾਦਾਵਹਾ, ਹਿਤਕਿਰਿਯਾਸੁ ਵਿਨਿਯੋਗਕ੍ਖਮਭਾਵਾਵਹਾ ਸੁਵਣ੍ਣਵਿਸੁਦ੍ਧਿ ਵਿਯਾਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

ਕਾਯਸ੍ਸ ਪਾਗੁਞ੍ਞਭਾਵੋ **ਕਾਯਪਾਗੁਞ੍ਞਤਾ**। ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਾਗੁਞ੍ਞਭਾਵੋ **ਚਿਤ੍ਤਪਾਗੁਞ੍ਞਤਾ**। ਤਾ ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਅਗੇਲਞ੍ਞਭਾਵਲਕ੍ਖਣਾ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਗੇਲਞ੍ਞਨਿਮਦ੍ਦਨਰਸਾ, ਨਿਰਾਦੀਨਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਗੇਲਞ੍ਞਕਰਅਸਦ੍ਧਿਯਾਦਿਪਟਿਪਕ੍ਖਭੂਤਾਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

ਕਾਯਸ੍ਸ ਉਜੁਕਭਾਵੋ **ਕਾਯੁਜੁਕਤਾ**। ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਉਜੁਕਭਾਵੋ **ਚਿਤ੍ਤੁਜੁਕਤਾ**। ਤਾ ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਅਜ੍ਜਵਲਕ੍ਖਣਾ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਕੁਟਿਲਭਾਵਨਿਮਦ੍ਦਨਰਸਾ, ਅਜਿਮ੍ਹਤਾਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਕੁਟਿਲਭਾਵਕਰਮਾਯਾਸਾਠੇਯ੍ਯਾਦਿਪਟਿਪਕ੍ਖਭੂਤਾਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

੪੭੧. **ਛਨ੍ਦੋ**ਤਿ ਕਤ੍ਤੁਕਾਮਤਾਯੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਸੋ ਕਤ੍ਤੁਕਾਮਤਾਲਕ੍ਖਣੋ ਛਨ੍ਦੋ, ਆਰਮ੍ਮਣਪਰਿਯੇਸਨਰਸੋ, ਆਰਮ੍ਮਣੇਨ ਅਤ੍ਥਿਕਤਾਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ, ਤਦੇਵਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਆਰਮ੍ਮਣਗ੍ਗਹਣੇ ਅਯਂ ਚੇਤਸੋ ਹਤ੍ਥਪ੍ਪਸਾਰਣਂ ਵਿਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

੪੭੨. ਅਧਿਮੁਚ੍ਚਨਂ **ਅਧਿਮੋਕ੍ਖੋ**। ਸੋ ਸਨ੍ਨਿਟ੍ਠਾਨਲਕ੍ਖਣੋ, ਅਸਂਸਪ੍ਪਨਰਸੋ, ਨਿਚ੍ਛਯਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ, ਸਨ੍ਨਿਟ੍ਠੇਯ੍ਯਧਮ੍ਮਪਦਟ੍ਠਾਨੋ, ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਨਿਚ੍ਚਲਭਾਵੇਨ ਇਨ੍ਦਖੀਲੋ ਵਿਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

੪੭੩. ਕਿਰਿਯਾ ਕਾਰੋ। ਮਨਮ੍ਹਿ ਕਾਰੋ **ਮਨਸਿਕਾਰੋ**। ਪੁਰਿਮਮਨਤੋ ਵਿਸਦਿਸਮਨਂ ਕਰੋਤੀਤਿਪਿ ਮਨਸਿਕਾਰੋ। ਸ੍ਵਾਯਂ ਆਰਮ੍ਮਣਪਟਿਪਾਦਕੋ, ਵੀਥਿਪਟਿਪਾਦਕੋ, ਜਵਨਪਟਿਪਾਦਕੋਤਿ ਤਿਪ੍ਪਕਾਰੋ।

ਤਤ੍ਥ **ਆਰਮ੍ਮਣਪਟਿਪਾਦਕੋ** ਮਨਮ੍ਹਿ ਕਾਰੋਤਿ ਮਨਸਿਕਾਰੋ। ਸੋ ਸਾਰਣਲਕ੍ਖਣੋ, ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਸਂਯੋਜਨਰਸੋ, ਆਰਮ੍ਮਣਾਭਿਮੁਖਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ, ਆਰਮ੍ਮਣਪਦਟ੍ਠਾਨੋ। ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨੋ, ਆਰਮ੍ਮਣਪਟਿਪਾਦਕਤ੍ਤੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਂ ਸਾਰਥਿ ਵਿਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ। **ਵੀਥਿਪਟਿਪਾਦਕੋ**ਤਿ ਪਨ ਪਞ੍ਚਦ੍ਵਾਰਾਵਜ੍ਜਨਸ੍ਸੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। **ਜਵਨਪਟਿਪਾਦਕੋ**ਤਿ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰਾਵਜ੍ਜਨਸ੍ਸੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ਨ ਤੇ ਇਧ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ।

੪੭੪. ਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਮਜ੍ਝਤ੍ਤਤਾ **ਤਤ੍ਰਮਜ੍ਝਤ੍ਤਤਾ**। ਸਾ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨਂ ਸਮਵਾਹਿਤਲਕ੍ਖਣਾ, ਊਨਾਧਿਕਤਾਨਿਵਾਰਣਰਸਾ, ਪਕ੍ਖਪਾਤੁਪਚ੍ਛੇਦਨਰਸਾ ਵਾ, ਮਜ੍ਝਤ੍ਤਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨਂ ਅਜ੍ਝੁਪੇਕ੍ਖਨਭਾਵੇਨ ਸਮਪ੍ਪਵਤ੍ਤਾਨਂ ਆਜਾਨੀਯਾਨਂ ਅਜ੍ਝੁਪੇਕ੍ਖਕਸਾਰਥਿ ਵਿਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

ਕਰੁਣਾਮੁਦਿਤਾ ਚ ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਹਾਰਨਿਦ੍ਦੇਸੇ (ਵਿਸੁਦ੍ਧਿ॰ ੧.੨੬੨) ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਕੇਵਲਞ੍ਹਿ ਤਾ ਅਪ੍ਪਨਾਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਰੂਪਾਵਚਰਾ, ਇਮਾ ਕਾਮਾਵਚਰਾਤਿ ਅਯਮੇਵ ਵਿਸੇਸੋ।

ਕੇਚਿ ਪਨ ਮੇਤ੍ਤੁਪੇਕ੍ਖਾਯੋਪਿ ਅਨਿਯਤੇਸੁ ਇਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ। ਅਤ੍ਥਤੋ ਹਿ ਅਦੋਸੋਯੇਵ ਮੇਤ੍ਤਾ, ਤਤ੍ਰਮਜ੍ਝਤ੍ਤੁਪੇਕ੍ਖਾਯੇਵ ਉਪੇਕ੍ਖਾਤਿ।

੪੭੫. ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਤੋ ਵਿਰਤਿ **ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਵਿਰਤਿ**। ਏਸ ਨਯੋ ਸੇਸਾਸੁਪਿ। ਲਕ੍ਖਣਾਦਿਤੋ ਪਨੇਤਾ ਤਿਸ੍ਸੋਪਿ ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਦਿਵਤ੍ਥੂਨਂ ਅਵੀਤਿਕ੍ਕਮਲਕ੍ਖਣਾ, ਅਮਦ੍ਦਨਲਕ੍ਖਣਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਦਿਵਤ੍ਥੁਤੋ ਸਙ੍ਕੋਚਨਰਸਾ, ਅਕਿਰਿਯਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਸਦ੍ਧਾਹਿਰੋਤ੍ਤਪ੍ਪਅਪ੍ਪਿਚ੍ਛਤਾਦਿਗੁਣਪਦਟ੍ਠਾਨਾ, ਪਾਪਕਿਰਿਯਤੋ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਿਮੁਖਭਾਵਭੂਤਾਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

੪੭੬. ਇਤਿ ਇਮੇਵ ਛਤ੍ਤਿਂਸ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਪਠਮੇਨ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਸਮ੍ਪਯੋਗਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਯਥਾ ਚ ਪਠਮੇਨ, ਏਵਂ ਦੁਤਿਯੇਨਾਪਿ। ਸਸਙ੍ਖਾਰਭਾਵਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹੇਤ੍ਥ ਵਿਸੇਸੋ।

ਤਤਿਯੇਨ ਪਨ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਅਮੋਹਂ ਅਵਸੇਸਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਥਾ ਚਤੁਤ੍ਥੇਨ। ਸਸਙ੍ਖਾਰਭਾਵਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹੇਤ੍ਥ ਵਿਸੇਸੋ।

ਪਠਮੇ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਪਨ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਪੀਤਿਂ ਅਵਸੇਸਾ ਪਞ੍ਚਮੇਨ ਸਮ੍ਪਯੋਗਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਯਥਾ ਚ ਪਞ੍ਚਮੇਨ, ਏਵਂ ਛਟ੍ਠੇਨਾਪਿ। ਸਸਙ੍ਖਾਰਭਾਵਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹੇਤ੍ਥ ਵਿਸੇਸੋ। ਸਤ੍ਤਮੇਨ ਚ ਪਨ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਅਮੋਹਂ ਅਵਸੇਸਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਥਾ ਅਟ੍ਠਮੇਨ। ਸਸਙ੍ਖਾਰਭਾਵਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹੇਤ੍ਥ ਵਿਸੇਸੋ।

ਪਠਮੇ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਵਿਰਤਿਤ੍ਤਯਂ ਸੇਸਾ ਰੂਪਾਵਚਰਕੁਸਲੇਸੁ ਪਠਮੇਨ ਸਮ੍ਪਯੋਗਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਦੁਤਿਯੇਨ ਤਤੋ ਵਿਤਕ੍ਕਵਜ੍ਜਾ। ਤਤਿਯੇਨ ਤਤੋ ਵਿਚਾਰਵਜ੍ਜਾ। ਚਤੁਤ੍ਥੇਨ ਤਤੋ ਪੀਤਿਵਜ੍ਜਾ। ਪਞ੍ਚਮੇਨ ਤਤੋ ਅਨਿਯਤੇਸੁ ਕਰੁਣਾਮੁਦਿਤਾਵਜ੍ਜਾ। ਤੇਯੇਵ ਚਤੂਸੁ ਆਰੁਪ੍ਪਕੁਸਲੇਸੁ। ਅਰੂਪਾਵਚਰਭਾਵੋਯੇਵ ਹਿ ਏਤ੍ਥ ਵਿਸੇਸੋ।

ਲੋਕੁਤ੍ਤਰੇਸੁ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਿਕੇ ਤਾਵ ਮਗ੍ਗਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਪਠਮਰੂਪਾਵਚਰਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ, ਦੁਤਿਯਜ੍ਝਾਨਿਕਾਦਿਭੇਦੇ ਦੁਤਿਯਰੂਪਾਵਚਰਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਸੁ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਕਰੁਣਾਮੁਦਿਤਾਨਂ ਪਨ ਅਭਾਵੋ, ਨਿਯਤਵਿਰਤਿਤਾ , ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਤਾ ਚਾਤਿ ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਵਿਸੇਸੋ। ਏਵਂ ਤਾਵ ਕੁਸਲਾਯੇਵ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੪੭੭. ਅਕੁਸਲੇਸੁ ਲੋਭਮੂਲੇ ਪਠਮਾਕੁਸਲਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਤਾਵ ਨਿਯਤਾ ਸਰੂਪੇਨ ਆਗਤਾ ਤੇਰਸ, ਯੇਵਾਪਨਕਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋਤਿ ਸਤ੍ਤਰਸ। ਤਤ੍ਥ ਫਸ੍ਸੋ, ਚੇਤਨਾ, ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਵਿਚਾਰੋ, ਪੀਤਿ, ਵੀਰਿਯਂ, ਜੀਵਿਤਂ, ਸਮਾਧਿ, ਅਹਿਰਿਕਂ, ਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪਂ, ਲੋਭੋ, ਮੋਹੋ, ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠੀਤਿ ਇਮੇ ਸਰੂਪੇਨ ਆਗਤਾ ਤੇਰਸ (ਧ॰ ਸ॰ ੩੬੫; ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੩੬੫)। ਛਨ੍ਦੋ, ਅਧਿਮੋਕ੍ਖੋ, ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ, ਮਨਸਿਕਾਰੋਤਿ ਇਮੇ ਯੇਵਾਪਨਕਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ (ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੩੬੫)।

੪੭੮. ਤਤ੍ਥ ਨ ਹਿਰਿਯਤੀਤਿ ਅਹਿਰਿਕੋ। ਅਹਿਰਿਕਸ੍ਸ ਭਾਵੋ **ਅਹਿਰਿਕਂ**। ਨ ਓਤ੍ਤਪ੍ਪਤੀਤਿ **ਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪਂ**। ਤੇਸੁ **ਅਹਿਰਿਕਂ** ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਦੀਹਿ ਅਜਿਗੁਚ੍ਛਨਲਕ੍ਖਣਂ, ਅਲਜ੍ਜਾਲਕ੍ਖਣਂ ਵਾ। **ਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪਂ** ਤੇਹੇਵ ਅਸਾਰਜ੍ਜਲਕ੍ਖਣਂ, ਅਨੁਤ੍ਤਾਸਲਕ੍ਖਣਂ ਵਾ। ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖੇਪੋ। ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ ਪਨ ਹਿਰੋਤ੍ਤਪ੍ਪਾਨਂ ਵੁਤ੍ਤਪਟਿਪਕ੍ਖਵਸੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੪੭੯. ਲੁਬ੍ਭਨ੍ਤਿ ਤੇਨ, ਸਯਂ ਵਾ ਲੁਬ੍ਭਤਿ, ਲੁਬ੍ਭਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਵਾ ਤਨ੍ਤਿ **ਲੋਭੋ**। ਮੁਯ੍ਹਨ੍ਤਿ ਤੇਨ, ਸਯਂ ਵਾ ਮੁਯ੍ਹਤਿ, ਮੁਯ੍ਹਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਵਾ ਤਨ੍ਤਿ **ਮੋਹੋ**। ਤੇਸੁ **ਲੋਭੋ** ਆਰਮ੍ਮਣਗ੍ਗਹਣਲਕ੍ਖਣੋ ਮਕ੍ਕਟਾਲੇਪੋ ਵਿਯ, ਅਭਿਸਙ੍ਗਰਸੋ ਤਤ੍ਤਕਪਾਲੇ ਖਿਤ੍ਤਮਂਸਪੇਸਿ ਵਿਯ। ਅਪਰਿਚ੍ਚਾਗਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ ਤੇਲਞ੍ਜਨਰਾਗੋ ਵਿਯ। ਸਂਯੋਜਨਿਯਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਸ੍ਸਾਦਦਸ੍ਸਨਪਦਟ੍ਠਾਨੋ। ਤਣ੍ਹਾਨਦੀਭਾਵੇਨ ਵਡ੍ਢਮਾਨੋ ਸੀਘਸੋਤਾ ਨਦੀ ਇਵ ਮਹਾਸਮੁਦ੍ਦਂ ਅਪਾਯਮੇਵ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

੪੮੦. ਮੋਹੋ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਨ੍ਧਭਾਵਲਕ੍ਖਣੋ, ਅਞ੍ਞਾਣਲਕ੍ਖਣੋ ਵਾ, ਅਸਮ੍ਪਟਿਵੇਧਰਸੋ, ਆਰਮ੍ਮਣਸਭਾਵਚ੍ਛਾਦਨਰਸੋ ਵਾ, ਅਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ, ਅਨ੍ਧਕਾਰਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ ਵਾ, ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਪਦਟ੍ਠਾਨੋ, ਸਬ੍ਬਾਕੁਸਲਾਨਂ ਮੂਲਨ੍ਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

੪੮੧. ਮਿਚ੍ਛਾ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਤਾਯ, ਸਯਂ ਵਾ ਮਿਚ੍ਛਾ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਮਿਚ੍ਛਾਦਸ੍ਸਨਮਤ੍ਤਂ ਵਾ ਏਸਾਤਿ **ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ**। ਸਾ ਅਯੋਨਿਸੋ ਅਭਿਨਿਵੇਸਲਕ੍ਖਣਾ, ਪਰਾਮਾਸਰਸਾ, ਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਅਰਿਯਾਨਂ ਅਦਸ੍ਸਨਕਾਮਤਾਦਿਪਦਟ੍ਠਾਨਾ, ਪਰਮਂ ਵਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

੪੮੨. ਉਦ੍ਧਤਭਾਵੋ **ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ**। ਤਂ ਅਵੂਪਸਮਲਕ੍ਖਣਂ ਵਾਤਾਭਿਘਾਤਚਲਜਲਂ ਵਿਯ, ਅਨਵਟ੍ਠਾਨਰਸਂ ਵਾਤਾਭਿਘਾਤਚਲਧਜਪਟਾਕਾ ਵਿਯ, ਭਨ੍ਤਤ੍ਤਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ ਪਾਸਾਣਾਭਿਘਾਤਸਮੁਦ੍ਧਤਭਸ੍ਮਂ ਵਿਯ, ਚੇਤਸੋ ਅਵੂਪਸਮੇ ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਚਿਤ੍ਤਵਿਕ੍ਖੇਪੋਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ। ਸੇਸਾ ਕੁਸਲੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਅਕੁਸਲਭਾਵੋਯੇਵ ਹਿ ਅਕੁਸਲਭਾਵੇਨ ਚ ਲਾਮਕਤ੍ਤਂ ਏਤੇਸਂ ਤੇਹਿ ਵਿਸੇਸੋ।

੪੮੩. ਇਤਿ ਇਮੇ ਸਤ੍ਤਰਸ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਪਠਮੇਨ ਅਕੁਸਲਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਸਮ੍ਪਯੋਗਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਯਥਾ ਚ ਪਠਮੇਨ, ਏਵਂ ਦੁਤਿਯੇਨਾਪਿ। ਸਸਙ੍ਖਾਰਤਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਸ੍ਸ ਚ ਅਨਿਯਤਤਾ ਵਿਸੇਸੋ।

ਤਤ੍ਥ ਥਿਨਨਤਾ **ਥਿਨਂ**। ਮਿਦ੍ਧਨਤਾ **ਮਿਦ੍ਧਂ**। ਅਨੁਸ੍ਸਾਹਸਂਹਨਨਤਾ ਅਸਤ੍ਤਿਵਿਘਾਤੋ ਚਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਥਿਨਞ੍ਚ ਮਿਦ੍ਧਞ੍ਚ ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਂ। ਤਤ੍ਥ **ਥਿਨਂ** ਅਨੁਸ੍ਸਾਹਲਕ੍ਖਣਂ, ਵੀਰਿਯਵਿਨੋਦਨਰਸਂ, ਸਂਸੀਦਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ। **ਮਿਦ੍ਧਂ** ਅਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾਲਕ੍ਖਣਂ, ਓਨਹਨਰਸਂ, ਲੀਨਤਾਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਪਚਲਾਯਿਕਾਨਿਦ੍ਦਾਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ ਵਾ। ਉਭਯਮ੍ਪਿ ਅਰਤਿਵਿਜਮ੍ਭਿਕਾਦੀਸੁ ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਪਦਟ੍ਠਾਨਂ।

ਤਤਿਯੇਨ ਪਠਮੇ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਂ ਅਵਸੇਸਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। **ਮਾਨੋ** ਪਨੇਤ੍ਥ ਅਨਿਯਤੋ ਹੋਤਿ। ਅਯਂ ਵਿਸੇਸੋ, ਸੋ ਉਣ੍ਣਤਿਲਕ੍ਖਣੋ, ਸਮ੍ਪਗ੍ਗਹਰਸੋ, ਕੇਤੁਕਮ੍ਯਤਾਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ, ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਲੋਭਪਦਟ੍ਠਾਨੋ, ਉਮ੍ਮਾਦੋ ਵਿਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

ਚਤੁਤ੍ਥੇਨ ਦੁਤਿਯੇ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਂ ਅਵਸੇਸਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਚ ਮਾਨੋ ਅਨਿਯਤੇਸੁ ਹੋਤਿਯੇਵ। ਪਠਮੇ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਪਨ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਪੀਤਿਂ ਅਵਸੇਸਾ ਪਞ੍ਚਮੇਨ ਸਮ੍ਪਯੋਗਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਯਥਾ ਚ ਪਞ੍ਚਮੇਨ, ਏਵਂ ਛਟ੍ਠੇਨਾਪਿ। ਸਸਙ੍ਖਾਰਤਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਸ੍ਸ ਚ ਅਨਿਯਤਭਾਵੋ ਵਿਸੇਸੋ। ਸਤ੍ਤਮੇਨ ਪਞ੍ਚਮੇ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਦਿਟ੍ਠਿਂ ਅਵਸੇਸਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਮਾਨੋ ਪਨੇਤ੍ਥ ਅਨਿਯਤੋ ਹੋਤਿ। ਅਟ੍ਠਮੇਨ ਛਟ੍ਠੇ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਦਿਟ੍ਠਿਂ ਅਵਸੇਸਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਚ ਮਾਨੋ ਅਨਿਯਤੇਸੁ ਹੋਤਿਯੇਵਾਤਿ।

੪੮੪. ਦੋਸਮੂਲੇਸੁ ਪਨ ਦ੍ਵੀਸੁ ਪਠਮਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਤਾਵ ਨਿਯਤਾ ਸਰੂਪੇਨ ਆਗਤਾ ਏਕਾਦਸ, ਯੇਵਾਪਨਕਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ, ਅਨਿਯਤਾ ਤਯੋਤਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸ । ਤਤ੍ਥ ਫਸ੍ਸੋ, ਚੇਤਨਾ, ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਵਿਚਾਰੋ, ਵੀਰਿਯਂ, ਜੀਵਿਤਂ, ਸਮਾਧਿ, ਅਹਿਰਿਕਂ, ਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪਂ, ਦੋਸੋ, ਮੋਹੋਤਿ ਇਮੇ ਸਰੂਪੇਨ ਆਗਤਾ ਏਕਾਦਸ (ਧ॰ ਸ॰ ੪੧੩; ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੪੧੩)। ਛਨ੍ਦੋ, ਅਧਿਮੋਕ੍ਖੋ, ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ, ਮਨਸਿਕਾਰੋਤਿ ਇਮੇ ਯੇਵਾਪਨਕਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ (ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੪੧੩)। ਇਸ੍ਸਾ, ਮਚ੍ਛਰਿਯਂ, ਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਇਮੇ ਅਨਿਯਤਾ ਤਯੋ (ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੪੧੩)।

੪੮੫. ਤਤ੍ਥ ਦੁਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਤੇਨ, ਸਯਂ ਵਾ ਦੁਸ੍ਸਤਿ, ਦੁਸ੍ਸਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਵਾ ਤਨ੍ਤਿ **ਦੋਸੋ**। ਸੋ ਚਣ੍ਡਿਕ੍ਕਲਕ੍ਖਣੋ ਪਹਟਾਸੀਵਿਸੋ ਵਿਯ, ਵਿਸਪ੍ਪਨਰਸੋ ਵਿਸਨਿਪਾਤੋ ਵਿਯ, ਅਤ੍ਤਨੋ ਨਿਸ੍ਸਯਦਹਨਰਸੋ ਵਾ ਦਾਵਗ੍ਗਿ ਵਿਯ। ਦੂਸਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ ਲਦ੍ਧੋਕਾਸੋ ਵਿਯ ਸਪਤ੍ਤੋ, ਆਘਾਤਵਤ੍ਥੁਪਦਟ੍ਠਾਨੋ, ਵਿਸਸਂਸਟ੍ਠਪੂਤਿਮੁਤ੍ਤਂ ਵਿਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

੪੮੬. ਇਸ੍ਸਾਯਨਾ **ਇਸ੍ਸਾ**। ਸਾ ਪਰਸਮ੍ਪਤ੍ਤੀਨਂ ਉਸੂਯਨਲਕ੍ਖਣਾ। ਤਤ੍ਥੇਵ ਅਨਭਿਰਤਿਰਸਾ, ਤਤੋ ਵਿਮੁਖਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਪਰਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਪਦਟ੍ਠਾਨਾ, ਸਂਯੋਜਨਨ੍ਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

੪੮੭. ਮਚ੍ਛਰਭਾਵੋ **ਮਚ੍ਛਰਿਯਂ**। ਤਂ ਲਦ੍ਧਾਨਂ ਵਾ ਲਭਿਤਬ੍ਬਾਨਂ ਵਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਮ੍ਪਤ੍ਤੀਨਂ ਨਿਗੂਹਨਲਕ੍ਖਣਂ, ਤਾਸਂਯੇਵ ਪਰੇਹਿ ਸਾਧਾਰਣਭਾਵਅਕ੍ਖਮਨਰਸਂ, ਸਙ੍ਕੋਚਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਕਟੁਕਞ੍ਚੁਕਤਾਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ ਵਾ, ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਚੇਤਸੋ ਵਿਰੂਪਭਾਵੋਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ।

੪੮੮. ਕੁਚ੍ਛਿਤਂ ਕਤਂ ਕੁਕਤਂ। ਤਸ੍ਸ ਭਾਵੋ **ਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਂ**। ਤਂ ਪਚ੍ਛਾਨੁਤਾਪਲਕ੍ਖਣਂ, ਕਤਾਕਤਾਨੁਸੋਚਨਰਸਂ, ਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਕਤਾਕਤਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਦਾਸਬ੍ਯਮਿਵ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ। ਸੇਸਾ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰਾਯੇਵਾਤਿ।

ਇਤਿ ਇਮੇ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਪਠਮੇਨ ਦੋਸਮੂਲੇਨ ਸਮ੍ਪਯੋਗਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਯਥਾ ਚ ਪਠਮੇਨ, ਏਵਂ ਦੁਤਿਯੇਨਾਪਿ। ਸਸਙ੍ਖਾਰਤਾ ਪਨ ਅਨਿਯਤੇਸੁ ਚ ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਸਮ੍ਭਵੋਵ ਵਿਸੇਸੋ।

੪੮੯. ਮੋਹਮੂਲੇਸੁ ਦ੍ਵੀਸੁ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੇਨ ਤਾਵ ਫਸ੍ਸੋ, ਚੇਤਨਾ, ਵਿਤਕ੍ਕੋ, ਵਿਚਾਰੋ, ਵੀਰਿਯਂ, ਜੀਵਿਤਂ, ਚਿਤ੍ਤਟ੍ਠਿਤਿ, ਅਹਿਰਿਕਂ, ਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪਂ , ਮੋਹੋ, ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਤਿ ਸਰੂਪੇਨ ਆਗਤਾ ਏਕਾਦਸ (ਧ॰ ਸ॰ ੪੨੨; ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੪੨੨), ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ, ਮਨਸਿਕਾਰੋਤਿ ਯੇਵਾਪਨਕਾ ਦ੍ਵੇ ਚਾਤਿ ਤੇਰਸ।

੪੯੦. ਤਤ੍ਥ **ਚਿਤ੍ਤਟ੍ਠਿਤੀ**ਤਿ ਪਵਤ੍ਤਿਟ੍ਠਿਤਿਮਤ੍ਤੋ ਦੁਬ੍ਬਲੋ ਸਮਾਧਿ। ਵਿਗਤਾ ਚਿਕਿਚ੍ਛਾਤਿ **ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ**। ਸਾ ਸਂਸਯਲਕ੍ਖਣਾ, ਕਮ੍ਪਨਰਸਾ, ਅਨਿਚ੍ਛਯਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਅਨੇਕਂਸਗਾਹਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ ਵਾ, ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਯਂ ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਪਦਟ੍ਠਾਨਾ, ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਅਨ੍ਤਰਾਯਕਰਾਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ। ਸੇਸਾ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰਾਯੇਵ।

ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੇਨ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੇ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਂ ਸੇਸਾ ਦ੍ਵਾਦਸ। ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਯ ਅਭਾਵੇਨ ਪਨੇਤ੍ਥ ਅਧਿਮੋਕ੍ਖੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਤੇਰਸੇਵ, ਅਧਿਮੋਕ੍ਖਸਬ੍ਭਾਵਤੋ ਚ ਬਲਵਤਰੋ ਸਮਾਧਿ ਹੋਤਿ। ਯਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ, ਤਂ ਸਰੂਪੇਨੇਵ ਆਗਤਂ। ਅਧਿਮੋਕ੍ਖਮਨਸਿਕਾਰਾ ਯੇਵਾਪਨਕਵਸੇਨਾਤਿ ਏਵਂ ਅਕੁਸਲਸਙ੍ਖਾਰਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੪੯੧. ਅਬ੍ਯਾਕਤੇਸੁ ਵਿਪਾਕਾਬ੍ਯਾਕਤਾ ਤਾਵ ਅਹੇਤੁਕਸਹੇਤੁਕਭੇਦਤੋ ਦੁਵਿਧਾ। ਤੇਸੁ ਅਹੇਤੁਕਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਅਹੇਤੁਕਾ। ਤਤ੍ਥ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਵਿਪਾਕਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਤਾਵ ਫਸ੍ਸੋ, ਚੇਤਨਾ, ਜੀਵਿਤਂ, ਚਿਤ੍ਤਟ੍ਠਿਤੀਤਿ ਸਰੂਪੇਨ ਆਗਤਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ (ਧ॰ ਸ॰ ੪੩੧; ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੪੩੧), ਯੇਵਾਪਨਕੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋਯੇਵਾਤਿ ਪਞ੍ਚ।
ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਪਿ ਏਤੇਯੇਵ। ਉਭਯਵਿਪਾਕਮਨੋਧਾਤੁਯਾ ਏਤੇ ਚੇਵ ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਾਧਿਮੋਕ੍ਖਾ ਚਾਤਿ ਅਟ੍ਠ, ਤਥਾ ਤਿਵਿਧਾਯਪਿ ਅਹੇਤੁਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ। ਯਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾ, ਤਾਯ ਸਦ੍ਧਿਂ ਪੀਤਿ ਅਧਿਕਾ ਹੋਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਸਹੇਤੁਕਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਪਨ ਸਹੇਤੁਕਾ। ਤੇਸੁ ਅਟ੍ਠਕਾਮਾਵਚਰਵਿਪਾਕਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਤਾਵ ਅਟ੍ਠਹਿ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲੇਹਿ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰਸਦਿਸਾਯੇਵ। ਯਾ ਪਨ ਤਾ ਅਨਿਯਤੇਸੁ ਕਰੁਣਾਮੁਦਿਤਾ, ਤਾ ਸਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤਾ ਵਿਪਾਕੇਸੁ ਨ

ਸਨ੍ਤਿ। ਏਕਨ੍ਤਪਰਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਾ ਹਿ ਕਾਮਾਵਚਰਵਿਪਾਕਾ। ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਕਰੁਣਾਮੁਦਿਤਾ, ਵਿਰਤਿਯੋਪਿ ਵਿਪਾਕੇਸੁ ਨ ਸਨ੍ਤਿ। ''ਪਞ੍ਚ ਸਿਕ੍ਖਾਪਦਾ ਕੁਸਲਾਯੇਵਾ''ਤਿ ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਰੂਪਾਵਚਰਾਰੂਪਾਵਚਰਲੋਕੁਤ੍ਤਰਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਪਨ ਤੇਸਂ ਕੁਸਲਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ ਸਦਿਸਾ ਏਵ।

੪੯੨. ਕਿਰਿਯਾਬ੍ਯਾਕਤਾਪਿ ਅਹੇਤੁਕਸਹੇਤੁਕਭੇਦਤੋ ਦੁਵਿਧਾ। ਤੇਸੁ ਅਹੇਤੁਕਕਿਰਿਯਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਅਹੇਤੁਕਾ। ਤੇ ਚ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਮਨੋਧਾਤੁਅਹੇਤੁਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਦ੍ਵਯਯੁਤ੍ਤੇਹਿ ਸਮਾਨਾ। ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਦ੍ਵਯੇ ਪਨ ਵੀਰਿਯਂ ਅਧਿਕਂ। ਵੀਰਿਯਸਬ੍ਭਾਵਤੋ ਬਲਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਸਮਾਧਿ ਹੋਤਿ। ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਵਿਸੇਸੋ।

ਸਹੇਤੁਕਕਿਰਿਯਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਪਨ ਸਹੇਤੁਕਾ। ਤੇਸੁ ਅਟ੍ਠਕਾਮਾਵਚਰਕਿਰਿਯਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਤਾਵ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਵਿਰਤਿਯੋ ਅਟ੍ਠਹਿ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲੇਹਿ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰਸਦਿਸਾ। ਰੂਪਾਵਚਰਾਰੂਪਾਵਚਰਕਿਰਿਯਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਪਨ ਸਬ੍ਬਾਕਾਰੇਨਪਿ ਤੇਸਂ ਕੁਸਲਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਸਦਿਸਾਯੇਵਾਤਿ ਏਵਂ ਅਬ੍ਯਾਕਤਾਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਤਿ।

ਇਦਂ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾਮੁਖਂ।

ਇਦਂ ਤਾਵ ਅਭਿਧਮ੍ਮੇ ਪਦਭਾਜਨੀਯਨਯੇਨ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾਮੁਖਂ।

ਅਤੀਤਾਦਿਵਿਭਾਗਕਥਾ

੪੯੩. ਭਗਵਤਾ ਪਨ –

> ''ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਰੂਪਂ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਵਾ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਵਾ ਓਲਾਰਿਕਂ ਵਾ ਸੁਖੁਮਂ ਵਾ ਹੀਨਂ ਵਾ ਪਣੀਤਂ ਵਾ ਯਂ ਦੂਰੇ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਵਾ, ਤਦੇਕਜ੍ਝਂ ਅਭਿਸਂਯੂਹਿਤ੍ਵਾ ਅਭਿਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਯਾ ਕਾਚਿ ਵੇਦਨਾ... ਯਾ ਕਾਚਿ ਸਞ੍ਞਾ... ਯੇ ਕੇਚਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾ... ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ...ਪੇ॰... ਅਭਿਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੨,੨੬) –

ਏਵਂ ਖਨ੍ਧਾ ਵਿਤ੍ਥਾਰਿਤਾ।

ਤਤ੍ਥ **ਯਂਕਿਞ੍ਚੀ**ਤਿ ਅਨਵਸੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨਂ। **ਰੂਪ**ਨ੍ਤਿ ਅਤਿਪ੍ਪਸਙ੍ਗਨਿਯਮਨਂ। ਏਵਂ ਪਦਦ੍ਵਯੇਨਾਪਿ ਰੂਪਸ੍ਸ ਅਨਵਸੇਸਪਰਿਗ੍ਗਹੋ ਕਤੋ ਹੋਤਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਅਤੀਤਾਦਿਨਾ ਵਿਭਾਗਂ ਆਰਭਤਿ। ਤਞ੍ਹਿ ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਤੀਤਂ, ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਨਾਗਤਾਦਿਭੇਦਨ੍ਤਿ। ਏਸ ਨਯੋ ਵੇਦਨਾਦੀਸੁ।

੪੯੪. ਤਤ੍ਥ ਰੂਪਂ ਤਾਵ ਅਦ੍ਧਾਸਨ੍ਤਤਿਸਮਯਖਣਵਸੇਨ ਚਤੁਧਾ ਅਤੀਤਂ ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਤਥਾ ਅਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ।

ਤਤ੍ਥ **ਅਦ੍ਧਾਵਸੇਨ** ਤਾਵ ਏਕਸ੍ਸ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਭਵੇ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਤੀਤਂ, ਚੁਤਿਤੋ ਉਦ੍ਧਂ ਅਨਾਗਤਂ, ਉਭਿਨ੍ਨਮਨ੍ਤਰੇ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ।

ਸਨ੍ਤਤਿਵਸੇਨ ਸਭਾਗਏਕਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ ਏਕਾਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਿਯਵਸੇਨ ਵਤ੍ਤਮਾਨਮ੍ਪਿ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ, ਤਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵਿਸਭਾਗਉਤੁਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ ਅਤੀਤਂ, ਪਚ੍ਛਾ ਅਨਾਗਤਂ। ਚਿਤ੍ਤਜਂ ਏਕਵੀਥਿਏਕਜਵਨਏਕਸਮਾਪਤ੍ਤਿਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ, ਤਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਤੀਤਂ, ਪਚ੍ਛਾ ਅਨਾਗਤਂ। ਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਾਟਿਯੇਕ੍ਕਂ ਸਨ੍ਤਤਿਵਸੇਨ ਅਤੀਤਾਦਿਭੇਦੋ ਨਤ੍ਥਿ, ਤੇਸਞ੍ਞੇਵ ਪਨ ਉਤੁਆਹਾਰਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਂ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਕਵਸੇਨ ਤਸ੍ਸ ਅਤੀਤਾਦਿਭਾਵੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਸਮਯਵਸੇਨ ਏਕਮੁਹੁਤ੍ਤਪੁਬ੍ਬਣ੍ਹਸਾਯਨ੍ਹਰਤ੍ਤਿਨ੍ਦਿਵਾਦੀਸੁ ਸਮਯੇਸੁ ਸਨ੍ਤਾਨਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਂ ਤਂ ਤਂ ਸਮਯਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਨਾਮ, ਤਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਤੀਤਂ, ਪਚ੍ਛਾ ਅਨਾਗਤਂ।

ਖਣਵਸੇਨ ਉਪ੍ਪਾਦਾਦਿਖਣਤ੍ਤਯਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ, ਤਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਨਾਗਤਂ, ਪਚ੍ਛਾ ਅਤੀਤਂ। ਅਪਿਚ ਅਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਕਿਚ੍ਚਂ ਅਤੀਤਂ, ਨਿਟ੍ਠਿਤਹੇਤੁਕਿਚ੍ਚਂ ਅਨਿਟ੍ਠਿਤਪਚ੍ਚਯਕਿਚ੍ਚਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ, ਉਭਯਕਿਚ੍ਚਂ ਅਸਮ੍ਪਤ੍ਤਂ ਅਨਾਗਤਂ। ਸਕਿਚ੍ਚਕ੍ਖਣੇ ਵਾ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ, ਤਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਨਾਗਤਂ, ਪਚ੍ਛਾ ਅਤੀਤਂ। ਏਤ੍ਥ ਚ ਖਣਾਦਿਕਥਾਵ ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯਾ। ਸੇਸਾ ਸਪਰਿਯਾਯਾ।

੪੯੫. ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਬਹਿਦ੍ਧਾਭੇਦੋ ਵੁਤ੍ਤਨਯੋ ਏਵ। ਅਪਿਚ ਇਧ ਨਿਯਕਜ੍ਝਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਪਰਪੁਗ੍ਗਲਿਕਮ੍ਪਿ ਚ ਬਹਿਦ੍ਧਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਓਲ਼ਾਰਿਕਸੁਖੁਮਭੇਦੋ ਵੁਤ੍ਤਨਯੋਵ।

੪੯੬. ਹੀਨਪਣੀਤਭੇਦੋ ਦੁਵਿਧੋ ਪਰਿਯਾਯਤੋ ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯਤੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਅਕਨਿਟ੍ਠਾਨਂ ਰੂਪਤੋ ਸੁਦਸ੍ਸੀਨਂ ਰੂਪਂ ਹੀਨਂ। ਤਦੇਵ ਸੁਦਸ੍ਸਾਨਂ ਰੂਪਤੋ ਪਣੀਤਂ। ਏਵਂ ਯਾਵ ਨਰਕਸਤ੍ਤਾਨਂ ਰੂਪਂ, ਤਾਵ ਪਰਿਯਾਯਤੋ ਹੀਨਪਣੀਤਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯਤੋ ਪਨ ਯਤ੍ਥ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਤਂ ਹੀਨਂ। ਯਤ੍ਥ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਂ, ਤਂ ਪਣੀਤਂ।

ਦੂਰੇ ਸਨ੍ਤਿਕੇਤਿ ਇਦਮ੍ਪਿ ਵੁਤ੍ਤਨਯਮੇਵ। ਅਪਿਚ ਓਕਾਸਤੋਪੇਤ੍ਥ ਉਪਾਦਾਯੁਪਾਦਾਯ ਦੂਰਸਨ੍ਤਿਕਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੪੯੭. **ਤਦੇਕਜ੍ਝਂ ਅਭਿਸਂਯੂਹਿਤ੍ਵਾ ਅਭਿਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਤਂ ਅਤੀਤਾਦੀਹਿ ਪਦੇਹਿ ਵਿਸੁਂ ਵਿਸੁਂ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ ਰੂਪਂ ਸਬ੍ਬਂ ਰੁਪ੍ਪਨਲਕ੍ਖਣਸਙ੍ਖਾਤੇ ਏਕਵਿਧਭਾਵੇ ਪਞ੍ਞਾਯ ਰਾਸਿਂ ਕਤ੍ਵਾ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀਤਿ ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੋ। ਏਤੇਨ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਰੂਪਂ ਰੁਪ੍ਪਨਲਕ੍ਖਣੇ ਰਾਸਿਭਾਵੂਪਗਮਨੇਨ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋਤਿ ਦਸ੍ਸਿਤਂ ਹੋਤਿ। ਨ ਹਿ ਰੂਪਤੋ ਅਞ੍ਞੋ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਨਾਮ ਅਤ੍ਥਿ।

੪੯੮. ਯਥਾ ਚ ਰੂਪਂ, ਏਵਂ ਵੇਦਨਾਦਯੋਪਿ ਵੇਦਯਿਤਲਕ੍ਖਣਾਦੀਸੁ ਰਾਸਿਭਾਵੂਪਗਮਨੇਨ। ਨ ਹਿ ਵੇਦਨਾਦੀਹਿ ਅਞ੍ਞੇ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਾਦਯੋ ਨਾਮ ਅਤ੍ਥਿ।

ਅਤੀਤਾਦਿਵਿਭਾਗੇ ਪਨੇਤ੍ਥ ਸਨ੍ਤਤਿਵਸੇਨ ਖਣਾਦਿਵਸੇਨ ਚ ਵੇਦਨਾਯ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਭਾਵੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ **ਸਨ੍ਤਤਿਵਸੇਨ** ਏਕਵੀਥਿਏਕਜਵਨਏਕਸਮਾਪਤ੍ਤਿਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ ਏਕਵੀਥਿਵਿਸਯਸਮਾਯੋਗਪ੍ਪਵਤ੍ਤਾ ਚ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ, ਤਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਤੀਤਾ, ਪਚ੍ਛਾ ਅਨਾਗਤਾ। **ਖਣਾਦਿਵਸੇਨ** ਖਣਤ੍ਤਯਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਪਰਨ੍ਤਮਜ੍ਝਤ੍ਤਗਤਾ ਸਕਿਚ੍ਚਞ੍ਚ ਕੁਰੁਮਾਨਾ ਵੇਦਨਾ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ, ਤਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਤੀਤਾ, ਪਚ੍ਛਾ ਅਨਾਗਤਾ। ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਬਹਿਦ੍ਧਾਭੇਦੋ ਨਿਯਕਜ੍ਝਤ੍ਤਵਸੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੪੯੯. ਓਲ਼ਾਰਿਕਸੁਖੁਮਭੇਦੋ ''ਅਕੁਸਲਾ ਵੇਦਨਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਕੁਸਲਾਬ੍ਯਾਕਤਾ ਵੇਦਨਾ ਸੁਖੁਮਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਵਿਭਂ· ੧੧) ਨਯੇਨ ਵਿਭਙ੍ਗੇ ਵੁਤ੍ਤੇਨ ਜਾਤਿਸਭਾਵਪੁਗ੍ਗਲਲੋਕਿਯਲੋਕੁਤ੍ਤਰਵਸੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **ਜਾਤਿਵਸੇਨ** ਤਾਵ ਅਕੁਸਲਾ ਵੇਦਨਾ ਸਾਵਜ੍ਜਕਿਰਿਯਹੇਤੁਤੋ, ਕਿਲੇਸਸਨ੍ਤਾਪਭਾਵਤੋ ਚ ਅਵੂਪਸਨ੍ਤਵੁਤ੍ਤੀਤਿ ਕੁਸਲਵੇਦਨਾਯ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਸਬ੍ਯਾਪਾਰਤੋ, ਸਉਸ੍ਸਾਹਤੋ, ਸਵਿਪਾਕਤੋ, ਕਿਲੇਸਸਨ੍ਤਾਪਭਾਵਤੋ, ਸਾਵਜ੍ਜਤੋ ਚ ਵਿਪਾਕਾਬ੍ਯਾਕਤਾਯ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਸਵਿਪਾਕਤੋ, ਕਿਲੇਸਸਨ੍ਤਾਪਭਾਵਤੋ, ਸਬ੍ਯਾਬਜ੍ਝਤੋ, ਸਾਵਜ੍ਜਤੋ ਚ ਕਿਰਿਯਾਬ੍ਯਾਕਤਾਯ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ। ਕੁਸਲਾਬ੍ਯਾਕਤਾ ਪਨ ਵੁਤ੍ਤਵਿਪਰਿਯਾਯਤੋ ਅਕੁਸਲਾਯ ਸੁਖੁਮਾ। ਦ੍ਵੇਪਿ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਵੇਦਨਾ ਸਬ੍ਯਾਪਾਰਤੋ, ਸਉਸ੍ਸਾਹਤੋ, ਸਵਿਪਾਕਤੋ ਚ ਯਥਾਯੋਗਂ ਦੁਵਿਧਾਯਪਿ ਅਬ੍ਯਾਕਤਾਯ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ , ਵੁਤ੍ਤਵਿਪਰਿਯਾਯੇਨ ਦੁਵਿਧਾਪਿ ਅਬ੍ਯਾਕਤਾ ਤਾਹਿ ਸੁਖੁਮਾ। ਏਵਂ ਤਾਵ ਜਾਤਿਵਸੇਨ ਓਲ਼ਾਰਿਕਸੁਖੁਮਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੫੦੦. **ਸਭਾਵਵਸੇਨ** ਪਨ ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ ਨਿਰਸ੍ਸਾਦਤੋ, ਸਵਿਪ੍ਫਾਰਤੋ, ਖੋਭਕਰਣਤੋ, ਉਬ੍ਬੇਜਨੀਯਤੋ, ਅਭਿਭਵਨਤੋ ਚ ਇਤਰਾਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਇਤਰਾ ਪਨ ਦ੍ਵੇ ਸਾਤਤੋ, ਸਨ੍ਤਤੋ, ਪਣੀਤਤੋ, ਮਨਾਪਤੋ, ਮਜ੍ਝਤ੍ਤਤੋ ਚ ਯਥਾਯੋਗਂ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਸੁਖੁਮਾ।

ਉਭੋ ਪਨ ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਾ ਸਵਿਪ੍ਫਾਰਤੋ, ਖੋਭਕਰਣਤੋ, ਪਾਕਟਤੋ ਚ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾਯ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਸਾ ਵੁਤ੍ਤਵਿਪਰਿਯਾਯੇਨ ਤਦੁਭਯਤੋ ਸੁਖੁਮਾ। ਏਵਂ ਸਭਾਵਵਸੇਨ ਓਲ਼ਾਰਿਕਸੁਖੁਮਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੫੦੧. **ਪੁਗ੍ਗਲਵਸੇਨ** ਪਨ ਅਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾ ਨਾਨਾਰਮ੍ਮਣੇ ਵਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਭਾਵਤੋ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾਯ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਵਿਪਰਿਯਾਯੇਨ ਇਤਰਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਏਵਂ ਪੁਗ੍ਗਲਵਸੇਨ ਓਲ਼ਾਰਿਕਸੁਖੁਮਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਲੋਕਿਯਲੋਕੁਤ੍ਤਰਵਸੇਨ ਪਨ ਸਾਸਵਾ ਵੇਦਨਾ ਲੋਕਿਯਾ, ਸਾ ਆਸਵੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਹੇਤੁਤੋ, ਓਘਨਿਯਤੋ, ਯੋਗਨਿਯਤੋ, ਗਨ੍ਥਨਿਯਤੋ, ਨੀਵਰਣਿਯਤੋ, ਉਪਾਦਾਨਿਯਤੋ, ਸਂਕਿਲੇਸਿਕਤੋ, ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸਾਧਾਰਣਤੋ ਚ ਅਨਾਸਵਾਯ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ। ਸਾ ਵਿਪਰਿਯਾਯੇਨ ਸਾਸਵਾਯ ਸੁਖੁਮਾ। ਏਵਂ ਲੋਕਿਯਲੋਕੁਤ੍ਤਰਵਸੇਨ ਓਲ਼ਾਰਿਕਸੁਖੁਮਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੫੦੨. ਤਤ੍ਥ ਜਾਤਿਆਦਿਵਸੇਨ ਸਮ੍ਭੇਦੋ ਪਰਿਹਰਿਤਬ੍ਬੋ। ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਹਿ ਵੇਦਨਾ ਜਾਤਿਵਸੇਨ ਅਬ੍ਯਾਕਤਤ੍ਤਾ ਸੁਖੁਮਾਪਿ ਸਮਾਨਾ ਸਭਾਵਾਦਿਵਸੇਨ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ ਹੋਤਿ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ''ਅਬ੍ਯਾਕਤਾ ਵੇਦਨਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ। ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਅਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ। ਸਾਸਵਾ ਵੇਦਨਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ। ਅਨਾਸਵਾ ਵੇਦਨਾ ਸੁਖੁਮਾ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੧੧)। ਯਥਾ ਚ ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ, ਏਵਂ ਸੁਖਾਦਯੋਪਿ ਜਾਤਿਵਸੇਨ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ ਸਭਾਵਾਦਿਵਸੇਨ ਸੁਖੁਮਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਯਥਾ ਜਾਤਿਆਦਿਵਸੇਨ ਸਮ੍ਭੇਦੋ ਨ ਹੋਤਿ, ਤਥਾ ਵੇਦਨਾਨਂ ਓਲ਼ਾਰਿਕਸੁਖੁਮਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ – ਅਬ੍ਯਾਕਤਾ ਜਾਤਿਵਸੇਨ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾਹਿ ਸੁਖੁਮਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਅਬ੍ਯਾਕਤਾ? ਕਿਂ ਦੁਕ੍ਖਾ? ਕਿਂ ਸੁਖਾ? ਕਿਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ? ਕਿਂ ਅਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ? ਕਿਂ ਸਾਸਵਾ ? ਕਿਂ ਅਨਾਸਵਾਤਿ? ਏਵਂ ਸਭਾਵਾਦਿਭੇਦੋ ਨ ਪਰਾਮਸਿਤਬ੍ਬੋ। ਏਸ ਨਯੋ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ।

ਅਪਿਚ ਤਂ ਤਂ ਵਾ ਪਨ ਵੇਦਨਂ ਉਪਾਦਾਯੁਪਾਦਾਯ ਵੇਦਨਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਸੁਖੁਮਾ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾਤਿ ਵਚਨਤੋ ਅਕੁਸਲਾਦੀਸੁਪਿ ਲੋਭਸਹਗਤਾਯ ਦੋਸਸਹਗਤਾ ਵੇਦਨਾ ਅਗ੍ਗਿ ਵਿਯ ਅਤ੍ਤਨੋ ਨਿਸ੍ਸਯਦਹਨਤੋ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਲੋਭਸਹਗਤਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਦੋਸਸਹਗਤਾਪਿ ਨਿਯਤਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਅਨਿਯਤਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਨਿਯਤਾਪਿ ਕਪ੍ਪਟ੍ਠਿਤਿਕਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਇਤਰਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਕਪ੍ਪਟ੍ਠਿਤਿਕਾਸੁਪਿ ਅਸਙ੍ਖਾਰਿਕਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਇਤਰਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਲੋਭਸਹਗਤਾ ਪਨ ਦਿਟ੍ਠਿਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਇਤਰਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਸਾਪਿ ਨਿਯਤਾ ਕਪ੍ਪਟ੍ਠਿਤਿਕਾ ਅਸਙ੍ਖਾਰਿਕਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਇਤਰਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਅਵਿਸੇਸੇਨ ਚ ਅਕੁਸਲਾ ਬਹੁਵਿਪਾਕਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਅਪ੍ਪਵਿਪਾਕਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਕੁਸਲਾ ਪਨ ਅਪ੍ਪਵਿਪਾਕਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਬਹੁਵਿਪਾਕਾ ਸੁਖੁਮਾ।

ਅਪਿਚ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ। ਰੂਪਾਵਚਰਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਤਤੋ ਅਰੂਪਾਵਚਰਾ। ਤਤੋ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾ। ਕਾਮਾਵਚਰਾ ਦਾਨਮਯਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ। ਸੀਲਮਯਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਤਤੋ ਭਾਵਨਾਮਯਾ। ਭਾਵਨਾਮਯਾਪਿ ਦੁਹੇਤੁਕਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ। ਤਿਹੇਤੁਕਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਤਿਹੇਤੁਕਾਪਿ ਸਸਙ੍ਖਾਰਿਕਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ। ਅਸਙ੍ਖਾਰਿਕਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਰੂਪਾਵਚਰਾ ਚ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਿਕਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ...ਪੇ॰... ਪਞ੍ਚਮਜ੍ਝਾਨਿਕਾ ਸੁਖੁਮਾ। ਅਰੂਪਾਵਚਰਾ ਚ ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ...ਪੇ॰... ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਸੁਖੁਮਾਵ। ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾ ਚ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ...ਪੇ॰... ਅਰਹਤ੍ਤਮਗ੍ਗਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਸੁਖੁਮਾਵ। ਏਸ ਨਯੋ ਤਂ ਤਂ ਭੂਮਿਵਿਪਾਕਕਿਰਿਯਵੇਦਨਾਸੁ ਚ ਦੁਕ੍ਖਾਦਿਅਸਮਾਪਨ੍ਨਾਦਿਸਾਸਵਾਦਿਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਵੇਦਨਾਸੁ ਚ।

ਓਕਾਸਵਸੇਨ ਚਾਪਿ ਨਿਰਯੇ ਦੁਕ੍ਖਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ। ਤਿਰਚ੍ਛਾਨਯੋਨਿਯਂ ਸੁਖੁਮਾ...ਪੇ॰... ਪਰਨਿਮ੍ਮਿਤਵਸਵਤ੍ਤੀਸੁ ਸੁਖੁਮਾਵ। ਯਥਾ ਚ ਦੁਕ੍ਖਾ, ਏਵਂ ਸੁਖਾਪਿ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਯਥਾਨੁਰੂਪਂ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਾ। ਵਤ੍ਥੁਵਸੇਨ ਚਾਪਿ ਹੀਨਵਤ੍ਥੁਕਾ ਯਾ ਕਾਚਿ ਵੇਦਨਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਪਣੀਤਵਤ੍ਥੁਕਾ ਸੁਖੁਮਾ।

ਹੀਨਪਣੀਤਭੇਦੇ ਯਾ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ, ਸਾ ਹੀਨਾ। ਯਾ ਚ ਸੁਖੁਮਾ, ਸਾ ਪਣੀਤਾਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

੫੦੩. ਦੂਰਪਦਂ ਪਨ ‘‘ਅਕੁਸਲਾ ਵੇਦਨਾ ਕੁਸਲਾਬ੍ਯਾਕਤਾਹਿ ਵੇਦਨਾਹਿ ਦੂਰੇ’’। ਸਨ੍ਤਿਕੇਪਦਂ ‘‘ਅਕੁਸਲਾ ਵੇਦਨਾ ਅਕੁਸਲਾਯ ਵੇਦਨਾਯ ਸਨ੍ਤਿਕੇ’’ਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਵਿਭਙ੍ਗੇ ਵਿਭਤ੍ਤਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਕੁਸਲਾ ਵੇਦਨਾ ਵਿਸਭਾਗਤੋ, ਅਸਂਸਟ੍ਠਤੋ, ਅਸਰਿਕ੍ਖਤੋ ਚ ਕੁਸਲਾਬ੍ਯਾਕਤਾਹਿ ਦੂਰੇ, ਤਥਾ ਕੁਸਲਾਬ੍ਯਾਕਤਾ ਅਕੁਸਲਾਯ। ਏਸ ਨਯੋ ਸਬ੍ਬਵਾਰੇਸੁ। ਅਕੁਸਲਾ ਪਨ ਵੇਦਨਾ ਸਭਾਗਤੋ, ਸਰਿਕ੍ਖਤੋ ਚ ਅਕੁਸਲਾਯ ਸਨ੍ਤਿਕੇਤਿ। ਇਦਂ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਅਤੀਤਾਦਿਵਿਭਾਗੇ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾਮੁਖਂ। ਤਂਤਂਵੇਦਨਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਂ ਪਨ ਸਞ੍ਞਾਦੀਨਮ੍ਪਿ ਏਵਮੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਕਮਾਦਿਵਿਨਿਚ੍ਛਯਕਥਾ

੫੦੪. ਏਵਂ ਵਿਦਿਤ੍ਵਾ ਚ ਪੁਨ ਏਤੇਸ੍ਵੇਵ –

ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਞਾਣਭੇਦਤ੍ਥਂ, ਕਮਤੋਥ ਵਿਸੇਸਤੋ।
ਅਨੂਨਾਧਿਕਤੋ ਚੇਵ, ਉਪਮਾਤੋ ਤਥੇਵ ਚ॥

ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਤੋ ਦ੍ਵਿਧਾ ਏਵਂ, ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਸ੍ਸਤ੍ਥਸਿਦ੍ਧਿਤੋ।
ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਨਯੋ ਸਮ੍ਮਾ, ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਭਾਵਿਨਾ॥

ਤਤ੍ਥ **ਕਮਤੋ**ਤਿ ਇਧ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮੋ, ਪਹਾਨਕ੍ਕਮੋ, ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮੋ, ਭੂਮਿਕ੍ਕਮੋ, ਦੇਸਨਾਕ੍ਕਮੋਤਿ ਬਹੁਵਿਧੋ ਕਮੋ।

ਤਤ੍ਥ ‘‘ਪਠਮਂ ਕਲਲਂ ਹੋਤਿ, ਕਲਲਾ ਹੋਤਿ ਅਬ੍ਬੁਦ’’ਨ੍ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੩੫) ਏਵਮਾਦਿ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮੋ। ‘‘ਦਸ੍ਸਨੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਭਾਵਨਾਯ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਧਮ੍ਮਾ’’ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ਤਿਕਮਾਤਿਕਾ ੮) ਏਵਮਾਦਿ ਪਹਾਨਕ੍ਕਮੋ। ‘‘ਸੀਲਵਿਸੁਦ੍ਧਿ, ਚਿਤ੍ਤਵਿਸੁਦ੍ਧੀ’’ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੫੯; ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੪੧) ਏਵਮਾਦਿ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮੋ। ‘‘ਕਾਮਾਵਚਰਾ, ਰੂਪਾਵਚਰਾ’’ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੯੮੭) ਏਵਮਾਦਿ ਭੂਮਿਕ੍ਕਮੋ। ‘‘ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ’’ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੪੫) ਵਾ, ‘‘ਦਾਨਕਥਂ, ਸੀਲਕਥ’’ਨ੍ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੯੮) ਵਾ ਏਵਮਾਦਿ ਦੇਸਨਾਕ੍ਕਮੋ। ਤੇਸੁ ਇਧ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮੋ ਤਾਵ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਕਲਲਾਦੀਨਂ ਵਿਯ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਿਯਵਵਤ੍ਥਾਨੇਨ ਅਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ। ਨ ਪਹਾਨਕ੍ਕਮੋ, ਕੁਸਲਾਬ੍ਯਾਕਤਾਨਂ ਅਪ੍ਪਹਾਤਬ੍ਬਤੋ। ਨਪਟਿਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮੋ, ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਅਪ੍ਪਟਿਪਜ੍ਜਨੀਯਤੋ। ਨ ਭੂਮਿਕ੍ਕਮੋ, ਵੇਦਨਾਦੀਨਂ ਚਤੁਭੂਮਿਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਤ੍ਤਾ। ਦੇਸਨਾਕ੍ਕਮੋ ਪਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ।

ਅਭੇਦੇਨ ਹਿ ਪਞ੍ਚਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਅਤ੍ਤਗਾਹਪਤਿਤਂ ਵੇਨੇਯ੍ਯਜਨਂ ਸਮੂਹਘਨਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗਦਸ੍ਸਨੇਨ ਅਤ੍ਤਗਾਹਤੋ ਮੋਚੇਤੁਕਾਮੋ ਭਗਵਾ ਹਿਤਕਾਮੋ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਜਨਸ੍ਸ ਸੁਖਗਹਣਤ੍ਥਂ ਚਕ੍ਖੁਆਦੀਨਮ੍ਪਿ ਵਿਸਯਭੂਤਂ ਓਲ਼ਾਰਿਕਂ ਪਠਮਂ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਦੇਸੇਸਿ। ਤਤੋ ਇਟ੍ਠਾਨਿਟ੍ਠਰੂਪਸਂਵੇਦਨਿਕਂ ਵੇਦਨਂ। ‘‘ਯਂ ਵੇਦਯਤਿ, ਤਂ ਸਞ੍ਜਾਨਾਤੀ’’ਤਿ ਏਵਂ ਵੇਦਨਾਵਿਸਯਸ੍ਸ ਆਕਾਰਗਾਹਿਕਂ ਸਞ੍ਞਂ। ਸਞ੍ਞਾਵਸੇਨ ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰਕੇ ਸਙ੍ਖਾਰੇ। ਤੇਸਂ ਵੇਦਨਾਦੀਨਂ ਨਿਸ੍ਸਯਂ ਅਧਿਪਤਿਭੂਤਞ੍ਚ ਨੇਸਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਤਾਵ ਕਮਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਨਯੋ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ।

੫੦੫. **ਵਿਸੇਸਤੋ**ਤਿ ਖਨ੍ਧਾਨਞ੍ਚ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾਨਞ੍ਚ ਵਿਸੇਸਤੋ। ਕੋ ਪਨ ਨੇਸਂ ਵਿਸੇਸੋ, ਖਨ੍ਧਾ ਤਾਵ ਅਵਿਸੇਸਤੋ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਸਾਸਵਉਪਾਦਾਨਿਯਭਾਵੇਨ ਵਿਸੇਸੇਤ੍ਵਾ। ਯਥਾਹ –

‘‘ਪਞ੍ਚ ਚੇਵ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਖਨ੍ਧੇ ਦੇਸੇਸ੍ਸਾਮਿ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਚ, ਤਂ ਸੁਣਾਥ। ਕਤਮੇ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ, ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਰੂਪਂ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ…ਪੇ॰… ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਵਾ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਯਾ ਕਾਚਿ ਵੇਦਨਾ…ਪੇ॰… ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ…ਪੇ॰… ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਵਾ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਇਮੇ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ। ਕਤਮੇ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ। ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ,

ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਰੂਪੰ...ਪੇ॰... ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਵਾ ਸਾਸਵੰ ਉਪਾਦਾਨਿਯੰ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਰੂਪੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਯਾ ਕਾਚਿ ਵੇਦਨਾ...ਪੇ॰... ਯੰਕਿਞ੍ਚਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ...ਪੇ॰... ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਵਾ ਸਾਸਵੰ ਉਪਾਦਾਨਿਯੰ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਞ੍ਞਾਣੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਇਮੇ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ''ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੪੮)।

ਏਤ੍ਥ ਚ ਯਥਾ ਵੇਦਨਾਦਯੋ ਅਨਾਸਵਾਪਿ ਅਤ੍ਥਿ, ਨ ਏਵੰ ਰੂਪੰ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨਸ੍ਸ ਰਾਸਟ੍ਠੇਨ ਖਨ੍ਧਭਾਵੋ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਯਸ੍ਮਾ ਰਾਸਟ੍ਠੇਨ ਚ ਸਾਸਵਟ੍ਠੇਨ ਚ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਭਾਵੋ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਵੇਦਨਾਦਯੋ ਪਨ ਅਨਾਸਵਾਵ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਸਾਸਵਾ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੇਸੁ। **ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ**ਤਿ ਚੇਤ੍ਥ ਉਪਾਦਾਨਗੋਚਰਾ ਖਨ੍ਧਾ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾਤਿ ਏਵਮਤ੍ਥੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ। ਇਧ ਪਨ ਸਬ੍ਬੇਪੇਤੇ ਏਕਜ੍ਝੰ ਕਤ੍ਵਾ ਖਨ੍ਧਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ।

੫੦੬. **ਅਨੂਨਾਧਿਕਤੋ**ਤਿ ਕਸ੍ਮਾ ਪਨ ਭਗਵਤਾ ਪਞ੍ਚੇਵ ਖਨ੍ਧਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਅਨੂਨਾ ਅਨਧਿਕਾਤਿ। ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਤਸਭਾਗੇਕਸਙ੍ਗਹਤੋ ਅਤ੍ਤਤ੍ਤਨਿਯਗਾਹਵਤ੍ਥੁਸ੍ਸ ਏਤਪਰਮਤੋ ਅਞ੍ਞੇਸਞ੍ਚ ਤਦਵਰੋਧਤੋ। ਅਨੇਕਪ੍ਪਭੇਦੇਸੁ ਹਿ ਸਙ੍ਖਤਧਮ੍ਮੇਸੁ ਸਭਾਗਵਸੇਨ ਸਙ੍ਗਯ੍ਹਮਾਨੇਸੁ ਰੂਪਮ੍ਪਿ ਰੂਪਸਭਾਗੇਕਸਙ੍ਗਹਵਸੇਨ ਏਕੋ ਖਨ੍ਧੋ ਹੋਤਿ। ਵੇਦਨਾ ਵੇਦਨਾਸਭਾਗੇਕਸਙ੍ਗਹਵਸੇਨ ਏਕੋ ਖਨ੍ਧੋ ਹੋਤਿ। ਏਸ ਨਯੋ ਸਞ੍ਞਾਦੀਸੁ। ਤਸ੍ਮਾ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਤਸਭਾਗੇਕਸਙ੍ਗਹਤੋ ਪਞ੍ਚੇਵ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਏਤਪਰਮਞ੍ਚੇਤੰ ਅਤ੍ਤਤ੍ਤਨਿਯਗਾਹਵਤ੍ਥੁ ਯਦਿਦੰ ਰੂਪਾਦਯੋ ਪਞ੍ਚ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ''ਰੂਪੇ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਤਿ ਰੂਪੰ ਉਪਾਦਾਯ ਰੂਪੰ ਅਭਿਨਿਵਿਸ੍ਸ ਏਵੰ ਦਿਟ੍ਠਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ 'ਏਤੰ ਮਮ, ਏਸੋਹਮਸ੍ਮਿ, ਏਸੋ ਮੇ ਅਤ੍ਤਾ'ਤਿ। ਵੇਦਨਾਯ, ਸਞ੍ਞਾਯ, ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ, ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਸਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਉਪਾਦਾਯ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਅਭਿਨਿਵਿਸ੍ਸ ਏਵੰ ਦਿਟ੍ਠਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ 'ਏਤੰ ਮਮ, ਏਸੋਹਮਸ੍ਮਿ, ਏਸੋ ਮੇ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੦੭)। ਤਸ੍ਮਾ ਅਤ੍ਤਤ੍ਤਨਿਯਗਾਹਵਤ੍ਥੁਸ੍ਸ ਏਤਪਰਮਤੋਪਿ ਪਞ੍ਚੇਵ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਯੇਪਿ ਚਞ੍ਞੇ ਸੀਲਾਦਯੋ ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤੇਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਤ੍ਤਾ ਏਤ੍ਥੇਵ ਅਵਰੋਧੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਞ੍ਞੇਸੰ ਤਦਵਰੋਧਤੋਪਿ ਪਞ੍ਚੇਵ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ ਏਵੰ ਅਨੂਨਾਧਿਕਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਨਯੋ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ।

੫੦੭. **ਉਪਮਾਤੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਹਿ ਗਿਲਾਨਸਾਲੂਪਮੋ ਰੂਪੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਗਿਲਾਨੂਪਮਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਨਿਵਾਸਟ੍ਠਾਨਤੋ। ਗੇਲਞ੍ਞੂਪਮੋ ਵੇਦਨੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਆਬਾਧਕਤ੍ਤਾ। ਗੇਲਞ੍ਞਸਮੁਟ੍ਠਾਨੂਪਮੋ ਸਞ੍ਞੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਕਾਮਸਞ੍ਞਾਦਿਵਸੇਨ ਰਾਗਾਦਿਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਵੇਦਨਾਸਬ੍ਭਾਵਾ। ਅਸਪ੍ਪਾਯਸੇਵਨੂਪਮੋ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਵੇਦਨਾਗੇਲਞ੍ਞਸ੍ਸ ਨਿਦਾਨਤ੍ਤਾ। ''ਵੇਦਨੰ ਵੇਦਨਤ੍ਥਾਯ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੭੯) ਹਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਤਥਾ ''ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਕਤਤ੍ਤਾ ਉਪਚਿਤਤ੍ਤਾ ਵਿਪਾਕੰ ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਹੋਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸਹਗਤ''ਨ੍ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੫੫੬)। ਗਿਲਾਨੂਪਮੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਵੇਦਨਾਗੇਲਞ੍ਞੇਨ ਅਪਰਿਮੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ। ਅਪਿਚ ਚਾਰਕਕਾਰਣਅਪਰਾਧਕਾਰਣਕਾਰਕਅਪਰਾਧਿਕੂਪਮਾ ਏਤੇ ਭਾਜਨਭੋਜਨਬ੍ਯਞ੍ਜਨਪਰਿਵੇਸਕਭੁਞ੍ਜਕੂਪਮਾ ਚਾਤਿ ਏਵੰ ਉਪਮਾਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਨਯੋ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ।

੫੦੮. **ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਤੋ ਦ੍ਵਿਧਾ**ਤਿ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਚਾਤਿ ਏਵੰ ਦ੍ਵਿਧਾ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਤੋਪੇਤ੍ਥ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਨਯੋ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ। **ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ** ਹਿ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਆਸੀਵਿਸੂਪਮੇ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੪.੨੩੮) ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਉਕ੍ਖਿਤ੍ਤਾਸਿਕਪਚ੍ਚਤ੍ਥਿਕਤੋ, ਭਾਰਸੁਤ੍ਤਵਸੇਨ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੨) ਭਾਰਤੋ, ਖਜ੍ਜਨੀਯਪਰਿਯਾਯਵਸੇਨ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੭੯) ਖਾਦਕਤੋ, ਯਮਕਸੁਤ੍ਤਵਸੇਨ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੮੫) ਅਨਿਚ੍ਚਦੁਕ੍ਖਾਨਤ੍ਤਸਙ੍ਖਤਵਧਕਤੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ। **ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ** ਪਨੇਤ੍ਥ ਫੇਣਪਿਣ੍ਡੋ ਵਿਯ ਰੂਪੰ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੰ, ਪਰਿਮਦ੍ਦਨਾਸਹਨਤੋ। ਉਦਕਪੁਬ੍ਬੁਲ਼ੰ ਵਿਯ ਵੇਦਨਾ, ਮੁਹੁਤ੍ਤਰਮਣੀਯਤੋ। ਮਰੀਚਿਕਾ ਵਿਯ ਸਞ੍ਞਾ, ਵਿਪ੍ਪਲਮ੍ਭਨਤੋ। ਕਦਲਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਵਿਯ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਅਸਾਰਕਤੋ। ਮਾਯਾ ਵਿਯ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ, ਵਞ੍ਚਕਤੋ। ਵਿਸੇਸਤੋ ਚ ਸੁਲ਼ਾਰਮ੍ਪਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕੰ ਰੂਪੰ ਅਸੁਭਨ੍ਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੰ। ਵੇਦਨਾ ਤੀਹਿ ਦੁਕ੍ਖਤਾਹਿ ਅਵਿਨਿਮੁਤ੍ਤਤੋ ਦੁਕ੍ਖਾਤਿ। ਸਞ੍ਞਾਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਵਿਧੇਯਤੋ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ। ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਉਦਯਬ੍ਬਯਧਮ੍ਮਤੋ ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੰ।

੫੦੯. ਏਵਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੁਸ੍ਸਤ੍ਥਸਿਦ੍ਧਿਤੋਤਿ ਏਵਞ੍ਚ ਸਙ੍ਖੇਪਵਿਤ੍ਥਾਰਵਸੇਨ ਦ੍ਵਿਧਾ ਪਸ੍ਸਤੋ ਯਾ ਅਤ੍ਥਸਿਦ੍ਧਿ ਹੋਤਿ, ਤਤੋਪਿ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਨਯੋ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ – ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਤਾਵ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਉਕ੍ਖਿਤ੍ਤਾਸਿਕਪਚ੍ਚਤ੍ਥਿਕਾਦਿਭਾਵੇਨ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਨ ਵਿਹਞ੍ਞਤਿ। ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਪਨ ਰੂਪਾਦੀਨਿ ਫੇਣਪਿਣ੍ਡਾਦਿਸਦਿਸਭਾਵੇਨ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਨ ਅਸਾਰੇਸੁ ਸਾਰਦਸ੍ਸੀ ਹੋਤਿ।

ਵਿਸੇਸਤੋ ਚ **ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਰੂਪਂ ਅਸੁਭਤੋ** ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰਾਹਾਰਂ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ, ਅਸੁਭੇ ਸੁਭਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ ਪਜਹਤਿ। ਕਾਮੋਘਂ ਉਤ੍ਤਰਤਿ, ਕਾਮਯੋਗੇਨ ਵਿਸਂਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਕਾਮਾਸਵੇਨ ਅਨਾਸਵੋ ਹੋਤਿ, ਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥਂ ਭਿਨ੍ਦਤਿ, ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ ਨ ਉਪਾਦਿਯਤਿ।

ਵੇਦਨਂ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਫਸ੍ਸਾਹਾਰਂ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ, ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ ਪਜਹਤਿ, ਭਵੋਘਂ ਉਤ੍ਤਰਤਿ, ਭਵਯੋਗੇਨ ਵਿਸਂਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਭਵਾਸਵੇਨ ਅਨਾਸਵੋ ਹੋਤਿ, ਬ੍ਯਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥਂ ਭਿਨ੍ਦਤਿ, ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਂ ਨ ਉਪਾਦਿਯਤਿ।

ਸਞ੍ਞਂ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਚ ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾਹਾਰਂ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ, ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਅਤ੍ਤਾਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ ਪਜਹਤਿ, ਦਿਟ੍ਠੋਘਂ ਉਤ੍ਤਰਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਿਯੋਗੇਨ ਵਿਸਂਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੇਨ ਅਨਾਸਵੋ ਹੋਤਿ। ਇਦਂਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਕਾਯਗਨ੍ਥਂ ਭਿਨ੍ਦਤਿ, ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ ਨ ਉਪਾਦਿਯਤਿ।

ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਹਾਰਂ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ, ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ ਪਜਹਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜੋਘਂ ਉਤ੍ਤਰਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਯੋਗੇਨ ਵਿਸਂਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੇਨ ਅਨਾਸਵੋ ਹੋਤਿ, ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸਕਾਯਗਨ੍ਥਂ ਭਿਨ੍ਦਤਿ, ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ ਨ ਉਪਾਦਿਯਤਿ।

ਏਵਂ ਮਹਾਨਿਸਂਸਂ, ਵਧਕਾਦਿਵਸੇਨ ਦਸ੍ਸਨਂ ਯਸ੍ਮਾ।
ਤਸ੍ਮਾ ਖਨ੍ਧੇ ਧੀਰੋ, ਵਧਕਾਦਿਵਸੇਨ ਪਸ੍ਸੇਯ੍ਯਾਤਿ॥

ਇਤਿ ਸਾਧੁਜਨਪਾਮੋਜ੍ਜਤ੍ਥਾਯ ਕਤੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ

ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਧਿਕਾਰੇ

ਖਨ੍ਧਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨਾਮ

ਚੁਦ੍ਦਸਮੋ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ।

੧੫. ਆਯਤਨਧਾਤੁਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

ਆਯਤਨਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੫੧੦. **ਆਯਤਨਾਨੀ**ਤਿ ਦ੍ਵਾਦਸਾਯਤਨਾਨਿ – ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਂ, ਰੂਪਾਯਤਨਂ, ਸੋਤਾਯਤਨਂ, ਸਦ੍ਦਾਯਤਨਂ, ਘਾਨਾਯਤਨਂ, ਗਨ੍ਧਾਯਤਨਂ, ਜਿਵ੍ਹਾਯਤਨਂ, ਰਸਾਯਤਨਂ, ਕਾਯਾਯਤਨਂ, ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਯਤਨਂ, ਮਨਾਯਤਨਂ, ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ –

ਅਤ੍ਥ ਲਕ੍ਖਣ ਤਾਵਤ੍ਵ, ਕਮ ਸਙ੍ਖੇਪ ਵਿਤ੍ਥਾਰਾ।
ਤਥਾ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਤੋ ਚੇਵ, ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ॥

ਤਤ੍ਥ ਵਿਸੇਸਤੋ ਤਾਵ ਚਕ੍ਖਤੀਤਿ **ਚਕ੍ਖੁ,** ਰੂਪਂ ਅਸ੍ਸਾਦੇਤਿ ਵਿਭਾਵੇਤਿ ਚਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਰੂਪਯਤੀਤਿ **ਰੂਪਂ,** ਵਣ੍ਣਵਿਕਾਰਂ ਆਪਜ੍ਜਮਾਨਂ ਹਦਯਙ੍ਗਤਭਾਵਂ ਪਕਾਸੇਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਸੁਣਾਤੀਤਿ **ਸੋਤਂ**। ਸਪ੍ਪਤੀਤਿ **ਸਦ੍ਦੋ,** ਉਦਾਹਰਿਯਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਘਾਯਤੀਤਿ **ਘਾਨਂ**। ਗਨ੍ਧਯਤੀਤਿ **ਗਨ੍ਧੋ**। ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਤ੍ਥੁਂ ਸੂਚਯਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਜੀਵਿਤਂ ਅਵ੍ਹਯਤੀਤਿ **ਜਿਵ੍ਹਾ**। ਰਸਨ੍ਤਿ ਤਂ ਸਤ੍ਤਾਤਿ **ਰਸੋ,** ਅਸ੍ਸਾਦੇਨ੍ਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਕੁਚ੍ਛਿਤਾਨਂ ਸਾਸਵਧਮ੍ਮਾਨਂ ਆਯੋਤਿ **ਕਾਯੋ। ਆਯੋ**ਤਿ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਦੇਸੋ। ਫੁਸਿਯਤੀਤਿ **ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਂ**। ਮੁਨਾਤੀਤਿ **ਮਨੋ**। ਅਤ੍ਤਨੋ ਲਕ੍ਖਣਂ ਧਾਰੇਨ੍ਤੀਤਿ **ਧਮ੍ਮਾ**।

੫੧੧. ਅਵਿਸੇਸਤੋ ਪਨ ਆਯਤਨਤੋ, ਆਯਾਨਂ ਤਨਨਤੋ, ਆਯਤਸ੍ਸ ਚ ਨਯਨਤੋ **ਆਯਤਨ**ਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਚਕ੍ਖੁਰੂਪਾਦੀਸੁ ਹਿ ਤਂਤਂਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣਾ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਸੇਨ ਸੇਨ ਅਨੁਭਵਨਾਦਿਨਾ ਕਿਚ੍ਚੇਨ ਆਯਤਨ੍ਤਿ ਉਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ ਘਟਨ੍ਤਿ, ਵਾਯਮਨ੍ਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਤੇ ਚ ਆਯਭੂਤੇ ਧਮ੍ਮੇ ਏਤਾਨਿ ਤਨੋਨ੍ਤਿ, ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ੍ਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ, ਇਦਞ੍ਚ ਅਨਮਤਗ੍ਗੇ ਸਂਸਾਰੇ ਪਵਤ੍ਤਂ ਅਤੀਵ ਆਯਤਂ ਸਂਸਾਰਦੁਕ੍ਖਂ ਯਾਵ ਨ ਨਿਵਤ੍ਤਤਿ, ਤਾਵ ਨਯਨ੍ਤੇਵ, ਪਵਤ੍ਤਯਨ੍ਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਇਤਿ ਸਬ੍ਬੇਪਿਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਆਯਤਨਤੋ, ਆਯਾਨਂ ਤਨਨਤੋ, ਆਯਤਸ੍ਸ ਚ ਨਯਨਤੋ ਆਯਤਨਂ ਆਯਤਨਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ।

੫੧੨. ਅਪਿਚ ਨਿਵਾਸਟ੍ਠਾਨਟ੍ਠੇਨ ਆਕਰਟ੍ਠੇਨ ਸਮੋਸਰਣਟ੍ਠਾਨਟ੍ਠੇਨ ਸਞ੍ਜਾਤਿਦੇਸਟ੍ਠੇਨ ਕਾਰਣਟ੍ਠੇਨ ਚ **ਆਯਤਨਂ** ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਤਥਾ ਹਿ ਲੋਕੇ ‘‘ਇਸ੍ਸਰਾਯਤਨਂ ਵਾਸੁਦੇਵਾਯਤਨ’’ਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁ ਨਿਵਾਸਟ੍ਠਾਨਂ ਆਯਤਨਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ‘‘ਸੁਵਣ੍ਣਾਯਤਨਂ ਰਜਤਾਯਤਨ’’ਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁ ਆਕਰੋ। ਸਾਸਨੇ ਪਨ ‘‘ਮਨੋਰਮ੍ਮੇ ਆਯਤਨੇ ਸੇਵਨ੍ਤਿ ਨਂ ਵਿਹਙ੍ਗਮਾ’’ਤਿਆਦੀਸੁ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੫.੩੮) ਸਮੋਸਰਣਟ੍ਠਾਨਂ। ‘‘ਦਕ੍ਖਿਣਾਪਥੋ ਗੁਨ੍ਨਂ ਆਯਤਨ’’ਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁ ਸਞ੍ਜਾਤਿਦੇਸੋ। ‘‘ਤਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰੇਵ ਸਕ੍ਖਿਭਬ੍ਬਤਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿਆਯਤਨੇ’’ਤਿਆਦੀਸੁ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੦੨) ਕਾਰਣਂ।

ਚਕ੍ਖੁਆਦੀਸੁ ਚਾਪਿ ਤੇ ਤੇ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਨਿਵਸਨ੍ਤਿ ਤਦਾਯਤ੍ਤਵੁਤ੍ਤਿਤਾਯਾਤਿ ਚਕ੍ਖਾਦਯੋ ਚ ਨੇਸਂ ਨਿਵਾਸਟ੍ਠਾਨਂ। ਚਕ੍ਖਾਦੀਸੁ ਚ ਤੇ ਆਕਿਣ੍ਣਾ ਤਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤਤ੍ਤਾ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤਾ ਚਾਤਿ ਚਕ੍ਖਾਦਯੋ ਨੇਸਂ ਆਕਰੋ। ਚਕ੍ਖਾਦਯੋ ਚ ਨੇਸਂ ਸਮੋਸਰਣਟ੍ਠਾਨਂ, ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਵਤ੍ਥੁਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਸਮੋਸਰਣਤੋ। ਚਕ੍ਖਾਦਯੋ ਚ ਨੇਸਂ ਸਞ੍ਜਾਤਿਦੇਸੋ, ਤਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਾਰਮ੍ਮਣਭਾਵੇਨ ਤਤ੍ਥੇਵ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ। ਚਕ੍ਖਾਦਯੋ ਚ ਨੇਸਂ ਕਾਰਣਂ, ਤੇਸਂ ਅਭਾਵੇ ਅਭਾਵਤੋਤਿ। ਇਤਿ ਨਿਵਾਸਟ੍ਠਾਨਟ੍ਠੇਨ, ਆਕਰਟ੍ਠੇਨ, ਸਮੋਸਰਣਟ੍ਠਾਨਟ੍ਠੇਨ, ਸਞ੍ਜਾਤਿਦੇਸਟ੍ਠੇਨ, ਕਾਰਣਟ੍ਠੇਨਚਾਤਿ ਇਮੇਹਿਪਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਏਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਆਯਤਨਂ ਆਯਤਨਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ।

ਤਸ੍ਮਾ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਨ ਅਤ੍ਥੇਨ ਚਕ੍ਖੁ ਚ ਤਂ ਆਯਤਨਞ੍ਚਾਤਿ **ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਂ**...ਪੇ॰... ਧਮ੍ਮਾ ਚ ਤੇ ਆਯਤਨਞ੍ਚਾਤਿ **ਧਮ੍ਮਾਯਤਨ**ਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਤਾਵੇਤ੍ਥ **ਅਤ੍ਥਤੋ** ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੫੧੩. **ਲਕ੍ਖਣਾ**ਤਿ ਚਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਲਕ੍ਖਣਤੋਪੇਤ੍ਥ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ। ਤਾਨਿ ਚ ਪਨ ਤੇਸਂ ਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਖਨ੍ਧਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ।

ਤਾਵਤ੍ਵਤੋਤਿ ਤਾਵਭਾਵਤੋ। ਇਦਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ – ਚਕ੍ਖਾਦਯੋਪਿ ਹਿ ਧਮ੍ਮਾ ਏਵ, ਏਵਂ ਸਤਿ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਮਿਚ੍ਚੇਵ ਅਵਤ੍ਵਾ ਕਸ੍ਮਾ ਦ੍ਵਾਦਸਾਯਤਨਾਨੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨੀਤਿ ਚੇ। ਛਵਿਞ੍ਞਾਣਕਾਯੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣਵਵਤ੍ਥਾਨਤੋ ਇਧ ਛਨ੍ਨਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕਾਯਾਨਂ ਦ੍ਵਾਰਭਾਵੇਨ ਆਰਮ੍ਮਣਭਾਵੇਨ ਚ ਵਵਤ੍ਥਾਨਤੋ ਅਯਮੇਤੇਸਂ ਭੇਦੋ ਹੋਤੀਤਿ ਦ੍ਵਾਦਸ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ, ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਵੀਥਿਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਹਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕਾਯਸ੍ਸ ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਮੇਵ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਦ੍ਵਾਰਂ, ਰੂਪਾਯਤਨਮੇਵ ਚਾਰਮ੍ਮਣਂ, ਤਥਾ ਇਤਰਾਨਿ ਇਤਰੇਸਂ। ਛਟ੍ਠਸ੍ਸ ਪਨ ਭਵਙ੍ਗਮਨਸਙ੍ਖਾਤੋ ਮਨਾਯਤਨੇਕਦੇਸੋਵ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਦ੍ਵਾਰਂ, ਅਸਾਧਾਰਣਮੇਵ ਚ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣਨ੍ਤਿ । ਇਤਿ ਛਨ੍ਨਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕਾਯਾਨਂ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣਵਵਤ੍ਥਾਨਤੋ ਦ੍ਵਾਦਸ ਵੁਤ੍ਤਾਨੀਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਤਾਵਤ੍ਵਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੫੧੪. **ਕਮਤੋ**ਤਿ ਇਧਾਪਿ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮਾਦੀਸੁ ਦੇਸਨਾਕ੍ਕਮੋਵ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕੇਸੁ ਹਿ ਆਯਤਨੇਸੁ ਸਨਿਦਸ੍ਸਨਸਪ੍ਪਟਿਘਵਿਸਯਤ੍ਤਾ ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਂ ਪਾਕਟਨ੍ਤਿ ਪਠਮਂ ਦੇਸਿਤਂ, ਤਤੋ ਅਨਿਦਸ੍ਸਨਸਪ੍ਪਟਿਘਵਿਸਯਾਨਿ ਸੋਤਾਯਤਨਾਦੀਨਿ। ਅਥ ਵਾ ਦਸ੍ਸਨਾਨੁਤ੍ਤਰਿਯਸਵਨਾਨੁਤ੍ਤਰਿਯਹੇਤੁਭਾਵੇਨ ਬਹੂਪਕਾਰਤ੍ਤਾ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕੇਸੁ ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਸੋਤਾਯਤਨਾਨਿ ਪਠਮਂ ਦੇਸਿਤਾਨਿ, ਤਤੋ ਘਾਨਾਯਤਨਾਦੀਨਿ ਤੀਣਿ, ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਗੋਚਰਵਿਸਯਤ੍ਤਾ ਅਨ੍ਤੇ ਮਨਾਯਤਨਂ, ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਾਦੀਨਂ ਪਨ ਗੋਚਰਤ੍ਤਾ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਅਨ੍ਤਰਨ੍ਤਰਾਨਿ ਬਾਹਿਰੇਸੁ ਰੂਪਾਯਤਨਾਦੀਨਿ। ਅਪਿਚ ਵਿਞ੍ਞਾਣੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕਾਰਣਵਵਤ੍ਥਾਨਤੋਪਿ ਅਯਮੇਤੇਸਂ ਕਮੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ‘‘ਚਕ੍ਖੁਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਰੂਪੇ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ...ਪੇ॰... ਮਨਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਧਮ੍ਮੇ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣ’’ਨ੍ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੪੨੧; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੪੩)। ਏਵਂ ਕਮਤੋਪੇਤ੍ਥ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੫੧੫. **ਸਙ੍ਖੇਪਵਿਤ੍ਥਾਰਾ**ਤਿ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਹਿ ਮਨਾਯਤਨਸ੍ਸ ਚੇਵ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨੇਕਦੇਸਸ੍ਸ ਚ ਨਾਮੇਨ ਤਦਵਸੇਸਾਨਞ੍ਚ ਆਯਤਨਾਨਂ ਰੂਪੇਨ ਸਙ੍ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ ਦ੍ਵਾਦਸਾਪਿ ਆਯਤਨਾਨਿ ਨਾਮਰੂਪਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹੋਨ੍ਤਿ। **ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ** ਪਨ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕੇਸੁ ਤਾਵ ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਂ ਜਾਤਿਵਸੇਨ ਚਕ੍ਖੁਪਸਾਦਮਤ੍ਤਮੇਵ, ਪਚ੍ਚਯਗਤਿਨਿਕਾਯਪੁਗ੍ਗਲਭੇਦਤੋ ਪਨ ਅਨਨ੍ਤਪ੍ਪਭੇਦਂ। ਤਥਾ ਸੋਤਾਯਤਨਾਦੀਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ। ਮਨਾਯਤਨਂ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਵਿਪਾਕਕਿਰਿਯਵਿਞ੍ਞਾਣਭੇਦੇਨ ਏਕੂਨਨਵੁਤਿਪ੍ਪਭੇਦਂ ਏਕਵੀਸੁਤ੍ਤਰਸਤਪ੍ਪਭੇਦਞ੍ਚ। ਵਤ੍ਥੁਪਟਿਪਦਾਦਿਭੇਦਤੋ ਪਨ ਅਨਨ੍ਤਪ੍ਪਭੇਦਂ। ਰੂਪਸਦ੍ਦਗਨ੍ਧਰਸਾਯਤਨਾਨਿ ਵਿਸਭਾਗਪਚ੍ਚਯਾਦਿਭੇਦਤੋ ਅਨਨ੍ਤਪ੍ਪਭੇਦਾਨਿ। ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਯਤਨਂ ਪਥਵੀਧਾਤੁਤੇਜੋਧਾਤੁਵਾਯੋਧਾਤੁਵਸੇਨ ਤਿਪ੍ਪਭੇਦਂ। ਪਚ੍ਚਯਾਦਿਭੇਦਤੋ ਅਨੇਕਪ੍ਪਭੇਦਂ। ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਂ ਵੇਦਨਾਸਞ੍ਞਾਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਸੁਖੁਮਰੂਪਨਿਬ੍ਬਾਨਾਨਂ ਸਭਾਵਨਾਨਤ੍ਤਭੇਦਤੋ ਅਨੇਕਪ੍ਪਭੇਦਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਸਙ੍ਖੇਪਵਿਤ੍ਥਾਰਾ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੫੧੬. **ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਤੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਨ ਸਬ੍ਬਾਨੇਵ ਸਙ੍ਖਤਾਨਿ ਆਯਤਨਾਨਿ ਅਨਾਗਮਨਤੋ ਅਨਿਗ੍ਗਮਨਤੋ ਚ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾਨਿ। ਨ ਹਿ ਤਾਨਿ ਪੁਬ੍ਬੇ ਉਦਯਾ ਕੁਤੋਚਿ ਆਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਨਪਿ ਉਦ੍ਧਂ ਵਯਾ ਕੁਹਿਞ੍ਚਿ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਉਦਯਾ ਅਪ੍ਪਟਿਲਦ੍ਧਸਭਾਵਾਨਿ , ਉਦ੍ਧਂ ਵਯਾ ਪਰਿਭਿਨ੍ਨਸਭਾਵਾਨਿ, ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਪਰਨ੍ਤਵੇਮਜ੍ਝੇ ਪਚ੍ਚਯਾਯਤ੍ਤਵੁਤ੍ਤਿਤਾਯ ਅਵਸਾਨਿ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਨਾਗਮਨਤੋ ਅਨਿਗ੍ਗਮਨਤੋ ਚ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾਨਿ। ਤਥਾ ਨਿਰੀਹਕਤੋ ਅਬਜਾਪਾਰਤੋ ਚ। ਨ ਹਿ ਚਕ੍ਖੁਰੂਪਾਦੀਨਂ ਏਵਂ ਹੋਤਿ ‘‘ਅਹੋ ਵਤ ਅਮ੍ਹਾਕਂ ਸਾਮਗ੍ਗਿਯਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਨਾਮ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜੇਯਜਾ’’ਤਿ, ਨ ਚ ਤਾਨਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣੁਪ੍ਪਾਦਨਤ੍ਥਂ ਦ੍ਵਾਰਭਾਵੇਨ ਵਤ੍ਥੁਭਾਵੇਨ ਆਰਮ੍ਮਣਭਾਵੇਨ ਵਾ ਈਹਨ੍ਤਿ, ਨ ਬਜਾਪਾਰਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਧਮ੍ਮਤਾਵੇਸਾ, ਯਂ ਚਕ੍ਖੁਰੂਪਾਦਿਸਾਮਗ੍ਗਿਯਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨਿ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤੀਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਨਿਰੀਹਕਤੋ ਅਬਜਾਪਾਰਤੋ ਚ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾਨਿ। ਅਪਿਚ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾਨਿ ਸੁਞ੍ਞਗਾਮੋ ਵਿਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾਨਿ, ਧੁਵਸੁਭਸੁਖਤ੍ਤਭਾਵਵਿਰਹਿਤਤ੍ਤਾ। ਬਾਹਿਰਾਨਿ ਗਾਮਘਾਤਕਚੋਰਾ ਵਿਯ, ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾਨਂ ਅਭਿਘਾਤਕਤ੍ਤਾ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ‘‘ਚਕ੍ਖੁ,

ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਹਞ੍ਞਤਿ ਮਨਾਪਾਮਨਾਪੇਹਿ ਰੂਪੇਹੀ’’ਤਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ। ਅਪਿਚ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾਨਿ ਛ ਪਾਣਕਾ ਵਿਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾਨਿ, ਬਾਹਿਰਾਨਿ ਤੇਸਂ ਗੋਚਰਾ ਵਿਯਾਤਿ। ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਇਦਂ ਤਾਵ ਆਯਤਨਾਨਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾਮੁਖਂ।

ਧਾਤੁਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੫੧੭. ਤਦਨਨ੍ਤਰਾ ਪਨ **ਧਾਤੁਯੋ**ਤਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਧਾਤੁਯੋ – ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ, ਰੂਪਧਾਤੁ, ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਸੋਤਧਾਤੁ, ਸਦ੍ਦਧਾਤੁ, ਸੋਤਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਘਾਨਧਾਤੁ, ਗਨ੍ਧਧਾਤੁ, ਘਾਨਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਜਿਵ੍ਹਾਧਾਤੁ, ਰਸਧਾਤੁ, ਜਿਵ੍ਹਾਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਕਾਯਧਾਤੁ, ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਧਾਤੁ, ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ, ਮਨੋਧਾਤੁ, ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ, ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਤਿ। ਤਤ੍ਥ –

ਅਤ੍ਥਤੋ ਲਕ੍ਖਣਾਦੀਹਿ, ਕਮ ਤਾਵਤ੍ਵਸਙ੍ਖਤੋ।
ਪਚ੍ਚਯਾ ਅਥ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ, ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ॥

ਤਤ੍ਥ **ਅਤ੍ਥਤੋ**ਤਿ ਚਕ੍ਖਤੀਤਿ ਚਕ੍ਖੁ। ਰੂਪਯਤੀਤਿ ਰੂਪਂ। ਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਏਵਮਾਦਿਨਾ ਤਾਵ ਨਯੇਨ ਚਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਵਿਸੇਸਤ੍ਥਤੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ। ਅਵਿਸੇਸੇਨ ਪਨ ਵਿਦਹਤਿ, ਧੀਯਤੇ, ਵਿਧਾਨਂ, ਵਿਧੀਯਤੇ ਏਤਾਯ, ਏਤ੍ਥ ਵਾ ਧੀਯਤੀਤਿ ਧਾਤੁ। ਲੋਕਿਯਾ ਹਿ ਧਾਤੁਯੋ ਕਾਰਣਭਾਵੇਨ ਵਵਤ੍ਥਿਤਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਸੁਵਣ੍ਣਰਜਤਾਦਿਧਾਤੁਯੋ ਵਿਯ ਸੁਵਣ੍ਣਰਜਤਾਦਿਂ , ਅਨੇਕਪ੍ਪਕਾਰਂ ਸਂਸਾਰਦੁਕ੍ਖਂ ਵਿਦਹਨ੍ਤਿ। ਭਾਰਹਾਰੇਹਿ ਚ ਭਾਰੋ ਵਿਯ, ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਧੀਯਨ੍ਤੇ, ਧਾਰਿਯਨ੍ਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਦੁਕ੍ਖਵਿਧਾਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਚੇਸਾ, ਅਵਸਵਤ੍ਤਨਤੋ। ਏਤਾਹਿ ਚ ਕਰਣਭੂਤਾਹਿ ਸਂਸਾਰਦੁਕ੍ਖਂ ਸਤ੍ਤੇਹਿ ਅਨੁਵਿਧੀਯਤਿ। ਤਥਾਵਿਹਿਤਞ੍ਚ ਤਂ ਏਤਾਸ੍ਵੇਵ ਧੀਯਤਿ, ਠਪਿਯਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਇਤਿ ਚਕ੍ਖਾਦੀਸੁ ਏਕੇਕੋ ਧਮ੍ਮੋ ਯਥਾਸਮ੍ਭਵਂ ਵਿਦਹਤਿ, ਧੀਯਤੀਤਿਆਦਿਨਾ ਅਤ੍ਥਵਸੇਨ ਧਾਤੂਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

੫੧੮. ਅਪਿਚ ਯਥਾ ਤਿਤ੍ਥਿਯਾਨਂ ਅਤ੍ਤਾ ਨਾਮ ਸਭਾਵਤੋ ਨਤ੍ਥਿ, ਨ ਏਵਮੇਤਾ, ਏਤਾ ਪਨ ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਭਾਵਂ ਧਾਰੇਨ੍ਤੀਤਿ ਧਾਤੁਯੋ। ਯਥਾ ਲੋਕੇ ਵਿਚਿਤ੍ਤਾ ਹਰਿਤਾਲਮਨੋਸਿਲਾਦਯੋ ਸੇਲਾਵਯਵਾ ਧਾਤੁਯੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਏਵਮੇਤਾਪਿ ਧਾਤੁਯੋ ਵਿਯ ਧਾਤੁਯੋ। ਵਿਚਿਤ੍ਤਾ ਹੇਤੇ ਞਾਣਞੇਯ੍ਯਾਵਯਵਾਤਿ। ਯਥਾ ਵਾ ਸਰੀਰਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਸਮੁਦਾਯਸ੍ਸ ਅਵਯਵਭੂਤੇਸੁ ਰਸਸੋਣਿਤਾਦੀਸੁ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਵਿਸਭਾਗਲਕ੍ਖਣਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨੇਸੁ ਧਾਤੁਸਮਞ੍ਞਾ, ਏਵਮੇਤੇਸੁਪਿ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਤਭਾਵਸ੍ਸ ਅਵਯਵੇਸੁ ਧਾਤੁਸਮਞ੍ਞਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਵਿਸਭਾਗਲਕ੍ਖਣਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਾ ਹੇਤੇ ਚਕ੍ਖਾਦਯੋਤਿ। ਅਪਿਚ ਧਾਤੂਤਿ ਨਿਜ੍ਜੀਵਮਤ੍ਤਸ੍ਸੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ਤਥਾ ਹਿ ਭਗਵਾ ‘‘ਛ ਧਾਤੁਰੋ ਅਯਂ ਭਿਕ੍ਖੁ ਪੁਰਿਸੋ’’ਤਿਆਦੀਸੁ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੪੪) ਜੀਵਸਞ੍ਞਾਸਮੂਹਨਨਤ੍ਥਂ ਧਾਤੁਦੇਸਨਂ ਅਕਾਸੀਤਿ।

ਤਸ੍ਮਾ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਨ ਅਤ੍ਥੇਨ ਚਕ੍ਖੁ ਚ ਤਂ ਧਾਤੁ ਚ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ…ਪੇ॰… ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚ ਤਂ ਧਾਤੁ ਚ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਤਿ। ਏਵਂ ਤਾਵੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਤੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੫੧੯. **ਲਕ੍ਖਣਾਦਿਤੋ**ਤਿ ਚਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਲਕ੍ਖਣਾਦਿਤੋਪੇਤ੍ਥ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ। ਤਾਨਿ ਚ ਪਨ ਨੇਸਂ ਲਕ੍ਖਣਾਦੀਨਿ ਖਨ੍ਧਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ।

ਕਮਤੋਤਿ ਇਧਾਪਿ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮਾਦੀਸੁ ਦੇਸਨਾਕ੍ਕਮੋਵ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਸੋ ਚ ਪਨਾਯਂ ਹੇਤੁਫਲਾਨੁਪੁਬ੍ਬਵਵਤ੍ਥਾਨਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤੋ। ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ ਰੂਪਧਾਤੂਤਿ ਇਦਞ੍ਹਿ ਦ੍ਵਯਂ ਹੇਤੁ, ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਤਿ ਫਲਂ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ।

੫੨੦. **ਤਾਵਤ੍ਵਤੋ**ਤਿ ਤਾਵਭਾਵਤੋ। ਇਦਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ – ਤੇਸੁ ਤੇਸੁ ਹਿ ਸੁਤ੍ਤਾਭਿਧਮ੍ਮਪ੍ਪਦੇਸੇਸੁ ''ਆਭਾਧਾਤੁ, ਸੁਭਧਾਤੁ, ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਧਾਤੁ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚਾਯਤਨਧਾਤੁ, ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਧਾਤੁ, ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਧਾਤੁ, ਸਞ੍ਞਾਵੇਦਯਿਤਨਿਰੋਧਧਾਤੁ'' (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੯੫), ''ਕਾਮਧਾਤੁ , ਬ੍ਯਾਪਾਦਧਾਤੁ, ਵਿਹਿਂਸਾਧਾਤੁ, ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਧਾਤੁ, ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਧਾਤੁ, ਅਵਿਹਿਂਸਾਧਾਤੁ'' (ਵਿਭ॰ ੧੮੨; ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੦੫; ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੨੫), ''ਸੁਖਧਾਤੁ, ਦੁਕ੍ਖਧਾਤੁ, ਸੋਮਨਸ੍ਸਧਾਤੁ, ਦੋਮਨਸ੍ਸਧਾਤੁ, ਉਪੇਕ੍ਖਾਧਾਤੁ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਧਾਤੁ'' (ਵਿਭ॰ ੧੮੦; ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੨੫), ''ਆਰਮ੍ਭਧਾਤੁ, ਨਿਕ੍ਕਮਧਾਤੁ, ਪਰਕ੍ਕਮਧਾਤੁ'' (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੮੩), ''ਹੀਨਧਾਤੁ, ਮਜ੍ਝਿਮਧਾਤੁ, ਪਣੀਤਧਾਤੁ'' (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੦੫), ''ਪਥਵੀਧਾਤੁ, ਆਪੋਧਾਤੁ, ਤੇਜੋਧਾਤੁ, ਵਾਯੋਧਾਤੁ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੧੧), ਆਕਾਸਧਾਤੁ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ'' (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੨੫; ਵਿਭ॰ ੧੭੨), ''ਸਙ੍ਖਤਧਾਤੁ, ਅਸਙ੍ਖਤਧਾਤੁ'' (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੨੫), ''ਅਨੇਕਧਾਤੁ ਨਾਨਾਧਾਤੁ ਲੋਕੋ''ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੬੬; ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੪੮) ਏਵਮਾਦਯੋ ਅਞ੍ਞਾਪਿ ਧਾਤੁਯੋ ਦਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਸਤਿ ਸਬ੍ਬਾਸਂ ਵਸੇਨ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦਂ ਅਕਤ੍ਵਾ ਕਸ੍ਮਾ ਅਟ੍ਠਾਰਸਾਤਿ ਅਯਮੇਵ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ ਕਤੋਤਿ ਚੇ। ਸਭਾਵਤੋ ਵਿਜ੍ਜਮਾਨਾਨਂ ਸਬ੍ਬਧਾਤੂਨਂ ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਤ੍ਤਾ।

ਰੂਪਧਾਤੁਯੇਵ ਹਿ ਆਭਾਧਾਤੁ, ਸੁਭਧਾਤੁ ਪਨ ਰੂਪਾਦਿਪਟਿਬਦ੍ਧਾ। ਕਸ੍ਮਾ, ਸੁਭਨਿਮਿਤ੍ਤਤ੍ਤਾ। ਸੁਭਨਿਮਿਤ੍ਤਞ੍ਹਿ ਸੁਭਧਾਤੁ। ਤਞ੍ਚ ਰੂਪਾਦਿਵਿਨਿਮੁਤ੍ਤਂ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਰਮ੍ਮਣਾ ਵਾ ਰੂਪਾਦਯੋ ਏਵ ਸੁਭਧਾਤੂਤਿ ਰੂਪਾਦਿਮਤ੍ਤਮੇਵੇਸਾ। ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਧਾਤੁਆਦੀਸੁ ਚਿਤ੍ਤਂ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯੇਵ, ਸੇਸਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ। ਸਞ੍ਞਾਵੇਦਯਿਤਨਿਰੋਧਧਾਤੁ ਪਨ ਸਭਾਵਤੋ ਨਤ੍ਥਿ। ਧਾਤੁਦ੍ਵਯਨਿਰੋਧਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹਿ ਸਾ।

ਕਾਮਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਮਤ੍ਤਂ ਵਾ ਹੋਤਿ। ਯਥਾਹ – ''ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਕਾਮਧਾਤੁ? ਕਾਮਪਟਿਸਂਯੁਤ੍ਤੋ ਤਕ੍ਕੋ ਵਿਤਕ੍ਕੋ ਮਿਚ੍ਛਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੧੮੨)। ਅਟ੍ਠਾਰਸਾਪਿ ਵਾ ਧਾਤੁਯੋ। ਯਥਾਹ – ''ਹੇਟ੍ਠਤੋ ਅਵੀਚਿਨਿਰਯਂ ਪਰਿਯਨ੍ਤਂ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਉਪਰਿਤੋ ਪਰਨਿਮ੍ਮਿਤਵਸਵਤ੍ਤੀ ਦੇਵੇ ਅਨ੍ਤੋਕਰਿਤ੍ਵਾ ਯਂ ਏਤਸ੍ਮਿਂ ਅਨ੍ਤਰੇ ਏਤ੍ਥਾਵਚਰਾ ਏਤ੍ਥ ਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ ਖਨ੍ਧਧਾਤੁਆਯਤਨਾ ਰੂਪਾ ਵੇਦਨਾ ਸਞ੍ਞਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਕਾਮਧਾਤੂ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੧੮੨)।

ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਏਵ, ''ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਧਾਤੂ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੧੮੨) ਵਚਨਤੋ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਪਿ ਹੋਤਿਯੇਵ। ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਹਿਂਸਾ-ਅਬ੍ਯਾਪਾਦ-ਅਵਿਹਿਂਸਾਸੁਖ-ਦੁਕ੍ਖ-ਸੋਮਨਸ੍ਸ-ਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪੇਕ੍ਖਾ-ਅਵਿਜ੍ਜਾਆਰਮ੍ਭ-ਨਿਕ੍ਕਮ-ਪਰਕ੍ਕਮਧਾਤੁਯੋ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਯੇਵ।

ਹੀਨਮਜ੍ਝਿਮਪਣੀਤਧਾਤੁਯੋ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਧਾਤੁਮਤ੍ਤਮੇਵ। ਹੀਨਾ ਹਿ ਚਕ੍ਖਾਦਯੋ ਹੀਨਾ ਧਾਤੁ, ਮਜ੍ਝਿਮਪਣੀਤਾ ਮਜ੍ਝਿਮਾ ਚੇਵ ਪਣੀਤਾ ਚ। ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਪਨ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯੋ ਹੀਨਧਾਤੁ, ਲੋਕਿਯਾ ਕੁਸਲਾਬ੍ਯਾਕਤਾ ਉਭੋਪਿ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁਆਦਯੋ ਚ ਮਜ੍ਝਿਮਧਾਤੁ, ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾ ਪਨ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯੋ ਪਣੀਤਧਾਤੁ।

ਪਥਵੀਤੇਜੋਵਾਯੋਧਾਤੁਯੋ ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਧਾਤੁਯੇਵ, ਆਪੋਧਾਤੁ ਆਕਾਸਧਾਤੁ ਚ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਯੇਵ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦਿਸਤ੍ਤਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਸਙ੍ਖੇਪੋਯੇਵ।

ਸਤ੍ਤਰਸ ਧਾਤੁਯੋ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਏਕਦੇਸੋ ਚ ਸਙ੍ਖਤਧਾਤੁ, ਅਸਙ੍ਖਤਾ ਪਨ ਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਏਕਦੇਸੋਵ। ਅਨੇਕਧਾਤੁਨਾਨਾਧਾਤੁਲੋਕੋ ਪਨ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਧਾਤੁਪ੍ਪਭੇਦਮਤ੍ਤਮੇਵਾਤਿ। ਇਤਿ ਸਭਾਵਤੋ ਵਿਜ੍ਜਮਾਨਾਨਂ ਸਬ੍ਬਧਾਤੂਨਂ ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਤ੍ਤਾ ਅਟ੍ਠਾਰਸੇਵ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ।

੫੨੧. ਅਪਿਚ ਵਿਜਾਨਨਸਭਾਵੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਜੀਵਸਞ੍ਞੀਨਂ ਸਞ੍ਞਾਸਮੂਹਨਨਤ੍ਥਮ੍ਪਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸੇਵ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਸਨ੍ਤਿ ਹਿ ਸਤ੍ਤਾ ਵਿਜਾਨਨਸਭਾਵੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਜੀਵਸਞ੍ਞਿਨੋ, ਤੇਸਂ ਚਕ੍ਖੁਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਮਨੋਧਾਤੁਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਭੇਦੇਨ ਤਸ੍ਸ ਅਨੇਕਤਂ ਚਕ੍ਖੁਰੂਪਾਦਿਪਚ੍ਚਯਾਯਤ੍ਤਵੁਤ੍ਤਿਤਾਯ ਅਨਿਚ੍ਚਤਞ੍ਚ ਪਕਾਸੇਤ੍ਵਾ ਦੀਘਰਤ੍ਤਾਨੁਸਯਿਤਂ ਜੀਵਸਞ੍ਞਂ ਸਮੂਹਨਿਤੁਕਾਮੇਨ ਭਗਵਤਾ ਅਟ੍ਠਾਰਸ

ਧਾਤੁਯੋ ਪਕਾਸਿਤਾ। ਕਿਞ੍ਚਿ ਭਿਯ੍ਯੋ ਤਥਾ ਵੇਨੇਯ੍ਯਜਨਜ੍ਝਾਸਯਵਸੇਨ ਚ। ਯੇ ਚ ਇਮਾਯ ਅਨਤਿਸਙ੍ਖੇਪਵਿਤ੍ਥਾਰਾਯ ਦੇਸਨਾਯ ਵੇਨੇਯ੍ਯਸਤ੍ਤਾ, ਤਦਜ੍ਝਾਸਯਵਸੇਨ ਚ ਅਟ੍ਠਾਰਸੇਵ ਪਕਾਸਿਤਾ।

> ਸਙ੍ਖੇਪਵਿਤ੍ਥਾਰਨਯੇਨ ਤਥਾ ਤਥਾ ਹਿ,
> ਧਮ੍ਮਂ ਪਕਾਸਯਤਿ ਏਸ ਯਥਾ ਯਥਾਸ੍ਸ।
> ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਤੇਜਵਿਹਤਂ ਵਿਲਯਂ ਖਣੇਨ,
> ਵੇਨੇਯ੍ਯਸਤ੍ਤਹਦਯੇਸੁ ਤਮੋ ਪਯਾਤੀਤਿ॥

ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਤਾਵਤ੍ਵਤੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੫੨੨. **ਸਙ੍ਖਤੋ**ਤਿ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ ਤਾਵ ਜਾਤਿਤੋ ਏਕੋ ਧਮ੍ਮੋਤ੍ਵੇਵ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਚਕ੍ਖੁਪਸਾਦਵਸੇਨ, ਤਥਾ ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਰੂਪਸਦ੍ਦਗਨ੍ਧਰਸਧਾਤੁਯੋ ਸੋਤਪ੍ਪਸਾਦਾਦਿਵਸੇਨ, ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਧਾਤੁ ਪਨ ਪਥਵੀਤੇਜੋਵਾਯੋਵਸੇਨ ਤਯੋ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਵਿਪਾਕਵਸੇਨ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਤਥਾ ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯੋ। ਮਨੋਧਾਤੁ ਪਨ ਪਞ੍ਚਦ੍ਵਾਰਾਵਜ੍ਜਨਕੁਸਲਾਕੁਸਲਵਿਪਾਕਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਵਸੇਨ ਤਯੋ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਤਿਣ੍ਣਂ ਅਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਸੋਲ਼ਸਨ੍ਨਂ ਸੁਖੁਮਰੂਪਾਨਂ ਅਸਙ੍ਖਤਾਯ ਚ ਧਾਤੁਯਾ ਵਸੇਨ ਵੀਸਤਿ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਸੇਸਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾਬ੍ਯਾਕਤਵਿਞ੍ਞਾਣਵਸੇਨ ਛਸਤ੍ਤਤਿ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਤੋਪਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੫੨੩. **ਪਚ੍ਚਯਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਚ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ ਤਾਵ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਪੁਰੇਜਾਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਨਿਸ੍ਸਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਚ੍ਚਯਾਨਂ ਵਸੇਨ ਛਹਿ ਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਰੂਪਧਾਤੁ ਪੁਰੇਜਾਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਾਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯਾਨਂ ਵਸੇਨ ਚਤੂਹਿ ਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਏਵਂ ਸੋਤਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਆਦੀਨਂ ਸੋਤਧਾਤੁਸਦ੍ਦਧਾਤੁਆਦਯੋ। ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਪਨ ਨੇਸਂ ਆਵਜ੍ਜਨਮਨੋਧਾਤੁ ਅਨਨ੍ਤਰਸਮਨਨ੍ਤਰਨਤ੍ਥਿਵਿਗਤਾਨਨ੍ਤਰੂਪਨਿਸ੍ਸਯਵਸੇਨ ਪਞ੍ਚਹਿ ਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਾ ਚ ਪਞ੍ਚਪਿ ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਮਨੋਧਾਤੁਯਾ। ਤਥਾ ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਮਨੋਧਾਤੁ ਸਨ੍ਤੀਰਣਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ, ਸਾ ਚ ਵੋਟ੍ਠਬ੍ਬਨਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ, ਵੋਟ੍ਠਬ੍ਬਨਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਚ ਜਵਨਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ। ਜਵਨਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਪਨ ਅਨਨ੍ਤਰਾਯ ਜਵਨਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਤੇਹਿ ਚੇਵ ਪਞ੍ਚਹਿ ਆਸੇਵਨਪਚ੍ਚਯੇਨ ਚਾਤਿ ਛਹਿ ਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਏਸ ਤਾਵ ਪਞ੍ਚਦ੍ਵਾਰੇ ਨਯੋ।

ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਪਨ ਭਵਙ੍ਗਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਆਵਜ੍ਜਨਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ। ਆਵਜ੍ਜਨਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਚ ਜਵਨਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਪੁਰਿਮੇਹਿ ਪਞ੍ਚਹਿ ਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਪਨ ਸਤ੍ਤਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਨਂ ਸਹਜਾਤਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਯਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਾਦੀਹਿ ਬਹੁਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁਆਦਯੋ ਪਨ ਏਕਚ੍ਚਾ ਚ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁ ਏਕਚ੍ਚਾਯ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯਾਦੀਹਿਪਿ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਆਦੀਨਞ੍ਚ ਨ ਕੇਵਲਂ ਚਕ੍ਖੁਰੂਪਾਦਯੋ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਆਲੋਕਾਦਯੋਪਿ। ਤੇਨਾਹੁ ਪੁਬ੍ਬਾਚਰਿਯਾ –

> ‘‘ਚਕ੍ਖੁਰੂਪਾਲੋਕਮਨਸਿਕਾਰੇ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ। ਸੋਤਸਦ੍ਦਵਿਵਰਮਨਸਿਕਾਰੇ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਸੋਤਵਿਞ੍ਞਾਣਂ। ਘਾਨਗਨ੍ਧਵਾਯੁਮਨਸਿਕਾਰੇ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਘਾਨਵਿਞ੍ਞਾਣਂ। ਜਿਵ੍ਹਾਰਸਆਪਮਨਸਿਕਾਰੇ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਜਿਵ੍ਹਾਵਿਞ੍ਞਾਣਂ। ਕਾਯਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਪਥਵੀਮਨਸਿਕਾਰੇ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਂ। ਭਵਙ੍ਗਮਨਧਮ੍ਮਮਨਸਿਕਾਰੇ ਪਟਿਚ੍ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣ’’ਨ੍ਤਿ।

ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖੇਪੋ। ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਪਨ ਪਚ੍ਚਯਪ੍ਪਭੇਦੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਆਵਿਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਪਚ੍ਚਯਤੋਪਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੫੨੪. **ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਤੋ**ਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਤੋਪੇਤ੍ਥ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਸਬ੍ਬਾ ਏਵ ਹਿ ਸਙ੍ਖਤਧਾਤੁਯੋ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਪਰਨ੍ਤਵਿਵਿਤ੍ਤਤੋ ਧੁਵਸੁਭਸੁਖਤ੍ਤਭਾਵਸੁਞ੍ਞਤੋ ਪਚ੍ਚਯਾਯਤ੍ਤਵੁਤ੍ਤਿਤੋ ਚ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

ਵਿਸੇਸਤੋ ਪਨੇਤ੍ਥ ਭੇਰਿਤਲਂ ਵਿਯ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ, ਦਣ੍ਡੋ ਵਿਯ ਰੂਪਧਾਤੁ, ਸਦ੍ਦੋ ਵਿਯ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ। ਤਥਾ ਆਦਾਸਤਲਂ ਵਿਯ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ, ਮੁਖਂ ਵਿਯ ਰੂਪਧਾਤੁ, ਮੁਖਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਯ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ। ਅਥ ਵਾ ਉਚ੍ਛੁਤਿਲਾ ਵਿਯ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ, ਯਨ੍ਤਚਕ੍ਕਯਟ੍ਠਿ ਵਿਯ ਰੂਪਧਾਤੁ, ਉਚ੍ਛੁਰਸਤੇਲਾਨਿ ਵਿਯ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ। ਤਥਾ ਅਧਰਾਰਣੀ ਵਿਯ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ, ਉਤ੍ਤਰਾਰਣੀ ਵਿਯ ਰੂਪਧਾਤੁ, ਅਗ੍ਗਿ ਵਿਯ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ। ਏਸ ਨਯੋ ਸੋਤਧਾਤੁਆਦੀਸੁ।

ਮਨੋਧਾਤੁ ਪਨ ਯਥਾਸਮ੍ਭਵਤੋ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਆਦੀਨਂ ਪੁਰੇਚਰਾਨੁਚਰਾ ਵਿਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਯਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਸਲ੍ਲਮਿਵ ਸੂਲਮਿਵ ਚ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ। ਸਞ੍ਞਾਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਵੇਦਨਾਸਲ੍ਲਸੂਲਯੋਗਾਆਤੁਰਾ ਵਿਯ, ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾਨਂ ਵਾ ਸਞ੍ਞਾ ਆਸਾਦੁਕ੍ਖਜਨਨਤੋ ਰਿਤ੍ਤਮੁਟ੍ਠਿ ਵਿਯ। ਅਯਥਾਭੁਚ੍ਚਨਿਮਿਤ੍ਤਗਾਹਕਤੋ ਵਨਮਿਗੋ ਵਿਯ। ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਪਕ੍ਖਿਪਨਤੋ ਅਙ੍ਗਾਰਕਾਸੁਯਂ ਖਿਪਨਕਪੁਰਿਸਾ ਵਿਯ। ਜਾਤਿ ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਬਨ੍ਧਤੋ ਰਾਜਪੁਰਿਸਾਨੁਬਨ੍ਧਚੋਰਾ ਵਿਯ। ਸਬ੍ਬਾਨਤ੍ਥਾਵਹਸ੍ਸ ਖਨ੍ਧਸਨ੍ਤਾਨਸ੍ਸ ਹੇਤੁਤੋ ਵਿਸਰੁਕ੍ਖਬੀਜਾਨਿ ਵਿਯ। ਰੂਪਂ ਨਾਨਾਵਿਧੁਪਦ੍ਦਵਨਿਮਿਤ੍ਤਤੋ ਖੁਰਚਕ੍ਕਂ ਵਿਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ। ਅਸਙ੍ਖਤਾ ਪਨ ਧਾਤੁ ਅਮਤਤੋ ਸਨ੍ਤਤੋ ਖੇਮਤੋ ਚ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ। ਕਸ੍ਮਾ? ਸਬ੍ਬਾਨਤ੍ਥਾਵਹਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖਭੂਤਤ੍ਤਾ।

ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਵਵਤ੍ਥਾਨਾਭਾਵਤੋ ਅਰਞ੍ਞਮਕ੍ਕਟੋ ਵਿਯ, ਦੁਦ੍ਦਮਨਤੋ ਅਸ੍ਸਖਲੁਙ੍ਕੋ ਵਿਯ, ਯਤ੍ਥਕਾਮਨਿਪਾਤਿਤੋ ਵੇਹਾਸਕ੍ਖਿਤ੍ਤਦਣ੍ਡੋ ਵਿਯ, ਲੋਭਦੋਸਾਦਿਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰਕਿਲੇਸਵੇਸਯੋਗਤੋ ਰਙ੍ਗਨਟੋ ਵਿਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾਤਿ।

ਇਤਿ ਸਾਧੁਜਨਪਾਮੋਜ੍ਜਤ੍ਥਾਯ ਕਤੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ

ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਧਿਕਾਰੇ

ਆਯਤਨਧਾਤੁਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨਾਮ

ਪਨ੍ਨਰਸਮੋ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ।

੧੬. ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਚ੍ਚਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੫੨੫. ਧਾਤੂਨਂ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਉਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ ਪਨ **ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨੀ**ਤਿ ਬਾਵੀਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ – ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸੋਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਘਾਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਜਿਵ੍ਹਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਕਾਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਇਤ੍ਥਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪੁਰਿਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਦੁਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਉਪੇਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ –

ਅਤ੍ਥਤੋ ਲਕ੍ਖਣਾਦੀਹਿ, ਕਮਤੋ ਚ ਵਿਜਾਨਿਯਾ।
ਭੇਦਾਭੇਦਾ ਤਥਾ ਕਿਚ੍ਚਾ, ਭੂਮਿਤੋ ਚ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਂ॥

ਤਤ੍ਥ ਚਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਤਾਵ ਚਕ੍ਖਤੀਤਿ ਚਕ੍ਖੁਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਅਤ੍ਥੋ ਪਕਾਸਿਤੋ। ਪਚ੍ਛਿਮੇਸੁ ਪਨ ਤੀਸੁ ਪਠਮਂ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗੇ ਅਨਞ੍ਞਾਤਂ ਅਮਤਂ ਪਦਂ ਚਤੁਸਚ੍ਚਧਮ੍ਮਂ ਵਾ ਜਾਨਿਸ੍ਸਾਮੀਤਿ ਏਵਂ ਪਟਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨਤੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠਸਮ੍ਭਵਤੋ ਚ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਦੁਤਿਯਂ ਆਜਾਨਨਤੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠਸਮ੍ਭਵਤੋ ਚ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਤਤਿਯਂ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨੋ ਚਤੂਸੁ ਸਚ੍ਚੇਸੁ ਨਿਟ੍ਠਿਤਞ੍ਞਾਣਕਿਚ੍ਚਸ੍ਸ ਖੀਣਾਸਵਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨਤੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠਸਮ੍ਭਵਤੋ ਚ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ।

ਕੋ ਪਨ ਨੇਸਂ **ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠੋ** ਨਾਮਾਤਿ? ਇਨ੍ਦਲਿਙ੍ਗਟ੍ਠੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠੋ। ਇਨ੍ਦਦੇਸਿਤਟ੍ਠੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠੋ। ਇਨ੍ਦਦਿਟ੍ਠਟ੍ਠੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠੋ। ਇਨ੍ਦਸਿਟ੍ਠਟ੍ਠੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠੋ। ਇਨ੍ਦਜੁਟ੍ਠਟ੍ਠੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਟ੍ਠੋ। ਸੋ ਸਬ੍ਬੋਪਿ ਇਧ ਯਥਾਯੋਗਂ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਭਗਵਾ ਹਿ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ ਪਰਮਿਸ੍ਸਰਿਯਭਾਵਤੋ ਇਨ੍ਦੋ। ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਞ੍ਚ ਕਮ੍ਮਂ, ਕਮ੍ਮੇਸੁ ਕਸ੍ਸਚਿ ਇਸ੍ਸਰਿਯਾਭਾਵਤੋ। ਤੇਨੇਵੇਤ੍ਥ ਕਮ੍ਮਸਞ੍ਜਨਿਤਾਨਿ ਤਾਵ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਕਮ੍ਮਂ ਉਲ੍ਲਿਙ੍ਗੇਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਚ ਸਿਟ੍ਠਾਨੀਤਿ ਇਨ੍ਦਲਿਙ੍ਗਟ੍ਠੇਨ ਇਨ੍ਦਸਿਟ੍ਠਟ੍ਠੇਨ ਚ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ। ਸਬ੍ਬਾਨੇਵ ਪਨੇਤਾਨਿ ਭਗਵਤਾ ਯਥਾਭੂਤਤੋ ਪਕਾਸਿਤਾਨਿ ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਾਨਿ ਚਾਤਿ ਇਨ੍ਦਦੇਸਿਤਟ੍ਠੇਨ ਇਨ੍ਦਦਿਟ੍ਠਟ੍ਠੇਨ ਚ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ। ਤੇਨੇਵ ਭਗਵਤਾ ਮੁਨਿਨ੍ਦੇਨ ਕਾਨਿਚਿ ਗੋਚਰਾਸੇਵਨਾਯ ਕਾਨਿਚਿ ਭਾਵਨਾਸੇਵਨਾਯ ਸੇਵਿਤਾਨੀਤਿ ਇਨ੍ਦਜੁਟ੍ਠਟ੍ਠੇਨਾਪਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ।

ਅਪਿਚ ਆਧਿਪਚ੍ਚਸਙ੍ਖਾਤੇਨ ਇਸ੍ਸਰਿਯਟ੍ਠੇਨਾਪਿ ਏਤਾਨਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ। ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦਿਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਯਞ੍ਹਿ ਚਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਸਿਦ੍ਧਂ ਆਧਿਪਚ੍ਚਂ, ਤਸ੍ਮਿਂ ਤਿਕ੍ਖੇ ਤਿਕ੍ਖਤ੍ਤਾ ਮਨ੍ਦੇ ਚ ਮਨ੍ਦਤ੍ਤਾਤਿ। ਅਯਂ ਤਾਵੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਲਕ੍ਖਣਾਦੀਹੀਤਿ ਲਕ੍ਖਣਰਸਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਪਦਟ੍ਠਾਨੇਹਿਪਿ ਚਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਂ ਵਿਜਾਨਿਯਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਤਾਨਿ ਚ ਨੇਸਂ ਲਕ੍ਖਣਾਦੀਨਿ ਖਨ੍ਧਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਵੁਤ੍ਤਾਨੇਵ। ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਦੀਨਿ ਹਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਤ੍ਥਤੋ ਅਮੋਹੋਯੇਵ। ਸੇਸਾਨਿ ਤਤ੍ਥ ਸਰੂਪੇਨੇਵ ਆਗਤਾਨਿ।

੫੨੬. **ਕਮਤੋ**ਤਿ ਅਯਮ੍ਪਿ ਦੇਸਨਾਕ੍ਕਮੋਵ। ਤਤ੍ਥ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਧਮ੍ਮੇ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਅਰਿਯਭੂਮਿਪਟਿਲਾਭੋ ਹੋਤੀਤਿ ਅਤ੍ਤਭਾਵਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾਨਿ ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਦੀਨਿ ਪਠਮਂ ਦੇਸਿਤਾਨਿ। ਸੋ ਪਨ ਅਤ੍ਤਭਾਵੋ ਯਂ ਧਮ੍ਮਂ ਉਪਾਦਾਯ ਇਤ੍ਥੀਤਿ ਵਾ ਪੁਰਿਸੋਤਿ ਵਾ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਅਯਂ ਸੋਤਿ ਨਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਤਤੋ ਇਤ੍ਥਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪੁਰਿਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ। ਸੋ ਦੁਵਿਧੋਪਿ ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਟਿਬਦ੍ਧਵੁਤ੍ਤੀਤਿ ਞਾਪਨਤ੍ਥਂ ਤਤੋ ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਯਾਵ ਤਸ੍ਸ ਪਵਤ੍ਤਿ, ਤਾਵ ਏਤੇਸਂ ਵੇਦਯਿਤਾਨਂ ਅਨਿਵਤ੍ਤਿ। ਯਞ੍ਚ ਕਿਞ੍ਚਿ ਵੇਦਯਿਤਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਞਾਪਨਤ੍ਥਂ ਤਤੋ ਸੁਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਦੀਨਿ। ਤਂਨਿਰੋਧਤ੍ਥਂ ਪਨ ਏਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾਤਿ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਤਤੋ ਸਦ੍ਧਾਦੀਨਿ। ਇਮਾਯ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ ਏਸ ਧਮ੍ਮੋ ਪਠਮਂ ਅਤ੍ਤਨਿ ਪਾਤੁਭਵਤੀਤਿ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਮੋਘਭਾਵਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਤਤੋ ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਤਸ੍ਸੇਵ ਫਲਤ੍ਤਾ ਤਤੋ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਤੋ ਚ ਤਤੋ ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ। ਤਤੋ ਪਰਂ ਭਾਵਨਾਯ ਇਮਸ੍ਸ ਅਧਿਗਮੋ, ਅਧਿਗਤੇ ਚ ਪਨ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਨਤ੍ਥਿ ਕਿਞ੍ਚਿ ਉਤ੍ਤਰਿ ਕਰਣੀਯਨ੍ਤਿ ਞਾਪਨਤ੍ਥਂ ਅਨ੍ਤੇ ਪਰਮਸ੍ਸਾਸਭੂਤਂ ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਦੇਸਿਤਨ੍ਤਿ ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਕਮੋ।

ਭੇਦਾਭੇਦਾਤਿ ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸੇਵ ਚੇਤ੍ਥ ਭੇਦੋ। ਤਞ੍ਹਿ ਰੂਪਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਰੂਪਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਨ੍ਤਿ ਦੁਵਿਧਂ ਹੋਤਿ। ਸੇਸਾਨਂ ਅਭੇਦੋਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਭੇਦਾਭੇਦਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਂ ਵਿਜਾਨਿਯਾ।

੫੨੭. **ਕਿਚ੍ਚਾ**ਤਿ ਕਿਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਕਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਚੇ। ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਤਾਵ ''ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ ਵਚਨਤੋ ਯਂ ਤਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਚ੍ਚਯਭਾਵੇਨ ਸਾਧੇਤਬ੍ਬਂ ਅਤ੍ਤਨੋ ਤਿਕ੍ਖਮਨ੍ਦਾਦਿਭਾਵੇਨ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦਿਧਮ੍ਮਾਨਂ ਤਿਕ੍ਖਮਨ੍ਦਾਦਿਸਙ੍ਖਾਤਂ ਅਤ੍ਤਾਕਾਰਾਨੁਵਤ੍ਤਾਪਨਂ, ਇਦਂ ਕਿਚ੍ਚਂ। ਏਵਂ ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਾਨਂ। ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਪਨ ਸਹਜਾਤਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਸਵਤ੍ਤਾਪਨਂ। ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਸਹਜਾਤਧਮ੍ਮਾਨੁਪਾਲਨਂ। ਇਤ੍ਥਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪੁਰਿਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਇਤ੍ਥਿਪੁਰਿਸਲਿਙ੍ਗਨਿਮਿਤ੍ਤਕੁਤ੍ਤਾਕਪ੍ਪਾਕਾਰਾਨੁਵਿਧਾਨਂ। ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਸੋਮਨਸ੍ਸਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਸਹਜਾਤਧਮ੍ਮੇ ਅਭਿਭਵਿਤ੍ਵਾ ਯਥਾਸਕਂ ਓਲ਼ਾਰਿਕਾਕਾਰਾਨੁਪਾਪਨਂ। ਉਪੇਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਸਨ੍ਤਪਣੀਤਮਜ੍ਝਤ੍ਤਾਕਾਰਾਨੁਪਾਪਨਂ। ਸਦ੍ਧਾਦੀਨਂ ਪਟਿਪਕ੍ਖਾਭਿਭਵਨਂ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾਨਞ੍ਚ ਪਸਨ੍ਨਾਕਾਰਾਦਿਭਾਵਸਮ੍ਪਾਪਨਂ। ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਸਂਯੋਜਨਤ੍ਤਯਪ੍ਪਹਾਨਞ੍ਚੇਵ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਞ੍ਚ ਤਪ੍ਪਹਾਨਾਭਿਮੁਖਭਾਵਕਰਣਂ। ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦਾਦਿਤਨੁਕਰਣਪ੍ਪਹਾਨਞ੍ਚੇਵ ਸਹਜਾਤਾਨਞ੍ਚ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਸਾਨੁਵਤ੍ਤਾਪਨਂ। ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਕਿਚ੍ਚੇਸੁ ਉਸ੍ਸੁਕ੍ਕਪ੍ਪਹਾਨਞ੍ਚੇਵ ਅਮਤਾਭਿਮੁਖਭਾਵਪਚ੍ਚਯਤਾ ਚ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਨਨ੍ਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਕਿਚ੍ਚਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਂ ਵਿਜਾਨਿਯਾ।

੫੨੮. **ਭੂਮਿਤੋ**ਤਿ ਚਕ੍ਖੁਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਇਤ੍ਥਿਪੁਰਿਸਸੁਖਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਚੇਤ੍ਥ ਕਾਮਾਵਚਰਾਨੇਵ। ਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਉਪੇਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਦ੍ਧਾਵੀਰਿਯਸਤਿਸਮਾਧਿਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਚ ਚਤੁਭੂਮਿਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾਨਿ। ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਕਾਮਾਵਚਰਰੂਪਾਵਚਰਲੋਕੁਤ੍ਤਰਵਸੇਨ ਭੂਮਿਤ੍ਤਯਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਂ। ਅਵਸਾਨੇ ਤੀਣਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਨੇਵਾਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਭੂਮਿਤੋਪਿ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਂ ਵਿਜਾਨੇਯ੍ਯ। ਏਵਂ ਹਿ ਵਿਜਾਨਨ੍ਤੋ –

> ਸਂਵੇਗਬਹੁਲੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਠਿਤੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਂਵਰੇ।
> ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ, ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰਿਸ੍ਸਤੀਤਿ॥

ਇਦਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾਮੁਖਂ।

ਸਚ੍ਚਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੫੨੯. ਤਦਨਨ੍ਤਰਾਨਿ ਪਨ **ਸਚ੍ਚਾਨੀ**ਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ – ਦੁਕ੍ਖਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ, ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੋ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ –

> ਵਿਭਾਗਤੋ ਨਿਬ੍ਬਚਨ, ਲਕ੍ਖਣਾਦਿਪ੍ਪਭੇਦਤੋ।
> ਅਤ੍ਥਤ੍ਥੁਦ੍ਧਾਰਤੋ ਚੇਵ, ਅਨੂਨਾਧਿਕਤੋ ਤਥਾ॥
>
> ਕਮਤੋ ਜਾਤਿਆਦੀਨਂ, ਨਿਚ੍ਛਯਾ ਞਾਣਕਿਚ੍ਚਤੋ।
> ਅਨ੍ਤੋਗਧਾਨਂ ਪਭੇਦਾ, ਉਪਮਾਤੋ ਚਤੁਕ੍ਕਤੋ॥
>
> ਸੁਞ੍ਞਤੇਕਵਿਧਾਦੀਹਿ, ਸਭਾਗਵਿਸਭਾਗਤੋ।
> ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ, ਵਿਞ੍ਞੁਨਾ ਸਾਸਨਕ੍ਕਮੇ॥

ਤਤ੍ਥ **ਵਿਭਾਗਤੋ**ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਹਿ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਅਤ੍ਥਾ ਵਿਭਤ੍ਤਾ ਤਥਾ ਅਵਿਤਥਾ ਅਨਞ੍ਞਥਾ, ਯੇ ਦੁਕ੍ਖਾਦੀਨਿ ਅਭਿਸਮੇਨ੍ਤੇਹਿ ਅਭਿਸਮੇਤਬ੍ਬਾ। ਯਥਾਹ – ''ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪੀਲਨਟ੍ਠੋ ਸਙ੍ਖਤਟ੍ਠੋ ਸਨ੍ਤਾਪਟ੍ਠੋ ਵਿਪਰਿਣਾਮਟ੍ਠੋ, ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਟ੍ਠਾ ਤਥਾ ਅਵਿਤਥਾ ਅਨਞ੍ਞਥਾ। ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਆਯੂਹਨਟ੍ਠੋ ਨਿਦਾਨਟ੍ਠੋ ਸਂਯੋਗਟ੍ਠੋ ਪਲਿਬੋਧਟ੍ਠੋ। ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣਟ੍ਠੋ ਵਿਵੇਕਟ੍ਠੋ ਅਸਙ੍ਖਤਟ੍ਠੋ ਅਮਤਟ੍ਠੋ। ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਨਿਯ੍ਯਾਨਟ੍ਠੋ ਹੇਤੁਟ੍ਠੋ ਦਸ੍ਸਨਟ੍ਠੋ ਅਧਿਪਤੇਯ੍ਯਟ੍ਠੋ। ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਮਗ੍ਗਟ੍ਠਾ ਤਥਾ ਅਵਿਤਥਾ ਅਨਞ੍ਞਥਾ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੨.੮)। ਤਥਾ ''ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪੀਲਨਟ੍ਠੋ ਸਙ੍ਖਤਟ੍ਠੋ ਸਨ੍ਤਾਪਟ੍ਠੋ ਵਿਪਰਿਣਾਮਟ੍ਠੋ ਅਭਿਸਮਯਟ੍ਠੋ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੨.੧੧) ਏਵਮਾਦਿ। ਇਤਿ ਏਵਂ ਵਿਭਤ੍ਤਾਨਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਅਤ੍ਥਾਨਂ ਵਸੇਨ ਦੁਕ੍ਖਾਦੀਨਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨੀਤਿ। ਅਯਂ ਤਾਵੇਤ੍ਥ ਵਿਭਾਗਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੫੩੦. ਨਿਬ੍ਬਚਨਲਕ੍ਖਣਾਦਿਪ੍ਪਭੇਦਤੋਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਨ **ਨਿਬ੍ਬਚਨਤੋ** ਤਾਵ ਇਧ **ਦੁ**-ਇਤਿ ਅਯਂ ਸਦ੍ਦੋ ਕੁਚ੍ਛਿਤੇ ਦਿਸ੍ਸਤਿ। ਕੁਚ੍ਛਿਤਂ ਹਿ ਪੁਤ੍ਤਂ ਦੁਪ੍ਪੁਤ੍ਤੋਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। **ਖਂ**-ਸਦ੍ਦੋ ਪਨ ਤੁਚ੍ਛੇ। ਤੁਚ੍ਛਂ ਹਿ ਆਕਾਸਂ ''ਖ''ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਇਦਞ੍ਚ ਪਠਮਸਚ੍ਚਂ ਕੁਚ੍ਛਿਤਂ ਅਨੇਕਉਪਦ੍ਦਵਾਧਿਟ੍ਠਾਨਤੋ। ਤੁਚ੍ਛਂ ਬਾਲਜਨਪਰਿਕਪ੍ਪਿਤਧੁਵਸੁਭਸੁਖਤ੍ਤਭਾਵਵਿਰਹਿਤਤੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਕੁਚ੍ਛਿਤਤ੍ਤਾ ਤੁਚ੍ਛਤ੍ਤਾ ਚ **ਦੁਕ੍ਖ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

ਸਂ-ਇਤਿ ਚ ਅਯਂ ਸਦ੍ਦੋ ''ਸਮਾਗਮੋ ਸਮੇਤ''ਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੯੬; ਵਿਭ॰ ੧੯੯) ਸਂਯੋਗਂ ਦੀਪੇਤਿ। **ਉ**-ਇਤਿ ਅਯਂ ''ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਉਦਿਤ''ਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁ (ਧ॰ ਸ॰ ੧; ਮਹਾਵ॰ ੮੪) ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਂ। **ਅਯ**-ਸਦ੍ਦੋ ਕਾਰਣਂ ਦੀਪੇਤਿ। ਇਦਞ੍ਚਾਪਿ ਦੁਤਿਯਸਚ੍ਚਂ ਅਵਸੇਸਪਚ੍ਚਯਸਮਾਯੋਗੇ ਸਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕਾਰਣਂ। ਇਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਂਯੋਗੇ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕਾਰਣਤ੍ਤਾ **ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

ਤਤਿਯਸਚ੍ਚਂ ਪਨ ਯਸ੍ਮਾ **ਨਿ**-ਸਦ੍ਦੋ ਅਭਾਵਂ, **ਰੋਧ**-ਸਦ੍ਦੋ ਚ ਚਾਰਕਂ ਦੀਪੇਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਭਾਵੋ ਏਤ੍ਥ ਸਂਸਾਰਚਾਰਕਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਰੋਧਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਗਤਿਸੁਞ੍ਞਤ੍ਤਾ, ਸਮਧਿਗਤੇ ਵਾ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਂਸਾਰਚਾਰਕਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਰੋਧਸ੍ਸ ਅਭਾਵੋ ਹੋਤਿ, ਤਪ੍ਪਟਿਪਕ੍ਖਤ੍ਤਾਤਿਪਿ **ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਵਾ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਨਿਰੋਧਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤਾ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਨ੍ਤਿ।

ਚਤੁਤ੍ਥਸਚ੍ਚਂ ਪਨ ਯਸ੍ਮਾ ਏਤਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਂ ਗਚ੍ਛਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਤਦਭਿਮੁਖਭੂਤਤ੍ਤਾ, ਪਟਿਪਦਾ ਚ ਹੋਤਿ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ। ਤਸ੍ਮਾ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

੫੩੧. ਯਸ੍ਮਾ ਪਨੇਤਾਨਿ ਬੁਦ੍ਧਾਦਯੋ ਅਰਿਯਾ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ **ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨੀ**ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ। ਯਥਾਹ ''ਚਤ੍ਤਾਰਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ...ਪੇ॰... ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਅਰਿਯਾ ਇਮਾਨਿ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤੀ''ਤਿ। ਅਪਿਚ ਅਰਿਯਸ੍ਸ ਸਚ੍ਚਾਨੀਤਿਪਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਯਥਾਹ ''ਸਦੇਵਕੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਲੋਕੇ... ਪੇ॰... ਮਨੁਸ੍ਸਾਯ ਤਥਾਗਤੋ ਅਰਿਯੋ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੯੮)। ਅਥ ਵਾ ਏਤੇਸਂ ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਤ੍ਤਾ ਅਰਿਯਭਾਵਸਿਦ੍ਧਿਤੋਪਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਯਥਾਹ – ''ਇਮੇਸਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਤ੍ਤਾ ਤਥਾਗਤੋ ਅਰਹਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ ਅਰਿਯੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ''ਤਿ। ਅਪਿਚ ਖੋ ਪਨ ਅਰਿਯਾਨਿ ਸਚ੍ਚਾਨੀਤਿਪਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ। ਅਰਿਯਾਨੀਤਿ ਤਥਾਨਿ ਅਵਿਤਥਾਨਿ ਅਵਿਸਂਵਾਦਕਾਨੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਯਥਾਹ – ''ਇਮਾਨਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਤਥਾਨਿ ਅਵਿਤਥਾਨਿ ਅਨਞ੍ਞਥਾਨਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੯੭) ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਨਿਬ੍ਬਚਨਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੩੨. ਕਥਂ **ਲਕ੍ਖਣਾਦਿਪ੍ਪਭੇਦਤੋ**? ਏਤ੍ਥ ਹਿ ਬਾਧਨਲਕ੍ਖਣਂ **ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਂ,** ਸਨ੍ਤਾਪਨਰਸਂ, ਪਵਤ੍ਤਿਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਪਭਵਲਕ੍ਖਣਂ **ਸਮੁਦਯਸਚ੍ਚਂ,** ਅਨੁਪਚ੍ਛੇਦਕਰਣਰਸਂ, ਪਲਿਬੋਧਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਸਨ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ **ਨਿਰੋਧਸਚ੍ਚਂ,** ਅਚ੍ਚੁਤਿਰਸਂ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਨਿਯ੍ਯਾਨਲਕ੍ਖਣਂ **ਮਗ੍ਗਸਚ੍ਚਂ,** ਕਿਲੇਸਪ੍ਪਹਾਨਰਸਂ, ਵੁਟ੍ਠਾਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਅਪਿਚ ਪਵਤ੍ਤਿਪਵਤ੍ਤਨਨਿਵਤ੍ਤਿਨਿਵਤ੍ਤਨਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਪਟਿਪਾਟਿਯਾ। ਤਥਾ ਸਙ੍ਖਤਤਣ੍ਹਾ ਅਸਙ੍ਖਤਦਸ੍ਸਨਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਚਾਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਲਕ੍ਖਣਾਦਿਪ੍ਪਭੇਦਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੩੩. **ਅਤ੍ਥਤ੍ਥਦ੍ਧਾਰਤੋ ਚੇ**ਵਾਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਨ ਅਤ੍ਥਤੋ ਤਾਵ ਕੋ ਸਚ੍ਚਟ੍ਠੋਤਿ ਚੇ? ਯੋ ਪਞ੍ਞਾਚਕ੍ਖੁਨਾ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਮਾਨਾਨੰ ਮਾਯਾਵ ਵਿਪਰੀਤੋ, ਮਰੀਚਿਵ ਵਿਸੰਵਾਦਕੋ, ਤਿਤ੍ਥਿਯਾਨੰ ਅਤ੍ਤਾਵ ਅਨੁਪਲਬ੍ਭਸਭਾਵੋ ਚ ਨ ਹੋਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਬਾਧਨਪ੍ਪਭਵਸਨ੍ਤਿਨਿਯ੍ਯਾਨਪ੍ਪਕਾਰੇਨ ਤਚ੍ਛਾਵਿਪਰੀਤਭੂਤਭਾਵੇਨ ਅਰਿਯਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਗੋਚਰੋ ਹੋਤਿਯੇਵ। ਏਸ ਅਗ੍ਗਿਲਕ੍ਖਣੰ ਵਿਯ, ਲੋਕਪਕਤਿ ਵਿਯ ਚ ਤਚ੍ਛਾਵਿਪਰੀਤਭੂਤਭਾਵੋ ਸਚ੍ਚਟ੍ਠੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਯਥਾਹ – ''ਇਦੰ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਮੇਤੰ ਅਵਿਤਥਮੇਤੰ ਅਨਞ੍ਞਥਮੇਤ''ਨ੍ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੯੦) ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ। ਅਪਿਚ –

ਨਾਬਾਧਕੰ ਯਤੋ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਦੁਕ੍ਖਾ ਅਞ੍ਞੰ ਨ ਬਾਧਕੰ।
ਬਾਧਕਤ੍ਤਨਿਯਾਮੇਨ, ਤਤੋ ਸਚ੍ਚਮਿਦੰ ਮਤੰ॥

ਤੰ ਵਿਨਾ ਨਾਞ੍ਞਤੋ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਨ ਹੋਤਿ ਨ ਚ ਤੰ ਤਤੋ।
ਦੁਕ੍ਖਹੇਤੁਨਿਯਾਮੇਨ, ਇਤਿ ਸਚ੍ਚੰ ਵਿਸਤ੍ਤਿਕਾ॥

ਨਾਞ੍ਞਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਤੋ ਸਨ੍ਤਿ, ਸਨ੍ਤੰ ਨ ਚ ਨ ਤੰ ਯਤੋ।
ਸਨ੍ਤਭਾਵਨਿਯਾਮੇਨ, ਤਤੋ ਸਚ੍ਚਮਿਦੰ ਮਤੰ॥

ਮਗ੍ਗਾ ਅਞ੍ਞੰ ਨ ਨਿਯ੍ਯਾਨੰ, ਅਨਿਯ੍ਯਾਨੋ ਨ ਚਾਪਿ ਸੋ।
ਤਚ੍ਛਨਿਯ੍ਯਾਨਭਾਵਤ੍ਤਾ, ਇਤਿ ਸੋ ਸਚ੍ਚਸਮ੍ਮਤੋ॥

ਇਤਿ ਤਚ੍ਛਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸ, ਭੂਤਭਾਵੰ ਚਤੂਸ੍ਵਪਿ।
ਦੁਕ੍ਖਾਦੀਸ੍ਵਵਿਸੇਸੇਨ, ਸਚ੍ਚਟ੍ਠੰ ਆਹੁ ਪਣ੍ਡਿਤਾਤਿ॥

ਏਵੰ ਅਤ੍ਥਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੩੪. ਕਥੰ **ਅਤ੍ਥੁਦ੍ਧਾਰਤੋ**? ਇਧਾਯੰ **ਸਚ੍ਚ**-ਸਦ੍ਦੋ ਅਨੇਕੇਸੁ ਅਤ੍ਥੇਸੁ ਦਿਸ੍ਸਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦੰ – ''ਸਚ੍ਚੰ ਭਣੇ ਨ ਕੁਜ੍ਝੇਯ੍ਯਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਧ॰ ਪ॰ ੨੨੪) ਵਾਚਾਸਚ੍ਚੇ। ''ਸਚ੍ਚੇ ਠਿਤਾ ਸਮਣਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾ ਚਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਜਾ॰ ੨.੨੧.੪੩੩) ਵਿਰਤਿਸਚ੍ਚੇ। ''ਕਸ੍ਮਾ ਨੁ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਵਦਨ੍ਤਿ ਨਾਨਾ ਪਵਾਦਿਯਾਸੇ ਕੁਸਲਾਵਦਾਨਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੮੯੧) ਦਿਟ੍ਠਿਸਚ੍ਚੇ। ''ਏਕੰ ਹਿ ਸਚ੍ਚੰ ਨ ਦੁਤਿਯ''ਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੮੯੦) ਪਰਮਤ੍ਥਸਚ੍ਚੇ ਨਿਬ੍ਬਾਨੇ ਚੇਵ ਮਗ੍ਗੇ ਚ। ''ਚਤੁਨ੍ਨੰ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨੰ ਕਤਿ ਕੁਸਲਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਵਿਭ॰ ੨੧੬) ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੇ। ਸ੍ਵਾਯਮਿਧਾਪਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੇ ਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੁਦ੍ਧਾਰਤੋਪਿ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੩੫. **ਅਨੂਨਾਧਿਕਤੋ**ਤਿ ਕਸ੍ਮਾ ਪਨ ਚਤ੍ਤਾਰੇਵ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ ਅਨੂਨਾਨਿ ਅਨਧਿਕਾਨੀਤਿ ਚੇ? ਅਞ੍ਞਸ੍ਸਾਸਮ੍ਭਵਤੋ ਅਞ੍ਞਤਰਸ੍ਸ ਚ ਅਪਨੇਯ੍ਯਾਭਾਵਤੋ। ਨ ਹਿ ਏਤੇਹਿ ਅਞ੍ਞੰ ਅਧਿਕੰ ਵਾ, ਏਤੇਸੰ ਵਾ ਏਕਮ੍ਪਿ ਅਪਨੇਤਬ੍ਬੰ ਸਮ੍ਭੋਤਿ। ਯਥਾਹ – ''ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਆਗਚ੍ਛੇਯ੍ਯ ਸਮਣੋ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ ਵਾ 'ਨੇਤੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ, ਅਞ੍ਞੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ। ਅਹਮੇਤੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਅਞ੍ਞੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ ਪਞ੍ਞਪੇਸ੍ਸਾਮੀ'ਤਿ ਨੇਤੰ ਠਾਨੰ ਵਿਜ੍ਜਤੀ''ਤਿਆਦਿ। ਯਥਾ ਚਾਹ – ''ਯੋ ਹਿ ਕੋਚਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮਣੋ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ ਵਾ ਏਵੰ ਵਦੇਯ੍ਯ 'ਨੇਤੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਪਠਮੰ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ ਯੰ ਸਮਣੇਨ ਗੋਤਮੇਨ ਦੇਸਿਤੰ, ਅਹਮੇਤੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਪਠਮੰ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ ਪਚ੍ਚਕ੍ਖਾਯ ਅਞ੍ਞੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਪਠਮੰ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ ਪਞ੍ਞਪੇਸ੍ਸਾਮੀ'ਤਿ ਨੇਤੰ ਠਾਨੰ ਵਿਜ੍ਜਤੀ''ਤਿਆਦਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੮੬)।

ਅਪਿਚ ਪਵਤ੍ਤਿਮਾਚਿਕ੍ਖਨ੍ਤੋ ਭਗਵਾ ਸਹੇਤੁਕੰ ਆਚਿਕ੍ਖਿ, ਨਿਵਤ੍ਤਿਞ੍ਚ ਸਉਪਾਯੰ। ਇਤਿ ਪਵਤ੍ਤਿਨਿਵਤ੍ਤਿਤਦੁਭਯਹੇਤੂਨੰ ਏਤਪਰਮਤੋ ਚਤ੍ਤਾਰੇਵ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ। ਤਥਾ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਪਹਾਤਬ੍ਬਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾਨੰ, ਤਣ੍ਹਾਵਤ੍ਥੁਤਣ੍ਹਾਤਣ੍ਹਾਨਿਰੋਧਤਣ੍ਹਾਨਿਰੋਧੁਪਾਯਾਨੰ,

ਆਲਯਆਲਯਾਰਾਮਤਾਆਲਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤਆਲਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤੁਪਾਯਾਨਞ੍ਚ ਵਸੇਨਾਪਿ ਚਤ੍ਤਾਰੇਵ ਵੁਤ੍ਤਾਨੀਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਅਨੂਨਾਧਿਕਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੩੬. **ਕਮਤੋ**ਤਿ ਅਯਮ੍ਪਿ ਦੇਸਨਾਕ੍ਕਮੋਵ। ਏਤ੍ਥ ਚ ਓਲਾਰਿਕਤ੍ਤਾ, ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤਸਾਧਾਰਣਤ੍ਤਾ ਚ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯਜਨ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚੰ ਪਠਮੰ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਤਸ੍ਸੇਵ ਹੇਤੁਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥੰ ਤਦਨਨ੍ਤਰੰ ਸਮੁਦਯਸਚ੍ਚੰ। ਹੇਤੁਨਿਰੋਧਾ ਫਲਨਿਰੋਧੋਤਿ ਞਾਪਨਤ੍ਥੰ ਤਤੋ ਨਿਰੋਧਸਚ੍ਚੰ। ਤਦਧਿਗਮੁਪਾਯਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥੰ ਅਨ੍ਤੇ ਮਗ੍ਗਸਚ੍ਚੰ। ਭਵਸੁਖਸ੍ਸਾਦਗਧਿਤਾਨੰ ਵਾ ਸਤ੍ਤਾਨੰ ਸੰਵੇਗਜਨਨਤ੍ਥੰ ਪਠਮੰ ਦੁਕ੍ਖਮਾਹ। ਤੰ ਨੇਵ ਅਕਤੰ ਆਗਚ੍ਛਤਿ , ਨ ਇਸ੍ਸਰਨਿਮ੍ਮਾਨਾਦਿਤੋ ਹੋਤਿ, ਇਤੋ ਪਨ ਹੋਤੀਤਿ ਞਾਪਨਤ੍ਥੰ ਤਦਨਨ੍ਤਰੰ ਸਮੁਦਯੰ। ਤਤੋ ਸਹੇਤੁਕੇਨ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਅਭਿਭੂਤਤ੍ਤਾ ਸੰਵਿਗ੍ਗਮਾਨਸਾਨੰ ਦੁਕ੍ਖਨਿਸ੍ਸਰਣਗਵੇਸੀਨੰ ਨਿਸ੍ਸਰਣਦਸ੍ਸਨੇਨ ਅਸ੍ਸਾਸਜਨਨਤ੍ਥੰ ਨਿਰੋਧੰ। ਤਤੋ ਨਿਰੋਧਾਧਿਗਮਤ੍ਥੰ ਨਿਰੋਧਸਮ੍ਪਾਪਕੰ ਮਗ੍ਗਨ੍ਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਕਮਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੩੭. **ਜਾਤਿਆਦੀਨੰ ਨਿਚ੍ਛਯਾ**ਤਿ ਯੇ ਤੇ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਨ੍ਤੇਨ ਭਗਵਤਾ ''ਜਾਤਿਪਿ ਦੁਕ੍ਖਾ, ਜਰਾਪਿ ਦੁਕ੍ਖਾ, ਮਰਣਮ੍ਪਿ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾਪਿ ਦੁਕ੍ਖਾ, ਅਪ੍ਪਿਯੇਹਿ ਸਮ੍ਪਯੋਗੋ ਦੁਕ੍ਖੋ, ਪਿਯੇਹਿ ਵਿਪ੍ਪਯੋਗੋ ਦੁਕ੍ਖੋ, ਯਮ੍ਪਿਚ੍ਛੰ ਨ ਲਭਤਿ ਤਮ੍ਪਿ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਸੰਖਿਤ੍ਤੇਨ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਦੁਕ੍ਖਾ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੧੯੦) ਦੁਕ੍ਖਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਦ੍ਵਾਦਸ ਧਮ੍ਮਾ, ''ਯਾਯੰ ਤਣ੍ਹਾ ਪੋਨੋਬ੍ਭਵਿਕਾ ਨਨ੍ਦੀਰਾਗਸਹਗਤਾ ਤਤ੍ਰਤਤ੍ਰਾਭਿਨਨ੍ਦਿਨੀ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦੰ, ਕਾਮਤਣ੍ਹਾ, ਭਵਤਣ੍ਹਾ, ਵਿਭਵਤਣ੍ਹਾ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੨੦੩) ਸਮੁਦਯਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਤਿਵਿਧਾ ਤਣ੍ਹਾ, ''ਯੋ ਤਸ੍ਸਾਯੇਵ ਤਣ੍ਹਾਯ ਅਸੇਸਵਿਰਾਗਨਿਰੋਧੋ ਚਾਗੋ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਮੁਤ੍ਤਿ ਅਨਾਲਯੋ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੨੦੪) ਏਵੰ ਨਿਰੋਧਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਅਤ੍ਥਤੋ ਏਕਮੇਵ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ, ''ਕਤਮੰ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀਪਟਿਪਦਾ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ, ਅਯਮੇਵ ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦੰ – ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ...ਪੇ॰... ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧੀ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੨੦੫) ਏਵੰ ਮਗ੍ਗਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਅਟ੍ਠ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਇਤਿ ਚਤੁਨ੍ਨੰ ਸਚ੍ਚਾਨੰ ਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਜਾਤਿਆਦਯੋ ਧਮ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤੇਸੰ ਜਾਤਿਆਦੀਨੰ ਨਿਚ੍ਛਯਾਪਿ ਏਤ੍ਥ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਦੁਕ੍ਖਨਿਦ੍ਦੇਸਕਥਾ

ਜਾਤਿਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

ਸੇਯ੍ਯਥਿਦੰ, ਅਯਞ੍ਹਿ **ਜਾਤਿ**-ਸਦ੍ਦੋ ਅਨੇਕਤ੍ਥੋ। ਤਥਾ ਹੇਸ ''ਏਕਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿੰ ਦ੍ਵੇਪਿ ਜਾਤਿਯੋ''ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੪; ਪਾਰਾ॰ ੧੨) ਏਤ੍ਥ ਭਵੇ ਆਗਤੋ। ''ਅਤ੍ਥਿ, ਵਿਸਾਖੇ, ਨਿਗਣ੍ਠਾ ਨਾਮ ਸਮਣਜਾਤੀ''ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੩.੭੧) ਏਤ੍ਥ ਨਿਕਾਯੇ। ''ਜਾਤਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ''ਤਿ (ਧਾਤੁ॰ ੭੧) ਏਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣੇ। ''ਯੰ ਮਾਤੁਕੁਚ੍ਛਿਸ੍ਮਿੰ ਪਠਮੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ, ਪਠਮੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਪਾਤੁਭੂਤੰ, ਤਦੁਪਾਦਾਯ ਸਾਵਸ੍ਸ ਜਾਤੀ''ਤਿ (ਮਹਾਵ॰ ੧੨੪) ਏਤ੍ਥ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯੰ। ''ਸਮ੍ਪਤਿਜਾਤੋ, ਆਨਨ੍ਦ, ਬੋਧਿਸਤ੍ਤੋ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੦੭) ਏਤ੍ਥ ਪਸੂਤਿਯੰ। ''ਅਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ ਅਨੁਪਕੁਟ੍ਠੋ ਜਾਤਿਵਾਦੇਨਾ''ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੩੩੧) ਏਤ੍ਥ ਕੁਲੇ। ''ਯਤੋਹੰ, ਭਗਿਨਿ, ਅਰਿਯਾਯ ਜਾਤਿਯਾ ਜਾਤੋ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੫੧) ਏਤ੍ਥ ਅਰਿਯਸੀਲੇ।

੫੩੮. ਸ੍ਵਾਯਮਿਧ ਗਬ੍ਭਸੇਯ੍ਯਕਾਨੰ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਮਾਤੁਕੁਚ੍ਛਿਮ੍ਹਾ ਨਿਕ੍ਖਮਨੰ, ਤਾਵ ਪਵਤ੍ਤੇਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ। ਇਤਰੇਸੰ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਖਨ੍ਧੇਸ੍ਵੇਵਾਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ। ਅਯਮ੍ਪਿ ਚ ਪਰਿਯਾਯਕਥਾਵ। ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯਤੋ ਪਨ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਮਾਨਾਨੰ ਸਤ੍ਤਾਨੰ ਯੇ ਯੇ ਖਨ੍ਧਾ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ, ਤੇਸੰ ਤੇਸੰ ਪਠਮਪਾਤੁਭਾਵੋ ਜਾਤਿ ਨਾਮ।

ਸਾ ਪਨੇਸਾ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਭਵੇ ਪਠਮਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣਾ, ਨਿਯ੍ਯਾਤਨਰਸਾ, ਅਤੀਤਭਵਤੋ ਇਧ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਦੁਕ੍ਖਵਿਚਿਤ੍ਤਤਾਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ ਵਾ।

੫੩੯. ਕਸ੍ਮਾ ਪਨੇਸਾ ਦੁਕ੍ਖਾਤਿ ਚੇ? ਅਨੇਕੇਸੰ ਦੁਕ੍ਖਾਨੰ ਵਤ੍ਥੁਭਾਵਤੋ। ਅਨੇਕਾਨਿ ਹਿ ਦੁਕ੍ਖਾਨਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦੰ – ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖੰ, ਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖੰ, ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖੰ, ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਦੁਕ੍ਖੰ, ਅਪ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਦੁਕ੍ਖੰ, ਪਰਿਯਾਯਦੁਕ੍ਖੰ, ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਕਾਯਿਕਚੇਤਸਿਕਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾਸਭਾਵਤੋ ਚ ਨਾਮਤੋ ਚ ਦੁਕ੍ਖਤ੍ਤਾ **ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਵਿਪਰਿਣਾਮੇਨ ਦੁਕ੍ਖੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਹੇਤੁਤੋ **ਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖੰ**।

ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ ਚੇਵ ਅਵਸੇਸਾ ਚ ਤੇਭੂਮਕਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਉਦਯਬ੍ਬਯਪ੍ਪਟਿਪੀਲ਼ਿਤਤ੍ਤਾ **ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖੰ**। ਕਣ੍ਣਸੂਲਦਨ੍ਤਸੂਲਰਾਗਜਪਰਿਲ਼ਾਹਦੋਸਜਪਰਿਲ਼ਾਹਾਦਿ ਕਾਯਿਕਚੇਤਸਿਕੋ ਆਬਾਧੋ ਪੁਚ੍ਛਿਤ੍ਵਾ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਤੋ ਉਪਕ੍ਕਮਸ੍ਸ ਚ ਅਪਾਕਟਭਾਵਤੋ **ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਦੁਕ੍ਖੰ** ਨਾਮ। ਅਪਾਕਟਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

ਦ੍ਵਤ੍ਤਿੰਸਕਮ੍ਮਕਾਰਣਾਦਿਸਮੁਟ੍ਠਾਨੋ ਆਬਾਧੋ ਅਪੁਚ੍ਛਿਤ੍ਵਾਵ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਤੋ ਉਪਕ੍ਕਮਸ੍ਸ ਚ ਪਾਕਟਭਾਵਤੋ **ਅਪ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਦੁਕ੍ਖੰ** ਨਾਮ। ਪਾਕਟਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿਪਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖੰ ਸੇਸੰ ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਵਿਭਙ੍ਗੇ ਆਗਤੰ ਜਾਤਿਆਦਿ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁਭਾਵਤੋ **ਪਰਿਯਾਯਦੁਕ੍ਖੰ**। ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖੰ ਪਨ **ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯਦੁਕ੍ਖ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

ਤਤ੍ਰਾਯੰ ਜਾਤਿ ਯੰ ਤੰ ਬਾਲਪਣ੍ਡਿਤਸੁਤ੍ਤਾਦੀਸੁ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੪੬ ਆਦਯੋ) ਭਗਵਤਾਪਿ ਉਪਮਾਵਸੇਨ ਪਕਾਸਿਤੰ ਆਪਾਯਿਕੰ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਯਞ੍ਚ ਸੁਗਤਿਯਮ੍ਪਿ ਮਨੁਸ੍ਸਲੋਕੇ ਗਬ੍ਭੋਕ੍ਕਨ੍ਤਿਮੂਲਕਾਦਿਭੇਦੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁਭਾਵਤੋ ਦੁਕ੍ਖਾ।

੫੪੦. ਤਤ੍ਰਿਦੰ ਗਬ੍ਭੋਕ੍ਕਨ੍ਤਿਮੂਲਕਾਦਿਭੇਦੰ ਦੁਕ੍ਖੰ – ਅਯੰ ਹਿ ਸਤ੍ਤੋ ਮਾਤੁਕੁਚ੍ਛਿਮ੍ਹਿ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਮਾਨੋ ਨ ਉਪ੍ਪਲਪਦੁਮਪੁਣ੍ਡਰੀਕਾਦੀਸੁ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਹੇਟ੍ਠਾ ਆਮਾਸਯਸ੍ਸ ਉਪਰਿ ਪਕ੍ਕਾਸਯਸ੍ਸ ਉਦਰਪਟਲਪਿਟ੍ਠਿਕਣ੍ਟਕਾਨੰ ਵੇਮਜ੍ਝੇ ਪਰਮਸਮ੍ਬਾਧੇ ਤਿਬ੍ਬਨ੍ਧਕਾਰੇਨਾਨਾਕੁਣਪਗਨ੍ਧਪਰਿਭਾਵਿਤਪਰਮਦੁਗ੍ਗਨ੍ਧਪਵਨਵਿਚਰਿਤੇ ਅਧਿਮਤ੍ਤਜੇਗੁਚ੍ਛੇ ਕੁਚ੍ਛਿਪਦੇਸੇ ਪੂਤਿਮਚ੍ਛਪੂਤਿਕੁਮ੍ਮਾਸਚਨ੍ਦਨਿਕਾਦੀਸੁ ਕਿਮਿ ਵਿਯ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ। ਸੋ ਤਤ੍ਥ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੋ ਦਸ ਮਾਸੇ ਮਾਤੁਕੁਚ੍ਛਿਸਮ੍ਭਵੇਨ ਉਸ੍ਮਨਾ ਪੁਟਪਾਕੰ ਵਿਯ ਪਚ੍ਚਮਾਨੋ ਪਿਟ੍ਠਪਿਣ੍ਡਿ ਵਿਯ ਸੇਦਿਯਮਾਨੋ ਸਮਿਞ੍ਜਨਪਸਾਰਣਾਦਿਰਹਿਤੋ ਅਧਿਮਤ੍ਤੰ ਦੁਕ੍ਖਮਨੁਭੋਤੀਤਿ, ਇਦੰ ਤਾਵ **ਗਬ੍ਭੋਕ੍ਕਨ੍ਤਿਮੂਲਕੰ** ਦੁਕ੍ਖੰ।

ਯੰ ਪਨ ਸੋ ਮਾਤੁ ਸਹਸਾ ਉਪਕ੍ਖਲਨਗਮਨਨਿਸੀਦਨਵੁਟ੍ਠਾਨਪਰਿਵਤ੍ਤਨਾਦੀਸੁ ਸੁਰਾਧੁਤ੍ਤਹਤ੍ਥਗਤੋ ਏਲ਼ਕੋ ਵਿਯ ਅਹਿਤੁਣ੍ਡਿਕਹਤ੍ਥਗਤੋ ਸਪ੍ਪਪੋਤਕੋ ਵਿਯ ਚ ਆਕਡ੍ਢਨਪਰਿਕਡ੍ਢਨਓਧੂਨਨਨਿਦ੍ਧੂਨਨਾਦਿਨਾ ਉਪਕ੍ਕਮੇਨ ਅਧਿਮਤ੍ਤੰ ਦੁਕ੍ਖਮਨੁਭਵਤਿ, ਯਞ੍ਚ ਮਾਤੁ ਸੀਤੂਦਕਪਾਨਕਾਲੇ ਸੀਤਨਰਕੂਪਪਨ੍ਨੋ ਵਿਯ, ਉਣ੍ਹਯਾਗੁਭਤ੍ਤਾਦਿਅਜ੍ਝੋਹਰਣਕਾਲੇ ਅਙ੍ਗਾਰਵੁਟ੍ਠਿਸਮ੍ਪਰਿਕਿਣ੍ਣੋ ਵਿਯ, ਲੋਣਮ੍ਬਿਲਾਦਿਅਜ੍ਝੋਹਰਣਕਾਲੇ ਖਾਰਾਪਟਿਚ੍ਛਕਾਦਿਕਮ੍ਮਕਾਰਣਪਤ੍ਤੋ ਵਿਯ ਤਿਬ੍ਬੰ ਦੁਕ੍ਖਮਨੁਭੋਤਿ, ਇਦੰ **ਗਬ੍ਭਪਰਿਹਰਣਮੂਲਕੰ** ਦੁਕ੍ਖੰ।

ਯੰ ਪਨਸ੍ਸ ਮੂਲ਼੍ਹਗਬ੍ਭਾਯ ਮਾਤੁਯਾ ਮਿਤ੍ਤਾਮਚ੍ਚਸੁਹਜ੍ਜਾਦੀਹਿਪਿ ਅਦਸ੍ਸਨਾਰਹੇ ਦੁਕ੍ਖੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨੇ ਛੇਦਨਫਾਲਨਾਦੀਹਿ ਦੁਕ੍ਖੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਇਦੰ **ਗਬ੍ਭਵਿਪਤ੍ਤਿਮੂਲਕੰ** ਦੁਕ੍ਖੰ।

ਯੰ ਵਿਜਾਯਮਾਨਾਯ ਮਾਤੁਯਾ ਕਮ੍ਮਜੇਹਿ ਵਾਤੇਹਿ ਪਰਿਵਤ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਨਰਕਪਪਾਤੰ ਵਿਯ ਅਤਿਭਯਾਨਕੰ ਯੋਨਿਮਗ੍ਗੰ ਪਟਿਪਾਤਿਯਮਾਨਸ੍ਸ ਪਰਮਸਮ੍ਬਾਧੇਨ ਯੋਨਿਮੁਖੇਨ ਤਾਲ਼ਚ੍ਛਿਗ੍ਗਲ਼ੇਨ ਵਿਯ ਨਿਕ੍ਕਡ੍ਢਿਯਮਾਨਸ੍ਸ ਮਹਾਨਾਗਸ੍ਸ ਨਰਕਸਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਿਯ ਚ ਸਙ੍ਘਾਤਪਬ੍ਬਤੇਹਿ ਵਿਚੁਣ੍ਣਿਯਮਾਨਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਇਦੰ **ਵਿਜਾਯਨਮੂਲਕੰ** ਦੁਕ੍ਖੰ।

ਯਂ ਪਨ ਜਾਤਸ੍ਸ ਤਰੁਣੵਣਸਦਿਸਸੁਖੁਮਾਲਸਰੀਰਸ੍ਸ ਹਤ੍ਥਗਹਣਨਹਾਪਨਧੋੵਨਚੋਲ਼ਪਰਿਮਜ੍ਜਨਾਦਿਕਾਲੇ ਸੂਚਿਮੁਖਖੁਰਧਾਰਾਹਿ ੵਿਜ੍ਝਨਫਾਲਨਸਦਿਸਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਇਦਂ ਮਾਤੁਕੁਚ੍ਛਿਤੋ **ਬਹਿਨਿਕ੍ਖਮਨਮੂਲਕਂ** ਦੁਕ੍ਖਂ।

ਯਂ ਤਤੋ ਪਰਂ ਪੵਤ੍ਤਿਯਂ ਅਤ੍ਤਨਾੵ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ੵਧੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਅਚੇਲਕੵਤਾਦਿੵਸੇਨ ਆਤਾਪਨਪਰਿਤਾਪਨਾਨੁਯੋਗਮਨੁਯੁਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਕੋਧੵਸੇਨ ਅਭੁਞ੍ਜਨ੍ਤਸ੍ਸ, ਉਬ੍ਬਨ੍ਧਨ੍ਤਸ੍ਸ ਚ ਦੁਕ੍ਖਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਇਦਂ **ਅਤ੍ਤੂਪਕ੍ਕਮਮੂਲਕਂ** ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯਂ ਪਨ ਪਰਤੋ ੵਧਬਨ੍ਧਨਾਦੀਨਿ ਅਨੁਭੵਨ੍ਤਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਇਦਂ **ਪਰੂਪਕ੍ਕਮਮੂਲਕਂ** ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ।

ਇਤਿ ਇਮਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਸ੍ਸਾਪਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਅਯਂ ਜਾਤਿ ੵਤ੍ਥੁਮੇੵ ਹੋਤਿ।

੫੪੧. ਤੇਨੇਤਂ ੵੁਚ੍ਚਤਿ –

ਜਾਯੇਥ ਨੋ ਚੇ ਨਰਕੇਸੁ ਸਤ੍ਤੋ,
ਤਤ੍ਥਗ੍ਗਿਦਾਹਾਦਿਕਮਪ੍ਪਸਯ੍ਹਂ।
ਲਭੇਥ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨੁ ਕੁਹਿਂ ਪਤਿਟ੍ਠਂ,
ਇਚ੍ਚਾਹ ਦੁਕ੍ਖਾਤਿ ਮੁਨੀਧ ਜਾਤਿਂ॥

ਦੁਕ੍ਖਂ ਤਿਰਚ੍ਛੇਸੁ ਕਸਾਪਤੋਦ-
ਦਣ੍ਡਾਭਿਘਾਤਾਦਿਭੵਂ ਅਨੇਕਂ।
ਯਂ ਤਂ ਕਥਂ ਤਤ੍ਥ ਭੵੇਯ ਜਾਤਿਂ,
ੵਿਨਾ ਤਹਿਂ ਜਾਤਿ ਤਤੋਪਿ ਦੁਕ੍ਖਾ॥

ਪੇਤੇਸੁ ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਨ ਖੁਪ੍ਪਿਪਾਸਾ-
ੵਾਤਾਤਪਾਦਿਪ੍ਪਭੵਂ ੵਿਚਿਤ੍ਤਂ।
ਯਸ੍ਮਾ ਅਜਾਤਸ੍ਸ ਨ ਤਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਿ,
ਤਸ੍ਮਾਪਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਮੁਨਿ ਜਾਤਿਮਾਹ॥

ਤਿਬ੍ਬਨ੍ਧਕਾਰੇ ਚ ਅਸਯ੍ਹਸੀਤੇ,
ਲੋਕਨ੍ਤਰੇ ਯਂ ਅਸੁਰੇਸੁ ਦੁਕ੍ਖਂ।
ਨ ਤਂ ਭੵੇ ਤਤ੍ਥ ਨ ਚਸ੍ਸ ਜਾਤਿ,
ਯਤੋ ਅਯਂ ਜਾਤਿ ਤਤੋਪਿ ਦੁਕ੍ਖਾ॥

ਯਞ੍ਚਾਪਿ ਗੂਥਨਰਕੇ ੵਿਯ ਮਾਤੁਗਬ੍ਭੇ,
ਸਤ੍ਤੋ ੵਸਂ ਚਿਰਮਤੋ ਬਹਿ ਨਿਕ੍ਖਮਞ੍ਚ।
ਪਪ੍ਪੋਤਿ ਦੁਕ੍ਖਮਤਿਘੋਰਮਿਦਮ੍ਪਿ ਨਤ੍ਥਿ,
ਜਾਤਿਂ ੵਿਨਾ ਇਤਿਪਿ ਜਾਤਿ ਅਯਞ੍ਹਿ ਦੁਕ੍ਖਾ॥

ਕਿਂ ਭਾਸਿਤੇਨ ਬਹੁਨਾ ਨਨੁ ਯਂ ਕੁਹਿਞ੍ਚਿ,
ਅਤ੍ਥੀਧ ਕਿਞ੍ਚਿਦਪਿ ਦੁਕ੍ਖਮਿਦਂ ਕਦਾਚਿ।
ਨੇੵਤ੍ਥਿ ਜਾਤਿੵਿਰਹੇਨ ਯਤੋ ਮਹੇਸਿ,

ਦੁਕ੍ਖਾਤਿ ਸਬ੍ਬਪਠਮਂ ਇਮਮਾਹ ਜਾਤਿਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਂ ਤਾਵ ਜਾਤਿਯਂ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਜਰਾਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

੫੪੨. **ਜਰਾਪਿ ਦੁਕ੍ਖਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਦੁਵਿਧਾ ਜਰਾ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਞ੍ਚ, ਖਣ੍ਡਿਚ੍ਚਾਦਿਸਮ੍ਮਤੋ ਸਨ੍ਤਤਿਯਂ ਏਕਭਵਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਖਨ੍ਧਪੁਰਾਣਭਾਵੋ ਚ, ਸਾ ਇਧ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ। ਸਾ ਪਨੇਸਾ ਜਰਾ ਖਨ੍ਧਪਰਿਪਾਕਲਕ੍ਖਣਾ, ਮਰਣੂਪਨਯਨਰਸਾ, ਯੋਬ੍ਬਨਵਿਨਾਸਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ। ਦੁਕ੍ਖਾ ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਭਾਵਤੋ ਚੇਵ ਦੁਕ੍ਖਵਤ੍ਥੁਤੋ ਚ । ਯਂ ਹਿ ਅਙ੍ਗਪਚ੍ਚਙ੍ਗਸਿਥਿਲੀਭਾਵਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵਿਕਾਰਵਿਰੂਪਤਾਯੋਬ੍ਬਨਵਿਨਾਸਬਲੂਪਘਾਤਸਤਿਮਤਿਵਿਪ੍ਪਵਾਸਪਰਪਰਿਭਵਾਦਿਅਨੇਕਪਚ੍ਚਯਂ ਕਾਯਿਕਚੇਤਸਿਕਦੁਕ੍ਖਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਜਰਾ ਤਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁ। ਤੇਨੇਤਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਅਙ੍ਗਾਨਂ ਸਿਥਿਲੀਭਾਵਾ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਵਿਕਾਰਤੋ।
ਯੋਬ੍ਬਨਸ੍ਸ ਵਿਨਾਸੇਨ, ਬਲਸ੍ਸ ਉਪਘਾਤਤੋ॥

''ਵਿਪ੍ਪਵਾਸਾ ਸਤਾਦੀਨਂ, ਪੁਤ੍ਤਦਾਰੇਹਿ ਅਤ੍ਤਨੋ।
ਅਪਸਾਦਨੀਯਤੋ ਚੇਵ, ਭਿਯ੍ਯੋ ਬਾਲਤ੍ਤਪਤ੍ਤਿਯਾ॥

''ਪਪ੍ਪੋਤਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਯਂ ਮਚ੍ਚੋ, ਕਾਯਿਕਂ ਮਾਨਸਂ ਤਥਾ।
ਸਬ੍ਬਮੇਤਂ ਜਰਾਹੇਤੁ, ਯਸ੍ਮਾ ਤਸ੍ਮਾ ਜਰਾ ਦੁਖਾ''ਤਿ॥

ਅਯਂ ਜਰਾਯਂ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਮਰਣਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

੫੪੩. **ਮਰਣਮ੍ਪਿ ਦੁਕ੍ਖ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਦੁਵਿਧਂ ਮਰਣਂ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਞ੍ਚ, ਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਜਰਾਮਰਣਂ ਦ੍ਵੀਹਿ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤ''ਨ੍ਤਿ (ਧਾਤੁ॰ ੭੧)। ਏਕਭਵਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪ੍ਪਬਨ੍ਧਵਿਚ੍ਛੇਦੋ ਚ, ਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਨਿਚ੍ਚਂ ਮਰਣਤੋ ਭਯ''ਨ੍ਤਿ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੫੮੧)। ਤਂ ਇਧ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਂ। ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ ਮਰਣਂ ਉਪਕ੍ਕਮਮਰਣਂ ਸਰਸਮਰਣਂ ਆਯੁਕ੍ਖਯਮਰਣਂ ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਖਯਮਰਣਨ੍ਤਿਪਿ ਤਸ੍ਸੇਵ ਨਾਮਂ। ਤਯਿਦਂ ਚੁਤਿਲਕ੍ਖਣਂ, ਵਿਯੋਗਰਸਂ, ਗਤਿਵਿਪ੍ਪਵਾਸਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਨ ਵਤ੍ਥੁਭਾਵਤੋ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਤੇਨੇਤਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਪਾਪਸ੍ਸ ਪਾਪਕਮ੍ਮਾਦਿ-ਨਿਮਿਤ੍ਤਮਨੁਪਸ੍ਸਤੋ।
ਭਦ੍ਦਸ੍ਸਾਪਸਹਨ੍ਤਸ੍ਸ, ਵਿਯੋਗਂ ਪਿਯਵਤ੍ਥੁਕਂ।
ਮੀਯਮਾਨਸ੍ਸ ਯਂ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਮਾਨਸਂ ਅਵਿਸੇਸਤੋ॥

ਸਬ੍ਬੇਸਞ੍ਚਾਪਿ ਯਂ ਸਨ੍ਧਿ-ਬਨ੍ਧਨਚ੍ਛੇਦਨਾਦਿਕਂ।
ਵਿਤੁਜ੍ਜਮਾਨਮਮ੍ਮਾਨਂ, ਹੋਤਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਸਰੀਰਜਂ॥

ਅਸਯ੍ਹਮਪ੍ਪਤਿਕਾਰਂ, ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸੇਤਸ੍ਸਿਦਂ ਯਤੋ।
ਮਰਣਂ ਵਤ੍ਥੁ ਤੇਨੇਤਂ, ਦੁਕ੍ਖਮਿਚ੍ਚੇਵ ਭਾਸਿਤ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਂ ਮਰਣੇ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਸੋਕਾਦਿਨਿਦ੍ਦੇਸਾ

੫੪੪. ਸੋਕਾਦੀਸੁ **ਸੋਕੋ** ਨਾਮ ਞਾਤਿਬ੍ਯਸਨਾਦੀਹਿ ਫੁਟ੍ਠਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਸਨ੍ਤਾਪੋ। ਸੋ ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਅਤ੍ਥਤੋ ਦੋਮਨਸ੍ਸਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਏਵਂ ਸਨ੍ਤੇਪਿ ਅਨ੍ਤੋਨਿਜ੍ਝਾਨਲਕ੍ਖਣੋ, ਚੇਤਸੋ ਪਰਿਜ੍ਝਾਪਨਰਸੋ, ਅਨੁਸੋਚਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ। ਦੁਕ੍ਖੋ ਪਨ ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤੋ ਦੁਕ੍ਖਵਤ੍ਥੁਤੋ ਚ। ਤੇਨੇਤਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਹਦਯਂ ਸੋਕੋ, ਵਿਸਸਲ੍ਲਂਵ ਤੁਜ੍ਜਤਿ।
ਅਗ੍ਗਿਤਤ੍ਤੋਵ ਨਾਰਾਚੋ, ਭੁਸਂਵ ਦਹਤੇ ਪੁਨ॥

''ਸਮਾਵਹਤਿ ਚ ਬ੍ਯਾਧਿ-ਜਰਾਮਰਣਭੇਦਨਂ।
ਦੁਕ੍ਖਮ੍ਪਿ ਵਿਵਿਧਂ ਯਸ੍ਮਾ, ਤਸ੍ਮਾ ਦੁਕ੍ਖੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯਂ ਸੋਕੇ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਪਰਿਦੇਵੋ

੫੪੫. **ਪਰਿਦੇਵੋ** ਨਾਮ ਞਾਤਿਬ੍ਯਸਨਾਦੀਹਿ ਫੁਟ੍ਠਸ੍ਸ ਵਚੀਪਲਾਪੋ। ਸੋ ਲਾਲਪ੍ਪਨਲਕ੍ਖਣੋ, ਗੁਣਦੋਸਕਿਤ੍ਤਨਰਸੋ, ਸਮ੍ਭਮਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ। ਦੁਕ੍ਖੋ ਪਨ ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਭਾਵਤੋ ਦੁਕ੍ਖਵਤ੍ਥੁਤੋ ਚ। ਤੇਨੇਤਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯਂ ਸੋਕਸਲ੍ਲਵਿਹਤੋ ਪਰਿਦੇਵਮਾਨੋ,
ਕਣ੍ਠੋਟ੍ਠਤਾਲੁਤਲਸੋਸਜਮਪ੍ਪਸਯ੍ਹਂ।
ਭਿਯ੍ਯੋਧਿਮਤ੍ਤਮਧਿਗਚ੍ਛਤਿਯੇਵ ਦੁਕ੍ਖਂ,
ਦੁਕ੍ਖੋਤਿ ਤੇਨ ਭਗਵਾ ਪਰਿਦੇਵਮਾਹਾ''ਤਿ॥

ਅਯਂ ਪਰਿਦੇਵੇ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਦੁਕ੍ਖਂ

੫੪੬. **ਦੁਕ੍ਖਂ** ਨਾਮ ਕਾਯਿਕਂ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਤਂ ਕਾਯਪੀਲ਼ਨਲਕ੍ਖਣਂ, ਦੁਪ੍ਪਞ੍ਞਾਨਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਕਰਣਰਸਂ, ਕਾਯਿਕਾਬਾਧਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਨ ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤੋ ਮਾਨਸਦੁਕ੍ਖਾਵਹਨਤੋ ਚ। ਤੇਨੇਤਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਪੀਲ਼ੇਤਿ ਕਾਯਿਕਮਿਦਂ, ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚ ਮਾਨਸਂ ਭਿਯ੍ਯੋ।
ਜਨਯਤਿ ਯਸ੍ਮਾ ਤਸ੍ਮਾ, ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਵਿਸੇਸਤੋ ਵੁਤ੍ਤ''ਨ੍ਤਿ॥

ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖੇ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ

੫੪੭. **ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ** ਨਾਮ ਮਾਨਸਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਪੀਲ਼ਨਲਕ੍ਖਣਂ, ਮਨੋਵਿਘਾਤਰਸਂ, ਮਾਨਸਬ੍ਯਾਧਿਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ। ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਨ ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤੋ ਕਾਯਿਕਦੁਕ੍ਖਾਵਹਨਤੋ ਚ। ਚੇਤੋਦੁਕ੍ਖਸਮਪ੍ਪਿਤਾ ਹਿ ਕੇਸੇ ਪਕਿਰਿਯ ਕਨ੍ਦਨ੍ਤਿ, ਉਰਾਨਿ ਪਟਿਪਿਸਨ੍ਤਿ, ਆਵਟ੍ਟਨ੍ਤਿ, ਵਿਵਟ੍ਟਨ੍ਤਿ, ਉਦ੍ਧਂਪਾਦਂ ਪਪਤਨ੍ਤਿ, ਸਤ੍ਥਂ ਆਹਰਨ੍ਤਿ, ਵਿਸਂ ਖਾਦਨ੍ਤਿ, ਰਜ੍ਜੁਯਾ ਉਬ੍ਬਨ੍ਧਨ੍ਤਿ, ਅਗ੍ਗਿਂ ਪਵਿਸਨ੍ਤੀਤਿ ਤਂ ਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰਕਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨੁਭਵਨ੍ਤਿ। ਤੇਨੇਤਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਪੀਲ਼ੇਤਿ ਯਤੋ ਚਿਤ੍ਤਂ, ਕਾਯਸ੍ਸ ਚ ਪੀਲ਼ਨਂ ਸਮਾਵਹਤਿ।
ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ, ਵਿਦੋਮਨਸ੍ਸਾ ਤਤੋ ਆਹੂ’’ਤਿ॥

ਅਯਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸੇ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਉਪਾਯਾਸੋ

੫੪੮. **ਉਪਾਯਾਸੋ** ਨਾਮ ਞਾਤਿਬ੍ਯਸਨਾਦੀਹਿ ਫੁਟ੍ਠਸ੍ਸ ਅਧਿਮਤ੍ਤਚੇਤੋਦੁਕ੍ਖਪ੍ਪਭਾਵਿਤੋ ਦੋਸੋਯੇਵ। **ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨੋ ਏਕੋ ਧਮ੍ਮੋਤਿ ਏਕੇ**। ਸੋ ਚਿਤ੍ਤਪਰਿਦਹਨਲਕ੍ਖਣੋ, ਨਿਤ੍ਥੁਨਨਰਸੋ , ਵਿਸਾਦਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ। ਦੁਕ੍ਖੋ ਪਨ ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਭਾਵਤੋ ਚਿਤ੍ਤਪਰਿਦਹਨਤੋ ਕਾਯਵਿਸਾਦਨਤੋ ਚ। ਤੇਨੇਤਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਚ ਪਰਿਦਹਨਾ, ਕਾਯਸ੍ਸ ਵਿਸਾਦਨਾ ਚ ਅਧਿਮਤ੍ਤਂ।
ਯਂ ਦੁਕ੍ਖਮੁਪਾਯਾਸੋ, ਜਨੇਤਿ ਦੁਕ੍ਖੋ ਤਤੋ ਵੁਤ੍ਤੋ’’ਤਿ॥

ਅਯਂ ਉਪਾਯਾਸੇ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਏਤ੍ਥ ਚ ਮਨ੍ਦਗ੍ਗਿਨਾ ਅਨ੍ਤੋਭਾਜਨੇ ਪਾਕੋ ਵਿਯ **ਸੋਕੋ**। ਤਿਕ੍ਖਗ੍ਗਿਨਾ ਪਚ੍ਚਮਾਨਸ੍ਸ ਭਾਜਨਤੋ ਬਹਿਨਿਕ੍ਖਮਨਂ ਵਿਯ **ਪਰਿਦੇਵੋ**। ਬਹਿਨਿਕ੍ਖਨ੍ਤਾਵਸੇਸਸ੍ਸ ਨਿਕ੍ਖਮਿਤੁਂ ਅਪ੍ਪਹੋਨ੍ਤਸ੍ਸ ਅਨ੍ਤੋਭਾਜਨੇਯੇਵ ਯਾਵ ਪਰਿਕ੍ਖਯਾ ਪਾਕੋ ਵਿਯ **ਉਪਾਯਾਸੋ** ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

ਅਪ੍ਪਿਯਸਮ੍ਪਯੋਗੋ

੫੪੯. **ਅਪ੍ਪਿਯਸਮ੍ਪਯੋਗੋ** ਨਾਮ ਅਮਨਾਪੇਹਿ ਸਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ ਸਮੋਧਾਨਂ। ਸੋ ਅਨਿਟ੍ਠਸਮੋਧਾਨਲਕ੍ਖਣੋ, ਚਿਤ੍ਤਵਿਘਾਤਕਰਣਰਸੋ, ਅਨਤ੍ਥਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ। ਦੁਕ੍ਖੋ ਪਨ ਦੁਕ੍ਖਵਤ੍ਥੁਤੋ। ਤੇਨੇਤਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

‘‘ਦਿਸ੍ਵਾਵ ਅਪ੍ਪਿਯੇ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਪਠਮਂ ਹੋਤਿ ਚੇਤਸਿ।
ਤਦੁਪਕ੍ਕਮਸਮ੍ਭੂਤ-ਮਥਕਾਯੇ ਯਤੋ ਇਧ॥

‘‘ਤਤੋ ਦੁਕ੍ਖਦ੍ਵਯਸ੍ਸਾਪਿ, ਵਤ੍ਥੁਤੋ ਸੋ ਮਹੇਸਿਨਾ।
ਦੁਕ੍ਖੋ ਵੁਤ੍ਤੋਤਿ ਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯੋ, ਅਪ੍ਪਿਯੇਹਿ ਸਮਾਗਮੋ’’ਤਿ॥

ਅਯਂ ਅਪ੍ਪਿਯਸਮ੍ਪਯੋਗੇ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਪਿਯਵਿਪ੍ਪਯੋਗੋ

੫੫੦. **ਪਿਯਵਿਪ੍ਪਯੋਗੋ** ਨਾਮ ਮਨਾਪੇਹਿ ਸਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ ਵਿਨਾਭਾਵੋ। ਸੋ ਇਟ੍ਠਵਤ੍ਥੁਵਿਯੋਗਲਕ੍ਖਣੋ , ਸੋਕੁਪ੍ਪਾਦਨਰਸੋ, ਬ੍ਯਸਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ। ਦੁਕ੍ਖੋ ਪਨ ਸੋਕਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁਤੋ। ਤੇਨੇਤੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਞਾਤਿਧਨਾਦਿਵਿਯੋਗਾ,
ਸੋਕਸਰਸਮਪ੍ਪਿਤਾ ਵਿਤੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿ।
ਬਾਲਾ ਯਤੋ ਤਤੋ ਯੰ,
ਦੁਕ੍ਖੋਤਿ ਮਤੋ ਪਿਯਵਿਪ੍ਪਯੋਗੋ''ਤਿ॥

ਅਯੰ ਪਿਯਵਿਪ੍ਪਯੋਗੇ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਇਚ੍ਛਿਤਾਲਾਭੋ

੫੫੧. **ਯਮ੍ਪਿਚ੍ਛੰ ਨ ਲਭਤੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ''ਅਹੋ ਵਤ ਮਯੰ ਨ ਜਾਤਿਧਮ੍ਮਾ ਅਸ੍ਸਾਮਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੯੮; ਵਿਭ॰ ੨੦੧) ਅਲਬ੍ਭਨੇਯ੍ਯਵਤ੍ਥੂਸੁ ਇਚ੍ਛਾਵ ਯਮ੍ਪਿਚ੍ਛੰ ਨ ਲਭਤਿ, ਤਮ੍ਪਿ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਸਾ ਅਲਬ੍ਭਨੇਯ੍ਯਵਤ੍ਥੁਇਚ੍ਛਨਲਕ੍ਖਣਾ, ਤਪ੍ਪਰਿਯੇਸਨਰਸਾ, ਤੇਸੰ ਅਪ੍ਪਤ੍ਤਿਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ। ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਨ ਦੁਕ੍ਖਵਤ੍ਥੁਤੋ। ਤੇਨੇਤੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਤੰ ਤੰ ਪਤ੍ਥਯਮਾਨਾਨੰ, ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਅਲਾਭਤੋ।
ਯੰ ਵਿਘਾਤਮਯੰ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਸਤ੍ਤਾਨੰ ਇਧ ਜਾਯਤਿ॥

''ਅਲਬ੍ਭਨੇਯ੍ਯਵਤ੍ਥੂਨੰ, ਪਤ੍ਥਨਾ ਤਸ੍ਸ ਕਾਰਣੰ।
ਯਸ੍ਮਾ ਤਸ੍ਮਾ ਜਿਨੋ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਇਚ੍ਛਿਤਾਲਾਭਮਬ੍ਰਵੀ''ਤਿ॥

ਅਯੰ ਇਚ੍ਛਿਤਾਲਾਭੇ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ

੫੫੨. **ਸੰਖਿਤ੍ਤੇਨ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਦੁਕ੍ਖਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਨ –

ਜਾਤਿਪ੍ਪਭੁਤਿਕੰ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਯੰ ਵੁਤ੍ਤਮਿਧ ਤਾਦਿਨਾ।
ਅਵੁਤ੍ਤੰ ਯਞ੍ਚ ਤੰ ਸਬ੍ਬੰ, ਵਿਨਾ ਏਤੇ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤਿ॥

ਯਸ੍ਮਾ ਤਸ੍ਮਾ ਉਪਾਦਾਨ-ਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਇਮੇ।
ਦੁਕ੍ਖਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤ-ਦੇਸਕੇਨ ਮਹੇਸਿਨਾ॥

ਤਥਾ ਹਿ ਇਨ੍ਧਨਮਿਵ ਪਾਵਕੋ, ਲਕ੍ਖਮਿਵ ਪਹਰਣਾਨਿ, ਗੋਰੂਪੰ ਵਿਯ ਡੰਸਮਕਸਾਦਯੋ, ਖੇਤ੍ਤਮਿਵ ਲਾਯਕਾ, ਗਾਮੰ ਵਿਯ ਗਾਮਘਾਤਕਾ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਪਞ੍ਚਕਮੇਵ ਜਾਤਿਆਦਯੋ ਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰੇਹਿ ਵਿਬਾਧੇਨ੍ਤਾ ਤਿਣਲਤਾਦੀਨਿ ਵਿਯ ਭੂਮਿਯੰ, ਪੁਪ੍ਫਫਲਪਲ੍ਲਵਾਨਿ ਵਿਯ ਰੁਕ੍ਖੇਸੁ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੇਸੁਯੇਵ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾਨਞ੍ਚ ਆਦਿਦੁਕ੍ਖੰ ਜਾਤਿ, ਮਜ੍ਝੇਦੁਕ੍ਖੰ ਜਰਾ, ਪਰਿਯੋਸਾਨਦੁਕ੍ਖੰ ਮਰਣੰ, ਮਾਰਣਨ੍ਤਿਕਦੁਕ੍ਖਾਭਿਘਾਤੇਨ ਪਰਿਡਯ੍ਹਨਦੁਕ੍ਖੰ ਸੋਕੋ, ਤਦਸਹਨਤੋ ਲਾਲਪ੍ਪਨਦੁਕ੍ਖੰ ਪਰਿਦੇਵੋ, ਤਤੋ ਧਾਤੁਕ੍ਖੋਭਸਙ੍ਖਾਤਅਨਿਟ੍ਠਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਸਮਾਯੋਗਤੋ ਕਾਯਸ੍ਸ ਆਬਾਧਨਦੁਕ੍ਖੰ ਦੁਕ੍ਖੰ, ਤੇਨ ਬਾਧਿਯਮਾਨਾਨੰ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾਨੰ ਤਤ੍ਥ ਪਟਿਘੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ ਚੇਤੋਬਾਧਨਦੁਕ੍ਖੰ ਦੋਮਨਸ੍ਸੰ, ਸੋਕਾਦਿਵੁਦ੍ਧਿਯਾ ਜਨਿਤਵਿਸਾਦਾਨੰ ਅਨੁਤ੍ਥੁਨਨਦੁਕ੍ਖੰ ਉਪਾਯਾਸੋ,

ਮਨੋਰਥਵਿਘਾਤਪ੍ਪਤ੍ਤਾਨਂ ਇਚ੍ਛਾਵਿਘਾਤਦੁਕ੍ਖਂ ਇਚ੍ਛਿਤਾਲਾਭੋਤਿ ਏਵਂ ਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰਤੋ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਯਮਾਨਾ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾਵ ਦੁਕ੍ਖਾਤਿ। ਯਦੇਤਂ ਏਕਮੇਕਂ ਦਸ੍ਸੇਤ੍ਵਾ ਵੁਚ੍ਚਮਾਨਂ ਅਨੇਕੇਹਿਪਿ ਕਪ੍ਪੇਹਿ ਨ ਸਕ੍ਕਾ ਅਸੇਸਤੋ ਵਤ੍ਤੁਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਏਕਜਲਬਿਨ੍ਦੁਮ੍ਹਿ ਸਕਲਸਮੁਦ੍ਦਜਲਰਸਂ ਵਿਯ ਯੇਸੁ ਕੇਸੁਚਿ ਪਞ੍ਚਸੁ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਸਂਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ''ਸਂਖਿਤ੍ਤੇਨ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਦੁਕ੍ਖਾ''ਤਿ ਭਗਵਾ ਅਵੋਚਾਤਿ। ਅਯਂ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਅਯਂ ਤਾਵ ਦੁਕ੍ਖਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਨਯੋ।

ਸਮੁਦਯਨਿਦ੍ਦੇਸਕਥਾ

੫੫੩. ਸਮੁਦਯਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਪਨ **ਯਾਯਂ ਤਣ੍ਹਾ**ਤਿ ਯਾ ਅਯਂ ਤਣ੍ਹਾ। **ਪੋਨੋਬ੍ਭਵਿਕਾ**ਤਿ ਪੁਨਬ੍ਭਵਕਰਣਂ ਪੁਨੋਬ੍ਭਵੋ, ਪੁਨੋਬ੍ਭਵੋ ਸੀਲਮੇਤਿਸ੍ਸਾਤਿ ਪੋਨੋਬ੍ਭਵਿਕਾ। **ਨਨ੍ਦੀਰਾਗੇਨ ਸਹਗਤਾ**ਤਿ ਨਨ੍ਦੀਰਾਗਸਹਗਤਾ, ਨਨ੍ਦੀਰਾਗੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਤ੍ਥਤੋ ਏਕਤ੍ਤਮੇਵ ਗਤਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। **ਤਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰਾਭਿਨਨ੍ਦਿਨੀ**ਤਿ ਯਤ੍ਰ ਯਤ੍ਰ ਅਤ੍ਤਭਾਵੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ, ਤਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰਾਭਿਨਨ੍ਦਿਨੀ। **ਸੇਯ੍ਯਥਿਦ**ਨ੍ਤਿ ਨਿਪਾਤੋ , ਤਸ੍ਸ ਸਾ ਕਤਮਾਤਿ ਚੇਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਕਾਮਤਣ੍ਹਾ ਭਵਤਣ੍ਹਾ ਵਿਭਵਤਣ੍ਹਾਤਿ ਇਮਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਆਵਿਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਇਧ ਪਨਾਯਂ ਤਿਵਿਧਾਪਿ ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕਟ੍ਠੇਨ ਏਕਤ੍ਤਂ ਉਪਨੇਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯਂ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਅਯਂ ਸਮੁਦਯਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਨਯੋ।

ਨਿਰੋਧਨਿਦ੍ਦੇਸਕਥਾ

੫੫੪. ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਯੋ ਤਸ੍ਸਾਯੇਵ ਤਣ੍ਹਾਯਾਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਸਮੁਦਯਨਿਰੋਧੋ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਸੋ ਕਸ੍ਮਾਤਿ ਚੇ? ਸਮੁਦਯਨਿਰੋਧੇਨ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ। ਸਮੁਦਯਨਿਰੋਧੇਨ ਹਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਨ ਅਞ੍ਞਥਾ। ਤੇਨਾਹ –

''ਯਥਾਪਿ ਮੂਲੇ ਅਨੁਪਦ੍ਦਵੇ ਦਲ੍ਹੇ,
ਛਿਨ੍ਨੋਪਿ ਰੁਕ੍ਖੋ ਪੁਨਦੇਵ ਰੂਹਤਿ।
ਏਵਮ੍ਪਿ ਤਣ੍ਹਾਨੁਸਯੇ ਅਨੂਹਤੇ,
ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤੀ ਦੁਕ੍ਖਮਿਦਂ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨ''ਨ੍ਤਿ॥ (ਧ॰ ਪ॰ ੩੩੮)।

ਇਤਿ ਯਸ੍ਮਾ ਸਮੁਦਯਨਿਰੋਧੇਨੇਵ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਭਗਵਾ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਂ ਦੇਸੇਨ੍ਤੋ ਸਮੁਦਯਨਿਰੋਧੇਨੇਵ ਦੇਸੇਸਿ। ਸੀਹਸਮਾਨਵੁਤ੍ਤਿਨੋ ਹਿ ਤਥਾਗਤਾ। ਤੇ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨਿਰੋਧੇਨ੍ਤਾ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਞ੍ਚ ਦੇਸੇਨ੍ਤਾ ਹੇਤੁਮ੍ਹਿ ਪਟਿਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਨ ਫਲੇ। ਸੁਵਾਨਵੁਤ੍ਤਿਨੋ ਪਨ ਤਿਤ੍ਥਿਯਾ। ਤੇ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨਿਰੋਧੇਨ੍ਤਾ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਞ੍ਚ ਦੇਸੇਨ੍ਤਾ ਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗਦੇਸਨਾਦੀਹਿ ਫਲੇ ਪਟਿਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਨ ਹੇਤੁਮ੍ਹੀਤਿ। ਏਵਂ ਤਾਵ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯਨਿਰੋਧਵਸੇਨ ਦੇਸਨਾਯ ਪਯੋਜਨਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੫੫੫. ਅਯਂ ਪਨਤ੍ਥੋ – **ਤਸ੍ਸਾਯੇਵ ਤਣ੍ਹਾਯਾ**ਤਿ ਤਸ੍ਸਾ ''ਪੋਨੋਬ੍ਭਵਿਕਾ''ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਦਿਵਸੇਨ ਵਿਭਤ੍ਤਤਣ੍ਹਾਯ। **ਵਿਰਾਗੋ** ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਮਗ੍ਗੋ। ''ਵਿਰਾਗਾ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੫; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੪) ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਵਿਰਾਗੇਨ ਨਿਰੋਧੋ ਵਿਰਾਗਨਿਰੋਧੋ। ਅਨੁਸਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤਤੋ ਅਸੇਸੋ ਵਿਰਾਗਨਿਰੋਧੋ **ਅਸੇਸਵਿਰਾਗਨਿਰੋਧੋ**। ਅਥ ਵਾ **ਵਿਰਾਗੋ**ਤਿ ਪਹਾਨਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਸੇਸੋ ਵਿਰਾਗੋ ਅਸੇਸੋ ਨਿਰੋਧੋਤਿ ਏਵਮ੍ਪੇਤ੍ਥ ਯੋਜਨਾ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ। ਅਤ੍ਥਤੋ ਪਨ ਸਬ੍ਬਾਨੇਵ ਏਤਾਨਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ ਵੇਵਚਨਾਨਿ। ਪਰਮਤ੍ਥਤੋ ਹਿ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਤਂ ਆਗਮ੍ਮ ਤਣ੍ਹਾ ਵਿਰਜ੍ਜਤਿ ਚੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ ਚ, ਤਸ੍ਮਾ ਵਿਰਾਗੋਤਿ ਚ ਨਿਰੋਧੋਤਿ ਚ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਤਦੇਵ ਆਗਮ੍ਮ ਤਸ੍ਸਾ ਚਾਗਾਦਯੋ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਕਾਮਗੁਣਾਲਯੇਸੁ ਚੇਤ੍ਥ ਏਕੋਪਿ ਆਲਯੋ ਨਤ੍ਥਿ, ਤਸ੍ਮਾ ''ਚਾਗੋ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਮੁਤ੍ਤਿ ਅਨਾਲਯੋ''ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

੫੫੬. ਤਯਿਦੰ ਸਨ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣੰ, ਅਚ੍ਚੁਤਿਰਸੰ, ਅਸ੍ਸਾਸਕਰਣਰਸੰ ਵਾ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੰ, ਨਿਪ੍ਪਪਞ੍ਚਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੰ ਵਾ।

ਨਿਬ੍ਬਾਨਕਥਾ

੫੫੭. ਨਤ੍ਥੇਵ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ, ਸਸਵਿਸਾਣੰ ਵਿਯ ਅਨੁਪਲਬ੍ਭਨੀਯਤੋਤਿ ਚੇ? ਨ, ਉਪਾਯੇਨ ਉਪਲਬ੍ਭਨੀਯਤੋ। ਉਪਲਬ੍ਭਤਿ ਹਿ ਤੰ ਤਦਨੁਰੂਪਪਟਿਪਤ੍ਤਿਸਙ੍ਖਾਤੇਨ ਉਪਾਯੇਨ, ਚੇਤੋਪਰਿਯਞਾਣੇਨ ਪਰੇਸੰ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਚਿਤ੍ਤੰ ਵਿਯ, ਤਸ੍ਮਾ ‘‘ਅਨੁਪਲਬ੍ਭਨੀਯਤੋ ਨਤ੍ਥੀ’’ਤਿ ਨ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੰ। ਨ ਹਿ ‘‘ਯੰ ਬਾਲਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾ ਨ ਉਪਲਭਨ੍ਤਿ, ਤੰ ਨਤ੍ਥੀ’’ਤਿ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੰ।

੫੫੮. ਅਪਿਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਨ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੰ, ਕਸ੍ਮਾ? ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ ਵਞ੍ਝਭਾਵਾਪਜ੍ਜਨਤੋ। ਅਸਤਿ ਹਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨੇ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪੁਰੇਜਵਾਯ ਸੀਲਾਦਿਖਨ੍ਧਤ੍ਤਯਸਙ੍ਗਹਾਯ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ ਵਞ੍ਝਭਾਵੋ ਆਪਜ੍ਜਤਿ। ਨ ਚਾਯੰ ਵਞ੍ਝਾ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਪਾਪਨਤੋਤਿ। ਨ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ ਵਞ੍ਝਭਾਵਾਪਤ੍ਤਿ, ਅਭਾਵਪਾਪਕਤ੍ਤਾਤਿ ਚੇ। ਨ, ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਾਭਾਵੇਪਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਭਾਵਤੋ। ਵਤ੍ਤਮਾਨਾਨਮ੍ਪਿ ਅਭਾਵੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨ੍ਤਿ ਚੇ। ਨ, ਤੇਸੰ ਅਭਾਵਾਸਮ੍ਭਵਤੋ, ਅਭਾਵੇ ਚ ਅਵਤ੍ਤਮਾਨਭਾਵਾਪਜ੍ਜਨਤੋ, ਵਤ੍ਤਮਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਨਿਸ੍ਸਿਤਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਚ ਸੋਪਾਦਿਸੇਸਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਭਾਵਦੋਸਤੋ। ਤਦਾ ਕਿਲੇਸਾਨੰ ਅਵਤ੍ਤਮਾਨਤ੍ਤਾ ਨ ਦੋਸੋਤਿ ਚੇ। ਨ, ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਨਿਰਤ੍ਥਕਭਾਵਾਪਜ੍ਜਨਤੋ। ਏਵਞ੍ਹਿ ਸਤਿ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇਪਿ ਕਿਲੇਸਾ ਨ ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਨਿਰਤ੍ਥਕਭਾਵੋ ਆਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਕਾਰਣਮੇਤੰ।

੫੫੯. ‘‘ਯੋ ਖੋ, ਆਵੁਸੋ, ਰਾਗਕ੍ਖਯੋ’’ਤਿਆਦਿਵਚਨਤੋ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੪.੩੧੫) ‘‘ਖਯੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨ’’ਨ੍ਤਿ ਚੇ। ਨ, ਅਰਹਤ੍ਤਸ੍ਸਾਪਿ ਖਯਮਤ੍ਤਾਪਜ੍ਜਨਤੋ। ਤਮ੍ਪਿ ਹਿ ‘‘ਯੋ ਖੋ, ਆਵੁਸੋ , ਰਾਗਕ੍ਖਯੋ’’ਤਿਆਦਿਨਾ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੪.੩੧੫) ਨਯੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੰ। ਕਿਞ੍ਚ ਭਿਯ੍ਯੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ ਇਤ੍ਤਰਕਾਲਾਦਿਪ੍ਪਤ੍ਤਿਦੋਸਤੋ। ਏਵਞ੍ਹਿ ਸਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਇਤ੍ਤਰਕਾਲੰ, ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣੰ, ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮਨਿਰਪੇਕ੍ਖਾਧਿਗਮਨੀਯਭਾਵਞ੍ਚ ਆਪਜ੍ਜਤਿ। ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਤ੍ਤਾਯੇਵ ਚ ਸਙ੍ਖਤਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨੰ, ਸਙ੍ਖਤਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਤ੍ਤਾ ਰਾਗਾਦੀਹਿ ਅਗ੍ਗੀਹਿ ਆਦਿਤ੍ਤੰ, ਆਦਿਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚਾਤਿਪਿ ਆਪਜ੍ਜਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਖਯਾ ਪਟ੍ਠਾਯ ਨ ਭਿਯ੍ਯੋ ਪਵਤ੍ਤਿ ਨਾਮ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਾਨਭਾਵਤੋ ਨ ਦੋਸੋਤਿ ਚੇ। ਨ, ਤਾਦਿਸਸ੍ਸ ਖਯਸ੍ਸ ਅਭਾਵਤੋ। ਭਾਵੇਪਿ ਚਸ੍ਸ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰਦੋਸਾਨਤਿਵਤ੍ਤਨਤੋ, ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨਭਾਵਾਪਜ੍ਜਨਤੋ। ਅਰਿਯਮਗ੍ਗੋ ਹਿ ਦੋਸੇ ਖੀਣੇਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਖਯੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਤੋ ਚ ਪਟ੍ਠਾਯ ਨ ਭਿਯ੍ਯੋ ਦੋਸਾਨੰ ਪਵਤ੍ਤੀਤਿ।

ਅਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਨਿਰੋਧਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਪਨ ਖਯਸ੍ਸ ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਤ੍ਤਾ, ਯਸ੍ਸ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯੋ ਹੋਤਿ ਤਦੁਪਚਾਰੇਨ ‘‘ਖਯੋ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਸਰੂਪੇਨੇਵ ਕਸ੍ਮਾ ਨ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਚੇ। ਅਤਿਸੁਖੁਮਤ੍ਤਾ। ਅਤਿਸੁਖੁਮਤਾ ਚਸ੍ਸ ਭਗਵਤੋ ਅਪ੍ਪੋਸੁਕ੍ਕਭਾਵਾਵਹਨਤੋ, ਅਰਿਯੇਨ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਤੋ ਚ ਸਿਦ੍ਧਾਤਿ।

੫੬੦. ਤਯਿਦੰ ਮਗ੍ਗਸਮਙ੍ਗਿਨਾ ਪਤ੍ਤਬ੍ਬਤੋ **ਅਸਾਧਾਰਣੰ,** ਪੁਰਿਮਕੋਟਿਯਾ ਅਭਾਵਤੋ **ਅਪ੍ਪਭਵੰ**। ਮਗ੍ਗਭਾਵੇ ਭਾਵਤੋ ਨ ਅਪ੍ਪਭਵਨ੍ਤਿ ਚੇ। ਨ, ਮਗ੍ਗੇਨ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਨੀਯਤੋ। ਪਤ੍ਤਬ੍ਬਮੇਵ ਹੇਤੰ ਮਗ੍ਗੇਨ, ਨ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਬ੍ਬੰ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਪ੍ਪਭਵਮੇਵ। ਅਪ੍ਪਭਵਤ੍ਤਾ **ਅਜਰਾਮਰਣੰ**। ਪਭਵਜਰਾਮਰਣਾਨੰ ਅਭਾਵਤੋ **ਨਿਚ੍ਚੰ**।

ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸੇਵ ਅਣੁਆਦੀਨਮ੍ਪਿ ਨਿਚ੍ਚਭਾਵਾਪਤ੍ਤੀਤਿ ਚੇ। ਨ, ਹੇਤੁਨੋ ਅਭਾਵਾ। ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ ਨਿਚ੍ਚਤ੍ਤਾ ਤੇ ਨਿਚ੍ਚਾਤਿ ਚੇ। ਨ, ਹੇਤੁਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸ ਅਨੁਪਪਤ੍ਤਿਤੋ। ਨਿਚ੍ਚਾ ਉਪ੍ਪਾਦਾਦੀਨੰ ਅਭਾਵਤੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਵਿਯਾਤਿ ਚੇ। ਨ, ਅਣੁਆਦੀਨੰ ਅਸਿਦ੍ਧਤ੍ਤਾ।

੫੬੧. ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਯੁਤ੍ਤਿਸਬ੍ਭਾਵਤੋ ਪਨ ਇਦਮੇਵ ਨਿਚ੍ਚੰ, ਰੂਪਸਭਾਵਾਤਿਕ੍ਕਮਤੋ **ਅਰੂਪੰ**। ਬੁਦ੍ਧਾਦੀਨੰ ਨਿਟ੍ਠਾਯ ਵਿਸੇਸਾਭਾਵਤੋ **ਏਕਾਵ ਨਿਟ੍ਠਾ**। ਯੇਨ ਭਾਵਨਾਯ ਪਤ੍ਤੰ, ਤਸ੍ਸ ਕਿਲੇਸਵੂਪਸਮੰ, ਉਪਾਦਿਸੇਸਞ੍ਚ ਉਪਾਦਾਯ ਪਞ੍ਞਾਪਨੀਯਤ੍ਤਾ ਸਹ ਉਪਾਦਿਸੇਸੇਨ ਪਞ੍ਞਾਪਿਯਤੀਤਿ **ਸਉਪਾਦਿਸੇਸੰ**। ਯੋ ਚਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯਪ੍ਪਹਾਨੇਨ ਉਪਹਤਾਯਤਿਕਮ੍ਮਫਲਸ੍ਸ ਚਰਿਮਚਿਤ੍ਤਤੋ ਚ ਉਦ੍ਧੰ

ਪਵਤ੍ਤਿਖਨ੍ਧਾਨਂ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਨਤੋ, ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਞ੍ਚ ਅਨੁਰਧਾਨਤੋ ਉਪਾਦਿਸੇਸਾਭਾਵੋ , ਤਂ ਉਪਾਦਾਯ ਪਞ੍ਞਾਪਨੀਯਤੋ ਨਤ੍ਥਿ ਏਤ੍ਥ ਉਪਾਦਿਸੇਸੋਤਿ **ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਂ**।

ਅਸਿਥਿਲਪਰਕ੍ਕਮਸਿਦ੍ਧੇਨ ਞਾਣਵਿਸੇਸੇਨ ਅਧਿਗਮਨੀਯਤੋ, ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਵਚਨਤੋ ਚ ਪਰਮਤ੍ਥੇਨ ਸਭਾਵਤੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਨਾਵਿਜ੍ਜਮਾਨਂ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ''ਅਤ੍ਥਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਜਾਤਂ ਅਭੂਤਂ ਅਕਤਂ ਅਸਙ੍ਖਤ''ਨ੍ਤਿ।

ਇਦਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਕਥਾਮੁਖਂ।

ਮਗ੍ਗਨਿਦ੍ਦੇਸਕਥਾ

੫੬੨. ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਪਟਿਪਦਾਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਵੁਤ੍ਤਾ ਪਨ ਅਟ੍ਠ ਧਮ੍ਮਾ ਕਾਮਂ ਖਨ੍ਧਨਿਦ੍ਦੇਸੇਪਿ ਅਤ੍ਥਤੋ ਪਕਾਸਿਤਾਯੇਵ, ਇਧ ਪਨ ਨੇਸਂ ਏਕਕ੍ਖਣੇ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਾਨਂ ਵਿਸੇਸਾਵਬੋਧਨਤ੍ਥਂ ਵਦਾਮ। ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਹਿ ਚਤੁਸਚ੍ਚਪਟਿਵੇਧਾਯ ਪਟਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਯੋਗਿਨੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਾਰਮ੍ਮਣਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੁਸਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤਕਂ ਪਞ੍ਞਾਚਕ੍ਖੁ **ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ**। ਸਾ ਸਮ੍ਮਾ ਦਸ੍ਸਨਲਕ੍ਖਣਾ, ਧਾਤੁਪ੍ਪਕਾਸਨਰਸਾ, ਅਵਿਜ੍ਜਨ੍ਧਕਾਰਵਿਦ੍ਧਂਸਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ। ਤਥਾ ਸਮ੍ਪਨ੍ਨਦਿਟ੍ਠਿਨੋ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੁਂ ਮਿਚ੍ਛਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਨਿਘਾਤਕਂ ਚੇਤਸੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਪਦਾਭਿਨਿਰੋਪਨਂ **ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ**। ਸੋ ਸਮ੍ਮਾ ਚਿਤ੍ਤਾਭਿਨਿਰੋਪਨਲਕ੍ਖਣੋ, ਅਪ੍ਪਨਾਰਸੋ, ਮਿਚ੍ਛਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਪ੍ਪਹਾਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ।

ਤਥਾ ਪਸ੍ਸਤੋ ਵਿਤਕ੍ਕਯਤੋ ਚ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਵ ਵਚੀਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸਮੁਗ੍ਘਾਤਿਕਾ ਮਿਚ੍ਛਾਵਾਚਾਯ ਵਿਰਤਿ **ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾ** ਨਾਮ। ਸਾ ਪਰਿਗ੍ਗਹਲਕ੍ਖਣਾ, ਵਿਰਮਣਰਸਾ, ਮਿਚ੍ਛਾਵਾਚਾਪ੍ਪਹਾਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ। ਤਥਾ ਵਿਰਮਤੋ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਵ ਮਿਚ੍ਛਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਸਮੁਚ੍ਛੇਦਿਕਾ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾਦਿਵਿਰਤਿ **ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ** ਨਾਮ। ਸੋ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪਨਲਕ੍ਖਣੋ, ਵਿਰਮਣਰਸੋ, ਮਿਚ੍ਛਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਪ੍ਪਹਾਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ। ਯਾ ਪਨਸ੍ਸ ਤੇਸਂ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾਨਂ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਭੂਤਾ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਵ ਕੁਹਨਾਦਿਉਪਚ੍ਛੇਦਿਕਾ ਮਿਚ੍ਛਾਜੀਵਵਿਰਤਿ, ਸੋ **ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵੋ** ਨਾਮ। ਸੋ ਵੋਦਾਨਲਕ੍ਖਣੋ, ਞਾਯਾਜੀਵਪਵਤ੍ਤਿਰਸੋ, ਮਿਚ੍ਛਾਜੀਵਪ੍ਪਹਾਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ।

ਅਥਸ੍ਸ ਯੋ ਤਸ੍ਸਾ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾਜੀਵਸਙ੍ਖਾਤਾਯ ਸੀਲਭੂਮਿਯਂ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਸ੍ਸ ਤਦਨੁਰੂਪੋ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੋਵ ਕੋਸਜ੍ਜਸਮੁਚ੍ਛੇਦਕੋ ਵੀਰਿਯਾਰਮ੍ਭੋ, ਏਸ **ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ** ਨਾਮ। ਸੋ ਪਗ੍ਗਹਲਕ੍ਖਣੋ, ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਅਕੁਸਲਾਨੁਪ੍ਪਾਦਨਾਦਿਰਸੋ, ਮਿਚ੍ਛਾਵਾਯਾਮਪ੍ਪਹਾਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਵਾਯਮਤੋ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੋਵ ਮਿਚ੍ਛਾਸਤਿਵਿਨਿਦ੍ਧੁਨਨੋ ਚੇਤਸੋ ਅਸਮ੍ਮੋਸੋ **ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ** ਨਾਮ। ਸਾ ਉਪਟ੍ਠਾਨਲਕ੍ਖਣਾ, ਅਸਮ੍ਮੁਸ੍ਸਨਰਸਾ, ਮਿਚ੍ਛਾਸਤਿਪ੍ਪਹਾਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ। ਏਵਂ ਅਨੁਤ੍ਤਰਾਯ ਸਤਿਯਾ ਸਂਰਕ੍ਖਿਯਮਾਨਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਵ ਮਿਚ੍ਛਾਸਮਾਧਿਵਿਦ੍ਧਂਸਿਕਾ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ **ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ** ਨਾਮ। ਸੋ ਅਵਿਕ੍ਖੇਪਲਕ੍ਖਣੋ, ਸਮਾਧਾਨਰਸੋ, ਮਿਚ੍ਛਾਸਮਾਧਿਪ੍ਪਹਾਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋਤਿ। ਅਯਂ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਪਟਿਪਦਾਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਨਯੋ। ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਜਾਤਿਆਦੀਨਂ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੬੩. **ਞਾਣਕਿਚ੍ਚਤੋ**ਤਿ ਸਚ੍ਚਞਾਣਸ੍ਸ ਕਿਚ੍ਚਤੋਪਿ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਦੁਵਿਧਂ ਹਿ ਸਚ੍ਚਞਾਣਂ – ਅਨੁਬੋਧਞਾਣਂ ਪਟਿਵੇਧਞਾਣਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ ਅਨੁਬੋਧਞਾਣਂ ਲੋਕਿਯਂ ਅਨੁਸ੍ਸਵਾਦਿਵਸੇਨ ਨਿਰੋਧੇ ਮਗ੍ਗੇ ਚ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਪਟਿਵੇਧਞਾਣਂ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਨਿਰੋਧਮਾਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਕਿਚ੍ਚਤੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਤਿ। ਯਥਾਹ – ''ਯੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯਮ੍ਪਿ ਸੋ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਮ੍ਪਿ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਂ ਪਟਿਪਦਮ੍ਪਿ ਪਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੧੦੦) ਸਬ੍ਬਂ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ। ਤਂ ਪਨਸ੍ਸ ਕਿਚ੍ਚਂ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਂ ਆਵਿਭਵਿਸ੍ਸਤਿ।

ਯਂ ਪਨੇਤਂ ਲੋਕਿਯਂ, ਤਤ੍ਥ ਦੁਕ੍ਖਞਾਣਂ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਾਭਿਭਵਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਂ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਂ ਨਿਵਤ੍ਤੇਤਿ। ਸਮੁਦਯਞਾਣਂ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਂ। ਨਿਰੋਧਞਾਣਂ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿਂ। ਮਗ੍ਗਞਾਣਂ ਅਕਿਰਿਯਦਿਟ੍ਠਿਂ। ਦੁਕ੍ਖਞਾਣਂ ਵਾ ਧੁਵਸੁਭਸੁਖਤ੍ਤਭਾਵਵਿਰਹਿਤੇਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਧੁਵਸੁਭਸੁਖਤ੍ਤਭਾਵਸਞ੍ਞਾਸਙ੍ਖਾਤਂ ਫਲੇ ਵਿਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਂ। ਸਮੁਦਯਞਾਣਂ ਇਸ੍ਸਰਪਧਾਨਕਾਲਸਭਾਵਾਦੀਹਿ ਲੋਕੋ ਪਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਅਕਾਰਣੇ ਕਾਰਣਾਭਿਮਾਨਪ੍ਪਵਤ੍ਤਂ ਹੇਤੁਮ੍ਹਿ ਵਿਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਂ। ਨਿਰੋਧਞਾਣਂ ਅਰੂਪਲੋਕਲੋਕਥੂਪਿਕਾਦੀਸੁ ਅਪਵਗ੍ਗਗਾਹਭੂਤਂ ਨਿਰੋਧੇ ਵਿਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਂ। ਮਗ੍ਗਞਾਣਂ ਕਾਮਸੁਖਲ੍ਲਿਕਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗਪ੍ਪਭੇਦੇ ਅਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗਗਾਹਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਂ ਉਪਾਯੇ ਵਿਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਂ ਨਿਵਤ੍ਤੇਤਿ। ਤੇਨੇਤਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

> ''ਲੋਕੇ ਲੋਕਪ੍ਪਭਵੇ, ਲੋਕਤ੍ਥਗਮੇ ਸਿਵੇ ਚ ਤਦੁਪਾਯੇ।
> ਸਮ੍ਮੁਯ੍ਹਤਿ ਤਾਵ ਨਰੋ, ਨ ਵਿਜਾਨਾਤਿ ਯਾਵ ਸਚ੍ਚਾਨੀ''ਤਿ॥

ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਞਾਣਕਿਚ੍ਚਤੋਪਿ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੬੪. **ਅਨ੍ਤੋਗਧਾਨਂ ਪਭੇਦਾ**ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਸ੍ਮਿਂ ਹਿ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਤਣ੍ਹਞ੍ਚੇਵ ਅਨਾਸਵਧਮ੍ਮੇ ਚ ਸੇਸਾ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾ ਅਨ੍ਤੋਗਧਾ। ਸਮੁਦਯਸਚ੍ਚੇ ਛਤ੍ਤਿਂਸ ਤਣ੍ਹਾਵਿਚਰਿਤਾਨਿ। ਨਿਰੋਧਸਚ੍ਚਂ ਅਸਮ੍ਮਿਸ੍ਸਂ। ਮਗ੍ਗਸਚ੍ਚੇ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਮੁਖੇਨ ਵੀਮਂਸਿਦ੍ਧਿਪਾਦਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਞ੍ਞਾਬਲਧਮ੍ਮਵਿਚਯਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾਨਿ। ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਾਪਦੇਸੇਨ ਤਯੋ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕਾਦਯੋ। ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਪਦੇਸੇਨ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਵਚੀਸੁਚਰਿਤਾਨਿ । ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾਪਦੇਸੇਨ ਤੀਣਿ ਕਾਯਸੁਚਰਿਤਾਨਿ। ਸਮ੍ਮਾਜੀਵਮੁਖੇਨ ਅਪ੍ਪਿਚ੍ਛਤਾ ਸਨ੍ਤੁਟ੍ਠਿਤਾ ਚ। ਸਬ੍ਬੇਸਂਯੇਵ ਵਾ ਏਤੇਸਂ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾਜੀਵਾਨਂ ਅਰਿਯਕਨ੍ਤਸੀਲਤ੍ਤਾ ਅਰਿਯਕਨ੍ਤਸੀਲਸ੍ਸ ਚ ਸਦ੍ਧਾਹਤ੍ਥੇਨ ਪਟਿਗ੍ਗਹੇਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਤੇਸਂ ਅਤ੍ਥਿਤਾਯ ਅਤ੍ਥਿਭਾਵਤੋ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਦ੍ਧਾਬਲਛਨ੍ਦਿਦ੍ਧਿਪਾਦਾ। ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮਾਪਦੇਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵੀਰਿਯਬਲਵੀਰਿਯਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾਨਿ। ਸਮ੍ਮਾਸਤਿਅਪਦੇਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਤਿਬਲਸਤਿਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾਨਿ। ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿਅਪਦੇਸੇਨ ਸਵਿਤਕ੍ਕਸਵਿਚਾਰਾਦਯੋ ਤਯੋ ਸਮਾਧੀ ਚਿਤ੍ਤਸਮਾਧਿ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਮਾਧਿਬਲਪੀਤਿਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਸਮਾਧਿਉਪੇਕ੍ਖਾਸਮ੍ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾਨਿ ਅਨ੍ਤੋਗਧਾਨੀਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਅਨ੍ਤੋਗਧਾਨਂ ਪਭੇਦਤੋਪਿ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੬੫. **ਉਪਮਾਤੋ**ਤਿ ਭਾਰੋ ਵਿਯ ਹਿ ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ, ਭਾਰਾਦਾਨਮਿਵ ਸਮੁਦਯਸਚ੍ਚਂ, ਭਾਰਨਿਕ੍ਖੇਪਨਮਿਵ ਨਿਰੋਧਸਚ੍ਚਂ, ਭਾਰਨਿਕ੍ਖੇਪਨੁਪਾਯੋ ਵਿਯ ਮਗ੍ਗਸਚ੍ਚਂ। ਰੋਗੋ ਵਿਯ ਚ ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਂ, ਰੋਗਨਿਦਾਨਮਿਵ ਸਮੁਦਯਸਚ੍ਚਂ, ਰੋਗਵੂਪਸਮੋ ਵਿਯ ਨਿਰੋਧਸਚ੍ਚਂ, ਭੇਸਜ੍ਜਮਿਵ ਮਗ੍ਗਸਚ੍ਚਂ। ਦੁਬ੍ਭਿਕ੍ਖਮਿਵ ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਂ, ਦੁਬ੍ਬੁਟ੍ਠਿ ਵਿਯ ਸਮੁਦਯਸਚ੍ਚਂ, ਸੁਭਿਕ੍ਖਮਿਵ ਨਿਰੋਧਸਚ੍ਚਂ, ਸੁਵੁਟ੍ਠਿ ਵਿਯ ਮਗ੍ਗਸਚ੍ਚਂ। ਅਪਿਚ ਵੇਰੀ-ਵੇਰਮੂਲ-ਵੇਰਸਮੁਗ੍ਘਾਤ-ਵੇਰਸਮੁਗ੍ਘਾਤੁਪਾਯੇਹਿ, ਵਿਸਰੁਕ੍ਖ-ਰੁਕ੍ਖਮੂਲ-ਮੂਲੁਪਚ੍ਛੇਦ-ਤਦੁਪਚ੍ਛੇਦੁਪਾਯੇਹਿ, ਭਯ-ਭਯਮੂਲ-ਨਿਬ੍ਭਯ-ਤਦਧਿਗਮੁਪਾਯੇਹਿ, ਓਰਿਮਤੀਰ-ਮਹੋਘਪਾਰਿਮਤੀਰ-ਤਂਸਮ੍ਪਾਪਕਵਾਯਾਮੇਹਿ ਚ ਯੋਜੇਤ੍ਵਾਪੇਤਾਨਿ ਉਪਮਾਤੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨੀਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਉਪਮਾਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੬੬. **ਚਤੁਕ੍ਕਤੋ**ਤਿ ਅਤ੍ਥਿ ਚੇਤ੍ਥ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ, ਅਤ੍ਥਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ ਨ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਅਤ੍ਥਿ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚੇਵ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਞ੍ਚ, ਅਤ੍ਥਿ ਨੇਵ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ। ਏਸ ਨਯੋ ਸਮੁਦਯਾਦੀਸੁ। ਤਤ੍ਥ ਮਗ੍ਗਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਧਮ੍ਮਾ ਸਾਮਞ੍ਞਫਲਾਨਿ ਚ ''ਯਦਨਿਚ੍ਚਂ ਤਂ ਦੁਕ੍ਖ''ਨ੍ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੫) ਵਚਨਤੋ ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਨ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ। ਨਿਰੋਧੋ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ, ਨ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਇਤਰਂ ਪਨ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਦ੍ਵਯਂ ਸਿਯਾ ਦੁਕ੍ਖਂ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ, ਨ ਪਨ ਯਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਭਗਵਤਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤਿ ਤਥਤ੍ਤੇਨ। ਸਬ੍ਬਾਕਾਰੇਨ ਪਨ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਪਞ੍ਚਕਂ ਦੁਕ੍ਖਞ੍ਚੇਵ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਞ੍ਚ ਅਞ੍ਞਤ੍ਰ ਤਣ੍ਹਾਯ। ਮਗ੍ਗਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਧਮ੍ਮਾ ਸਾਮਞ੍ਞਫਲਾਨਿ ਚ ਯਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞਤ੍ਥਂ ਭਗਵਤਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤਿ ਤਥਤ੍ਤੇਨ ਨੇਵ ਦੁਕ੍ਖਂ ਨ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਂ। ਏਵਂ ਸਮੁਦਯਾਦੀਸੁਪਿ ਯਥਾਯੋਗਂ ਯੋਜੇਤ੍ਵਾ ਚਤੁਕ੍ਕਤੋਪੇਤ੍ਥ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੬੭. ਸੁਞ੍ਞਤੇਕਵਿਧਾਦੀਹੀਤਿਏਤ੍ਥ **ਸੁਞ੍ਞਤੋ** ਤਾਵ ਪਰਮਤ੍ਥੇਨ ਹਿ ਸਬ੍ਬਾਨੇਵ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਵੇਦਕਕਾਰਕਨਿਬ੍ਬੁਤਗਮਕਾਭਾਵਤੋ ਸੁਞ੍ਞਾਨੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਤੇਨੇਤਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

> ‘‘ਦੁਕ੍ਖਮੇਵ ਹਿ, ਨ ਕੋਚਿ ਦੁਕ੍ਖਿਤੋ।
> ਕਾਰਕੋ ਨ, ਕਿਰਿਯਾਵ ਵਿਜ੍ਜਤਿ॥
> ਅਤ੍ਥਿ ਨਿਬ੍ਬੁਤਿ, ਨ ਨਿਬ੍ਬੁਤੋ ਪੁਮਾ।
> ਮਗ੍ਗਮਤ੍ਥਿ, ਗਮਕੋ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤੀ’’ਤਿ॥

ਅਥ ਵਾ,

> ਧੁਵਸੁਭਸੁਖਤ੍ਤਸੁਞ੍ਞਂ, ਪੁਰਿਮਦ੍ਵਯਮਤ੍ਤਸੁਞ੍ਞਮਮਤਪਦਂ।
> ਧੁਵਸੁਖਅਤ੍ਤਵਿਰਹਿਤੋ, ਮਗ੍ਗੋਇਤਿ ਸੁਞ੍ਞਤਾ ਤੇਸੁ॥

ਨਿਰੋਧਸੁਞ੍ਞਾਨਿ ਵਾ ਤੀਣਿ, ਨਿਰੋਧੋ ਚ ਸੇਸਤ੍ਤਯਸੁਞ੍ਞੋ। ਫਲਸੁਞ੍ਞੋ ਵਾ ਏਤ੍ਥ ਹੇਤੁ ਸਮੁਦਯੇ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਾਭਾਵਤੋ, ਮਗ੍ਗੇ ਚ ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ, ਨ ਫਲੇਨ ਸਗਬ੍ਭੋ ਪਕਤਿਵਾਦੀਨਂ ਪਕਤਿ ਵਿਯ। ਹੇਤੁਸੁਞ੍ਞਞ੍ਚ ਫਲਂ ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯਾਨਂ ਨਿਰੋਧਮਗ੍ਗਾਨਞ੍ਚ ਅਸਮਵਾਯਾ, ਨ ਹੇਤੁਸਮਵੇਤਂ ਹੇਤੁਫਲਂ ਸਮਵਾਯਵਾਦੀਨਂ ਦ੍ਵਿਅਣੁਕਾਦਿ ਵਿਯ। ਤੇਨੇਤਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

> ‘‘ਤਯਮਿਧ ਨਿਰੋਧਸੁਞ੍ਞਂ, ਤਯੇਨ ਤੇਨਾਪਿ ਨਿਬ੍ਬੁਤਿ ਸੁਞ੍ਞਾ।
> ਸੁਞ੍ਞੋ ਫਲੇਨ ਹੇਤੁ, ਫਲਮ੍ਪਿ ਤਂਹੇਤੁਨਾ ਸੁਞ੍ਞ’’ਨ੍ਤਿ॥

ਏਵਂ ਤਾਵ ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਏਕਵਿਧਾਦਿਵਿਨਿਚ੍ਛਯਕਥਾ

੫੬੮. **ਏਕਵਿਧਾਦੀਹੀ**ਤਿ ਸਬ੍ਬਮੇਵ ਚੇਤ੍ਥ ਦੁਕ੍ਖਂ ਏਕਵਿਧਂ ਪਵਤ੍ਤਿਭਾਵਤੋ। ਦੁਵਿਧਂ ਨਾਮਰੂਪਤੋ। ਤਿਵਿਧਂ ਕਾਮਰੂਪਾਰੂਪੂਪਪਤ੍ਤਿਭਵਭੇਦਤੋ। ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਚਤੁਆਹਾਰਭੇਦਤੋ। ਪਞ੍ਚਵਿਧਂ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਭੇਦਤੋ।

ਸਮੁਦਯੋਪਿ ਏਕਵਿਧੋ ਪਵਤ੍ਤਕਭਾਵਤੋ। ਦੁਵਿਧੋ ਦਿਟ੍ਠਿਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਤੋ। ਤਿਵਿਧੋ ਕਾਮਭਵਵਿਭਵਤਣ੍ਹਾਭੇਦਤੋ। ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੋ ਚਤੁਮਗ੍ਗਪ੍ਪਹੇਯ੍ਯਤੋ। ਪਞ੍ਚਵਿਧੋ ਰੂਪਾਭਿਨਨ੍ਦਨਾਦਿਭੇਦਤੋ। ਛਬ੍ਬਿਧੋ ਛਤਣ੍ਹਾਕਾਯਭੇਦਤੋ।

ਨਿਰੋਧੋਪਿ ਏਕਵਿਧੋ ਅਸਙ੍ਖਤਧਾਤੁਭਾਵਤੋ। ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਪਨ ਦੁਵਿਧੋ ਸਉਪਾਦਿਸੇਸਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਭੇਦਤੋ। ਤਿਵਿਧੋ ਭਵਤ੍ਤਯਵੂਪਸਮਤੋ। ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੋ ਚਤੁਮਗ੍ਗਾਧਿਗਮਨੀਯਤੋ। ਪਞ੍ਚਵਿਧੋ ਪਞ੍ਚਾਭਿਨਨ੍ਦਨਵੂਪਸਮਤੋ। ਛਬ੍ਬਿਧੋ ਛਤਣ੍ਹਾਕਾਯਕ੍ਖਯਭੇਦਤੋ।

ਮਗ੍ਗੋਪਿ ਏਕਵਿਧੋ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਤੋ। ਦੁਵਿਧੋ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾਭੇਦਤੋ, ਦਸ੍ਸਨਭਾਵਨਾਭੇਦਤੋ ਵਾ। ਤਿਵਿਧੋ ਖਨ੍ਧਤ੍ਤਯਭੇਦਤੋ। ਅਯਞ੍ਹਿ ਸਪ੍ਪਦੇਸਤ੍ਤਾ ਨਗਰਂ ਵਿਯ ਰਜ੍ਜੇਨ ਨਿਪ੍ਪਦੇਸੇਹਿ ਤੀਹਿ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤੋ। ਯਥਾਹ –

> ‘‘ਨ ਖੋ, ਆਵੁਸੋ ਵਿਸਾਖ, ਅਰਿਯੇਨ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੇਨ ਮਗ੍ਗੇਨ ਤਯੋ ਖਨ੍ਧਾ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ, ਤੀਹਿ ਚ ਖੋ, ਆਵੁਸੋ ਵਿਸਾਖ, ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ ਸਙ੍ਗਹਿਤੋ। ਯਾ ਚਾਵੁਸੋ ਵਿਸਾਖ, ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾ, ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ, ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵੋ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ। ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ, ਯਾ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ, ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ,

> ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ। ਯਾ ਚ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ, ਯੋ ਚ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੬੨)।

ਏਤ੍ਥ ਹਿ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਦਯੋ ਤਯੋ ਸੀਲਮੇਵ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੇ ਸਜਾਤਿਤੋ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ। ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਹਿ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੇਤਿ ਭੁਮ੍ਮੇਨ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਕਤੋ, ਅਤ੍ਥੋ ਪਨ ਕਰਣਵਸੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮਾਦੀਸੁ ਪਨ ਤੀਸੁ ਸਮਾਧਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਧਮ੍ਮਤਾਯ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਏਕਗ੍ਗਭਾਵੇਨ ਅਪ੍ਪੇਤੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਵੀਰਿਯੇ ਪਨ ਪਗ੍ਗਹਕਿਚ੍ਚਂ ਸਾਧੇਨ੍ਤੇ ਸਤਿਯਾ ਚ ਅਪਿਲਾਪਨਕਿਚ੍ਚਂ ਸਾਧੇਨ੍ਤਿਯਾ ਲਦ੍ਧੁਪਕਾਰੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਸਕ੍ਕੋਤਿ।

ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਉਪਮਾ – ਯਥਾ ਹਿ ਨਕ੍ਖਤ੍ਤਂ ਕੀਲ਼ਿਸ੍ਸਾਮਾਤਿ ਉਯ੍ਯਾਨਂ ਪਵਿਟ੍ਠੇਸੁ ਤੀਸੁ ਸਹਾਯੇਸੁ ਏਕੋ ਸੁਪੁਪ੍ਫਿਤਂ ਚਮ੍ਪਕਰੁਕ੍ਖਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਹਤ੍ਥਂ ਉਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਗਹੇਤੁਮ੍ਪਿ ਨ ਸਕ੍ਕੁਣੇਯ੍ਯ। ਅਥਸ੍ਸ ਦੁਤਿਯੋ ਓਨਮਿਤ੍ਵਾ ਪਿਟ੍ਠਿਂ ਦਦੇਯ੍ਯ, ਸੋ ਤਸ੍ਸ ਪਿਟ੍ਠਿਯਂ ਠਤ੍ਵਾਪਿ ਕਮ੍ਪਮਾਨੋ ਗਹੇਤੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕੁਣੇਯ੍ਯ। ਅਥਸ੍ਸ ਇਤਰੋ ਅਂਸਕੂਟਂ ਉਪਨਾਮੇਯ੍ਯ। ਸੋ ਏਕਸ੍ਸ ਪਿਟ੍ਠਿਯਂ ਠਤ੍ਵਾ ਏਕਸ੍ਸ ਅਂਸਕੂਟਂ ਓਲੁਬ੍ਭ ਯਥਾਰੁਚਿ ਪੁਪ੍ਫਾਨਿ ਓਚਿਨਿਤ੍ਵਾ ਪਿਲ਼ਨ੍ਧਿਤ੍ਵਾ ਨਕ੍ਖਤ੍ਤਂ ਕੀਲ਼ੇਯ੍ਯ। ਏਵਂਸਮ੍ਪਦਮਿਦਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ।

ਏਕਤੋ ਉਯ੍ਯਾਨਂ ਪਵਿਟ੍ਠਾ ਤਯੋ ਸਹਾਯਾ ਵਿਯ ਹਿ ਏਕਤੋ ਜਾਤਾ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮਾਦਯੋ ਤਯੋ ਧਮ੍ਮਾ। ਸੁਪੁਪ੍ਫਿਤਚਮ੍ਪਕੋ ਵਿਯ ਆਰਮ੍ਮਣਂ। ਹਤ੍ਥਂ ਉਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾਪਿ ਗਹੇਤੁਂ ਅਸਕ੍ਕੋਨ੍ਤੋ ਵਿਯ ਅਤ੍ਤਨੋ ਧਮ੍ਮਤਾਯ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਏਕਗ੍ਗਭਾਵੇਨ ਅਪ੍ਪੇਤੁਂ ਅਸਕ੍ਕੋਨ੍ਤੋ ਸਮਾਧਿ। ਪਿਟ੍ਠਿਂ ਦਤ੍ਵਾ ਓਨਤਸਹਾਯੋ ਵਿਯ ਵਾਯਾਮੋ। ਅਂਸਕੂਟਂ ਦਤ੍ਵਾ ਠਿਤਸਹਾਯੋ ਵਿਯ ਸਤਿ। ਯਥਾ ਤੇਸੁ ਏਕਸ੍ਸ ਪਿਟ੍ਠਿਯਂ ਠਤ੍ਵਾ ਏਕਸ੍ਸ ਅਂਸਕੂਟਂ ਓਲੁਬ੍ਭ ਇਤਰੋ ਯਥਾਰੁਚਿ ਪੁਪ੍ਫਂ ਗਹੇਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਵੀਰਿਯੇ ਪਗ੍ਗਹਕਿਚ੍ਚਂ ਸਾਧੇਨ੍ਤੇ ਸਤਿਯਾ ਚ ਅਪਿਲਾਪਨਕਿਚ੍ਚਂ ਸਾਧੇਨ੍ਤਿਯਾ ਲਦ੍ਧੁਪਕਾਰੋ ਸਮਾਧਿ ਸਕ੍ਕੋਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਏਕਗ੍ਗਭਾਵੇਨ ਅਪ੍ਪੇਤੁਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਸਮਾਧਿਯੇਵੇਤ੍ਥ ਸਜਾਤਿਤੋ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ ਸਙ੍ਗਹਿਤੋ, ਵਾਯਾਮਸਤਿਯੋ ਪਨ ਕਿਰਿਯਤੋ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੇਸੁਪਿ ਪਞ੍ਞਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਧਮ੍ਮਤਾਯ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਨਿਚ੍ਛੇਤੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਵਿਤਕ੍ਕੇ ਪਨ ਆਕੋਟੇਤ੍ਵਾ ਆਕੋਟੇਤ੍ਵਾ ਦੇਨ੍ਤੇ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਕਥਂ? ਯਥਾ ਹਿ ਹੇਰਞ੍ਞਿਕੋ ਕਹਾਪਣਂ ਹਤ੍ਥੇ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਸਬ੍ਬਭਾਗੇਸੁ ਓਲੋਕੇਤੁਕਾਮੋ ਸਮਾਨੋਪਿ ਨ ਚਕ੍ਖੁਤਲੇਨੇਵ ਪਰਿਵਤ੍ਤੇਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਅਙ੍ਗੁਲਿਪਬ੍ਬੇਹਿ ਪਨ ਪਰਿਵਤ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਪਰਿਵਤ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਇਤੋ ਚਿਤੋ ਚ ਓਲੋਕੇਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਨ ਪਞ੍ਞਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਧਮ੍ਮਤਾਯ ਅਨਿਚ੍ਚਾਦਿਵਸੇਨ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਨਿਚ੍ਛੇਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਅਭਿਨਿਰੋਪਨਲਕ੍ਖਣੇਨ ਪਨ ਆਹਨਨਪਰਿਯਾਹਨਨਰਸੇਨ ਵਿਤਕ੍ਕੇਨ ਆਕੋਟੇਨ੍ਤੇਨ ਵਿਯ ਪਰਿਵਤ੍ਤੇਨ੍ਤੇਨ ਵਿਯ ਚ ਆਦਾਯਾਦਾਯ ਦਿਨ੍ਨਮੇਵ ਨਿਚ੍ਛੇਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਇਧਾਪਿ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯੇਵ ਸਜਾਤਿਤੋ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ, ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਪਨ ਕਿਰਿਯਵਸੇਨ ਸਙ੍ਗਹਿਤੋ ਹੋਤਿ।

ਇਤਿ ਇਮੇਹਿ ਤੀਹਿ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਮਗ੍ਗੋ ਸਙ੍ਗਹਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਤਿਵਿਧੋ ਖਨ੍ਧਤ੍ਤਯਭੇਦਤੋ''ਤਿ। ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੋ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗਾਦਿਵਸੇਨੇਵ।

ਅਪਿਚ ਸਬ੍ਬਾਨੇਵ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਏਕਵਿਧਾਨਿ ਅਵਿਤਥਤ੍ਤਾ, ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਤ੍ਤਾ ਵਾ। ਦੁਵਿਧਾਨਿ ਲੋਕਿਯਲੋਕੁਤ੍ਤਰਤੋ, ਸਙ੍ਖਤਾਸਙ੍ਖਤਤੋ ਵਾ। ਤਿਵਿਧਾਨਿ ਦਸ੍ਸਨ-ਭਾਵਨਾਹਿ ਪਹਾਤਬ੍ਬਤੋ, ਅਪ੍ਪਹਾਤਬ੍ਬਤੋ ਚ। ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾਨਿ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾਦਿਭੇਦਤੋਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਏਕਵਿਧਾਦੀਹਿ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੬੯. ਸਭਾਗਵਿਸਭਾਗਤੋਤਿ ਸਬ੍ਬਾਨੇਵ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਸਭਾਗਾਨਿ ਅਵਿਤਥਤੋ ਅਤ੍ਤਸੁਞ੍ਞਤੋ ਦੁਕ੍ਕਰਪਟਿਵੇਧਤੋ ਚ। ਯਥਾਹ –

‘‘ਤੰ ਕਿੰ ਮਞ੍ਞਸਿ, ਆਨਨ੍ਦ, ਕਤਮੰ ਨੁ ਖੋ ਦੁਕ੍ਕਰਤਰੰ ਵਾ ਦੁਰਭਿਸਮ੍ਭਵਤਰੰ ਵਾ, ਯੋ ਵਾ ਦੂਰਤੋਵ ਸੁਖੁਮੇਨ ਤਾਲ਼ਚ੍ਛਿਗ੍ਗਲ਼ੇਨ ਅਸਨੰ ਅਤਿਪਾਤੇਯਜ ਪੋਙ੍ਖਾਨੁਪੋਙ੍ਖੰ ਅਵਿਰਾਧਿਤੰ, ਯੋ ਵਾ ਸਤਧਾ ਭਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵਾਲਸ੍ਸ ਕੋਟਿਯਾ ਕੋਟਿੰ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝੇਯਜਾਤਿ? ਏਤਦੇਵ, ਭਨ੍ਤੇ, ਦੁਕ੍ਕਰਤਰਞ੍ਚੇਵ ਦੁਰਭਿਸਮ੍ਭਵਤਰਞ੍ਚ, ਯੋ ਵਾ ਸਤਧਾ ਭਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵਾਲਸ੍ਸ ਕੋਟਿਯਾ ਕੋਟਿੰ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝੇਯਜਾਤਿ। ਤਤੋ ਖੋ ਤੇ, ਆਨਨ੍ਦ, ਦੁਪ੍ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਤਰੰ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਨ੍ਤਿ। ਯੇ ਇਦੰ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਯਥਾਭੂਤੰ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਨ੍ਤਿ...ਪੇ॰... ਅਯੰ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾਤਿ ਯਥਾਭੂਤੰ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਨ੍ਤੀ’’ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੧੧੫)।

ਵਿਸਭਾਗਾਨਿ ਸਲਕ੍ਖਣਵਵਤ੍ਥਾਨਤੋ। ਪੁਰਿਮਾਨਿ ਚ ਦ੍ਵੇ ਸਭਾਗਾਨਿ ਦੁਰਵਗਾਹਤ੍ਤੇਨ ਗਮ੍ਭੀਰਤ੍ਤਾ ਲੋਕਿਯਤ੍ਤਾ ਸਾਸਵਤ੍ਤਾ ਚ। ਵਿਸਭਾਗਾਨਿ ਫਲਹੇਤੁਭੇਦਤੋ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯਜਪ੍ਪਹਾਤਬ੍ਬਤੋ ਚ। ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਿਪਿ ਦ੍ਵੇ ਸਭਾਗਾਨਿ ਗਮ੍ਭੀਰਤ੍ਤੇਨ ਦੁਰਵਗਾਹਤ੍ਤਾ ਲੋਕੁੱਤਰਤ੍ਤਾ ਅਨਾਸਵਤ੍ਤਾ ਚ। ਵਿਸਭਾਗਾਨਿ ਵਿਸਯਵਿਸਯੀਭੇਦਤੋ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਭਾਵੇਤਬ੍ਬਤੋ ਚ। ਪਠਮਤਤਿਯਾਨਿ ਚਾਪਿ ਸਭਾਗਾਨਿ ਫਲਾਪਦੇਸਤੋ। ਵਿਸਭਾਗਾਨਿ ਸਙ੍ਖਤਾਸਙ੍ਖਤਤੋ। ਦੁਤਿਯਚਤੁਤ੍ਥਾਨਿ ਚਾਪਿ ਸਭਾਗਾਨਿ ਹੇਤੁਅਪਦੇਸਤੋ। ਵਿਸਭਾਗਾਨਿ ਏਕਨ੍ਤਕੁਸਲਾਕੁਸਲਤੋ। ਪਠਮਚਤੁਤ੍ਥਾਨਿ ਚਾਪਿ ਸਭਾਗਾਨਿ ਸਙ੍ਖਤਤੋ। ਵਿਸਭਾਗਾਨਿ ਲੋਕਿਯਲੋਕੁੱਤਰਤੋ। ਦੁਤਿਯਤਤਿਯਾਨਿ ਚਾਪਿ ਸਭਾਗਾਨਿ ਨੇਵਸੇਕ੍ਖਾਨਾਸੇਕ੍ਖਭਾਵਤੋ। ਵਿਸਭਾਗਾਨਿ ਸਾਰਮ੍ਮਣਾਨਾਰਮ੍ਮਣਤੋ।

ਇਤਿ ਏਵੰ ਪਕਾਰੇਹਿ, ਨਯੇਹਿ ਚ ਵਿਚਕ੍ਖਣੋ।
ਵਿਜਞ੍ਞਾ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨੰ, ਸਭਾਗਵਿਸਭਾਗਤਨ੍ਤਿ॥

ਇਤਿ ਸਾਧੁਜਨਪਾਮੋਜ੍ਜਤ੍ਥਾਯ ਕਤੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ

ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਧਿਕਾਰੇ

ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਚ੍ਚਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨਾਮ

ਸੋਲ਼ਸਮੋ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ।

੧੭. ਪਞ੍ਞਾਭੂਮਿਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਕਥਾ

੫੭੦. ਇਦਾਨਿ ''ਖਨ੍ਧਾਯਤਨਧਾਤੁਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਚ੍ਚਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਾਦਿਭੇਦਾ ਧਮ੍ਮਾ ਭੂਮੀ''ਤਿ ਏਵੰ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਪਞ੍ਞਾਯ ਭੂਮਿਭੂਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਯਸ੍ਮਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋਚੇਵ, ਆਦਿਸਦ੍ਦੇਨ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਧਮ੍ਮਾ ਚ ਅਵਸੇਸਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਸੰ ਵਣ੍ਣਨਾਕ੍ਕਮੋ ਅਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤੋ।

ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦਯੋ ਤਾਵ ਧਮ੍ਮਾ **ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ**ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ –

> ''ਕਤਮੋ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ? ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪੰ, ਨਾਮਰੂਪਪਚ੍ਚਯਾ ਸਲ਼ਾਯਤਨੰ, ਸਲ਼ਾਯਤਨਪਚ੍ਚਯਾ ਫਸ੍ਸੋ, ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ ਵੇਦਨਾ, ਵੇਦਨਾਪਚ੍ਚਯਾ ਤਣ੍ਹਾ, ਤਣ੍ਹਾਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪਾਦਾਨੰ, ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵੋ, ਭਵਪਚ੍ਚਯਾ ਜਾਤਿ, ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ ਜਰਾਮਰਣੰ ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ। ਏਵਮੇਤਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ ਹੋਤਿ। ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ''ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੨.੧)।

ਜਰਾਮਰਣਾਦਯੋ ਪਨ **ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਧਮ੍ਮਾ**ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ਭਗਵਤਾ –

> ''ਕਤਮੇ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਧਮ੍ਮਾ? ਜਰਾਮਰਣੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਿਚ੍ਚੰ ਸਙ੍ਖਤੰ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਖਯਧਮ੍ਮੰ ਵਯਧਮ੍ਮੰ ਵਿਰਾਗਧਮ੍ਮੰ ਨਿਰੋਧਧਮ੍ਮੰ। ਜਾਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ...ਪੇ॰... ਭਵੋ... ਉਪਾਦਾਨੰ... ਤਣ੍ਹਾ... ਵੇਦਨਾ... ਫਸ੍ਸੋ... ਸਲ਼ਾਯਤਨੰ... ਨਾਮਰੂਪੰ... ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ... ਸਙ੍ਖਾਰਾ... ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਨਿਚ੍ਚਾ ਸਙ੍ਖਤਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਖਯਧਮ੍ਮਾ ਵਯਧਮ੍ਮਾ ਵਿਰਾਗਧਮ੍ਮਾ ਨਿਰੋਧਧਮ੍ਮਾ। ਇਮੇ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਧਮ੍ਮਾ''ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੦)।

੫੭੧. ਅਯੰ ਪਨੇਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖੇਪੋ। **ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ**ਤਿ ਪਚ੍ਚਯਧਮ੍ਮਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। **ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਧਮ੍ਮਾ**ਤਿ ਤੇਹਿ ਤੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾ। ਕਥਮਿਦੰ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਚੇ? ਭਗਵਤੋ ਵਚਨੇਨ। ਭਗਵਤਾ ਹਿ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾਸੁਤ੍ਤੇ –

> ''ਕਤਮੋ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ? ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਜਰਾਮਰਣੰ, ਉਪ੍ਪਾਦਾ ਵਾ ਤਥਾਗਤਾਨੰ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਾ ਵਾ ਤਥਾਗਤਾਨੰ ਠਿਤਾਵ ਸਾ ਧਾਤੁ ਧਮ੍ਮਟ੍ਠਿਤਤਾ ਧਮ੍ਮਨਿਯਾਮਤਾ ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਾ। ਤੰ ਤਥਾਗਤੋ ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਜ੍ਝਤਿ ਅਭਿਸਮੇਤਿ, ਅਭਿਸਮ੍ਬੁਜ੍ਝਿਤ੍ਵਾ ਅਭਿਸਮੇਤ੍ਵਾ ਆਚਿਕ੍ਖਤਿ ਦੇਸੇਤਿ ਪਞ੍ਞਪੇਤਿ ਪਟ੍ਠਪੇਤਿ ਵਿਵਰਤਿ ਵਿਭਜਤਿ ਉਤ੍ਤਾਨੀਕਰੋਤਿ, ਪਸ੍ਸਥਾਤਿ ਚਾਹ। ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਜਰਾਮਰਣੰ। ਭਵਪਚ੍ਚਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਜਾਤਿ...ਪੇ॰... ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਉਪ੍ਪਾਦਾ ਵਾ ਤਥਾਗਤਾਨੰ...ਪੇ॰... ਉਤ੍ਤਾਨੀਕਰੋਤਿ ਪਸ੍ਸਥਾਤਿ ਚਾਹ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਇਤਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਯਾ ਤਤ੍ਰ ਤਥਤਾ ਅਵਿਤਥਤਾ ਅਨਞ੍ਞਥਤਾ ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਾ। ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ''ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੦)।

੫੭੨. ਏਵੰ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੰ ਦੇਸੇਨ੍ਤੇਨ ਤਥਤਾਦੀਹਿ ਵੇਵਚਨੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯਧਮ੍ਮਾਵ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਤਸ੍ਮਾ ਜਰਾਮਰਣਾਦੀਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਪਚ੍ਚਯਲਕ੍ਖਣੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ, ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਬਨ੍ਧਨਰਸੋ, ਕੁਮ੍ਮਗ੍ਗਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਸੋ ਪਨਾਯਂ ਤੇਹਿ ਤੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਅਨੂਨਾਧਿਕੇਹੇਵ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵਤੋ **ਤਥਤਾ**ਤਿ, ਸਾਮਗ੍ਗਿਂ ਉਪਗਤੇਸੁ ਪਚ੍ਚਯੇਸੁ ਮੁਹੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਤਤੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਸਮ੍ਭਵਾਭਾਵਤੋ **ਅਵਿਤਥਤਾ**ਤਿ, ਅਞ੍ਞਧਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਅਞ੍ਞਧਮ੍ਮਾਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ **ਅਨਞ੍ਞਥਤਾ**ਤਿ, ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਾਨਂ ਏਤੇਸਂ ਜਰਾਮਰਣਾਦੀਨਂ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਵਾ ਪਚ੍ਚਯਸਮੂਹਤੋ ਵਾ **ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਾ**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ।

੫੭੩. ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਵਚਨਤ੍ਥੋ, ਇਮੇਸਂ ਪਚ੍ਚਯਾ ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ। ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਏਵ **ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਾ**। ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾਨਂ ਵਾ ਸਮੂਹੋ **ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਾ**। ਲਕ੍ਖਣਂ ਪਨੇਤ੍ਥ ਸਦ੍ਦਸਤ੍ਥਤੋ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਂ।

੫੭੪. ਕੇਚਿ ਪਨ ਪਟਿਚ੍ਚ ਸਮ੍ਮਾ ਚ ਤਿਤ੍ਥਿਯਪਰਿਕਪ੍ਪਿਤਪਕਤਿਪੁਰਿਸਾਦਿਕਾਰਣਨਿਰਪੇਕ੍ਖੋ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋਤਿ ਏਵਂ ਉਪ੍ਪਾਦਮਤ੍ਤਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ , ਤਂ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ? ਸੁਤ੍ਤਾਭਾਵਤੋ, ਸੁਤ੍ਤਵਿਰੋਧਤੋ, ਗਮ੍ਭੀਰਨਯਾਸਮ੍ਭਵਤੋ, ਸਦ੍ਦਭੇਦਤੋ ਚ। ''ਉਪ੍ਪਾਦਮਤ੍ਤਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ''ਤਿ ਹਿ ਸੁਤ੍ਤਂ ਨਤ੍ਥਿ। ਤਂ ''ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ''ਤਿ ਚ ਵਦਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪਦੇਸਵਿਹਾਰਸੁਤ੍ਤਵਿਰੋਧੋ ਆਪਜ੍ਜਤਿ। ਕਥਂ? ਭਗਵਤੋ ਹਿ ''ਅਥ ਖੋ ਭਗਵਾ ਰਤ੍ତਿਯਾ ਪਠਮਂ ਯਾਮਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਂ ਅਨੁਲੋਮਪਟਿਲੋਮਂ ਮਨਸਾਕਾਸੀ''ਤਿ (ਮਹਾਵ॰ ੧) ਆਦਿਵਚਨਤੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਮਨਸਿਕਾਰੋ ਪਠਮਾਭਿਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਵਿਹਾਰੋ, ਪਦੇਸਵਿਹਾਰੋ ਚ ਤਸ੍ਸੇਕਦੇਸਵਿਹਾਰੋ। ਯਥਾਹ ''ਯੇਨ ਸ੍ਵਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵਿਹਾਰੇਨ ਪਠਮਾਭਿਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ ਵਿਹਰਾਮਿ, ਤਸ੍ਸ ਪਦੇਸੇਨ ਵਿਹਾਸਿ''ਨ੍ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੧)। ਤਤ੍ਰ ਚ ਪਚ੍ਚਯਾਕਾਰਦਸ੍ਸਨੇਨ ਵਿਹਾਸਿ, ਨ ਉਪ੍ਪਾਦਮਤ੍ਤਦਸ੍ਸਨੇਨਾਤਿ। ਯਥਾਹ ''ਸੋ ਏਵਂ ਪਜਾਨਾਮਿ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਪਚ੍ਚਯਾਪਿ ਵੇਦਯਿਤਂ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਪਚ੍ਚਯਾਪਿ ਵੇਦਯਿਤਂ ਮਿਚ੍ਛਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਪਚ੍ਚਯਾਪਿ ਵੇਦਯਿਤ''ਨ੍ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੧) ਸਬ੍ਬਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬਂ। ਏਵਂ ਉਪ੍ਪਾਦਮਤ੍ਤਂ ''ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ''ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪਦੇਸਵਿਹਾਰਸੁਤ੍ਤਵਿਰੋਧੋ ਆਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਥਾ ਕਚ੍ਚਾਨਸੁਤ੍ਤਵਿਰੋਧੋ।

ਕਚ੍ਚਾਨਸੁਤ੍ਤੇਪਿ ਹਿ ''ਲੋਕਸਮੁਦਯਂ ਖੋ, ਕਚ੍ਚਾਨ, ਯਥਾਭੂਤਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਸ੍ਸਤੋ ਯਾ ਲੋਕੇ ਨਤ੍ਥਿਤਾ, ਸਾ ਨ ਹੋਤੀ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੫) ਅਨੁਲੋਮਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਲੋਕਪਚ੍ਚਯਤੋ ''ਲੋਕਸਮੁਦਯੋ''ਤਿ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਸਮੁਗ੍ਘਾਤਤ੍ਥਂ ਪਕਾਸਿਤੋ, ਨ ਉਪ੍ਪਾਦਮਤ੍ਤਂ। ਨ ਹਿ ਉਪ੍ਪਾਦਮਤ੍ਤਦਸ੍ਸਨੇਨ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸਮੁਗ੍ਘਾਤੋ ਹੋਤਿ। ਪਚ੍ਚਯਾਨੁਪਰਮਦਸ੍ਸਨੇਨ ਪਨ ਹੋਤਿ। ਪਚ੍ਚਯਾਨੁਪਰਮੇ ਫਲਾਨੁਪਰਮਤੋਤਿ। ਏਵਂ ਉਪ੍ਪਾਦਮਤ੍ਤਂ ''ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ''ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਸ੍ਸ ਕਚ੍ਚਾਨਸੁਤ੍ਤਵਿਰੋਧੋਪਿ ਆਪਜ੍ਜਤਿ।

ਗਮ੍ਭੀਰਨਯਾਸਮ੍ਭਵਤੋਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਖੋ ਪਨੇਤਂ ਭਗਵਤਾ ''ਗਮ੍ਭੀਰੋ ਚਾਯਂ, ਆਨਨ੍ਦ, ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਗਮ੍ਭੀਰਾਵਭਾਸੋ ਚਾ''ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੯੫; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੬੦)। ਗਮ੍ਭੀਰਤ੍ਤਞ੍ਚ ਨਾਮ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ, ਤਂ ਪਰਤੋ ਵਣ੍ਣਯਿਸ੍ਸਾਮ। ਤਂ ਉਪ੍ਪਾਦਮਤ੍ਤੇ ਨਤ੍ਥਿ। ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਨਯਪਟਿਮਣ੍ਡਿਤਞ੍ਚੇਤਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਂ ਵਣ੍ਣਯਨ੍ਤਿ, ਤਮ੍ਪਿ ਨਯਚਤੁਕ੍ਕਂ ਉਪ੍ਪਾਦਮਤ੍ਤੇ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਗਮ੍ਭੀਰਨਯਾਸਮ੍ਭਵਤੋਪਿ ਨ ਉਪ੍ਪਾਦਮਤ੍ਤਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ।

੫੭੫. **ਸਦ੍ਦਭੇਦਤੋ**ਤਿ ਪਟਿਚ੍ਚਸਦ੍ਦੋ ਚ ਪਨਾਯਂ ਸਮਾਨੇ ਕਤ੍ਤਰਿ ਪੁਬ੍ਬਕਾਲੇ ਪਯੁਜ੍ਜਮਾਨੋ ਅਤ੍ਥਸਿਦ੍ਧਿਕਰੋ ਹੋਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ, ''ਚਕ੍ਖੁਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਰੂਪੇ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੪੩)। ਇਧ ਪਨ ਭਾਵਸਾਧਨੇਨ ਉਪ੍ਪਾਦਸਦ੍ਦੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਪਯੁਜ੍ਜਮਾਨੋ ਸਮਾਨਸ੍ਸ ਕਤ੍ਤੁ ਅਭਾਵਤੋ ਸਦ੍ਦਭੇਦਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਨ ਚ ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਤ੍ਥਂ ਸਾਧੇਤੀਤਿ ਸਦ੍ਦਭੇਦਤੋਪਿ ਨ ਉਪ੍ਪਾਦਮਤ੍ਤਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਸਿਯਾ – ''ਹੋਤਿ-ਸਦ੍ਦੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਯੋਜਯਿਸ੍ਸਾਮ 'ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਹੋਤੀ'ਤਿ'', ਤਂ ਨ ਯੁਤ੍ਤਂ। ਕਸ੍ਮਾ? ਯੋਗਾਭਾਵਤੋ ਚੇਵ, ਉਪ੍ਪਾਦਸ੍ਸ ਚ ਉਪ੍ਪਾਦਪਤ੍ਤਿਦੋਸਤੋ। ''ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਂ ਵੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੇਸੇਸ੍ਸਾਮਿ। ਕਤਮੋ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ... ਪੇ॰... ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੧)। ਇਮੇਸੁ ਹਿ ਪਦੇਸੁ ਏਕੇਨਪਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਹੋਤਿ-ਸਦ੍ਦੋ ਯੋਗਂ ਨ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਨ ਚ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਹੋਤਿ। ਸਚੇ ਭਵੇਯ੍ਯ, ਉਪ੍ਪਾਦਸ੍ਸਾਪਿ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਪਾਪੁਣੇਯ੍ਯਾਤਿ।

੫੭੬. ਯੇਪਿ ਮਞ੍ਞਨ੍ਤਿ ''ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾਨੰ ਭਾਵੋ ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਾ, **ਭਾਵੋ** ਚ ਨਾਮ ਯੋ ਆਕਾਰੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦੀਨੰ ਸਙ੍ਖਾਰਾਦਿਪਾਤੁਭਾਵੇ ਹੇਤੁ, ਸੋ। ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਵਿਕਾਰੇ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਸਞ੍ਞਾ''ਤਿ, ਤੇਸੰ ਤੰ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ? ਅਵਿਜ੍ਜਾਦੀਨੰ ਹੇਤੁਵਚਨਤੋ। ਭਗਵਤਾ ਹਿ ''ਤਸ੍ਮਾਤਿਹ, ਆਨਨ੍ਦ, ਏਸੇਵ ਹੇਤੁ, ਏਤੰ ਨਿਦਾਨੰ, ਏਸ ਸਮੁਦਯੋ, ਏਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਜਰਾਮਰਣਸ੍ਸ ਯਦਿਦੰ ਜਾਤਿ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਖਾਰਾਨੰ, ਯਦਿਦੰ ਅਵਿਜ੍ਜਾ''ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੯੮ ਆਦਯੋ) ਏਵੰ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦਯੋਵ ਹੇਤੂਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਨ ਤੇਸੰ ਵਿਕਾਰੋ। ਤਸ੍ਮਾ ''ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋਤਿ ਪਚ੍ਚਯਧਮ੍ਮਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ''ਤਿ ਇਤਿ ਯੰ ਤੰ ਵੁਤ੍ਤੰ, ਤੰ ਸਮ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ।

੫੭੭. ਯਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ''ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ''ਤਿ ਇਮਾਯ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਚ੍ਛਾਯਾਯ ਉਪ੍ਪਾਦੋਯੇਵਾਯੰ ਵੁਤ੍ਤੋਤਿ ਸਞ੍ਞਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਸਾ ਇਮਸ੍ਸ ਪਦਸ੍ਸ ਏਵਮਤ੍ਥੰ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਵੂਪਸਮੇਤਬ੍ਬਾ। ਭਗਵਤਾ ਹਿ,

> ਦ੍ਵੇਧਾ ਤਤੋ ਪਵਤ੍ਤੇ, ਧਮ੍ਮਸਮੂਹੇ ਯਤੋ ਇਦੰ ਵਚਨੰ।
> ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯੋ ਤਤੋਯੰ, ਫਲੋਪਚਾਰੇਨ ਇਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ॥

ਯੋ ਹਿ ਅਯੰ ਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਪਵਤ੍ਤੋ ਧਮ੍ਮਸਮੂਹੋ, ਤਤ੍ਥ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋਤਿ ਇਦੰ ਵਚਨੰ ਦ੍ਵਿਧਾ ਇਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਸੋ ਹਿ ਯਸ੍ਮਾ ਪਤੀਯਮਾਨੋ ਹਿਤਾਯ ਸੁਖਾਯ ਚ ਸੰਵਤ੍ਤਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਪਚ੍ਚੇਤੁਮਰਹਨ੍ਤਿ ਨੰ ਪਣ੍ਡਿਤਾਤਿ ਪਟਿਚ੍ਚੋ। ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੋ ਚ ਸਹ ਸਮ੍ਮਾ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਨ ਏਕੇਕਤੋ, ਨਾਪਿ ਅਹੇਤੁਤੋਤਿ ਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ। ਏਵੰ ਪਟਿਚ੍ਚੋ ਚ ਸੋ ਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਚਾਤਿ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ । ਅਪਿਚ ਸਹ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀਤਿ ਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ, ਪਚ੍ਚਯਸਾਮਗ੍ਗਿੰ ਪਨ ਪਟਿਚ੍ਚ ਅਪਚ੍ਚਕ੍ਖਾਯਾਤਿ ਏਵਮ੍ਪਿ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ। ਤਸ੍ਸ ਚਾਯੰ ਹੇਤੁਸਮੂਹੋ ਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤਾ ਅਯਮ੍ਪਿ, ਯਥਾ ਲੋਕੇ ਸੇਮ੍ਹਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਗੁਲ਼ੋ **ਸੇਮ੍ਹੋ ਗੁਲ਼ੋ**ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਯਥਾ ਚ ਸਾਸਨੇ ਸੁਖਪ੍ਪਚ੍ਚਯੋ ਬੁਦ੍ਧਾਨੰ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ''ਸੁਖੋ ਬੁਦ੍ਧਾਨੰ ਉਪ੍ਪਾਦੋ''ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਤਥਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਇਚ੍ਚੇਵ ਫਲਵੋਹਾਰੇਨ ਵੁਤ੍ਤੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੭੮. ਅਥ ਵਾ,

> ਪਟਿਮੁਖਮਿਤੋਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਹੇਤੁਸਮੂਹੋ ਅਯੰ ਪਟਿਚ੍ਚੋਤਿ।
> ਸਹਿਤੇ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ ਚ, ਇਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ ਸੋ ਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ॥

ਯੋ ਹਿ ਏਸ ਸਙ੍ਖਾਰਾਦੀਨੰ ਪਾਤੁਭਾਵਾਯ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦਿਏਕੇਕਹੇਤੁਸੀਸੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ ਹੇਤੁਸਮੂਹੋ, ਸੋ ਸਾਧਾਰਣਫਲਨਿਪ੍ਫਾਦਕਟ੍ਠੇਨ ਅਵੇਕਲ੍ਲਟ੍ਠੇਨ ਚ ਸਾਮਗ੍ਗਿਅਙ੍ਗਾਨੰ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੇਨ ਪਟਿਮੁਖੰ ਇਤੋ ਗਤੋਤਿ ਕਤ੍ਵਾ ਪਟਿਚ੍ਚੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਸ੍ਵਾਯੰ ਸਹਿਤੇਯੇਵ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਅਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗਵੁਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮੇ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤੀਤਿ ਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋਤਿਪਿ ਵੁਤ੍ਤੋ। ਏਵਮ੍ਪਿ ਪਟਿਚ੍ਚੋ ਚ ਸੋ ਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਚਾਤਿ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ।

੫੭੯. ਅਪਰੋ ਨਯੋ –

> ਪਚ੍ਚਯਤਾ ਅਞ੍ਞੋਞ੍ਞੰ, ਪਟਿਚ੍ਚ ਯਸ੍ਮਾ ਸਮੰ ਸਹ ਚ ਧਮ੍ਮੇ।
> ਅਯਮੁਪ੍ਪਾਦੇਤਿ ਤਤੋਪਿ, ਏਵਮਿਧ ਭਾਸਿਤਾ ਮੁਨਿਨਾ॥

ਅਵਿਜ੍ਜਾਦਿਸੀਸੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਪਚ੍ਚਯੇਸੁ ਹਿ ਯੇ ਪਚ੍ਚਯਾ ਯੰ ਸਙ੍ਖਾਰਾਦਿਕੰ ਧਮ੍ਮੰ ਉਪ੍ਪਾਦੇਨ੍ਤਿ, ਨ ਤੇ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਅਪਟਿਚ੍ਚ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਵੇਕਲ੍ਲੇ ਸਤਿ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤੁੰ ਸਮਤ੍ਥਾਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਪਟਿਚ੍ਚ ਸਮੰ ਸਹ ਚ ਨ ਏਕੇਕਦੇਸੰ, ਨਾਪਿ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਭਾਵੇਨ ਅਯੰ ਪਚ੍ਚਯਤਾ ਧਮ੍ਮੇ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥਾਨੁਸਾਰਵੋਹਾਰਕੁਸਲੇਨ ਮੁਨਿਨਾ ਏਵਮਿਧ ਭਾਸਿਤਾ, ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋਤ੍ਵੇਵ ਭਾਸਿਤਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

੫੮੦. ਏਵ਀ ਭਾਸਮਾਨੇਨ ਚ,

ਪੁਰਿਮੇਨ ਸਸ੍ਸਤਾਦੀਨ, ਮਭਾਵੋ ਪਚ੍ਛਿਮੇਨ ਚ ਪਦੇਨ।
ਉਚ੍ਛੇਦਾਦਿਵਿਘਾਤੋ, ਦ੍ਵਯੇਨ ਪਰਿਦੀਪਿਤੋ ਞਾਯੋ॥

ਪੁਰਿਮੇਨਾਤਿ ਪਚ੍ਚਯਸਾਮਗ੍ਗਿਪਰਿਦੀਪਕੇਨ ਪਟਿਚ੍ਚਪਦੇਨ ਪਵਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯਸਾਮਗ੍ਗਿਯਂ ਆਯਤ੍ਤਵੁਤ੍ਤਿਤ੍ਤਾ ਸਸ੍ਸਤਾਹੇਤੁਵਿਸਮਹੇਤੁਵਸਵਤ੍ਤਿਵਾਦਪ੍ਪਭੇਦਾਨਂ ਸਸ੍ਸਤਾਦੀਨਂ ਅਭਾਵੋ ਪਰਿਦੀਪਿਤੋ ਹੋਤਿ? ਕਿਂ ਹਿ ਸਸ੍ਸਤਾਨਂ, ਅਹੇਤੁਆਦਿਵਸੇਨ ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯਸਾਮਗ੍ਗਿਯਾਤਿ? **ਪਚ੍ਛਿਮੇਨ ਚ ਪਦੇਨਾ**ਤਿ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦਪਰਿਦੀਪਕੇਨ ਸਮੁਪ੍ਪਾਦਪਦੇਨ ਪਚ੍ਚਯਸਾਮਗ੍ਗਿਯਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ ਵਿਹਤਾ ਉਚ੍ਛੇਦਨਤ੍ਥਿਕਅਕਿਰਿਯਵਾਦਾਤਿ ਉਚ੍ਛੇਦਾਦਿਵਿਘਾਤੋ ਪਰਿਦੀਪਿਤੋ ਹੋਤਿ। ਪੁਰਿਮਪੁਰਿਮਪਚ੍ਚਯਵਸੇਨ ਹਿ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਕੁਤੋ ਉਚ੍ਛੇਦੋ, ਨਤ੍ਥਿਕਾਕਿਰਿਯਵਾਦਾ ਚਾਤਿ। **ਦ੍ਵਯੇਨਾ**ਤਿ ਸਕਲੇਨ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਵਚਨੇਨ ਤਸ੍ਸਾ ਤਸ੍ਸਾ ਪਚ੍ਚਯਸਾਮਗ੍ਗਿਯਾ ਸਨ੍ਤਤਿਂ ਅਵਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਤੇਸਂ ਤੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਮ੍ਭਵਤੋ ਮਜ੍ਝਿਮਾ ਪਟਿਪਦਾ, ''ਸੋ ਕਰੋਤਿ ਸੋ ਪਟਿਸਂਵੇਦੇਤਿ, ਅਞ੍ਞੋ ਕਰੋਤਿ ਅਞ੍ਞੋ ਪਟਿਸਂਵੇਦੇਤੀ''ਤਿ ਵਾਦਪ੍ਪਹਾਨਂ, ਜਨਪਦਨਿਰੁਤ੍ਤਿਯਾ ਅਨਭਿਨਿਵੇਸੋ, ਸਮਞ੍ਞਾਯ ਅਨਤਿਧਾਵਨਨ੍ਤਿ ਅਯਂ ਞਾਯੋ ਪਰਿਦੀਪਿਤੋ ਹੋਤੀਤਿ ਅਯਂ ਤਾਵ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋਤਿ ਵਚਨਮਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੋ।

੫੮੧. ਯਾ ਪਨਾਯਂ ਭਗਵਤਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਂ ਦੇਸੇਨ੍ਤੇਨ ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਾ ਤਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਸਾ ਅਤ੍ਥਸਂਵਣ੍ਣਨਂ ਕਰੋਨ੍ਤੇਨ ਵਿਭਜ੍ਜਵਾਦਿਮਣ੍ਡਲਂ ਓਤਰਿਤ੍ਵਾ ਆਚਰਿਯੇ ਅਨਬ੍ਭਾਚਿਕ੍ਖਨ੍ਤੇਨ ਸਕਸਮਯਂ ਅਵੋਕ੍ਕਮਨ੍ਤੇਨ ਪਰਸਮਯਂ ਅਨਾਯੂਹਨ੍ਤੇਨ ਸੁਤ੍ਤਂ ਅਪ੍ਪਟਿਬਾਹਨ੍ਤੇਨ ਵਿਨਯਂ ਅਨੁਲੋਮੇਨ੍ਤੇਨ ਮਹਾਪਦੇਸੇ ਓਲੋਕੇਨ੍ਤੇਨ ਧਮ੍ਮਂ ਦੀਪੇਨ੍ਤੇਨ ਅਤ੍ਥਂ ਸਙ੍ਗਾਹੇਨ੍ਤੇਨ ਤਮੇਵਤ੍ਥਂ ਪੁਨਰਾਵਤ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਅਪਰੇਹਿਪਿ ਪਰਿਯਾਯਨ੍ਤਰੇਹਿ ਨਿਦ੍ਦਿਸਨ੍ਤੇਨ ਚ ਯਸ੍ਮਾ ਅਤ੍ਥਸਂਵਣ੍ਣਨਾ ਕਾਤਬ੍ਬਾ ਹੋਤਿ, ਪਕਤਿਯਾਪਿ ਚ ਦੁਕ੍ਕਰਾਵ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸਂਵਣ੍ਣਨਾ। ਯਥਾਹੁ ਪੋਰਾਣਾ –

''ਸਚ੍ਚਂ ਸਤ੍ਤੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ, ਪਚ੍ਚਯਾਕਾਰਮੇਵ ਚ।
ਦੁਦ੍ਦਸਾ ਚਤੁਰੋ ਧਮ੍ਮਾ, ਦੇਸੇਤੁਂ ਚ ਸੁਦੁਕ੍ਕਰਾ''ਤਿ॥

ਤਸ੍ਮਾ ਅਞ੍ਞਤ੍ਰ ਆਗਮਾਧਿਗਮਪ੍ਪਤ੍ਤੇਹਿ ਨ ਸੁਕਰਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਸ੍ਸਤ੍ਥਵਣ੍ਣਨਾਤਿ ਪਰਿਤੁਲਯਿਤ੍ਵਾ,

ਵਤ੍ਤੁਕਾਮੋ ਅਹਂ ਅਜ੍ਜ, ਪਚ੍ਚਯਾਕਾਰਵਣ੍ਣਨਂ।
ਪਤਿਟ੍ਠਂ ਨਾਧਿਗਚ੍ਛਾਮਿ, ਅਜ੍ਝੋਗਾਲ੍ਹੋਵ ਸਾਗਰਂ॥

ਸਾਸਨਂ ਪਨਿਦਂ ਨਾਨਾ, ਦੇਸਨਾਨਯਮਣ੍ਡਿਤਂ।
ਪੁਬ੍ਬਾਚਰਿਯਮਗ੍ਗੋ ਚ, ਅਬ੍ਬੋਚ੍ਛਿਨ੍ਨੋ ਪਵਤ੍ਤਤਿ॥

ਯਸ੍ਮਾ ਤਸ੍ਮਾ ਤਦੁਭਯਂ, ਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਾਯਤ੍ਥਵਣ੍ਣਨਂ।
ਆਰਭਿਸ੍ਸਾਮਿ ਏਤਸ੍ਸ, ਤਂ ਸੁਣਾਥ ਸਮਾਹਿਤਾ॥

ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਪੁਬ੍ਬਾਚਰਿਯੇਹਿ –

''ਯੋ ਕੋਚਿ ਮਂ ਅਟ੍ਠਿਕਤ੍ਵਾ ਸੁਣੇਯ੍ਯ,
ਲਭੇਥ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਿਯਂ ਵਿਸੇਸਂ।
ਲਦ੍ਧਾਨ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਿਯਂ ਵਿਸੇਸਂ,

ਅਦਸ੍ਸਨੰ ਮਚ੍ਚੁਰਾਜਸ੍ਸ ਗਚ੍ਛੇ''ਤਿ॥

੫੮੨. ਇਤਿ **ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ**ਤਿਆਦੀਸੁ ਹਿ ਆਦਿਤੋਯੇਵ ਤਾਵ,

ਦੇਸਨਾਭੇਦਤੋ ਅਤ੍ਥ, ਲਕ੍ਖਣੇਕਵਿਧਾਦਿਤੋ। ਅਙ੍ਗਾਨਞ੍ਚ ਵਵਤ੍ਥਾਨਾ, ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਤਤ੍ਥ **ਦੇਸਨਾਭੇਦਤੋ**ਤਿ ਭਗਵਤੋ ਹਿ ਵਲ੍ਲਿਹਾਰਕਾਨੰ ਚਤੁਨ੍ਨੰ ਪੁਰਿਸਾਨੰ ਵਲ੍ਲਿਗਹਣੰ ਵਿਯ ਆਦਿਤੋ ਵਾ ਮਜ੍ਝਤੋ ਵਾ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਪਰਿਯੋਸਾਨੰ, ਤਥਾ ਪਰਿਯੋਸਾਨਤੋ ਵਾ ਮਜ੍ਝਤੋ ਵਾ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਆਦੀਤਿ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਦੇਸਨਾ।

ਯਥਾ ਹਿ ਵਲ੍ਲਿਹਾਰਕੇਸੁ ਚਤੂਸੁ ਪੁਰਿਸੇਸੁ ਏਕੋ ਵਲ੍ਲਿਯਾ ਮੂਲਮੇਵ ਪਠਮੰ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਸੋ ਤੰ ਮੂਲੇ ਛੇਤ੍ਵਾ ਸਬ੍ਬੰ ਆਕਡ੍ਢਿਤ੍ਵਾ ਆਦਾਯ ਕਮ੍ਮੇ ਉਪਨੇਤਿ, ਏਵੰ ਭਗਵਾ ''ਇਤਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ...ਪੇ॰... ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ ਜਰਾਮਰਣ''ਨ੍ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੦੨; ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੨.੨) ਆਦਿਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਪਰਿਯੋਸਾਨਾਪਿ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੰ ਦੇਸੇਤਿ।

ਯਥਾ ਪਨ ਤੇਸੁ ਪੁਰਿਸੇਸੁ ਏਕੋ ਵਲ੍ਲਿਯਾ ਮਜ੍ਝੰ ਪਠਮੰ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਸੋ ਮਜ੍ਝੇ ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਉਪਰਿਭਾਗਞ੍ਞੇਵ ਆਕਡ੍ਢਿਤ੍ਵਾ ਆਦਾਯ ਕਮ੍ਮੇ ਉਪਨੇਤਿ, ਏਵੰ ਭਗਵਾ ''ਤਸ੍ਸ ਤੰ ਵੇਦਨੰ ਅਭਿਨਨ੍ਦਤੋ ਅਭਿਵਦਤੋ ਅਜ੍ਝੋਸਾਯ ਤਿਟ੍ਠਤੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਨਨ੍ਦੀ। ਯਾ ਵੇਦਨਾਸੁ ਨਨ੍ਦੀ, ਤਦੁਪਾਦਾਨੰ। ਤਸ੍ਸੁਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵੋ, ਭਵਪਚ੍ਚਯਾ ਜਾਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੦੯; ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੫) ਮਜ੍ਝਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਪਰਿਯੋਸਾਨਾਪਿ ਦੇਸੇਤਿ।

ਯਥਾ ਚ ਤੇਸੁ ਪੁਰਿਸੇਸੁ ਏਕੋ ਵਲ੍ਲਿਯਾ ਅਗ੍ਗੰ ਪਠਮੰ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਸੋ ਅਗ੍ਗੇ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਅਗ੍ਗਾਨੁਸਾਰੇਨ ਯਾਵ ਮੂਲਾ ਸਬ੍ਬੰ ਆਦਾਯ ਕਮ੍ਮੇ ਉਪਨੇਤਿ, ਏਵੰ ਭਗਵਾ ''ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ ਜਰਾਮਰਣਨ੍ਤਿ ਇਤਿ ਖੋ ਪਨੇਤੰ ਵੁਤ੍ਤੰ, ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ ਨੁ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਜਰਾਮਰਣੰ ਨੋ ਵਾ ਕਥੰ ਵੋ ਏਤ੍ਥ ਹੋਤੀਤਿ? ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ, ਭਨ੍ਤੇ, ਜਰਾਮਰਣੰ। ਏਵੰ ਨੋ ਏਤ੍ਥ ਹੋਤਿ ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ ਜਰਾਮਰਣਨ੍ਤਿ। ਭਵਪਚ੍ਚਯਾ ਜਾਤਿ... ਪੇ॰... ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਇਤਿ ਖੋ ਪਨੇਤੰ ਵੁਤ੍ਤੰ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਨੁ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਨੋ ਵਾ ਕਥੰ ਵੋ ਏਤ੍ਥ ਹੋਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੦੩) ਪਰਿਯੋਸਾਨਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਆਦਿਤੋਪਿ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੰ ਦੇਸੇਤਿ।

ਯਥਾ ਪਨੇਤੇਸੁ ਪੁਰਿਸੇਸੁ ਏਕੋ ਵਲ੍ਲਿਯਾ ਮਜ੍ਝਮੇਵ ਪਠਮੰ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਸੋ ਮਜ੍ਝੇ ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਹੇਟ੍ਠਾ ਓਤਰਨ੍ਤੋ ਯਾਵ ਮੂਲਾ ਆਦਾਯ ਕਮ੍ਮੇ ਉਪਨੇਤਿ, ਏਵੰ ਭਗਵਾ ''ਇਮੇ ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰਾ ਕਿਨ੍ਨਿਦਾਨਾ, ਕਿੰਸਮੁਦਯਾ, ਕਿੰਜਾਤਿਕਾ, ਕਿੰਪਭਵਾ? ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰਾ ਤਣ੍ਹਾਨਿਦਾਨਾ, ਤਣ੍ਹਾਸਮੁਦਯਾ, ਤਣ੍ਹਾਜਾਤਿਕਾ, ਤਣ੍ਹਾਪਭਵਾ। ਤਣ੍ਹਾ ਕਿਨ੍ਨਿਦਾਨਾ... ਵੇਦਨਾ... ਫਸ੍ਸੋ... ਸਲ਼ਾਯਤਨੰ... ਨਾਮਰੂਪੰ... ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ... ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਕਿਨ੍ਨਿਦਾਨਾ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਦਾਨਾ...ਪੇ॰... ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਭਵਾ''ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੧) ਮਜ੍ਝਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਆਦਿਤੋ ਦੇਸੇਤਿ।

੫੮੩. ਕਸ੍ਮਾ ਪਨੇਵੰ ਦੇਸੇਤੀਤਿ? ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਸ੍ਸ ਸਮਨ੍ਤਭਦ੍ਦਕਤ੍ਤਾ ਸਯਞ੍ਚ ਦੇਸਨਾਵਿਲਾਸਪ੍ਪਤ੍ਤਤ੍ਤਾ। ਸਮਨ੍ਤਭਦ੍ਦਕੋ ਹਿ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ, ਤਤੋ ਤਤੋ ਞਾਯਪਟਿਵੇਧਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਤਿਯੇਵ । ਦੇਸਨਾਵਿਲਾਸਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਚ ਭਗਵਾ ਚਤੁਵੇਸਾਰਜ੍ਜਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਯੋਗੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਗਮ੍ਭੀਰਭਾਵਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਚ। ਸੋ ਦੇਸਨਾਵਿਲਾਸਪ੍ਪਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਨਾਨਾਨਯੇਹੇਵ ਧਮ੍ਮੰ ਦੇਸੇਤਿ।

ਵਿਸੇਸਤੋ ਪਨਸ੍ਸ ਯਾ ਆਦਿਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਅਨੁਲੋਮਦੇਸਨਾ, ਸਾ ਪਵਤ੍ਤਿਕਾਰਣਵਿਭਾਗਸੰਮੂਲ਼੍ਹੰ ਵੇਨੇਯ੍ਯਜਨੰ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤੋ ਯਥਾਸਕੇਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਪਵਤ੍ਤਿਸਨ੍ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥੰ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮਸਨ੍ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਞ੍ਚ ਪਵਤ੍ਤਾਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬਾ। ਯਾ ਪਰਿਯੋਸਾਨਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਪਟਿਲੋਮਦੇਸਨਾ, ਸਾ ''ਕਿਚ੍ਛੰ ਵਤਾਯੰ ਲੋਕੋ ਆਪਨ੍ਨੋ ਜਾਯਤਿ ਚ ਜੀਯਤਿ ਚ ਮੀਯਤਿ ਚ ਚਵਤਿ ਚ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ ਚਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੫੭; ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੨.੪) ਨਯੇਨ ਕਿਚ੍ਛਾਪਨ੍ਨੰ ਲੋਕੰ ਅਨੁਵਿਲੋਕਯਤੋ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਪਟਿਵੇਧਾਨੁਸਾਰੇਨ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ

ਜਰਾਮਰਣਾਦਿਕਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਅਤ੍ਤਨਾ ਅਧਿਗਤਕਾਰਣਸਨ੍ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ। ਯਾ ਮਜ੍ਝਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਆਦਿ ਪਵਤ੍ਤਾ, ਸਾ ਆਹਾਰਨਿਦਾਨਵਵਤ੍ਥਾਪਨਾਨੁਸਾਰੇਨ ਯਾਵ ਅਤੀਤਂ ਅਦ੍ਧਾਨਂ ਅਤਿਹਰਿਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਅਤੀਤਦ੍ਧਤੋ ਪਭੁਤਿ ਹੇਤੁਫਲਪਟਿਪਾਟਿਸਨ੍ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ। ਯਾ ਪਨ ਮਜ੍ਝਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਪਰਿਯੋਸਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤਾ, ਸਾ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਅਦ੍ਧਾਨੇ ਅਨਾਗਤਦ੍ਧਹੇਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਤੋ ਪਭੁਤਿ ਅਨਾਗਤਦ੍ਧਸਨ੍ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ। ਤਾਸੁ ਯਾ ਪਵਤ੍ਤਿਕਾਰਣਸਮ੍ਮੂਲ੍ਹਸ੍ਸ ਵੇਨੇਯ੍ਯਜਨਸ੍ਸ ਯਥਾਸਕੇਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਪਵਤ੍ਤਿਸਨ੍ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮਸਨ੍ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਞ੍ਚ ਆਦਿਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਅਨੁਲੋਮਦੇਸਨਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਸਾ ਇਧ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੫੮੪. ਕਸ੍ਮਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਆਦਿਤੋ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਕਿਂ ਪਕਤਿਵਾਦੀਨਂ ਪਕਤਿ ਵਿਯ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਿ ਅਕਾਰਣਂ ਮੂਲਕਾਰਣਂ ਲੋਕਸ੍ਸਾਤਿ? ਨ ਅਕਾਰਣਂ। ‘‘ਆਸਵਸਮੁਦਯਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਮੁਦਯੋ’’ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੦੩) ਹਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਕਾਰਣਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਅਤ੍ਥਿ ਪਨ ਪਰਿਯਾਯੋ ਯੇਨ ਮੂਲਕਾਰਣਂ ਸਿਯਾ, ਕੋ ਪਨ ਸੋਤਿ? ਵਟ੍ਟਕਥਾਯ ਸੀਸਭਾਵੋ।

ਭਗਵਾ ਹਿ ਵਟ੍ਟਕਥਂ ਕਥੇਨ੍ਤੋ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮੇ ਸੀਸਂ ਕਤ੍ਵਾ ਕਥੇਤਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਂ ਵਾ। ਯਥਾਹ – ‘‘ਪੁਰਿਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੋਟਿ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ‘ਇਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਨਾਹੋਸਿ, ਅਥ ਪਚ੍ਛਾ ਸਮਭਵੀ’ਤਿ, ਏਵਞ੍ਚੇਤਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਅਥ ਚ ਪਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ’’ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੧੦.੬੧)। ਭਵਤਣ੍ਹਂ ਵਾ। ਯਥਾਹ – ‘‘ਪੁਰਿਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਕੋਟਿ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ ਭਵਤਣ੍ਹਾਯ ‘ਇਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਭਵਤਣ੍ਹਾ ਨਾਹੋਸਿ, ਅਥ ਪਚ੍ਛਾ ਸਮਭਵੀ’ਤਿ, ਏਵਞ੍ਚੇਤਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਅਥ ਚ ਪਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵਤਣ੍ਹਾ’’ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੧੦.੬੨)।

੫੮੫. ਕਸ੍ਮਾ ਪਨ ਭਗਵਾ ਵਟ੍ਟਕਥਂ ਕਥੇਨ੍ਤੋ ਇਮੇ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮੇ ਸੀਸਂ ਕਤ੍ਵਾ ਕਥੇਤੀਤਿ? ਸੁਗਤਿਦੁਗ੍ਗਤਿਗਾਮਿਨੋ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਸੇਸਹੇਤੁਭੂਤਤ੍ਤਾ। ਦੁਗ੍ਗਤਿਗਾਮਿਨੋ ਹਿ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਸੇਸਹੇਤੁ ਅਵਿਜ੍ਜਾ। ਕਸ੍ਮਾ? ਯਸ੍ਮਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਭਿਭੂਤੋ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਅਗ੍ਗਿਸਨ੍ਤਾਪਲਗੁਲਾਭਿਘਾਤਪਰਿਸ੍ਸਮਾਭਿਭੂਤਾ ਵਜ੍ਝਗਾਵੀ ਤਾਯ ਪਰਿਸ੍ਸਮਾਤੁਰਤਾਯ ਨਿਰਸ੍ਸਾਦਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਨਤ੍ਥਾਵਹਮ੍ਪਿ ਚ ਉਣ੍ਹੋਦਕਪਾਨਂ ਵਿਯ ਕਿਲੇਸਸਨ੍ਤਾਪਤੋ ਨਿਰਸ੍ਸਾਦਮ੍ਪਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਨਿਪਾਤਨਤੋ ਚ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਨਤ੍ਥਾਵਹਮ੍ਪਿ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾਦਿਂ ਅਨੇਕਪ੍ਪਕਾਰਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਗਾਮਿਕਮ੍ਮਂ ਆਰਭਤਿ। ਸੁਗਤਿਗਾਮਿਨੋ ਪਨ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਸੇਸਹੇਤੁ ਭਵਤਣ੍ਹਾ। ਕਸ੍ਮਾ? ਯਸ੍ਮਾ ਭਵਤਣ੍ਹਾਭਿਭੂਤੋ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਸਾ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰਾ ਗਾਵੀ ਸੀਤੂਦਕਤਣ੍ਹਾਯ ਸਅਸ੍ਸਾਦਂ ਅਤ੍ਤਨੋ ਪਰਿਸ੍ਸਮਵਿਨੋਦਨਞ੍ਚ ਸੀਤੂਦਕਪਾਨਂ ਵਿਯ ਕਿਲੇਸਸਨ੍ਤਾਪਵਿਰਹਤੋ ਸਅਸ੍ਸਾਦਂ ਸੁਗਤਿਸਮ੍ਪਾਪਨੇਨ ਅਤ੍ਤਨੋ ਦੁਗ੍ਗਤਿਦੁਕ੍ਖਪਰਿਸ੍ਸਮਵਿਨੋਦਨਞ੍ਚ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾ ਵੇਰਮਣਿਆਦਿਂ ਅਨੇਕਪ੍ਪਕਾਰਂ ਸੁਗਤਿਗਾਮਿਕਮ੍ਮਂ ਆਰਭਤਿ।

੫੮੬. ਏਤੇਸੁ ਪਨ ਵਟ੍ਟਕਥਾਯ ਸੀਸਭੂਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਕਤ੍ਥਚਿ ਭਗਵਾ ਏਕਧਮ੍ਮਮੂਲਿਕਂ ਦੇਸਨਂ ਦੇਸੇਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ, ‘‘ਇਤਿ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਵਿਜ੍ਜੂਪਨਿਸਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਸਙ੍ਖਾਰੂਪਨਿਸਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣ’’ਨ੍ਤਿਆਦਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੩)। ਤਥਾ ‘‘ਉਪਾਦਾਨਿਯੇਸੁ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਸ੍ਸਾਦਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਤੋ ਤਣ੍ਹਾ ਪਵਡ੍ਢਤਿ, ਤਣ੍ਹਾਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪਾਦਾਨ’’ਨ੍ਤਿਆਦਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੫੨)। ਕਤ੍ਥਚਿ ਉਭਯਮੂਲਿਕਮ੍ਪਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ, ‘‘ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੀਵਰਣਸ੍ਸ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬਾਲਸ੍ਸ ਤਣ੍ਹਾਯ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਏਵਮਯਂ ਕਾਯੋ ਸਮੁਦਾਗਤੋ। ਇਤਿ ਅਯਞ੍ਚੇਵ ਕਾਯੋ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਚ ਨਾਮਰੂਪਂ ਇਤ੍ਥੇਤਂ ਦ੍ਵਯਂ। ਦ੍ਵਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚ ਫਸ੍ਸੋ ਸਲ਼ੇਵਾਯਤਨਾਨਿ, ਯੇਹਿ ਫੁਟ੍ਠੋ ਬਾਲੋ ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਂ ਪਟਿਸਂਵੇਦੇਤੀ’’ਤਿਆਦਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੯)। ਤਾਸੁ ਦੇਸਨਾਸੁ ‘‘ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ’’ਤਿ ਅਯਮਿਧ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਸੇਨ ਏਕਧਮ੍ਮਮੂਲਿਕਾ ਦੇਸਨਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਵਂ ਤਾਵੇਤ੍ਥ ਦੇਸਨਾਭੇਦਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੫੮੭. **ਅਤ੍ਥਤੋ**ਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦੀਨਂ ਪਦਾਨਂ ਅਤ੍ਥਤੋ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ, ਪੂਰੇਤੁਂ ਅਯੁਤ੍ਤਟ੍ਠੇਨ ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਦਿ ਅਵਿਨ੍ਦਿਯਂ ਨਾਮ, ਅਲਦ੍ਧਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਤਂ ਅਵਿਨ੍ਦਿਯਂ ਵਿਨ੍ਦਤੀਤਿ **ਅਵਿਜ੍ਜਾ**। ਤਬ੍ਬਿਪਰੀਤਤੋ ਕਾਯਸੁਚਰਿਤਾਦਿ ਵਿਨ੍ਦਿਯਂ ਨਾਮ, ਤਂ ਵਿਨ੍ਦਿਯਂ ਨ ਵਿਨ੍ਦਤੀਤਿ **ਅਵਿਜ੍ਜਾ**। ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਰਾਸਟ੍ਠਂ, ਆਯਤਨਾਨਂ ਆਯਤਨਟ੍ਠਂ, ਧਾਤੂਨਂ ਸੁਞ੍ਞਟ੍ਠਂ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਅਧਿਪਤਿਯਟ੍ਠਂ, ਸਚ੍ਚਾਨਂ ਤਥਟ੍ਠਂ

ਅਵਿਦਿਤਂ ਕਰੋਤੀਤਿਪਿ **ਅਵਿਜ੍ਜਾ**। ਦੁਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਪੀਲ਼ਨਾਦਿਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਅਤ੍ਥਂ ਅਵਿਦਿਤਂ ਕਰੋਤੀਤਿਪਿ **ਅਵਿਜ੍ਜਾ**। ਅਨ੍ਤਵਿਰਹਿਤੇ ਸਂਸਾਰੇ ਸਬ੍ਬਯੋਨਿਗਤਿਭਵਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇਸੁ ਸਤ੍ਤੇ ਜਵਾਪੇਤੀਤਿ **ਅਵਿਜ੍ਜਾ**। ਪਰਮਤ੍ਥਤੋ ਅਵਿਜ੍ਜਮਾਨੇਸੁ ਇਤ੍ਥਿਪੁਰਿਸਾਦੀਸੁ ਜਵਤਿ, ਵਿਜ੍ਜਮਾਨੇਸੁਪਿ ਖਨ੍ਧਾਦੀਸੁ ਨ ਜਵਤੀਤਿ **ਅਵਿਜ੍ਜਾ**। ਅਪਿਚ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨਂ ਵਤ੍ਥਾਰਮ੍ਮਣਾਨਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਛਾਦਨਤੋਪਿ **ਅਵਿਜ੍ਜਾ**।

ਯਂ ਪਟਿਚ੍ਚ ਫਲਮੇਤਿ, ਸੋ **ਪਚ੍ਚਯੋ। ਪਟਿਚ੍ਚਾ**ਤਿ ਨ ਵਿਨਾ ਅਪਚ੍ਚਕ੍ਖਤ੍ਵਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਏਤੀ**ਤਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਚੇਵ ਪਵਤ੍ਤਤਿ ਚਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਅਪਿਚ ਉਪਕਾਰਕਟ੍ਠੋ ਪਚ੍ਚਯਟ੍ਠੋ। ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਸਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਚਾਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯੋ। ਤਸ੍ਮਾ **ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ**।

ਸਙ੍ਖਤਮਭਿਸਙ੍ਖਰੋਨ੍ਤੀਤਿ **ਸਙ੍ਖਾਰਾ**। ਅਪਿਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਸਦ੍ਦੇਨ ਆਗਤਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਦੁਵਿਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਤਤ੍ਥ ਪੁਞ੍ਞਾਪੁਞ੍ਞਾਨੇਞ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾ ਤਯੋ, ਕਾਯਵਚੀਚਿਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰਾ ਤਯੋਤਿ ਇਮੇ ਛ **ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ**। ਤੇ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਲੋਕਿਯਕੁਸਲਾਕੁਸਲਚੇਤਨਾਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਸਙ੍ਖਤਸਙ੍ਖਾਰੋ, ਅਭਿਸਙ੍ਖਤਸਙ੍ਖਾਰੋ, ਅਭਿਸਙ੍ਖਰਣਕਸਙ੍ਖਾਰੋ, ਪਯੋਗਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋਤਿ ਇਮੇ ਪਨ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਙ੍ਖਾਰ-ਸਦ੍ਦੇਨ ਆਗਤਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਤਤ੍ਥ ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਾ ਵਤ ਸਙ੍ਖਾਰਾ’’ਤਿਆਦੀਸੁ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੨੧, ੨੭੨; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮੬) ਵੁਤ੍ਤਾ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਧਮ੍ਮਾ **ਸਙ੍ਖਤਸਙ੍ਖਾਰਾ** ਨਾਮ। ਕਮ੍ਮਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਤੇਭੂਮਕਾ ਰੂਪਾਰੂਪਧਮ੍ਮਾ **ਅਭਿਸਙ੍ਖਤਸਙ੍ਖਾਰਾ**ਤਿ ਅਟ੍ਠਕਥਾਸੁ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤੇਪਿ ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਾ ਵਤ ਸਙ੍ਖਾਰਾ’’ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੨੧; ੨੭੨; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮੬) ਏਤ੍ਥੇਵ ਸਙ੍ਗਹਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਵਿਸੁਂ ਪਨ ਨੇਸਂ ਆਗਤਟ੍ਠਾਨਂ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ। ਤੇਭੂਮਿਕਕੁਸਲਾਕੁਸਲਚੇਤਨਾ ਪਨ **ਅਭਿਸਙ੍ਖਰਣਕਸਙ੍ਖਾਰੋ**ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਤਸ੍ਸ ‘‘ਅਵਿਜ੍ਜਾਗਤੋਯਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਰਿਸਪੁਗ੍ਗਲੋ ਪੁਞ੍ਞਞ੍ਚੇਵ ਸਙ੍ਖਾਰਂ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਤੀ’’ਤਿਆਦੀਸੁ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੫੧) ਆਗਤਟ੍ਠਾਨਂ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ। ਕਾਯਿਕਚੇਤਸਿਕਂ ਪਨ ਵੀਰਿਯਂ **ਪਯੋਗਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ**ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਸੋ ‘‘ਯਾਵਤਿਕਾ ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰਸ੍ਸ ਗਤਿ, ਤਾਵਤਿਕਾ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਅਕ੍ਖਾਹਤਂ ਮਞ੍ਞੇ ਅਟ੍ਠਾਸੀ’’ਤਿਆਦੀਸੁ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੫) ਆਗਤੋ।

ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਏਤੇਯੇਵ, ਅਞ੍ਞੇਪਿ ‘‘ਸਞ੍ਞਾਵੇਦਯਿਤਨਿਰੋਧਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਸ੍ਸ ਖੋ, ਆਵੁਸੋ ਵਿਸਾਖ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਪਠਮਂ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ ਵਚੀਸਙ੍ਖਾਰੋ, ਤਤੋ ਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰੋ, ਤਤੋ ਚਿਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰੋ’’ਤਿਆਦਿਨਾ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੬੪) ਨਯੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰ-ਸਦ੍ਦੇਨ ਆਗਤਾ ਅਨੇਕੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਤੇਸੁ ਨਤ੍ਥਿ ਸੋ ਸਙ੍ਖਾਰੋ, ਯੋ ਸਙ੍ਖਤਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ ਸਙ੍ਗਹਂ ਨ ਗਚ੍ਛੇਯ੍ਯ, ਇਤੋ ਪਰਂ ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁ ਵੁਤ੍ਤਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਅਵੁਤ੍ਤੇ ਪਨ ਵਿਜਾਨਾਤੀਤਿ **ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ**। ਨਮਤੀਤਿ **ਨਾਮਂ**। ਰੁਪ੍ਪਤੀਤਿ **ਰੂਪਂ**। ਆਯੇ ਤਨੋਤਿ ਆਯਤਞ੍ਚ ਨਯਤੀਤਿ **ਆਯਤਨਂ**। ਫੁਸਤੀਤਿ **ਫਸ੍ਸੋ**। ਵੇਦਯਤੀਤਿ **ਵੇਦਨਾ**। ਪਰਿਤਸ੍ਸਤੀਤਿ **ਤਣ੍ਹਾ**। ਉਪਾਦਿਯਤੀਤਿ **ਉਪਾਦਾਨਂ**। ਭਵਤਿ ਭਾਵਯਤਿ ਚਾਤਿ **ਭਵੋ**। ਜਨਨਂ **ਜਾਤਿ**। ਜਿਰਣਂ **ਜਰਾ**। ਮਰਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨਾਤਿ **ਮਰਣਂ**। ਸੋਚਨਂ **ਸੋਕੋ**। ਪਰਿਦੇਵਨਂ **ਪਰਿਦੇਵੋ**। ਦੁਕ੍ਖਯਤੀਤਿ **ਦੁਕ੍ਖਂ**। ਉਪ੍ਪਾਦਟ੍ਠਿਤਿਵਸੇਨ ਵਾ ਦ੍ਵਿਧਾ ਖਣਤੀਤਿਪਿ **ਦੁਕ੍ਖਂ**। ਦੁਮ੍ਮਨਭਾਵੋ **ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ**। ਭੁਸੋ ਆਯਾਸੋ **ਉਪਾਯਾਸੋ**।

ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤੀਤਿ ਅਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਸੋਕਾਦੀਹੇਵ, ਅਥ ਖੋ ਸਬ੍ਬਪਦੇਹਿ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ-ਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਯੋਜਨਾ ਕਾਤਬ੍ਬਾ। ਇਤਰਥਾ ਹਿ ‘‘ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੇ ਕਿਂ ਕਰੋਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯੇਯ੍ਯ, ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤੀਤਿ ਪਨ ਯੋਜਨਾਯ ਸਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਸਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਚਾਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤੀਤਿ ਪਚ੍ਚਯਪਚ੍ਚਯੁਪ੍ਪਨ੍ਨਵਵਤ੍ਥਾਨਂ ਕਤਂ ਹੋਤਿ। ਏਸ ਨਯੋ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ।

ਏਵਨ੍ਤਿ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਨਯਨਿਦਸ੍ਸਨਂ। ਤੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦੀਹੇਵ ਕਾਰਣੇਹਿ, ਨ ਇਸ੍ਸਰਨਿਮ੍ਮਾਨਾਦੀਹੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **ਏਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਸ੍ਸ। **ਕੇਵਲਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਅਸਮ੍ਮਿਸ੍ਸਸ੍ਸ, ਸਕਲਸ੍ਸ ਵਾ। **ਦੁਕ੍ਖਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸਮੂਹਸ੍ਸ, ਨ ਸਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਨ

ਸੁਖਸੁਭਾਦੀਨਂ। **ਸਮੁਦਯੋ**ਤਿ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ। **ਹੋਤੀ**ਤਿ ਸਮ੍ਭਵਤਿ। ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੫੮੮. **ਲਕ੍ਖਣਾਦਿਤੋ**ਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦੀਨਂ ਲਕ੍ਖਣਾਦਿਤੋ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ – ਅਞ੍ਞਾਣਲਕ੍ਖਣਾ **ਅਵਿਜ੍ਜਾ,** ਸਮ੍ਮੋਹਨਰਸਾ, ਛਾਦਨਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਆਸਵਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਅਭਿਸਙ੍ਖਰਣਲਕ੍ਖਣਾ **ਸਙ੍ਖਾਰਾ,** ਆਯੂਹਨਰਸਾ, ਚੇਤਨਾਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਵਿਜਾਨਨਲਕ੍ਖਣਂ **ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ,** ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਰਸਂ, ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਸਙ੍ਖਾਰਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਵਤ੍ਥਾਰਮ੍ਮਣਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਵਾ। ਨਮਨਲਕ੍ਖਣਂ **ਨਾਮਂ,** ਸਮ੍ਪਯੋਗਰਸਂ, ਅਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਰੁਪ੍ਪਨਲਕ੍ਖਣਂ **ਰੂਪਂ,** ਵਿਕਿਰਣਰਸਂ, ਅਬ੍ਯਾਕਤਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਆਯਤਨਲਕ੍ਖਣਂ **ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ,** ਦਸ੍ਸਨਾਦਿਰਸਂ, ਵਤ੍ਥੁਦ੍ਵਾਰਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਨਾਮਰੂਪਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਫੁਸਨਲਕ੍ਖਣੋ **ਫਸ੍ਸੋ,** ਸਙ੍ਘਟ੍ਟਨਰਸੋ, ਸਙ੍ਗਤਿਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ, ਸਲ਼ਾਯਤਨਪਦਟ੍ਠਾਨੋ। ਅਨੁਭਵਨਲਕ੍ਖਣਾ **ਵੇਦਨਾ,** ਵਿਸਯਰਸਸਮ੍ਭੋਗਰਸਾ, ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਫਸ੍ਸਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਹੇਤੁਲਕ੍ਖਣਾ **ਤਣ੍ਹਾ,** ਅਭਿਨਨ੍ਦਨਰਸਾ, ਅਤਿਤ੍ਤਭਾਵਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਵੇਦਨਾਪਦਟ੍ਠਾਨਾ। ਗਹਣਲਕ੍ਖਣਂ **ਉਪਾਦਾਨਂ,** ਅਮੁਞ੍ਚਨਰਸਂ, ਤਣ੍ਹਾਦਲ਼੍ਹਤ੍ਤਦਿਟ੍ਠਿਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਤਣ੍ਹਾਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਕਮ੍ਮਕਮ੍ਮਫਲਲਕ੍ਖਣੋ **ਭਵੋ,** ਭਾਵਨਭਵਨਰਸੋ, ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾਬ੍ਯਾਕਤਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨੋ , ਉਪਾਦਾਨਪਦਟ੍ਠਾਨੋ। ਜਾਤਿਆਦੀਨਂ ਲਕ੍ਖਣਾਦੀਨਿ ਸਚ੍ਚਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਲਕ੍ਖਣਾਦਿਤੋਪਿ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੫੮੯. **ਏਕਵਿਧਾਦਿਤੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਅਞ੍ਞਾਣਾਦਸ੍ਸਨਮੋਹਾਦਿਭਾਵਤੋ ਏਕਵਿਧਾ। ਅਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਮਿਚ੍ਛਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿਤੋ ਦੁਵਿਧਾ। ਤਥਾ ਸਸਙ੍ਖਾਰਾਸਙ੍ਖਾਰਤੋ। ਵੇਦਨਤ੍ਤਯਸਮ੍ਪਯੋਗਤੋ ਤਿਵਿਧਾ। ਚਤੁਸਚ੍ਚਪਟਿਵੇਧਤੋ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾ। ਗਤਿਪਞ੍ਚਕਾਦੀਨਵਚ੍ਛਾਦਨਤੋ ਪਞ੍ਚਵਿਧਾ। ਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣਤੋ ਪਨ ਸਬ੍ਬੇਸੁਪਿ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮੇਸੁ ਛਬ੍ਬਿਧਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਸਾਸਵਵਿਪਾਕਧਮ੍ਮਧਮ੍ਮਾਦਿਭਾਵਤੋ ਏਕਵਿਧਾ। ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਤੋ ਦੁਵਿਧਾ। ਤਥਾ ਪਰਿਤ੍ਤਮਹਗ੍ਗਤਹੀਨਮਜ੍ਝਿਮਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਨਿਯਤਾਨਿਯਤਤੋ। ਤਿਵਿਧਾ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾਦਿਭਾਵਤੋ। ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾ ਚਤੁਯੋਨਿਸਂਵਤ੍ਤਨਤੋ। ਪਞ੍ਚਵਿਧਾ ਪਞ੍ਚਗਤਿਗਾਮਿਤੋ।

ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਲੋਕਿਯਵਿਪਾਕਾਦਿਭਾਵਤੋ ਏਕਵਿਧਂ। ਸਹੇਤੁਕਾਹੇਤੁਕਾਦਿਤੋ ਦੁਵਿਧਂ। ਭਵਤ੍ਤਯਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਤੋ, ਵੇਦਨਤ੍ਤਯਸਮ੍ਪਯੋਗਤੋ, ਅਹੇਤੁਕਦ੍ਵਿਹੇਤੁਕਤਿਹੇਤੁਕਤੋ ਚ ਤਿਵਿਧਂ। ਯੋਨਿਗਤਿਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ, ਪਞ੍ਚਵਿਧਞ੍ਚ।

ਨਾਮਰੂਪਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਤੋ ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਤੋ ਚ ਏਕਵਿਧਂ। ਸਾਰਮ੍ਮਣਨਾਰਮ੍ਮਣਤੋ ਦੁਵਿਧਂ। ਅਤੀਤਾਦਿਤੋ ਤਿਵਿਧਂ। ਯੋਨਿਗਤਿਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ, ਪਞ੍ਚਵਿਧਞ੍ਚ।

ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ ਸਞ੍ਜਾਤਿਸਮੋਸਰਣਟ੍ਠਾਨਤੋ ਏਕਵਿਧਂ। ਭੂਤਪ੍ਪਸਾਦਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦਿਤੋ ਦੁਵਿਧਂ। ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਾਸਮ੍ਪਤ੍ਤਨੋਭਯਗੋਚਰਤੋ ਤਿਵਿਧਂ। ਯੋਨਿਗਤਿਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਤੋ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਪਞ੍ਚਵਿਧਞ੍ਚਾਤਿ ਇਮਿਨਾ ਨਯੇਨ ਫਸ੍ਸਾਦੀਨਮ੍ਪਿ ਏਕਵਿਧਾਦਿਭਾਵੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਏਕਵਿਧਾਦਿਤੋਪਿ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੫੯੦. **ਅਙ੍ਗਾਨਞ੍ਚ ਵਵਤ੍ਥਾਨਾ**ਤਿ ਸੋਕਾਦਯੋ ਚੇਤ੍ਥ ਭਵਚਕ੍ਕਸ੍ਸ ਅਵਿਚ੍ਛੇਦਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਜਰਾਮਰਣਬ੍ਭਾਹਤਸ੍ਸ ਹਿ ਬਾਲਸ੍ਸ ਤੇ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ। ਯਥਾਹ – ''ਅਸ੍ਸੁਤਵਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਸਾਰੀਰਿਕਾਯ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਵੇਦਨਾਯ ਫੁਟ੍ਠੋ ਸਮਾਨੋ ਸੋਚਤਿ ਕਿਲਮਤਿ ਪਰਿਦੇਵਤਿ ਉਰਤ੍ਤਾਲਿਂ ਕਨ੍ਦਤਿ ਸਮ੍ਮੋਹਮਾਪਜ੍ਜਤੀ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੨੫੨)। ਯਾਵ ਚ ਤੇਸਂ ਪਵਤ੍ਤਿ, ਤਾਵ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯਾਤਿ ਪੁਨਪਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਮੇਵ ਹੋਤਿ ਭਵਚਕ੍ਕਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਸਂ ਜਰਾਮਰਣੇਨੇਵ ਏਕਸਙ੍ਖੇਪਂ ਕਤ੍ਵਾ ਦ੍ਵਾਦਸੇਵ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਙ੍ਗਾਨੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਅਙ੍ਗਾਨਂ ਵਵਤ੍ਥਾਨਤੋਪਿ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਅਯਂ ਤਾਵੇਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖੇਪਕਥਾ।

ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾਸਙ੍ਖਾਰਪਦਕਥਾ

੫੯੧. ਅਯਂ ਪਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰਨਯੋ – **ਅਵਿਜ੍ਜਾ**ਤਿ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਪਰਿਯਾਯੇਨ ਦੁਕ੍ਖਾਦੀਸੁ ਚਤੂਸੁ ਠਾਨੇਸੁ ਅਞ੍ਞਾਣਂ, ਅਭਿਧਮ੍ਮਪਰਿਯਾਯੇਨ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਦੀਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਟ੍ਠਸੁ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ‘‘ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਦੁਕ੍ਖੇ ਅਞ੍ਞਾਣਂ...ਪੇ॰... ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾਯ ਅਞ੍ਞਾਣਂ, ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤੇ ਅਞ੍ਞਾਣਂ, ਅਪਰਨ੍ਤੇ, ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਪਰਨ੍ਤੇ, ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਾਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਞ੍ਞਾਣ’’ਨ੍ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੧੧੦੬)। ਤਤ੍ਥ ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਸਚ੍ਚਦ੍ਵਯਂ ਸੇਸਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਏਵਂ ਸਨ੍ਤੇਪਿ ਪਟਿਚ੍ਛਾਦਨਵਸੇਨੇਵ ਇਧ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ। ਸਾ ਹਿ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਂ ਪਟਿਚ੍ਛਾਦੇਤ੍ਵਾ ਤਿਟ੍ਠਤਿ, ਯਾਥਾਵਸਰਸਲਕ੍ਖਣਂ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਿਤੁਂ ਨ ਦੇਤਿ, ਤਥਾ ਸਮੁਦਯਂ, ਨਿਰੋਧਂ, ਮਗ੍ਗਂ, ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਸਙ੍ਖਾਤਂ ਅਤੀਤਂ ਖਨ੍ਧਪਞ੍ਚਕਂ, ਅਪਰਨ੍ਤਸਙ੍ਖਾਤਂ ਅਨਾਗਤਂ ਖਨ੍ਧਪਞ੍ਚਕਂ, ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਪਰਨ੍ਤਸਙ੍ਖਾਤਂ ਤਦੁਭਯਂ, ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਾਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਧਮ੍ਮਸਙ੍ਖਾਤਂ ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਞ੍ਚੇਵ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਧਮ੍ਮੇ ਚ ਪਟਿਚ੍ਛਾਦੇਤ੍ਵਾ ਤਿਟ੍ਠਤਿ। ‘‘ਅਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਇਮੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ’’ਤਿ ਏਵਂ ਯਾਥਾਵਸਰਸਲਕ੍ਖਣਮੇਤ੍ਥ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਿਤੁਂ ਨ ਦੇਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਦੁਕ੍ਖੇ ਅਞ੍ਞਾਣਂ...ਪੇ॰... ਇਦਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤਾਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

੫੯੨. **ਸਙ੍ਖਾਰਾ**ਤਿ ਪੁਞ੍ਞਾਦਯੋ ਤਯੋ ਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰਾਦਯੋ ਤਯੋਤਿ ਏਵਂ ਪੁਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਵੁਤ੍ਤਾ ਛ, ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਪਨੇਤ੍ਥ **ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ** ਦਾਨਸੀਲਾਦਿਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਾ ਅਟ੍ਠ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲਚੇਤਨਾ ਚੇਵ ਭਾਵਨਾਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਾ ਪਞ੍ਚ ਰੂਪਾਵਚਰਕੁਸਲਚੇਤਨਾ ਚਾਤਿ ਤੇਰਸ ਚੇਤਨਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। **ਅਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ** ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾਦਿਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਾ ਦ੍ਵਾਦਸ ਅਕੁਸਲਚੇਤਨਾ । **ਆਨੇਞ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ** ਭਾਵਨਾਵਸੇਨੇਵ ਪਵਤ੍ਤਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਅਰੂਪਾਵਚਰਕੁਸਲਚੇਤਨਾ ਚਾਤਿ ਤਯੋਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਏਕੂਨਤਿਂਸ ਚੇਤਨਾ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਇਤਰੇਸੁ ਪਨ ਤੀਸੁ ਕਾਯਸਞ੍ਚੇਤਨਾ **ਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰੋ**, ਵਚੀਸਞ੍ਚੇਤਨਾ ਵ**ਚੀਸਙ੍ਖਾਰੋ**, ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾ **ਚਿਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰੋ**। ਅਯਂ ਤਿਕੋ ਕਮ੍ਮਾਯੂਹਨਕ੍ਖਣੇ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾਦੀਨਂ ਦ੍ਵਾਰਤੋ ਪਵਤ੍ਤਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਵੁਤ੍ਤੋ। ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਂ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤ੍ਵਾ ਹਿ ਕਾਯਦ੍ਵਾਰਤੋ ਪਵਤ੍ਤਾ ਅਟ੍ਠ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲਚੇਤਨਾ, ਦ੍ਵਾਦਸ ਅਕੁਸਲਚੇਤਨਾਤਿ ਸਮਵੀਸਤਿ ਚੇਤਨਾ ਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰੋ ਨਾਮ। ਤਾ ਏਵ ਵਚੀਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਂ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤ੍ਵਾ ਵਚੀਦ੍ਵਾਰਤੋ ਪਵਤ੍ਤਾ ਵਚੀਸਙ੍ਖਾਰੋ ਨਾਮ। ਅਭਿਞ੍ਞਾਚੇਤਨਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਪਰਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਨ ਹੋਤੀਤਿ ਨ ਗਹਿਤਾ। ਯਥਾ ਚ ਅਭਿਞ੍ਞਾਚੇਤਨਾ, ਏਵਂ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਚੇਤਨਾਪਿ ਨ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਸਾਪਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਭਾਵੇ ਅਪਨੇਤਬ੍ਬਾ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਪਨ ਸਬ੍ਬਾਪੇਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਉਭੋਪਿ ਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯੋ ਅਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤ੍ਵਾ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਪਨ ਸਬ੍ਬਾਪਿ ਏਕੂਨਤਿਂਸਤਿ ਚੇਤਨਾ ਚਿਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰੋਤਿ। ਇਤਿ ਅਯਂ ਤਿਕੋ ਪੁਰਿਮਤ੍ਤਿਕਮੇਵ ਪਵਿਸਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥਤੋ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾਦੀਨਂਯੇਵ ਵਸੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਪਚ੍ਚਯਭਾਵੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੯੩. ਤਤ੍ਥ ਸਿਯਾ – ਕਥਂ ਪਨੇਤਂ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਂ ‘‘ਇਮੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤੀ’’ਤਿ? ਅਵਿਜ੍ਜਾਭਾਵੇ ਭਾਵਤੋ। ਯਸ੍ਸ ਹਿ ਦੁਕ੍ਖਾਦੀਸੁ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਙ੍ਖਾਤਂ ਅਞ੍ਞਾਣਂ ਅਪ੍ਪਹੀਨਂ ਹੋਤਿ, ਸੋ ਦੁਕ੍ਖੇ ਤਾਵ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਦੀਸੁ ਚ ਅਞ੍ਞਾਣੇਨ ਸਂਸਾਰਦੁਕ੍ਖਂ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾਯ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸੇਵ ਹੇਤੁਭੂਤੇ ਤਿਵਿਧੇਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਆਰਭਤਿ। ਸਮੁਦਯੇ ਅਞ੍ਞਾਣੇਨ ਦੁਕ੍ਖਹੇਤੁਭੂਤੇਪਿ ਤਣ੍ਹਾਪਰਿਕ੍ਖਾਰੇ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਸੁਖਹੇਤੁਤੋ ਮਞ੍ਞਮਾਨੋ ਆਰਭਤਿ। ਨਿਰੋਧੇ ਪਨ ਮਗ੍ਗੇ ਚ ਅਞ੍ਞਾਣੇਨ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਅਨਿਰੋਧਭੂਤੇਪਿ ਗਤਿਵਿਸੇਸੇ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਸਞ੍ਞੀ ਹੁਤ੍ਵਾ ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ ਚ ਅਮਗ੍ਗਭੂਤੇਸੁਪਿ ਯਞ੍ਞਾਮਰਤਪਾਦੀਸੁ ਨਿਰੋਧਮਗ੍ਗਸਞ੍ਞੀ ਹੁਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਂ ਪਤ੍ਥਯਮਾਨੋ ਯਞ੍ਞਾਮਰਤਪਾਦਿਮੁਖੇਨ ਤਿਵਿਧੇਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਆਰਭਤਿ।

ਅਪਿਚ ਸੋ ਤਾਯ ਚਤੂਸੁ ਸਚ੍ਚੇਸੁ ਅਪ੍ਪਹੀਨਾਵਿਜ੍ਜਤਾਯ ਵਿਸੇਸਤੋ ਜਾਤਿਜਰਾਰੋਗਮਰਣਾਦਿਅਨੇਕਾਦੀਨਵਵੋਕਿਣ੍ਣਮ੍ਪਿ ਪੁਞ੍ਞਫਲਸਙ੍ਖਾਤਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਅਜਾਨਨ੍ਤੋ ਤਸ੍ਸ ਅਧਿਗਮਾਯ ਕਾਯਵਚੀਚਿਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰਭੇਦਂ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਂ ਆਰਭਤਿ ਦੇਵਚ੍ਛਰਕਾਮਕੋ ਵਿਯ ਮਰੁਪ੍ਪਪਾਤਂ। ਸੁਖਸਮ੍ਮਤਸ੍ਸਾਪਿ ਚ ਤਸ੍ਸ ਪੁਞ੍ਞਫਲਸ੍ਸ ਅਨ੍ਤੇ ਮਹਾਪਰਿਲਾਹਜਨਿਕਂ

ਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖਤਂ ਅਪ੍ਪਸ੍ਸਾਦਤਞ੍ਚ ਅਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋਪਿ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਂ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰਮੇਵ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਂ ਆਰਭਤਿ ਸਲਭੋ ਵਿਯ ਦੀਪਸਿਖਾਭਿਨਿਪਾਤਂ, ਮਧੁਬਿਨ੍ਦੁਗਿਦ੍ਧੋ ਵਿਯ ਚ ਮਧੁਲਿਤ੍ਤਸਤ੍ਥਧਾਰਾਲੇਹਨਂ। ਕਾਮੁਪਸੇਵਨਾਦੀਸੁ ਚ ਸਵਿਪਾਕੇਸੁ ਆਦੀਨਵਂ ਅਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾਯ ਚੇਵ ਕਿਲੇਸਾਭਿਭੂਤਤਾਯ ਚ ਦ੍ਵਾਰਤ੍ਤਯਪ੍ਪਵਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਅਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਂ ਆਰਭਤਿ, ਬਾਲੋ ਵਿਯ ਗੂਥਕੀਲ਼ਨਂ, ਮਰਿਤੁਕਾਮੋ ਵਿਯ ਚ ਵਿਸਖਾਦਨਂ। ਆਰੁਪ੍ਪਵਿਪਾਕੇਸੁ ਚਾਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖਤਂ ਅਨਵਬੁਜ੍ਝਮਾਨੋ ਸਸ੍ਸਤਾਦਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇਨ ਚਿਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰਭੂਤਂ ਆਨੇਞ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਂ ਆਰਭਤਿ, ਦਿਸਾਮੂਲ਼੍ਹੋ ਵਿਯ ਪਿਸਾਚਨਗਰਾਭਿਮੁਖਮਗ੍ਗਗਮਨਂ।

ਏਵਂ ਯਸ੍ਮਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਭਾਵਤੋਵ ਸਙ੍ਖਾਰਭਾਵੋ, ਨ ਅਭਾਵਤੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਮੇਤਂ ''ਇਮੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤੀ''ਤਿ। ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਚੇਤਂ ''ਅਵਿਦ੍ਵਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਗਤੋ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਮ੍ਪਿ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਤਿ, ਅਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਮ੍ਪਿ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਤਿ, ਆਨੇਞ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਮ੍ਪਿ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਤਿ। ਯਤੋ ਚ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਪਹੀਨਾ, ਵਿਜ੍ਜਾ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ; ਸੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਵਿਜ੍ਜੁਪ੍ਪਾਦਾ ਨੇਵ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਂ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਤੀ''ਤਿ।

ਪਟ੍ਠਾਨਪਚ੍ਚਯਕਥਾ

੫੯੪. ਏਤ੍ਥਾਹ – ਗਣ੍ਹਾਮ ਤਾਵ ਏਤਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋਤਿ, ਇਦਂ ਪਨ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ ਕਤਮੇਸਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਕਥਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ? ਤਤ੍ਰਿਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਗਵਤਾ ਹਿ ''ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੋ, ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯੋ, ਅਧਿਪਤਿਪਚ੍ਚਯੋ, ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਹਜਾਤਪਚ੍ਚਯੋ, ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਪਚ੍ਚਯੋ, ਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੋ, ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੋ, ਪੁਰੇਜਾਤਪਚ੍ਚਯੋ, ਪਚ੍ਛਾਜਾਤਪਚ੍ਚਯੋ, ਆਸੇਵਨਪਚ੍ਚਯੋ, ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯੋ, ਵਿਪਾਕਪਚ੍ਚਯੋ, ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯੋ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਚ੍ਚਯੋ, ਝਾਨਪਚ੍ਚਯੋ, ਮਗ੍ਗਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯੋ, ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯੋ, ਅਤ੍ਥਿਪਚ੍ਚਯੋ, ਨਤ੍ਥਿਪਚ੍ਚਯੋ, ਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯੋ, ਅਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.ਪਚ੍ਚਯੁਦ੍ਦੇਸ) ਚਤੁਵੀਸਤਿ ਪਚ੍ਚਯਾ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਤਤ੍ਥ ਹੇਤੁ ਚ ਸੋ ਪਚ੍ਚਯੋ ਚਾਤਿ **ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੋ,** ਹੇਤੁ ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਹੇਤੁਭਾਵੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯਾਦੀਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ।

੫੯੫. ਤਤ੍ਥ **ਹੇਤੂ**ਤਿ ਵਚਨਾਵਯਵਕਾਰਣਮੂਲਾਨਮੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ''ਪਟਿਞ੍ਞਾ, ਹੇਤੂ''ਤਿਆਦੀਸੁ ਹਿ ਲੋਕੇ ਵਚਨਾਵਯਵੋ ਹੇਤੂਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਸਾਸਨੇ ਪਨ ''ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਹੇਤੁਪ੍ਪਭਵਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਮਹਾਵ॰ ੬੦) ਕਾਰਣਂ। ''ਤਯੋ ਕੁਸਲਹੇਤੂ, ਤਯੋ ਅਕੁਸਲਹੇਤੂ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਧ॰ ਸ॰ ੧੦੫੯) ਮੂਲਂ ਹੇਤੂਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਤਂ ਇਧ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਂ। **ਪਚ੍ਚਯੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਨ ਅਯਂ ਵਚਨਤ੍ਥੋ, ਪਟਿਚ੍ਚ ਏਤਸ੍ਮਾ ਏਤੀਤਿ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਅਪਚ੍ਚਕ੍ਖਾਯ ਨਂ ਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਯੋ ਹਿ ਧਮ੍ਮੋ ਯਂ ਧਮ੍ਮਂ ਅਪਚ੍ਚਕ੍ਖਾਯ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਵਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਵਾ, ਸੋ ਤਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਲਕ੍ਖਣਤੋ ਪਨ ਉਪਕਾਰਕਲਕ੍ਖਣੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਯੋ ਹਿ ਧਮ੍ਮੋ ਯਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਠਿਤਿਯਾ ਵਾ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਵਾ ਉਪਕਾਰਕੋ ਹੋਤਿ, ਸੋ ਤਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਪਚ੍ਚਯੋ, ਹੇਤੁ, ਕਾਰਣਂ, ਨਿਦਾਨਂ, ਸਮ੍ਭਵੋ, ਪਭਵੋਤਿਆਦਿ ਅਤ੍ਥਤੋ ਏਕਂ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਤੋ ਨਾਨਂ। ਇਤਿ ਮੂਲਟ੍ਠੇਨ ਹੇਤੁ, ਉਪਕਾਰਕਟ੍ਠੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਮੂਲਟ੍ਠੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੋ।

ਸੋ ਸਾਲਿਆਦੀਨਂ ਸਾਲਿਬੀਜਾਦੀਨਿ ਵਿਯ, ਮਣਿਪਭਾਦੀਨਂ ਵਿਯ ਚ ਮਣਿਵਣ੍ਣਾਦਯੋ ਕੁਸਲਾਦੀਨਂ ਕੁਸਲਾਦਿਭਾਵਸਾਧਕੋਤਿ ਆਚਰਿਯਾਨਂ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਏਵਂ ਸਨ੍ਤੇ ਪਨ ਤਂਸਮੁਟ੍ਠਾਨਰੂਪੇਸੁ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਤਾ ਨ ਸਮ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਨ ਹਿ ਸੋ ਤੇਸਂ ਕੁਸਲਾਦਿਭਾਵਂ ਸਾਧੇਤਿ, ਨ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਨ ਹੋਤਿ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ''ਹੇਤੂ ਹੇਤੁਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਤਂਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਞ੍ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੧)। ਅਹੇਤੁਕਚਿਤ੍ਤਾਨਞ੍ਚ ਵਿਨਾ ਏਤੇਨ ਅਬ੍ਯਾਕਤਭਾਵੋ ਸਿਦ੍ਧੋ, ਸਹੇਤੁਕਾਨਮ੍ਪਿ ਚ ਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਾਦਿਪਟਿਬਦ੍ਧੋ ਕੁਸਲਾਦਿਭਾਵੋ, ਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਹੇਤੁਪਟਿਬਦ੍ਧੋ। ਯਦਿ ਚ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਹੇਤੂਸੁ ਸਭਾਵਤੋਵ ਕੁਸਲਾਦਿਭਾਵੋ ਸਿਯਾ, ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੇਸੁ ਹੇਤੁਪਟਿਬਦ੍ਧੋ ਅਲੋਭੋ ਕੁਸਲੋ ਵਾ ਸਿਯਾ ਅਬ੍ਯਾਕਤੋ ਵਾ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਉਭਯਥਾਪਿ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਯਥਾ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੇਸੁ, ਏਵਂ ਹੇਤੂਸੁਪਿ ਕੁਸਲਾਦਿਤਾ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਾ।

ਕੁਸਲਾਦਿਭਾਵਸਾਧਨਵਸੇਨ ਪਨ ਹੇਤੂਨਂ ਮੂਲਟ੍ਠਂ ਅਗਹੇਤ੍ਵਾ ਸੁਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਭਾਵਸਾਧਨਵਸੇਨ ਗਯ੍ਹਮਾਨੇ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਵਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਲਦ੍ਧਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਾ ਹਿ ਧਮ੍ਮਾ ਵਿਰੂਲ੍ਹਮੂਲਾ ਵਿਯ ਪਾਦਪਾ ਥਿਰਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਸੁਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ, ਅਹੇਤੁਕਾ ਤਿਲਬੀਜਕਾਦਿਸੇਵਾਲਾ ਵਿਯ ਨ ਸੁਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ। ਇਤਿ ਮੂਲਟ੍ਠੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋਤਿ ਸੁਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਭਾਵਸਾਧਨੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੫੯੬. ਤਤੋ ਪਰੇਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣਭਾਵੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ **ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯੋ**। ਸੋ ‘‘ਰੂਪਾਯਤਨਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ’’ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੨) ਆਰਭਿਤ੍ਵਾਪਿ ‘‘ਯਂ ਯਂ ਧਮ੍ਮਂ ਆਰਬ੍ਭ ਯੇ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਤੇਸਂ ਤੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੨) ਓਸਾਪਿਤਤ੍ਤਾ ਨ ਕੋਚਿ ਧਮ੍ਮੋ ਨ ਹੋਤਿ। ਯਥਾ ਹਿ ਦੁਬ੍ਬਲੋ ਪੁਰਿਸੋ ਦਣ੍ਡਂ ਵਾ ਰਜ੍ਜੁਂ ਵਾ ਆਲਮ੍ਬਿਤ੍ਵਾਵ ਉਟ੍ਠਹਤਿ ਚੇਵ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਚ, ਏਵਂ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਰੂਪਾਦਿਆਰਮ੍ਮਣਂ ਆਰਬ੍ਭੇਵ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਚੇਵ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤਿ ਚ। ਤਸ੍ਮਾ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣਭੂਤਾ ਧਮ੍ਮਾ ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੫੯੭. ਜੇਟ੍ਠਕਟ੍ਠੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ **ਅਧਿਪਤਿਪਚ੍ਚਯੋ**, ਸੋ ਸਹਜਾਤਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਦੁਵਿਧੋ। ਤਤ੍ਥ ‘‘ਛਨ੍ਦਾਧਿਪਤਿ ਛਨ੍ਦਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਤਂਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਞ੍ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਅਧਿਪਤਿਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿਆਦਿਵਚਨਤੋ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੩.੩) ਛਨ੍ਦਵੀਰਿਯਚਿਤ੍ਤਵੀਮਂਸਾਸਙ੍ਖਾਤਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਧਮ੍ਮਾ ਅਧਿਪਤਿਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ, ਨੋ ਚ ਖੋ ਏਕਤੋ। ਯਦਾ ਹਿ ਛਨ੍ਦਂ ਧੁਰਂ ਛਨ੍ਦਂ ਜੇਟ੍ਠਕਂ ਕਤ੍ਵਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਤਦਾ ਛਨ੍ਦੋਵ ਅਧਿਪਤਿ, ਨ ਇਤਰੇ। ਏਸ ਨਯੋ ਸੇਸੇਸੁਪਿ।

ਯਂ ਪਨ ਧਮ੍ਮਂ ਗਰੁਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਸੋ ਨੇਸਂ ਆਰਮ੍ਮਣਾਧਿਪਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ‘‘ਯਂ ਯਂ ਧਮ੍ਮਂ ਗਰੁਂ ਕਤ੍ਵਾ ਯੇ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਤੇਸਂ ਤੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਧਿਪਤਿਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੩)।

੫੯੮. ਅਨਨ੍ਤਰਭਾਵੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ **ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ**। ਸਮਨਨ੍ਤਰਭਾਵੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ **ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ**। ਇਦਞ੍ਚ ਪਚ੍ਚਯਦ੍ਵਯਂ ਬਹੁਧਾ ਪਪਞ੍ਚਯਨ੍ਤਿ। ਅਯਂ ਪਨੇਤ੍ਥ ਸਾਰੋ, ਯੋ ਹਿ ਏਸ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਨ੍ਤਰਾ ਮਨੋਧਾਤੁ, ਮਨੋਧਾਤੁਅਨਨ੍ਤਰਾ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਤਿਆਦਿ ਚਿਤ੍ਤਨਿਯਮੋ, ਸੋ ਯਸ੍ਮਾ ਪੁਰਿਮਪੁਰਿਮਚਿਤ੍ਤਵਸੇਨੇਵ ਇਜ੍ਝਤਿ, ਨ ਅਞ੍ਞਥਾ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਅਨੁਰੂਪਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦਨਸਮਤ੍ਥੋ ਧਮ੍ਮੋ ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ। ਤੇਨੇਵਾਹ – ‘‘ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾ ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਮਨੋਧਾਤੁਯਾ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿਆਦਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪)। ਯੋ ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ, ਸ੍ਵੇਵ ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ। ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹੇਤ੍ਥ ਨਾਨਂ, ਉਪਚਯਸਨ੍ਤਤੀਸੁ ਵਿਯ ਅਧਿਵਚਨਨਿਰੁਤ੍ਤਿਦੁਕਾਦੀਸੁ ਵਿਯ ਚ। ਅਤ੍ਥਤੋ ਪਨ ਨਾਨਂ ਨਤ੍ਥਿ।

ਯਮ੍ਪਿ ‘‘ਅਤ੍ਥਾਨਨ੍ਤਰਤਾਯ ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ, ਕਾਲਾਨਨ੍ਤਰਤਾਯ ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ ਆਚਰਿਯਾਨਂ ਮਤਂ, ਤਂ ‘‘ਨਿਰੋਧਾ ਵੁਟ੍ਠਹਨ੍ਤਸ੍ਸ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਕੁਸਲਂ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿਆਦੀਹਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੧੮) ਵਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਯਮ੍ਪਿ ਤਤ੍ਥ ਵਦਨ੍ਤਿ ‘‘ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪਨਸਮਤ੍ਥਤਾ ਨ ਪਰਿਹਾਯਤਿ, ਭਾਵਨਾਬਲੇਨ ਪਨ ਵਾਰਿਤਤ੍ਤਾ ਧਮ੍ਮਾ ਸਮਨਨ੍ਤਰਾ ਨੁਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ’’ਤਿ, ਤਮ੍ਪਿ ਕਾਲਾਨਨ੍ਤਰਤਾਯ ਅਭਾਵਮੇਵ ਸਾਧੇਤਿ। ਭਾਵਨਾਬਲੇਨ ਹਿ ਤਤ੍ਥ ਕਾਲਾਨਨ੍ਤਰਤਾ ਨਤ੍ਥੀਤਿ, ਮਯਮ੍ਪਿ ਏਤਦੇਵ ਵਦਾਮ। ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਕਾਲਾਨਨ੍ਤਰਤਾ ਨਤ੍ਥਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯਤਾ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਕਾਲਾਨਨ੍ਤਰਤਾਯ ਹਿ ਤੇਸਂ ਸਮਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ ਲਦ੍ਧਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਭਿਨਿਵੇਸਂ ਅਕਤ੍ਵਾ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮਤ੍ਤਤੋਵੇਤ੍ਥ ਨਾਨਾਕਰਣਂ ਪਚ੍ਚੇਤਬ੍ਬਂ, ਨ ਅਤ੍ਥਤੋ। ਕਥਂ? ਨਤ੍ਥਿ ਏਤੇਸਂ ਅਨ੍ਤਰਨ੍ਤਿ ਹਿ ਅਨਨ੍ਤਰਾ। ਸਣ੍ਠਾਨਾਭਾਵਤੋ ਸੁਟ੍ਠੁ ਅਨਨ੍ਤਰਾਤਿ ਸਮਨਨ੍ਤਰਾ।

੫੯੯. ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੋਵ ਸਹ ਉਪ੍ਪਾਦਨਭਾਵੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ **ਸਹਜਾਤਪਚ੍ਚਯੋ** ਪਕਾਸਸ੍ਸ ਪਦੀਪੋ ਵਿਯ। ਸੋ ਅਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਾਦਿਵਸੇਨ ਛਬ੍ਬਿਧੋ ਹੋਤਿ। ਯਥਾਹ – ‘‘ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਖਨ੍ਧਾ ਅਰੂਪਿਨੋ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਸਹਜਾਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਮਹਾਭੂਤਾ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ, ਓਕ੍ਕਨ੍ਤਿਕ੍ਖਣੇ ਨਾਮਰੂਪਂ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ, ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਂ ਰੂਪਾਨਂ, ਮਹਾਭੂਤਾ

ਉਪਾਦਾਰੂਪਾਨਂ, ਰੂਪਿਨੋ ਧਮ੍ਮਾ ਅਰੂਪੀਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਕਿਞ੍ਚਿਕਾਲੇ ਸਹਜਾਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਕਿਞ੍ਚਿਕਾਲੇ ਨ ਸਹਜਾਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੬)। ਇਦਂ ਹਦਯਵਤ੍ਥੁਮੇਵ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ।

੬੦੦. ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਉਪ੍ਪਾਦਨੁਪਤ੍ਥਮ੍ਭਨਭਾਵੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ **ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਪਚ੍ਚਯੋ** ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੂਪਤ੍ਥਮ੍ਭਕਂ ਤਿਦਣ੍ਡਕਂ ਵਿਯ। ਸੋ ਅਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਾਦਿਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧੋ ਹੋਤਿ। ਯਥਾਹ – ‘‘ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਖਨ੍ਧਾ ਅਰੂਪਿਨੋ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਮਹਾਭੂਤਾ ਓਕ੍ਕਨ੍ਤਿਕ੍ਖਣੇ ਨਾਮਰੂਪਂ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੭)।

੬੦੧. ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਾਕਾਰੇਨ ਨਿਸ੍ਸਯਾਕਾਰੇਨ ਚ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ **ਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੋ** ਤਰੁਚਿਤ੍ਤਕਮ੍ਮਾਦੀਨਂ ਪਥਵੀਪਟਾਦਯੋ ਵਿਯ। ਸੋ ‘‘ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਖਨ੍ਧਾ ਅਰੂਪਿਨੋ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ ਏਵਂ ਸਹਜਾਤੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਛਟ੍ਠੋ ਪਨੇਤ੍ਥ ਕੋਟ੍ਠਾਸੋ ‘‘ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ...ਪੇ॰... ਸੋਤ... ਘਾਨ... ਜਿਵ੍ਹਾ... ਕਾਯਾਯਤਨਂ ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਯਂ ਰੂਪਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਮਨੋਧਾਤੁ ਚ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਚ ਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਰੂਪਂ ਮਨੋਧਾਤੁਯਾ ਚ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਚ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੮) ਏਵਂ ਵਿਭਤ੍ਤੋ।

੬੦੨. **ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਨ ਅਯਂ ਤਾਵ ਵਚਨਤ੍ਥੋ, ਤਦਧੀਨਵੁਤ੍ਤਿਤਾਯ ਅਤ੍ਤਨੋ ਫਲੇਨ ਨਿਸ੍ਸਿਤੋ ਨ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋਤਿ ਨਿਸ੍ਸਯੋ। ਯਥਾ ਪਨ ਭੁਸੋ ਆਯਾਸੋ ਉਪਾਯਾਸੋ, ਏਵਂ ਭੁਸੋ ਨਿਸ੍ਸਯੋ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯੋ, ਬਲਵਕਾਰਣਸ੍ਸੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਬਲਵਕਾਰਣਭਾਵੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਸੋ ਆਰਮ੍ਮਣੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋ ਅਨਨ੍ਤਰੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋ ਪਕਤੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋਤਿ ਤਿਵਿਧੋ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ‘‘ਦਾਨਂ ਦਤ੍ਵਾ ਸੀਲਂ ਸਮਾਦਿਯਿਤ੍ਵਾ ਉਪੋਸਥਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਤਂ ਗਰੁਂਕਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ, ਪੁਬ੍ਬੇ ਸੁਚਿਣ੍ਣਾਨਿ ਗਰੁਂਕਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ, ਝਾਨਾ ਵੁਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਝਾਨਂ ਗਰੁਂਕਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ, ਸੇਕ੍ਖਾ ਗੋਤ੍ਰਭੁਂ ਗਰੁਂਕਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਨ੍ਤਿ, ਵੋਦਾਨਂ ਗਰੁਂਕਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਨ੍ਤਿ। ਸੇਕ੍ਖਾ ਮਗ੍ਗਾ ਵੁਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਮਗ੍ਗਂ ਗਰੁਂਕਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਨ੍ਤੀ’’ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੨੩) ਏਵਮਾਦਿਨਾ ਨਯੇਨ **ਆਰਮ੍ਮਣੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋ** ਤਾਵ ਆਰਮ੍ਮਣਾਧਿਪਤਿਨਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਨਾਨਤ੍ਤਂ ਅਕਤ੍ਵਾਵ ਵਿਭਤ੍ਤੋ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਗਰੁਂਕਤ੍ਵਾ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਨਿਯਮਤੋ ਤੇਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਬਲਵਾਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਇਤਿ ਗਰੁਕਤ੍ਤਬ੍ਬਮਤ੍ਤਟ੍ਠੇਨ ਆਰਮ੍ਮਣਾਧਿਪਤਿ, ਬਲਵਕਾਰਣਟ੍ਠੇਨ ਆਰਮ੍ਮਣੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋਤਿ ਏਵਮੇਤੇਸਂ ਨਾਨਤ੍ਤਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਅਨਨ੍ਤਰੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋਪਿ ‘‘ਪੁਰਿਮਾ ਪੁਰਿਮਾ ਕੁਸਲਾ ਖਨ੍ਧਾ ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਂ ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਂ ਕੁਸਲਾਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿਆਦਿਨਾ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੯) ਨਯੇਨ ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਨਾਨਤ੍ਤਂ ਅਕਤ੍ਵਾਵ ਵਿਭਤ੍ਤੋ। ਮਾਤਿਕਾਨਿਕ੍ਖੇਪੇ ਪਨ ਨੇਸਂ ‘‘ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾ ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਮਨੋਧਾਤੁਯਾ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿਆਦਿਨਾ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪) ਨਯੇਨ ਅਨਨ੍ਤਰਸ੍ਸ, ‘‘ਪੁਰਿਮਾ ਪੁਰਿਮਾ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਂ ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਂ ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿਆਦਿਨਾ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੯) ਨਯੇਨ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਸ੍ਸ ਆਗਤਤ੍ਤਾ ਨਿਕ੍ਖੇਪੇ ਵਿਸੇਸੋ ਅਤ੍ਥਿ। ਸੋਪਿ ਅਤ੍ਥਤੋ ਏਕੀਭਾਵਮੇਵ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਏਵਂ ਸਨ੍ਤੇਪਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਅਨੁਰੂਪਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦਸ੍ਸ ਪਵਤ੍ਤਨਸਮਤ੍ਥਤਾਯ ਅਨਨ੍ਤਰਤਾ, ਪੁਰਿਮਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਚ੍ਛਿਮਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦਨੇ ਬਲਵਤਾਯ ਅਨਨ੍ਤਰੂਪਨਿਸ੍ਸਯਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਯਥਾ ਹਿ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਾਦੀਸੁ ਕਿਞ੍ਚਿ ਧਮ੍ਮਂ ਵਿਨਾਪਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਨ ਏਵਂ ਅਨਨ੍ਤਰਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਨਾ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿ ਨਾਮ ਅਤ੍ਥਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਬਲਵਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਇਤਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਅਨੁਰੂਪਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦਨਵਸੇਨ ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੋ, ਬਲਵਕਾਰਣਵਸੇਨ ਅਨਨ੍ਤਰੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋਤਿ ਏਵਮੇਤੇਸਂ ਨਾਨਤ੍ਤਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਪਕਤੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋ ਪਨ ਪਕਤੋ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯੋ ਪਕਤੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋ। ਪਕਤੋ ਨਾਮ ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਨ੍ਤਾਨੇ ਨਿਪ੍ਫਾਦਿਤੋ ਵਾ ਸਦ੍ਧਾਸੀਲਾਦਿ ਉਪਸੇਵਿਤੋ ਵਾ ਉਤੁਭੋਜਨਾਦਿ। ਪਕਤਿਯਾ ਏਵ ਵਾ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯੋ ਪਕਤੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋ, ਆਰਮ੍ਮਣਾਨਨ੍ਤਰੇਹਿ ਅਸਮ੍ਮਿਸ੍ਸੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਤਸ੍ਸ ਪਕਤੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋ ''ਸਦ੍ਧਂ ਉਪਨਿਸ੍ਸਾਯ ਦਾਨਂ ਦੇਤਿ, ਸੀਲਂ ਸਮਾਦਿਯਤਿ, ਉਪੋਸਥਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤਿ, ਝਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ, ਮਗ੍ਗਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ, ਅਭਿਞ੍ਞਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ, ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ। ਸੀਲਂ, ਸੁਤਂ, ਚਾਗਂ, ਪਞ੍ਞਂ ਉਪਨਿਸ੍ਸਾਯ ਦਾਨਂ ਦੇਤਿ...ਪੇ॰... ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ। ਸਦ੍ਧਾ, ਸੀਲਂ, ਸੁਤਂ, ਚਾਗੋ, ਪਞ੍ਞਾ ਸਦ੍ਧਾਯ, ਸੀਲਸ੍ਸ, ਸੁਤਸ੍ਸ, ਚਾਗਸ੍ਸ, ਪਞ੍ਞਾਯ, ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੨੩) ਨਯੇਨ ਅਨੇਕਪ੍ਪਕਾਰਤੋ ਪਭੇਦੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਇਤਿ ਇਮੇ ਸਦ੍ਧਾਦਯੋ ਪਕਤਾ ਚੇਵ ਬਲਵਕਾਰਣਟ੍ਠੇਨ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਾ ਚਾਤਿ ਪਕਤੂਪਨਿਸ੍ਸਯੋਤਿ।

੬੦੩. ਪਠਮਤਰਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵਤ੍ਤਮਾਨਭਾਵੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ **ਪੁਰੇਜਾਤਪਚ੍ਚਯੋ**। ਸੋ ਪਞ੍ਚਦ੍ਵਾਰੇ ਵਤ੍ਥਾਰਮ੍ਮਣਹਦਯਵਤ੍ਥੁਵਸੇਨ ਏਕਾਦਸਵਿਧੋ ਹੋਤਿ। ਯਥਾਹ – ''ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪੁਰੇਜਾਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਸੋਤ...ਪੇ॰... ਘਾਨ, ਜਿਵ੍ਹਾ, ਕਾਯਾਯਤਨਂ, ਰੂਪ, ਸਦ੍ਦ, ਗਨ੍ਧ, ਰਸ, ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਯਤਨਂ ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪੁਰੇਜਾਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਰੂਪ, ਸਦ੍ਦ, ਗਨ੍ਧ, ਰਸ, ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਯਤਨਂ ਮਨੋਧਾਤੁਯਾ। ਯਂ ਰੂਪਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਮਨੋਧਾਤੁ ਚ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਚ ਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਰੂਪਂ ਮਨੋਧਾਤੁਯਾ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪੁਰੇਜਾਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਕਿਞ੍ਚਿਕਾਲੇ ਪੁਰੇਜਾਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਕਿਞ੍ਚਿਕਾਲੇ ਨ ਪੁਰੇਜਾਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੧੦)।

੬੦੪. ਪੁਰੇਜਾਤਾਨਂ ਰੂਪਧਮ੍ਮਾਨਂ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਕਤ੍ਤੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮੋ **ਪਚ੍ਛਾਜਾਤਪਚ੍ਚਯੋ** ਗਿਜ੍ਝਪੋਤਕਸਰੀਰਾਨਂ ਆਹਾਰਾਸਾਚੇਤਨਾ ਵਿਯ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਪਚ੍ਛਾਜਾਤਾ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪੁਰੇਜਾਤਸ੍ਸ ਇਮਸ੍ਸ ਕਾਯਸ੍ਸ ਪਚ੍ਛਾਜਾਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੧੧)।

੬੦੫. ਆਸੇਵਨਟ੍ਠੇਨ ਅਨਨ੍ਤਰਾਨਂ ਪਗੁਣਬਲਵਭਾਵਾਯ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ **ਆਸੇਵਨਪਚ੍ਚਯੋ** ਗਨ੍ਥਾਦੀਸੁ ਪੁਰਿਮਪੁਰਿਮਾਭਿਯੋਗੋ ਵਿਯ। ਸੋ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਕਿਰਿਯਜਵਨਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧੋ ਹੋਤਿ। ਯਥਾਹ – ''ਪੁਰਿਮਾ ਪੁਰਿਮਾ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਂ ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਂ ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਆਸੇਵਨਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਪੁਰਿਮਾ ਪੁਰਿਮਾ ਅਕੁਸਲਾ...ਪੇ॰... ਕਿਰਿਯਾਬ੍ਯਾਕਤਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਂ ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਂ ਕਿਰਿਯਾਬ੍ਯਾਕਤਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਆਸੇਵਨਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੧੨)।

੬੦੬. ਚਿਤ੍ਤਪਯੋਗਸਙ੍ਖਾਤੇਨ ਕਿਰਿਯਭਾਵੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ **ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯੋ**। ਸੋ ਨਾਨਕ੍ਖਣਿਕਾਯ ਚੇਵ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਚੇਤਨਾਯ ਸਹਜਾਤਾਯ ਚ ਸਬ੍ਬਾਯਪਿ ਚੇਤਨਾਯ ਵਸੇਨ ਦੁਵਿਧੋ ਹੋਤਿ । ਯਥਾਹ – ''ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਂ ਕਮ੍ਮਂ ਵਿਪਾਕਾਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਕਟਤ੍ਤਾ ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਚੇਤਨਾ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਤਂਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਞ੍ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੧੩)।

੬੦੭. ਨਿਰੁਸ੍ਸਾਹਸਨ੍ਤਭਾਵੇਨ ਨਿਰੁਸ੍ਸਾਹਸਨ੍ਤਭਾਵਾਯ ਉਪਕਾਰਕੋ ਵਿਪਾਕਧਮ੍ਮੋ **ਵਿਪਾਕਪਚ੍ਚਯੋ**। ਸੋ ਪਵਤ੍ਤੇ ਤਂਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਂ, ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਕਟਤ੍ਤਾ ਚ ਰੂਪਾਨਂ, ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਚ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਯਥਾਹ –''ਵਿਪਾਕਾਬ੍ਯਾਕਤੋ ਏਕੋ ਖਨ੍ਧੋ ਤਿਣ੍ਣਨ੍ਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਞ੍ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਵਿਪਾਕਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ...ਪੇ॰... ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕ੍ਖਣੇ ਵਿਪਾਕਾਬ੍ਯਾਕਤੋ ਏਕੋ ਖਨ੍ਧੋ ਤਿਣ੍ਣਨ੍ਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਕਟਤ੍ਤਾ ਚ ਰੂਪਾਨਂ। ਤਯੋ ਖਨ੍ਧਾ ਏਕਸ੍ਸ ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ। ਦ੍ਵੇ ਖਨ੍ਧਾ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਕਟਤ੍ਤਾ ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਵਿਪਾਕਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਖਨ੍ਧਾ ਵਤ੍ਥੁਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ।

੬੦੮. ਰੂਪਾਰੂਪਾਨਂ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਕਟ੍ਠੇਨ ਉਪਕਾਰਕਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰਾ **ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯੋ**। ਯਥਾਹ –''ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੋ ਆਹਾਰੋ ਇਮਸ੍ਸ ਕਾਯਸ੍ਸ ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਅਰੂਪਿਨੋ ਆਹਾਰਾ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਤਂਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਞ੍ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ

(ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੧੫)। ਪਞ੍ਹਾਵਾਰੇ ਪਨ ''ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕ੍ਖਣੇ ਵਿਪਾਕਾਬ੍ਯਾਕਤਾ ਆਹਾਰਾ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਕਟਤ੍ਤਾ ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿਪਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੨੯) ਵੁਤ੍ਤਂ।

੬੦੯. ਅਧਿਪਤਿਯਟ੍ਠੇਨ ਉਪਕਾਰਕਾ ਇਤ੍ਥਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪੁਰਿਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵਜ੍ਜਾ ਵੀਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ **ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਚ੍ਚਯੋ**। ਤਤ੍ਥ ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਦਯੋ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾਨਂਯੇਵ, ਸੇਸਾ ਰੂਪਾਰੂਪਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਯਥਾਹ – ''ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ...ਪੇ॰... ਸੋਤ... ਘਾਨ... ਜਿਵ੍ਹਾ... ਕਾਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਰੂਪਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਕਟਤ੍ਤਾਰੂਪਾਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਅਰੂਪਿਨੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਤਂਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਞ੍ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੧੬)। ਪਞ੍ਹਾਵਾਰੇ ਪਨ ''ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕ੍ਖਣੇ ਵਿਪਾਕਾਬ੍ਯਾਕਤਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਕਟਤ੍ਤਾ ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿਪਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੩੦) ਵੁਤ੍ਤਂ।

੬੧੦. ਉਪਨਿਜ੍ਝਾਯਨਟ੍ਠੇਨ ਉਪਕਾਰਕਾਨਿ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਦ੍ਵਿਪਞ੍ਚਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਵੇਦਨਾਦ੍ਵਯਂ ਸਬ੍ਬਾਨਿਪਿ ਕੁਸਲਾਦਿਭੇਦਾਨਿ ਸਤ੍ਤ ਝਾਨਙ੍ਗਾਨਿ **ਝਾਨਪਚ੍ਚਯੋ**। ਯਥਾਹ –''ਝਾਨਙ੍ਗਾਨਿ ਝਾਨਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਤਂਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਞ੍ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਝਾਨਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੧੭)। ਪਞ੍ਹਾਵਾਰੇ ਪਨ ''ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕ੍ਖਣੇ ਵਿਪਾਕਾਬ੍ਯਾਕਤਾਨਿ ਝਾਨਙ੍ਗਾਨਿ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਕਟਤ੍ਤਾ ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਝਾਨਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿਪਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੩੧) ਵੁਤ੍ਤਂ।

੬੧੧. ਯਤੋ ਤਤੋ ਵਾ ਨਿਯ੍ਯਾਨਟ੍ਠੇਨ ਉਪਕਾਰਕਾਨਿ ਕੁਸਲਾਦਿਭੇਦਾਨਿ ਦ੍ਵਾਦਸ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਿ **ਮਗ੍ਗਪਚ੍ਚਯੋ**। ਯਥਾਹ – ''ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਿ ਮਗ੍ਗਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਤਂਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਞ੍ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਮਗ੍ਗਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੧੮)। ਪਞ੍ਹਾਵਾਰੇ ਪਨ ''ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕ੍ਖਣੇ ਵਿਪਾਕਾਬ੍ਯਾਕਤਾਨਿ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਿ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਕਟਤ੍ਤਾ ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਮਗ੍ਗਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿਪਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੩੨) ਵੁਤ੍ਤਂ। ਏਤੇ ਪਨ ਦ੍ਵੇਪਿ ਝਾਨਮਗ੍ਗਪਚ੍ਚਯਾ ਦ੍ਵਿਪਞ੍ਚਵਿਞ੍ਞਾਣਾਹੇਤੁਕਚਿਤ੍ਤੇਸੁ ਨ ਲਬ੍ਭਨ੍ਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੬੧੨. ਏਕਵਤ੍ਥੁਕਏਕਾਰਮ੍ਮਣਏਕੁਪ੍ਪਾਦੇਕਨਿਰੋਧਸਙ੍ਖਾਤੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਭਾਵੇਨ ਉਪਕਾਰਕਾ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾ **ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯੋ**। ਯਥਾਹ – ''ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਖਨ੍ਧਾ ਅਰੂਪਿਨੋ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੧੯)।

੬੧੩. ਏਕਵਤ੍ਥੁਕਾਦਿਭਾਵਾਨੁਪਗਮੇਨ ਉਪਕਾਰਕਾ ਰੂਪਿਨੋ ਧਮ੍ਮਾ ਅਰੂਪੀਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ, ਅਰੂਪਿਨੋਪਿ ਰੂਪੀਨਂ **ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯੋ**। ਸੋ ਸਹਜਾਤਪਚ੍ਛਾਜਾਤਪੁਰੇਜਾਤਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧੋ ਹੋਤਿ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ''ਸਹਜਾਤਾ ਕੁਸਲਾ ਖਨ੍ਧਾ ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਂ ਰੂਪਾਨਂ ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਪਚ੍ਛਾਜਾਤਾ ਕੁਸਲਾ ਖਨ੍ਧਾ ਪੁਰੇਜਾਤਸ੍ਸ ਇਮਸ੍ਸ ਕਾਯਸ੍ਸ ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੩੪)। ਅਬ੍ਯਾਕਤਪਦਸ੍ਸ ਪਨ ਸਹਜਾਤਵਿਭਙ੍ਗੇ ''ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕ੍ਖਣੇ ਵਿਪਾਕਾਬ੍ਯਾਕਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਕਟਤ੍ਤਾਰੂਪਾਨਂ ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਖਨ੍ਧਾ ਵਤ੍ਥੁਸ੍ਸ। ਵਤ੍ਥੁ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿਪਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੩੪) ਵੁਤ੍ਤਂ। ਪੁਰੇਜਾਤਂ ਪਨ ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਦਿਵਤ੍ਥੁਵਸੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਥਾਹ – ''ਪੁਰੇਜਾਤਂ ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ...ਪੇ॰... ਕਾਯਾਯਤਨਂ ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਵਤ੍ਥੁ ਵਿਪਾਕਾਬ੍ਯਾਕਤਾਨਂ ਕਿਰਿਯਾਬ੍ਯਾਕਤਾਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ...ਪੇ॰... ਵਤ੍ਥੁ ਕੁਸਲਾਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ...ਪੇ॰... ਵਤ੍ਥੁ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੩੪)।

੬੧੪. ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਲਕ੍ਖਣੇਨ ਅਤ੍ਥਿਭਾਵੇਨ ਤਾਦਿਸਸ੍ਸੇਵ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਕਤ੍ਤੇਨ ਉਪਕਾਰਕੋ ਧਮ੍ਮੋ **ਅਤ੍ਥਿਪਚ੍ਚਯੋ**। ਤਸ੍ਸ ਅਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਮਹਾਭੂਤਨਾਮਰੂਪਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਮਹਾਭੂਤਆਯਤਨਵਤ੍ਥੁਵਸੇਨ ਸਤ੍ਤਧਾ ਮਾਤਿਕਾ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਾ। ਯਥਾਹ –''ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਖਨ੍ਧਾ ਅਰੂਪਿਨੋ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਅਤ੍ਥਿਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਮਹਾਭੂਤਾ, ਓਕ੍ਕਨ੍ਤਿਕ੍ਖਣੇ ਨਾਮਰੂਪਂ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ। ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਂ ਰੂਪਾਨਂ। ਮਹਾਭੂਤਾ ਉਪਾਦਾਰੂਪਾਨਂ। ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ...ਪੇ॰... ਕਾਯਾਯਤਨਂ...ਪੇ॰... ਰੂਪਾਯਤਨਂ...ਪੇ॰... ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਯਤਨਂ ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਤ੍ਥਿਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਰੂਪਾਯਤਨਂ...ਪੇ॰...

ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਯਤਨਂ ਮਨੋਧਾਤੁਯਾ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ। ਯਂ ਰੂਪਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਮਨੋਧਾਤੁ ਚ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਚ ਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਰੂਪਂ ਮਨੋਧਾਤੁਯਾ ਚ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਚ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਕਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਤ੍ਥਿਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੨੧)।

ਪਞ੍ਹਾਵਾਰੇ ਪਨ ਸਹਜਾਤਂ ਪੁਰੇਜਾਤਂ ਪਚ੍ਛਾਜਾਤਂ ਆਹਾਰਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਨ੍ਤਿਪਿ ਨਿਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ **ਸਹਜਾਤੇ** ਤਾਵ ‘‘ਏਕੋ ਖਨ੍ਧੋ ਤਿਣ੍ਣਨ੍ਨਂ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਤਂਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਞ੍ਚ ਰੂਪਾਨਂ ਅਤ੍ਥਿਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿਆਦਿਨਾ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੩੫) ਨਯੇਨ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਕਤੋ, **ਪੁਰੇਜਾਤੇ** ਪੁਰੇਜਾਤਾਨਂ ਚਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਵਸੇਨ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਕਤੋ। **ਪਚ੍ਛਾਜਾਤੇ** ਪੁਰੇਜਾਤਸ੍ਸ ਇਮਸ੍ਸ ਕਾਯਸ੍ਸ ਪਚ੍ਛਾਜਾਤਾਨਂ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯਵਸੇਨ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਕਤੋ। **ਆਹਾਰਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ** ‘‘ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੋ ਆਹਾਰੋ ਇਮਸ੍ਸ ਕਾਯਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਿਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਰੂਪਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਕਟਤ੍ਤਾਰੂਪਾਨਂ ਅਤ੍ਥਿਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੩੫) ਏਵਂ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਕਤੋਤਿ।

੬੧੫. ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਾਨਂ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤਿਓਕਾਸਦਾਨੇਨ ਉਪਕਾਰਕਾ ਸਮਨਨ੍ਤਰਨਿਰੁਦ੍ਧਾ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾ **ਨਤ੍ਥਿਪਚ੍ਚਯੋ**। ਯਥਾਹ –‘‘ਸਮਨਨ੍ਤਰਨਿਰੁਦ੍ਧਾ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪਟੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਨਤ੍ਥਿਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ।

ਤੇ ਏਵ ਵਿਗਤਭਾਵੇਨ ਉਪਕਾਰਕਤ੍ਤਾ **ਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯੋ**। ਯਥਾਹ – ‘‘ਸਮਨਨ੍ਤਰਵਿਗਤਾ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪਟੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ।

ਅਤ੍ਥਿ ਪਚ੍ਚਯਧਮ੍ਮਾ ਏਵ ਚ ਅਵਿਗਤਭਾਵੇਨ ਉਪਕਾਰਕਤ੍ਤਾ **ਅਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯੋ**ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਦੇਸਨਾਵਿਲਾਸੇਨ ਪਨ ਤਥਾ ਵਿਨੇਤਬ੍ਬਵੇਨੇਯ੍ਯਵਸੇਨ ਵਾ ਅਯਂ ਦੁਕੋ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਅਹੇਤੁਕਦੁਕਂ ਵਤ੍ਵਾਪਿ ਹੇਤੁਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਦੁਕੋ ਵਿਯਾਤਿ।

ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾਸਙ੍ਖਾਰਪਦਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੬੧੬. ਏਵਮਿਮੇਸੁ ਚਤੁਵੀਸਤਿਯਾ ਪਚ੍ਚਯੇਸੁ ਅਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ,

> ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ ਪੁਞ੍ਞਾਨਂ, ਦੁਵਿਧਾਨੇਕਧਾ ਪਨ।
> ਪਰੇਸਂ ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਂ ਸਾ, ਏਕਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਮਤਾਤਿ॥

ਤਤ੍ਥ **ਪੁਞ੍ਞਾਨਂ ਦੁਵਿਧਾ**ਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯੇਨ ਚ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਚਾਤਿ ਦ੍ਵੇਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਸਾ ਹਿ ਅਵਿਜ੍ਜਂ ਖਯਤੋ ਵਯਤੋ ਸਮ੍ਮਸਨਕਾਲੇ ਕਾਮਾਵਚਰਾਨਂ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਅਭਿਞ੍ਞਾਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਮੋਹਚਿਤ੍ਤਂ ਜਾਨਨਕਾਲੇ ਰੂਪਾਵਚਰਾਨਂ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਮਤਿਕ੍ਕਮਤ੍ਥਾਯ ਪਨ ਦਾਨਾਦੀਨਿ ਚੇਵ ਕਾਮਾਵਚਰਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੂਨਿ ਪੂਰੇਨ੍ਤਸ੍ਸ, ਰੂਪਾਵਚਰਜ੍ਝਾਨਾਨਿ ਚ ਉਪ੍ਪਾਦੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਤੇਸਂ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਤਥਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਮ੍ਮੂਲ਼੍ਹਤ੍ਤਾ ਕਾਮਭਵਰੂਪਭਵਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯੋ ਪਤ੍ਥੇਤ੍ਵਾ ਤਾਨੇਵ ਪੁਞ੍ਞਾਨਿ ਕਰੋਨ੍ਤਸ੍ਸ।

ਅਨੇਕਧਾ ਪਨ ਪਰੇਸਨ੍ਤਿ ਅਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਅਨੇਕਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਕਥਂ? ਏਸਾ ਹਿ ਅਵਿਜ੍ਜਂ ਆਰਬ੍ਭ ਰਾਗਾਦੀਨਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨਕਾਲੇ ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯੇਨ, ਗਰੁਂਕਤ੍ਵਾ ਅਸ੍ਸਾਦਨਕਾਲੇ ਆਰਮ੍ਮਣਾਧਿਪਤਿਆਰਮ੍ਮਣੂਪਨਿਸ੍ਸਯੇਹਿ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਮ੍ਮੂਲ਼੍ਹਸ੍ਸ ਅਨਾਦੀਨਵਦਸ੍ਸਾਵਿਨੋ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾਦੀਨਿ ਕਰੋਨ੍ਤਸ੍ਸ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ, ਦੁਤਿਯਜਵਨਾਦੀਨਂ ਅਨਨ੍ਤਰਸਮਨਨ੍ਤਰਅਨਨ੍ਤਰੂਪਨਿਸ੍ਸਯਾਸੇਵਨਨਤ੍ਥਿਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯੇਹਿ, ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਅਕੁਸਲਂ ਕਰੋਨ੍ਤਸ੍ਸ ਹੇਤੁ ਸਹਜਾਤ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞ ਨਿਸ੍ਸਯ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤ ਅਤ੍ਥਿ ਅਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯੇਹੀਤਿ ਅਨੇਕਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ।

ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਂ ਸਾ ਏਕਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਮਤਾਤਿ ਆਨੇਞ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨੇਵ ਏਕਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਮਤਾ। ਸੋ ਪਨਸ੍ਸਾ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਭਾਵੋ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋਤਿ।

੬੧੭. ਏਤ੍ਥਾਹ – ਕਿਂ ਪਨਾਯਮੇਕਾਵ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਉਦਾਹੁ ਅਞ੍ਞੇਪਿ ਪਚ੍ਚਯਾ ਸਨ੍ਤੀਤਿ? ਕਿਂ ਪਨੇਤ੍ਥ, ਯਦਿ ਤਾਵ ਏਕਾਵ, ਏਕਕਾਰਣਵਾਦੋ ਆਪਜ੍ਜਤਿ। ਅਥਞ੍ਞੇਪਿ ਸਨ੍ਤਿ, ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ''ਤਿ ਏਕਕਾਰਣਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨੁਪਪਜ੍ਜਤੀਤਿ? ਨ ਨੁਪਪਜ੍ਜਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ? ਯਸ੍ਮਾ –

> ਏਕਂ ਨ ਏਕਤੋ ਇਧ, ਨਾਨੇਕਮਨੇਕਤੋਪਿ ਨੋ ਏਕਂ।
> ਫਲਮਤ੍ਥਿ ਅਤ੍ਥਿ ਪਨ ਏਕ-ਹੇਤੁਫਲਦੀਪਨੇ ਅਤ੍ਥੋ॥

ਏਕਤੋ ਹਿ ਕਾਰਣਤੋ ਨ ਇਧ ਕਿਞ੍ਚਿ ਏਕਂ ਫਲਮਤ੍ਥਿ, ਨ ਅਨੇਕਂ। ਨਾਪਿ ਅਨੇਕੇਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਏਕਂ। ਅਨੇਕੇਹਿ ਪਨ ਕਾਰਣੇਹਿ ਅਨੇਕਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਤਥਾ ਹਿ ਅਨੇਕੇਹਿ ਉਤੁਪਥਵੀਬੀਜਸਲਿਲਸਙ੍ਖਾਤੇਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਅਨੇਕਮੇਵ ਰੂਪਗਨ੍ਧਰਸਾਦਿਕਂ ਅਙ੍ਕੁਰਸਙ੍ਖਾਤਂ ਫਲਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਂ ਦਿਸ੍ਸਤਿ। ਯਂ ਪਨੇਤਂ ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ ਏਕੇਕਹੇਤੁਫਲਦੀਪਨਂ ਕਤਂ, ਤਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੋ ਅਤ੍ਥਿ, ਪਯੋਜਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।

ਭਗਵਾ ਹਿ ਕਤ੍ਥਚਿ ਪਧਾਨਤ੍ਤਾ, ਕਤ੍ਥਚਿ ਪਾਕਟਤ੍ਤਾ, ਕਤ੍ਥਚਿ ਅਸਾਧਾਰਣਤ੍ਤਾ ਦੇਸਨਾਵਿਲਾਸਸ੍ਸ ਚ ਵੇਨੇਯ੍ਯਜਾਨਞ੍ਚ ਅਨੁਰੂਪਤੋ ਏਕਮੇਵ ਹੇਤੁਂ ਵਾ ਫਲਂ ਵਾ ਦੀਪੇਤਿ। ''ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ ਵੇਦਨਾ''ਤਿ ਹਿ ਪਧਾਨਤ੍ਤਾ ਏਕਮੇਵ ਹੇਤੁਫਲਮਾਹ। ਫਸ੍ਸੋ ਹਿ ਵੇਦਨਾਯ ਪਧਾਨਹੇਤੁ ਯਥਾਫਸ੍ਸਂ ਵੇਦਨਾ ਵਵਤ੍ਥਾਨਤੋ। ਵੇਦਨਾ ਚ ਫਸ੍ਸਸ੍ਸ ਪਧਾਨਫਲਂ ਯਥਾਵੇਦਨਂ ਫਸ੍ਸਵਵਤ੍ਥਾਨਤੋ। ''ਸੇਮ੍ਹਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾ ਆਬਾਧਾ''ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੧੦.੬੦) ਪਾਕਟਤ੍ਤਾ ਏਕਂ ਹੇਤੁਮਾਹ। ਪਾਕਟੋ ਹਿ ਏਤ੍ਥ ਸੇਮ੍ਹੋ, ਨ ਕਮ੍ਮਾਦਯੋ। ''ਯੇ ਕੇਚਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਸਬ੍ਬੇ ਤੇ ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਮੂਲਕਾ''ਤਿ ਅਸਾਧਾਰਣਤ੍ਤਾ ਏਕਂ ਹੇਤੁਮਾਹ। ਅਸਾਧਾਰਣੋ ਹਿ ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰੋ ਅਕੁਸਲਾਨਂ, ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਵਤ੍ਥਾਰਮ੍ਮਣਾਦੀਨੀਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਯਮਿਧ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਵਿਜ੍ਜਮਾਨੇਸੁਪਿ ਅਞ੍ਞੇਸੁ ਵਤ੍ਥਾਰਮ੍ਮਣਸਹਜਾਤਧਮ੍ਮਾਦੀਸੁ ਸਙ੍ਖਾਰਕਾਰਣੇਸੁ ''ਅਸ੍ਸਾਦਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਤਣ੍ਹਾ ਪਵਡ੍ਢਤੀ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੫੨) ਚ ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਮੁਦਯਾ ਆਸਵਸਮੁਦਯੋ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੦੪) ਚ ਵਚਨਤੋ ਅਞ੍ਞੇਸਮ੍ਪਿ ਤਣ੍ਹਾਦੀਨਂ ਸਙ੍ਖਾਰਹੇਤੂਨਂ ਹੇਤੂਤਿ ਪਧਾਨਤ੍ਤਾ, ''ਅਵਿਦ੍ਵਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਗਤੋ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਮ੍ਪਿ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਤੀ''ਤਿ ਪਾਕਟਤ੍ਤਾ, ਅਸਾਧਾਰਣਤ੍ਤਾ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਹੇਤੁਭਾਵੇਨ ਦੀਪਿਤਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਤੇਨੇਵ ਚ ਏਕੇਕਹੇਤੁਫਲਦੀਪਨਪਰਿਹਾਰਵਚਨੇਨ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਏਕੇਕਹੇਤੁਫਲਦੀਪਨੇ ਪਯੋਜਨਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ।

੬੧੮. ਏਤ੍ਥਾਹ – ਏਵਂ ਸਨ੍ਤੇਪਿ ਏਕਨ੍ਤਾਨਿਟ੍ਠਫਲਾਯ ਸਾਵਜ੍ਜਾਯ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਕਥਂ ਪੁਞ੍ਞਾਨੇਞ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤਂ ਯੁਜ੍ਜਤਿ? ਨ ਹਿ ਨਿਮ੍ਬਬੀਜਤੋ ਉਚ੍ਛੁ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀਤਿ। ਕਥਂ ਨ ਯੁਜ੍ਜਿਸ੍ਸਤਿ? ਲੋਕਸ੍ਮਿਞ੍ਹਿ –

> ਵਿਰੁਦ੍ਧੋ ਚਾਵਿਰੁਦ੍ਧੋ ਚ, ਸਦਿਸਾਸਦਿਸੋ ਤਥਾ।
> ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਸਿਦ੍ਧੋ, ਵਿਪਾਕਾ ਏਵ ਤੇ ਚ ਨ॥

ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਹਿ ਠਾਨਸਭਾਵਕਿਚ੍ਚਾਦਿਵਿਰੁਦ੍ਧੋ ਚਾਵਿਰੁਦ੍ਧੋ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਲੋਕੇ ਸਿਦ੍ਧੋ। ਪੁਰਿਮਚਿਤ੍ਤਂ ਹਿ ਅਪਰਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਠਾਨਵਿਰੁਦ੍ਧੋ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਪੁਰਿਮਸਿਪ੍ਪਾਦਿਸਿਕ੍ਖਾ ਚ ਪਚ੍ਛਾ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਾਨਂ ਸਿਪ੍ਪਾਦਿਕਿਰਿਯਾਨਂ। ਕਮ੍ਮਂ ਰੂਪਸ੍ਸ ਸਭਾਵਵਿਰੁਦ੍ਧੋ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਖੀਰਾਦੀਨਿ ਚ ਦਧਿਆਦੀਨਂ। ਆਲੋਕੋ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਕਿਚ੍ਚਵਿਰੁਦ੍ਧੋ, ਗੁਲ਼ਾਦਯੋ ਚ ਆਸਵਾਦੀਨਂ। ਚਕ੍ਖੁਰੂਪਾਦਯੋ ਪਨ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨਂ ਠਾਨਾਵਿਰੁਦ੍ਧਾ ਪਚ੍ਚਯਾ। ਪੁਰਿਮਜਵਨਾਦਯੋ ਪਚ੍ਛਿਮਜਵਨਾਦੀਨਂ ਸਭਾਵਾਵਿਰੁਦ੍ਧਾ ਕਿਚ੍ਚਾਵਿਰੁਦ੍ਧਾ ਚ।

ਯਥਾ ਚ ਵਿਰੁਦ੍ਧਾਵਿਰੁਦ੍ਧਾ ਪਚ੍ਚਯਾ ਸਿਦ੍ਧਾ, ਏਵਂ ਸਦਿਸਾਸਦਿਸਾਪਿ। ਸਦਿਸਮੇਵ ਹਿ ਉਤੁਆਹਾਰਸਙ੍ਖਾਤਂ ਰੂਪਂ ਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਾਲਿਬੀਜਾਦੀਨਿ ਚ ਸਾਲਿਫਲਾਦੀਨਂ। ਅਸਦਿਸਮ੍ਪਿ ਰੂਪਂ ਅਰੂਪਸ੍ਸ, ਅਰੂਪਞ੍ਚ ਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਗੋਲੋਮਾਵਿਲੋਮ-ਵਿਸਾਣ-ਦਧਿਤਿਲਪਿਟ੍ਠਾਦੀਨਿ ਚ ਦੁਬ੍ਬਾ-ਸਰਭੂਤਿਣਕਾਦੀਨਂ। ਯੇਸਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਤੇ ਵਿਰੁਦ੍ਧਾਵਿਰੁਦ੍ਧਸਦਿਸਾਸਦਿਸਪਚ੍ਚਯਾ, ਨ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਤੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਵਿਪਾਕਾ ਏਵ।

ਇਤਿ ਅਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਵਿਪਾਕਵਸੇਨ ਏਕਨ੍ਤਾਨਿਟ੍ਠਫਲਾ, ਸਭਾਵਵਸੇਨ ਚ ਸਾਵਜ੍ਜਾਪਿ ਸਮਾਨਾ ਸਬ੍ਬੇਸਮ੍ਪਿ ਏਤੇਸਂ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾਦੀਨਂ ਯਥਾਨੁਰੂਪਂ ਠਾਨਕਿਚ੍ਚਸਭਾਵਵਿਰੁਦ੍ਧਾਵਿਰੁਦ੍ਧਪਚ੍ਚਯਵਸੇਨ, ਸਦਿਸਾਸਦਿਸਪਚ੍ਚਯਵਸੇਨ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਸੋ ਚਸ੍ਸਾ ਪਚ੍ਚਯਭਾਵੋ ''ਯਸ੍ਸ ਹਿ ਦੁਕ੍ਖਾਦੀਸੁ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਙ੍ਖਾਤਂ ਅਞ੍ਞਾਣਂ ਅਪ੍ਪਹੀਨਂ ਹੋਤਿ, ਸੋ ਦੁਕ੍ਖੇ ਤਾਵ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਦੀਸੁ ਚ ਅਞ੍ਞਾਣੇਨ ਸਂਸਾਰਦੁਕ੍ਖਂ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾਯ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਹੇਤੁਭੂਤੇ ਤਿਵਿਧੇਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਆਰਭਤੀ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਵੁਤ੍ਤੋ ਏਵ।

੬੧੯. ਅਪਿਚ ਅਯਂ ਅਞ੍ਞੋਪਿ ਪਰਿਯਾਯੋ –

ਚੁਤੂਪਪਾਤੇ ਸਂਸਾਰੇ, ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਞ੍ਚ ਲਕ੍ਖਣੇ।
ਯੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨ-ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚ ਵਿਮੁਯ੍ਹਤਿ॥

ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਤਿ ਸੋ ਏਤੇ, ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਤਿਵਿਧੇ ਯਤੋ।
ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਤੇਸਂ, ਤਿਵਿਧਾਨਮ੍ਪਯਂ ਤਤੋਤਿ॥

ਕਥਂ ਪਨ ਯੋ ਏਤੇਸੁ ਵਿਮੁਯ੍ਹਤਿ, ਸੋ ਤਿਵਿਧੇਪੇਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਕਰੋਤੀਤਿ ਚੇ। **ਚੁਤਿਯਾ** ਤਾਵ ਵਿਮੂਲ੍ਹੋ ''ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਭੇਦੋ ਮਰਣ''ਨ੍ਤਿ ਚੁਤਿਂ ਅਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ''ਸਤ੍ਤੋ ਮਰਤਿ, ਸਤ੍ਤਸ੍ਸ ਦੇਹਨ੍ਤਰਸਙ੍ਕਮਨ''ਨ੍ਤਿਆਦੀਨਿ ਵਿਕਪ੍ਪੇਤਿ।

ਉਪਪਾਤੇ ਵਿਮੂਲ੍ਹੋ ''ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਪਾਤੁਭਾਵੋ ਜਾਤੀ''ਤਿ ਉਪਪਾਤਂ ਅਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ''ਸਤ੍ਤੋ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ, ਸਤ੍ਤਸ੍ਸ ਨਵਸਰੀਰਪਾਤੁਭਾਵੋ''ਤਿਆਦੀਨਿ ਵਿਕਪ੍ਪੇਤਿ।

ਸਂਸਾਰੇ ਵਿਮੂਲ੍ਹੋ ਯੋ ਏਸ,

''ਖਨ੍ਧਾਨਞ੍ਚ ਪਟਿਪਾਟਿ, ਧਾਤੁਆਯਤਨਾਨ ਚ।
ਅਬ੍ਬੋਚ੍ਛਿਨ੍ਨਂ ਵਤ੍ਤਮਾਨਾ, ਸਂਸਾਰੋਤਿ ਪਵੁਚ੍ਚਤੀ''ਤਿ॥ –

ਏਵਂ ਵਣ੍ਣਿਤੋ **ਸਂਸਾਰੋ**, ਤਂ ਏਵਂ ਅਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ''ਅਯਂ ਸਤ੍ਤੋ ਅਸ੍ਮਾ ਲੋਕਾ ਪਰਂ ਲੋਕਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਪਰਸ੍ਮਾ ਲੋਕਾ ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਆਗਚ੍ਛਤੀ''ਤਿਆਦੀਨਿ ਵਿਕਪ੍ਪੇਤਿ।

ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਲਕ੍ਖਣੇ ਵਿਮੂਲ੍ਹੋ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਸਭਾਵਲਕ੍ਖਣਂ ਸਾਮਞ੍ਞਲਕ੍ਖਣਞ੍ਚ ਅਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਅਤ੍ਤਤੋ ਅਤ੍ਤਨਿਯਤੋ ਧੁਵਤੋ ਸੁਖਤੋ ਸੁਭਤੋ ਵਿਕਪ੍ਪੇਤਿ।

ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਧਮ੍ਮੇਸੁ ਵਿਮੂਲ੍ਹੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦੀਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਦੀਨਂ ਪਵਤ੍ਤਿਂ ਅਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ''ਅਤ੍ਤਾ ਜਾਨਾਤਿ ਵਾ ਨ ਜਾਨਾਤਿ ਵਾ, ਸੋ ਏਵ ਕਰੋਤਿ ਚ ਕਾਰੇਤਿ ਚ। ਸੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਅਣੁਇਸ੍ਸਰਾਦਯੋ ਕਲਲਾਦਿਭਾਵੇਨ ਸਰੀਰਂ ਸਣ੍ਠਪੇਨ੍ਤੋ

ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਮ੍ਪਾਦੇਨ੍ਤਿ। ਸੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਫੁਸਤਿ, ਵੇਦਿਯਤਿ, ਤਣ੍ਹੀਯਤਿ, ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਘਟਿਯਤਿ। ਸੋ ਪੁਨ ਭਵਨ੍ਤਰੇ ਭਵਤੀ''ਤਿ ਵਾ, ''ਸਬ੍ਬੇ ਸਤ੍ਤਾ ਨਿਯਤਿਸਙ੍ਗਤਿਭਾਵਪਰਿਣਤਾ''ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੬੮) ਵਾ ਵਿਕਪ੍ਪੇਤਿ।

ਸੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਅਨ੍ਧੀਕਤੋ ਏਵੰ ਵਿਕਪ੍ਪੇਨ੍ਤੋ ਯਥਾ ਨਾਮ ਅਨ੍ਧੋ ਪਥਵਿਯੰ ਵਿਚਰਨ੍ਤੋ ਮਗ੍ਗਮ੍ਪਿ ਅਮਗ੍ਗਮ੍ਪਿ ਥਲਮ੍ਪਿ ਨਿਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਸਮਮ੍ਪਿ ਵਿਸਮਮ੍ਪਿ ਪਟਿਪਜ੍ਜਤਿ, ਏਵੰ ਪੁਞ੍ਞਮ੍ਪਿ ਅਪੁਞ੍ਞਮ੍ਪਿ ਆਨੇਞ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਮ੍ਪਿ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਤੀਤਿ।

ਤੇਨੇਤੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਯਥਾਪਿ ਨਾਮ ਜਚ੍ਚਨ੍ਧੋ, ਨਰੋ ਅਪਰਿਣਾਯਕੋ।
ਏਕਦਾ ਯਾਤਿ ਮਗ੍ਗੇਨ, ਉਮ੍ਮਗ੍ਗੇਨਾਪਿ ਏਕਦਾ॥

''ਸੰਸਾਰੇ ਸੰਸਰੰ ਬਾਲੋ, ਤਥਾ ਅਪਰਿਣਾਯਕੋ।
ਕਰੋਤਿ ਏਕਦਾ ਪੁਞ੍ਞੰ, ਅਪੁਞ੍ਞਮਪਿ ਏਕਦਾ॥

''ਯਦਾ ਚ ਞਤ੍ਵਾ ਸੋ ਧਮ੍ਮੰ, ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਅਭਿਸਮੇਸ੍ਸਤਿ।
ਤਦਾ ਅਵਿਜ੍ਜੂਪਸਮਾ, ਉਪਸਨ੍ਤੋ ਚਰਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ॥

ਅਯੰ ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ''ਤਿ ਪਦਸ੍ਮਿੰ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ।

ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾਵਿਞ੍ਞਾਣਪਦਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੬੨੦. ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਦੇ – **ਵਿਞ੍ਞਾਣ**ਨ੍ਤਿ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦਿ ਛਬ੍ਬਿਧੰ। ਤਤ੍ਥ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕੰ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਨ੍ਤਿ ਦੁਵਿਧੰ ਹੋਤਿ। ਤਥਾ ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਿ। ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾ ਦ੍ਵੇ ਮਨੋਧਾਤੁਯੋ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਅਹੇਤੁਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯੋ, ਅਟ੍ਠ ਸਹੇਤੁਕਾਨਿ ਕਾਮਾਵਚਰਵਿਪਾਕਚਿਤ੍ਤਾਨਿ, ਪਞ੍ਚ ਰੂਪਾਵਚਰਾਨਿ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰੂਪਾਵਚਰਾਨੀਤਿ ਬਾਵੀਸਤਿਵਿਧੰ ਹੋਤਿ। ਇਤਿ ਇਮੇਹਿ ਛਹਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਹਿ ਸਬ੍ਬਾਨਿਪਿ ਬਾਤ੍ਤਿੰਸ ਲੋਕਿਯਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਨਿ ਪਨ ਵਟ੍ਟਕਥਾਯ ਨ ਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤੀਤਿ ਨ ਗਹਿਤਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ ਸਿਯਾ ''ਕਥੰ ਪਨੇਤੰ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬੰ ਇਦੰ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਤੀ''ਤਿ? ਉਪਚਿਤਕਮ੍ਮਾਭਾਵੇ ਵਿਪਾਕਾਭਾਵਤੋ। ਵਿਪਾਕੰ ਹੇਤੰ, ਵਿਪਾਕਞ੍ਚ ਨ ਉਪਚਿਤਕਮ੍ਮਾਭਾਵੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਯਦਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯ ਸਬ੍ਬੇਸੰ ਸਬ੍ਬਵਿਪਾਕਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯੁੰ, ਨ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀਤਿ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਮੇਤੰ ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਇਦੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਹੋਤੀਤਿ।

ਕਤਰਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਕਤਰੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਚੇ। **ਕਾਮਾਵਚਰਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ** ਤਾਵ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨਿ, ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਏਕਾ ਮਨੋਧਾਤੁ, ਦ੍ਵੇ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯੋ, ਅਟ੍ਠ ਕਾਮਾਵਚਰਮਹਾਵਿਪਾਕਾਨੀਤਿ ਸੋਲ਼ਸ। ਯਥਾਹ –

''ਕਾਮਾਵਚਰਸ੍ਸ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਕਟਤ੍ਤਾ ਉਪਚਿਤਤ੍ਤਾ ਵਿਪਾਕੰ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਹੋਤਿ… ਸੋਤ… ਘਾਨ… ਜਿਵ੍ਹਾ… ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣੰ … ਵਿਪਾਕਾ ਮਨੋਧਾਤੁ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਹੋਤਿ। ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਹੋਤਿ। ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਹੋਤਿ। ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾ ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ। ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾ ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਸਸਙ੍ਖਾਰੇਨ। ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾ ਞਾਣਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ। ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾ

ਞਾਣਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਸਸਙ੍ਖਾਰੇਨ। ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾ ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ। ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾ ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਸਸਙ੍ਖਾਰੇਨ। ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾ ਞਾਣਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ। ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾ ਞਾਣਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਸਸਙ੍ਖਾਰੇਨਾ’’ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੪੩੧, ੪੯੮)।

ਰੂਪਾਵਚਰਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਪਨ ਪਞ੍ਚ ਰੂਪਾਵਚਰਵਿਪਾਕਾਨਿ। ਯਥਾਹ –

‘‘ਤਸ੍ਸੇਵ ਰੂਪਾਵਚਰਸ੍ਸ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਕਟਤ੍ਤਾ ਉਪਚਿਤਤ੍ਤਾ ਵਿਪਾਕਂ ਵਿਵਿਚ੍ਚੇਵ ਕਾਮੇਹਿ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ... ਪੇ॰... ਪਞ੍ਚਮਂ ਝਾਨਂ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤੀ’’ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੪੯੯)। ਏਵਂ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਏਕਵੀਸਤਿਵਿਧਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਹੋਤਿ।

ਅਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਪਨ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨਿ, ਏਕਾ ਮਨੋਧਾਤੁ, ਏਕਾ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਤਿ ਏਵਂ ਸਤ੍ਤਵਿਧਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਹੋਤਿ। ਯਥਾਹ –

‘‘ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਕਟਤ੍ਤਾ ਉਪਚਿਤਤ੍ਤਾ ਵਿਪਾਕਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਹੋਤਿ... ਸੋਤ... ਘਾਨ... ਜਿਵ੍ਹਾ... ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਂ... ਵਿਪਾਕਾ ਮਨੋਧਾਤੁ ਵਿਪਾਕਾ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਹੋਤੀ’’ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੫੫੬)।

ਆਨੇਞ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਪਨ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਰੂਪਵਿਪਾਕਾਨੀਤਿ ਏਵਂ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਹੋਤਿ। ਯਥਾਹ –

‘‘ਤਸ੍ਸੇਵ ਅਰੂਪਾਵਚਰਸ੍ਸ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਕਟਤ੍ਤਾ ਉਪਚਿਤਤ੍ਤਾ ਵਿਪਾਕਂ ਸਬ੍ਬਸੋ ਰੂਪਸਞ੍ਞਾਨਂ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਾ ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਸਞ੍ਞਾਸਹਗਤਂ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚਾ...ਪੇ॰... ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾ...ਪੇ॰... ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਸਹਗਤਂ ਸੁਖਸ੍ਸ ਚ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਚ ਪਹਾਨਾ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਝਾਨਂ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤੀ’’ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੫੦੧)।

੬੨੧. ਏਵਂ ਯਂ ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਯਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਹੋਤਿ, ਤਂ ਞਤ੍ਵਾ ਇਦਾਨਿਸ੍ਸ ਏਵਂ ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ – ਸਬ੍ਬਮੇਵ ਹਿ ਇਦਂ ਪਵਤ੍ਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਦ੍ਵੇਧਾ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਦ੍ਵੇ ਪਞ੍ਚਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਿ, ਦ੍ਵੇ ਮਨੋਧਾਤੁਯੋ, ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾ ਅਹੇਤੁਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਤਿ ਇਮਾਨਿ ਤੇਰਸ ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੇ ਪਵਤ੍ਤਿਯਞ੍ਞੇਵ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਸੇਸਾਨਿ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿ ਤੀਸੁ ਭਵੇਸੁ ਯਥਾਨੁਰੂਪਂ ਪਵਤ੍ਤਿਯਮ੍ਪਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਮ੍ਪਿ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ।

ਕਥਂ? ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਨਿ ਤਾਵ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨਿ ਪਞ੍ਚ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕੇਨ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕੇਨ ਵਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਸ੍ਸ ਯਥਾਕ੍ਕਮਂ ਪਰਿਪਾਕਂ ਉਪਗਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਚਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਆਪਾਥਗਤਂ ਇਟ੍ਠਂ ਇਟ੍ਠਮਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਵਾ ਰੂਪਾਦਿਆਰਮ੍ਮਣਂ ਆਰਬ੍ਭ ਚਕ੍ਖਾਦਿਪਸਾਦਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਦਸ੍ਸਨਸਵਨਘਾਯਨਸਾਯਨਫੁਸਨਕਿਚ੍ਚਂ ਸਾਧਯਮਾਨਾਨਿ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਤਥਾ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਨਿ ਪਞ੍ਚ। ਕੇਵਲਞ੍ਹਿ ਤੇਸਂ ਅਨਿਟ੍ਠਂ ਅਨਿਟ੍ਠਮਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਵਾ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ। ਅਯਮੇਵ ਵਿਸੇਸੋ। ਦਸਪਿ ਚੇਤਾਨਿ ਨਿਯਤਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣਵਤ੍ਥੁਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਨਿਯਤਕਿਚ੍ਚਾਨੇਵ ਚ ਭਵਨ੍ਤਿ।

ਤਤੋ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਨਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨਂ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾ ਮਨੋਧਾਤੁ ਤੇਸਂਯੇਵ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਆਰਬ੍ਭ ਹਦਯਵਤ੍ਥੁਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਕਿਚ੍ਚਂ ਸਾਧਯਮਾਨਾ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਤਥਾ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਨਂ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾ। ਇਦਞ੍ਚ ਪਨ ਦ੍ਵਯਂ ਅਨਿਯਤਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣਂ ਨਿਯਤਵਤ੍ਥੁਟ੍ਠਾਨਂ ਨਿਯਤਕਿਚ੍ਚਞ੍ਚ ਹੋਤਿ।

ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾ ਪਨ ਅਹੇਤੁਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਮਨੋਧਾਤੁਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਤਸ੍ਸਾ ਏਵ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਆਰਬ੍ਭ ਹਦਯਵਤ੍ਥੁਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਸਨ੍ਤੀਰਣਕਿਚ੍ਚਂ ਸਾਧਯਮਾਨਾ ਛਸੁ ਦ੍ਵਾਰੇਸੁ ਬਲਵਾਰਮ੍ਮਣੇ ਕਾਮਾਵਚਰਸਤ੍ਤਾਨਂ ਯੇਭੁਯ੍ਯੇਨ

ਲੋਭਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਜਵਨਾਵਸਾਨੇ ਭਵਙ੍ਗਵੀਥਿੰ ਪਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਜਵਨੇਨ ਗਹਿਤਾਰਮ੍ਮਣੇ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਚ ਸਕਿੰ ਵਾ ਦ੍ਵਿਕ੍ਖਤ੍ਤੁੰ ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਮਜ੍ਝਿਮਟ੍ਠਕਥਾਯੰ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਅਭਿਧਮ੍ਮਟ੍ਠਕਥਾਯੰ ਪਨ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣੇ ਦ੍ਵੇ ਚਿਤ੍ਤਵਾਰਾ ਆਗਤਾ। ਇਦੰ ਪਨ ਚਿਤ੍ਤੰ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਨ੍ਤਿ ਚ ਪਿਟ੍ਠਿਭਵਙ੍ਗਨ੍ਤਿ ਚਾਤਿ ਦ੍ਵੇ ਨਾਮਾਨਿ ਲਭਤਿ। ਅਨਿਯਤਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣੰ ਨਿਯਤਵਤ੍ਥੁਕੰ ਅਨਿਯਤਟ੍ਠਾਨਕਿਚ੍ਚਞ੍ਚ ਹੋਤੀਤਿ। ਏਵੰ ਤਾਵ ਤੇਰਸ ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੇ ਪਵਤ੍ਤਿਯਞ੍ਞੇਵ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ।

ਸੇਸੇਸੁ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿਯਾ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਨੁਰੂਪਾਯ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਨ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਪਵਤ੍ਤਿਯੰ ਪਨ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾ ਤਾਵ ਦ੍ਵੇ ਅਹੇਤੁਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯੋ ਪਞ੍ਚਦ੍ਵਾਰੇ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਵਿਪਾਕਮਨੋਧਾਤੂਨੰ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਸਨ੍ਤੀਰਣਕਿਚ੍ਚੰ, ਛਸੁ ਦ੍ਵਾਰੇਸੁ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਕਿਚ੍ਚੰ, ਅਤ੍ਤਨਾ ਦਿਨ੍ਨਪਟਿਸਨ੍ਧਿਤੋ ਉਦ੍ਧੰ ਅਸਤਿ ਭਵਙ੍ਗੁਪਚ੍ਛੇਦਕੇ ਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦੇ ਭਵਙ੍ਗਕਿਚ੍ਚੰ, ਅਨ੍ਤੇ ਚੁਤਿਕਿਚ੍ਚਞ੍ਚਾਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਸਾਧਯਮਾਨਾ ਨਿਯਤਵਤ੍ਥੁਕਾ ਅਨਿਯਤਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣਟ੍ਠਾਨਕਿਚ੍ਚਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ।

ਅਟ੍ਠ ਕਾਮਾਵਚਰਸਹੇਤੁਕਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਛਸੁ ਦ੍ਵਾਰੇਸੁ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਕਿਚ੍ਚੰ, ਅਤ੍ਤਨਾ ਦਿਨ੍ਨਪਟਿਸਨ੍ਧਿਤੋ ਉਦ੍ਧੰ ਅਸਤਿ ਭਵਙ੍ਗੁਪਚ੍ਛੇਦਕੇ ਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦੇ ਭਵਙ੍ਗਕਿਚ੍ਚੰ, ਅਨ੍ਤੇ ਚੁਤਿਕਿਚ੍ਚਞ੍ਚਾਤਿ ਤੀਣਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਸਾਧਯਮਾਨਾਨਿ ਨਿਯਤਵਤ੍ਥੁਕਾਨਿ ਅਨਿਯਤਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣਟ੍ਠਾਨਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ।

ਪਞ੍ਚ ਰੂਪਾਵਚਰਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚ ਆਰੁਪ੍ਪਾਨਿ ਅਤ੍ਤਨਾ ਦਿਨ੍ਨਪਟਿਸਨ੍ਧਿਤੋ ਉਦ੍ਧੰ ਅਸਤਿ ਭਵਙ੍ਗੁਪਚ੍ਛੇਦਕੇ ਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦੇ ਭਵਙ੍ਗਕਿਚ੍ਚੰ, ਅਨ੍ਤੇ ਚੁਤਿਕਿਚ੍ਚਞ੍ਚਾਤਿ ਕਿਚ੍ਚਦ੍ਵਯੰ ਸਾਧਯਮਾਨਾਨਿ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ । ਤੇਸੁ ਰੂਪਾਵਚਰਾਨਿ ਨਿਯਤਵਤ੍ਥਾਰਮ੍ਮਣਾਨਿ ਅਨਿਯਤਟ੍ਠਾਨਕਿਚ੍ਚਾਨਿ, ਇਤਰਾਨਿ ਨਿਯਤਵਤ੍ਥੁਕਾਨਿ ਨਿਯਤਾਰਮ੍ਮਣਾਨਿ ਅਨਿਯਤਟ੍ਠਾਨਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਏਵੰ ਤਾਵ ਬਾਤ੍ਤਿੰਸਵਿਧਮ੍ਪਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਪਵਤ੍ਤਿਯੰ ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਸ੍ਸ ਤੇ ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯੇਨ ਚ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਚ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ।

੬੨੨. ਯੰ ਪਨ ਵੁਤ੍ਤੰ ''ਸੇਸੇਸੁ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿਯਾ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਨੁਰੂਪਾਯ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਨ ਪਵਤ੍ਤਤੀ''ਤਿ, ਤੰ ਅਤਿਸੰਖਿਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਦੁਬ੍ਬਿਜਾਨੰ। ਤੇਨਸ੍ਸ ਵਿਤ੍ਥਾਰਨਯਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ – ਕਤਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯੋ, ਕਤਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਾਨਿ, ਕੇਨ ਕਤ੍ਥ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਹੋਤਿ, ਕਿੰ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਆਰਮ੍ਮਣਨ੍ਤਿ?

ਅਸਞ੍ਞਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਸਦ੍ਧਿੰ ਵੀਸਤਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯੋ। ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰਾਨੇਵ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਾਨਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਯ ਅਹੇਤੁਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯਾ ਅਪਾਯੇਸੁ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਹੋਤਿ। ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਯ ਮਨੁਸ੍ਸਲੋਕੇ ਜਚ੍ਚਨ੍ਧਜਾਤਿਬਧਿਰਜਾਤਿਉਮ੍ਮਤ੍ਤਕਜਾਤਿਏਲਮੂਗਨਪੁੰਸਕਾਦੀਨੰ। ਅਟ੍ਠਹਿ ਸਹੇਤੁਕਕਾਮਾਵਚਰਵਿਪਾਕੇਹਿ ਕਾਮਾਵਚਰਦੇਵੇਸੁ ਚੇਵ ਮਨੁਸ੍ਸੇਸੁ ਚ ਪੁਞ੍ਞਵਨ੍ਤਾਨੰ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਹੋਤਿ। ਪਞ੍ਚਹਿ ਰੂਪਾਵਚਰਵਿਪਾਕੇਹਿ ਰੂਪੀਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੇ। ਚਤੂਹਿ ਅਰੂਪਾਵਚਰਵਿਪਾਕੇਹਿ ਅਰੂਪਲੋਕੇਤਿ। ਯੇਨ ਚ ਯਤ੍ਥ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਹੋਤਿ , ਸਾ ਏਵ ਤਸ੍ਸ ਅਨੁਰੂਪਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਨਾਮ। ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਪਨ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਤੀਣਿ ਆਰਮ੍ਮਣਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ ਅਤੀਤੰ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਨਵਤ੍ਤਬ੍ਬਞ੍ਚ। ਅਸਞ੍ਞਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਅਨਾਰਮ੍ਮਣਾਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚਾਯਤਨਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਪਟਿਸਨ੍ਧੀਨੰ ਅਤੀਤਮੇਵ ਆਰਮ੍ਮਣੰ। ਦਸਨ੍ਨੰ ਕਾਮਾਵਚਰਾਨੰ ਅਤੀਤੰ ਵਾ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਵਾ। ਸੇਸਾਨੰ ਨਵਤ੍ਤਬ੍ਬਮੇਵ। ਏਵੰ ਤੀਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਾ ਪਨ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਯਸ੍ਮਾ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਵਾ ਨਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਵਾ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਨਨ੍ਤਰਮੇਵ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣੰ ਪਨ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤੰ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਦ੍ਵੀਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਅਞ੍ਞਤਰਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਤੀਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਅਞ੍ਞਤਰਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਸੁਗਤਿਦੁਗ੍ਗਤਿਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਨਾਕਾਰੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੬੨੩. ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ – ਕਾਮਾਵਚਰਸੁਗਤਿਯਂ ਤਾਵ ਠਿਤਸ੍ਸ ਪਾਪਕਮ੍ਮਿਨੋ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ‘‘ਤਾਨਿਸ੍ਸ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਓਲਮ੍ਬਨ੍ਤੀ’’ਤਿਆਦਿਵਚਨਤੋ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੪੮) ਮਰਣਮਞ੍ਚੇ ਨਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਯਥੂਪਚਿਤਂ ਪਾਪਕਮ੍ਮਂ ਵਾ ਕਮ੍ਮਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਾ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਆਪਾਥਮਾਗਚ੍ਛਤਿ। ਤਂ ਆਰਬ੍ਭ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਯ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਪਰਿਯੋਸਾਨਾਯ ਜਵਨਵੀਥਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਭਵਙ੍ਗਵਿਸਯਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਸ੍ਮਿਂ ਨਿਰੁਦ੍ਧੇ ਤਦੇਵ ਆਪਾਥਗਤਂ ਕਮ੍ਮਂ ਵਾ ਕਮ੍ਮਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਾ ਆਰਬ੍ਭ ਅਨੁਪਚ੍ਛਿਨ੍ਨਕਿਲੇਸਬਲਵਿਨਾਮਿਤਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਅਯਂ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ।

ਅਪਰਸ੍ਸ ਮਰਣਸਮਯੇ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰਕਮ੍ਮਵਸੇਨ ਨਰਕਾਦੀਸੁ ਅਗ੍ਗਿਜਾਲਵਣ੍ਣਾਦਿਕਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਆਪਾਥਮਾਗਚ੍ਛਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਦ੍ਵਿਕ੍ਖਤ੍ਤੁਂ ਭਵਙ੍ਗੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧੇ ਤਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਆਰਬ੍ਭ ਏਕਂ ਆਵਜ੍ਜਨਂ, ਮਰਣਸ੍ਸ ਆਸਨ੍ਨਭਾਵੇਨ ਮਨ੍ਦੀਭੂਤਵੇਗਤ੍ਤਾ ਪਞ੍ਚ ਜਵਨਾਨਿ, ਦ੍ਵੇ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਾਨੀਤਿ ਤੀਣਿ ਵੀਥਿਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਤਤੋ ਭਵਙ੍ਗਵਿਸਯਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਏਕਂ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤਂ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਏਕਾਦਸ ਚਿਤ੍ਤਕ੍ਖਣਾ ਅਤੀਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਅਵਸੇਸਪਞ੍ਚਚਿਤ੍ਤਕ੍ਖਣਾਯੁਕੇ ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਞੇਵ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਅਯਂ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ।

ਅਪਰਸ੍ਸ ਮਰਣਸਮਯੇ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਦ੍ਵਾਰਾਨਂ ਅਞ੍ਞਤਰਸ੍ਮਿਂ ਰਾਗਾਦਿਹੇਤੁਭੂਤਂ ਹੀਨਮਾਰਮ੍ਮਣਂ ਆਪਾਥਮਾਗਚ੍ਛਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਯਥਾਕ੍ਕਮੇਨ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਵੋਟ੍ਠਬ੍ਬਨਾਵਸਾਨੇ ਮਰਣਸ੍ਸ ਆਸਨ੍ਨਭਾਵੇਨ ਮਨ੍ਦੀਭੂਤਵੇਗਤ੍ਤਾ ਪਞ੍ਚ ਜਵਨਾਨਿ, ਦ੍ਵੇ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਾਨਿ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਤਤੋ ਭਵਙ੍ਗਵਿਸਯਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਏਕਂ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤਂ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਚ ਦ੍ਵੇ ਭਵਙ੍ਗਾਨਿ, ਆਵਜ੍ਜਨਂ, ਦਸ੍ਸਨਂ, ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਂ, ਸਨ੍ਤੀਰਣਂ, ਵੋਟ੍ਠਬ੍ਬਨਂ, ਪਞ੍ਚ ਜਵਨਾਨਿ, ਦ੍ਵੇ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਾਨਿ, ਏਕਂ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਚਦਸ ਚਿਤ੍ਤਕ੍ਖਣਾ ਅਤੀਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਅਥਾਵਸੇਸਏਕਚਿਤ੍ਤਕ੍ਖਣਾਯੁਕੇ ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਞੇਵ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ। ਏਸ ਤਾਵ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਸੁਗਤਿਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਅਤੀਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਦੁਗ੍ਗਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਪਵਤ੍ਤਨਾਕਾਰੋ।

੬੨੪. ਦੁਗ੍ਗਤਿਯਂ ਠਿਤਸ੍ਸ ਪਨ ਉਪਚਿਤਾਨਵਜ੍ਜਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਤਂ ਅਨਵਜ੍ਜਕਮ੍ਮਂ ਵਾ ਕਮ੍ਮਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਾ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਆਪਾਥਮਾਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਕਣ੍ਹਪਕ੍ਖੇ ਸੁਕ੍ਕਪਕ੍ਖਂ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਸਬ੍ਬਂ ਪੁਰਿਮਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਅਯਂ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਦੁਗ੍ਗਤਿਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਅਤੀਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਸੁਗਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਪਵਤ੍ਤਨਾਕਾਰੋ।

੬੨੫. ਸੁਗਤਿਯਂ ਠਿਤਸ੍ਸ ਪਨ ਉਪਚਿਤਾਨਵਜ੍ਜਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ‘‘ਤਾਨਿਸ੍ਸ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਓਲਮ੍ਬਨ੍ਤੀ’’ਤਿਆਦਿਵਚਨਤੋ ਮਰਣਮਞ੍ਚੇ ਨਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਯਥੂਪਚਿਤ ਅਨਵਜ੍ਜਕਮ੍ਮਂ ਵਾ ਕਮ੍ਮਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਾ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਆਪਾਥਮਾਗਚ੍ਛਤਿ। ਤਞ੍ਚ ਖੋ ਉਪਚਿਤਕਾਮਾਵਚਰਾਨਵਜ੍ਜਕਮ੍ਮਸ੍ਸੇਵ। ਉਪਚਿਤਮਹਗ੍ਗਤਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਨ ਕਮ੍ਮਨਿਮਿਤ੍ਤਮੇਵ ਆਪਾਥਮਾਗਚ੍ਛਤਿ। ਤਂ ਆਰਬ੍ਭ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਯ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਪਰਿਯੋਸਾਨਾਯ ਸੁਦ੍ਧਾਯ ਵਾ ਜਵਨਵੀਥਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਭਵਙ੍ਗਵਿਸਯਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਸ੍ਮਿਂ ਨਿਰੁਦ੍ਧੇ ਤਮੇਵ ਆਪਾਥਗਤਂ ਕਮ੍ਮਂ ਵਾ ਕਮ੍ਮਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਾ ਆਰਬ੍ਭ ਅਨੁਪਚ੍ਛਿਨ੍ਨਕਿਲੇਸਬਲਵਿਨਾਮਿਤਂ ਸੁਗਤਿਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਅਯਂ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਾ ਵਾ ਨਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾਰਮ੍ਮਣਾ ਵਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ।

ਅਪਰਸ੍ਸ ਮਰਣਸਮਯੇ ਕਾਮਾਵਚਰਅਨਵਜ੍ਜਕਮ੍ਮਵਸੇਨ ਮਨੁਸ੍ਸਲੋਕੇ ਮਾਤੁਕੁਚ੍ਛਿਵਣ੍ਣਸਙ੍ਖਾਤਂ ਵਾ ਦੇਵਲੋਕੇ ਉਯ੍ਯਾਨਵਿਮਾਨਕਪ੍ਪਰੁਕ੍ਖਾਦਿਵਣ੍ਣਸਙ੍ਖਾਤਂ ਵਾ ਸੁਗਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਆਪਾਥਮਾਗਚ੍ਛਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਦੁਗ੍ਗਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤੇ

ਦਸ੍ਸਿਤਾਨੁਕ੍ਕਮੇਨੇਵ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤਾਨਨ੍ਤਰੰ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਅਯੰ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ।

ਅਪਰਸ੍ਸ ਮਰਣਸਮਯੇ ਞਾਤਕਾ ‘‘ਅਯੰ ਤਾਤ ਤਵਤ੍ਥਾਯ ਬੁਦ੍ਧਪੂਜਾ ਕਰੀਯਤਿ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਸਾਦੇਹੀ’’ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ ਪੁਪ੍ਫਦਾਮਪਟਾਕਾਦਿਵਸੇਨ ਰੂਪਾਰਮ੍ਮਣੰ ਵਾ, ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਤੂਰਿਯਪੂਜਾਦਿਵਸੇਨ ਸਦ੍ਦਾਰਮ੍ਮਣੰ ਵਾ, ਧੂਮਵਾਸਗਨ੍ਧਾਦਿਵਸੇਨ ਗਨ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣੰ ਵਾ, ‘‘ਇਦੰ ਤਾਤ ਸਾਯਸ੍ਸੁ ਤਵਤ੍ਥਾਯ ਦਾਤਬ੍ਬਦੇਯ੍ਯਧਮ੍ਮ’’ਨ੍ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ ਮਧੁਫਾਣਿਤਾਦਿਵਸੇਨ ਰਸਾਰਮ੍ਮਣੰ ਵਾ, ‘‘ਇਦੰ ਤਾਤ ਫੁਸਸ੍ਸੁ ਤਵਤ੍ਥਾਯ ਦਾਤਬ੍ਬਦੇਯ੍ਯਧਮ੍ਮ’’ਨ੍ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ ਚੀਨਪਟ੍ਟਸੋਮਾਰਪਟ੍ਟਾਦਿਵਸੇਨ ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਰਮ੍ਮਣੰ ਵਾ ਪਞ੍ਚਦ੍ਵਾਰੇ ਉਪਸੰਹਰਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਮਿੰ ਆਪਾਥਗਤੇ ਰੂਪਾਦਿਆਰਮ੍ਮਣੇ ਯਥਾਕ੍ਕਮੇਨ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਵੋਟ੍ਠਬ੍ਬਨਾਵਸਾਨੇ ਮਰਣਸ੍ਸ ਆਸਨ੍ਨਭਾਵੇਨ ਮਨ੍ਦੀਭੂਤਵੇਗਤ੍ਤਾ ਪਞ੍ਚ ਜਵਨਾਨਿ, ਦ੍ਵੇ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਾਨਿ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਤਤੋ ਭਵਙ੍ਗਵਿਸਯੰ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕਤ੍ਵਾ ਏਕੰ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤੰ, ਤਦਵਸਾਨੇ ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਞੇਵ ਏਕਚਿਤ੍ਤਕ੍ਖਣਟ੍ਠਿਤਿਕੇ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ।

੬੨੬. ਅਪਰਸ੍ਸ ਪਨ ਪਥਵੀਕਸਿਣਜ੍ਝਾਨਾਦਿਵਸੇਨ ਪਟਿਲਦ੍ਧਮਹਗ੍ਗਤਸ੍ਸ ਸੁਗਤਿਯੰ ਠਿਤਸ੍ਸ ਮਰਣਸਮਯੇ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲਕਮ੍ਮ-ਕਮ੍ਮਨਿਮਿਤ੍ਤ-ਗਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨੰ ਵਾ ਅਞ੍ਞਤਰੰ, ਪਥਵੀਕਸਿਣਾਦਿਕੰ ਵਾ ਨਿਮਿਤ੍ਤੰ, ਮਹਗ੍ਗਤਚਿਤ੍ਤੰ ਵਾ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਆਪਾਥਮਾਗਚ੍ਛਤਿ, ਚਕ੍ਖੁਸੋਤਾਨੰ ਵਾ ਅਞ੍ਞਤਰਸ੍ਮਿੰ ਕੁਸਲੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਹੇਤੁਭੂਤੰ ਪਣੀਤਮਾਰਮ੍ਮਣੰ ਆਪਾਥਮਾਗਚ੍ਛਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਯਥਾਕ੍ਕਮੇਨ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਵੋਟ੍ਠਬ੍ਬਨਾਵਸਾਨੇ ਮਰਣਸ੍ਸ ਆਸਨ੍ਨਭਾਵੇਨ ਮਨ੍ਦੀਭੂਤਵੇਗਤ੍ਤਾ ਪਞ੍ਚ ਜਵਨਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਮਹਗ੍ਗਤਗਤਿਕਾਨੰ ਪਨ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣੰ ਨਤ੍ਥਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਜਵਨਾਨਨ੍ਤਰੰਯੇਵ ਭਵਙ੍ਗਵਿਸਯੰ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕਤ੍ਵਾ ਏਕੰ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਸ੍ਸਾਵਸਾਨੇ ਕਾਮਾਵਚਰਮਹਗ੍ਗਤਸੁਗਤੀਨੰ ਅਞ੍ਞਤਰਸੁਗਤਿਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨੰ ਯਥੂਪਟ੍ਠਿਤੇਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਅਞ੍ਞਤਰਾਰਮ੍ਮਣੰ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਅਯੰ ਨਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਸੁਗਤਿਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਅਤੀਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਨਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾਰਮ੍ਮਣਾਨੰ ਅਞ੍ਞਤਰਾਰਮ੍ਮਣਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ।

ਏਤੇਨਾਨੁਸਾਰੇਨ ਆਰੁਪ੍ਪਚੁਤਿਯਾਪਿ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਅਯੰ ਅਤੀਤਨਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਸੁਗਤਿਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਅਤੀਤਨਵਤ੍ਤਬ੍ਬਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਪਵਤ੍ਤਨਾਕਾਰੋ।

੬੨੭. ਦੁਗ੍ਗਤਿਯੰ ਠਿਤਸ੍ਸ ਪਨ ਪਾਪਕਮ੍ਮਿਨੋ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਤੰ ਕਮ੍ਮੰ ਕਮ੍ਮਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਗਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਵਾ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ। ਪਞ੍ਚਦ੍ਵਾਰੇ ਵਾ ਪਨ ਅਕੁਸਲੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿ ਹੇਤੁਭੂਤੰ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਆਪਾਥਮਾਗਚ੍ਛਤਿ, ਅਥਸ੍ਸ ਯਥਾਕ੍ਕਮੇਨ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤਾਵਸਾਨੇ ਦੁਗ੍ਗਤਿਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨੰ ਤੇਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਅਞ੍ਞਤਰਾਰਮ੍ਮਣੰ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਅਯੰ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਦੁਗ੍ਗਤਿਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਅਤੀਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਪਵਤ੍ਤਨਾਕਾਰੋਤਿ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿਵਿਧਸ੍ਸਾਪਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਿ ਦੀਪਿਤਾ ਹੋਤਿ।

੬੨੮. ਤਯਿਦੰ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਏਵੰ,

ਪਵਤ੍ਤਮਾਨੰ ਸਨ੍ਧਿਮ੍ਹਿ, ਦ੍ਵੇਧਾ ਕਮ੍ਮੇਨ ਵਤ੍ਤਤਿ।
ਮਿਸ੍ਸਾਦੀਹਿ ਚ ਭੇਦੇਹਿ, ਭੇਦਸ੍ਸ ਦੁਵਿਧਾਦਿਕੋ॥

ਇਦਞ੍ਹਿ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿਵਿਧਮ੍ਪਿ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਮ੍ਹਿ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਾ ਦ੍ਵੇਧਾ ਕਮ੍ਮੇਨ ਵਤ੍ਤਤਿ। ਯਥਾਸਕਞ੍ਹਿ ਏਕਸ੍ਸ ਜਨਕਕਮ੍ਮੰ ਨਾਨਾਕ੍ਖਣਿਕਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯੇਨ ਚੇਵ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ ‘‘ਕੁਸਲਾਕੁਸਲੰ ਕਮ੍ਮੰ

ਵਿਪਾਕਸ੍ਸ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੨੩)। ਏਵਂ ਵਤ੍ਤਮਾਨਸ੍ਸ ਪਨਸ੍ਸ ਮਿਸ੍ਸਾਦੀਹਿ ਭੇਦੇਹਿ ਦੁਵਿਧਾਦਿਕੋਪਿ ਭੇਦੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ – ਇਦਞ੍ਹਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਏਕਧਾ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਮ੍ਪਿ ਰੂਪੇਨ ਸਹ ਮਿਸ੍ਸਾਮਿਸ੍ਸਭੇਦਤੋ ਦੁਵਿਧਂ। ਕਾਮਰੂਪਾਰੂਪਭਵਭੇਦਤੋ ਤਿਵਿਧਂ। ਅਣ੍ਡਜਜਲਾਬੁਜ-ਸਂਸੇਦਜ-ਓਪਪਾਤਿਕਯੋਨਿਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ। ਗਤਿਵਸੇਨ ਪਞ੍ਚਵਿਧਂ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਵਸੇਨ ਸਤ੍ਤਵਿਧਂ। ਸਤ੍ਤਾਵਾਸਵਸੇਨ ਅਟ੍ਠਵਿਧਂ ਹੋਤਿ।

੬੨੯. ਤਤ੍ਥ,

ਮਿਸ੍ਸਂ ਦ੍ਵਿਧਾ ਭਾਵਭੇਦਾ, ਸਭਾਵਂ ਤਤ੍ਥ ਚ ਦ੍ਵਿਧਾ।
ਦ੍ਵੇ ਵਾ ਤਯੋ ਵਾ ਦਸਕਾ, ਓਮਤੋ ਆਦਿਨਾ ਸਹ॥

ਮਿਸ੍ਸਂ ਦ੍ਵਿਧਾ ਭਾਵਭੇਦਾਤਿ ਯਂ ਹੇਤਂ ਏਤ੍ਥ ਅਞ੍ਞਤ੍ਰ ਅਰੂਪਭਵਾ ਰੂਪਮਿਸ੍ਸਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਤਂ ਰੂਪਭਵੇ ਇਤ੍ਥਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪੁਰਿਸਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਙ੍ਖਾਤੇਨ ਭਾਵੇਨ ਵਿਨਾ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ। ਕਾਮਭਵੇ ਅਞ੍ਞਤ੍ਰ ਜਾਤਿਪਣ੍ਡਕਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਭਾਵੇਨ ਸਹ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ ਸ-ਭਾਵਂ, ਅ-ਭਾਵਨ੍ਤਿ ਦੁਵਿਧਂ ਹੋਤਿ।

ਸਭਾਵਂ ਤਤ੍ਥ ਚ ਦ੍ਵਿਧਾਤਿ ਤਤ੍ਰਾਪਿ ਚ ਯਂ ਸ-ਭਾਵਂ, ਤਂ ਇਤ੍ਥਿਪੁਰਿਸਭਾਵਾਨਂ ਅਞ੍ਞਤਰੇਨ ਸਹ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ ਦੁਵਿਧਮੇਵ ਹੋਤਿ।

ਦ੍ਵੇ ਵਾ ਤਯੋ ਵਾ ਦਸਕਾ ਓਮਤੋ ਆਦਿਨਾ ਸਹਾਤਿ ਯਂ ਹੇਤਮੇਤ੍ਥ ''ਮਿਸ੍ਸਂ ਅਮਿਸ੍ਸ''ਨ੍ਤਿ ਦੁਕੇ ਆਦਿਭੂਤਂ ਰੂਪਮਿਸ੍ਸਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਤੇਨ ਸਹ ਵਤ੍ਥੁਕਾਯਦਸਕਵਸੇਨ ਦ੍ਵੇ ਵਾ, ਵਤ੍ਥੁਕਾਯਭਾਵਦਸਕਵਸੇਨ ਤਯੋ ਵਾ ਦਸਕਾ ਓਮਤੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਨਤ੍ਥਿ ਇਤੋ ਪਰਂ ਰੂਪਪਰਿਹਾਨੀਤਿ। ਤਂ ਪਨੇਤਂ ਏਵਂ ਓਮਕਪਰਿਮਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਂ ਅਣ੍ਡਜਜਲਾਬੁਜਨਾਮਿਕਾਸੁ ਦ੍ਵੀਸੁ ਯੋਨੀਸੁ ਜਾਤਿਉਣ੍ਣਾਯ ਏਕੇਨ ਅਂਸੁਨਾ ਉਦ੍ਧਟਸਪ੍ਪਿਮਣ੍ਡਪ੍ਪਮਾਣਂ ਕਲਲਨ੍ਤਿ ਲਦ੍ਧਸਙ੍ਖਂ ਹੁਤ੍ਵਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯੋਨੀਨਂ ਗਤਿਵਸੇਨ ਸਮ੍ਭਵਭੇਦੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੬੩੦. ਏਤਾਸੁ ਹਿ,

ਨਿਰਯੇ ਭੁਮ੍ਮਵਜ੍ਜੇਸੁ, ਦੇਵੇਸੁ ਚ ਨ ਯੋਨਿਯੋ।
ਤਿਸ੍ਸੋ ਪੁਰਿਮਿਕਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਚਤਸ੍ਸੋਪਿ ਗਤਿਤ੍ਤਯੇ॥

ਤਤ੍ਥ **ਦੇਵੇਸੁ ਚਾ**ਤਿ ਚਸਦ੍ਦੇਨ ਯਥਾ ਨਿਰਯੇ ਚ ਭੁਮ੍ਮਵਜ੍ਜੇਸੁ ਚ ਦੇਵੇਸੁ, ਏਵਂ ਨਿਜ੍ਝਾਮਤਣ੍ਹਿਕਪੇਤੇਸੁ ਚ ਪੁਰਿਮਿਕਾ ਤਿਸ੍ਸੋ ਯੋਨਿਯੋ ਨ ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਓਪਪਾਤਿਕਾ ਏਵ ਹਿ ਤੇ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸੇਸੇ ਪਨ ਤਿਰਚ੍ਛਾਨਪੇਤ੍ਤਿਵਿਸਯਮਨੁਸ੍ਸਸਙ੍ਖਾਤੇ ਗਤਿਤ੍ਤਯੇ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵਜ੍ਜਿਤਭੁਮ੍ਮਦੇਵੇਸੁ ਚ ਚਤਸ੍ਸੋਪਿ ਯੋਨਿਯੋ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ,

ਤਿਂਸ ਨਵ ਚੇਵ ਰੂਪੀਸੁ, ਸਤ੍ਤਤਿ ਉਕ੍ਕਂਸਤੋਥ ਰੂਪਾਨਿ।
ਸਂਸੇਦੁਪਪਾਤਯੋਨਿਸੁ, ਅਥ ਵਾ ਅਵਕਂਸਤੋ ਤਿਂਸ॥

ਰੂਪੀਬ੍ਰਹ੍ਮੇਸੁ ਤਾਵ ਓਪਪਾਤਿਕਯੋਨਿਕੇਸੁ ਚਕ੍ਖੁਸੋਤਵਤ੍ਥੁਦਸਕਾਨਂ ਜੀਵਿਤਨਵਕਸ੍ਸ ਚਾਤਿ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਕਲਾਪਾਨਂ ਵਸੇਨ ਤਿਂਸ ਚ ਨਵ ਚ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਸਹ ਰੂਪਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਹ੍ਮੇ ਪਨ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਅਞ੍ਞੇਸੁ ਸਂਸੇਦਜਓਪਪਾਤਿਕਯੋਨਿਕੇਸੁ

ਉਕ੍ਕੰਸਤੋ ਚਕ੍ਖੁਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਵਤ੍ਥੁਭਾਵਦਸਕਾਨੰ ਵਸੇਨ ਸਤ੍ਤਤਿ, ਤਾਨਿ ਚ ਨਿਚ੍ਚੰ ਦੇਵੇਸੁ। ਤਤ੍ਥ ਵਣ੍ਣੋ ਗਨ੍ਧੋ ਰਸੋ ਓਜਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਚਾਪਿ ਧਾਤੁਯੋ ਚਕ੍ਖੁਪਸਾਦੋ ਜੀਵਿਤਨ੍ਤਿ ਅਯਂ ਦਸਰੂਪਪਰਿਮਾਣੋ ਰੂਪਪੁਞ੍ਜੋ ਚਕ੍ਖੁਦਸਕੋ ਨਾਮ। ਏਵਂ ਸੇਸਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ । ਅਵਕੰਸਤੋ ਪਨ ਜਚ੍ਚਨ੍ਧਬਧਿਰਅਘਾਨਕਨਪੁੰਸਕਸ੍ਸ ਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਵਤ੍ਥੁਦਸਕਾਨੰ ਵਸੇਨ ਤਿੰਸ ਰੂਪਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਉਕ੍ਕੰਸਾਵਕੰਸਾਨੰ ਪਨ ਅਨ੍ਤਰੇ ਅਨੁਰੂਪਤੋ ਵਿਕਪ੍ਪੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੬੩੧. ਏਵਂ ਵਿਦਿਤ੍ਵਾ ਪੁਨ,

ਖਨ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਗਤਿਹੇਤੁ-ਵੇਦਨਾਪੀਤਿਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰੇਹਿ।
ਭੇਦਾਭੇਦਵਿਸੇਸੋ, ਚੁਤਿਸਨ੍ਧੀਨੰ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯੋ॥

ਯਾ ਹੇਸਾ ਮਿਸ੍ਸਾਮਿਸ੍ਸਤੋ ਦੁਵਿਧਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ, ਯਾ ਚਸ੍ਸਾ ਅਤੀਤਾਨਨ੍ਤਰਾ ਚੁਤਿ, ਤਾਸਂ ਇਮੇਹਿ ਖਨ੍ਧਾਦੀਹਿ ਭੇਦਾਭੇਦਵਿਸੇਸੋ ਞਾਤਬ੍ਬੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਕਥਂ? ਕਦਾਚਿ ਹਿ ਚਤੁਕ੍ਖਨ੍ਧਾਯ ਆਰੁਪ੍ਪਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਚਤੁਕ੍ਖਨ੍ਧਾਵ ਆਰਮ੍ਮਣਤੋਪਿ ਅਭਿਨ੍ਨਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਹੋਤਿ। ਕਦਾਚਿ ਅਮਹਗ੍ਗਤਬਹਿਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਮਹਗ੍ਗਤਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਾ। ਅਯਂ ਤਾਵ ਅਰੂਪਭੂਮੀਸੁਯੇਵ ਨਯੋ। ਕਦਾਚਿ ਪਨ ਚਤੁਕ੍ਖਨ੍ਧਾਯ ਅਰੂਪਚੁਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਕਾਮਾਵਚਰਪਟਿਸਨ੍ਧਿ । ਕਦਾਚਿ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾਯ ਕਾਮਾਵਚਰਚੁਤਿਯਾ ਰੂਪਾਵਚਰਚੁਤਿਯਾ ਵਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਚਤੁਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਅਰੂਪਪਟਿਸਨ੍ਧਿ। ਏਵਂ ਅਤੀਤਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਚੁਤਿਯਾ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਰਮ੍ਮਣਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ। ਏਕਚ੍ਚਸੁਗਤਿਚੁਤਿਯਾ ਏਕਚ੍ਚਦੁਗ੍ਗਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿ। ਅਹੇਤੁਕਚੁਤਿਯਾ ਸਹੇਤੁਕਪਟਿਸਨ੍ਧਿ। ਦੁਹੇਤੁਕਚੁਤਿਯਾ ਤਿਹੇਤੁਕਪਟਿਸਨ੍ਧਿ। ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਚੁਤਿਯਾ ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਪਟਿਸਨ੍ਧਿ। ਅਪ੍ਪੀਤਿਕਚੁਤਿਯਾ ਸਪ੍ਪੀਤਿਕਪਟਿਸਨ੍ਧਿ। ਅਵਿਤਕ੍ਕਚੁਤਿਯਾ ਸਵਿਤਕ੍ਕਪਟਿਸਨ੍ਧਿ। ਅਵਿਚਾਰਚੁਤਿਯਾ ਸਵਿਚਾਰਪਟਿਸਨ੍ਧਿ। ਅਵਿਤਕ੍ਕਾਵਿਚਾਰਚੁਤਿਯਾ ਸਵਿਤਕ੍ਕਸਵਿਚਾਰਪਟਿਸਨ੍ਧੀਤਿ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਵਿਪਰੀਤਤੋ ਚ ਯਥਾਯੋਗਂ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ।

੬੩੨.ਲਦ੍ਧਪਚ੍ਚਯਮਿਤਿ ਧਮ੍ਮਮਤ੍ਤਮੇਤਂ ਭਵਨ੍ਤਰਮੁਪੇਤਿ।
ਨਾਸ੍ਸ ਤਤੋ ਸਙ੍ਕਨ੍ਤਿ, ਨ ਤਤੋ ਹੇਤੁਂ ਵਿਨਾ ਹੋਤਿ॥

ਇਤਿ ਹੇਤਂ ਲਦ੍ਧਪਚ੍ਚਯਂ ਰੂਪਾਰੂਪਧਮ੍ਮਮਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਂ ਭਵਨ੍ਤਰਮੁਪੇਤੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਨ ਸਤ੍ਤੋ, ਨ ਜੀਵੋ। ਤਸ੍ਸ ਚ ਨਾਪਿ ਅਤੀਤਭਵਤੋ ਇਧ ਸਙ੍ਕਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥਿ। ਨਾਪਿ ਤਤੋ ਹੇਤੁਂ ਵਿਨਾ ਇਧ ਪਾਤੁਭਾਵੋ। ਤਯਿਦਂ ਪਾਕਟੇਨ ਮਨੁਸ੍ਸਚੁਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕ੍ਕਮੇਨ ਪਕਾਸਯਿਸ੍ਸਾਮ।

ਅਤੀਤਭਵਸ੍ਮਿਂ ਹਿ ਸਰਸੇਨ ਉਪਕ੍ਕਮੇਨ ਵਾ ਸਮਾਸਨ੍ਨਮਰਣਸ੍ਸ ਅਸਯ੍ਹਾਨਂ ਸਬ੍ਬਙ੍ਗਪਚ੍ਚਙ੍ਗਸਨ੍ਧਿਬਨ੍ਧਨਚ੍ਛੇਦਕਾਨਂ ਮਾਰਣਨ੍ਤਿਕਵੇਦਨਾਸਤ੍ਥਾਨਂ ਸਨ੍ਨਿਪਾਤਂ ਅਸਹਨ੍ਤਸ੍ਸ ਆਤਪੇ ਪਕ੍ਖਿਤ੍ਤਹਰਿਤਤਾਲਪਣ੍ਣਮਿਵ ਕਮੇਨ ਉਪਸੁਸ੍ਸਮਾਨੇ ਸਰੀਰੇ ਨਿਰੁਦ੍ਧੇਸੁ ਚਕ੍ਖਾਦੀਸੁ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਹਦਯਵਤ੍ਥੁਮਤ੍ਤੇ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤੇਸੁ ਕਾਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਮਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਸੁ ਤਙ੍ਖਣਾਵਸੇਸਹਦਯਵਤ੍ਥੁਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਗਰੁਕਸਮਾਸੇਵਿਤਾਸਨ੍ਨਪੁਬ੍ਬਕਤਾਨਂ ਅਞ੍ਞਤਰਂ ਲਦ੍ਧਾਵਸੇਸਪਚ੍ਚਯਸਙ੍ਖਾਰਸਙ੍ਖਾਤਂ ਕਮ੍ਮਂ, ਤਦੁਪਟ੍ਠਾਪਿਤਂ ਵਾ ਕਮ੍ਮਨਿਮਿਤ੍ਤਗਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਤਂ ਵਿਸਯਂ ਆਰਬ੍ਭ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਤਦੇਵਂ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਂ ਤਣ੍ਹਾਵਿਜ੍ਜਾਨਂ ਅਪ੍ਪਹੀਨਤ੍ਤਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਟਿਚ੍ਛਾਦਿਤਾਦੀਨਵੇ ਤਸ੍ਮਿਂ ਵਿਸਯੇ ਤਣ੍ਹਾ ਨਾਮੇਤਿ, ਸਹਜਾਤਸਙ੍ਖਾਰਾ ਖਿਪਨ੍ਤਿ। ਤਂ ਸਨ੍ਤਤਿਵਸੇਨ ਤਣ੍ਹਾਯ ਨਾਮਿਯਮਾਨਂ ਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ ਖਿਪ੍ਪਮਾਨਂ ਓਰਿਮਤੀਰਰੁਕ੍ਖਵਿਨਿਬਦ੍ਧਰਜ੍ਜੁਮਾਲਮ੍ਬਿਤ੍ਵਾ ਮਾਤਿਕਾਤਿਕ੍ਕਮਕੋ ਵਿਯ ਪੁਰਿਮਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਯਂ ਜਹਤਿ, ਅਪਰਞ੍ਚ ਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਪਿਤਂ ਨਿਸ੍ਸਯਂ ਅਸ੍ਸਾਦਯਮਾਨਂ ਵਾ ਅਨਸ੍ਸਾਦਯਮਾਨਂ ਵਾ ਆਰਮ੍ਮਣਾਦੀਹਿਯੇਵ ਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਪਵਤ੍ਤਤੀਤਿ।

ਏਤ੍ਥ ਚ ਪੁਰਿਮੰ ਚਵਨਤੋ ਚੁਤਿ। ਪਚ੍ਛਿਮੰ ਭਵਨ੍ਤਰਾਦਿਪਟਿਸਨ੍ਧਾਨਤੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ । ਤਦੇਤੰ ਨਾਪਿ ਪੁਰਿਮਭਵਾ ਇਧਾਗਤੰ, ਨਾਪਿ ਤਤੋ ਕਮ੍ਮਸਙ੍ਖਾਰਨਤਿਵਿਸਯਾਦਿਹੇਤੁੰ ਵਿਨਾ ਪਾਤੁਭੂਤਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ।

੬੩੩.ਸਿਯੁੰ ਨਿਦਸ੍ਸਨਾਨੇਤ੍ਥ, ਪਟਿਘੋਸਾਦਿਕਾ ਅਥ।
ਸਨ੍ਤਾਨਬਨ੍ਧਤੋ ਨਤ੍ਥਿ, ਏਕਤਾ ਨਾਪਿ ਨਾਨਤਾ॥

ਏਤ੍ਥ ਚੇਤਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਪੁਰਿਮਭਵਤੋ ਇਧ ਅਨਾਗਮਨੇ, ਅਤੀਤਭਵਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਹੇਤੂਹਿ ਚ ਉਪ੍ਪਾਦੇ ਪਟਿਘੋਸ-ਪਦੀਪ-ਮੁਦ੍ਦਾ-ਪਟਿਬਿਮ੍ਬਪ੍ਪਕਾਰਾ ਧਮ੍ਮਾ ਨਿਦਸ੍ਸਨਾਨਿ ਸਿਯੁੰ। ਯਥਾ ਹਿ ਪਟਿਘੋਸ-ਪਦੀਪ-ਮੁਦ੍ਦਾ-ਛਾਯਾ ਸਦ੍ਦਾਦਿਹੇਤੁਕਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਅਞ੍ਞਤ੍ਰ ਅਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਏਵਮੇਵੰ ਇਦੰ ਚਿਤ੍ਤੰ।

ਏਤ੍ਥ ਚ **ਸਨ੍ਤਾਨਬਨ੍ਧਤੋ ਨਤ੍ਥਿ ਏਕਤਾ ਨਾਪਿ ਨਾਨਤਾ**। ਯਦਿ ਹਿ ਸਨ੍ਤਾਨਬਨ੍ਧੇ ਸਤਿ ਏਕਨ੍ਤਮੇਕਤਾ ਭਵੇਯ੍ਯ, ਨ ਖੀਰਤੋ ਦਧਿ ਸਮ੍ਭੂਤੰ ਸਿਯਾ। ਅਥਾਪਿ ਏਕਨ੍ਤਨਾਨਤਾ ਭਵੇਯ੍ਯ, ਨ ਖੀਰਸ੍ਸਾਧੀਨੋ ਦਧਿ ਸਿਯਾ। ਏਸ ਨਯੋ ਸਬ੍ਬਹੇਤੁਹੇਤੁਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ। ਏਵਞ੍ਚ ਸਤਿ ਸਬ੍ਬਲੋਕਵੋਹਾਰਲੋਪੋ ਸਿਯਾ, ਸੋ ਚ ਅਨਿਟ੍ਠੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਏਤ੍ਥ ਨ ਏਕਨ੍ਤਮੇਕਤਾ ਵਾ ਨਾਨਤਾ ਵਾ ਉਪਗਨ੍ਤਬ੍ਬਾਤਿ।

੬੩੪. ਏਤ੍ਥਾਹ – ਨਨੁ ਏਵੰ ਅਸਙ੍ਕਨ੍ਤਿਪਾਤੁਭਾਵੇ ਸਤਿ ਯੇ ਇਮਸ੍ਮਿੰ ਮਨੁਸ੍ਸਤ੍ਤਭਾਵੇ ਖਨ੍ਧਾ, ਤੇਸੰ ਨਿਰੁਦ੍ਧਤ੍ਤਾ, ਫਲਪਚ੍ਚਯਸ੍ਸ ਚ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਤਤ੍ਥ ਅਗਮਨਤੋ ਅਞ੍ਞਸ੍ਸ ਅਞ੍ਞਤੋ ਚ ਤੰ ਫਲੰ ਸਿਯਾ, ਉਪਭੁਞ੍ਜਕੇ ਚ ਅਸਤਿ ਕਸ੍ਸ ਤੰ ਫਲੰ ਸਿਯਾ, ਤਸ੍ਮਾ ਨ ਸੁਨ੍ਦਰਮਿਦੰ ਵਿਧਾਨਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਰਿਦੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

ਸਨ੍ਤਾਨੇ ਯੰ ਫਲੰ ਏਤੰ, ਨਾਞ੍ਞਸ੍ਸ ਨ ਚ ਅਞ੍ਞਤੋ।
ਬੀਜਾਨੰ ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ, ਏਤਸ੍ਸਤ੍ਥਸ੍ਸ ਸਾਧਕੋ॥

ਏਕਸਨ੍ਤਾਨਸ੍ਮਿੰ ਹਿ ਫਲੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੰ ਤਤ੍ਥ ਏਕਨ੍ਤਏਕਤ੍ਤਨਾਨਤ੍ਤਾਨੰ ਪਟਿਸਿਦ੍ਧਤ੍ਤਾ ਅਞ੍ਞਸ੍ਸਾਤਿ ਵਾ ਅਞ੍ਞਤੋਤਿ ਵਾ ਨ ਹੋਤਿ। ਏਤਸ੍ਸ ਚ ਪਨਤ੍ਥਸ੍ਸ ਬੀਜਾਨੰ ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਸਾਧਕੋ। ਅਮ੍ਬਬੀਜਾਦੀਨੰ ਹਿ ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਕਤੇਸੁ ਤਸ੍ਸ ਬੀਜਸ੍ਸ ਸਨ੍ਤਾਨੇ ਲਦ੍ਧਪਚ੍ਚਯੋ ਕਾਲਨ੍ਤਰੇ ਫਲਵਿਸੇਸੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੋ ਨ ਅਞ੍ਞਬੀਜਾਨੰ, ਨਾਪਿ ਅਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ , ਨ ਚ ਤਾਨਿ ਬੀਜਾਨਿ, ਤੇ ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾ ਵਾ ਫਲਟ੍ਠਾਨੰ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤਿ, ਏਵੰ ਸਮ੍ਪਦਮਿਦੰ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। ਵਿਜ੍ਜਾਸਿਪ੍ਪੋਸਧਾਦੀਹਿ ਚਾਪਿ ਬਾਲਸਰੀਰੇ ਉਪਯੁਤ੍ਤੇਹਿ ਕਾਲਨ੍ਤਰੇ ਵੁਡ੍ਢਸਰੀਰਾਦੀਸੁ ਫਲਦੇਹਿ ਅਯਮਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਯਮ੍ਪਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ''ਉਪਭੁਞ੍ਜਕੇ ਚ ਅਸਤਿ ਕਸ੍ਸ ਤੰ ਫਲੰ ਸਿਯਾ''ਤਿ, ਤਤ੍ਥ,

ਫਲਸ੍ਸੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਏਵ, ਸਿਦ੍ਧਾ ਭੁਞ੍ਜਕਸਮ੍ਮੁਤਿ।
ਫਲੁਪ੍ਪਾਦੇਨ ਰੁਕ੍ਖਸ੍ਸ, ਯਥਾ ਫਲਤਿ ਸਮ੍ਮੁਤਿ॥

ਯਥਾ ਹਿ ਰੁਕ੍ਖਸਙ੍ਖਾਤਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਏਕਦੇਸਭੂਤਸ੍ਸ ਰੁਕ੍ਖਫਲਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਏਵ ਰੁਕ੍ਖੋ ਫਲਤੀਤਿ ਵਾ ਫਲਿਤੋਤਿ ਵਾ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਤਥਾ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਸਙ੍ਖਾਤਾਨੰ ਖਨ੍ਧਾਨੰ ਏਕਦੇਸਭੂਤਸ੍ਸ ਉਪਭੋਗਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਫਲਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦੇਨੇਵ ਦੇਵੋ, ਮਨੁਸ੍ਸੋ ਵਾ ਉਪਭੁਞ੍ਜਤੀਤਿ ਵਾ, ਸੁਖਿਤੋ, ਦੁਕ੍ਖਿਤੋਤਿ ਵਾ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਨ ਏਤ੍ਥ ਅਞ੍ਞੇਨ ਉਪਭੁਞ੍ਜਕੇਨ ਨਾਮ ਕੋਚਿ ਅਤ੍ਥੋ ਅਤ੍ਥੀਤਿ।

੬੩੫. ਯੋਪਿ ਵਦੇਯ੍ਯ ''ਏਵੰ ਸਨ੍ਤੇਪਿ ਏਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਵਿਜ੍ਜਮਾਨਾ ਵਾ ਫਲਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਾ ਸਿਯੁੰ, ਅਵਿਜ੍ਜਮਾਨਾ ਵਾ, ਯਦਿ ਚ ਵਿਜ੍ਜਮਾਨਾ ਪਵਤ੍ਤਿਕ੍ਖਣੇਯੇਵ ਨੇਸੰ ਵਿਪਾਕੇਨ ਭਵਿਤਬ੍ਬੰ, ਅਥ ਅਵਿਜ੍ਜਮਾਨਾ ਪਵਤ੍ਤਿਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਪਚ੍ਛਾ ਚ ਨਿਚ੍ਚੰ ਫਲਾਵਹਾ

ਸਿਯੁ''ਨ੍ਤਿ, ਸੋ ਏਵਂ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੋ –

> ਕਤਤ੍ਤਾ ਪਚ੍ਚਯਾ ਏਤੇ, ਨ ਚ ਨਿਚ੍ਚਂ ਫਲਾਵਹਾ।
> ਪਾਟਿਭੋਗਾਦਿਕਂ ਤਤ੍ਥ, ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ ਨਿਦਸ੍ਸਨਂ॥

ਕਤਤ੍ਤਾਯੇਵ ਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਫਲਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਨ ਵਿਜ੍ਜਮਾਨਤ੍ਤਾ, ਅਵਿਜ੍ਜਮਾਨਤ੍ਤਾ ਵਾ। ਯਥਾਹ – ''ਕਾਮਾਵਚਰਸ੍ਸ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਕਤਤ੍ਤਾ ਉਪਚਿਤਤ੍ਤਾ ਵਿਪਾਕਂ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਹੋਤੀ''ਤਿਆਦਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੪੩੧)। ਯਥਾਰਹਸ੍ਸ ਚ ਅਤ੍ਤਨੋ ਫਲਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਨ ਪੁਨ ਫਲਾਵਹਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਵਿਪਾਕਤ੍ਤਾ। ਏਤਸ੍ਸ ਚਤ੍ਥਸ੍ਸ ਵਿਭਾਵਨੇ ਇਦਂ ਪਾਟਿਭੋਗਾਦਿਕਂ ਨਿਦਸ੍ਸਨਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਥਾ ਹਿ ਲੋਕੇ ਯੋ ਕਸ੍ਸਚਿ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਨਿਯ੍ਯਾਤਨਤ੍ਥਂ ਪਾਟਿਭੋਗੋ ਹੋਤਿ, ਭਣ੍ਡਂ ਵਾ ਕਿਣਾਤਿ, ਇਣਂ ਵਾ ਗਣ੍ਹਾਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਤਂ ਕਿਰਿਯਾਕਰਣਮਤ੍ਤਮੇਵ ਤਦਤ੍ਥਨਿਯ੍ਯਾਤਨਾਦਿਮ੍ਹਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਨ ਕਿਰਿਯਾਯ ਵਿਜ੍ਜਮਾਨਤ੍ਤਂ, ਅਵਿਜ੍ਜਮਾਨਤ੍ਤਂ ਵਾ, ਨ ਚ ਤਦਤ੍ਥਨਿਯ੍ਯਾਤਨਾਦਿਤੋ ਪਰਮ੍ਪਿ ਧਾਰਕੋਵ ਹੋਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ? ਨਿਯ੍ਯਾਤਨਾਦੀਨਂ ਕਤਤ੍ਤਾ। ਏਵਂ ਕਤਤ੍ਤਾਵ ਸਙ੍ਖਾਰਾਪਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਫਲਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਨ ਚ ਯਥਾਰਹਂ ਫਲਦਾਨਤੋ ਪਰਮ੍ਪਿ ਫਲਾਵਹਾ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਮਿਸ੍ਸਾਮਿਸ੍ਸਵਸੇਨ ਦ੍ਵੇਧਾਪਿ ਵਤ੍ਤਮਾਨਸ੍ਸ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਪਵਤ੍ਤਿ ਦੀਪਿਤਾ ਹੋਤਿ।

੬੩੬. ਇਦਾਨਿ ਸਬ੍ਬੇਸ੍ਵੇਵ ਤੇਸੁ ਬਾਤ੍ਤਿਂਸਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣੇਸੁ ਸਮ੍ਮੋਹਵਿਘਾਤਤ੍ਥਂ,

> ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਪਵਤ੍ਤੀਨਂ, ਵਸੇਨੇਤੇ ਭਵਾਦਿਸੁ।
> ਵਿਜਾਨਿਤਬ੍ਬਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਯਥਾ ਯੇਸਞ੍ਚ ਪਚ੍ਚਯਾ॥

ਤਤ੍ਥ ਤਯੋ ਭਵਾ, ਚਤਸ੍ਸੋ ਯੋਨਿਯੋ, ਪਞ੍ਚ ਗਤਿਯੋ, ਸਤ੍ਤ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯੋ, ਨਵ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸਾਤਿ ਏਤੇ **ਭਵਾਦਯੋ** ਨਾਮ। ਏਤੇਸੁ ਭਵਾਦੀਸੁ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਪਵਤ੍ਤੇ ਚ ਏਤੇ ਯੇਸਂ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯਾ, ਯਥਾ ਚ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤਥਾ ਵਿਜਾਨਿਤਬ੍ਬਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਤਤ੍ਥ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੇ ਤਾਵ ਕਾਮਾਵਚਰਅਟ੍ਠਚੇਤਨਾਭੇਦੋ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਅਵਿਸੇਸੇਨ ਕਾਮਭਵੇ ਸੁਗਤਿਯਂ ਨਵਨ੍ਨਂ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਨਾਨਕ੍ਖਣਿਕਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯੇਨ ਚੇਵ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਚਾਤਿ ਦ੍ਵੇਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਰੂਪਾਵਚਰਪਞ੍ਚਕੁਸਲਚੇਤਨਾਭੇਦੋ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਰੂਪਭਵੇ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਏਵ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ।

ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਭੇਦਕਾਮਾਵਚਰੋ ਪਨ ਕਾਮਭਵੇ ਸੁਗਤਿਯਂ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾਹੇਤੁਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਵਜ੍ਜਾਨਂ ਸਤ੍ਤਨ੍ਨਂ ਪਰਿਤ੍ਤਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਦ੍ਵੇਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਵਤ੍ਤੇ, ਨੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ। ਸ੍ਵੇਵ ਰੂਪਭਵੇ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਤਥੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਵਤ੍ਤੇ, ਨੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ। ਕਾਮਭਵੇ ਪਨ ਦੁਗ੍ਗਤਿਯਂ ਅਟ੍ਠਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਪਰਿਤ੍ਤਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਤਥੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਵਤ੍ਤੇ, ਨੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ। ਤਤ੍ਥ ਨਿਰਯੇ ਮਹਾਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨਤ੍ਥੇਰਸ੍ਸ ਨਰਕਚਾਰਿਕਾਦੀਸੁ ਇਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣਸਮਾਯੋਗੇ ਸੋ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਿਰਚ੍ਛਾਨੇਸੁ ਪਨ ਪੇਤਮਹਿਦ੍ਧਿਕੇਸੁ ਚ ਇਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣਂ ਲਬ੍ਭਤਿਯੇਵ।

ਸ੍ਵੇਵ ਕਾਮਭਵੇ ਸੁਗਤਿਯਂ ਸੋਲ਼ਸਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਤਥੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਵਤ੍ਤੇ ਚ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਞ੍ਚ। ਅਵਿਸੇਸੇਨ ਪਨ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਰੂਪਭਵੇ ਦਸਨ੍ਨਂ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਤਥੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਵਤ੍ਤੇ ਚ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਞ੍ਚ।

ਦ੍ਵਾਦਸਾਕੁਸਲਚੇਤਨਾਭੇਦੋ ਅਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਕਾਮਭਵੇ ਦੁਗ੍ਗਤਿਯਂ ਏਕਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਤਥੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ, ਨੋ ਪਵਤ੍ਤੇ। ਛਨ੍ਨਂ ਪਵਤ੍ਤੇ, ਨੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ। ਸਤ੍ਤਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤੇ ਚ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਞ੍ਚ।

ਕਾਮਭਵੇ ਪਨ ਸੁਗਤਿਯਂ ਤੇਸਂਯੇਵ ਸਤ੍ਤਨ੍ਨਂ ਤਥੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਵਤ੍ਤੇ, ਨੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ। ਰੂਪਭਵੇ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਤਥੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਵਤ੍ਤੇ, ਨੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ। ਸੋ ਚ ਖੋ ਕਾਮਾਵਚਰੇ ਅਨਿਟ੍ਠਰੂਪਦਸ੍ਸਨਸਦ੍ਦਸਵਨਵਸੇਨ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੇ ਪਨ ਅਨਿਟ੍ਠਰੂਪਾਦਯੋ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ਤਥਾ ਕਾਮਾਵਚਰਦੇਵਲੋਕੇਪਿ।

ਆਨੇਞ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਅਰੂਪਭਵੇ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਤਥੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਵਤ੍ਤੇ ਚ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਞ੍ਚ।

ਏਵਂ ਤਾਵ ਭਵੇਸੁ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਪਵਤ੍ਤੀਨਂ ਵਸੇਨ ਏਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਯੇਸਂ ਪਚ੍ਚਯਾ, ਯਥਾ ਚ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤਥਾ ਵਿਜਾਨਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਤੇਨੇਵ ਨਯੇਨ ਯੋਨਿਆਦੀਸੁਪਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੬੩੭. ਤਤ੍ਰਿਦਂ ਆਦਿਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਮੁਖਮਤ੍ਤਪਕਾਸਨਂ – ਇਮੇਸੁ ਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਯਸ੍ਮਾ ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਤਾਵ ਦ੍ਵੀਸੁ ਭਵੇਸੁ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਂ ਦਤ੍ਵਾ ਸਬ੍ਬਮਤ੍ਤਨੋ ਵਿਪਾਕਂ ਜਨੇਤਿ। ਤਥਾ ਅਣ੍ਡਜਾਦੀਸੁ ਚਤੂਸੁ ਯੋਨੀਸੁ, ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਸਙ੍ਖਾਤਾਸੁ ਦ੍ਵੀਸੁ ਗਤੀਸੁ, ਨਾਨਤ੍ਤਕਾਯਨਾਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞੀਨਾਨਤ੍ਤਕਾਯਏਕਤ੍ਤਸਞ੍ਞੀ-ਏਕਤ੍ਤਕਾਯਨਾਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞੀ-ਏਕਤ੍ਤਕਾਯਏਕਤ੍ਤਸਞ੍ਞੀਸਙ੍ਖਾਤਾਸੁ ਚਤੂਸੁ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤੀਸੁ। ਅਸਞ੍ਞਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇ ਪਨੇਸ ਰੂਪਮਤ੍ਤਮੇਵਾਭਿਸਙ੍ਖਰੋਤੀਤਿ ਚਤੂਸੁਯੇਵ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇਸੁ ਚ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਂ ਦਤ੍ਵਾ ਸਬ੍ਬਮਤ੍ਤਨੋ ਵਿਪਾਕਂ ਜਨੇਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਏਸ ਏਤੇਸੁ ਦ੍ਵੀਸੁ ਭਵੇਸੁ, ਚਤੂਸੁ ਯੋਨੀਸੁ, ਦ੍ਵੀਸੁ ਗਤੀਸੁ, ਚਤੂਸੁ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤੀਸੁ, ਚਤੂਸੁ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇਸੁ ਚ ਏਕਵੀਸਤਿਯਾ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ ਯਥਾਸਮ੍ਭਵਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਪਵਤ੍ਤੇ ਚ।

ਅਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਪਨ ਯਸ੍ਮਾ ਏਕਸ੍ਮਿਂਯੇਵ ਕਾਮਭਵੇ ਚਤੂਸੁ ਯੋਨੀਸੁ, ਅਵਸੇਸਾਸੁ ਤੀਸੁ ਗਤੀਸੁ , ਨਾਨਤ੍ਤਕਾਯਏਕਤ੍ਤਸਞ੍ਞੀਸਙ੍ਖਾਤਾਯ ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯਾ, ਤਾਦਿਸੇਯੇਵ ਚ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਵਿਪਚ੍ਚਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਏਸ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਭਵੇ, ਚਤੂਸੁ ਯੋਨੀਸੁ, ਤੀਸੁ ਗਤੀਸੁ, ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯਾ, ਏਕਮ੍ਹਿ ਚ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇ ਸਤ੍ਤਨ੍ਨਂ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਪਵਤ੍ਤੇ ਚ।

ਆਨੇਞ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਪਨ ਯਸ੍ਮਾ ਏਕਸ੍ਮਿਂਯੇਵ ਅਰੂਪਭਵੇ, ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਓਪਪਾਤਿਕਯੋਨਿਯਾ, ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਦੇਵਗਤਿਯਾ, ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਾਦਿਕਾਸੁ ਤੀਸੁ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤੀਸੁ, ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਾਦਿਕੇਸੁ ਚ ਚਤੂਸੁ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇਸੁ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਵਿਪਚ੍ਚਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਏਸ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਭਵੇ, ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਯੋਨਿਯਾ, ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਗਤਿਯਾ, ਤੀਸੁ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤੀਸੁ, ਚਤੂਸੁ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇਸੁ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਪਵਤ੍ਤੇ ਚਾਤਿ। ਏਵਂ,

> ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਪਵਤ੍ਤੀਨਂ , ਵਸੇਨੇਤੇ ਭਵਾਦਿਸੁ।
> ਵਿਜਾਨਿਤਬ੍ਬਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਯਥਾ ਯੇਸਞ੍ਚ ਪਚ੍ਚਯਾਤਿ॥

ਅਯਂ ''ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ ਪਦਸ੍ਮਿਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ।

ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾਨਾਮਰੂਪਪਦਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੬੩੮. ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪਪਦੇ –

> ਵਿਭਾਗਾ ਨਾਮਰੂਪਾਨਂ, ਭਵਾਦੀਸੁ ਪਵਤ੍ਤਿਤੋ।
> ਸਙ੍ਗਹਾ ਪਚ੍ਚਯਨਯਾ, ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ॥

ਵਿਭਾਗਾ ਨਾਮਰੂਪਾਨਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਹਿ **ਨਾਮ**ਨ੍ਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣਾਭਿਮੁਖੰ ਨਮਨਤੋ ਵੇਦਨਾਦਯੋ ਤਯੋ ਖਨ੍ਧਾ, **ਰੂਪ**ਨ੍ਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਮਹਾਭੂਤਾਨਿ ਚਤੁਨ੍ਨਞ੍ਚ ਮਹਾਭੂਤਾਨੰ ਉਪਾਦਾਯਰੂਪੰ। ਤੇਸੰ ਵਿਭਾਗੋ ਖਨ੍ਧਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਵੁਤ੍ਤੋਯੇਵਾਤਿ। ਏਵੰ ਤਾਵੇਤ੍ਥ ਵਿਭਾਗਾ ਨਾਮਰੂਪਾਨੰ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਭਵਾਦੀਸੁ ਪਵਤ੍ਤਿਤੋਤਿ ਏਤ੍ਥ ਚ ਨਾਮੰ ਏਕੰ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸੰ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਸਬ੍ਬਭਵਯੋਨਿਗਤਿਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਸੇਸਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਰੂਪੰ ਦ੍ਵੀਸੁ ਭਵੇਸੁ, ਚਤੂਸੁ ਯੋਨੀਸੁ, ਪਞ੍ਚਸੁ ਗਤੀਸੁ, ਪੁਰਿਮਾਸੁ ਚਤੂਸੁ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤੀਸੁ, ਪਞ੍ਚਸੁ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ।

ਏਵੰ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨੇ ਚ ਏਤਸ੍ਮਿੰ ਨਾਮਰੂਪੇ ਯਸ੍ਮਾ ਅਭਾਵਕਗਬ੍ਭਸੇਯਜਕਾਨੰ ਅਣ੍ਡਜਾਨਞ੍ਚ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕ੍ਖਣੇ ਵਤ੍ਥੁਕਾਯਦਸਕਵਸੇਨ ਰੂਪਤੋ ਦ੍ਵੇਸਨ੍ਤਤਿਸੀਸਾਨਿ, ਤਯੋ ਚ ਅਰੂਪਿਨੋ ਖਨ੍ਧਾ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਸੰ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਰੂਪਰੂਪਤੋ ਵੀਸਤਿ ਧਮ੍ਮਾ, ਤਯੋ ਚ ਅਰੂਪਿਨੋ ਖਨ੍ਧਾਤਿ ਏਤੇ ਤੇਵੀਸਤਿ ਧਮ੍ਮਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਅਗ੍ਗਹਿਤਗ੍ਗਹਣੇਨ ਪਨ ਏਕਸਨ੍ਤਤਿਸੀਸਤੋ ਨਵ ਰੂਪਧਮ੍ਮੇ ਅਪਨੇਤ੍ਵਾ ਚੁਦ੍ਦਸ। ਸਭਾਵਕਾਨੰ ਭਾਵਦਸਕੰ ਪਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਤੇਤ੍ਤਿੰਸ, ਤੇਸਮ੍ਪਿ ਅਗ੍ਗਹਿਤਗ੍ਗਹਣੇਨ ਸਨ੍ਤਤਿਸੀਸਦ੍ਵਯਤੋ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਰੂਪਧਮ੍ਮੇ ਅਪਨੇਤ੍ਵਾ ਪਨ੍ਨਰਸ।

ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਓਪਪਾਤਿਕਸਤ੍ਤੇਸੁ ਬ੍ਰਹ੍ਮਕਾਯਿਕਾਦੀਨੰ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕ੍ਖਣੇ ਚਕ੍ਖੁਸੋਤਵਤ੍ਥੁਦਸਕਾਨੰ, ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਨਵਕਸ੍ਸ ਚ ਵਸੇਨ ਰੂਪਤੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਨ੍ਤਤਿਸੀਸਾਨਿ, ਤਯੋ ਚ ਅਰੂਪਿਨੋ ਖਨ੍ਧਾ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਸੰ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਰੂਪਰੂਪਤੋ ਏਕੂਨਚਤ੍ਤਾਲੀਸ ਧਮ੍ਮਾ, ਤਯੋ ਚ ਅਰੂਪਿਨੋ ਖਨ੍ਧਾਤਿ ਏਤੇ ਬਾਚਤ੍ਤਾਲੀਸ ਧਮ੍ਮਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਅਗ੍ਗਹਿਤਗ੍ਗਹਣੇਨ ਪਨ ਸਨ੍ਤਤਿਸੀਸਤ੍ਤਯਤੋ ਸਤ੍ਤਵੀਸਤਿ ਧਮ੍ਮੇ ਅਪਨੇਤ੍ਵਾ ਪਨ੍ਨਰਸ।

ਕਾਮਭਵੇ ਪਨ ਯਸ੍ਮਾ ਸੇਸਓਪਪਾਤਿਕਾਨੰ, ਸੰਸੇਦਜਾਨੰ ਵਾ ਸਭਾਵਕਪਰਿਪੁਣ੍ਣਾਯਤਨਾਨੰ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕ੍ਖਣੇ ਰੂਪਤੋ ਸਤ੍ਤ ਸਨ੍ਤਤਿਸੀਸਾਨਿ, ਤਯੋ ਚ ਅਰੂਪਿਨੋ ਖਨ੍ਧਾ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਸੰ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਰੂਪਰੂਪਤੋ ਸਤ੍ਤਤਿ ਧਮ੍ਮਾ, ਤਯੋ ਚ ਅਰੂਪਿਨੋ ਖਨ੍ਧਾਤਿ ਏਤੇ ਤੇਸਤ੍ਤਤਿ ਧਮ੍ਮਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਅਗ੍ਗਹਿਤਗ੍ਗਹਣੇਨ ਪਨ ਰੂਪਸਨ੍ਤਤਿਸੀਸਛਕ੍ਕਤੋ ਚਤੁਪਞ੍ਞਾਸ ਧਮ੍ਮੇ ਅਪਨੇਤ੍ਵਾ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿ। ਏਸ ਉਕ੍ਕੰਸੋ। ਅਵਕੰਸੇਨ ਪਨ ਤੰਤੰਰੂਪਸਨ੍ਤਤਿਸੀਸਵਿਕਲਾਨੰ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਹਾਪੇਤ੍ਵਾ ਹਾਪੇਤ੍ਵਾ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਚ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪਸਙ੍ਖਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਅਰੂਪੀਨੰ ਪਨ ਤਯੋਵ ਅਰੂਪਿਨੋ ਖਨ੍ਧਾ। ਅਸਞ੍ਞੀਨੰ ਰੂਪਤੋ ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਨਵਕਮੇਵਾਤਿ। ਏਸ ਤਾਵ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯੰ ਨਯੋ।

ਪਵਤ੍ਤੇ ਪਨ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਰੂਪਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਦੇਸੇ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਠਿਤਿਕ੍ਖਣੇ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਹ ਪਵਤ੍ਤਉਤੁਤੋ ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ ਸੁਦ੍ਧਟ੍ਠਕੰ ਪਾਤੁਭਵਤਿ। ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤੰ ਪਨ ਰੂਪੰ ਨ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ। ਤਞ੍ਹਿ ਯਥਾ ਪਪਾਤੇ ਪਤਿਤਪੁਰਿਸੋ ਪਰਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੁੰ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਏਵੰ ਵਤ੍ਥੁਦੁਬ੍ਬਲਤਾਯ ਦੁਬ੍ਬਲਤ੍ਤਾ ਰੂਪੰ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤੁੰ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਤੋ ਪਨ ਉਦ੍ਧੰ ਪਠਮਭਵਙ੍ਗਤੋ ਪਭੁਤਿ ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ ਸੁਦ੍ਧਟ੍ਠਕੰ, ਸਦ੍ਦਪਾਤੁਭਾਵਕਾਲੇ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕ੍ਖਣਤੋ ਉਦ੍ਧੰ ਪਵਤ੍ਤਉਤੁਤੋ ਚੇਵ ਚਿਤ੍ਤਤੋ ਚ ਸਦ੍ਦਨਵਕੰ, ਯੇ ਪਨ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰਾਹਾਰੂਪਜੀਵਿਨੋ ਗਬ੍ਭਸੇਯਜਕਸਤ੍ਤਾ, ਤੇਸੰ,

''ਯਞ੍ਚਸ੍ਸ ਭੁਞ੍ਜਤਿ ਮਾਤਾ, ਅਨ੍ਨੰ ਪਾਨਞ੍ਚ ਭੋਜਨੰ।
ਤੇਨ ਸੋ ਤਤ੍ਥ ਯਾਪੇਤਿ, ਮਾਤੁਕੁਚ੍ਛਿਗਤੋ ਨਰੋ''ਤਿ॥ –

ਵਚਨਤੋ ਮਾਤਰਾ ਅਜ੍ਝੋਹਰਿਤਾਹਾਰੇਨ ਅਨੁਗਤੇ ਸਰੀਰੇ, ਓਪਪਾਤਿਕਾਨੰ ਸਬ੍ਬਪਠਮੰ ਅਤ੍ਤਨੋ ਮੁਖਗਤੰ ਖੇਲ਼ੰ ਅਜ੍ਝੋਹਰਣਕਾਲੇ ਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ ਸੁਦ੍ਧਟ੍ਠਕਨ੍ਤਿ ਇਦੰ ਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਸੁਦ੍ਧਟ੍ਠਕਸ੍ਸ, ਉਤੁਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਞ੍ਚ ਉਕ੍ਕੰਸਤੋ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨੰ ਨਵਕਾਨੰ ਵਸੇਨ

ਛਬ੍ਬੀਸਤਿਵਿਧੰ, ਪੁਬ੍ਬੇ ਏਕੇਕਚਿਤ੍ਤਕ੍ਖਣੇ ਤਿਕ੍ਖਤ੍ਤੁੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੰ ਵੁਤ੍ਤੰ ਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਸਤ੍ਤਤਿਵਿਧਨ੍ਤਿ ਛਨ੍ਨਵੁਤਿਵਿਧੰ ਰੂਪੰ, ਤਯੋ ਚ ਅਰੂਪਿਨੋ ਖਨ੍ਧਾਤਿ ਸਮਾਸਤੋ ਨਵਨਵੁਤਿ ਧਮ੍ਮਾ। ਯਸ੍ਮਾ ਵਾ ਸਦ੍ਦੋ ਅਨਿਯਤੋ ਕਦਾਚਿਦੇਵ ਪਾਤੁਭਾਵਤੋ, ਤਸ੍ਮਾ ਦ੍ਵਿਧਮ੍ਪਿ ਤੰ ਅਪਨੇਤ੍ਵਾ ਇਮੇ ਸਤ੍ਤਨਵੁਤਿ ਧਮ੍ਮਾ ਯਥਾਸਮ੍ਭਵੰ ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤਾਨੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। ਤੇਸੰ ਹਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਮ੍ਪਿ ਪਮਤ੍ਤਾਨਮ੍ਪਿ ਖਾਦਨ੍ਤਾਨਮ੍ਪਿ ਪਿਵਨ੍ਤਾਨਮ੍ਪਿ ਦਿਵਾ ਚ ਰਤ੍ਤਿਞ੍ਚ ਏਤੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਤਞ੍ਚ ਨੇਸੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਭਾਵੰ ਪਰਤੋ ਵਣ੍ਣਯਿਸ੍ਸਾਮ।

ਯਮ੍ਪਨੇਤਮੇਤ੍ਥ ਕਮ੍ਮਜਰੂਪੰ, ਤੰ ਭਵਯੋਨਿਗਤਿਠਿਤਿਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇਸੁ ਸਬ੍ਬਪਠਮੰ ਪਤਿਟ੍ਠਹਨ੍ਤਮ੍ਪਿ ਤਿਸਮੁਟ੍ਠਾਨਿਕਰੂਪੇਨ ਅਨੁਪਤ੍ਥਦ੍ਧੰ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ ਸਣ੍ਠਾਤੁੰ, ਨਾਪਿ ਤਿਸਮੁਟ੍ਠਾਨਿਕੰ ਤੇਨ ਅਨੁਪਤ੍ਥਦ੍ਧੰ। ਅਥ ਖੋ ਵਾਤਬ੍ਭਾਹਤਾਪਿ ਚਤੁਦ੍ਦਿਸਾ ਵਵਤ੍ਥਾਪਿਤਾ ਨਲ਼ਕਲਾਪਿਯੋ ਵਿਯ, ਊਮਿਵੇਗਬ੍ਭਾਹਤਾਪਿ ਮਹਾਸਮੁਦ੍ਦੇ ਕਤ੍ਥਚਿ ਲਦ੍ਧਪਤਿਟ੍ਠਾ ਭਿਨ੍ਨਵਾਹਨਿਕਾ ਵਿਯ ਚ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੂਪਤ੍ਥਦ੍ਧਾਨੇਵੇਤਾਨਿ ਅਪਤਮਾਨਾਨਿ ਸਣ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਏਕਮ੍ਪਿ ਵਸ੍ਸੰ ਦ੍ਵੇਪਿ ਵਸ੍ਸਾਨਿ…ਪੇ॰… ਵਸ੍ਸਸਤਮ੍ਪਿ ਯਾਵ ਤੇਸੰ ਸਤ੍ਤਾਨੰ ਆਯੁਕ੍ਖਯੋ ਵਾ ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਖਯੋ ਵਾ, ਤਾਵ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ। ਏਵੰ ਭਵਾਦੀਸੁ ਪਵਤ੍ਤਿਤੋਪੇਤ੍ਥ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੬੩੯. **ਸਙ੍ਗਹਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਚ ਯੰ ਆਰੁਪ੍ਪੇ ਪਵਤ੍ਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧੀਸੁ, ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੇ ਚ ਪਵਤ੍ਤਿਯੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਮੇਵ, ਯਞ੍ਚ ਅਸਞ੍ਞੇਸੁ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ, ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੇ ਚ ਪਵਤ੍ਤਿਯੰ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਰੂਪਮੇਵ, ਯਞ੍ਚ ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੇ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪੰ, ਤੰ ਸਬ੍ਬੰ ਨਾਮਞ੍ਚ ਰੂਪਞ੍ਚ ਨਾਮਰੂਪਞ੍ਚ ਨਾਮਰੂਪਨ੍ਤਿ ਏਵੰ ਏਕਦੇਸਸਰੂਪੇਕਸੇਸਨਯੇਨ ਸਙ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ।

ਅਸਞ੍ਞੇਸੁ ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਭਾਵਾ ਅਯੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਚੇ, ਨਾਯੁਤ੍ਤੰ। ਇਦਮ੍ਪਿ,

ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਯੰ ਹੇਤੁ, ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਤੰ ਦ੍ਵਿਧਾ ਮਤੰ।
ਵਿਪਾਕਮਵਿਪਾਕਞ੍ਚ, ਯੁਤ੍ਤਮੇਵ ਯਤੋ ਇਦੰ॥

ਯਞ੍ਹਿ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਹੇਤੁ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ, ਤੰ ਵਿਪਾਕਾਵਿਪਾਕਭੇਦਤੋ ਦ੍ਵੇਧਾ ਮਤੰ। ਇਦਞ੍ਚ ਅਸਞ੍ਞਸਤ੍ਤੇਸੁ ਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਤ੍ਤਾ ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੇ ਪਵਤ੍ਤਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਰੂਪੰ। ਤਥਾ ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰੇ ਪਵਤ੍ਤਿਯੰ ਕੁਸਲਾਦਿਚਿਤ੍ਤਕ੍ਖਣੇ ਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਯੁਤ੍ਤਮੇਵ ਇਦੰ। ਏਵੰ ਸਙ੍ਗਹਤੋਪੇਤ੍ਥ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੬੪੦. **ਪਚ੍ਚਯਨਯਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਹਿ,

ਨਾਮਸ੍ਸ ਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣੰ, ਨਵਧਾ ਹੋਤਿ ਪਚ੍ਚਯੋ।
ਵਤ੍ਥੁਰੂਪਸ੍ਸ ਨਵਧਾ, ਸੇਸਰੂਪਸ੍ਸ ਅਟ੍ਠਧਾ॥

ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰਵਿਞ੍ਞਾਣੰ, ਹੋਤਿ ਰੂਪਸ੍ਸ ਏਕਧਾ।
ਤਦਞ੍ਞੰ ਪਨ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ, ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਯਥਾਰਹੰ॥

ਯਞ੍ਹੇਤੰ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯੰ ਪਵਤ੍ਤਿਯੰ ਵਾ ਵਿਪਾਕਸਙ੍ਖਾਤੰ ਨਾਮੰ, ਤਸ੍ਸ ਰੂਪਮਿਸ੍ਸਸ੍ਸ ਵਾ ਅਮਿਸ੍ਸਸ੍ਸ ਵਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕੰ ਵਾ ਅਞ੍ਞੰ ਵਾ ਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਸਹਜਾਤਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਯਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਵਿਪਾਕਾਹਾਰਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਨਵਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ।

ਵਤ੍ਥੁਰੂਪਸ੍ਸ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਸਹਜਾਤਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਯਵਿਪਾਕਾਹਾਰਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਨਵਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਪਨ ਵਤ੍ਥੁਰੂਪਂ ਸੇਸਰੂਪਸ੍ਸ ਇਮੇਸੁ ਨਵਸੁ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਪਚ੍ਚਯਂ ਅਪਨੇਤ੍ਵਾ ਸੇਸੇਹਿ ਅਟ੍ਠਹਿ ਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ।

ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਪਨ ਅਸਞ੍ਞਸਤ੍ਤਰੂਪਸ੍ਸ ਵਾ ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੇ ਵਾ ਕਮ੍ਮਜਸ੍ਸ ਰੂਪਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿਕਪਰਿਯਾਯਤੋ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਵਸੇਨ ਏਕਧਾਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਅਵਸੇਸਂ ਪਠਮਭਵਙ੍ਗਤੋ ਪਭੁਤਿ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਯਥਾਰਹਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਪਨ ਤਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਨਯੇ ਦਸ੍ਸਿਯਮਾਨੇ ਸਬ੍ਬਾਪਿ ਪਟ੍ਠਾਨਕਥਾ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬਾ ਹੋਤੀਤਿ ਨ ਨਂ ਆਰਭਾਮ।

ਤਤ੍ਥ ਸਿਯਾ – ਕਥਂ ਪਨੇਤਂ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਂ ‘‘ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਨਾਮਰੂਪਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਤੀ’’ਤਿ? ਸੁਤ੍ਤਤੋ ਯੁਤ੍ਤਿਤੋ ਚ। ਸੁਤ੍ਤੇ ਹਿ ‘‘ਚਿਤ੍ਤਾਨੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿਨੋ ਧਮ੍ਮਾ’’ਤਿਆਦਿਨਾ (ਧ॰ ਸ॰ ਦੁਕਮਾਤਿਕਾ ੬੨) ਨਯੇਨ ਬਹੁਧਾ ਵੇਦਨਾਦੀਨਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਤਾ ਸਿਦ੍ਧਾ। ਯੁਤ੍ਤਿਤੋ ਪਨ,

> ਚਿਤ੍ਤਜੇਨ ਹਿ ਰੂਪੇਨ, ਇਧ ਦਿਟ੍ਠੇਨ ਸਿਜ੍ਝਤਿ।
> ਅਦਿਟ੍ਠਸ੍ਸਾਪਿ ਰੂਪਸ੍ਸ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਇਤਿ॥

ਚਿਤ੍ਤੇ ਹਿ ਪਸਨ੍ਨੇ ਅਪ੍ਪਸਨ੍ਨੇ ਵਾ ਤਦਨੁਰੂਪਾਨਿ ਰੂਪਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਾਨਿ ਦਿਟ੍ਠਾਨਿ। ਦਿਟ੍ਠੇਨ ਚ ਅਦਿਟ੍ਠਸ੍ਸ ਅਨੁਮਾਨਂ ਹੋਤੀਤਿ ਇਮਿਨਾ ਇਧ ਦਿਟ੍ਠੇਨ ਚਿਤ੍ਤਜਰੂਪੇਨ ਅਦਿਟ੍ਠਸ੍ਸਾਪਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਰੂਪਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਮੇਤਂ। ਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸਾਪਿ ਹਿ ਤਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸੇਵ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਤਾ ਪਟ੍ਠਾਨੇ ਆਗਤਾਤਿ। ਏਵਂ ਪਚ੍ਚਯਨਯਤੋਪੇਤ੍ਥ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋਤਿ।

ਅਯਂ ‘‘ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪ’’ਨ੍ਤਿ ਪਦਸ੍ਮਿਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ।

ਨਾਮਰੂਪਪਚ੍ਚਯਾਸਲ਼ਾਯਤਨਪਦਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੬੪੧. ਨਾਮਰੂਪਪਚ੍ਚਯਾ ਸਲ਼ਾਯਤਨਪਦੇ –

> ਨਾਮਂ ਖਨ੍ਧਤ੍ਤਯਂ ਰੂਪਂ, ਭੂਤਵਤ੍ਥਾਦਿਕਂ ਮਤਂ।
> ਕਤੇਕਸੇਸਂ ਤਂ ਤਸ੍ਸ, ਤਾਦਿਸਸ੍ਸੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ॥

ਯਞ੍ਹੇਤਂ ਸਲ਼ਾਯਤਨਸ੍ਸੇਵ ਪਚ੍ਚਯਭੂਤਂ ਨਾਮਰੂਪਂ, ਤਤ੍ਥ ਨਾਮਨ੍ਤਿ ਵੇਦਨਾਦਿਕ੍ਖਨ੍ਧਤ੍ਤਯਂ, ਰੂਪਂ ਪਨ ਸਸਨ੍ਤਤਿਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਂ ਨਿਯਮਤੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਭੂਤਾਨਿ ਛ ਵਤ੍ਥੂਨਿ ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਭੂਤਵਤ੍ਥਾਦਿਕਂ ਮਤਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਤਂ ਪਨ ਨਾਮਞ੍ਚ ਰੂਪਞ੍ਚ ਨਾਮਰੂਪਞ੍ਚ ਨਾਮਰੂਪਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਕਤੇਕਸੇਸਂ ਛਟ੍ਠਾਯਤਨਞ੍ਚ ਸਲ਼ਾਯਤਨਞ੍ਚ ਸਲ਼ਾਯਤਨਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਕਤੇਕਸੇਸਸ੍ਸੇਵ ਸਲ਼ਾਯਤਨਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਕਸ੍ਮਾ? ਯਸ੍ਮਾ ਆਰੁਪ੍ਪੇ ਨਾਮਮੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਤਞ੍ਚ ਛਟ੍ਠਾਯਤਨਸ੍ਸੇਵ ਨ ਅਞ੍ਞਸ੍ਸ। ‘‘ਨਾਮਪਚ੍ਚਯਾ ਛਟ੍ਠਾਯਤਨ’’ਨ੍ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੩੨੨) ਹਿ ਵਿਭਙ੍ਗੇ ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਤਤ੍ਥ ਸਿਯਾ – ਕਥਂ ਪਨੇਤਂ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਂ ‘‘ਨਾਮਰੂਪਂ ਸਲ਼ਾਯਤਨਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ? ਨਾਮਰੂਪਭਾਵੇ ਭਾਵਤੋ। ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਹਿ ਨਾਮਸ੍ਸ ਰੂਪਸ੍ਸ ਚ ਭਾਵੇ ਤਂ ਤਂ ਆਯਤਨਂ ਹੋਤਿ, ਨ ਅਞ੍ਞਥਾ। ਸਾ ਪਨਸ੍ਸ ਤਬ੍ਭਾਵਭਾਵਿਤਾ ਪਚ੍ਚਯਨਯਸ੍ਮਿਂ ਯੇਵ ਆਵਿਭਵਿਸ੍ਸਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ,

ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਪਵਤ੍ਤੇ ਵਾ, ਹੋਤਿ ਯਂ ਯਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ।
ਯਥਾ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਥਾ ਨੇਯ੍ਯਂ ਵਿਭਾਵਿਨਾ॥

ਤਤ੍ਰਾਯਮਤ੍ਥਦੀਪਨਾ –

ਨਾਮਮੇਵ ਹਿ ਆਰੁਪ੍ਪੇ, ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਪਵਤ੍ਤਿਸੁ।
ਪਚ੍ਚਯੋ ਸਤ੍ਤਧਾ ਛਧਾ, ਹੋਤਿ ਤਂ ਅਵਕਂਸਤੋ॥

ਕਥਂ? **ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ** ਤਾਵ ਅਵਕਂਸਤੋ ਸਹਜਾਤਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਯਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਵਿਪਾਕਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਸਤ੍ਤਧਾ ਨਾਮਂ ਛਟ੍ਠਾਯਤਨਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਕਿਞ੍ਚਿ ਪਨੇਤ੍ਥ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੇਨ, ਕਿਞ੍ਚਿ ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯੇਨਾਤਿ ਏਵਂ ਅਞ੍ਞਥਾਪਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਉਕ੍ਕਂਸਾਵਕਂਸੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਪਵਤ੍ਤੇਪਿ ਵਿਪਾਕਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਇਤਰਂ ਪਨ ਅਵਕਂਸਤੋ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰੇਸੁ ਪਚ੍ਚਯੇਸੁ ਵਿਪਾਕਪਚ੍ਚਯਵਜ੍ਜੇਹਿ ਛਹਿ ਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਕਿਞ੍ਚਿ ਪਨੇਤ੍ਥ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੇਨ, ਕਿਞ੍ਚਿ ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯੇਨਾਤਿ ਏਵਂ ਅਞ੍ਞਥਾਪਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਉਕ੍ਕਂਸਾਵਕਂਸੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਅਞ੍ਞਸ੍ਮਿਮ੍ਪਿ ਭਵੇ ਨਾਮਂ, ਤਥੇਵ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ।
ਛਟ੍ਠਸ੍ਸ ਇਤਰੇਸਂ ਤਂ, ਛਹਾਕਾਰੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯੋ॥

ਆਰੁਪ੍ਪਤੋ ਹਿ ਅਞ੍ਞਸ੍ਮਿਮ੍ਪਿ ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੇ ਤਂ ਵਿਪਾਕਨਾਮਂ ਹਦਯਵਤ੍ਥੁਨੋ ਸਹਾਯਂ ਹੁਤ੍ਵਾ ਛਟ੍ਠਸ੍ਸ ਮਨਾਯਤਨਸ੍ਸ ਯਥਾ ਆਰੁਪ੍ਪੇ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਤਥੇਵ ਅਵਕਂਸਤੋ ਸਤ੍ਤਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਇਤਰੇਸਂ ਪਨ ਤਂ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਾਦੀਨਂ ਚਤੁਮਹਾਭੂਤਸਹਾਯਂ ਹੁਤ੍ਵਾ ਸਹਜਾਤਨਿਸ੍ਸਯਵਿਪਾਕਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਵਸੇਨ ਛਹਾਕਾਰੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਕਿਞ੍ਚਿ ਪਨੇਤ੍ਥ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੇਨ, ਕਿਞ੍ਚਿ ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯੇਨਾਤਿ ਏਵਂ ਅਞ੍ਞਥਾਪਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਉਕ੍ਕਂਸਾਵਕਂਸੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਪਵਤ੍ਤੇਪਿ ਤਥਾ ਹੋਤਿ, ਪਾਕਂ ਪਾਕਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ।
ਅਪਾਕਂ ਅਵਿਪਾਕਸ੍ਸ, ਛਧਾ ਛਟ੍ਠਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ॥

ਪਵਤ੍ਤੇਪਿ ਹਿ ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੇ ਯਥਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ, ਤਥੇਵ ਵਿਪਾਕਨਾਮਂ ਵਿਪਾਕਸ੍ਸ ਛਟ੍ਠਾਯਤਨਸ੍ਸ ਅਵਕਂਸਤੋ ਸਤ੍ਤਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਅਵਿਪਾਕਂ ਪਨ ਅਵਿਪਾਕਸ੍ਸ ਛਟ੍ਠਸ੍ਸ ਅਵਕਂਸਤੋਵ ਤਤੋ ਵਿਪਾਕਪਚ੍ਚਯਂ ਅਪਨੇਤ੍ਵਾ ਛਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਪਨੇਤ੍ਥ ਉਕ੍ਕਂਸਾਵਕਂਸੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਤਤ੍ਥੇਵ ਸੇਸਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ, ਵਿਪਾਕਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਭਵੇ।
ਚਤੁਧਾ ਅਵਿਪਾਕਮ੍ਪਿ, ਏਵਮੇਵ ਪਕਾਸਿਤਂ॥

ਤਤ੍ਥੇਵ ਹਿ ਪਵਤ੍ਤੇ ਸੇਸਾਨਂ ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਾਦੀਨਂ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਚਕ੍ਖੁਪਸਾਦਾਦਿਵਤ੍ਥੁਕਂ ਇਤਰਮ੍ਪਿ ਵਿਪਾਕਨਾਮਂ ਪਚ੍ਛਾਜਾਤਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਚਤੁਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਯਥਾ ਚ ਵਿਪਾਕਂ, ਅਵਿਪਾਕਮ੍ਪਿ ਏਵਮੇਵ ਪਕਾਸਿਤਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਕੁਸਲਾਦਿਭੇਦਮ੍ਪਿ ਤੇਸਂ ਚਤੁਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਏਵਂ ਤਾਵ ਨਾਮਮੇਵ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਪਵਤ੍ਤੇ ਵਾ ਯਸ੍ਸ ਯਸ੍ਸ ਆਯਤਨਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਯਥਾ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਥਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਰੂਪਂ ਪਨੇਤ੍ਥ ਆਰੁਪ੍ਪੇ, ਭਵੇ ਭਵਤਿ ਪਚ੍ਚਯੋ।
ਨ ਏਕਾਯਤਨਸ੍ਸਾਪਿ, ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਭਵੇ ਪਨ॥

ਰੂਪਤੋ ਸਨ੍ਧਿਯਂ ਵਤ੍ਥੁ, ਛਧਾ ਛਟ੍ਠਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ।
ਭੂਤਾਨਿ ਚਤੁਧਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਅਵਿਸੇਸਤੋ॥

ਰੂਪਤੋ ਹਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਵਤ੍ਥੁਰੂਪਂ ਛਟ੍ਠਸ੍ਸ ਮਨਾਯਤਨਸ੍ਸ ਸਹਜਾਤਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਯਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਛਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਨ ਭੂਤਾਨਿ ਅਵਿਸੇਸਤੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਪਵਤ੍ਤੇ ਚ ਯਂ ਯਂ ਆਯਤਨਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਾਦੀਨਂ ਸਹਜਾਤਨਿਸ੍ਸਯਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਚਤੁਧਾ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਤਿਧਾ ਜੀਵਿਤਮੇਤੇਸਂ, ਆਹਾਰੋ ਚ ਪਵਤ੍ਤਿਯਂ।
ਤਾਨੇਵ ਛਧਾ ਛਟ੍ਠਸ੍ਸ, ਵਤ੍ਥੁ ਤਸ੍ਸੇਵ ਪਞ੍ਚਧਾ॥

ਏਤੇਸਂ ਪਨ ਚਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਪਵਤ੍ਤੇ ਚ ਅਤ੍ਥਿ ਅਵਿਗਤਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵਸੇਨ ਰੂਪਜੀਵਿਤਂ ਤਿਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਆਹਾਰੋ ਚ ਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਾਹਾਰਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਸੋ ਚ ਖੋ ਯੇ ਸਤ੍ਤਾ ਆਹਾਰੂਪਜੀਵਿਨੋ, ਤੇਸਂ ਆਹਾਰਾਨੁਗਤੇ ਕਾਯੇ ਪਵਤ੍ਤਿਯਂਯੇਵ, ਨੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ। ਤਾਨਿ ਪਨ ਪਞ੍ਚ ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਾਦੀਨਿ ਛਟ੍ਠਸ੍ਸ ਚਕ੍ਖੁ ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਵਿਞ੍ਞਾਣਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਮਨਾਯਤਨਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਯਪੁਰੇਜਾਤਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਵਸੇਨ ਛਹਾਕਾਰੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਪਵਤ੍ਤੇ, ਨੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ। ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਪਨ ਪਞ੍ਚਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਿ ਤਸ੍ਸੇਵ ਅਵਸੇਸਮਨਾਯਤਨਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁਰੂਪਂ ਨਿਸ੍ਸਯਪੁਰੇਜਾਤਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਵਸੇਨ ਪਞ੍ਚਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ ਪਵਤ੍ਤੇਯੇਵ, ਨੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ। ਏਵਂ ਰੂਪਮੇਵ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਪਵਤ੍ਤੇ ਵਾ ਯਸ੍ਸ ਯਸ੍ਸ ਆਯਤਨਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਯਥਾ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਥਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਨਾਮਰੂਪਂ ਪਨੁਭਯਂ, ਹੋਤਿ ਯਂ ਯਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ।
ਯਥਾ ਚ ਤਮ੍ਪਿ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ, ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬਂ ਵਿਭਾਵਿਨਾ॥

ਸੇਯਜਥਿਦਂ । ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਤਾਵ ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੇ ਖਨ੍ਧਤ੍ਤਯਵਤ੍ਥੁਰੂਪਸਙ੍ਖਾਤਂ ਨਾਮਰੂਪਂ ਛਟ੍ਠਾਯਤਨਸ੍ਸ ਸਹਜਾਤਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਯਵਿਪਾਕਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਪਚ੍ਚਯਾਦੀਹਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ। ਇਦਮੇਤ੍ਥ ਮੁਖਮਤ੍ਤਂ। ਵੁਤ੍ਤਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨ ਪਨ ਸਕ੍ਕਾ ਸਬ੍ਬਂ ਯੋਜੇਤੁਨ੍ਤਿ ਨ ਏਤ੍ਥ ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋਤਿ।

ਅਯਂ ''ਨਾਮਰੂਪਪਚ੍ਚਯਾ ਸਲ਼ਾਯਤਨ''ਨ੍ਤਿ ਪਦਸ੍ਮਿਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ।

ਸਲ਼ਾਯਤਨਪਚ੍ਚਯਾਫਸ੍ਸਪਦਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੬੪੨. ਸਲ਼ਾਯਤਨਪਚ੍ਚਯਾ ਫਸ੍ਸਪਦੇ –

ਸਲ਼ੇਵ ਫਸ੍ਸਾ ਸਙ੍ਖੇਪਾ, ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਆਦਯੋ।
ਵਿਞ੍ਞਾਣਮਿਵ ਬਾਤ੍ਤਿਂਸ, ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਭਵਨ੍ਤਿ ਤੇ॥

ਸਙ੍ਖੇਪੇਨ ਹਿ ਸਲ਼ਾਯਤਨਪਚ੍ਚਯਾ ਫਸ੍ਸੋਤਿ ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ, ਸੋਤਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ, ਘਾਨਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ, ਜਿਵ੍ਹਾਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ, ਕਾਯਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ, ਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋਤਿ ਇਮੇ ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਾਦਯੋ ਛ ਏਵ ਫਸ੍ਸਾ ਭਵਨ੍ਤਿ। ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਪਨ ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਾਦਯੋ ਪਞ੍ਚ

ਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾ, ਪਞ੍ਚ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕਾਤਿ ਦਸ, ਸੇਸਾ ਬਾਵੀਸਤਿ-ਲੋਕਿਯਵਿਪਾਕਵਿਞ੍ਞਾਣਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਚ ਬਾਵੀਸਤੀਤਿ ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵੁਤ੍ਤਵਿਞ੍ਞਾਣਮਿਵ ਬਾਤ੍ਤਿਂਸ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਯਂ ਪਨੇਤਸ੍ਸ ਬਾਤ੍ਤਿਂਸਵਿਧਸ੍ਸਾਪਿ ਫਸ੍ਸਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ, ਤਤ੍ਥ,

> ਛਟ੍ਠੇਨ ਸਹ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ, ਚਕ੍ਖਾਦਿਂ ਬਾਹਿਰੇਹਿਪਿ।
> ਸਲ਼ਾਯਤਨਮਿਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਛਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਵਿਚਕ੍ਖਣਾ॥

ਤਤ੍ਥ ਯੇ ਤਾਵ ''ਉਪਾਦਿਣ੍ਣਕਪਵਤ੍ਤਿਕਥਾ ਅਯ''ਨ੍ਤਿ ਸਕਸਨ੍ਤਤਿਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਮੇਵ ਪਚ੍ਚਯਂ ਪਚ੍ਚਯੁਪ੍ਪਨ੍ਨਞ੍ਚ ਦੀਪੇਨ੍ਤਿ, ਤੇ ''ਛਟ੍ਠਾਯਤਨਪਚ੍ਚਯਾ ਫਸ੍ਸੋ''ਤਿ (ਵਿਭਂ ੩੨੨) ਪਾਲ਼ਿਅਨੁਸਾਰਤੋ ਆਰੁਪ੍ਪੇ ਛਟ੍ਠਾਯਤਨਞ੍ਚ, ਅਞ੍ਞਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਗਹਤੋ ਸਲ਼ਾਯਤਨਞ੍ਚ ਫਸ੍ਸਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਏਕਦੇਸਸਰੂਪੇਕਸੇਸਂ ਕਤ੍ਵਾ ਛਟ੍ਠੇਨ ਸਹ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਚਕ੍ਖਾਦਿਂ ਸਲ਼ਾਯਤਨਨ੍ਤਿ ਇਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਤਞ੍ਹਿ ਛਟ੍ਠਾਯਤਨਞ੍ਚ ਸਲ਼ਾਯਤਨਞ੍ਚ ਸਲ਼ਾਯਤਨਨ੍ਤ੍ਵੇਵ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ।

ਯੇ ਪਨ ਪਚ੍ਚਯੁਪ੍ਪਨ੍ਨਮੇਵ ਏਕਸਨ੍ਤਤਿਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਂ ਦੀਪੇਨ੍ਤਿ, ਪਚ੍ਚਯਂ ਪਨ ਭਿਨ੍ਨਸਨ੍ਤਾਨਮ੍ਪਿ, ਤੇ ਯਂ ਯਂ ਆਯਤਨਂ ਫਸ੍ਸਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਂ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਦੀਪੇਨ੍ਤਾ ਬਾਹਿਰਮ੍ਪਿ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਤਦੇਵ ਛਟ੍ਠੇਨ ਸਹ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਬਾਹਿਰੇਹਿਪਿ ਰੂਪਾਯਤਨਾਦੀਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਲ਼ਾਯਤਨਨ੍ਤਿ ਇਚ੍ਛਨ੍ਤਿ। ਤਮ੍ਪਿ ਹਿ ਛਟ੍ਠਾਯਤਨਞ੍ਚ ਸਲ਼ਾਯਤਨਞ੍ਚ ਸਲ਼ਾਯਤਨਨ੍ਤਿ ਏਤੇਸਂ ਏਕਸੇਸੇ ਕਤੇ ਸਲ਼ਾਯਤਨਨ੍ਤ੍ਵੇਵ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ।

ਏਤ੍ਥਾਹ – ਨ ਸਬ੍ਬਾਯਤਨੇਹਿ ਏਕੋ ਫਸ੍ਸੋ ਸਮ੍ਭੋਤਿ, ਨਾਪਿ ਏਕਮ੍ਹਾ ਆਯਤਨਾ ਸਬ੍ਬੇ ਫਸ੍ਸਾ, ਅਯਞ੍ਚ ਸਲ਼ਾਯਤਨਪਚ੍ਚਯਾ ਫਸ੍ਸੋਤਿ ਏਕੋਵ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਸੋ ਕਸ੍ਮਾਤਿ। ਤਤ੍ਰਿਦਂ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ – ਸਚ੍ਚਮੇਤਂ, ਸਬ੍ਬੇਹਿ ਏਕੋ, ਏਕਮ੍ਹਾ ਵਾ ਸਬ੍ਬੇ ਨ ਸਮ੍ਭੋਨ੍ਤਿ, ਸਮ੍ਭੋਤਿ ਪਨ ਅਨੇਕੇਹਿ ਏਕੋ। ਯਥਾ ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਾ ਰੂਪਾਯਤਨਾ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਸਙ੍ਖਾਤਾ ਮਨਾਯਤਨਾ ਅਵਸੇਸਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾਯਤਨਾ ਚਾਤਿ ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਯਥਾਨੁਰੂਪਂ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਏਵ ਹਿ,

> ਏਕੋਪਨੇਕਾਯਤਨਪ੍ਪਭਵੋ ਇਤਿ ਦੀਪਿਤੋ।
> ਫਸ੍ਸੋਯਂ ਏਕਵਚਨਨਿਦ੍ਦੇਸੇਨੀਧ ਤਾਦਿਨਾ॥

ਏਕਵਚਨਨਿਦ੍ਦੇਸੇਨਾਤਿ ਸਲ਼ਾਯਤਨਪਚ੍ਚਯਾ ਫਸ੍ਸੋਤਿ ਇਮਿਨਾ ਏਕਵਚਨਨਿਦ੍ਦੇਸੇਨ ਅਨੇਕੇਹਿ ਆਯਤਨੇਹਿ ਏਕੋ ਫਸ੍ਸੋ ਹੋਤੀਤਿ ਤਾਦਿਨਾ ਦੀਪਿਤੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਆਯਤਨੇਸੁ ਪਨ,

> ਛਧਾ ਪਞ੍ਚ ਤਤੋ ਏਕਂ, ਨਵਧਾ ਬਾਹਿਰਾਨਿ ਛ।
> ਯਥਾਸਮ੍ਭਵਮੇਤਸ੍ਸ, ਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤੇ ਵਿਭਾਵਯੇ॥

ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਵਿਭਾਵਨਾ – ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਾਦੀਨਿ ਤਾਵ ਪਞ੍ਚ ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਾਦਿਭੇਦਤੋ ਪਞ੍ਚਵਿਧਸ੍ਸ ਫਸ੍ਸਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਯਪੁਰੇਜਾਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਵਸੇਨ ਛਧਾ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਤੋ ਪਰਂ ਏਕਂ ਵਿਪਾਕਮਨਾਯਤਨਂ ਅਨੇਕਭੇਦਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸਸ੍ਸ ਸਹਜਾਤਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਯਵਿਪਾਕਾਹਾਰਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਵਸੇਨ ਨਵਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਬਾਹਿਰੇਸੁ ਪਨ ਰੂਪਾਯਤਨਂ ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਮਣਪੁਰੇਜਾਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਵਸੇਨ ਚਤੁਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਤਥਾ ਸਦ੍ਦਾਯਤਨਾਦੀਨਿ ਸੋਤਸਮ੍ਫਸ੍ਸਾਦੀਨਂ। ਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸਸ੍ਸ ਪਨ ਤਾਨਿ ਚ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਞ੍ਚ ਤਥਾ ਚ ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯਮਤ੍ਤੇਨੇਵ ਚਾਤਿ ਏਵਂ ਬਾਹਿਰਾਨਿ ਛ ਯਥਾਸਮ੍ਭਵਮੇਤਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤੇ ਵਿਭਾਵਯੇਤਿ।

ਅਯਂ ‘‘ਸਲ਼ਾਯਤਨਪਚ੍ਚਯਾ ਫਸ੍ਸੋ’’ਤਿ ਪਦਸ੍ਮਿਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ।

ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾਵੇਦਨਾਪਦਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੬੪੩. ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ ਵੇਦਨਾਪਦੇ –

ਦ੍ਵਾਰਤੋ ਵੇਦਨਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਜਾਦਿਕਾ।
ਸਲ਼ੇਵ ਤਾ ਪਭੇਦੇਨ, ਏਕੂਨਨਵੁਤੀ ਮਤਾ॥

ਏਤਸ੍ਸਪਿ ਪਦਸ੍ਸ ਵਿਭਙ੍ਗੇ ‘‘ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਜਾ ਵੇਦਨਾ। ਸੋਤ... ਘਾਨ... ਜਿਵ੍ਹਾ... ਕਾਯ... ਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸਜਾ ਵੇਦਨਾ’’ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੨੩੧) ਏਵਂ ਦ੍ਵਾਰਤੋ ਸਲ਼ੇਵ ਵੇਦਨਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤਾ ਪਨ ਪਭੇਦੇਨ ਏਕੂਨਨਵੁਤਿਯਾ ਚਿਤ੍ਤੇਹਿ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਏਕੂਨਨਵੁਤਿ ਮਤਾ।

ਵੇਦਨਾਸੁ ਪਨੇਤਾਸੁ, ਇਧ ਬਾਤ੍ਤਿਂਸ ਵੇਦਨਾ।
ਵਿਪਾਕਚਿਤ੍ਤਯੁਤ੍ਤਾਵ, ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾਤਿ ਭਾਸਿਤਾ॥

ਅਟ੍ਠਧਾ ਤਤ੍ਥ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ, ਪਞ੍ਚਦ੍ਵਾਰਮ੍ਹਿ ਪਚ੍ਚਯੋ।
ਸੇਸਾਨਂ ਏਕਧਾ ਫਸ੍ਸੋ, ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇਪਿ ਸੋ ਤਥਾ॥

ਤਤ੍ਥ ਹਿ ਪਞ੍ਚਦ੍ਵਾਰੇ ਚਕ੍ਖੁਪਸਾਦਾਦਿਵਤ੍ਥੁਕਾਨਂ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਵੇਦਨਾਨਂ ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਾਦਿਕੋ ਫਸ੍ਸੋ ਸਹਜਾਤਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਯਵਿਪਾਕਆਹਾਰਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਵਸੇਨ ਅਟ੍ਠਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਸੇਸਾਨਂ ਪਨ ਏਕੇਕਸ੍ਮਿਂ ਦ੍ਵਾਰੇ ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਸਨ੍ਤੀਰਣਤਦਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਾਨਂ ਕਾਮਾਵਚਰਵਿਪਾਕਵੇਦਨਾਨਂ ਸੋ ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਾਦਿਕੋ ਫਸ੍ਸੋ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਵਸੇਨ ਏਕਧਾਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ।

ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇਪਿ ਸੋ ਤਥਾਤਿ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇਪਿ ਹਿ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਾਨਂ ਕਾਮਾਵਚਰਵਿਪਾਕਵੇਦਨਾਨਂ ਸੋ ਸਹਜਾਤਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸਸਙ੍ਖਾਤੋ ਫਸ੍ਸੋ ਤਥੇਵ ਅਟ੍ਠਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਭਵਙ੍ਗਚੁਤਿਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਾਨਂ ਤੇਭੂਮਕਵਿਪਾਕਵੇਦਨਾਨਮ੍ਪਿ। ਯਾ ਪਨ ਤਾ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਾ ਕਾਮਾਵਚਰਵੇਦਨਾ, ਤਾਸਂ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰਾਵਜ੍ਜਨਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੋ ਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਵਸੇਨ ਏਕਧਾਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ।

ਅਯਂ ‘‘ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ ਵੇਦਨਾ’’ਤਿ ਪਦਸ੍ਮਿਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ।

ਵੇਦਨਾਪਚ੍ਚਯਾਤਣ੍ਹਾਪਦਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੬੪੪. ਵੇਦਨਾਪਚ੍ਚਯਾ ਤਣ੍ਹਾਪਦੇ –

ਰੂਪਤਣ੍ਹਾਦਿਭੇਦੇਨ, ਛ ਤਣ੍ਹਾ ਇਧ ਦੀਪਿਤਾ।
ਏਕੇਕਾ ਤਿਵਿਧਾ ਤਤ੍ਥ, ਪਵਤ੍ਤਾਕਾਰਤੋ ਮਤਾ॥

ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਹਿ ਪਦੇ ਸੇਟ੍ਠਿਪੁਤ੍ਤੋ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਪੁਤ੍ਤੋਤਿ ਪਿਤਿਤੋ ਨਾਮਵਸੇਨ ਪੁਤ੍ਤੋ ਵਿਯ ‘‘ਰੂਪਤਣ੍ਹਾ। ਸਦ੍ਦ... ਗਨ੍ਧ... ਰਸ... ਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬ... ਧਮ੍ਮਤਣ੍ਹਾ’’ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੨੩੨) ਆਰਮ੍ਮਣਤੋ ਨਾਮਵਸੇਨ ਵਿਭਙ੍ਗੇ ਛ ਤਣ੍ਹਾ ਦੀਪਿਤਾ।

ਤਾਸੁ ਪਨ ਤਣ੍ਹਾਸੁ ਏਕੇਕਾ ਤਣ੍ਹਾ ਪਵਤ੍ਤਿਆਕਾਰਤੋ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾ, ਭਵਤਣ੍ਹਾ, ਵਿਭਵਤਣ੍ਹਾਤਿ ਏਵਂ ਤਿਵਿਧਾ ਮਤਾ। ਰੂਪਤਣ੍ਹਾਯੇਵ ਹਿ ਯਦਾ ਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸ ਆਪਾਥਮਾਗਤਂ ਰੂਪਾਰਮ੍ਮਣਂ ਕਾਮਸ੍ਸਾਦਵਸੇਨ ਅਸ੍ਸਾਦਯਮਾਨਾ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਤਦਾ **ਕਾਮਤਣ੍ਹਾ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਯਦਾ ਤਦੇਵਾਰਮ੍ਮਣਂ ''ਧੁਵਂ ਸਸ੍ਸਤ''ਨ੍ਤਿ ਪਵਤ੍ਤਾਯ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਤਦਾ **ਭਵਤਣ੍ਹਾ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿਸਹਗਤੋ ਹਿ ਰਾਗੋ ਭਵਤਣ੍ਹਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਯਦਾ ਪਨ ਤਦੇਵਾਰਮ੍ਮਣਂ ''ਉਚ੍ਛਿਜ੍ਜਤਿ ਵਿਨਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਪਵਤ੍ਤਾਯ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਤਦਾ **ਵਿਭਵਤਣ੍ਹਾ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਸਹਗਤੋ ਹਿ ਰਾਗੋ ਵਿਭਵਤਣ੍ਹਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਏਸ ਨਯੋ ਸਦ੍ਦਤਣ੍ਹਾਦੀਸੁਪੀਤਿ। ਏਤਾ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਤਣ੍ਹਾ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਤਾ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਰੂਪਾਦੀਸੁ ਅਟ੍ਠਾਰਸ, ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਅਟ੍ਠਾਰਸਾਤਿ ਛਤ੍ਤਿਂਸ। ਇਤਿ ਅਤੀਤਾ ਛਤ੍ਤਿਂਸ, ਅਨਾਗਤਾ ਛਤ੍ਤਿਂਸ, ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਛਤ੍ਤਿਂਸਾਤਿ ਅਟ੍ਠਸਤਂ ਤਣ੍ਹਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਾ ਪੁਨ ਸਙ੍ਖੇਪ੍ਪਮਾਣਾ ਰੂਪਾਦਿਆਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਛ, ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਦਿਵਸੇਨ ਵਾ ਤਿਸ੍ਸੋਵ ਤਣ੍ਹਾ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਯਸ੍ਮਾ ਪਨਿਮੇ ਸਤ੍ਤਾ ਪੁਤ੍ਤਂ ਅਸ੍ਸਾਦੇਤ੍ਵਾ ਪੁਤ੍ਤੇ ਮਮਤ੍ਤੇਨ ਧਾਤਿਯਾ ਵਿਯ ਰੂਪਾਦਿਆਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਂ ਵੇਦਨਂ ਅਸ੍ਸਾਦੇਤ੍ਵਾ ਵੇਦਨਾਯ ਮਮਤ੍ਤੇਨ ਰੂਪਾਦਿਆਰਮ੍ਮਣਦਾਯਕਾਨਂ ਚਿਤ੍ਤਕਾਰ-ਗਨ੍ਧਬ੍ਬ-ਗਨ੍ਧਿਕ-ਸੂਦ-ਤਨ੍ਤਵਾਯਰਸਾਯਨਵਿਧਾਯਕਵੇਜ੍ਜਾਦੀਨਂ ਮਹਾਸਕ੍ਕਾਰਂ ਕਰੋਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਸਬ੍ਬਾਪੇਸਾ ਵੇਦਨਾਪਚ੍ਚਯਾ ਤਣ੍ਹਾ ਹੋਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਯਸ੍ਮਾ ਚੇਤ੍ਥ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ, ਵਿਪਾਕਸੁਖਵੇਦਨਾ।
ਏਕਾਵ ਏਕਧਾਵੇਸਾ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਣ੍ਹਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ॥

ਏਕਧਾਤਿ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨੇਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਵਾ,

ਦੁਕ੍ਖੀ ਸੁਖਂ ਪਤ੍ਥਯਤਿ, ਸੁਖੀ ਭਿਯ੍ਯੋਪਿ ਇਚ੍ਛਤਿ।
ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਪਨ ਸਨ੍ਤਤ੍ਤਾ, ਸੁਖਮਿਚ੍ਚੇਵ ਭਾਸਿਤਾ॥

ਤਣ੍ਹਾਯ ਪਚ੍ਚਯਾ ਤਸ੍ਮਾ, ਹੋਨ੍ਤਿ ਤਿਸ੍ਸੋਪਿ ਵੇਦਨਾ।
ਵੇਦਨਾਪਚ੍ਚਯਾ ਤਣ੍ਹਾ, ਇਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ ਮਹੇਸਿਨਾ॥

ਵੇਦਨਾਪਚ੍ਚਯਾ ਚਾਪਿ, ਯਸ੍ਮਾ ਨਾਨੁਸਯਂ ਵਿਨਾ।
ਹੋਤਿ ਤਸ੍ਮਾ ਨ ਸਾ ਹੋਤਿ, ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਸ੍ਸ ਵੁਸੀਮਤੋਤਿ॥

ਅਯਂ ''ਵੇਦਨਾਪਚ੍ਚਯਾ ਤਣ੍ਹਾ''ਤਿ ਪਦਸ੍ਮਿਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ।

ਤਣ੍ਹਾਪਚ੍ਚਯਾਉਪਾਦਾਨਪਦਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੬੪੫. ਤਣ੍ਹਾਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪਾਦਾਨਪਦੇ –

ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ, ਤਾਨਿ ਅਤ੍ਥਵਿਭਾਗਤੋ।
ਧਮ੍ਮਸਙ੍ਖੇਪਵਿਤ੍ਥਾਰਾ, ਕਮਤੋ ਚ ਵਿਭਾਵਯੇ॥

ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਵਿਭਾਵਨਾ – ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ, ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ, ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਂ, ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਨ੍ਤਿ ਇਮਾਨਿ ਤਾਵੇਤ੍ਥ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ। ਤੇਸਂ ਅਯਂ **ਅਤ੍ਥਵਿਭਾਗੋ** – ਵਤ੍ਥੁਸਙ੍ਖਾਤਂ ਕਾਮਂ ਉਪਾਦਿਯਤੀਤਿ **ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ,** ਕਾਮੋ ਚ ਸੋ ਉਪਾਦਾਨਞ੍ਚਾਤਿਪਿ

ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ। **ਉਪਾਦਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਦਲ੍ਹਗ੍ਗਹਣਂ। ਦਲ੍ਹਤ੍ਥੋ ਹੇਤ੍ਥ ਉਪਸਦ੍ਦੋ ਉਪਾਯਾਸਉਪਕਟ੍ਠਾਦੀਸੁ ਵਿਯ। ਤਥਾ ਦਿਟ੍ਠਿ ਚ ਸਾ ਉਪਾਦਾਨਞ੍ਚਾਤਿ **ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ**। ਦਿਟ੍ਠਿਂ ਉਪਾਦਿਯਤੀਤਿ ਵਾ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ। ''ਸਸ੍ਸਤੋ ਅਤ੍ਤਾ ਚ ਲੋਕੋ ਚਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੩੧) ਹਿ ਪੁਰਿਮਦਿਟ੍ਠਿਂ ਉਤ੍ਤਰਦਿਟ੍ਠਿ ਉਪਾਦਿਯਤਿ। ਤਥਾ ਸੀਲਬ੍ਬਤਂ ਉਪਾਦਿਯਤੀਤਿ **ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਂ**। ਸੀਲਬ੍ਬਤਞ੍ਚ ਤਂ ਉਪਾਦਾਨਞ੍ਚਾਤਿਪਿ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਂ। ਗੋਸੀਲਗੋਵਤਾਦੀਨਿ ਹਿ ''ਏਵਂ ਸੁਦ੍ਧੀ''ਤਿ ਅਭਿਨਿਵੇਸਤੋ ਸਯਮੇਵ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ। ਤਥਾ ਵਦਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨਾਤਿ ਵਾਦੋ। ਉਪਾਦਿਯਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨਾਤਿ ਉਪਾਦਾਨਂ। ਕਿਂ ਵਦਨ੍ਤਿ, ਉਪਾਦਿਯਨ੍ਤਿ ਵਾ? ਅਤ੍ਤਾਨਂ। ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ **ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ**। ਅਤ੍ਤਵਾਦਮਤ੍ਤਮੇਵ ਵਾ ਅਤ੍ਤਾਤਿ ਉਪਾਦਿਯਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨਾਤਿ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ। ਅਯਂ ਤਾਵ ਤੇਸਂ ਅਤ੍ਥਵਿਭਾਗੋ।

ਧਮ੍ਮਸਙ੍ਖੇਪਵਿਤ੍ਥਾਰੇ ਪਨ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ ਤਾਵ ''ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ? ਯੋ ਕਾਮੇਸੁ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਕਾਮਰਾਗੋ ਕਾਮਨਨ੍ਦੀ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾ ਕਾਮਸ੍ਨੇਹੋ ਕਾਮਪਰਿਲ੍ਹਾਹੋ ਕਾਮਮੁਚ੍ਛਾ ਕਾਮਜ੍ਝੋਸਾਨਂ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨ''ਨ੍ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੧੨੨੦; ਵਿਭ॰ ੯੩੮) ਆਗਤਤ੍ਤਾ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਤਣ੍ਹਾਦਲ੍ਹਤ੍ਤਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। **ਤਣ੍ਹਾਦਲ੍ਹਤ੍ਤਂ** ਨਾਮ ਪੁਰਿਮਤਣ੍ਹਾਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਦਲ੍ਹਸਮ੍ਭੂਤਾ ਉਤ੍ਤਰਤਣ੍ਹਾਵ। ਕੇਚਿ ਪਨਾਹੁ ''ਅਪ੍ਪਤ੍ਤਵਿਸਯਪਤ੍ਥਨਾ ਤਣ੍ਹਾ ਅਨ੍ਧਕਾਰੇ ਚੋਰਸ੍ਸ ਹਤ੍ਥਪ੍ਪਸਾਰਣਂ ਵਿਯ, ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਵਿਸਯਗ੍ਗਹਣਂ ਉਪਾਦਾਨਂ ਤਸ੍ਸੇਵ ਭਣ੍ਡਗ੍ਗਹਣਂ ਵਿਯ। ਅਪ੍ਪਿਚ੍ਛਤਾਸਨ੍ਤੁਟ੍ਠਿਤਾਪਟਿਪਕ੍ਖਾ ਚ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ। ਤਥਾ ਪਰਿਯੇਸਨਾਰਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਮੂਲਾ''ਤਿ। ਸੇਸੁਪਾਦਾਨਤ੍ਤਯਂ ਪਨ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਦਿਟ੍ਠਿਮਤ੍ਤਮੇਵ।

ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਪਨ ਪੁਬ੍ਬੇ ਰੂਪਾਦੀਸੁ ਵੁਤ੍ਤਅਟ੍ਠਸਤਪ੍ਪਭੇਦਾਯਪਿ ਤਣ੍ਹਾਯ ਦਲ੍ਹਭਾਵੋ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ। ਦਸਵਤ੍ਥੁਕਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ। ਯਥਾਹ – ''ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ? ਨਤ੍ਥਿ ਦਿਨ੍ਨਂ, ਨਤ੍ਥਿ ਯਿਟ੍ਠਂ...ਪੇ॰... ਸਚ੍ਛਿਕਤ੍ਵਾ ਪਵੇਦੇਨ੍ਤੀਤਿ ਯਾ ਏਵਰੂਪਾ ਦਿਟ੍ਠਿ...ਪੇ॰... ਵਿਪਰਿਯੇਸਗ੍ਗਾਹੋ। ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨ''ਨ੍ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੧੨੨੧; ਵਿਭ॰ ੯੩੮)। ਸੀਲਬ੍ਬਤੇਹਿ ਸੁਦ੍ਧੀਤਿ ਪਰਾਮਸਨਂ ਪਨ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਂ। ਯਥਾਹ – ''ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਂ? ਸੀਲੇਨ ਸੁਦ੍ਧਿ, ਵਤੇਨ ਸੁਦ੍ਧਿ, ਸੀਲਬ੍ਬਤੇਨ ਸੁਦ੍ਧੀਤਿ ਯਾ ਏਵਰੂਪਾ ਦਿਟ੍ਠਿ...ਪੇ॰... ਵਿਪਰਿਯੇਸਗ੍ਗਾਹੋ। ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨ''ਨ੍ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੧੨੨੨; ਵਿਭ॰ ੯੩੮)। ਵੀਸਤਿਵਤ੍ਥੁਕਾ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ। ਯਥਾਹ – ''ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ? ਇਧ ਅਸ੍ਸੁਤਵਾ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ... ਪੇ॰... ਸਪ੍ਪੁਰਿਸਧਮ੍ਮੇ ਅਵਿਨੀਤੋ ਰੂਪਂ ਅਤ੍ਤਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ...ਪੇ॰... ਵਿਪਰਿਯੇਸਗ੍ਗਾਹੋ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨ''ਨ੍ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੧੨੨੩; ਵਿਭ॰ ੯੩੮)। ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਧਮ੍ਮਸਙ੍ਖੇਪਵਿਤ੍ਥਾਰੋ।

ਕਮਤੋਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਨ ਤਿਵਿਧੋ ਕਮੋ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮੋ ਪਹਾਨਕ੍ਕਮੋ ਦੇਸਨਾਕ੍ਕਮੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਅਨਮਤਗ੍ਗੇ ਸਂਸਾਰੇ ਇਮਸ੍ਸ ਪਠਮਂ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤੀਤਿ ਅਭਾਵਤੋ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮੋ ਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਪਨ ਯੇਭੁਯ੍ਯੇਨ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਭਵੇ ਅਤ੍ਤਗ੍ਗਾਹਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮੋ ਸਸ੍ਸਤੁਚ੍ਛੇਦਾਭਿਨਿਵੇਸੋ, ਤਤੋ ''ਸਸ੍ਸਤੋ ਅਯਂ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਗਣ੍ਹਤੋ ਅਤ੍ਤਵਿਸੁਦ੍ਧਤ੍ਥਂ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਂ, ''ਉਚ੍ਛਿਜ੍ਜਤੀ''ਤਿ ਗਣ੍ਹਤੋ ਪਰਲੋਕਨਿਰਪੇਕ੍ਖਸ੍ਸ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਪਠਮਂ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਂ, ਤਤੋ ਦਿਟ੍ਠਿਸੀਲਬ੍ਬਤਕਾਮੁਪਾਦਾਨਾਨੀਤਿ ਅਯਮੇਤੇਸਂ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਭਵੇ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕ੍ਕਮੋ।

ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਾਦੀਨਿ ਚੇਤ੍ਥ ਪਠਮਂ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗਵਜ੍ਝਤ੍ਤਾ। ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ ਪਚ੍ਛਾ, ਅਰਹਤ੍ਤਮਗ੍ਗਵਜ੍ਝਤ੍ਤਾਤਿ ਅਯਮੇਤੇਸਂ ਪਹਾਨਕ੍ਕਮੋ।

ਮਹਾਵਿਸਯਤ੍ਤਾ ਪਨ ਪਾਕਟਤ੍ਤਾ ਚ ਏਤੇਸੁ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ ਪਠਮਂ ਦੇਸਿਤਂ। ਮਹਾਵਿਸਯਂ ਹਿ ਤਂ ਅਟ੍ਠਚਿਤ੍ਤਸਮ੍ਪਯੋਗਾ, ਅਪ੍ਪਵਿਸਯਾਨਿ ਇਤਰਾਨਿ ਚਤੁਚਿਤ੍ਤਸਮ੍ਪਯੋਗਾ, ਯੇਭੁਯ੍ਯੇਨ ਚ ਆਲਯਰਾਮਤ੍ਤਾ ਪਜਾਯ ਪਾਕਟਂ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਂ, ਨ ਇਤਰਾਨਿ। ਕਾਮੁਪਾਦਾਨ ਵਾ ਕਾਮਾਨਂ ਸਮਧਿਗਮਤ੍ਥਂ ਕੋਤੂਹਲਮਙ੍ਗਲਾਦਿਬਹੁਲੋ ਹੋਤਿ, ਸਾਸ੍ਸ ਦਿਟ੍ਠੀਤਿ ਤਦਨਨ੍ਤਰਂ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਂ, ਤਂ ਪਭਿਜ੍ਜਮਾਨਂ ਸੀਲਬ੍ਬਤਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਵਸੇਨ ਦੁਵਿਧਂ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਮਿਂ ਦ੍ਵਯੇ ਗੋਕਿਰਿਯਂ ਕੁਕ੍ਕੁਰਕਿਰਿਯਂ ਵਾ ਦਿਸ੍ਵਾਪਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਤੋ ਓਲ੍ਹਾਰਿਕਨ੍ਤਿ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਂ ਪਠਮਂ ਦੇਸਿਤਂ। ਸੁਖੁਮਤ੍ਤਾ ਅਨ੍ਤੇ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਨ੍ਤਿ ਅਯਮੇਤੇਸਂ ਦੇਸਨਾਕ੍ਕਮੋ।

ਤਣ੍ਹਾ ਚ ਪੁਰਿਮਸ੍ਸੇਤ੍ਥ, ਏਕਧਾ ਹੋਤਿ ਪਚ੍ਚਯੋ।
ਸਤ੍ਤਧਾ ਅਟ੍ਠਧਾ ਵਾਪਿ, ਹੋਤਿ ਸੇਸਤ੍ਤਯਸ੍ਸ ਸਾ॥

ਏਤ੍ਥ ਚ ਏਵੰ ਦੇਸਿਤੇ ਉਪਾਦਾਨਚਤੁਕ੍ਕੇ ਪੁਰਿਮਸ੍ਸ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਸ੍ਸ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਵਸੇਨ ਏਕਧਾਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਣ੍ਹਾਭਿਨਨ੍ਦਿਤੇਸੁ ਵਿਸਯੇਸੁ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ। ਸੇਸਤ੍ਤਯਸ੍ਸ ਪਨ ਸਹਜਾਤਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਯਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਹੇਤੁਵਸੇਨ ਸਤ੍ਤਧਾ ਵਾ, ਉਪਨਿਸ੍ਸਯੇਨ ਸਹ ਅਟ੍ਠਧਾ ਵਾਪਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਯਦਾ ਚ ਸਾ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਵਸੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਦਾ ਅਸਹਜਾਤਾਵ ਹੋਤੀਤਿ।

ਅਯੰ ‘‘ਤਣ੍ਹਾਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪਾਦਾਨ’’ਨ੍ਤਿ ਪਦਸ੍ਮਿੰ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ।

ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾਭਵਪਦਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੬੪੬. ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵਪਦੇ –

ਅਤ੍ਥਤੋ ਧਮ੍ਮਤੋ ਚੇਵ, ਸਾਤ੍ਥਤੋ ਭੇਦਸਙ੍ਗਹਾ।
ਯੰ ਯਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਚੇਵ, ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ॥

ਤਤ੍ਥ ਭਵਤੀਤਿ ਭਵੋ। ਸੋ ਕਮ੍ਮਭਵੋ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ ਚਾਤਿ ਦੁਵਿਧੋ ਹੋਤਿ। ਯਥਾਹ – ‘‘ਭਵੋ ਦੁਵਿਧੇਨ ਅਤ੍ਥਿ ਕਮ੍ਮਭਵੋ, ਅਤ੍ਥਿ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ’’ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੨੩੪)। ਤਤ੍ਥ ਕਮ੍ਮਮੇਵ ਭਵੋ ਕਮ੍ਮਭਵੋ, ਤਥਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਯੇਵ ਭਵੋ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ। ਏਤ੍ਥ ਚ ਉਪਪਤ੍ਤਿ ਭਵਤੀਤਿ ਭਵੋ। ਕਮ੍ਮੰ ਪਨ ਯਥਾ ਸੁਖਕਾਰਣਤ੍ਤਾ ‘‘ਸੁਖੋ ਬੁਦ੍ਧਾਨੰ ਉਪ੍ਪਾਦੋ’’ਤਿ (ਧ॰ ਪ॰ ੧੯੪) ਵੁਤ੍ਤੋ, ਏਵੰ ਭਵਕਾਰਣਤ੍ਤਾ ਫਲਵੋਹਾਰੇਨ ਭਵੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ। ਏਵੰ ਤਾਵੇਤ੍ਥ **ਅਤ੍ਥਤੋ** ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੬੪੭. **ਧਮ੍ਮਤੋ** ਪਨ ਕਮ੍ਮਭਵੋ ਤਾਵ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਚੇਤਨਾ ਚੇਵ ਚੇਤਨਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਚ ਅਭਿਜ੍ਝਾਦਯੋ ਕਮ੍ਮਸਙ੍ਖਾਤਾ ਧਮ੍ਮਾ। ਯਥਾਹ – ‘‘ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਕਮ੍ਮਭਵੋ? ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਅਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਆਨੇਞ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ (ਵਿਭ॰ ੨੩੪) ਪਰਿਤ੍ਤਭੂਮਕੋ ਵਾ ਮਹਾਭੂਮਕੋ ਵਾ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਕਮ੍ਮਭਵੋ। ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਭਵਗਾਮਿਕਮ੍ਮੰ ਕਮ੍ਮਭਵੋ’’ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੨੩੪)। ਏਤ੍ਥ ਹਿ **ਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ**ਤਿ ਤੇਰਸ ਚੇਤਨਾ। **ਅਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ**ਤਿ ਦ੍ਵਾਦਸ। **ਆਨੇਞ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ**ਤਿ ਚਤਸ੍ਸੋ ਚੇਤਨਾ। ਏਵੰ **ਪਰਿਤ੍ਤਭੂਮਕੋ ਵਾ ਮਹਾਭੂਮਕੋ** ਵਾਤਿ ਏਤੇਨ ਤਾਸੰਯੇਵ ਚੇਤਨਾਨੰ ਮਨ੍ਦਬਹੁਵਿਪਾਕਤਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। **ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਭਵਗਾਮਿਕਮ੍ਮ**ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਨ ਚੇਤਨਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਅਭਿਜ੍ਝਾਦਯੋ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ ਪਨ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਕਮ੍ਮਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਖਨ੍ਧਾ, ਪਭੇਦਤੋ ਨਵਵਿਧੋ ਹੋਤਿ। ਯਥਾਹ – ‘‘ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ? ਕਾਮਭਵੋ ਰੂਪਭਵੋ ਅਰੂਪਭਵੋ ਸਞ੍ਞਾਭਵੋ ਅਸਞ੍ਞਾਭਵੋ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਭਵੋ, ਏਕਵੋਕਾਰਭਵੋ ਚਤੁਵੋਕਾਰਭਵੋ ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੋ, ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ’’ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੨੩੪)। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਸਙ੍ਖਾਤੋ ਭਵੋ ਕਾਮਭਵੋ। ਏਸ ਨਯੋ ਰੂਪਾਰੂਪਭਵੇਸੁ। ਸਞ੍ਞਾਵਤੰ ਭਵੋ, ਸਞ੍ਞਾ ਵਾ ਏਤ੍ਥ ਭਵੇ ਅਤ੍ਥੀਤਿ ਸਞ੍ਞਾਭਵੋ। ਵਿਪਰਿਯਾਯੇਨ ਅਸਞ੍ਞਾਭਵੋ। ਓਲ਼ਾਰਿਕਾਯ ਸਞ੍ਞਾਯ ਅਭਾਵਾ ਸੁਖੁਮਾਯ ਚ ਭਾਵਾ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾ, ਨਾਸਞ੍ਞਾ ਅਸ੍ਮਿੰ ਭਵੇਤਿ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਭਵੋ। ਏਕੇਨ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੇਨ ਵੋਕਿਣ੍ਣੋ ਭਵੋ ਏਕਵੋਕਾਰਭਵੋ। ਏਕੋ ਵਾ ਵੋਕਾਰੋ ਅਸ੍ਸ ਭਵਸ੍ਸਾਤਿ ਏਕਵੋਕਾਰਭਵੋ। ਏਸ ਨਯੋ ਚਤੁਵੋਕਾਰਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੇਸੁ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਭਵੋ ਪਞ੍ਚ ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ। ਤਥਾ ਰੂਪਭਵੋ। ਅਰੂਪਭਵੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ , ਸਞ੍ਞਾਭਵੋ ਪਞ੍ਚ। ਅਸਞ੍ਞਾਭਵੋ ਏਕੋ ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਭਵੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ। ਏਕਵੋਕਾਰਭਵਾਦਯੋ ਏਕਚਤੁਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਕ੍ਖਨ੍ਧੇਹੀਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਧਮ੍ਮਤੋਪਿ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੬੪੮. **ਸਾਤ੍ਥਤੋ**ਤਿ ਯਥਾ ਚ ਭਵਨਿਦ੍ਦੇਸੇ, ਤਥੇਵ ਕਾਮਂ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਦ੍ਦੇਸੇਪਿ ਪੁਵ੍ਵਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾਦਯੋਵ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਏਵਂ ਸਨ੍ਤੇਪਿ ਪੁਰਿਮੇ ਅਤੀਤਕਮ੍ਮਵਸੇਨ ਇਧ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤਾ, ਇਮੇ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਕਮ੍ਮਵਸੇਨ ਆਯਤਿਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤਾਤਿ ਪੁਨਵਚਨਂ ਸਾਤ੍ਥਕਮੇਵ, ਪੁਬ੍ਬੇ ਵਾ ''ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਪੁਵ੍ਵਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ? ਕੁਸਲਾ ਚੇਤਨਾ ਕਾਮਾਵਚਰਾ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੨੨੬) ਏਵਮਾਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਚੇਤਨਾਵ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਇਧ ਪਨ ''ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਭਵਗਾਮਿਕਮ੍ਮ''ਨ੍ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੨੩੪) ਵਚਨਤੋ ਚੇਤਨਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਪਿ। ਪੁਬ੍ਬੇ ਚ ਵਿਵ੍ਵਾਣਪਚ੍ਚਯਮੇਵ ਕਮ੍ਮਂ ''ਸਙ੍ਖਾਰਾ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਇਦਾਨਿ ਅਸਵ੍ਵਾਭਵਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕਮ੍ਪਿ। ਕਿਂ ਵਾ ਬਹੁਨਾ, ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ''ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪੁਵ੍ਵਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾਦਯੋਵ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। ''ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵੋ''ਤਿ ਇਧ ਪਨ ਉਪਪਤ੍ତਿਭਵਸ੍ਸਾਪਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾਬ੍ਯਾਕਤਾ ਧਮ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਤਸ੍ਮਾ ਸਬ੍ਬਥਾਪਿ ਸਾਤ੍ਥਕਮੇਵਿਦਂ ਪੁਨਵਚਨਨ੍ਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਸਾਤ੍ਥਤੋਪਿ ਵਿਵ੍ਵਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੬੪੯. **ਭੇਦਸਙ੍ਗਹਾ**ਤਿ ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵਸ੍ਸ ਭੇਦਤੋ ਚੇਵ ਸਙ੍ਗਹਤੋ ਚ। ਯਞ੍ਹਿ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਕਾਮਭਵਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੀਯਤਿ, ਸੋ ਕਮ੍ਮਭਵੋ। ਤਦਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ। ਏਸ ਨਯੋ ਰੂਪਾਰੂਪਭਵੇਸੁ। ਏਵਂ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਦ੍ਵੇ ਕਾਮਭਵਾ, ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਾ ਚ ਸਵ੍ਵਾਭਵਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵਾ, ਦ੍ਵੇ ਰੂਪਭਵਾ, ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਾ ਚ ਸਵ੍ਵਾਭਵਅਸਵ੍ਵਾਭਵਏਕਵੋਕਾਰਭਵਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵਾ, ਦ੍ਵੇ ਅਰੂਪਭਵਾ, ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਾ ਚ ਸਵ੍ਵਾਭਵਨੇਵਸਵ੍ਵਾਨਾਸਵ੍ਵਾਭਵਚਤੁਵੋਕਾਰਭਵਾਤਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਨ੍ਤੋਗਧੇਹਿ ਛ ਭਵਾ। ਯਥਾ ਚ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਨ੍ਤੋਗਧੇਹਿ ਛ ਭਵਾ। ਤਥਾ ਸੇਸੁਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾਪੀਤਿ ਏਵਂ ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ **ਭੇਦਤੋ** ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਨ੍ਤੋਗਧੇਹਿ ਚਤੁਵੀਸਤਿ ਭਵਾ।

ਸਙ੍ਗਹਤੋ ਪਨ ਕਮ੍ਮਭਵਂ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵਞ੍ਚ ਏਕਤੋ ਕਤ੍ਵਾ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਨ੍ਤੋਗਧੇਹਿ ਏਕੋ ਕਾਮਭਵੋ। ਤਥਾ ਰੂਪਾਰੂਪਭਵਾਤਿ ਤਯੋ ਭਵਾ। ਤਥਾ ਸੇਸੁਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਪੀਤਿ। ਏਵਂ ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਗਹਤੋ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਨ੍ਤੋਗਧੇਹਿ ਦ੍ਵਾਦਸ ਭਵਾ। ਅਪਿਚ ਅਵਿਸੇਸੇਨ ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਕਾਮਭਵੂਪਗਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਮ੍ਮਭਵੋ। ਤਦਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ। ਏਸ ਨਯੋ ਰੂਪਾਰੂਪਭਵੇਸੁ। ਏਵਂ ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਨ੍ਤੋਗਧੇਹਿ ਦ੍ਵੇ ਕਾਮਭਵਾ, ਦ੍ਵੇ ਰੂਪਭਵਾ, ਦ੍ਵੇ ਅਰੂਪਭਵਾਤਿ ਅਪਰੇਨ ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਸਙ੍ਗਹਤੋ ਛ ਭਵਾ। ਕਮ੍ਮਭਵਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵਭੇਦਂ ਵਾ ਅਨੁਪਗਮ੍ਮ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਨ੍ਤੋਗਧੇਹਿ ਕਾਮਭਵਾਦਿਵਸੇਨ ਤਯੋ ਭਵਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਕਾਮਭਵਾਦਿਭੇਦਮ੍ਪਿ ਅਨੁਪਗਮ੍ਮ ਕਮ੍ਮਭਵਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵਵਸੇਨ ਦ੍ਵੇ ਭਵਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਕਮ੍ਮੁਪਪਤ੍ਤਿਭੇਦਞ੍ਚਾਪਿ ਅਨੁਪਗਮ੍ਮ ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵੋਤਿ ਭਵਵਸੇਨ ਏਕੋਵ ਭਵੋ ਹੋਤੀਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਸ੍ਸ ਭਵਸ੍ਸ ਭੇਦਸਙ੍ਗਹਾਪਿ ਵਿਵ੍ਵਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

੬੫੦. **ਯਂ ਯਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਚੇ**ਵਾਤਿ ਯਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਉਪਾਦਾਨਂ ਯਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਤੋਪਿ ਵਿਵ੍ਵਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਕਿਂ ਪਨੇਤ੍ਥ ਕਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ? ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਯਸ੍ਸ ਕਸ੍ਸਚਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿਯੇਵ। ਉਮ੍ਮਤ੍ਤਕੋ ਵਿਯ ਹਿ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ। ਸੋ ਇਦਂ ਯੁਤ੍ਤਂ ਇਦਂ ਅਯੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਅਵਿਚਾਰੇਤ੍ਵਾ ਯਸ੍ਸ ਕਸ੍ਸਚਿ ਉਪਾਦਾਨਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਭਵਂ ਪਤ੍ਥੇਤ੍ਵਾ ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤਿਯੇਵ। ਤਸ੍ਮਾ ਯਦੇਕਚ੍ਚੇ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨੇਨ ਰੂਪਾਰੂਪਭਵਾ ਨ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ। ਸਬ੍ਬੇਨ ਪਨ ਸਬ੍ਬੋ ਹੋਤੀਤਿ ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ।

ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ – ਇਧੇਕਚ੍ਚੋ ਅਨੁਸ੍ਸਵਵਸੇਨ ਵਾ ਦਿਟ੍ਠਾਨੁਸਾਰੇਨ ਵਾ ''ਕਾਮਾ ਨਾਮੇਤੇ ਮਨੁਸ੍ਸਲੋਕੇ ਚੇਵ ਖਤ੍ਤਿਯਮਹਾਸਾਲਕੁਲਾਦੀਸੁ, ਛ ਕਾਮਾਵਚਰਦੇਵਲੋਕੇ ਚ ਸਮਿਦ੍ਧਾ''ਤਿ ਚਿਨ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਤੇਸਂ ਅਧਿਗਮਤ੍ਥਂ ਅਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਾਦੀਹਿ ਵਞ੍ਚਿਤੋ ''ਇਮਿਨਾ ਕਮ੍ਮੇਨ ਕਾਮਾ ਸਮ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਮਞ੍ਞਮਾਨੋ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਵਸੇਨ ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਦੀਨਿਪਿ ਕਰੋਤਿ, ਸੋ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਅਪਾਯੇ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ। ਸਨ੍ਦਿਟ੍ਠਿਕੇ ਵਾ ਪਨ ਕਾਮੇ ਪਤ੍ਥਯਮਾਨੋ ਪਟਿਲਦ੍ਧੇ ਚ ਗੋਪਯਮਾਨੋ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਵਸੇਨ ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਦੀਨਿ ਕਰੋਤਿ, ਸੋ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਅਪਾਯੇ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਸ੍ਸ ਉਪਪਤ੍ਤਿਹੇਤੁਭੂਤਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਮ੍ਮਭਵੋ। ਕਮ੍ਮਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ। ਸਵ੍ਵਾਭਵਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵਾ ਪਨ ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਾ ਏਵ।

ਅਪਰੋ ਪਨ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਾਦੀਹਿ ਉਪਬ੍ਰੂਹਿਤਞਾਣੋ ''ਇਮਿਨਾ ਕਮ੍ਮੇਨ ਕਾਮਾ ਸਮ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਮਞ੍ਞਮਾਨੋ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਵਸੇਨ ਕਾਯਸੁਚਰਿਤਾਦੀਨਿ ਕਰੋਤਿ। ਸੋ ਸੁਚਰਿਤਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਦੇਵੇਸੁ ਵਾ ਮਨੁਸ੍ਸੇਸੁ ਵਾ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਸ੍ਸ ਉਪਪਤ੍ਤਿਹੇਤੁਭੂਤੰ ਕਮ੍ਮੰ ਕਮ੍ਮਭਵੋ। ਕਮ੍ਮਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ। ਸਞ੍ਞਾਭਵਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵਾ ਪਨ ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਾ ਏਵ। ਇਤਿ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨੰ ਸਪ੍ਪਭੇਦਸ੍ਸ ਸਾਨ੍ਤੋਗਧਸ੍ਸ ਕਾਮਭਵਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ।

ਅਪਰੋ ''ਰੂਪਾਰੂਪਭਵੇਸੁ ਤਤੋ ਸਮਿਦ੍ਧਤਰਾ ਕਾਮਾ''ਤਿ ਸੁਤ੍ਵਾ ਪਰਿਕਪ੍ਪੇਤ੍ਵਾ ਵਾ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਵਸੇਨੇਵ ਰੂਪਾਰੂਪਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਬਲੇਨ ਰੂਪਾਰੂਪਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੇ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਸ੍ਸ ਉਪਪਤ੍ਤਿਹੇਤੁਭੂਤੰ ਕਮ੍ਮੰ ਕਮ੍ਮਭਵੋ। ਕਮ੍ਮਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ। ਸਞ੍ਞਾ-ਅਸਞ੍ਞਾ-ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾ-ਏਕ-ਚਤੁ-ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵਾ ਪਨ ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਾ ਏਵ। ਇਤਿ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨੰ ਸਪ੍ਪਭੇਦਾਨੰ ਸਾਨ੍ਤੋਗਧਾਨੰ ਰੂਪਾਰੂਪਭਵਾਨਮ੍ਪਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ।

ਅਪਰੋ ''ਅਯੰ ਅਤ੍ਤਾ ਨਾਮ ਕਾਮਾਵਚਰਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਭਵੇ ਵਾ ਰੂਪਾਰੂਪਭਵਾਨੰ ਵਾ ਅਞ੍ਞਤਰਸ੍ਮਿੰ ਉਚ੍ਛਿਨ੍ਨੇ ਸੁਉਚ੍ਛਿਨ੍ਨੋ ਹੋਤੀ''ਤਿ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿੰ ਉਪਾਦਾਯ ਤਦੁਪਗੰ ਕਮ੍ਮੰ ਕਰੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਤੰ ਕਮ੍ਮੰ ਕਮ੍ਮਭਵੋ। ਕਮ੍ਮਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ। ਸਞ੍ਞਾਭਵਾਦਯੋ ਪਨ ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਾ ਏਵ। ਇਤਿ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨੰ ਸਪ੍ਪਭੇਦਾਨੰ ਸਾਨ੍ਤੋਗਧਾਨੰ ਤਿਣ੍ਣਮ੍ਪਿ ਕਾਮਰੂਪਾਰੂਪਭਵਾਨੰ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ।

ਅਪਰੋ ''ਅਯੰ ਅਤ੍ਤਾ ਨਾਮ ਕਾਮਾਵਚਰਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਭਵੇ ਵਾ ਰੂਪਾਰੂਪਭਵਾਨੰ ਵਾ ਅਞ੍ਞਤਰਸ੍ਮਿੰ ਸੁਖੀ ਹੋਤਿ ਵਿਗਤਪਰਿਲ਼ਾਹੋ''ਤਿ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨੇਨ ਤਦੁਪਗੰ ਕਮ੍ਮੰ ਕਰੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਤੰ ਕਮ੍ਮੰ ਕਮ੍ਮਭਵੋ। ਤਦਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ। ਸਞ੍ਞਾਭਵਾਦਯੋ ਪਨ ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਾ ਏਵ। ਇਤਿ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨੰ ਸਪ੍ਪਭੇਦਾਨੰ ਸਾਨ੍ਤੋਗਧਾਨੰ ਤਿਣ੍ਣੰ ਭਵਾਨੰ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ।

ਅਪਰੋ ''ਇਦੰ ਸੀਲਬ੍ਬਤੰ ਨਾਮ ਕਾਮਾਵਚਰਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਭਵੇ ਵਾ ਰੂਪਾਰੂਪਭਵਾਨੰ ਵਾ ਅਞ੍ਞਤਰਸ੍ਮਿੰ ਪਰਿਪੂਰੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਸੁਖੰ ਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਤੀ''ਤਿ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਵਸੇਨ ਤਦੁਪਗੰ ਕਮ੍ਮੰ ਕਰੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਤੰ ਕਮ੍ਮੰ ਕਮ੍ਮਭਵੋ। ਤਦਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ। ਸਞ੍ਞਾਭਵਾਦਯੋ ਪਨ ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਾ ਏਵ। ਇਤਿ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨੰ ਸਪ੍ਪਭੇਦਾਨੰ ਸਾਨ੍ਤੋਗਧਾਨੰ ਤਿਣ੍ਣੰ ਭਵਾਨੰ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਯੰ ਯਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਤੋਪਿ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।

ਕਿੰ ਪਨੇਤ੍ਥ ਕਸ੍ਸ ਭਵਸ੍ਸ ਕਥੰ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ ਚੇ?

ਰੂਪਾਰੂਪਭਵਾਨੰ , ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੋ ਉਪਾਦਾਨੰ।
ਸਹਜਾਤਾਦੀਹਿਪਿ ਤੰ, ਕਾਮਭਵਸ੍ਸਾਤਿ ਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯੰ॥

ਰੂਪਾਰੂਪਭਵਾਨੰ ਹਿ, ਕਾਮਭਵਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਕਮ੍ਮਭਵੇ ਕੁਸਲਕਮ੍ਮਸ੍ਸੇਵ, ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵਸ੍ਸ ਚੇਤੰ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਮ੍ਪਿ ਉਪਾਦਾਨੰ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯਵਸੇਨ ਏਕਧਾਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਕਾਮਭਵੇ ਅਤ੍ਤਨਾ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਕੁਸਲਕਮ੍ਮਭਵਸ੍ਸ ਸਹਜਾਤਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਯਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਪ੍ਪਭੇਦੇਹਿ ਸਹਜਾਤਾਦੀਹਿ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਨ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨੇਵਾਤਿ।

ਅਯੰ ''ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵੋ''ਤਿ ਪਦਸ੍ਮਿੰ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ।

ਭਵਪਚ੍ਚਯਾਜਾਤਿਆਦਿਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ

੬੫੧. ਭਵਪਚ੍ਚਯਾ ਜਾਤੀਤਿਆਦੀਸੁ ਜਾਤਿਆਦੀਨਂ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਸਚ੍ਚਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **ਭਵੋ**ਤਿ ਪਨੇਤ੍ਥ ਕਮ੍ਮਭਵੋਵ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤੋ। ਸੋ ਹਿ ਜਾਤਿਯਾ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਨ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੋ। ਸੋ ਚ ਪਨ ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯਵਸੇਨ ਦ੍ਵੇਧਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਸਿਯਾ – ਕਥਂ ਪਨੇਤਂ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਂ ਭਵੋ ਜਾਤਿਯਾ ਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਚੇ? ਬਾਹਿਰਪਚ੍ਚਯਸਮਤ੍ਤੇਪਿ ਹੀਨਪਣੀਤਤਾਦਿਵਿਸੇਸਦਸ੍ਸਨਤੋ। ਬਾਹਿਰਾਨਂ ਹਿ ਜਨਕਜਨਨੀਸੁਕ੍ਕਸੋਣਿਤਾਹਾਰਾਦੀਨਂ ਪਚ੍ਚਯਾਨਂ ਸਮਤ੍ਤੇਪਿ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਯਮਕਾਨਮ੍ਪਿ ਸਤਂ ਹੀਨਪਣੀਤਤਾਦਿਵਿਸੇਸੋ ਦਿਸ੍ਸਤਿ। ਸੋ ਚ ਨ ਅਹੇਤੁਕੋ ਸਬ੍ਬਦਾ ਚ ਸਬ੍ਬੇਸਞ੍ਚ ਅਭਾਵਤੋ, ਨ ਕਮ੍ਮਭਵਤੋ ਅਞ੍ਞਹੇਤੁਕੋ ਤਦਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕਸਤ੍ਤਾਨਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਸਨ੍ਤਾਨੇ ਅਞ੍ਞਸ੍ਸ ਕਾਰਣਸ੍ਸ ਅਭਾਵਤੋਤਿ ਕਮ੍ਮਭਵਹੇਤੁਕੋਵ। ਕਮ੍ਮਂ ਹਿ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਹੀਨਪਣੀਤਤਾਦਿਵਿਸੇਸਸ੍ਸ ਹੇਤੁ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਕਮ੍ਮਂ ਸਤ੍ਤੇ ਵਿਭਜਤਿ ਯਦਿਦਂ ਹੀਨਪ੍ਪਣੀਤਤਾਯਾ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੮੯)। ਤਸ੍ਮਾ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਮੇਤਂ ''ਭਵੋ ਜਾਤਿਯਾ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ।

ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਅਸਤਿ ਜਾਤਿਯਾ ਜਰਾਮਰਣਂ ਨਾਮ, ਸੋਕਾਦਯੋ ਵਾ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਜਾਤਿਯਾ ਪਨ ਸਤਿ ਜਰਾਮਰਣਞ੍ਚੇਵ, ਜਰਾਮਰਣਸਙ੍ਖਾਤਦੁਕ੍ਖਧਮ੍ਮਫੁਟ੍ਠਸ੍ਸ ਚ ਬਾਲਜਨਸ੍ਸ ਜਰਾਮਰਣਾਭਿਸਮ੍ਬਨ੍ਧਾ ਵਾ ਤੇਨ ਤੇਨ ਦੁਕ੍ਖਧਮ੍ਮੇਨ ਫੁਟ੍ਠਸ੍ਸ ਅਨਭਿਸਮ੍ਬਨ੍ਧਾ ਵਾ ਸੋਕਾਦਯੋ ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਯਮ੍ਪਿ ਜਾਤਿ ਜਰਾਮਰਣਸ੍ਸ ਚੇਵ ਸੋਕਾਦੀਨਞ੍ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਸਾ ਪਨ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਕੋਟਿਯਾ ਏਕਧਾਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ।

ਅਯਂ ''ਭਵਪਚ੍ਚਯਾ ਜਾਤੀ''ਤਿਆਦੀਸੁ ਵਿਤ੍ਥਾਰਕਥਾ।

ਭਵਚਕ੍ਕਕਥਾ

੬੫੨. ਯਸ੍ਮਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਸੋਕਾਦਯੋ ਅਵਸਾਨੇ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤਸ੍ਮਾ ਯਾ ਸਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਏਵਮੇਤਸ੍ਸ ਭਵਚਕ੍ਕਸ੍ਸ ਆਦਿਮ੍ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਸਾ,

> ਸੋਕਾਦੀਹਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਸਿਦ੍ਧਾ ਭਵਚਕ੍ਕਮਵਿਦਿਤਾਦਿਮਿਦਂ।
> ਕਾਰਕਵੇਦਕਰਹਿਤਂ, ਦ੍ਵਾਦਸਵਿਧਸੁਞ੍ਞਤਾਸੁਞ੍ਞਂ॥

ਸਤਤਂ ਸਮਿਤਂ ਪਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਕਥਂ ਪਨੇਤ੍ਥ ਸੋਕਾਦੀਹਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਿਦ੍ਧਾ, ਕਥਮਿਦਂ ਭਵਚਕ੍ਕਂ ਅਵਿਦਿਤਾਦਿ, ਕਥਂ ਕਾਰਕਵੇਦਕਰਹਿਤਂ, ਕਥਂ ਦ੍ਵਾਦਸਵਿਧਸੁਞ੍ਞਤਾਸੁਞ੍ਞਨ੍ਤਿ ਚੇ? ਏਤ੍ਥ ਹਿ ਸੋਕਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਅਵਿਯੋਗਿਨੋ, ਪਰਿਦੇਵੋ ਚ ਨਾਮ ਮੂਲ੍ਹਸ੍ਸਾਤਿ ਤੇਸੁ ਤਾਵ ਸਿਦ੍ਧੇਸੁ ਸਿਦ੍ਧਾ ਹੋਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾ। ਅਪਿਚ ''ਆਸਵਸਮੁਦਯਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਮੁਦਯੋ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੦੩) ਵੁਤ੍ਤਂ। ਆਸਵਸਮੁਦਯਾ ਚੇਤੇ ਸੋਕਾਦਯੋ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਕਥਂ? ਵਤ੍ਥੁਕਾਮਵਿਯੋਗੇ ਤਾਵ ਸੋਕੋ ਕਾਮਾਸਵਸਮੁਦਯਾ ਹੋਤਿ। ਯਥਾਹ –

> ''ਤਸ੍ਸ ਚੇ ਕਾਮਯਾਨਸ੍ਸ, ਛਨ੍ਦਜਾਤਸ੍ਸ ਜਨ੍ਤੁਨੋ।
> ਤੇ ਕਾਮਾ ਪਰਿਹਾਯਨ੍ਤਿ, ਸਲ੍ਲਵਿਦ੍ਧੋਵ ਰੁਪ੍ਪਤੀ''ਤਿ॥ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੭੭੩)।

ਯਥਾ ਚਾਹ – ''ਕਾਮਤੋ ਜਾਯਤਿ ਸੋਕੋ''ਤਿ। (ਧ॰ ਪ॰ ੨੧੫)।

ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਚੇਤੇ ਦਿਟ੍ਠਾਸਵਸਮੁਦਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਯਥਾਹ –

‘‘ਤਸ੍ਸ ‘ਅਹਂ ਰੂਪਂ ਮਮ ਰੂਪ’ਨ੍ਤਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਟ੍ਠਾਯਿਨੋ ਰੂਪਵਿਪਰਿਣਾਮਞ੍ਞਥਾਭਾਵਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਾਯਾਸਾ’’ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੩.੧)।

ਯਥਾ ਚ ਦਿਟ੍ਠਾਸਵਸਮੁਦਯਾ, ਏਵਂ ਭਵਾਸਵਸਮੁਦਯਾਪਿ। ਯਥਾਹ –

‘‘ਯੇਪਿ ਤੇ ਦੇਵਾ ਦੀਘਾਯੁਕਾ ਵਣ੍ਣਵਨ੍ਤੋ ਸੁਖਬਹੁਲਾ ਉਚ੍ਚੇਸੁ ਵਿਮਾਨੇਸੁ ਚਿਰਟ੍ਠਿਤਿਕਾ, ਤੇਪਿ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਂ ਸੁਤ੍ਵਾ ਭਯਂ ਸਨ੍ਤਾਸਂ ਸਂਵੇਗਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ’’ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੩.੭੮)। ਪਞ੍ਚ ਪੁਬ੍ਬਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਿ ਦਿਸ੍ਵਾ ਮਰਣਭਯੇਨ ਸਨ੍ਤਜ੍ਜਿਤਾਨਂ ਦੇਵਾਨਂ ਵਿਯ।

ਯਥਾ ਚ ਭਵਾਸਵਸਮੁਦਯਾ, ਏਵਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵਸਮੁਦਯਾਪਿ। ਯਥਾਹ –

‘‘ਸ ਖੋ ਸੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬਾਲੋ ਤਿਵਿਧਂ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਦੁਕ੍ਖਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ ਪਟਿਸਂਵੇਦੇਤੀ’’ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੪੬)।

ਇਤਿ ਯਸ੍ਮਾ ਆਸਵਸਮੁਦਯਾ ਏਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਏਤੇ ਸਿਜ੍ਝਮਾਨਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਹੇਤੁਭੂਤੇ ਆਸਵੇ ਸਾਧੇਨ੍ਤਿ। ਆਸਵੇਸੁ ਚ ਸਿਦ੍ਧੇਸੁ ਪਚ੍ਚਯਭਾਵੇ ਭਾਵਤੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਿ ਸਿਦ੍ਧਾਵ ਹੋਤੀਤਿ। ਏਵਂ ਤਾਵੇਤ੍ਥ **ਸੋਕਾਦੀਹਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਿਦ੍ਧਾ** ਹੋਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਏਵਂ ਪਚ੍ਚਯਭਾਵੇ ਭਾਵਤੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਸਿਦ੍ਧਾਯ ਪੁਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਹੇਤੁਫਲਪਰਮ੍ਪਰਾਯ ਪਰਿਯੋਸਾਨਂ ਨਤ੍ਥਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਹੇਤੁਫਲਸਮ੍ਬਨ੍ਧਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਂ ਦ੍ਵਾਦਸਙ੍ਗਂ **ਭਵਚਕ੍ਕਂ ਅਵਿਦਿਤਾਦੀ**ਤਿ ਸਿਦ੍ਧਂ ਹੋਤਿ।

ਏਵਂ ਸਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਇਦਂ ਆਦਿਮਤ੍ਤਕਥਨਂ ਵਿਰੁਜ੍ਝਤੀਤਿ ਚੇ। ਨਯਿਦਂ ਆਦਿਮਤ੍ਤਕਥਨਂ। ਪਧਾਨਧਮ੍ਮਕਥਨਂ ਪਨੇਤਂ। ਤਿਣ੍ਣਨ੍ਨਂ ਹਿ ਵਟ੍ਟਾਨਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਪਧਾਨਾ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਹਿ ਅਵਸੇਸਕਿਲੇਸਵਟ੍ਟਞ੍ਚ ਕਮ੍ਮਾਦੀਨਿ ਚ ਬਾਲਂ ਪਲਿਬੋਧੇਨ੍ਤਿ। ਸਪ੍ਪਸਿਰਗ੍ਗਹਣੇਨ ਸੇਸਸਪ੍ਪਸਰੀਰਂ ਵਿਯ ਬਾਹਂ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਮੁਚ੍ਛੇਦੇ ਪਨ ਕਤੇ ਤੇਹਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ ਹੋਤਿ । ਸਪ੍ਪਸਿਰਚ੍ਛੇਦੇ ਕਤੇ ਪਲਿਬੋਧਿਤਬਾਹਾਵਿਮੋਕ੍ਖੋ ਵਿਯ। ਯਥਾਹ – ‘‘ਅਵਿਜ੍ਜਾਯਤ੍ਵੇਵ ਅਸੇਸਵਿਰਾਗਨਿਰੋਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਰੋਧੋ’’ਤਿਆਦਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੧; ਮਹਾਵ॰ ੧)। ਇਤਿ ਯਂ ਗਣ੍ਹਤੋ ਬਨ੍ਧੋ, ਮੁਚ੍ਚਤੋ ਚ ਮੋਕ੍ਖੋ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਪਧਾਨਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਕਥਨਮਿਦਂ, ਨ ਆਦਿਮਤ੍ਤਕਥਨਨ੍ਤਿ। ਏਵਮਿਦਂ **ਭਵਚਕ੍ਕਂ ਅਵਿਦਿਤਾਦੀ**ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਤਯਿਦਂ ਯਸ੍ਮਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦੀਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਦੀਨਂ ਪਵਤ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਤੋ ਅਞ੍ਞੇਨ ‘‘ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਮਹਾਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਸੇਟ੍ਠੋ ਸਜਿਤਾ’’ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੨) ਏਵਂ ਪਰਿਕਪ੍ਪਿਤੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਦਿਨਾ ਵਾ ਸਂਸਾਰਸ੍ਸ ਕਾਰਕੇਨ, ‘‘ਸੋ ਖੋ ਪਨ ਮੇ ਅਯਂ ਅਤ੍ਤਾ ਵਦੋ ਵੇਦੇਯ੍ਯੋ’’ਤਿ ਏਵਂ ਪਰਿਕਪ੍ਪਿਤੇਨ ਅਤ੍ਤਨਾ ਵਾ ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਾਨਂ ਵੇਦਕੇਨ ਰਹਿਤਂ। ਇਤਿ **ਕਾਰਕਵੇਦਕਰਹਿਤ**ਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਯਸ੍ਮਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਉਦਯਬ੍ਬਯਧਮ੍ਮਕਤ੍ਤਾ ਧੁਵਭਾਵੇਨ, ਸਂਕਿਲਿਟ੍ਠਤ੍ਤਾ ਸਂਕਿਲੇਸਿਕਤ੍ਤਾ ਚ ਸੁਭਭਾਵੇਨ, ਉਦਯਬ੍ਬਯਪਟਿਪੀਲਿਤਤ੍ਤਾ ਸੁਖਭਾਵੇਨ, ਪਚ੍ਚਯਾਯਤ੍ਤਵੁਤ੍ਤਿਤ੍ਤਾ ਵਸਵਤ੍ਤਨਭੂਤੇਨ ਅਤ੍ਤਭਾਵੇਨ ਚ ਸੁਞ੍ਞਾ। ਤਥਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਦੀਨਿਪਿ ਅਙ੍ਗਾਨਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਵਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਨ ਅਤ੍ਤਾ, ਨ ਅਤ੍ਤਨੋ, ਨ ਅਤ੍ਤਨਿ, ਨ ਅਤ੍ਤਵਤੀ। ਤਥਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਦੀਨਿਪਿ ਅਙ੍ਗਾਨਿ। ਤਸ੍ਮਾ **ਦ੍ਵਾਦਸਵਿਧਸੁਞ੍ਞਤਾਸੁਞ੍ਞ**ਮੇਤਂ ਭਵਚਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੬੫੩. ਏਵਞ੍ਚ ਵਿਦਿਤ੍ਵਾ ਪੁਨ,

> ਤਸ੍ਸਾਵਿਜ੍ਜਾਤਣ੍ਹਾ, ਮੂਲਮਤੀਤਾਦਯੋ ਤਯੋ ਕਾਲਾ।
> ਦ੍ਵੇ ਅਟ੍ਠ ਦ੍ਵੇ ਏਵ ਚ, ਸਰੂਪਤੋ ਤੇਸੁ ਅਙ੍ਗਾਨਿ॥

ਤਸ੍ਸ ਖੋ ਪਨੇਤਸ੍ਸ ਭਵਚਕ੍ਕਸ੍ਸ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਤਣ੍ਹਾ ਚਾਤਿ ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ **ਮੂਲ**ਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਦੇਤਂ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਹਰਣਤੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਮੂਲਂ ਵੇਦਨਾਵਸਾਨਂ, ਅਪਰਨ੍ਤਸਨ੍ਤਾਨਤੋ ਤਣ੍ਹਾਮੂਲਂ ਜਰਾਮਰਣਾਵਸਾਨਨ੍ਤਿ ਦੁਵਿਧਂ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਪੁਰਿਮਂ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਪਚ੍ਛਿਮਂ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਵਸੇਨ। ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾਨਂ ਹਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾਨਞ੍ਚ ਤਣ੍ਹਾ ਸਂਸਾਰਨਾਯਿਕਾ। ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਸਮੁਗ੍ਘਾਤਾਯ ਵਾ ਪਠਮਂ, ਫਲੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਹੇਤੂਨਂ ਅਨੁਪਚ੍ਛੇਦਪ੍ਪਕਾਸਨਤੋ, ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿਸਮੁਗ੍ਘਾਤਾਯ ਦੁਤਿਯਂ, ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਜਰਾਮਰਣਪ੍ਪਕਾਸਨਤੋ। ਗਬ੍ਭਸੇਯਜਕਵਸੇਨ ਵਾ ਪੁਰਿਮਂ, ਅਨੁਪੁਬ੍ਬਪਵਤ੍ਤਿਦੀਪਨਤੋ, ਓਪਪਾਤਿਕਵਸੇਨ ਪਚ੍ਛਿਮਂ, ਸਹੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਦੀਪਨਤੋ।

ਅਤੀਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਾਗਤਾ ਚਸ੍ਸ **ਤਯੋ ਕਾਲਾ**। ਤੇਸੁ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਸਰੂਪਤੋ ਆਗਤਵਸੇਨ ''ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਚਾ''ਤਿ **ਦ੍ਵੇ** ਅਙ੍ਗਾਨਿ ਅਤੀਤਕਾਲਾਨਿ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨਿ ਭਵਾਵਸਾਨਾਨਿ **ਅਟ੍ਠ** ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਕਾਲਾਨਿ। ਜਾਤਿ ਚੇਵ ਜਰਾਮਰਣਞ੍ਚ **ਦ੍ਵੇ** ਅਨਾਗਤਕਾਲਾਨੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ।

੬੫੪. ਪੁਨ ,

> ''ਹੇਤੁਫਲਹੇਤੁਪੁਬ੍ਬਕ-ਤਿਸਨ੍ਧਿਚਤੁਭੇਦਸਙ੍ਗਹਞ੍ਚੇਤਂ।
> ਵੀਸਤਿ ਆਕਾਰਾਰਂ, ਤਿਵਟ੍ਟਮਨਵਟ੍ਠਿਤਂ ਭਮਤਿ''॥

ਇਤਿਪਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਞ੍ਚ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਚ ਅਨ੍ਤਰਾ ਏਕੋ ਹੇਤੁਫਲਸਨ੍ਧਿ ਨਾਮ। ਵੇਦਨਾਯ ਚ ਤਣ੍ਹਾਯ ਚ ਅਨ੍ਤਰਾ ਏਕੋ ਫਲਹੇਤੁਸਨ੍ਧਿ ਨਾਮ। ਭਵਸ੍ਸ ਚ ਜਾਤਿਯਾ ਚ ਅਨ੍ਤਰਾ ਏਕੋ ਹੇਤੁਫਲਸਨ੍ਧੀਤਿ ਏਵਮਿਦਂ **ਹੇਤੁਫਲਹੇਤੁਪੁਬ੍ਬਕਤਿਸਨ੍ਧੀ**ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਸਨ੍ਧੀਨਂ ਆਦਿਪਰਿਯੋਸਾਨਵਵਤ੍ਥਿਤਾ ਪਨਸ੍ਸ **ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਙ੍ਗਹਾ** ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸੇਯਜਥਿਦਂ – ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਙ੍ਖਾਰਾ ਏਕੋ ਸਙ੍ਗਹੋ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਨਾਮਰੂਪਸਲ਼ਾਯਤਨਫਸ੍ਸਵੇਦਨਾ ਦੁਤਿਯੋ। ਤਣ੍ਹੁਪਾਦਾਨਭਵਾ ਤਤਿਯੋ। ਜਾਤਿਜਰਾਮਰਣਂ ਚਤੁਤ੍ਥੋਤਿ। ਏਵਮਿਦਂ ਚਤੁਭੇਦਸਙ੍ਗਹਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

> ਅਤੀਤੇ ਹੇਤਵੋ ਪਞ੍ਚ, ਇਦਾਨਿ ਫਲਪਞ੍ਚਕਂ।
> ਇਦਾਨਿ ਹੇਤਵੋ ਪਞ੍ਚ, ਆਯਤਿਂ ਫਲਪਞ੍ਚਕਨ੍ਤਿ॥

ਏਤੇਹਿ ਪਨ ਵੀਸਤਿਯਾ ਆਕਾਰਸਙ੍ਖਾਤੇਹਿ ਅਰੇਹਿ **ਵੀਸਤਿਆਕਾਰਾਰ**ਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਤਤ੍ਥ **ਅਤੀਤੇ ਹੇਤਵੋ ਪਞ੍ਚਾ**ਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਚਾਤਿ ਇਮੇ ਤਾਵ ਦ੍ਵੇ ਵੁਤ੍ਤਾ ਏਵ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਅਵਿਦ੍ਵਾ ਪਰਿਤਸ੍ਸਤਿ, ਪਰਿਤਸ੍ਸਿਤੋ ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਤਸ੍ਸੁਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਤਣ੍ਹੁਪਾਦਾਨਭਵਾਪਿ ਗਹਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤੇਨਾਹ ''ਪੁਰਿਮਕਮ੍ਮਭਵਸ੍ਮਿਂ ਮੋਹੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਆਯੂਹਨਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਤਣ੍ਹਾ, ਉਪਗਮਨਂ ਉਪਾਦਾਨਂ, ਚੇਤਨਾ ਭਵੋਤਿ ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਪੁਰਿਮਕਮ੍ਮਭਵਸ੍ਮਿਂ ਇਧ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਪਚ੍ਚਯਾ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੪੭)।

ਤਤ੍ਥ **ਪੁਰਿਮਕਮ੍ਮਭਵਸ੍ਮਿ**ਨ੍ਤਿ ਪੁਰਿਮੇ ਕਮ੍ਮਭਵੇ, ਅਤੀਤਜਾਤਿਯਂ ਕਮ੍ਮਭਵੇ ਕਰਿਯਮਾਨੇਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਮੋਹੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ**ਤਿ ਯੋ ਤਦਾ ਦੁਕ੍ਖਾਦੀਸੁ ਮੋਹੋ, ਯੇਨ ਮੂਲ੍ਹੋ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤਿ, ਸਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ। **ਆਯੂਹਨਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ**ਤਿ ਤਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤੋ ਯਾ ਪੁਰਿਮਚੇਤਨਾਯੋ, ਯਥਾ ''ਦਾਨਂ ਦਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਮਾਸਮ੍ਪਿ ਸਂਵਚ੍ਛਰਮ੍ਪਿ ਦਾਨੁਪਕਰਣਾਨਿ ਸਜ੍ਜੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਪੁਰਿਮਚੇਤਨਾਯੋ। ਪਟਿਗ੍ਗਾਹਕਾਨਂ ਪਨ ਹਤ੍ਥੇ ਦਕ੍ਖਿਣਂ ਪਤਿਟ੍ਠਾਪਯਤੋ ਚੇਤਨਾ ਭਵੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਏਕਾਵਜ੍ਜਨੇਸੁ ਵਾ ਛਸੁ ਜਵਨੇਸੁ ਚੇਤਨਾ ਆਯੂਹਨਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਨਾਮ । ਸਤ੍ਤਮੇ ਭਵੋ। ਯਾ ਕਾਚਿ ਵਾ ਪਨ ਚੇਤਨਾ ਭਵੋ। ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਆਯੂਹਨਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਨਾਮ। **ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਤਣ੍ਹਾ**ਤਿ ਯਾ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਨ੍ਤਸ੍ਸ ਫਲੇ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵੇ ਨਿਕਾਮਨਾ ਪਤ੍ਥਨਾ, ਸਾ ਤਣ੍ਹਾ ਨਾਮ। **ਉਪਗਮਨਂ ਉਪਾਦਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਯਂ ਕਮ੍ਮਭਵਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਭੂਤਂ ''ਇਦਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਸੁਕਸ੍ਮਿਂ ਨਾਮ ਠਾਨੇ ਕਾਮੇ ਸੇਵਿਸ੍ਸਾਮਿ ਉਚ੍ਛਿਜ੍ਜਿਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਪਵਤ੍ਤਂ ਉਪਗਮਨਂ ਗਹਣਂ ਪਰਾਮਸਨਂ, ਇਦਂ ਉਪਾਦਾਨਂ ਨਾਮ। **ਚੇਤਨਾ ਭਵੋ**ਤਿ ਆਯੂਹਨਾਵਸਾਨੇ ਵੁਤ੍ਤਾ ਚੇਤਨਾ ਭਵੋਤਿ ਏਵਮਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਇਦਾਨਿ ਫਲਪਞ੍ਚਕਨ੍ਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦਿਵੇਦਨਾਵਸਾਨਂ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਆਗਤਮੇਵ। ਯਥਾਹ – ''ਇਧ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਓਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਨਾਮਰੂਪਂ, ਪਸਾਦੋ ਆਯਤਨਂ, ਫੁਟ੍ਠੋ ਫਸ੍ਸੋ, ਵੇਦਯਿਤਂ ਵੇਦਨਾ, ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਇਧੂਪਪਤ੍ਤਿਭਵਸ੍ਮਿਂ ਪੁਰੇਕਤਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਾ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ੧.੪੭)। ਤਤ੍ਥ **ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣ**ਨ੍ਤਿ ਯਂ ਭਵਨ੍ਤਰਪਟਿਸਨ੍ਧਾਨਵਸੇਨ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਤ੍ਤਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ। **ਓਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਨਾਮਰੂਪ**ਨ੍ਤਿ ਯਾ ਗਬ੍ਭੇ ਰੂਪਾਰੂਪਧਮ੍ਮਾਨਂ ਓਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਪਵਿਸਨਂ ਵਿਯ, ਇਦਂ ਨਾਮਰੂਪਂ। **ਪਸਾਦੋ ਆਯਤਨ**ਨ੍ਤਿ ਇਦਂ ਚਕ੍ਖਾਦਿਪਞ੍ਚਾਯਤਨਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਫੁਟ੍ਠੋ ਫਸ੍ਸੋ**ਤਿ ਯੋ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਫੁਟ੍ਠੋ ਫੁਸਨ੍ਤੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੋ, ਅਯਂ ਫਸ੍ਸੋ। **ਵੇਦਯਿਤਂ ਵੇਦਨਾ**ਤਿ ਯਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨ ਵਾ ਸਲ਼ਾਯਤਨਪਚ੍ਚਯੇਨ ਵਾ ਫਸ੍ਸੇਨ ਸਹ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਵਿਪਾਕਵੇਦਯਿਤਂ, ਸਾ ਵੇਦਨਾਤਿ ਏਵਮਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਇਦਾਨਿ ਹੇਤਵੋ ਪਞ੍ਚਾਤਿ ਤਣ੍ਹਾਦਯੋ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਆਗਤਾ ਤਣ੍ਹੁਪਾਦਾਨਭਵਾ। ਭਵੇ ਪਨ ਗਹਿਤੇ ਤਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਾ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਵਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਗਹਿਤਾਵ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਣ੍ਹੁਪਾਦਾਨਗ੍ਗਹਣੇਨ ਚ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ, ਯਾਯ ਵਾ ਮੂਲ੍ਹੋ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤਿ, ਸਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਗਹਿਤਾਵ ਹੋਤੀਤਿ। ਏਵਂ ਪਞ੍ਚ। ਤੇਨਾਹ ''ਇਧ ਪਰਿਪਕ੍ਕਤ੍ਤਾ ਆਯਤਨਾਨਂ ਮੋਹੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਆਯੂਹਨਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਤਣ੍ਹਾ, ਉਪਗਮਨਂ ਉਪਾਦਾਨਂ, ਚੇਤਨਾ ਭਵੋਤਿ ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਇਧ ਕਮ੍ਮਭਵਸ੍ਮਿਂ ਆਯਤਿਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਪਚ੍ਚਯਾ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੪੭)। ਤਤ੍ਥ **ਇਧ ਪਰਿਪਕ੍ਕਤ੍ਤਾ ਆਯਤਨਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਪਰਿਪਕ੍ਕਾਯਤਨਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਕਰਣਕਾਲੇ ਸਮ੍ਮੋਹੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋ। ਸੇਸਂ ਉਤ੍ਤਾਨਤ੍ਥਮੇਵ।

ਆਯਤਿਂ ਫਲਪਞ੍ਚਕਨ੍ਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਨਿ ਪਞ੍ਚ। ਤਾਨਿ ਜਾਤਿਗ੍ਗਹਣੇਨ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ। ਜਰਾਮਰਣਂ ਪਨ ਤੇਸਂਯੇਵ ਜਰਾਮਰਣਂ। ਤੇਨਾਹ – ''ਆਯਤਿਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ , ਓਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਨਾਮਰੂਪਂ, ਪਸਾਦੋ ਆਯਤਨਂ, ਫੁਟ੍ਠੋ ਫਸ੍ਸੋ, ਵੇਦਯਿਤਂ ਵੇਦਨਾ, ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਆਯਤਿਂ ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵਸ੍ਮਿਂ ਇਧ ਕਤਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਾ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੪੭)। ਏਵਮਿਦਂ ਵੀਸਤਿ ਆਕਾਰਾਰਂ ਹੋਤਿ।

ਤਿਵਟ੍ਟਮਨਵਟ੍ਠਿਤਂ ਭਮਤੀਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਨ ਸਙ੍ਖਾਰਭਵਾ ਕਮ੍ਮਵਟ੍ਟਂ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਤਣ੍ਹੁਪਾਦਾਨਾਨਿ ਕਿਲੇਸਵਟ੍ਟਂ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਨਾਮਰੂਪਸਲ਼ਾਯਤਨਫਸ੍ਸਵੇਦਨਾ ਵਿਪਾਕਵਟ੍ਟਨ੍ਤਿ ਇਮੇਹਿ ਤੀਹਿ ਵਟ੍ਟੇਹਿ ਤਿਵਟ੍ਟਮਿਦਂ ਭਵਚਕ੍ਕਂ ਯਾਵ ਕਿਲੇਸਵਟ੍ਟਂ ਨ ਉਪਚ੍ਛਿਜ੍ਜਤਿ, ਤਾਵ ਅਨੁਪਚ੍ਛਿਨ੍ਨਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤਾ ਅਨਵਟ੍ਠਿਤਂ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਤੋ ਭਮਤਿਯੇਵਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੬੫੫. ਤਯਿਦਮੇਵਂ ਭਮਮਾਨਂ,

> ਸਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਤੋ ਕਿਚ੍ਚਾ, ਵਾਰਣਾ ਉਪਮਾਹਿ ਚ।
> ਗਮ੍ਭੀਰਨਯਭੇਦਾ ਚ, ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬਂ ਯਥਾਰਹਂ॥

ਤਤ੍ਥ ਯਸ੍ਮਾ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਂ ਕਮ੍ਮਂ ਅਵਿਸੇਸੇਨ ਸਮੁਦਯਸਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਸਚ੍ਚਵਿਭਙ੍ਗੇ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਦੁਤਿਯਸਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਂ ਦੁਤਿਯਸਚ੍ਚਂ। ਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਦੁਤਿਯਸਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਂ ਪਠਮਸਚ੍ਚਂ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦੀਹਿ ਨਾਮਰੂਪਾਦੀਨਿ ਵਿਪਾਕਵੇਦਨਾਪਰਿਯੋਸਾਨਾਨਿ ਪਠਮਸਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਂ ਪਠਮਸਚ੍ਚਂ। ਵੇਦਨਾਯ ਤਣ੍ਹਾ ਪਠਮਸਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਂ ਦੁਤਿਯਸਚ੍ਚਂ। ਤਣ੍ਹਾਯ ਉਪਾਦਾਨਂ ਦੁਤਿਯਸਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਂ ਦੁਤਿਯਸਚ੍ਚਂ। ਉਪਾਦਾਨਤੋ ਭਵੋ ਦੁਤਿਯਸਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਂ ਪਠਮਦੁਤਿਯਸਚ੍ਚਦ੍ਵਯਂ। ਭਵਤੋ ਜਾਤਿ ਦੁਤਿਯਸਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਂ ਪਠਮਸਚ੍ਚਂ। ਜਾਤਿਯਾ ਜਰਾਮਰਣਂ ਪਠਮਸਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਂ ਪਠਮਸਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਤਾਵਿਦਂ **ਸਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਤੋ** ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬਂ ਯਥਾਰਹਂ।

੬੫੬. ਯਸ੍ਮਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਵਤ੍ਥੂਸੁ ਚ ਸਤ੍ਤੇ ਸਮ੍ਮੋਹੇਤਿ, ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਹੋਤਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਾਤੁਭਾਵਾਯ। ਤਥਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਸਙ੍ਖਤਞ੍ਚ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰੋਨ੍ਤਿ, ਪਚ੍ਚਯਾ ਚ ਹੋਨ੍ਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਮ੍ਪਿ ਵਤ੍ਥੁਞ੍ਚ ਪਟਿਵਿਜਾਨਾਤਿ, ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਹੋਤਿ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ। ਨਾਮਰੂਪਮ੍ਪਿ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਞ੍ਚ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭੇਤਿ, ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਹੋਤਿ ਸਲ਼ਾਯਤਨਸ੍ਸ। ਸਲ਼ਾਯਤਨਮ੍ਪਿ ਸਵਿਸਯੇ ਚ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਹੋਤਿ ਫਸ੍ਸਸ੍ਸ। ਫਸ੍ਸੋਪਿ ਆਰਮ੍ਮਣਞ੍ਚ ਫੁਸਤਿ, ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਹੋਤਿ ਵੇਦਨਾਯ। ਵੇਦਨਾਪਿ ਆਰਮ੍ਮਣਰਸਞ੍ਚ ਅਨੁਭਵਤਿ, ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਹੋਤਿ ਤਣ੍ਹਾਯ। ਤਣ੍ਹਾਪਿ ਰਜ੍ਜਨੀਯੇ ਚ ਧਮ੍ਮੇ ਰਜ੍ਜਤਿ, ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਹੋਤਿ ਉਪਾਦਾਨਸ੍ਸ। ਉਪਾਦਾਨਮ੍ਪਿ ਉਪਾਦਾਨਿਯੇ ਚ ਧਮ੍ਮੇ ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਹੋਤਿ ਭਵਸ੍ਸ। ਭਵੋਪਿ ਨਾਨਾਗਤੀਸੁ ਚ ਵਿਕ੍ਖਿਪਤਿ, ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਹੋਤਿ ਜਾਤਿਯਾ। ਜਾਤਿਪਿ ਖਨ੍ਧੇ ਚ ਜਨੇਤਿ ਤੇਸਂ ਅਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਭਾਵੇਨ ਪਵਤ੍ਤਤ੍ਤਾ, ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਹੋਤਿ ਜਰਾਮਰਣਸ੍ਸ। ਜਰਾਮਰਣਮ੍ਪਿ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਪਾਕਭੇਦਭਾਵਞ੍ਚ ਅਧਿਤਿਟ੍ਠਤਿ, ਪਚ੍ਚਯੋ ਚ ਹੋਤਿ ਭਵਨ੍ਤਰਪਾਤੁਭਾਵਾਯ ਸੋਕਾਦੀਨਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਤ੍ਤਾ। ਤਸ੍ਮਾ ਸਬ੍ਬਪਦੇਸੁ ਦ੍ਵੇਧਾ ਪਵਤ੍ਤਿ**ਕਿਚ੍ਚਤੋ**ਪਿ ਇਦਂ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬਂ ਯਥਾਰਹਂ।

੬੫੭. ਯਸ੍ਮਾ ਚੇਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਇਦਂ ਕਾਰਕਦਸ੍ਸਨਨਿਵਾਰਣਂ। ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਤਸਙ੍ਕਨ੍ਤਿਦਸ੍ਸਨਨਿਵਾਰਣਂ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪਨ੍ਤਿ ‘‘ਅਤ੍ਤਾ’’ਤਿਪਰਿਕਪ੍ਪਿਤਵਤ੍ਥੁਭੇਦਦਸ੍ਸਨਤੋ ਘਨਸਞ੍ਞਾਨਿਵਾਰਣਂ। ਨਾਮਰੂਪਪਚ੍ਚਯਾ ਸਲ਼ਾਯਤਨਨ੍ਤਿਆਦਿ ਅਤ੍ਤਾ ਪਸ੍ਸਤਿ…ਪੇ॰… ਵਿਜਾਨਾਤਿ, ਫੁਸਤਿ, ਵੇਦਯਤਿ, ਤਣ੍ਹਿਯਤਿ, ਉਪਾਦਿਯਤਿ, ਭਵਤਿ, ਜਾਯਤਿ, ਜੀਯਤਿ, ਮੀਯਤੀਤਿਏਵਮਾਦਿਦਸ੍ਸਨਨਿਵਾਰਣਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਮਿਚ੍ਛਾਦਸ੍ਸਨ**ਨਿਵਾਰਣਤੋ**ਪੇਤਂ ਭਵਚਕ੍ਕਂ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬਂ ਯਥਾਰਹਂ।

੬੫੮. ਯਸ੍ਮਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਸਲਕ੍ਖਣਸਾਮਞ੍ਞਲਕ੍ਖਣਵਸੇਨ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਦਸ੍ਸਨਤੋ ਅਨ੍ਧੋ ਵਿਯ ਅਵਿਜ੍ਜਾ। ਅਨ੍ਧਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਖਲਨਂ ਵਿਯ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ। ਉਪਕ੍ਖਲਿਤਸ੍ਸ ਪਤਨਂ ਵਿਯ ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ। ਪਤਿਤਸ੍ਸ ਗਣ੍ਡਪਾਤੁਭਾਵੋ ਵਿਯ ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪਂ। ਗਣ੍ਡਭੇਦਪੀਲ਼ਕਾ ਵਿਯ ਨਾਮਰੂਪਪਚ੍ਚਯਾ ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ। ਗਣ੍ਡਪੀਲ਼ਕਾਘਟ੍ਟਨਂ ਵਿਯ ਸਲ਼ਾਯਤਨਪਚ੍ਚਯਾ ਫਸ੍ਸੋ। ਘਟ੍ਟਨਦੁਕ੍ਖਂ ਵਿਯ ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ ਵੇਦਨਾ, ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਟਿਕਾਰਾਭਿਲਾਸੋ ਵਿਯ ਵੇਦਨਾਪਚ੍ਚਯਾ ਤਣ੍ਹਾ। ਪਟਿਕਾਰਾਭਿਲਾਸੇਨ ਅਸਪ੍ਪਾਯਗ੍ਗਹਣਂ ਵਿਯ ਤਣ੍ਹਾਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪਾਦਾਨਂ। ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਅਸਪ੍ਪਾਯਾਲੇਪਨਂ ਵਿਯ ਉਪਾਦਾਨਪਚ੍ਚਯਾ ਭਵੋ। ਅਸਪ੍ਪਾਯਾਲੇਪਨੇਨ ਗਣ੍ਡਵਿਕਾਰਪਾਤੁਭਾਵੋ ਵਿਯ ਭਵਪਚ੍ਚਯਾ ਜਾਤਿ। ਗਣ੍ਡਵਿਕਾਰਤੋ ਗਣ੍ਡਭੇਦੋ ਵਿਯ ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ ਜਰਾਮਰਣਂ। ਯਸ੍ਮਾ ਵਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਅਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਮਿਚ੍ਛਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿਭਾਵੇਨ ਸਤ੍ਤੇ ਅਭਿਭਵਤਿ ਪਟਲਂ ਵਿਯ ਅਕ੍ਖੀਨਿ । ਤਦਭਿਭੂਤੋ ਚ ਬਾਲੋ ਪੁਨਬ੍ਭਵਿਕੇਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਵੇਠੇਤਿ ਕੋਸਕਾਰਕਿਮਿ ਵਿਯ ਕੋਸਪ੍ਪਦੇਸੇਹਿ। ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਗਤੀਸੁ ਪਤਿਟ੍ਠਂ ਲਭਤਿ ਪਰਿਣਾਯਕਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤੋ ਵਿਯ ਰਾਜਕੁਮਾਰੋ ਰਜ੍ਜੇ। ਉਪਪਤ੍ਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤਪਰਿਕਪ੍ਪਨਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਂ ਅਨੇਕਪ੍ਪਕਾਰਂ ਨਾਮਰੂਪਂ ਅਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤਿ ਮਾਯਾਕਾਰੋ ਵਿਯ ਮਾਯਂ। ਨਾਮਰੂਪੇ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਂ ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ ਵੁਦ੍ਧਿਂ ਵਿਰੂਲ਼੍ਹਿਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ ਸੁਭੂਮਿਯਂ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤੋ ਵਨਪ੍ਪਗੁਮ੍ਬੋ ਵਿਯ। ਆਯਤਨਘਟ੍ਟਨਤੋ ਫਸ੍ਸੋ ਜਾਯਤਿ ਅਰਣਿਸਹਿਤਾਭਿਮਨ੍ਥਨਤੋ ਅਗ੍ਗਿ ਵਿਯ। ਫਸ੍ਸੇਨ ਫੁਟ੍ਠਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾ ਪਾਤੁਭਵਤਿ ਅਗ੍ਗਿਨਾ ਫੁਟ੍ਠਸ੍ਸ ਦਾਹੋ ਵਿਯ। ਵੇਦਯਮਾਨਸ੍ਸ ਤਣ੍ਹਾ ਪਵਡ੍ਢਤਿ ਲੋਣੂਦਕਂ ਪਿਵਤੋ ਪਿਪਾਸਾ ਵਿਯ। ਤਸਿਤੋ ਭਵੇਸੁ ਅਭਿਲਾਸਂ ਕਰੋਤਿ ਪਿਪਾਸਿਤੋ ਵਿਯ ਪਾਨੀਯੇ। ਤਦਸ੍ਸੁਪਾਦਾਨਂ,

ਉਪਾਦਾਨੇਨ ਭਵੰ ਉਪਾਦਿਯਤਿ ਆਮਿਸਲੋਭੇਨ ਮਚ੍ਛੋ ਬਲ਼ਿਸੰ ਵਿਯ। ਭਵੇ ਸਤਿ ਜਾਤਿ ਹੋਤਿ ਬੀਜੇ ਸਤਿ ਅਙ੍ਕੁਰੋ ਵਿਯ। ਜਾਤਸ੍ਸ ਅਵਸ੍ਸੰ ਜਰਾਮਰਣੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਰੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਤਨੰ ਵਿਯ। ਤਸ੍ਮਾ ਏਵੰ **ਉਪਮਾਹਿ**ਪੇਤੰ ਭਵਚਕ੍ਕੰ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੰ ਯਥਾਰਹੰ।

੬੫੯. ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਭਗਵਤਾ ਅਤ੍ਥਤੋਪਿ ਧਮ੍ਮਤੋਪਿ ਦੇਸਨਤੋਪਿ ਪਟਿਵੇਧਤੋਪਿ ਗਮ੍ਭੀਰਭਾਵੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ''ਗਮ੍ਭੀਰੋ ਚਾਯੰ, ਆਨਨ੍ਦ, ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਗਮ੍ਭੀਰਾਵਭਾਸੋ ਚਾ''ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੯੫; ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੨.੬੦) ਵੁਤ੍ਤੰ, ਤਸ੍ਮਾ **ਗਮ੍ਭੀਰਭੇਦਤੋ**ਪੇਤੰ ਭਵਚਕ੍ਕੰ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੰ ਯਥਾਰਹੰ।

ਤਤ੍ਥ ਯਸ੍ਮਾ ਨ ਜਾਤਿਤੋ ਜਰਾਮਰਣੰ ਨ ਹੋਤਿ, ਨ ਚ ਜਾਤਿੰ ਵਿਨਾ ਅਞ੍ਞਤੋ ਹੋਤਿ, ਇਤ੍ਥਞ੍ਚ ਜਾਤਿਤੋ ਸਮੁਦਾਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਏਵੰ ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਸਮੁਦਾਗਤਟ੍ਠਸ੍ਸ ਦੁਰਵਬੋਧਨੀਯਤੋ ਜਰਾਮਰਣਸ੍ਸ ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਸਮ੍ਭੂਤਸਮੁਦਾਗਤਟ੍ਠੋ ਗਮ੍ਭੀਰੋ। ਤਥਾ ਜਾਤਿਯਾ ਭਵਪਚ੍ਚਯ...ਪੇ॰... ਸਙ੍ਖਾਰਾਨੰ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਸਮ੍ਭੂਤਸਮੁਦਾਗਤਟ੍ਠੋ ਗਮ੍ਭੀਰੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਇਦੰ ਭਵਚਕ੍ਕੰ ਅਤ੍ਥਗਮ੍ਭੀਰਨ੍ਤਿ ਅਯੰ ਤਾਵੇਤ੍ਥ **ਅਤ੍ਥਗਮ੍ਭੀਰਤਾ**। ਹੇਤੁਫਲਞ੍ਹਿ ਅਤ੍ਥੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਯਥਾਹ – ''ਹੇਤੁਫਲੇ ਞਾਣੰ ਅਤ੍ਥਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੭੨੦)।

ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਯੇਨਾਕਾਰੇਨ ਯਦਵਤ੍ਥਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਤੇਸੰ ਤੇਸੰ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨੰ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਦੁਰਵਬੋਧਨੀਯਤੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨੰ ਪਚ੍ਚਯਟ੍ਠੋ ਗਮ੍ਭੀਰੋ। ਤਥਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨੰ...ਪੇ॰... ਜਾਤਿਯਾ ਜਰਾਮਰਣਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਟ੍ਠੋ ਗਮ੍ਭੀਰੋ, ਤਸ੍ਮਾ ਇਦੰ ਭਵਚਕ੍ਕੰ ਧਮ੍ਮਗਮ੍ਭੀਰਨ੍ਤਿ ਅਯਮੇਤ੍ਥ **ਧਮ੍ਮਗਮ੍ਭੀਰਤਾ**। ਹੇਤੁਨੋ ਹਿ ਧਮ੍ਮੋਤਿ ਨਾਮੰ। ਯਥਾਹ – ''ਹੇਤੁਮ੍ਹਿ ਞਾਣੰ ਧਮ੍ਮਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾ''ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੭੨੦)।

ਯਸ੍ਮਾ ਚਸ੍ਸ ਤੇਨ ਤੇਨ ਕਾਰਣੇਨ ਤਥਾ ਤਥਾ ਪਵਤ੍ਤੇਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਦੇਸਨਾਪਿ ਗਮ੍ਭੀਰਾ, ਨ ਤਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਞ੍ਞਾਣਤੋ ਅਞ੍ਞੰ ਞਾਣੰ ਪਤਿਟ੍ਠੰ ਲਭਤਿ। ਤਥਾਹੇਤੰ ਕਤ੍ਥਚਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਅਨੁਲੋਮਤੋ, ਕਤ੍ਥਚਿ ਪਟਿਲੋਮਤੋ, ਕਤ੍ਥਚਿ ਅਨੁਲੋਮਪਟਿਲੋਮਤੋ, ਕਤ੍ਥਚਿ ਵੇਮਜ੍ਝਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਅਨੁਲੋਮਤੋ ਵਾ ਪਟਿਲੋਮਤੋ ਵਾ, ਕਤ੍ਥਚਿ ਤਿਸਨ੍ਧਿਚਤੁਸਙ੍ਖੇਪੰ, ਕਤ੍ਥਚਿ ਦ੍ਵਿਸਨ੍ਧਿਤਿਸਙ੍ਖੇਪੰ, ਕਤ੍ਥਚਿ ਏਕਸਨ੍ਧਿਦ੍ਵਿਸਙ੍ਖੇਪੰ ਦੇਸਿਤੰ, ਤਸ੍ਮਾ ਇਦੰ ਭਵਚਕ੍ਕੰ ਦੇਸਨਾਗਮ੍ਭੀਰਨ੍ਤਿ ਅਯੰ **ਦੇਸਨਾਗਮ੍ਭੀਰਤਾ**।

ਯਸ੍ਮਾ ਚੇਤ੍ਥ ਯੋ ਸੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦੀਨੰ ਸਭਾਵੋ, ਯੇਨ ਪਟਿਵਿਦ੍ਧੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦਯੋ ਸਮ੍ਮਾ ਸਲਕ੍ਖਣਤੋ ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਸੋ ਦੁਪ੍ਪਰਿਯੋਗਾਹਤ੍ਤਾ ਗਮ੍ਭੀਰੋ, ਤਸ੍ਮਾ ਇਦੰ ਭਵਚਕ੍ਕੰ ਪਟਿਵੇਧਗਮ੍ਭੀਰੰ। ਤਥਾ ਹੇਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਅਞ੍ਞਾਣਾਦਸ੍ਸਨਸਚ੍ਚਾਸਮ੍ਪਟਿਵੇਧਟ੍ਠੋ ਗਮ੍ਭੀਰੋ, ਸਙ੍ਖਾਰਾਨੰ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰਣਾਯੂਹਨਸਰਾਗਵਿਰਾਗਟ੍ਠੋ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਸੁਞ੍ਞਤਅਬ੍ਯਾਪਾਰਅਸਙ੍ਕਨ੍ਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿਪਾਤੁਭਾਵਟ੍ਠੋ, ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਏਕੁਪ੍ਪਾਦਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗਾਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗਨਮਨਰੁਪ੍ਪਨਟ੍ਠੋ, ਸਲ਼ਾਯਤਨਸ੍ਸ ਅਧਿਪਤਿਲੋਕਦ੍ਵਾਰਖੇਤ੍ਤੁਵਿਸਯਿਭਾਵਟ੍ਠੋ, ਫਸ੍ਸਸ੍ਸ ਫੁਸਨਸਙ੍ਘਟ੍ਟਨਸਙ੍ਗਤਿਸਨ੍ਨਿਪਾਤਟ੍ਠੋ , ਵੇਦਨਾਯ ਆਰਮ੍ਮਣਰਸਾਨੁਭਵਨਸੁਖਦੁਕ੍ਖਮਜ੍ਝਤ੍ਤਭਾਵਨਿਜ੍ਜੀਵਵੇਦਯਿਤਟ੍ਠੋ। ਤਣ੍ਹਾਯ ਅਭਿਨਨ੍ਦਿਤਜ੍ਝੋਸਾਨਸਰਿਤਾਲਤਾਨਦੀਤਣ੍ਹਾਸਮੁਦ੍ਦਦੁਪ੍ਪੂਰਟ੍ਠੋ, ਉਪਾਦਾਨਸ੍ਸ ਆਦਾਨਗ੍ਗਹਣਾਭਿਨਿਵੇਸਪਰਾਮਾਸਦੁਰਤਿਕ੍ਕਮਟ੍ਠੋ, ਭਵਸ੍ਸ ਆਯੂਹਨਾਭਿਸਙ੍ਖਰਣਯੋਨਿਗਤਿਠਿਤਿਨਿਵਾਸੇਸੁਖਿਪਨਟ੍ਠੋ, ਜਾਤਿਯਾ ਜਾਤਿ ਸਞ੍ਜਾਤਿ ਓਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ ਪਾਤੁਭਾਵਟ੍ਠੋ, ਜਰਾਮਰਣਸ੍ਸ ਖਯਵਯਭੇਦਵਿਪਰਿਣਾਮਟ੍ਠੋ ਗਮ੍ਭੀਰੋਤਿ ਅਯਮੇਤ੍ਥ **ਪਟਿਵੇਧਗਮ੍ਭੀਰਤਾ**।

੬੬੦. ਯਸ੍ਮਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਏਕਤ੍ਤਨਯੋ, ਨਾਨਤ੍ਤਨਯੋ, ਅਬ੍ਯਾਪਾਰਨਯੋ, ਏਵੰਧਮ੍ਮਤਾਨਯੋਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਅਤ੍ਥਨਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ **ਨਯਭੇਦਤੋ**ਪੇਤੰ ਭਵਚਕ੍ਕੰ ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬੰ ਯਥਾਰਹੰ।

ਤਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਏਵੰ ਬੀਜਸ੍ਸ ਅਙ੍ਕੁਰਾਦਿਭਾਵੇਨ ਰੁਕ੍ਖਭਾਵਪ੍ਪਤ੍ਤਿ ਵਿਯ ਸਨ੍ਤਾਨਾਨੁਪਚ੍ਛੇਦੋ **ਏਕਤ੍ਤਨਯੋ** ਨਾਮ। ਯੰ ਸਮ੍ਮਾ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਹੇਤੁਫਲਸਮ੍ਬਨ੍ਧੇਨ ਸਨ੍ਤਾਨਸ੍ਸ ਅਨੁਪਚ੍ਛੇਦਾਵਬੋਧਤੋ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿੰ ਪਜਹਤਿ। ਮਿਚ੍ਛਾ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਹੇਤੁਫਲਸਮ੍ਬਨ੍ਧੇਨ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਸ੍ਸ ਸਨ੍ਤਾਨਾਨੁਪਚ੍ਛੇਦਸ੍ਸ ਏਕਤ੍ਤਗਹਣਤੋ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿੰ ਉਪਾਦਿਯਤਿ।

ਅਵਿਜ੍ਜਾਦੀਨਂ ਪਨ ਯਥਾਸਕਂਲਕ੍ਖਣਵਵਤ੍ਥਾਨਂ **ਨਾਨਤ੍ਤਨਯੋ** ਨਾਮ। ਯਂ ਸਮ੍ਮਾ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਨਵਨਵਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦਦਸ੍ਸਨਤੋ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿਂ ਪਜਹਤਿ। ਮਿਚ੍ਛਾ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਏਕਸਨ੍ਤਾਨਪਤਿਤਸ੍ਸ ਭਿਨ੍ਨਸਨ੍ਤਾਨਸ੍ਸੇਵ ਨਾਨਤ੍ਤਗ੍ਗਹਣਤੋ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਂ ਉਪਾਦਿਯਤਿ।

ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਮਯਾ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਬ੍ਬਾ, ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਵਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਮ੍ਹੇਹੀਤਿ ਏਵਮਾਦਿਬ੍ਯਾਪਾਰਾਭਾਵੋ **ਅਬ੍ਯਾਪਾਰਨਯੋ** ਨਾਮ। ਯਂ ਸਮ੍ਮਾ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਕਾਰਕਸ੍ਸ ਅਭਾਵਾਵਬੋਧਤੋ ਅਤ੍ਤਦਿਟ੍ਠਿਂ ਪਜਹਤਿ। ਮਿਚ੍ਛਾ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਯੋ ਅਸਤਿਪਿ ਬ੍ਯਾਪਾਰੇ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦੀਨਂ ਸਭਾਵਨਿਯਮਸਿਦ੍ਧੋ ਹੇਤੁਭਾਵੋ, ਤਸ੍ਸ ਅਗ੍ਗਹਣਤੋ ਅਕਿਰਿਯਦਿਟ੍ਠਿਂ ਉਪਾਦਿਯਤਿ।

ਅਵਿਜ੍ਜਾਦੀਹਿ ਪਨ ਕਾਰਣੇਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਦੀਨਂਯੇਵ ਸਮ੍ਭਵੋ ਖੀਰਾਦੀਹਿ ਦਧਿਆਦੀਨਂ ਵਿਯ, ਨ ਅਞ੍ਞੇਸਨ੍ਤਿ ਅਯਂ **ਏਵਂਧਮ੍ਮਤਾਨਯੋ** ਨਾਮ। ਯਂ ਸਮ੍ਮਾ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਪਚ੍ਚਯਾਨੁਰੂਪਤੋ ਫਲਾਵਬੋਧਾ ਅਹੇਤੁਕਦਿਟ੍ਠਿਂ ਅਕਿਰਿਯਦਿਟ੍ਠਿਞ੍ਚ ਪਜਹਤਿ। ਮਿਚ੍ਛਾ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਪਚ੍ਚਯਾਨੁਰੂਪਂ ਫਲਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਂ ਅਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਯਤੋ ਕੁਤੋਚਿ ਯਸ੍ਸ ਕਸ੍ਸਚਿ ਅਸਮ੍ਭਵਗ੍ਗਹਣਤੋ ਅਹੇਤੁਕਦਿਟ੍ਠਿਞ੍ਚੇਵ ਨਿਯਤਵਾਦਞ੍ਚ ਉਪਾਦਿਯਤੀਤਿ ਏਵਮਿਦਂ ਭਵਚਕ੍ਕਂ,

ਸਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਤੋ ਕਿਚ੍ਚਾ, ਵਾਰਣਾਉਪਮਾਹਿ ਚ।
ਗਮ੍ਭੀਰਨਯਭੇਦਾ ਚ, ਵਿਞ੍ਞਾਤਬ੍ਬਂ ਯਥਾਰਹਂ॥

੬੬੧. ਇਦਞ੍ਹਿ ਅਤਿਗਮ੍ਭੀਰਤੋ ਅਗਾਧਂ। ਨਾਨਾਨਯਗਹਨਤੋ ਦੁਰਤਿਯਾਨਂ। ਞਾਣਾਸਿਨਾ ਸਮਾਧਿਪਵਰਸਿਲਾਯਂ ਸੁਨਿਸਿਤੇਨ,

ਭਵਚਕ੍ਕਮਪਦਾਲੇਤ੍ਵਾ, ਅਸਨਿਵਿਚਕ੍ਕਮਿਵ ਨਿਚ੍ਚਨਿਮ੍ਮਥਨਂ।
ਸਂਸਾਰਭਯਮਤੀਤੋ, ਨ ਕੋਚਿ ਸੁਪਿਨਨ੍ਤਰੇਪ੍ਯਤ੍ਥਿ॥

ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਹੇਤਂ ਭਗਵਤਾ – ''ਗਮ੍ਭੀਰੋ ਚਾਯਂ, ਆਨਨ੍ਦ, ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਗਮ੍ਭੀਰਾਵਭਾਸੋ ਚ। ਏਤਸ੍ਸ ਚਾਨਨ੍ਦ, ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਨਨੁਬੋਧਾ ਅਪ੍ਪਟਿਵੇਧਾ ਏਵਮਯਂ ਪਜਾ ਤਨ੍ਤਾਕੁਲਕਜਾਤਾ ਕੁਲਾਗਣ੍ਠਿਕਜਾਤਾ ਮੁਞ੍ਜਪਬ੍ਬਜਭੂਤਾ ਅਪਾਯਂ ਦੁਗ੍ਗਤਿਂ ਵਿਨਿਪਾਤਂ ਸਂਸਾਰਂ ਨਾਤਿਵਤ੍ਤਤੀ''ਤਿ (ਮਹਾਵ॰ ੯੫; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੬੦)। ਤਸ੍ਮਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਾ ਪਰੇਸਂ ਵਾ ਹਿਤਾਯ ਚ ਸੁਖਾਯ ਚ ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਅਵਸੇਸਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਪਹਾਯ,

ਗਮ੍ਭੀਰੇ ਪਚ੍ਚਯਾਕਾਰਪ੍ਪਭੇਦੇ ਇਧ ਪਣ੍ਡਿਤੋ।
ਯਥਾ ਗਾਧਂ ਲਭੇਥੇਵਮਨੁਯੁਞ੍ਜੇ ਸਦਾ ਸਤੋਤਿ॥

ਇਤਿ ਸਾਧੁਜਨਪਾਮੋਜ੍ਜਤ੍ਥਾਯ ਕਤੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ

ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਧਿਕਾਰੇ

ਪਞ੍ਞਾਭੂਮਿਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨਾਮ

ਸਤ੍ਤਰਸਮੋ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ।

੧੮. ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਸੁਦ੍ਧਿਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

ਨਾਮਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਹਕਥਾ

੬੬੨. ਇਦਾਨਿ ਯਾ ‘‘ਇਮੇਸੁ ਭੂਮਿਭੂਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਉਗ੍ਗਹਪਰਿਪੁਚ੍ਛਾਵਸੇਨ ਞਾਣਪਰਿਚਯਂ ਕਤ੍ਵਾ ‘ਸੀਲਵਿਸੁਦ੍ਧਿ ਚੇਵ ਚਿਤ੍ਤਵਿਸੁਦ੍ਧਿ ਚਾ’ਤਿ ਦ੍ਵੇ ਮੂਲਭੂਤਾ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯੋ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤਬ੍ਬਾ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਤਤ੍ਥ **ਸੀਲਵਿਸੁਦ੍ਧਿ** ਨਾਮ ਸੁਪਰਿਸੁਦ੍ਧਂ ਪਾਤਿਮੋਕ੍ਖਸਂਵਰਾਦਿਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਸੀਲਂ, ਤਞ੍ਚ **ਸੀਲਨਿਦ੍ਦੇਸੇ** ਵਿਤ੍ਥਾਰਿਤਮੇਵ। **ਚਿਤ੍ਤਵਿਸੁਦ੍ਧਿ** ਨਾਮ ਸਉਪਚਾਰਾ ਅਟ੍ਠ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ, ਤਾਪਿ ਚਿਤ੍ਤਸੀਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤ**ਸਮਾਧਿਨਿਦ੍ਦੇਸੇ** ਸਬ੍ਬਾਕਾਰੇਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰਿਤਾ ਏਵ। ਤਸ੍ਮਾ ਤਾ ਤਤ੍ਥ ਵਿਤ੍ਥਾਰਿਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਯਂ ਪਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ‘‘ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਸੁਦ੍ਧਿ, ਕਙ੍ਖਾਵਿਤਰਣਵਿਸੁਦ੍ਧਿ, ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿ, ਪਟਿਪਦਾਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿ, ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧੀਤਿ ਇਮਾ ਪਨ ਪਞ੍ਚ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯੋ ਸਰੀਰ’’ਨ੍ਤਿ, ਤਤ੍ਥ **ਨਾਮਰੂਪਾਨਂ ਯਾਥਾਵਦਸ੍ਸਨਂ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਸੁਦ੍ਧਿ** ਨਾਮ।

੬੬੩. ਤਂ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤੁਕਾਮੇਨ **ਸਮਥਯਾਨਿਕੇਨ** ਤਾਵ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਅਵਸੇਸਰੂਪਾਰੂਪਾਵਚਰਜ੍ਝਾਨਾਨਂ ਅਞ੍ਞਤਰਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਵਿਤਕ੍ਕਾਦੀਨਿ ਝਾਨਙ੍ਗਾਨਿ, ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਚ ਧਮ੍ਮਾ **ਲਕ੍ਖਣਰਸਾਦਿਵਸੇਨ** ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤਬ੍ਬਾ। ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪੇਤਂ ਆਰਮ੍ਮਣਾਭਿਮੁਖਂ ਨਮਨਤੋ ਨਮਨਟ੍ਠੇਨ **ਨਾਮ**ਨ੍ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਬ੍ਬਂ।

ਤਤੋ ਯਥਾ ਨਾਮ ਪੁਰਿਸੋ ਅਨ੍ਤੋਗੇਹੇ ਸਪ੍ਪਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਤਂ ਅਨੁਬਨ੍ਧਮਾਨੋ ਤਸ੍ਸ ਆਸਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਅਯਮ੍ਪਿ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਤਂ ਨਾਮਂ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਨ੍ਤੋ ‘‘ਇਦਂ ਨਾਮਂ ਕਿਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਪਵਤ੍ਤਤੀ’’ਤਿ ਪਰਿਯੇਸਮਾਨੋ ਤਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਯਂ ਹਦਯਰੂਪਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਤਤੋ ਹਦਯਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਯਭੂਤਾਨਿ, ਭੂਤਨਿਸ੍ਸਿਤਾਨਿ ਚ ਸੇਸੁਪਾਦਾਯਰੂਪਾਨੀਤਿ ਰੂਪਂ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਸੋ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪੇਤਂ ਰੁਪ੍ਪਨਤੋ **ਰੂਪ**ਨ੍ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ। ਤਤੋ ਨਮਨਲਕ੍ਖਣਂ ਨਾਮਂ, ਰੁਪ੍ਪਨਲਕ੍ਖਣਂ ਰੂਪਨ੍ਤਿ **ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਨਾਮਰੂਪਂ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ**।

੬੬੪. **ਸੁਦ੍ਧਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯਾਨਿਕੋ** ਪਨ ਅਯਮੇਵ ਵਾ **ਸਮਥਯਾਨਿਕੋ** ਚਤੁਧਾਤੁਵਵਤ੍ਥਾਨੇ ਵੁਤ੍ਤਾਨਂ ਤੇਸਂ ਤੇਸਂ ਧਾਤੁਪਰਿਗ੍ਗਹਮੁਖਾਨਂ ਅਞ੍ਞਤਰਮੁਖਵਸੇਨ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਵਾ ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਵਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਧਾਤੁਯੋ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਯਾਥਾਵਸਰਸਲਕ੍ਖਣਤੋ ਆਵਿਭੂਤਾਸੁ ਧਾਤੂਸੁ ਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਮ੍ਹਿ ਤਾਵ ਕੇਸੇ ‘‘ਚਤਸ੍ਸੋ ਧਾਤੁਯੋ, ਵਣ੍ਣੋ, ਗਨ੍ਧੋ, ਰਸੋ, ਓਜਾ, ਜੀਵਿਤਂ, ਕਾਯਪ੍ਪਸਾਦੋ’’ਤਿ ਏਵਂ ਕਾਯਦਸਕਵਸੇਨ ਦਸ ਰੂਪਾਨਿ, ਤਤ੍ਥੇਵ ਭਾਵਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਿਤਾਯ ਭਾਵਦਸਕਵਸੇਨ ਦਸ, ਤਤ੍ਥੇਵ ਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ ਓਜਟ੍ਠਮਕਂ, ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਅਪਰਾਨਿਪਿ ਚਤੁਵੀਸਤੀਤਿ ਏਵਂ ਚਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਚਤੁਵੀਸਤਿਕੋਟ੍ਠਾਸੇਸੁ ਚਤੁਚਤ੍ਤਾਲੀਸ ਚਤੁਚਤ੍ਤਾਲੀਸ ਰੂਪਾਨਿ, ਸੇਦੋ, ਅਸ੍ਸੁ, ਖੇਲ਼ੋ, ਸਿਙ੍ਘਾਣਿਕਾਤਿ ਇਮੇਸੁ ਪਨ ਚਤੂਸੁ ਉਤੁਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਓਜਟ੍ਠਮਕਾਨਂ ਵਸੇਨ ਸੋਲ਼ਸ ਸੋਲ਼ਸ ਰੂਪਾਨਿ, ਉਦਰਿਯਂ, ਕਰੀਸਂ, ਪੁਬ੍ਬੋ, ਮੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਇਮੇਸੁ ਚਤੂਸੁ ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸੇਵ ਓਜਟ੍ਠਮਕਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਅਟ੍ਠ ਅਟ੍ਠ ਰੂਪਾਨਿ ਪਾਕਟਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ। ਏਸ ਤਾਵ **ਦ੍ਵਤ੍ਤਿਂਸਾਕਾਰੇ** ਨਯੋ।

ਯੇ ਪਨ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਦ੍ਵਤ੍ਤਿਂਸਾਕਾਰੇ ਆਵਿਭੂਤੇ ਅਪਰੇ ਦਸ ਆਕਾਰਾ ਆਵਿਭਵਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਸਿਤਾਦਿਪਰਿਪਾਚਕੇ ਤਾਵ ਕਮ੍ਮਜੇ ਤੇਜੋਕੋਟ੍ਠਾਸਮ੍ਹਿ ਓਜਟ੍ਠਮਕਞ੍ਚੇਵ ਜੀਵਿਤਞ੍ਚਾਤਿ ਨਵ ਰੂਪਾਨਿ, ਤਥਾ ਚਿਤ੍ਤਜੇ ਅਸ੍ਸਾਸਪਸ੍ਸਾਸਕੋਟ੍ਠਾਸੇਪਿ ਓਜਟ੍ਠਮਕਞ੍ਚੇਵ ਸਦ੍ਦੋ ਚਾਤਿ ਨਵ, ਸੇਸੇਸੁ ਚਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਅਟ੍ਠਸੁ ਜੀਵਿਤਨਵਕਞ੍ਚੇਵ ਤੀਣਿ ਚ ਓਜਟ੍ਠਮਕਾਨੀਤਿ ਤੇਤ੍ਤਿਂਸ ਰੂਪਾਨਿ ਪਾਕਟਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਦ੍ਵਾਚਤ੍ਤਾਲੀਸਾਕਾਰਵਸੇਨ ਇਮੇਸੁ ਭੂਤੁਪਾਦਾਯਰੂਪੇਸੁ ਪਾਕਟੇਸੁ ਜਾਤੇਸੁ ਵਤ੍ਥੁਦ੍ਵਾਰਵਸੇਨ ਪਞ੍ਚ ਚਕ੍ਖੁਦਸਕਾਦਯੋ, ਹਦਯਵਤ੍ਥੁਦਸਕਞ੍ਚਾਤਿ ਅਪਰਾਨਿਪਿ ਸਟ੍ਠਿਰੂਪਾਨਿ ਪਾਕਟਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸੋ ਸਬ੍ਬਾਨਿਪਿ ਤਾਨਿ **ਰੁਪ੍ਪਨਲਕ੍ਖਣੇਨ** ਏਕਤੋ ਕਤ੍ਵਾ ‘‘ਏਤਂ **ਰੂਪ**’’ਨ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ।

ਤਸ੍ਸੇਵੰ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਰੂਪਸ੍ਸ ਦ੍ਵਾਰਵਸੇਨ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾ ਪਾਕਟਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦੰ – ਦ੍ਵੇਪਞ੍ਚਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਿ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਮਨੋਧਾਤੁਯੋ, ਅਟ੍ਠਸਟ੍ਠਿ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯੋਤਿ ਏਕਾਸੀਤਿ ਲੋਕਿਯਚਿਤ੍ਤਾਨਿ, ਅਵਿਸੇਸੇਨ ਚ ਤੇਹਿ ਚਿਤ੍ਤੇਹਿ ਸਹਜਾਤੋ ਫਸ੍ਸੋ, ਵੇਦਨਾ, ਸਞ੍ਞਾ, ਚੇਤਨਾ, ਜੀਵਿਤੰ, ਚਿਤ੍ਤਟ੍ਠਿਤਿ, ਮਨਸਿਕਾਰੋਤਿ ਇਮੇ ਸਤ੍ਤ ਸਤ੍ਤ ਚੇਤਸਿਕਾਤਿ। ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਪਨ ਨੇਵ ਸੁਦ੍ਧਵਿਪਸ੍ਸਕਸ੍ਸ , ਨ ਸਮਥਯਾਨਿਕਸ੍ਸ ਪਰਿਗ੍ਗਹੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਅਨਧਿਗਤਤ੍ਤਾਤਿ। ਸੋ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਤੇ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮੇ **ਨਮਨਲਕ੍ਖਣੇਨ** ਏਕਤੋ ਕਤ੍ਵਾ ''ਏਤੰ **ਨਾਮ**''ਨ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਏਵਮੇਕੋ **ਚਤੁਧਾਤੁਵਵਤ੍ਥਾਨਮੁਖੇਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਨਾਮਰੂਪੰ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ**।

੬੬੫. ਅਪਰੋ **ਅਟ੍ਠਾਰਸਧਾਤੁਵਸੇਨ**। ਕਥੰ? ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਤ੍ਥਿ ਇਮਸ੍ਮਿੰ ਅਤ੍ਤਭਾਵੇ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ...ਪੇ॰... ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਤਿ ਧਾਤੁਯੋ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਯੰ ਲੋਕੋ ਸੇਤਕਣ੍ਹਮਣ੍ਡਲਵਿਚਿਤ੍ਤੰ ਆਯਤਵਿਤ੍ਥਤੰ ਅਕ੍ਖਿਕੂਪਕੇ ਨ੍ਹਾਰੁਸੁਤ੍ਤਕੇਨ ਆਬਦ੍ਧੰ ਮੰਸਪਿਣ੍ਡੰ ''ਚਕ੍ਖੂ''ਤਿ ਸਞ੍ਜਾਨਾਤਿ, ਤੰ ਅਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਖਨ੍ਧਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਉਪਾਦਾਰੂਪੇਸੁ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰੰ ਚਕ੍ਖੁਪਸਾਦੰ ''ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੂ''ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ।

ਯਾਨਿ ਪਨਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਯਭੂਤਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਧਾਤੁਯੋ, ਪਰਿਵਾਰਕਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਵਣ੍ਣ-ਗਨ੍ਧ-ਰਸ-ਓਜਾ-ਰੂਪਾਨਿ, ਅਨੁਪਾਲਕੰ ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਨ੍ਤਿ ਨਵ ਸਹਜਾਤਰੂਪਾਨਿ, ਤਤ੍ਥੇਵ ਠਿਤਾਨਿ ਕਾਯਦਸਕਭਾਵਦਸਕਵਸੇਨ ਵੀਸਤਿ ਕਮ੍ਮਜਰੂਪਾਨਿ, ਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਦੀਨੰ ਤਿਣ੍ਣੰ ਓਜਟ੍ਠਮਕਾਨੰ ਵਸੇਨ ਚਤੁਵੀਸਤਿ ਅਨੁਪਾਦਿਨ੍ਨਰੂਪਾਨੀਤਿ ਏਵੰ ਸੇਸਾਨਿ ਤੇਪਣ੍ਣਾਸ ਰੂਪਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਨ ਤਾਨਿ ਚ ''ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੂ''ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ। ਏਸ ਨਯੋ ਸੋਤਧਾਤੁਆਦੀਸੁਪਿ। ਕਾਯਧਾਤੁਯੰ ਪਨ ਅਵਸੇਸਾਨਿ ਤੇਚਤ੍ਤਾਲੀਸ ਰੂਪਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਕੇਚਿ ਪਨ ਉਤੁਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਸਦ੍ਦੇਨ ਸਹ ਨਵ ਨਵ ਕਤ੍ਵਾ ਪਞ੍ਚਚਤ੍ਤਾਲੀਸਾਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ।

ਇਤਿ ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਪਸਾਦਾ, ਤੇਸਞ੍ਚ ਵਿਸਯਾ ਰੂਪਸਦ੍ਦਗਨ੍ਧਰਸਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾ ਪਞ੍ਚਾਤਿ ਦਸ ਰੂਪਾਨਿ ਦਸ ਧਾਤੁਯੋ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਅਵਸੇਸਰੂਪਾਨਿ ਧਮ੍ਮਧਾਤੁਯੇਵ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਚਕ੍ਖੁੰ ਪਨ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਰੂਪੰ ਆਰਬ੍ਭ ਪਵਤ੍ਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਨਾਮਾਤਿ ਏਵੰ ਦ੍ਵੇਪਞ੍ਚਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯੋ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤੀਣਿ ਮਨੋਧਾਤੁਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਏਕਾ ਮਨੋਧਾਤੁ, ਅਟ੍ਠਸਟ੍ਠਿ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੂਤਿ ਸਬ੍ਬਾਨਿਪਿ ਏਕਾਸੀਤਿ ਲੋਕਿਯਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਸਤ੍ਤ ਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯੋ। ਤੰਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਫਸ੍ਸਾਦਯੋ ਧਮ੍ਮਧਾਤੂਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਅਡ੍ਢੇਕਾਦਸ ਧਾਤੁਯੋ ਰੂਪੰ, ਅਡ੍ਢਟ੍ਠਮਾ ਧਾਤੁਯੋ ਨਾਮਨ੍ਤਿ ਏਵਮੇਕੋ ਅਟ੍ਠਾਰਸਧਾਤੁਵਸੇਨ ਨਾਮਰੂਪੰ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ।

੬੬੬. ਅਪਰੋ **ਦ੍ਵਾਦਸਾਯਤਨਵਸੇਨ**। ਕਥੰ? ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁਯੰ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਤੇਪਣ੍ਣਾਸ ਰੂਪਾਨਿ ਚਕ੍ਖੁਪਸਾਦਮਤ੍ਤੰ ''ਚਕ੍ਖਾਯਤਨ''ਨ੍ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਚ ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਧਾਤੁਯੋ ''ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਕਾਯਾਯਤਨਾਨੀ''ਤਿ, ਤੇਸੰ ਵਿਸਯਭੂਤੇ ਪਞ੍ਚਧਮ੍ਮੇ ''ਰੂਪਸਦ੍ਦਗਨ੍ਧਰਸਫੋਟ੍ਠਬ੍ਬਾਯਤਨਾਨੀ''ਤਿ , ਲੋਕਿਯਸਤ੍ਤਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਯੋ ''ਮਨਾਯਤਨ''ਨ੍ਤਿ, ਤੰਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਫਸ੍ਸਾਦਯੋ ਸੇਸਰੂਪਞ੍ਚ ''ਧਮ੍ਮਾਯਤਨ''ਨ੍ਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਅਡ੍ਢੇਕਾਦਸ ਆਯਤਨਾਨਿ ਰੂਪੰ, ਦਿਯਡ੍ਢਆਯਤਨਾਨਿ ਨਾਮਨ੍ਤਿ ਏਵਮੇਕੋ ਦ੍ਵਾਦਸਾਯਤਨਵਸੇਨ ਨਾਮਰੂਪੰ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ।

੬੬੭. ਅਪਰੋ ਤਤੋ ਸੰਖਿਤ੍ਤਤਰੰ **ਖਨ੍ਧਵਸੇਨ** ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ। ਕਥੰ? ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਇਮਸ੍ਮਿੰ ਸਰੀਰੇ ਚਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਧਾਤੁਯੋ, ਤੰਨਿਸ੍ਸਿਤੋ ਵਣ੍ਣੋ, ਗਨ੍ਧੋ, ਰਸੋ, ਓਜਾ, ਚਕ੍ਖੁਪਸਾਦਾਦਯੋ ਪਞ੍ਚ ਪਸਾਦਾ, ਵਤ੍ਥੁਰੂਪੰ, ਭਾਵੋ, ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ, ਦ੍ਵਿਸਮੁਟ੍ਠਾਨੋ ਸਦ੍ਦੋਤਿ ਇਮਾਨਿ ਸਤ੍ਤਰਸ ਰੂਪਾਨਿ **ਸਮ੍ਮਸਨੁਪਗਾਨਿ** ਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਾਨਿ ਰੂਪਰੂਪਾਨਿ। ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਵਚੀਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਆਕਾਸਧਾਤੁ, ਰੂਪਸ੍ਸ ਲਹੁਤਾ, ਮੁਦੁਤਾ, ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾ, ਉਪਚਯੋ, ਸਨ੍ਤਤਿ, ਜਰਤਾ, ਅਨਿਚ੍ਚਤਾਤਿ ਇਮਾਨਿ ਪਨ ਦਸ ਰੂਪਾਨਿ **ਨ ਸਮ੍ਮਸਨੁਪਗਾਨਿ,** ਆਕਾਰਵਿਕਾਰਅਨ੍ਤਰਪਰਿਚ੍ਛੇਦਮਤ੍ਤਕਾਨਿ, ਨ ਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਰੂਪਾਨਿ, ਨ ਰੂਪਰੂਪਾਨਿ। ਅਪਿਚ ਖੋ ਰੂਪਾਨੰ ਆਕਾਰਵਿਕਾਰਅਨ੍ਤਰਪਰਿਚ੍ਛੇਦਮਤ੍ਤਤੋ ਰੂਪਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਖੰ ਗਤਾਨਿ। ਇਤਿ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਪੇਤਾਨਿ ਸਤ੍ਤਵੀਸਤਿ ਰੂਪਾਨਿ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਏਕਾਸੀਤਿਯਾ ਲੋਕਿਯਚਿਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਵੇਦਨਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਤੰਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਸਞ੍ਞਾ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਸਙ੍ਖਾਰਾ

ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋਤਿ। ਇਤਿ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਰੂਪਂ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਅਰੂਪਿਨੋ ਖਨ੍ਧਾ ਨਾਮਨ੍ਤਿ ਏਵਮੇਕੋ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਵਸੇਨ ਨਾਮਰੂਪਂ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ।

੬੬੮. ਅਪਰੋ ''ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਰੂਪਂ ਸਬ੍ਬਂ ਰੂਪਂ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਮਹਾਭੂਤਾਨਿ ਚਤੁਨ੍ਨਞ੍ਚ ਮਹਾਭੂਤਾਨਂ ਉਪਾਦਾਯਰੂਪ''ਨ੍ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੩੪੭; ਅ॰ ਨਿ॰ ੧੧.੧੭) ਏਵਂ ਸਂਖਿਤ੍ਤੇਨੇਵ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਅਤ੍ਤਭਾਵੇ ਰੂਪਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ, ਤਥਾ ਮਨਾਯਤਨਞ੍ਚੇਵ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨੇਕਦੇਸਞ੍ਚ ਨਾਮਨ੍ਤਿ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ''ਇਤਿ ਇਦਞ੍ਚ ਨਾਮਂ ਇਦਞ੍ਚ ਰੂਪਂ, ਇਦਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਨਾਮਰੂਪ''ਨ੍ਤਿ **ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ** ਨਾਮਰੂਪਂ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ।

੬੬੯. ਸਚੇ ਪਨਸ੍ਸ ਤੇਨ ਤੇਨ ਮੁਖੇਨ ਰੂਪਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਅਰੂਪਂ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਤੋ ਸੁਖੁਮਤ੍ਤਾ ਅਰੂਪਂ ਨ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ, ਤੇਨ ਧੁਰਨਿਕ੍ਖੇਪਂ ਅਕਤ੍ਵਾ ਰੂਪਮੇਵ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਸਮ੍ਮਸਿਤਬ੍ਬਂ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਬ੍ਬਂ। ਯਥਾ ਯਥਾ ਹਿਸ੍ਸ ਰੂਪਂ ਸੁਵਿਕ੍ਖਾਲਿਤਂ ਹੋਤਿ ਨਿਜ੍ਜਟਂ ਸੁਪਰਿਸੁਦ੍ਧਂ, ਤਥਾ ਤਥਾ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਾ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾ ਸਯਮੇਵ ਪਾਕਟਾ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਯਥਾ ਹਿ ਚਕ੍ਖੁਮਤੋ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਅਪਰਿਸੁਦ੍ਧੇ ਆਦਾਸੇ ਮੁਖਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਓਲੋਕੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ, ਸੋ ''ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤੀ''ਤਿ ਨ ਆਦਾਸਂ ਛਡ੍ਡੇਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਨਂ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਪਰਿਮਜ੍ਜਤਿ । ਤਸ੍ਸ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧੇ ਆਦਾਸੇ ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਸਯਮੇਵ ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ। ਯਥਾ ਚ ਤੇਲਤ੍ਥਿਕੋ ਤਿਲਪਿਟ੍ਠਂ ਦੋਣਿਯਂ ਆਕਿਰਿਤ੍ਵਾ ਉਦਕੇਨ ਪਰਿਪ੍ਫੋਸੇਤ੍ਵਾ ਏਕਵਾਰਂ ਦ੍ਵੇਵਾਰਂ ਪੀਲ਼ਨਮਤ੍ਤੇਨ ਤੇਲੇ ਅਨਿਕ੍ਖਮਨ੍ਤੇ ਨ ਤਿਲਪਿਟ੍ਠਂ ਛਡ੍ਡੇਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਨਂ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਉਣ੍ਹੋਦਕੇਨ ਪਰਿਪ੍ਫੋਸੇਤ੍ਵਾ ਮਦ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਪੀਲੇਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਕਰੋਤੋ ਵਿਪ੍ਪਸਨ੍ਨਂ ਤਿਲਤੇਲਂ ਨਿਕ੍ਖਮਤਿ। ਯਥਾ ਵਾ ਪਨ ਉਦਕਂ ਪਸਾਦੇਤੁਕਾਮੋ ਕਤਕਟ੍ਠਿਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਅਨ੍ਤੋਘਟੇ ਹਤ੍ਥਂ ਓਤਾਰੇਤ੍ਵਾ ਏਕਦ੍ਵੇਵਾਰੇ ਘਂਸਨਮਤ੍ਤੇਨ ਉਦਕੇ ਅਵਿਪ੍ਪਸੀਦਨ੍ਤੇ ਨ ਕਤਕਟ੍ਠਿਂ ਛਡ੍ਡੇਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਨਂ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਘਂਸਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਕਰੋਨ੍ਤਸ੍ਸ ਕਲਲਕਦ੍ਦਮਂ ਸਨ੍ਨਿਸੀਦਤਿ। ਉਦਕਂ ਅਚ੍ਛਂ ਹੋਤਿ ਵਿਪ੍ਪਸਨ੍ਨਂ, ਏਵਮੇਵਂ ਤੇਨ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾ ਧੁਰਨਿਕ੍ਖੇਪਂ ਅਕਤ੍ਵਾ ਰੂਪਮੇਵ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਸਮ੍ਮਸਿਤਬ੍ਬਂ ਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਬ੍ਬਂ।

ਯਥਾ ਯਥਾ ਹਿਸ੍ਸ ਰੂਪਂ ਸੁਵਿਕ੍ਖਾਲਿਤਂ ਹੋਤਿ ਨਿਜ੍ਜਟਂ ਸੁਪਰਿਸੁਦ੍ਧਂ, ਤਥਾ ਤਥਾ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਨੀਕਕਿਲੇਸਾ ਸਨ੍ਨਿਸੀਦਨ੍ਤਿ, ਕਦ੍ਦਮੁਪਰਿ ਉਦਕਂ ਵਿਯ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਸਨ੍ਨਂ ਹੋਤਿ। ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਾ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾ ਸਯਮੇਵ ਪਾਕਟਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਅਞ੍ਞਾਹਿਪਿ ਉਚ੍ਛੁਚੋਰਗੋਣਦਧਿਮਚ੍ਛਾਦੀਹਿ ਉਪਮਾਹਿ ਅਯਮਤ੍ਥੋ ਪਕਾਸੇਤਬ੍ਬੋ।

ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾਨਂ ਉਪਟ੍ਠਾਨਾਕਾਰਕਥਾ

੬੭੦. ਏਵਂ ਸੁਵਿਸੁਦ੍ਧਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਹਸ੍ਸ ਪਨਸ੍ਸ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾ ਤੀਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ ਫਸ੍ਸਵਸੇਨ ਵਾ ਵੇਦਨਾਵਸੇਨ ਵਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਵਸੇਨ ਵਾ। ਕਥਂ? ਏਕਸ੍ਸ ਤਾਵ ''ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਕਕ੍ਖਲ਼ਲਕ੍ਖਣਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਧਾਤੁਯੋ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪਠਮਾਭਿਨਿਪਾਤੋ ਫਸ੍ਸੋ, ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਵੇਦਨਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਸਞ੍ਞਾ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਸਦ੍ਧਿਂ ਫਸ੍ਸੇਨ ਚੇਤਨਾ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋਤਿ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਤਥਾ ''ਕੇਸੇ ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਕਕ੍ਖਲ਼ਲਕ੍ਖਣਾ...ਪੇ॰... ਅਸ੍ਸਾਸਪਸ੍ਸਾਸੇ ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਕਕ੍ਖਲ਼ਲਕ੍ਖਣਾ''ਤਿ (ਵਿਸੁਦ੍ਧਿ॰ ੧.੩੦੭) ਪਠਮਾਭਿਨਿਪਾਤੋ ਫਸ੍ਸੋ, ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਵੇਦਨਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ... ਪੇ॰... ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋਤਿ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਏਵਂ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾ **ਫਸ੍ਸਵਸੇਨ** ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ।

ਏਕਸ੍ਸ ''ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਕਕ੍ਖਲ਼ਲਕ੍ਖਣਾ''ਤਿ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਰਸਾਨੁਭਵਨਕਵੇਦਨਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਸਞ੍ਞਾ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੋ ਫਸ੍ਸੋ ਚ ਚੇਤਨਾ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋਤਿ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਤਥਾ ''ਕੇਸੇ ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਕਕ੍ਖਲ਼ਲਕ੍ਖਣਾ ...ਪੇ॰... ਅਸ੍ਸਾਸਪਸ੍ਸਾਸੇ ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਕਕ੍ਖਲ਼ਲਕ੍ਖਣਾ''ਤਿ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਰਸਾਨੁਭਵਨਕਵੇਦਨਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ...ਪੇ॰... ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋਤਿ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਏਵਂ **ਵੇਦਨਾਵਸੇਨ** ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ।

ਅਪਰਸ੍ਸ ‘‘ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਕਕ੍ਖਲ਼ਲਕ੍ਖਣਾ’’ਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣਪਟਿਵਿਜਾਨਨਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਵੇਦਨਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਸਞ੍ਞਾ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਫਸ੍ਸੋ ਚ ਚੇਤਨਾ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋਤਿ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਤਥਾ ‘‘ਕੇਸੇ ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਕਕ੍ਖਲ਼ਲਕ੍ਖਣਾ…ਪੇ॰… ਅਸ੍ਸਾਸਪਸ੍ਸਾਸੇ ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਕਕ੍ਖਲ਼ਲਕ੍ਖਣਾ’’ਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣਪਟਿਵਿਜਾਨਨਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਵੇਦਨਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਸਞ੍ਞਾ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ, ਫਸ੍ਸੋ ਚ ਚੇਤਨਾ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧੋਤਿ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਏਵਂ **ਵਿਞ੍ਞਾਣਵਸੇਨ** ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ।

ਏਤੇਨੇਵ ਉਪਾਯੇਨ ‘‘ਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨੇ ਕੇਸੇ ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਕਕ੍ਖਲ਼ਲਕ੍ਖਣਾ’’ਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਦ੍ਵਾਚਤ੍ਤਾਲੀਸਾਯ ਧਾਤੁਕੋਟ੍ਠਾਸੇਸੁ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਧਾਤੂਨਂ ਵਸੇਨ, ਸੇਸੇਸੁ ਚ ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁਆਦੀਸੁ ਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਹਮੁਖੇਸੁ ਸਬ੍ਬਂ ਨਯਭੇਦਂ ਅਨੁਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਯੋਜਨਾ ਕਾਤਬ੍ਬਾ।

੬੭੧. ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਏਵਂ ਸੁਵਿਸੁਦ੍ਧਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਹਸ੍ਸੇਵ ਤਸ੍ਸ ਅਰੂਪਧਮ੍ਮਾ ਤੀਹਾਕਾਰੇਹਿ ਪਾਕਟਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਸੁਵਿਸੁਦ੍ਧਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਹੇਨੇਵ ਅਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਹਾਯ ਯੋਗੋ ਕਾਤਬ੍ਬੋ, ਨ ਇਤਰੇਨ। ਸਚੇ ਹਿ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਵਾ ਰੂਪਧਮ੍ਮੇ ਉਪਟ੍ਠਿਤੇ ਦ੍ਵੀਸੁ ਵਾ ਰੂਪਂ ਪਹਾਯ ਅਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਹਂ ਆਰਭਤਿ ਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਤੋ ਪਰਿਹਾਯਤਿ, ਪਥਵੀਕਸਿਣਭਾਵਨਾਯ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰਾ ਪਬ੍ਬਤੇਯ੍ਯਾ ਗਾਵੀ ਵਿਯ। ਸੁਵਿਸੁਦ੍ਧਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਹਸ੍ਸ ਪਨ ਅਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਹਾਯ ਯੋਗਂ ਕਰੋਤੋ ਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਂ ਵੁਦ੍ਧਿਂ ਵਿਰੂਲ਼੍ਹਿਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ।

ਸੋ ਏਵਂ ਫਸ੍ਸਾਦੀਨਂ ਵਸੇਨ ਉਪਟ੍ਠਿਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਅਰੂਪਿਨੋ ਖਨ੍ਧੇ ਨਾਮਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਆਰਮ੍ਮਣਭੂਤਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਮਹਾਭੂਤਾਨਿ, ਚਤੁਨ੍ਨਞ੍ਚ ਮਹਾਭੂਤਾਨਂ ਉਪਾਦਾਯਰੂਪਂ ਰੂਪਨ੍ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ। ਇਤਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਧਾਤੁਯੋ ਦ੍ਵਾਦਸਾਯਤਨਾਨਿ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾਤਿ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਤੇਭੂਮਕੇ ਧਮ੍ਮੇ ਖਗ੍ਗੇਨ ਸਮੁਗ੍ਗਂ ਵਿਵਰਮਾਨੋ ਵਿਯ ਯਮਕਤਾਲਕਨ੍ਦਂ ਫਾਲਯਮਾਨੋ ਵਿਯ ਚ ਨਾਮਞ੍ਚ ਰੂਪਞ੍ਚਾਤਿ ਦ੍ਵੇਧਾ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ। ਨਾਮਰੂਪਮਤ੍ਤਤੋ ਉਦ੍ਧਂ ਅਞ੍ਞੋ ਸਤ੍ਤੋ ਵਾ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਵਾ ਦੇਵੋ ਵਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਵਾ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਨਿਟ੍ਠਂ ਗਚ੍ਛਤਿ।

ਸਮ੍ਬਹੁਲਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਸਂਸਨ੍ਦਨਾ

੬੭੨. ਸੋ ਏਵਂ ਯਾਥਾਵਸਰਸਤੋ ਨਾਮਰੂਪਂ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤ੍ਵਾ ਸੁਟ੍ਠੁਤਰਂ ‘‘ਸਤ੍ਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ’’ਤਿ ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਲੋਕਸਮਞ੍ਞਾਯ ਪਹਾਨਤ੍ਥਾਯ ਸਤ੍ਤਸਮ੍ਮੋਹਸ੍ਸ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਤ੍ਥਾਯ ਅਸਮ੍ਮੋਹਭੂਮਿਯਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਠਪਨਤ੍ਥਾਯ ਸਮ੍ਬਹੁਲਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਵਸੇਨ ‘‘ਨਾਮਰੂਪਮਤ੍ਤਮੇਵਿਦਂ, ਨ ਸਤ੍ਤੋ, ਨ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਅਤ੍ਥੀ’’ਤਿ ਏਤਮਤ੍ਥਂ ਸਂਸਨ੍ਦੇਤ੍ਵਾ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ –

‘‘ਯਥਾਪਿ ਅਙ੍ਗਸਮ੍ਭਾਰਾ, ਹੋਤਿ ਸਦ੍ਦੋ ਰਥੋ ਇਤਿ।
ਏਵਂ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਸਨ੍ਤੇਸੁ, ਹੋਤਿ ਸਤ੍ਤੋਤਿ ਸਮ੍ਮੁਤੀ’’ਤਿ॥ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੭੧)।

ਅਪਰਮ੍ਪਿ ਵੁਤ੍ਤਂ, ‘‘ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ, ਆਵੁਸੋ, ਕਟ੍ਠਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਵਲ੍ਲਿਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਮਤ੍ਤਿਕਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਤਿਣਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਆਕਾਸੋ ਪਰਿਵਾਰਿਤੋ ਅਗਾਰਨ੍ਤ੍ਵੇਵ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਖੋ, ਆਵੁਸੋ, ਅਟ੍ਠਿਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਨ੍ਹਾਰੁਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਮਂਸਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਚਮ੍ਮਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਆਕਾਸੋ ਪਰਿਵਾਰਿਤੋ ਰੂਪਨ੍ਤ੍ਵੇਵ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤੀ’’ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੩੦੬)।

ਅਪਰਮ੍ਪਿ ਵੁਤ੍ਤਂ –

‘‘ਦੁਕ੍ਖਮੇਵ ਹਿ ਸਮ੍ਭੋਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਵੇਤਿ ਚ।
ਨਾਞ੍ਞਤ੍ਰ ਦੁਕ੍ਖਾ ਸਮ੍ਭੋਤਿ, ਨਾਞ੍ਞਂ ਦੁਕ੍ਖਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤੀ’’ਤਿ॥ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੭੧)।

ਉਪਮਾਹਿ ਨਾਮਰੂਪਵਿਭਾਵਨਾ

੬੭੩. ਏਵਂ ਅਨੇਕਸਤੇਹਿ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤੇਹਿ ਨਾਮਰੂਪਮੇਵ ਦੀਪਿਤਂ, ਨ ਸਤ੍ਤੋ ਨ ਪੁਗ੍ਗਲੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਯਥਾ ਅਕ੍ਖਚਕ੍ਕਪਞ੍ਜਰਈਸਾਦੀਸੁ ਅਙ੍ਗਸਮ੍ਭਾਰੇਸੁ ਏਕੇਨਾਕਾਰੇਨ ਸਣ੍ਠਿਤੇਸੁ **ਰਥੋ**ਤਿ ਵੋਹਾਰਮਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ, ਪਰਮਤ੍ਥਤੋ ਏਕੇਕਸ੍ਮਿਂ ਅਙ੍ਗੇ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਯਮਾਨੇ ਰਥੋ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ਯਥਾ ਚ ਕਟ੍ਠਾਦੀਸੁ ਗੇਹਸਮ੍ਭਾਰੇਸੁ ਏਕੇਨਾਕਾਰੇਨ ਆਕਾਸਂ ਪਰਿਵਾਰੇਤ੍ਵਾ ਠਿਤੇਸੁ **ਗੇਹ**ਨ੍ਤਿ ਵੋਹਾਰਮਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ, ਪਰਮਤ੍ਥਤੋ ਗੇਹਂ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ਯਥਾ ਚ ਅਙ੍ਗੁਲਿਅਙ੍ਗੁਟ੍ਠਾਦੀਸੁ ਏਕੇਨਾਕਾਰੇਨ ਠਿਤੇਸੁ **ਮੁਟ੍ਠੀ**ਤਿ ਵੋਹਾਰਮਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਦੋਣਿਤਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁ **ਵੀਣਾ**ਤਿ। ਹਤ੍ਥਿਅਸ੍ਸਾਦੀਸੁ **ਸੇਨਾ**ਤਿ। ਪਾਕਾਰਗੇਹਗੋਪੁਰਾਦੀਸੁ **ਨਗਰ**ਨ੍ਤਿ। ਖਨ੍ਧਸਾਖਾਪਲਾਸਾਦੀਸੁ ਏਕੇਨਾਕਾਰੇਨ ਠਿਤੇਸੁ **ਰੁਕ੍ਖੋ**ਤਿ ਵੋਹਾਰਮਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ, ਪਰਮਤ੍ਥਤੋ ਏਕੇਕਸ੍ਮਿਂ ਅਵਯਵੇ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਯਮਾਨੇ ਰੁਕ੍ਖੋ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ਏਵਮੇਵਂ ਪਞ੍ਚਸੁ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਸਤਿ **"ਸਤ੍ਤੋ, ਪੁਗ੍ਗਲੋ"**ਤਿ ਵੋਹਾਰਮਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ, ਪਰਮਤ੍ਥਤੋ ਏਕੇਕਸ੍ਮਿਂ ਧਮ੍ਮੇ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਯਮਾਨੇ ''ਅਸ੍ਮੀਤਿ ਵਾ ਅਹਨ੍ਤਿ ਵਾ''ਤਿ ਗਾਹਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁਭੂਤੋ ਸਤ੍ਤੋ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ਪਰਮਤ੍ਥਤੋ ਪਨ ਨਾਮਰੂਪਮਤ੍ਤਮੇਵ ਅਤ੍ਥੀਤਿ। ਏਵਂ ਪਸ੍ਸਤੋ ਹਿ ਦਸ੍ਸਨਂ **ਯਥਾਭੂਤਦਸ੍ਸਨਂ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ।

੬੭੪. ਯੋ ਪਨੇਤਂ ਯਥਾਭੂਤਦਸ੍ਸਨਂ ਪਹਾਯ ''ਸਤ੍ਤੋ ਅਤ੍ਥੀ''ਤਿ ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਸੋ ਤਸ੍ਸ ਵਿਨਾਸਂ ਅਨੁਜਾਨੇਯ੍ਯ ਅਵਿਨਾਸਂ ਵਾ। ਅਵਿਨਾਸਂ ਅਨੁਜਾਨਨ੍ਤੋ ਸਸ੍ਸਤੇ ਪਤਤਿ। ਵਿਨਾਸਂ ਅਨੁਜਾਨਨ੍ਤੋ ਉਚ੍ਛੇਦੇ ਪਤਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ? ਖੀਰਨ੍ਵਯਸ੍ਸ ਦਧਿਨੋ ਵਿਯ ਤਦਨ੍ਵਯਸ੍ਸ ਅਞ੍ਞਸ੍ਸ ਅਭਾਵਤੋ। ਸੋ ''ਸਸ੍ਸਤੋ ਸਤ੍ਤੋ''ਤਿ ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ਓਲੀਯਤਿ ਨਾਮ। ''ਉਚ੍ਛਿਜ੍ਜਤੀ''ਤਿ ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ਅਤਿਧਾਵਤਿ ਨਾਮ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ –

''ਦ੍ਵੀਹਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦਿਟ੍ਠਿਗਤੇਹਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਿਤਾ ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾ ਓਲੀਯਨ੍ਤਿ ਏਕੇ, ਅਤਿਧਾਵਨ੍ਤਿ ਏਕੇ, ਚਕ੍ਖੁਮਨ੍ਤੋ ਚ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ।

''ਕਥਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਓਲੀਯਨ੍ਤਿ ਏਕੇ? ਭਵਾਰਾਮਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੇਵਮਨੁਸ੍ਸਾ ਭਵਰਤਾ ਭਵਸਮੁਦਿਤਾ। ਤੇਸਂ ਭਵਨਿਰੋਧਾਯ ਧਮ੍ਮੇ ਦੇਸਿਯਮਾਨੇ ਚਿਤ੍ਤਂ ਨ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤਿ ਨਪ੍ਪਸੀਦਤਿ ਨ ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਤਿ ਨਾਧਿਮੁਚ੍ਚਤਿ। ਏਵਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਓਲੀਯਨ੍ਤਿ ਏਕੇ।

''ਕਥਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਤਿਧਾਵਨ੍ਤਿ ਏਕੇ? ਭਵੇਨੇਵ ਖੋ ਪਨੇਕੇ ਅਟ੍ਟੀਯਮਾਨਾ ਹਰਾਯਮਾਨਾ ਜਿਗੁਚ੍ਛਮਾਨਾ ਵਿਭਵਂ ਅਭਿਨਨ੍ਦਨ੍ਤਿ, ਯਤੋ ਕਿਰ ਭੋ ਅਯਂ ਅਤ੍ਤਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਉਚ੍ਛਿਜ੍ਜਤਿ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ, ਨ ਹੋਤਿ ਪਰਂਮਰਣਾ, ਏਤਂ ਸਨ੍ਤਂ, ਏਤਂ ਪਣੀਤਂ, ਏਤਂ ਯਾਥਾਵਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਤਿਧਾਵਨ੍ਤਿ ਏਕੇ।

''ਕਥਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਕ੍ਖੁਮਨ੍ਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ? ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਭੂਤਂ ਭੂਤਤੋ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਭੂਤਂ ਭੂਤਤੋ ਦਿਸ੍ਵਾ ਭੂਤਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਯ ਵਿਰਾਗਾਯ ਨਿਰੋਧਾਯ ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਹੋਤਿ। ਏਵਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਕ੍ਖੁਮਨ੍ਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਇਤਿਵੁ॰ ੪੯)।

੬੭੫. ਤਸ੍ਮਾ ਯਥਾ ਦਾਰੁਯਨ੍ਤਂ ਸੁਞ੍ਞਂ ਨਿਜ੍ਜੀਵਂ ਨਿਰੀਹਕਂ, ਅਥ ਚ ਪਨ ਦਾਰੁਰਜ੍ਜੁਕਸਮਾਯੋਗਵਸੇਨ ਗਚ੍ਛਤਿਪਿ ਤਿਟ੍ਠਤਿਪਿ। ਸਈਹਕਂ ਸਬ੍ਯਾਪਾਰਂ ਵਿਯ ਖਾਯਤਿ, ਏਵਮਿਦਂ ਨਾਮਰੂਪਮ੍ਪਿ ਸੁਞ੍ਞਂ ਨਿਜ੍ਜੀਵਂ ਨਿਰੀਹਕਂ, ਅਥ ਚ ਪਨ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਸਮਾਯੋਗਵਸੇਨ ਗਚ੍ਛਤਿਪਿ ਤਿਟ੍ਠਤਿਪਿ। ਸਈਹਕਂ ਸਬ੍ਯਾਪਾਰਂ ਵਿਯ ਖਾਯਤੀਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ। ਤੇਨਾਹੁ ਪੋਰਾਣਾ –

''ਨਾਮਞ੍ਚ ਰੂਪਞ੍ਚ ਇਧਤ੍ਥਿ ਸਚ੍ਚਤੋ,
ਨ ਹੇਤ੍ਥ ਸਤ੍ਤੋ ਮਨੁਜੋ ਚ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।
ਸੁਞ੍ਞਂ ਇਦਂ ਯਨ੍ਤਮਿਵਾਭਿਸਙ੍ਖਤਂ,
ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪੁਞ੍ਜੋ ਤਿਣਕਟ੍ਠਸਾਦਿਸੋ''ਤਿ॥

ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚੇਤੰ ਦਾਰੁਯਨ੍ਤੂਪਮਾਯ, ਅਞ੍ਞਾਹਿਪਿ ਨਲ਼ਕਲਾਪੀਆਦੀਹਿ ਉਪਮਾਹਿ ਵਿਭਾਵੇਤਬ੍ਬੰ – ਯਥਾ ਹਿ ਦ੍ਵੀਸੁ ਨਲ਼ਕਲਾਪੀਸੁ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਠਪਿਤਾਸੁ ਏਕਾ ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭੋ ਹੋਤਿ, ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਪਤਮਾਨਾਯ ਇਤਰਾਪਿ ਪਤਤਿ, ਏਵਮੇਵੰ ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੇ ਨਾਮਰੂਪੰ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਏਕੰ ਏਕਸ੍ਸ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭੋ ਹੋਤਿ। ਮਰਣਵਸੇਨ ਏਕਸ੍ਮਿੰ ਪਤਮਾਨੇ ਇਤਰਮ੍ਪਿ ਪਤਤਿ। ਤੇਨਾਹੁ ਪੋਰਾਣਾ –

> ''ਯਮਕੰ ਨਾਮਰੂਪਞ੍ਚ, ਉਭੋ ਅਞ੍ਞੋਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਿਤਾ।
> ਏਕਸ੍ਮਿੰ ਭਿਜ੍ਜਮਾਨਸ੍ਮਿੰ, ਉਭੋ ਭਿਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਪਚ੍ਚਯਾ''ਤਿ॥

੬੭੬. ਯਥਾ ਚ ਦਣ੍ਡਾਭਿਹਤੰ ਭੇਰਿੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਸਦ੍ਦੇ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨੇ ਅਞ੍ਞਾ ਭੇਰੀ, ਅਞ੍ਞੋ ਸਦ੍ਦੋ, ਭੇਰਿਸਦ੍ਦਾ ਅਸਮ੍ਮਿਸ੍ਸਾ, ਭੇਰੀ ਸਦ੍ਦੇਨ ਸੁਞ੍ਞਾ, ਸਦ੍ਦੋ ਭੇਰਿਯਾ ਸੁਞ੍ਞੋ, ਏਵਮੇਵੰ ਵਤ੍ਥੁਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣਸਙ੍ਖਾਤੰ ਰੂਪੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਨਾਮੇ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨੇ ਅਞ੍ਞੰ ਰੂਪੰ, ਅਞ੍ਞੰ ਨਾਮੰ, ਨਾਮਰੂਪਾ ਅਸਮ੍ਮਿਸ੍ਸਾ, ਨਾਮੰ ਰੂਪੇਨ ਸੁਞ੍ਞੰ, ਰੂਪੰ ਨਾਮੇਨ ਸੁਞ੍ਞੰ, ਅਪਿਚ ਖੋ ਭੇਰਿੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਸਦ੍ਦੋ ਵਿਯ ਰੂਪੰ ਪਟਿਚ੍ਚ ਨਾਮੰ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਤੇਨਾਹੁ ਪੋਰਾਣਾ –

> ''ਨ ਚਕ੍ਖੁਤੋ ਜਾਯਰੇ ਫਸ੍ਸਪਞ੍ਚਮਾ,
> ਨ ਰੂਪਤੋ ਨੋ ਚ ਉਭਿਨ੍ਨਮਨ੍ਤਰਾ।
> ਹੇਤੁੰ ਪਟਿਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਖਤਾ,
> ਯਥਾਪਿ ਸਦ੍ਦੋ ਪਹਟਾਯ ਭੇਰਿਯਾ॥
>
> ''ਨ ਸੋਤਤੋ ਜਾਯਰੇ ਫਸ੍ਸਪਞ੍ਚਮਾ,
> ਨ ਸਦ੍ਦਤੋ ਨੋ ਚ ਉਭਿਨ੍ਨਮਨ੍ਤਰਾ...ਪੇ॰...॥
>
> ''ਨ ਘਾਨਤੋ ਜਾਯਰੇ ਫਸ੍ਸਪਞ੍ਚਮਾ,
> ਨ ਗਨ੍ਧਤੋ ਨੋ ਚ ਉਭਿਨ੍ਨਮਨ੍ਤਰਾ...ਪੇ॰...॥
>
> ''ਨ ਜਿਵ੍ਹਾਤੋ ਜਾਯਰੇ ਫਸ੍ਸਪਞ੍ਚਮਾ,
> ਨ ਰਸਤੋ ਨੋ ਚ ਉਭਿਨ੍ਨਮਨ੍ਤਰਾ...ਪੇ॰...॥
>
> ''ਨ ਕਾਯਤੋ ਜਾਯਰੇ ਫਸ੍ਸਪਞ੍ਚਮਾ,
> ਨ ਫਸ੍ਸਤੋ ਨੋ ਚ ਉਭਿਨ੍ਨਮਨ੍ਤਰਾ...ਪੇ॰...॥
>
> ''ਨ ਵਤ੍ਥੁਰੂਪਾ ਪਭਵਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਖਤਾ,
> ਨ ਚਾਪਿ ਧਮ੍ਮਾਯਤਨੇਹਿ ਨਿਗ੍ਗਤਾ।
> ਹੇਤੁੰ ਪਟਿਚ੍ਚਪ੍ਪਭਵਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਖਤਾ,
> ਯਥਾਪਿ ਸਦ੍ਦੋ ਪਹਟਾਯ ਭੇਰਿਯਾ''ਤਿ॥

੬੭੭. ਅਪਿਚੇਤ੍ਥ ਨਾਮੰ ਨਿਤ੍ਤੇਜੰ ਨ ਸਕੇਨ ਤੇਜੇਨ ਪਵਤ੍ਤਿਤੁੰ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਨ ਖਾਦਤਿ, ਨ ਪਿਵਤਿ, ਨ ਬ੍ਯਾਹਰਤਿ, ਨ ਇਰਿਯਾਪਥੰ ਕਪ੍ਪੇਤਿ। ਰੂਪਮ੍ਪਿ ਨਿਤ੍ਤੇਜੰ ਨ ਸਕੇਨ ਤੇਜੇਨ ਪਵਤ੍ਤਿਤੁੰ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਨ ਹਿ ਤਸ੍ਸਾ ਖਾਦਿਤੁਕਾਮਤਾ, ਨਾਪਿ ਪਿਵਿਤੁਕਾਮਤਾ, ਨ ਬ੍ਯਾਹਰਿਤੁਕਾਮਤਾ, ਨ ਇਰਿਯਾਪਥੰ ਕਪ੍ਪੇਤੁਕਾਮਤਾ, ਅਥ ਖੋ ਨਾਮੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਰੂਪੰ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਰੂਪੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਨਾਮੰ ਪਵਤ੍ਤਤਿ,

ਨਾਮਸ੍ਸ ਖਾਦਿਤੁਕਾਮਤਾਯ ਪਿਵਿਤੁਕਾਮਤਾਯ ਬਜਾਹਰਿਤੁਕਾਮਤਾਯ ਇਰਿਯਾਪਥਂ ਕਪ੍ਪੇਤੁਕਾਮਤਾਯ ਸਤਿ ਰੂਪਂ ਖਾਦਤਿ, ਪਿਵਤਿ, ਬਜਾਹਰਤਿ, ਇਰਿਯਾਪਥਂ ਕਪ੍ਪੇਤਿ।

ਇਮਸ੍ਸ ਪਨਤ੍ਥਸ੍ਸ ਵਿਭਾਵਨਤ੍ਥਾਯ ਇਮਂ ਉਪਮਂ ਉਦਾਹਰਨ੍ਤਿ – ਯਥਾ ਜਚ੍ਚਨ੍ਧੋ ਚ ਪੀਠਸਪ੍ਪੀ ਚ ਦਿਸਾਪਕ੍ਕਮਿਤੁਕਾਮਾ ਅਸ੍ਸੁ, ਜਚ੍ਚਨ੍ਧੋ ਪੀਠਸਪ੍ਪਿਂ ਏਵਮਾਹ ''ਅਹਂ ਖੋ ਭਣੇ, ਸਕ੍ਕੋਮਿ ਪਾਦੇਹਿ ਪਾਦਕਰਣੀਯਂ ਕਾਤੁਂ, ਨਤ੍ਥਿ ਚ ਮੇ ਚਕ੍ਖੂਨਿ ਯੇਹਿ ਸਮਵਿਸਮਂ ਪਸ੍ਸੇਯ੍ਯ''ਨ੍ਤਿ। ਪੀਠਸਪ੍ਪੀਪਿ ਜਚ੍ਚਨ੍ਧਂ ਏਵਮਾਹ ''ਅਹਂ ਖੋ ਭਣੇ, ਸਕ੍ਕੋਮਿ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਚਕ੍ਖੁਕਰਣੀਯਂ ਕਾਤੁਂ, ਨਤ੍ਥਿ ਚ ਮੇ ਪਾਦਾਨਿ ਯੇਹਿ ਅਭਿਕ੍ਕਮੇਯ੍ਯਂ ਵਾ ਪਟਿਕ੍ਕਮੇਯ੍ਯਂ ਵਾ''ਤਿ। ਸੋ ਤੁਟ੍ਠਹਟ੍ਠੋ ਜਚ੍ਚਨ੍ਧੋ ਪੀਠਸਪ੍ਪਿਂ ਅਂਸਕੂਟਂ ਆਰੋਪੇਸਿ। ਪੀਠਸਪ੍ਪੀ ਜਚ੍ਚਨ੍ਧਸ੍ਸ ਅਂਸਕੂਟੇ ਨਿਸੀਦਿਤ੍ਵਾ ਏਵਮਾਹ ''ਵਾਮਂ ਮੁਞ੍ਚ ਦਕ੍ਖਿਣਂ ਗਣ੍ਹ, ਦਕ੍ਖਿਣਂ ਮੁਞ੍ਚ ਵਾਮਂ ਗਣ੍ਹਾ''ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਜਚ੍ਚਨ੍ਧੋਪਿ ਨਿਤ੍ਤੇਜੋ ਦੁਬ੍ਬਲੋ ਨ ਸਕੇਨ ਤੇਜੇਨ ਸਕੇਨ ਬਲੇਨ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਪੀਠਸਪ੍ਪੀਪਿ ਨਿਤ੍ਤੇਜੋ ਦੁਬ੍ਬਲੋ ਨ ਸਕੇਨ ਤੇਜੇਨ ਸਕੇਨ ਬਲੇਨ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਨ ਚ ਤੇਸਂ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਗਮਨਂ ਨਪ੍ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਏਵਮੇਵਂ ਨਾਮਮ੍ਪਿ ਨਿਤ੍ਤੇਜਂ ਨ ਸਕੇਨ ਤੇਜੇਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਨ ਤਾਸੁ ਤਾਸੁ ਕਿਰਿਯਾਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਰੂਪਮ੍ਪਿ ਨਿਤ੍ਤੇਜਂ ਨ ਸਕੇਨ ਤੇਜੇਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਨ ਤਾਸੁ ਤਾਸੁ ਕਿਰਿਯਾਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਨ ਚ ਤੇਸਂ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿ ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਿ ਵਾ ਨ ਹੋਤਿ। ਤੇਨੇਤਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ –

''ਨ ਸਕੇਨ ਬਲੇਨ ਜਾਯਰੇ,
ਨੋਪਿ ਸਕੇਨ ਬਲੇਨ ਤਿਟ੍ਠਰੇ।
ਪਰਧਮ੍ਮਵਸਾਨੁਵਤ੍ਤਿਨੋ,
ਜਾਯਰੇ ਸਙ੍ਖਤਾ ਅਤ੍ਤਦੁਬ੍ਬਲਾ॥

''ਪਰਪਚ੍ਚਯਤੋ ਚ ਜਾਯਰੇ,
ਪਰਆਰਮ੍ਮਣਤੋ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤਾ।
ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਚ,
ਪਰਧਮ੍ਮੇਹਿ ਚਿਮੇ ਪਭਾਵਿਤਾ॥

''ਯਥਾਪਿ ਨਾਵਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ, ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਯਨ੍ਤਿ ਅਣ੍ਣਵੇ।
ਏਵਮੇਵ ਰੂਪਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ, ਨਾਮਕਾਯੋ ਪਵਤ੍ਤਤਿ॥

''ਯਥਾ ਚ ਮਨੁਸ੍ਸੇ ਨਿਸ੍ਸਾਯ, ਨਾਵਾ ਗਚ੍ਛਤਿ ਅਣ੍ਣਵੇ।
ਏਵਮੇਵ ਨਾਮਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ, ਰੂਪਕਾਯੋ ਪਵਤ੍ਤਤਿ॥

''ਉਭੋ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਨਾਵਾ ਚ ਅਣ੍ਣਵੇ।
ਏਵਂ ਨਾਮਞ੍ਚ ਰੂਪਞ੍ਚ, ਉਭੋ ਅਞ੍ਞੋਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਿਤਾ''ਤਿ॥

ਏਵਂ ਨਾਨਾਨਯੇਹਿ ਨਾਮਰੂਪਂ ਵਵਤ੍ਥਾਪਯਤੋ ਸਤ੍ਤਸਞ੍ਞਂ ਅਭਿਭਵਿਤ੍ਵਾ ਅਸਮ੍ਮੋਹਭੂਮਿਯਂ ਠਿਤਂ ਨਾਮਰੂਪਾਨਂ ਯਾਥਾਵਦਸ੍ਸਨਂ **ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਸੁਦ੍ਧੀ**ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। **ਨਾਮਰੂਪਵਵਤ੍ਥਾਨ**ਨ੍ਤਿਪਿ **ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ**ਤਿਪਿ ਏਤਸ੍ਸੇਵ ਅਧਿਵਚਨਂ।

ਇਤਿ ਸਾਧੁਜਨਪਾਮੋਜ੍ਜਤ੍ਥਾਯ ਕਤੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ

ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਧਿਕਾਰੇ

ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਸੁਦ੍ਧਿਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨਾਮ

ਅਟ੍ਠਾਰਸਮੋ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ।

੧੯. ਕਙ੍ਖਾਵਿਤਰਣਵਿਸੁਦ੍ਧਿਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਕਥਾ

੬੭੮. ਏਤਸ੍ਸੇਵ ਪਨ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਣੇਨ ਤੀਸੁ ਅਦ੍ਧਾਸੁ ਕਙ੍ਖਂ ਵਿਤਰਿਤ੍ਵਾ ਠਿਤਂ ਞਾਣਂ **ਕਙ੍ਖਾਵਿਤਰਣਵਿਸੁਦ੍ਧਿ** ਨਾਮ।

ਤਂ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤੁਕਾਮੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਯਥਾ ਨਾਮ ਕੁਸਲੋ ਭਿਸਕ੍ਕੋ ਰੋਗਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ ਪਰਿਯੇਸਤਿ। ਯਥਾ ਵਾ ਪਨ ਅਨੁਕਮ੍ਪਕੋ ਪੁਰਿਸੋ ਦਹਰਂ ਕੁਮਾਰਂ ਮਨ੍ਦਂ ਉਤ੍ਤਾਨਸੇਯ੍ਯਕਂ ਰਥਿਕਾਯ ਨਿਪਨ੍ਨਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ''ਕਸ੍ਸ ਨੁ ਖੋ ਅਯਂ ਪੁਤ੍ਤਕੋ''ਤਿ ਤਸ੍ਸ ਮਾਤਾਪਿਤਰੋ ਆਵਜ੍ਜਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਤਸ੍ਸ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਪਰਿਯੇਸਨਂ ਆਪਜ੍ਜਤਿ।

ਸੋ ਆਦਿਤੋਵ ਇਤਿ ਪਟਿਸਞ੍ਚਿਕ੍ਖਤਿ ''ਨ ਤਾਵਿਦਂ ਨਾਮਰੂਪਂ ਅਹੇਤੁਕਂ, ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬਦਾ ਸਬ੍ਬੇਸਞ੍ਚ ਏਕਸਦਿਸਭਾਵਾਪਤ੍ਤਿਤੋ, ਨ ਇਸ੍ਸਰਾਦਿਹੇਤੁਕਂ, ਨਾਮਰੂਪਤੋ ਉਦ੍ਧਂ ਇਸ੍ਸਰਾਦੀਨਂ ਅਭਾਵਤੋ। ਯੇਪਿ ਨਾਮਰੂਪਮਤ੍ਤਮੇਵ ਇਸ੍ਸਰਾਦਯੋਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਇਸ੍ਸਰਾਦਿਸਙ੍ਖਾਤਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਅਹੇਤੁਕਭਾਵਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਭਵਿਤਬ੍ਬਮਸ੍ਸ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੇਹਿ, ਕੇ ਨੁ ਖੋ ਤੇ''ਤਿ।

੬੭੯. ਸੋ ਏਵਂ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੇ ਆਵਜ੍ਜੇਤ੍ਵਾ ਇਮਸ੍ਸ ਤਾਵ ਰੂਪਕਾਯਸ੍ਸ ਏਵਂ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੇ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ – ''ਅਯਂ ਕਾਯੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਮਾਨੋ ਨੇਵ ਉਪ੍ਪਲਪਦੁਮਪੁਣ੍ਡਰੀਕਸੋਗਨ੍ਧਿਕਾਦੀਨਂ ਅਬ੍ਭਨ੍ਤਰੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ, ਨ ਮਣਿਮੁਤ੍ਤਾਹਾਰਾਦੀਨਂ, ਅਥ ਖੋ ਆਮਾਸਯਪਕ੍ਕਾਸਯਾਨਂ ਅਨ੍ਤਰੇ ਉਦਰਪਟਲਂ ਪਚ੍ਛਤੋ ਪਿਟ੍ਠਿਕਣ੍ਟਕਂ ਪੁਰਤੋ ਕਤ੍ਵਾ ਅਨ੍ਤਅਨ੍ਤਗੁਣਪਰਿਵਾਰਿਤੋ ਸਯਮ੍ਪਿ ਦੁਗ੍ਗਨ੍ਧਜੇਗੁਚ੍ਛਪਟਿਕ੍ਕੂਲੋ ਦੁਗ੍ਗਨ੍ਧਜੇਗੁਚ੍ਛਪਟਿਕ੍ਕੂਲੇ ਪਰਮਸਮ੍ਬਾਧੇ ਓਕਾਸੇ ਪੂਤਿਮਚ੍ਛਪੂਤਿਕੁਮ੍ਮਾਸਓਲਿਗਲ੍ਲਚਨ੍ਦਨਿਕਾਦੀਸੁ ਕਿਮਿਵ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਮਾਨਸ੍ਸ 'ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਤਣ੍ਹਾ ਉਪਾਦਾਨਂ ਕਮ੍ਮ'ਨ੍ਤਿ ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਧਮ੍ਮਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕਤ੍ਤਾ **ਹੇਤੁ,** ਆਹਾਰੋ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਕਤ੍ਤਾ **ਪਚ੍ਚਯੋ**ਤਿ ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤੇਸੁਪਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦਯੋ ਤਯੋ ਇਮਸ੍ਸ ਕਾਯਸ੍ਸ ਮਾਤਾ ਵਿਯ ਦਾਰਕਸ੍ਸ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਕਮ੍ਮਂ ਪਿਤਾ ਵਿਯ ਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਜਨਕਂ । ਆਹਾਰੋ ਧਾਤਿ ਵਿਯ ਦਾਰਕਸ੍ਸ ਸਨ੍ਧਾਰਕੋ''ਤਿ। ਏਵਂ ਰੂਪਕਾਯਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਂ ਕਤ੍ਵਾ, ਪੁਨ ''ਚਕ੍ਖੁਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਰੂਪੇ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੪੩) ਨਯੇਨ ਨਾਮਕਾਯਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਂ ਕਰੋਤਿ।

ਸੋ ਏਵਂ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਵਤ੍ਤਿਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਯਥਾ ਇਦਂ ਏਤਰਹਿ, ਏਵਂ ਅਤੀਤੇਪਿ ਅਦ੍ਧਾਨੇ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਪਵਤ੍ਤਿਤ੍ਥ, ਅਨਾਗਤੇਪਿ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਪਵਤ੍ਤਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ।

੬੮੦. ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤੋ ਯਾ ਸਾ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਂ ਆਰਬ੍ਭ ''ਅਹੋਸਿਂ ਨੁ ਖੋ ਅਹਂ ਅਤੀਤਮਦ੍ਧਾਨਂ, ਨ ਨੁ ਖੋ ਅਹੋਸਿਂ ਅਤੀਤਮਦ੍ਧਾਨਂ, ਕਿਂ ਨੁ ਖੋ ਅਹੋਸਿਂ ਅਤੀਤਮਦ੍ਧਾਨਂ, ਕਥਂ ਨੁ ਖੋ ਅਹੋਸਿਂ ਅਤੀਤਮਦ੍ਧਾਨਂ, ਕਿਂ ਹੁਤ੍ਵਾ ਕਿਂ ਅਹੋਸਿਂ ਨੁ ਖੋ ਅਹਂ ਅਤੀਤਮਦ੍ਧਾਨ''ਨ੍ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੦) ਪਞ੍ਚਵਿਧਾ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਯਾਪਿ ਅਪਰਨ੍ਤਂ ਆਰਬ੍ਭ ''ਭਵਿਸ੍ਸਾਮਿ ਨੁ ਖੋ ਅਹਂ ਅਨਾਗਤਮਦ੍ਧਾਨਂ, ਨ ਨੁ ਖੋ ਭਵਿਸ੍ਸਾਮਿ ਅਨਾਗਤਮਦ੍ਧਾਨਂ, ਕਿਂ ਨੁ ਖੋ ਭਵਿਸ੍ਸਾਮਿ ਅਨਾਗਤਮਦ੍ਧਾਨਂ, ਕਥਂ ਨੁ ਖੋ ਭਵਿਸ੍ਸਾਮਿ ਅਨਾਗਤਮਦ੍ਧਾਨਂ, ਕਿਂ ਹੁਤ੍ਵਾ ਕਿਂ ਭਵਿਸ੍ਸਾਮਿ ਨੁ ਖੋ ਅਹਂ ਅਨਾਗਤਮਦ੍ਧਾਨ''ਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਚਵਿਧਾ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਯਾਪਿ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਆਰਬ੍ਭ ''ਏਤਰਹਿ ਵਾ ਪਨ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਅਦ੍ਧਾਨਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਕਥਂਕਥੀ ਹੋਤਿ – ਅਹਂ ਨੁ ਖੋਸ੍ਮਿ, ਨੋ ਨੁ ਖੋਸ੍ਮਿ, ਕਿਂ ਨੁ ਖੋਸ੍ਮਿ, ਕਥਂ ਨੁ ਖੋਸ੍ਮਿ, ਅਯਂ ਨੁ ਖੋ ਸਤ੍ਤੋ ਕੁਤੋ ਆਗਤੋ, ਸੋ ਕੁਹਿਂ ਗਾਮੀ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮) ਛਬ੍ਬਿਧਾ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਸਾ ਸਬ੍ਬਾਪਿ ਪਹੀਯਤਿ।

੬੮੧. ਅਪਰੋ **ਸਾਧਾਰਣਾਸਾਧਾਰਣਵਸੇਨ** ਦੁਵਿਧਂ ਨਾਮਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਕਮ੍ਮਾਦਿਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਰੂਪਸ੍ਸ। ਦੁਵਿਧੋ ਹਿ ਨਾਮਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਸਾਧਾਰਣੋ ਅਸਾਧਾਰਣੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਚਕ੍ਖਾਦੀਨਿ ਛ ਦ੍ਵਾਰਾਨਿ, ਰੂਪਾਦੀਨਿ ਛ ਆਰਮ੍ਮਣਾਨਿ ਨਾਮਸ੍ਸ ਸਾਧਾਰਣੋ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਕੁਸਲਾਦਿਭੇਦਤੋ ਸਬ੍ਬਪ੍ਪਕਾਰਸ੍ਸਾਪਿ ਤਤੋ ਪਵਤ੍ਤਿਤੋ। ਮਨਸਿਕਾਰਾਦਿਕੋ ਅਸਾਧਾਰਣੋ। ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਾਦਿਕੋ ਹਿ ਕੁਸਲਸ੍ਸੇਵ ਹੋਤਿ, ਵਿਪਰੀਤੋ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ, ਕਮ੍ਮਾਦਿਕੋ ਵਿਪਾਕਸ੍ਸ, ਭਵਙ੍ਗਾਦਿਕੋ ਕਿਰਿਯਸ੍ਸਾਤਿ।

ਰੂਪਸ੍ਸ ਪਨ ਕਮ੍ਮਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਤੁ ਆਹਾਰੋਤਿ ਅਯਂ ਕਮ੍ਮਾਦਿਕੋ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੋ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਮ੍ਮਂ ਅਤੀਤਮੇਵ ਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ । ਚਿਤ੍ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਂ। ਉਤੁਆਹਾਰਾ ਉਤੁਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਠਿਤਿਕ੍ਖਣੇ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ। ਏਵਮੇਵੇਕੋ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਂ ਕਰੋਤਿ।

ਸੋ ਏਵਂ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਵਤ੍ਤਿਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਯਥਾ ਇਦਂ ਏਤਰਹਿ, ਏਵਂ ਅਤੀਤੇਪਿ ਅਦ੍ਧਾਨੇ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਪਵਤ੍ਤਿਤ੍ਥ, ਅਨਾਗਤੇਪਿ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਪਵਤ੍ਤਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤੋ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਤੀਸੁਪਿ ਅਦ੍ਧਾਸੁ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਪਹੀਯਤਿ।

੬੮੨. ਅਪਰੋ ਤੇਸਂਯੇਵ ਨਾਮਰੂਪਸਙ੍ਖਾਤਾਨਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਜਰਾਪਤ੍ਤਿਂ ਜਿਣ੍ਣਾਨਞ੍ਚ ਭਙ੍ਗਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਇਦਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਜਰਾਮਰਣਂ ਨਾਮ ਜਾਤਿਯਾ ਸਤਿ ਹੋਤਿ, ਜਾਤਿ ਭਵੇ ਸਤਿ, ਭਵੋ ਉਪਾਦਾਨੇ ਸਤਿ, ਉਪਾਦਾਨਂ ਤਣ੍ਹਾਯ ਸਤਿ, ਤਣ੍ਹਾ ਵੇਦਨਾਯ ਸਤਿ, ਵੇਦਨਾ ਫਸ੍ਸੇ ਸਤਿ, ਫਸ੍ਸੋ ਸਲ਼ਾਯਤਨੇ ਸਤਿ, ਸਲ਼ਾਯਤਨਂ ਨਾਮਰੂਪੇ ਸਤਿ, ਨਾਮਰੂਪਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਸਤਿ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਸਤਿ, ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਸਤੀਤਿ ਏਵਂ **ਪਟਿਲੋਮਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਵਸੇਨ** ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਂ ਕਰੋਤਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਪਹੀਯਤਿ।

੬੮੩. ਅਪਰੋ ''ਇਤਿ ਖੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੨) ਪੁਬ੍ਬੇ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤ੍ਵਾ ਦਸ੍ਸਿਤ**ਅਨੁਲੋਮਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਵਸੇਨੇ**ਵ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਂ ਕਰੋਤਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਕਙ੍ਖਾ ਪਹੀਯਤਿ।

੬੮੪. ਅਪਰੋ ''ਪੁਰਿਮਕਮ੍ਮਭਵਸ੍ਮਿਂ ਮੋਹੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਆਯੂਹਨਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਤਣ੍ਹਾ, ਉਪਗਮਨਂ ਉਪਾਦਾਨਂ, ਚੇਤਨਾ ਭਵੋਤਿ ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਪੁਰਿਮਕਮ੍ਮਭਵਸ੍ਮਿਂ ਇਧ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਪਚ੍ਚਯਾ, ਇਧ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਓਕ੍ਕਨ੍ਤਿ ਨਾਮਰੂਪਂ, ਪਸਾਦੋ ਆਯਤਨਂ, ਫੁਟ੍ਠੋ ਫਸ੍ਸੋ, ਵੇਦਯਿਤਂ ਵੇਦਨਾਤਿ ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਇਧੂਪਪਤ੍ਤਿਭਵਸ੍ਮਿਂ ਪੁਰੇਕਤਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਾ। ਇਧ ਪਰਿਪਕ੍ਕਤ੍ਤਾ ਆਯਤਨਾਨਂ ਮੋਹੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ...ਪੇ॰... ਚੇਤਨਾ ਭਵੋਤਿ ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਇਧ ਕਮ੍ਮਭਵਸ੍ਮਿਂ ਆਯਤਿਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਪਚ੍ਚਯਾ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੪੭) ਏਵਂ **ਕਮ੍ਮਵਟ੍ਟਵਿਪਾਕਵਟ੍ਟਵਸੇਨ** ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਂ ਕਰੋਤਿ।

੬੮੫. ਤਤ੍ਥ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਕਮ੍ਮਂ – ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਵੇਦਨੀਯਂ, ਉਪਪਜ੍ਜਵੇਦਨੀਯਂ, ਅਪਰਾਪਰਿਯਵੇਦਨੀਯਂ, ਅਹੋਸਿਕਮ੍ਮਨ੍ਤਿ। ਤੇਸੁ ਏਕਜਵਨਵੀਥਿਯਂ ਸਤ੍ਤਸੁ ਚਿਤ੍ਤੇਸੁ ਕੁਸਲਾ ਵਾ ਅਕੁਸਲਾ ਵਾ ਪਠਮਜਵਨਚੇਤਨਾ **ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਵੇਦਨੀਯਕਮ੍ਮਂ** ਨਾਮ। ਤਂ ਇਮਸ੍ਮਿਞ੍ਞੇਵ ਅਤ੍ਤਭਾਵੇ ਵਿਪਾਕਂ ਦੇਤਿ। ਤਥਾ ਅਸਕ੍ਕੋਨ੍ਤਂ ਪਨ ''ਅਹੋਸਿਕਮ੍ਮਂ ਨਾਹੋਸਿ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕੋ, ਨ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕੋ, ਨਤ੍ਥਿ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕੋ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੩੪) ਇਮਸ੍ਸ ਤਿਕਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਅਹੋਸਿਕਮ੍ਮਂ ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਅਤ੍ਥਸਾਧਿਕਾ ਪਨ ਸਤ੍ਤਮਜਵਨਚੇਤਨਾ **ਉਪਪਜ੍ਜਵੇਦਨੀਯਕਮ੍ਮਂ** ਨਾਮ। ਤਂ ਅਨਨ੍ਤਰੇ ਅਤ੍ਤਭਾਵੇ ਵਿਪਾਕਂ ਦੇਤਿ। ਤਥਾ ਅਸਕ੍ਕੋਨ੍ਤਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਅਹੋਸਿਕਮ੍ਮਂ ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਉਭਿਨ੍ਨਂ ਅਨ੍ਤਰੇ ਪਞ੍ਚ ਜਵਨਚੇਤਨਾ **ਅਪਰਾਪਰਿਯਵੇਦਨੀਯਕਮ੍ਮਂ** ਨਾਮ। ਤਂ ਅਨਾਗਤੇ ਯਦਾ ਓਕਾਸਂ ਲਭਤਿ, ਤਦਾ ਵਿਪਾਕਂ ਦੇਤਿ। ਸਤਿ ਸਂਸਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਅਹੋਸਿਕਮ੍ਮਂ ਨਾਮ ਨ ਹੋਤਿ।

੬੮੬. ਅਪਰਮ੍ਪਿ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਕਮ੍ਮਂ – ਯਂ ਗਰੁਕਂ, ਯਂ ਬਹੁਲਂ, ਯਦਾਸਨ੍ਨਂ, ਕਟਤ੍ਤਾ ਵਾ ਪਨ ਕਮ੍ਮਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਕੁਸਲਂ ਵਾ ਹੋਤੁ ਅਕੁਸਲਂ ਵਾ, ਗਰੁਕਾਗਰੁਕੇਸੁ **ਯਂ ਗਰੁਕਂ** ਮਾਤੁਘਾਤਾਦਿਕਮ੍ਮਂ ਵਾ ਮਹਗ੍ਗਤਕਮ੍ਮਂ ਵਾ, ਤਦੇਵ ਪਠਮਂ ਵਿਪਚ੍ਚਤਿ। ਤਥਾ ਬਹੁਲਾਬਹੁਲੇਸੁਪਿ **ਯਂ ਬਹੁਲਂ** ਹੋਤਿ ਸੁਸੀਲਜਂ ਵਾ ਦੁਸ੍ਸੀਲਜਂ ਵਾ, ਤਦੇਵ ਪਠਮਂ ਵਿਪਚ੍ਚਤਿ। **ਯਦਾਸਨ੍ਨਂ** ਨਾਮ ਮਰਣਕਾਲੇ ਅਨੁਸ੍ਸਰਿਤਕਮ੍ਮਂ। ਯਞ੍ਹਿ ਆਸਨ੍ਨਮਰਣੋ ਅਨੁਸ੍ਸਰਿਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਤੇਨੇਵ ਉਪਪਜ੍ਜਤਿ। ਏਤੇਹਿ ਪਨ ਤੀਹਿ ਮੁਤ੍ਤਂ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਲਦ੍ਧਾਸੇਵਨਂ **ਕਟਤ੍ਤਾ ਵਾ ਪਨ ਕਮ੍ਮਂ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ, ਤੇਸਂ ਅਭਾਵੇ ਤਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਂ ਆਕਡ੍ਢਤਿ।

੬੮੭. ਅਪਰਮ੍ਪਿ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਕਮ੍ਮਂ – ਜਨਕਂ, ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਕਂ, ਉਪਪੀਲ਼ਕਂ, ਉਪਘਾਤਕਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ **ਜਨਕਂ** ਨਾਮ ਕੁਸਲਮ੍ਪਿ ਹੋਤਿ ਅਕੁਸਲਮ੍ਪਿ। ਤਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਮ੍ਪਿ ਪਵਤ੍ਤੇਪਿ ਰੂਪਾਰੂਪਵਿਪਾਕਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਜਨੇਤਿ। **ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਕਂ** ਪਨ ਵਿਪਾਕਂ ਜਨੇਤੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਅਞ੍ਞੇਨ ਕਮ੍ਮੇਨ ਦਿਨ੍ਨਾਯ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਜਨਿਤੇ ਵਿਪਾਕੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਕਸੁਖਦੁਕ੍ਖਂ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭੇਤਿ, ਅਦ੍ਧਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤੇਤਿ। **ਉਪਪੀਲ਼ਕਂ** ਅਞ੍ਞੇਨ ਕਮ੍ਮੇਨ ਦਿਨ੍ਨਾਯ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਜਨਿਤੇ ਵਿਪਾਕੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਕਸੁਖਦੁਕ੍ਖਂ ਪੀਲ਼ੇਤਿ ਬਾਧਤਿ, ਅਦ੍ਧਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤਿਤੁਂ ਨ ਦੇਤਿ। **ਉਪਘਾਤਕਂ** ਪਨ ਸਯਂ ਕੁਸਲਮ੍ਪਿ ਅਕੁਸਲਮ੍ਪਿ ਸਮਾਨਂ ਅਞ੍ਞਂ ਦੁਬ੍ਬਲਕਮ੍ਮਂ ਘਾਤੇਤ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਵਿਪਾਕਂ ਪਟਿਬਾਹਿਤ੍ਵਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਿਪਾਕਸ੍ਸ ਓਕਾਸਂ ਕਰੋਤਿ। ਏਵਂ ਪਨ ਕਮ੍ਮੇਨ ਕਤੇ ਓਕਾਸੇ ਤਂ ਵਿਪਾਕਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਨਾਮ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

ਇਤਿ ਇਮੇਸਂ ਦ੍ਵਾਦਸਨ੍ਨਂ ਕਮ੍ਮਾਨਂ ਕਮ੍ਮਨ੍ਤਰਞ੍ਚੇਵ ਵਿਪਾਕਨ੍ਤਰਞ੍ਚ ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਞਾਣਸ੍ਸੇਵ ਯਾਥਾਵਸਰਸਤੋ ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ, ਅਸਾਧਾਰਣਂ ਸਾਵਕੇਹਿ। ਵਿਪਸ੍ਸਕੇਨ ਪਨ ਕਮ੍ਮਨ੍ਤਰਞ੍ਚ ਵਿਪਾਕਨ੍ਤਰਞ੍ਚ ਏਕਦੇਸਤੋ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਯਂ ਮੁਖਮਤ੍ਤਦਸ੍ਸਨੇਨ ਕਮ੍ਮਵਿਸੇਸੋ ਪਕਾਸਿਤੋਤਿ।

੬੮੮. ਇਤਿ ਇਮਂ ਦ੍ਵਾਦਸਵਿਧਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕਮ੍ਮਵਟ੍ਟੇ ਪਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਏਵਂ ਏਕੋ ਕਮ੍ਮਵਟ੍ਟਵਿਪਾਕਵਟ੍ਟਵਸੇਨ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਂ ਕਰੋਤਿ। ਸੋ ਏਵਂ ਕਮ੍ਮਵਟ੍ਟਵਿਪਾਕਵਟ੍ਟਵਸੇਨ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਵਤ੍ਤਿਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ''ਯਥਾ ਇਦਂ ਏਤਰਹਿ, ਏਵਂ ਅਤੀਤੇਪਿ ਅਦ੍ਧਾਨੇ ਕਮ੍ਮਵਟ੍ਟਵਿਪਾਕਵਟ੍ਟਵਸੇਨ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਪਵਤ੍ਤਿਤ੍ਥ, ਅਨਾਗਤੇਪਿ ਕਮ੍ਮਵਟ੍ਟਵਿਪਾਕਵਟ੍ਟਵਸੇਨੇਵ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਪਵਤ੍ਤਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ। ਇਤਿ ਕਮ੍ਮਞ੍ਚੇਵ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕੋ ਚ, ਕਮ੍ਮਵਟ੍ਟਞ੍ਚ ਵਿਪਾਕਵਟ੍ਟਞ੍ਚ, ਕਮ੍ਮਪਵਤ੍ਤਞ੍ਚ ਵਿਪਾਕਪਵਤ੍ਤਞ੍ਚ, ਕਮ੍ਮਸਨ੍ਤਤਿ ਚ ਵਿਪਾਕਸਨ੍ਤਤਿ ਚ, ਕਿਰਿਯਾ ਚ ਕਿਰਿਯਾਫਲਞ੍ਚ।

> ਕਮ੍ਮਾ ਵਿਪਾਕਾ ਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਵਿਪਾਕੋ ਕਮ੍ਮਸਮ੍ਭਵੋ।
> ਕਮ੍ਮਾ ਪੁਨਬ੍ਭਵੋ ਹੋਤਿ, ਏਵਂ ਲੋਕੋ ਪਵਤ੍ਤਤੀਤਿ॥ –

ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤੋ ਯਾ ਸਾ ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਦਯੋ ਆਰਬ੍ਭ ''ਅਹੋਸਿਂ ਨੁ ਖੋ ਅਹ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਵੁਤ੍ਤਾ ਸੋਲ਼ਸਵਿਧਾ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ, ਸਾ ਸਬ੍ਬਾ ਪਹੀਯਤਿ। ਸਬ੍ਬਭਵਯੋਨਿਗਤਿਟ੍ਠਿਤਿਨਿਵਾਸੇਸੁ ਹੇਤੁਫਲਸਮ੍ਬਨ੍ਧਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਂ ਨਾਮਰੂਪਮਤ੍ਤਮੇਵ ਖਾਯਤਿ। ਸੋ ਨੇਵ ਕਾਰਣਤੋ ਉਦ੍ਧਂ ਕਾਰਕਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨ ਵਿਪਾਕਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਤੋ ਉਦ੍ਧਂ ਵਿਪਾਕਪਟਿਸਂਵੇਦਕਂ। ਕਾਰਣੇ ਪਨ ਸਤਿ ''ਕਾਰਕੋ''ਤਿ, ਵਿਪਾਕਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਸਤਿ ''ਪਟਿਸਂਵੇਦਕੋ''ਤਿ ਸਮਞ੍ਞਾਮਤ੍ਤੇਨ ਪਣ੍ਡਿਤਾ ਵੋਹਰਨ੍ਤੀਚ੍ਚੇਵਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਞ੍ਞਾਯ ਸੁਦਿਟ੍ਠਂ ਹੋਤਿ।

੬੮੯. ਤੇਨਾਹੁ ਪੋਰਾਣਾ –

> ''ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਕਾਰਕੋ ਨਤ੍ਥਿ, ਵਿਪਾਕਸ੍ਸ ਚ ਵੇਦਕੋ।
> ਸੁਦ੍ਧਧਮ੍ਮਾ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਏਵੇਤਂ ਸਮ੍ਮਦਸ੍ਸਨਂ॥
>
> ''ਏਵਂ ਕਮ੍ਮੇ ਵਿਪਾਕੇ ਚ, ਵਤ੍ਤਮਾਨੇ ਸਹੇਤੁਕੇ।

ਬੀਜਰੁਕ੍ਖਾਦਿਕਾਨਂਵ, ਪੁਬ੍ਬਾ ਕੋਟਿ ਨ ਨਾਯਤਿ।
ਅਨਾਗਤੇਪਿ ਸੰਸਾਰੇ, ਅਪ੍ਪਵਤ੍ਤੰ ਨ ਦਿਸ੍ਸਤਿ॥

‘‘ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਅਨਞ੍ਞਾਯ, ਤਿਤ੍ਥਿਯਾ ਅਸਯਂਵਸੀ।
ਸਤ੍ਤਸਞ੍ਞੰ ਗਹੇਤ੍ਵਾਨ, ਸਸ੍ਸਤੁਚ੍ਛੇਦਦਸ੍ਸਿਨੋ।
ਦ੍ਵਾਸਟ੍ਠਿਦਿਟ੍ਠਿੰ ਗਣ੍ਹਨ੍ਤਿ, ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਵਿਰੋਧਿਤਾ॥

‘‘ਦਿਟ੍ਠਿਬਨ੍ਧਨਬਦ੍ਧਾ ਤੇ, ਤਣ੍ਹਾਸੋਤੇਨ ਵੁਯ੍ਹਰੇ।
ਤਣ੍ਹਾਸੋਤੇਨ ਵੁਯ੍ਹਨ੍ਤਾ, ਨ ਤੇ ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਮੁਚ੍ਚਰੇ॥

‘‘ਏਵਮੇਤਂ ਅਭਿਞ੍ਞਾਯ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਸਾਵਕੋ।
ਗਮ੍ਭੀਰੰ ਨਿਪੁਣੰ ਸੁਞ੍ਞੰ, ਪਚ੍ਚਯੰ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਤਿ॥

‘‘ਕਮ੍ਮੰ ਨਤ੍ਥਿ ਵਿਪਾਕਮ੍ਹਿ, ਪਾਕੋ ਕਮ੍ਮੇ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।
ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਉਭੋ ਸੁਞ੍ਞਾ, ਨ ਚ ਕਮ੍ਮੰ ਵਿਨਾ ਫਲੰ॥

‘‘ਯਥਾ ਨ ਸੂਰਿਯੇ ਅਗ੍ਗਿ, ਨ ਮਣਿਮ੍ਹਿ ਨ ਗੋਮਯੇ।
ਨ ਤੇਸੰ ਬਹਿ ਸੋ ਅਤ੍ਥਿ, ਸਮ੍ਭਾਰੇਹਿ ਚ ਜਾਯਤਿ॥

‘‘ਤਥਾ ਨ ਅਨ੍ਤੋ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ, ਵਿਪਾਕੋ ਉਪਲਬ੍ਭਤਿ।
ਬਹਿਦ੍ਧਾਪਿ ਨ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ, ਨ ਕਮ੍ਮੰ ਤਤ੍ਥ ਵਿਜ੍ਜਤਿ॥

‘‘ਫਲੇਨ ਸੁਞ੍ਞੰ ਤੰ ਕਮ੍ਮੰ, ਫਲੰ ਕਮ੍ਮੇ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।
ਕਮ੍ਮਞ੍ਚ ਖੋ ਉਪਾਦਾਯ, ਤਤੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤੇ ਫਲੰ॥

‘‘ਨ ਹੇਤ੍ਥ ਦੇਵੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਵਾ, ਸੰਸਾਰਸ੍ਸਤ੍ਥਿਕਾਰਕੋ।
ਸੁਦ੍ਧਧਮ੍ਮਾ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਹੇਤੁਸਮ੍ਭਾਰਪਚ੍ਚਯਾ’’ਤਿ॥

੬੯੦. ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਕਮ੍ਮਵਟ੍ਟਵਿਪਾਕਵਟ੍ਟਵਸੇਨ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹੰ ਕਤ੍ਵਾ ਤੀਸੁ ਅਦ੍ਧਾਸੁ ਪਹੀਨਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬੇ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਧਮ੍ਮਾ ਚੁਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਵਿਦਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਸਾਸ੍ਸ ਹੋਤਿ **ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾ**।

ਸੋ ਏਵਂ ਪਜਾਨਾਤਿ – ਯੇ ਅਤੀਤੇ ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਖਨ੍ਧਾ, ਤੇ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਦ੍ਧਾ, ਅਤੀਤਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਾ ਪਨ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਭਵੇ ਅਞ੍ਞੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ, ਅਤੀਤਭਵਤੋ ਇਮੰ ਭਵਂ ਆਗਤੋ ਏਕਧਮ੍ਮੋਪਿ ਨਤ੍ਥਿ, ਇਮਸ੍ਮਿਮ੍ਪਿ ਭਵੇ ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯੇਨ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਪੁਨਬ੍ਭਵੇ ਅਞ੍ਞੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਇਮਮ੍ਹਾ ਭਵਾ ਪੁਨਬ੍ਭਵਂ ਏਕਧਮ੍ਮੋਪਿ ਨ ਗਮਿਸ੍ਸਤਿ। ਅਪਿਚ ਖੋ ਯਥਾ ਨ ਆਚਰਿਯਮੁਖਤੋ ਸਜ੍ਝਾਯੋ ਅਨ੍ਤੇਵਾਸਿਕਸ੍ਸ ਮੁਖੰ ਪਵਿਸਤਿ, ਨ ਚ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਤਸ੍ਸ ਮੁਖੇ ਸਜ੍ਝਾਯੋ ਨ ਵਤ੍ਤਤਿ, ਨ ਦੂਤੇਨ ਮਨ੍ਤੋਦਕੰ ਪੀਤੰ ਰੋਗਿਨੋ ਉਦਰੰ ਪਵਿਸਤਿ, ਨ ਚ ਤਸ੍ਸ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਰੋਗੋ ਨ ਵੂਪਸਮ੍ਮਤਿ, ਨ ਮੁਖੇ ਮਣ੍ਡਨਵਿਧਾਨੰ ਆਦਾਸਤਲਾਦੀਸੁ ਮੁਖਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਨ ਚ ਤਤ੍ਥ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਮਣ੍ਡਨਵਿਧਾਨੰ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ, ਨ ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਵਟ੍ਟਿਯਾ ਦੀਪਸਿਖਾ ਅਞ੍ਞੰ ਵਟ੍ਟਿੰ ਸਙ੍ਕਮਤਿ, ਨ ਚ ਤਤ੍ਥ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਦੀਪਸਿਖਾ ਨ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਨ ਅਤੀਤਭਵਤੋ ਇਮੰ ਭਵਂ, ਇਤੋ ਵਾ ਪੁਨਬ੍ਭਵਂ ਕੋਚਿ

ਧਮ੍ਮੋ ਸਙ੍ਕਮਤਿ, ਨ ਚ ਅਤੀਤਭਵੇ ਖਨ੍ਧਾਯਤਨਧਾਤੁਪਚ੍ਚਯਾ ਇਧ, ਇਧ ਵਾ ਖਨ੍ਧਾਯਤਨਧਾਤੁਪਚ੍ਚਯਾ ਪੁਨਬ੍ਭਵੇ ਖਨ੍ਧਾਯਤਨਧਾਤੁਯੋ ਨ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ।

ਯਥੇਵ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣੰ, ਮਨੋਧਾਤੁਅਨਨ੍ਤਰੰ।
ਨ ਚੇਵ ਆਗਤੰ ਨਾਪਿ, ਨ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੰ ਅਨਨ੍ਤਰੰ॥

ਤਥੇਵ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਮ੍ਹਿ, ਵਤ੍ਤਤੇ ਚਿਤ੍ਤਸਨ੍ਤਤਿ।
ਪੁਰਿਮੰ ਭਿਜ੍ਜਤੇ ਚਿਤ੍ਤੰ, ਪਚ੍ਛਿਮੰ ਜਾਯਤੇ ਤਤੋ॥

ਤੇਸੰ ਅਨ੍ਤਰਿਕਾ ਨਤ੍ਥਿ, ਵੀਚਿ ਤੇਸੰ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤਿ।
ਨ ਚਿਤੋ ਗਚ੍ਛਤਿ ਕਿਞ੍ਚਿ, ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਚ ਜਾਯਤੀਤਿ॥

੬੯੧. ਏਵੰ ਚੁਤਿਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਵਿਦਿਤਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਾਕਾਰੇਨ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਞਾਣੰ ਥਾਮਗਤੰ ਹੋਤਿ, ਸੋਲ਼ਸਵਿਧਾ ਕਙ੍ਖਾ ਸੁਟ੍ਠੁਤਰੰ ਪਹੀਯਤਿ। ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਸਾ ਏਵ, ‘‘ਸਤ੍ਥਰਿ ਕਙ੍ਖਤੀ’’ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੧੦੦੮) ਆਦਿਨਯਪ੍ਪਵਤ੍ਤਾ ਅਟ੍ਠਵਿਧਾਪਿ ਕਙ੍ਖਾ ਪਹੀਯਤਿਯੇਵ, ਦ੍ਵਾਸਟ੍ਠਿ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਿ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨ੍ਤਿ। ਏਵੰ ਨਾਨਾਨਯੇਹਿ ਨਾਮਰੂਪਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਣੇਨ ਤੀਸੁ ਅਦ੍ਧਾਸੁ ਕਙ੍ਖੰ ਵਿਤਰਿਤ੍ਵਾ ਠਿਤੰ ਞਾਣੰ **ਕਙ੍ਖਾਵਿਤਰਣਵਿਸੁਦ੍ਧੀ**ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। **ਧਮ੍ਮਟ੍ਠਿਤਿਞਾਣ**ਨ੍ਤਿਪਿ **ਯਥਾਭੂਤਞਾਣ**ਨ੍ਤਿਪਿ **ਸਮ੍ਮਾਦਸ੍ਸਨ**ਨ੍ਤਿਪਿ ਏਤਸ੍ਸੇਵਾਧਿਵਚਨੰ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤੰ –

‘‘ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਪਚ੍ਚਯਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ। ਉਭੋਪੇਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਚ੍ਚਯਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਤਿ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹੇ ਪਞ੍ਞਾ ਧਮ੍ਮਟ੍ਠਿਤਿਞਾਣ’’ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੪੬)।

‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਕਤਮੇ ਧਮ੍ਮੇ ਯਥਾਭੂਤੰ ਜਾਨਾਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਕਥੰ ਸਮ੍ਮਾਦਸ੍ਸਨੰ ਹੋਤਿ, ਕਥੰ ਤਦਨ੍ਵਯੇਨ ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਸੁਦਿਟ੍ਠਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਕਤ੍ਥ ਕਙ੍ਖਾ ਪਹੀਯਤਿ? ਦੁਕ੍ਖਤੋ…ਪੇ॰… ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਕਤਮੇ ਧਮ੍ਮੇ ਯਥਾਭੂਤੰ ਜਾਨਾਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ…ਪੇ॰… ਕਤ੍ਥ ਕਙ੍ਖਾ ਪਹੀਯਤੀਤਿ?

‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਯਥਾਭੂਤੰ ਜਾਨਾਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸਮ੍ਮਾਦਸ੍ਸਨੰ। ਏਵੰ ਤਦਨ੍ਵਯੇਨ ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਸੁਦਿਟ੍ਠਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਏਤ੍ਥ ਕਙ੍ਖਾ ਪਹੀਯਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਪਵਤ੍ਤੰ ਯਥਾਭੂਤੰ ਜਾਨਾਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ…ਪੇ॰… ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤਞ੍ਚ ਪਵਤ੍ਤਞ੍ਚ ਯਥਾਭੂਤੰ ਜਾਨਾਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸਮ੍ਮਾਦਸ੍ਸਨੰ। ਏਵੰ ਤਦਨ੍ਵਯੇਨ ਸਬ੍ਬੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਸੁਦਿਟ੍ਠਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਏਤ੍ਥ ਕਙ੍ਖਾ ਪਹੀਯਤਿ।

‘‘ਯਞ੍ਚ ਯਥਾਭੂਤਞਾਣੰ ਯਞ੍ਚ ਸਮ੍ਮਾਦਸ੍ਸਨੰ ਯਾ ਚ ਕਙ੍ਖਾਵਿਤਰਣਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਨਾਨਤ੍ਥਾ ਚੇਵ ਨਾਨਾਬ੍ਯਞ੍ਜਨਾ ਚ, ਉਦਾਹੁ ਏਕਤ੍ਥਾ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨਨ੍ਤਿ? ਯਞ੍ਚ ਯਥਾਭੂਤਞਾਣੰ ਯਞ੍ਚ ਸਮ੍ਮਾਦਸ੍ਸਨੰ ਯਾ ਚ ਕਙ੍ਖਾਵਿਤਰਣਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਤ੍ਥਾ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨ’’ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੨੭)।

ਇਮਿਨਾ ਪਨ ਞਾਣੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਵਿਪਸ੍ਸਕੋ ਬੁਦ੍ਧਸਾਸਨੇ ਲਦ੍ਧਸ੍ਸਾਸੋ ਲਦ੍ਧਪਤਿਟ੍ਠੋ ਨਿਯਤਗਤਿਕੋ ਚੂਲ਼ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ ਨਾਮ ਹੋਤਿ।

ਤਸ੍ਮਾ ਭਿਕ੍ਖੁ ਸਦਾ ਸਤੋ, ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਸੋ।
ਪਚ੍ਚਯੇ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹੇਯ੍ਯ, ਕਙ੍ਖਾਵਿਤਰਣਤ੍ਥਿਕੋਤਿ॥

ਇਤਿ ਸਾਧੁਜਨਪਾਮੋਜ੍ਜਤ੍ਥਾਯ ਕਤੇ ৱਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ

ਪਞ੍ਞਾਭਾৱਨਾਧਿਕਾਰੇ

ਕਙ੍ਖਾৱਿਤਰਣৱਿਸੁਦ੍ਧਿਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨਾਮ

ਏਕੂਨৱੀਸਤਿਮੋ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ।

੨੦. ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

ਸਮ੍ਮਸਨਞਾਣਕਥਾ

੬੯੨. ਅਯਂ ਮਗ੍ਗੋ, ਅਯਂ ਨ ਮਗ੍ਗੋਤਿ ਏਵਂ ਮਗ੍ਗਞ੍ਚ ਅਮਗ੍ਗਞ੍ਚ ਞਤ੍ਵਾ ਠਿਤਂ ਞਾਣਂ ਪਨ **ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿ** ਨਾਮ।

ਤਂ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤੁਕਾਮੇਨ **ਕਲਾਪਸਮ੍ਮਸਨ**ਸਙ੍ਖਾਤਾਯ **ਨਯਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ** ਤਾਵ ਯੋਗੋ ਕਰਣੀਯੋ। ਕਸ੍ਮਾ? ਆਰਦ੍ਧਵਿਪਸ੍ਸਕਸ੍ਸ ਓਭਾਸਾਦਿਸਮ੍ਭਵੇ ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਞਾਣਸਮ੍ਭਵਤੋ। ਆਰਦ੍ਧਵਿਪਸ੍ਸਕਸ੍ਸ ਹਿ ਓਭਾਸਾਦੀਸੁ ਸਮ੍ਭੂਤੇਸੁ ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਞਾਣਂ ਹੋਤਿ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਚ ਕਲਾਪਸਮ੍ਮਸਨਂ ਆਦਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਏਤਂ ਕਙ੍ਖਾਵਿਤਰਣਾਨਨ੍ਤਰਂ ਉਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ। ਅਪਿਚ ਯਸ੍ਮਾ ਤੀਰਣਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਵਤ੍ਤਮਾਨਾਯ ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਤੀਰਣਪਰਿਞ੍ਞਾ ਚ ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾਨਨ੍ਤਰਾ, ਤਸ੍ਮਾਪਿ ਤਂ ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿਂ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤੁਕਾਮੇਨ ਕਲਾਪਸਮ੍ਮਸਨੇ ਤਾਵ ਯੋਗੋ ਕਾਤਬ੍ਬੋ।

੬੯੩. ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ – ਤਿਸ੍ਸੋ ਹਿ ਲੋਕਿਯਪਰਿਞ੍ਞਾ ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾ ਤੀਰਣਪਰਿਞ੍ਞਾ ਪਹਾਨਪਰਿਞ੍ਞਾ ਚ। ਯਾ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਅਭਿਞ੍ਞਾਪਞ੍ਞਾ ਞਾਤਟ੍ਠੇ ਞਾਣਂ। ਪਰਿਞ੍ਞਾਪਞ੍ਞਾ ਤੀਰਣਟ੍ਠੇ ਞਾਣਂ। ਪਹਾਨਪਞ੍ਞਾ ਪਰਿਚ੍ਚਾਗਟ੍ਠੇ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੭੫)। ਤਤ੍ਥ ''ਰੁਪ੍ਪਨਲਕ੍ਖਣਂ ਰੂਪਂ, ਵੇਦਯਿਤਲਕ੍ਖਣਾ ਵੇਦਨਾ''ਤਿ ਏਵਂ ਤੇਸਂ ਤੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਲਕ੍ਖਣਸਲ੍ਲਕ੍ਖਣਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਾ ਪਞ੍ਞਾ **ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾ** ਨਾਮ। ''ਰੂਪਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ, ਵੇਦਨਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਤੇਸਂਯੇਵ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਾਮਞ੍ਞਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਾ ਲਕ੍ਖਣਾਰਮ੍ਮਣਿਕਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਪਞ੍ਞਾ **ਤੀਰਣਪਰਿਞ੍ਞਾ** ਨਾਮ। ਤੇਸੁਯੇਵ ਪਨ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਦਿਪਜਹਨਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਾ ਲਕ੍ਖਣਾਰਮ੍ਮਣਿਕਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਪਞ੍ਞਾ **ਪਹਾਨਪਰਿਞ੍ਞਾ** ਨਾਮ।

ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਚ੍ਛੇਦਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਾ ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਭੂਮਿ। ਏਤਸ੍ਮਿਂ ਹਿ ਅਨ੍ਤਰੇ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਲਕ੍ਖਣਪਟਿਵੇਧਸ੍ਸੇਵ ਆਧਿਪਚ੍ਚਂ ਹੋਤਿ। ਕਲਾਪਸਮ੍ਮਸਨਤੋ ਪਨ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਉਦਯਬ੍ਬਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਤੀਰਣਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਭੂਮਿ। ਏਤਸ੍ਮਿਂ ਹਿ ਅਨ੍ਤਰੇ ਸਾਮਞ੍ਞਲਕ੍ਖਣਪਟਿਵੇਧਸ੍ਸੇਵ ਆਧਿਪਚ੍ਚਂ ਹੋਤਿ। ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਆਦਿਂ ਕਤ੍ਵਾ ਉਪਰਿ ਪਹਾਨਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਭੂਮਿ । ਤਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਹਿ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਂ ਪਜਹਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਸੁਖਸਞ੍ਞਂ, ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਂ, ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਨ੍ਤੋ ਨਨ੍ਦਿਂ, ਵਿਰਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਰਾਗਂ, ਨਿਰੋਧੇਨ੍ਤੋ ਸਮੁਦਯਂ, ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਆਦਾਨਂ ਪਜਹਤੀਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੫੨) ਏਵਂ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਦਿਪਹਾਨਸਾਧਿਕਾਨਂ ਸਤ੍ਤਨ੍ਨਂ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾਨਂ ਆਧਿਪਚ੍ਚਂ। ਇਤਿ ਇਮਾਸੁ ਤੀਸੁ ਪਰਿਞ੍ਞਾਸੁ ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਚ੍ਛੇਦਸ੍ਸ ਚੇਵ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਸ੍ਸ ਚ ਸਾਧਿਤਤ੍ਤਾ ਇਮਿਨਾ ਯੋਗਿਨਾ ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾਵ ਅਧਿਗਤਾ ਹੋਤਿ, ਇਤਰਾ ਚ ਅਧਿਗਨ੍ਤਬ੍ਬਾ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਯਸ੍ਮਾ ਤੀਰਣਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਵਤ੍ਤਮਾਨਾਯ ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਤੀਰਣਪਰਿਞ੍ਞਾ ਚ ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾਨਨ੍ਤਰਾ, ਤਸ੍ਮਾਪਿ ਤਂ ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿਂ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤੁਕਾਮੇਨ ਕਲਾਪਸਮ੍ਮਸਨੇ ਤਾਵ ਯੋਗੋ ਕਾਤਬ੍ਬੋ''ਤਿ।

੬੯੪. ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਪਾਲ਼ਿ –

> ''ਕਥਂ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਵਵਤ੍ਥਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਸਮ੍ਮਸਨੇ ਞਾਣਂ? ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਰੂਪਂ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਵਾ...ਪੇ॰... ਯਂ ਦੂਰੇ ਸਨ੍ਤਿਕੇ ਵਾ, ਸਬ੍ਬਂ ਰੂਪਂ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਵਵਤ੍ਥੇਪੇਤਿ, ਏਕਂ ਸਮ੍ਮਸਨਂ। ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਵਵਤ੍ਥੇਪੇਤਿ, ਏਕਂ ਸਮ੍ਮਸਨਂ। ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਵਵਤ੍ਥੇਪੇਤਿ, ਏਕਂ ਸਮ੍ਮਸਨਂ। ਯਾ ਕਾਚਿ ਵੇਦਨਾ...ਪੇ॰... ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ...ਪੇ॰... ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਵਵਤ੍ਥੇਪੇਤਿ, ਏਕਂ ਸਮ੍ਮਸਨਂ।
>
> ''ਚਕ੍ਖੁਂ...ਪੇ॰... ਜਰਾਮਰਣਂ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਵਵਤ੍ਥੇਪੇਤਿ, ਏਕਂ ਸਮ੍ਮਸਨਂ। ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਵਵਤ੍ਥੇਪੇਤਿ, ਏਕਂ ਸਮ੍ਮਸਨਂ।

‘‘ਰੂਪਂ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਖਯਟ੍ਠੇਨ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਭਯਟ੍ਠੇਨ, ਅਨਤ੍ਤਾ ਅਸਾਰਕਟ੍ਠੇਨਾਤਿ ਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਵਵਤ੍ਥਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਸਮ੍ਮਸਨੇ ਞਾਣਂ। ਵੇਦਨਂ... ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ... ਚਕ੍ਖੁਂ...ਪੇ॰... ਜਰਾਮਰਣਂ...ਪੇ॰... ਸਮ੍ਮਸਨੇ ਞਾਣਂ।

‘‘ਰੂਪਂ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਸਙ੍ਖਤਂ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਖਯਧਮ੍ਮਂ ਵਯਧਮ੍ਮਂ ਵਿਰਾਗਧਮ੍ਮਂ ਨਿਰੋਧਧਮ੍ਮਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਵਵਤ੍ਥਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਸਮ੍ਮਸਨੇ ਞਾਣਂ। ਵੇਦਨਂ... ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ... ਚਕ੍ਖੁਂ... ਜਰਾਮਰਣਂ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਸਙ੍ਖਤਂ...ਪੇ॰... ਨਿਰੋਧਧਮ੍ਮਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਵਵਤ੍ਥਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਸਮ੍ਮਸਨੇ ਞਾਣਂ।

‘‘ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ ਜਰਾਮਰਣਂ, ਅਸਤਿ ਜਾਤਿਯਾ ਨਤ੍ਥਿ ਜਰਾਮਰਣਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਵਵਤ੍ਥਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਸਮ੍ਮਸਨੇ ਞਾਣਂ। ਅਤੀਤਮ੍ਪਿ ਅਦ੍ਧਾਨਂ, ਅਨਾਗਤਮ੍ਪਿ ਅਦ੍ਧਾਨਂ ਜਾਤਿਪਚ੍ਚਯਾ ਜਰਾਮਰਣਂ, ਅਸਤਿ ਜਾਤਿਯਾ ਨਤ੍ਥਿ ਜਰਾਮਰਣਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਵਵਤ੍ਥਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਸਮ੍ਮਸਨੇ ਞਾਣਂ। ਭਵਪਚ੍ਚਯਾ ਜਾਤਿ...ਪੇ॰... ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਅਸਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਤ੍ਥਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਵਵਤ੍ਥਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਸਮ੍ਮਸਨੇ ਞਾਣਂ। ਅਤੀਤਮ੍ਪਿ ਅਦ੍ਧਾਨਂ, ਅਨਾਗਤਮ੍ਪਿ ਅਦ੍ਧਾਨਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਅਸਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨਤ੍ਥਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਵਵਤ੍ਥਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਸਮ੍ਮਸਨੇ ਞਾਣਂ।

‘‘ਤਂ ਞਾਤਟ੍ਠੇਨ ਞਾਣਂ। ਪਜਾਨਨਟ੍ਠੇਨ ਪਞ੍ਞਾ। ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਙ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਵਵਤ੍ਥਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਸਮ੍ਮਸਨੇ ਞਾਣ’’ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੪੮)।

ਏਤ੍ਥ ਚ ਚਕ੍ਖੁਂ...ਪੇ॰... ਜਰਾਮਰਣਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪੇਯ੍ਯਾਲੇਨ ਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਦ੍ਵਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ, ਛ ਦ੍ਵਾਰਾਨਿ, ਛ ਆਰਮ੍ਮਣਾਨਿ, ਛ ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਿ, ਛ ਫਸ੍ਸਾ, ਛ ਵੇਦਨਾ, ਛ ਸਞ੍ਞਾ, ਛ ਚੇਤਨਾ, ਛ ਤਣ੍ਹਾ, ਛ ਵਿਤਕ੍ਕਾ, ਛ ਵਿਚਾਰਾ, ਛ ਧਾਤੁਯੋ, ਦਸ ਕਸਿਣਾਨਿ, ਦ੍ਵਤ੍ਤਿਂਸਕੋਟ੍ਠਾਸਾ, ਦ੍ਵਾਦਸਾਯਤਨਾਨਿ, ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਧਾਤੁਯੋ, ਬਾਵੀਸਤਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਧਾਤੁਯੋ, ਨਵ ਭਵਾ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਝਾਨਾਨਿ, ਚਤਸ੍ਸੋ ਅਪ੍ਪਮਞ੍ਞਾ, ਚਤਸ੍ਸੋ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ, ਦ੍ਵਾਦਸ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਙ੍ਗਾਨੀਤਿ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਰਾਸਯੋ ਸਂਖਿਤ੍ਤਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੇਤਂ ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਨਿਦ੍ਦੇਸੇ –

‘‘ਸਬ੍ਬਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ। ਕਿਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਬ੍ਬਂ ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ? ਚਕ੍ਖੁ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ। ਰੂਪਾ... ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ... ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ... ਯਮ੍ਪਿਦਂ ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਵੇਦਯਿਤਂ ਸੁਖਂ ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਂ ਵਾ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਂ ਵਾ, ਤਮ੍ਪਿ ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ। ਸੋਤਂ...ਪੇ॰... ਯਮ੍ਪਿਦਂ ਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਵੇਦਯਿਤਂ ਸੁਖਂ ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਂ ਵਾ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਂ ਵਾ, ਤਮ੍ਪਿ ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ।

‘‘ਰੂਪਂ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ... ਚਕ੍ਖੁ...ਪੇ॰... ਮਨੋ... ਰੂਪਾ...ਪੇ॰... ਧਮ੍ਮਾ... ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ...ਪੇ॰... ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਂ... ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ...ਪੇ॰... ਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋ...।

‘‘ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਜਾ ਵੇਦਨਾ...ਪੇ॰... ਮਨੋਸਮ੍ਫਸ੍ਸਜਾ ਵੇਦਨਾ... ਰੂਪਸਞ੍ਞਾ...ਪੇ॰... ਧਮ੍ਮਸਞ੍ਞਾ... ਰੂਪਸਞ੍ਚੇਤਨਾ...ਪੇ॰... ਧਮ੍ਮਸਞ੍ਚੇਤਨਾ... ਰੂਪਤਣ੍ਹਾ...ਪੇ॰... ਧਮ੍ਮਤਣ੍ਹਾ... ਰੂਪਵਿਤਕ੍ਕੋ...ਪੇ॰... ਧਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕੋ... ਰੂਪਵਿਚਾਰੋ...ਪੇ॰... ਧਮ੍ਮਵਿਚਾਰੋ...।

‘‘ਪਥਵੀਧਾਤੁ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ... ਪਥਵੀਕਸਿਣਂ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣਕਸਿਣਂ... ਕੇਸਾ...ਪੇ॰... ਮੁਤ੍ਤਂ... ਮਤ੍ਥਲੁਙ੍ਗਂ...।

‘‘ਚਕ੍ਖਾਯਤਨਂ...ਪੇ॰... ਧਮ੍ਮਾਯਤਨਂ... ਚਕ੍ਖੁਧਾਤੁ...ਪੇ॰... ਮਨੋਧਾਤੁ... ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ... ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ...ਪੇ॰... ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ...।

‘‘ਕਾਮਧਾਤੁ... ਰੂਪਧਾਤੁ... ਅਰੂਪਧਾਤੁ... ਕਾਮਭਵੋ... ਰੂਪਭਵੋ... ਅਰੂਪਭਵੋ... ਸਞ੍ਞਾਭਵੋ... ਅਸਞ੍ਞਾਭਵੋ... ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਭਵੋ... ਏਕਵੋਕਾਰਭਵੋ... ਚਤੁਵੋਕਾਰਭਵੋ... ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੋ...।

‘‘ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ...ਪੇ॰... ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਝਾਨਂ... ਮੇਤ੍ਤਾਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ...ਪੇ॰... ਉਪੇਕ੍ਖਾਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ... ਆਕਾਸਾਨਞ੍ਚਾਯਤਨਸਮਾਪਤ੍ਤਿ...ਪੇ॰... ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਸਮਾਪਤ੍ਤਿ... ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ...ਪੇ॰... ਜਰਾਮਰਣਂ ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯ’’ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੩; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੪੬)।

ਤਂ ਤਤ੍ਥ ਏਵਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਵੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਇਧ ਸਬ੍ਬਂ ਪੇਯ੍ਯਾਲੇਨ ਸਂਖਿਤ੍ਤਂ। ਏਵਂ ਸਂਖਿਤ੍ਤੇ ਪਨੇਤ੍ਥ ਯੇ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾ ਧਮ੍ਮਾ ਆਗਤਾ, ਤੇ ਅਸਮ੍ਮਸਨੁਪਗਤ੍ਤਾ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਅਧਿਕਾਰੇ ਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬਾ। ਯੇਪਿ ਚ ਸਮ੍ਮਸਨੁਪਗਾ , ਤੇਸੁ **ਯੇ ਯਸ੍ਸ ਪਾਕਟਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਸੁਖੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਹਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤੇਸੁ ਤੇਨ ਸਮ੍ਮਸਨਂ ਆਰਭਿਤਬ੍ਬਂ**।

੬੯੫. ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਖਨ੍ਧਵਸੇਨ ਆਰਬ੍ਭਵਿਧਾਨਯੋਜਨਾ – ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਰੂਪਂ...ਪੇ॰... ਸਬ੍ਬਂ ਰੂਪਂ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ, ਏਕਂ ਸਮ੍ਮਸਨਂ। ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ, ਏਕਂ ਸਮ੍ਮਸਨਨ੍ਤਿ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਅਯਂ ਭਿਕ੍ਖੁ ‘‘ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਰੂਪ’’ਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਅਨਿਯਮਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠਂ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਰੂਪਂ ਅਤੀਤਤ੍ਤਿਕੇਨ ਚੇਵ ਚਤੂਹਿ ਚ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾਦਿਦੁਕੇਹੀਤਿ ਏਕਾਦਸਹਿ ਓਕਾਸੇਹਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਸਬ੍ਬਂ ਰੂਪਂ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ, ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਤਿ।

ਕਥਂ ? ਪਰਤੋ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ – ‘‘ਰੂਪਂ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ **ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਖਯਟ੍ਠੇਨਾ**’’ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੪੮)।

ਤਸ੍ਮਾ ਏਸ ਯਂ **ਅਤੀਤਂ** ਰੂਪਂ, ਤਂ ਯਸ੍ਮਾ ਅਤੀਤੇਯੇਵ ਖੀਣਂ, ਨਯਿਮਂ ਭਵਂ ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਖਯਟ੍ਠੇਨ।

ਯਂ **ਅਨਾਗਤਂ** ਅਨਨ੍ਤਰਭਵੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਸ੍ਸਤਿ, ਤਮ੍ਪਿ ਤਤ੍ਥੇਵ ਖੀਯਿਸ੍ਸਤਿ, ਨ ਤਤੋ ਪਰਂ ਭਵਂ ਗਮਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਖਯਟ੍ਠੇਨ।

ਯਂ **ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ** ਰੂਪਂ, ਤਮ੍ਪਿ ਇਧੇਵ ਖੀਯਤਿ, ਨ ਇਤੋ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਖਯਟ੍ਠੇਨ।

ਯਂ **ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ,** ਤਮ੍ਪਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਮੇਵ ਖੀਯਤਿ, ਨ ਬਹਿਦ੍ਧਾਭਾਵਂ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਖਯਟ੍ਠੇਨ।

ਯਂ **ਬਹਿਦ੍ਧਾ...ਪੇ॰... ਓਲ਼ਾਰਿਕਂ...ਪੇ॰... ਸੁਖੁਮਂ...ਪੇ॰... ਹੀਨਂ...ਪੇ॰... ਪਣੀਤਂ...ਪੇ॰... ਦੂਰੇ...ਪੇ॰... ਸਨ੍ਤਿਕੇ,** ਤਮ੍ਪਿ ਤਤ੍ਥੇਵ ਖੀਯਤਿ, ਨ ਦੂਰਭਾਵਂ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਖਯਟ੍ਠੇਨਾਤਿ ਸਮ੍ਮਸਤਿ।

ਇਦਂ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਖਯਟ੍ਠੇਨਾ’’ਤਿ ਏਤਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਏਕਂ ਸਮ੍ਮਸਨਂ। ਭੇਦਤੋ ਪਨ ਏਕਾਦਸਵਿਧਂ ਹੋਤਿ।

ਸਬ੍ਬਮੇਵ ਚ ਤਂ **ਦੁਕ੍ਖਂ** ਭਯਟ੍ਠੇਨ। **ਭਯਟ੍ਠੇਨਾ**ਤਿ ਸਪ੍ਪਟਿਭਯਤਾਯ। ਯਞ੍ਹਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ, ਤਂ ਭਯਾਵਹਂ ਹੋਤਿ ਸੀਹੋਪਮਸੁਤ੍ਤੇ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੩.੭੮; ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੩੩) ਦੇਵਾਨਂ ਵਿਯ। ਇਤਿ ਇਦਮ੍ਪਿ ‘‘ਦੁਕ੍ਖਂ ਭਯਟ੍ਠੇਨਾ’’ਤਿ ਏਤਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਏਕਂ ਸਮ੍ਮਸਨਂ। ਭੇਦਤੋ ਪਨ ਏਕਾਦਸਵਿਧਂ ਹੋਤਿ।

ਯਥਾ ਚ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਤਂ **ਅਨਤ੍ਤਾ** ਅਸਾਰਕਟ੍ਠੇਨ। **ਅਸਾਰਕਟ੍ਠੇਨਾ**ਤਿ ‘‘ਅਤ੍ਤਾ ਨਿਵਾਸੀ ਕਾਰਕੋ ਵੇਦਕੋ ਸਯਂਵਸੀ’’ਤਿ ਏਵਂ ਪਰਿਕਪ੍ਪਿਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਤਸਾਰਸ੍ਸ ਅਭਾਵੇਨ। ਯਞ੍ਹਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ, ਦੁਕ੍ਖਂ, ਤਂ ਅਤ੍ਤਨੋਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਤਂ ਵਾ ਉਦਯਬ੍ਬਯਪੀਲ਼ਨਂ ਵਾ

ਵਾਰੇਤੁੰ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਕੁਤੋ ਤਸ੍ਸ ਕਾਰਕਾਦਿਭਾਵੋ। ਤੇਨਾਹ – ''ਰੂਪਞ੍ਚ ਹਿਦੰ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਤ੍ਤਾ ਅਭਵਿਸ੍ਸ। ਨਯਿਦੰ ਰੂਪੰ ਆਬਾਧਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤੇਯ੍ਯਾ''ਤਿਆਦਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੫੯)। ਇਤਿ ਇਦਮ੍ਪਿ ''ਅਨਤ੍ਤਾ ਅਸਾਰਕਟ੍ਠੇਨਾ''ਤਿ ਏਤਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਏਕੰ ਸਮ੍ਮਸਨੰ। ਭੇਦਤੋ ਪਨ ਏਕਾਦਸਵਿਧੰ ਹੋਤਿ। ਏਸ ਨਯੋ ਵੇਦਨਾਦੀਸੁ।

੬੯੬. ਯੰ ਪਨ ਅਨਿਚ੍ਚੰ, ਤੰ ਯਸ੍ਮਾ ਨਿਯਮਤੋ ਸਙ੍ਖਤਾਦਿਭੇਦੰ ਹੋਤਿ। ਤੇਨਸ੍ਸ ਪਰਿਯਾਯਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥੰ, ਨਾਨਾਕਾਰੇਹਿ ਵਾ ਮਨਸਿਕਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥੰ ''ਰੂਪੰ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਅਨਿਚ੍ਚੰ ਸਙ੍ਖਤੰ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਖਯਧਮ੍ਮੰ ਵਯਧਮ੍ਮੰ ਵਿਰਾਗਧਮ੍ਮੰ ਨਿਰੋਧਧਮ੍ਮ''ਨ੍ਤਿ ਪੁਨ ਪਾਲ਼ਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਏਸ ਨਯੋ ਵੇਦਨਾਦੀਸੂਤਿ।

ਚਤ੍ਤਾਰੀਸਾਕਾਰਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾਕਥਾ

੬੯੭. ਸੋ ਤਸ੍ਸੇਵ ਪਞ੍ਚਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਅਨਿਚ੍ਚਦੁਕ੍ਖਾਨਤ੍ਤਸਮ੍ਮਸਨਸ੍ਸ ਥਿਰਭਾਵਤ੍ਥਾਯ, ਯੰ ਤੰ ਭਗਵਤਾ ''ਕਤਮੇਹਿ ਚਤ੍ਤਾਰੀਸਾਯ ਆਕਾਰੇਹਿ ਅਨੁਲੋਮਿਕੰ ਖਨ੍ਤਿੰ ਪਟਿਲਭਤਿ, ਕਤਮੇਹਿ ਚਤ੍ਤਾਰੀਸਾਯ ਆਕਾਰੇਹਿ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਨਿਯਾਮੰ ਓਕ੍ਕਮਤੀ''ਤਿ ਏਤਸ੍ਸ ਵਿਭਙ੍ਗੇ –

> ''ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ, ਦੁਕ੍ਖਤੋ, ਰੋਗਤੋ, ਗਣ੍ਡਤੋ, ਸਲ੍ਲਤੋ, ਅਘਤੋ, ਆਬਾਧਤੋ, ਪਰਤੋ, ਪਲੋਕਤੋ, ਈਤਿਤੋ, ਉਪਦ੍ਦਵਤੋ, ਭਯਤੋ, ਉਪਸਗ੍ਗਤੋ, ਚਲਤੋ, ਪਭਙ੍ਗੁਤੋ, ਅਦ੍ਧੁਵਤੋ, ਅਤਾਣਤੋ, ਅਲੇਣਤੋ, ਅਸਰਣਤੋ, ਰਿਤ੍ਤਤੋ, ਤੁਚ੍ਛਤੋ, ਸੁਞ੍ਞਤੋ, ਅਨਤ੍ਤਤੋ, ਆਦੀਨਵਤੋ, ਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮਤੋ, ਅਸਾਰਕਤੋ, ਅਘਮੂਲਤੋ, ਵਧਕਤੋ, ਵਿਭਵਤੋ, ਸਾਸਵਤੋ, ਸਙ੍ਖਤਤੋ, ਮਾਰਾਮਿਸਤੋ, ਜਾਤਿਧਮ੍ਮਤੋ, ਜਰਾਧਮ੍ਮਤੋ, ਬ੍ਯਾਧਿਧਮ੍ਮਤੋ, ਮਰਣਧਮ੍ਮਤੋ , ਸੋਕਧਮ੍ਮਤੋ, ਪਰਿਦੇਵਧਮ੍ਮਤੋ, ਉਪਾਯਾਸਧਮ੍ਮਤੋ, ਸੰਕਿਲੇਸਿਕਧਮ੍ਮਤੋ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੩੭) –

ਚਤ੍ਤਾਰੀਸਾਯ ਆਕਾਰੇਹਿ,

''ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਅਨੁਲੋਮਿਕੰ ਖਨ੍ਤਿੰ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਪਞ੍ਚਨ੍ਨੰ ਖਨ੍ਧਾਨੰ ਨਿਰੋਧੋ ਨਿਚ੍ਚੰ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤਨਿਯਾਮੰ ਓਕ੍ਕਮਤੀ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੩੮) ਨਯੇਨ,

ਅਨੁਲੋਮਞਾਣੰ ਵਿਭਜਨ੍ਤੇਨ ਪਭੇਦਤੋ ਅਨਿਚ੍ਚਾਦਿਸਮ੍ਮਸਨੰ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਤਸ੍ਸਾਪਿ ਵਸੇਨ ਇਮੇ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਸਮ੍ਮਸਤਿ।

੬੯੮. ਕਥੰ ? ਸੋ ਹਿ ਏਕੇਕੰ ਖਨ੍ਧੰ ਅਨਚ੍ਚਨ੍ਤਿਕਤਾਯ, ਆਦਿਅਨ੍ਤਵਨ੍ਤਤਾਯ ਚ **ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ**। ਉਪ੍ਪਾਦਵਯਪਟਿਪੀਲ਼ਨਤਾਯ, ਦੁਕ੍ਖਵਤ੍ਥੁਤਾਯ ਚ **ਦੁਕ੍ਖਤੋ**। ਪਚ੍ਚਯਯਾਪਨੀਯਤਾਯ, ਰੋਗਮੂਲਤਾਯ ਚ **ਰੋਗਤੋ**। ਦੁਕ੍ਖਤਾਸੂਲਯੋਗਿਤਾਯ, ਕਿਲੇਸਾਸੁਚਿਪਗ੍ਘਰਣਤਾਯ, ਉਪ੍ਪਾਦਜਰਾਭਙ੍ਗੇਹਿ ਉਦ੍ਧੁਮਾਤਪਰਿਪਕ੍ਕਪਭਿਨ੍ਨਤਾਯ ਚ **ਗਣ੍ਡਤੋ**। ਪੀਲ਼ਾਜਨਕਤਾਯ, ਅਨ੍ਤੋਤੁਦਨਤਾਯ, ਦੁਨ੍ਨੀਹਰਣੀਯਤਾਯ ਚ **ਸਲ੍ਲਤੋ**। ਵਿਗਰਹਣੀਯਤਾਯ, ਅਵਡ੍ਢਿਆਵਹਨਤਾਯ, ਅਘਵਤ੍ਥੁਤਾਯ ਚ **ਅਘਤੋ**। ਅਸੇਰਿਭਾਵਜਨਕਤਾਯ, ਆਬਾਧਪਦਟ੍ਠਾਨਤਾਯ ਚ **ਆਬਾਧਤੋ**। ਅਵਸਤਾਯ, ਅਵਿਧੇਯ੍ਯਤਾਯ ਚ **ਪਰਤੋ**। ਬ੍ਯਾਧਿਜਰਾਮਰਣੇਹਿ ਪਲੁਜ੍ਜਨਤਾਯ **ਪਲੋਕਤੋ**। ਅਨੇਕਬ੍ਯਸਨਾਵਹਨਤਾਯ **ਈਤਿਤੋ**। ਅਵਿਦਿਤਾਨੰਯੇਵ ਵਿਪੁਲਾਨੰ ਅਨਤ੍ਥਾਨੰ ਆਵਹਨਤੋ, ਸਬ੍ਬੁਪਦ੍ਦਵਵਤ੍ਥੁਤਾਯ ਚ **ਉਪਦ੍ਦਵਤੋ**। ਸਬ੍ਬਭਯਾਨੰ ਆਕਰਤਾਯ, ਦੁਕ੍ਖਵੂਪਸਮਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਪਰਮਸ੍ਸਾਸਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖਭੂਤਤਾਯ ਚ **ਭਯਤੋ**। ਅਨੇਕੇਹਿ ਅਨਤ੍ਥੇਹਿ ਅਨੁਬਦ੍ਧਤਾਯ, ਦੋਸੂਪਸਟ੍ਠਤਾਯ, ਉਪਸਗ੍ਗੋ ਵਿਯ ਅਨਧਿਵਾਸਨਾਰਹਤਾਯ ਚ **ਉਪਸਗ੍ਗਤੋ**। ਬ੍ਯਾਧਿਜਰਾਮਰਣੇਹਿ ਚੇਵ ਲਾਭਾਲਾਭਾਦੀਹਿ ਚ ਲੋਕਧਮ੍ਮੇਹਿ ਪਚਲਿਤਤਾਯ **ਚਲਤੋ**। ਉਪਕ੍ਕਮੇਨ ਚੇਵ ਸਰਸੇਨ ਚ ਪਭਙ੍ਗੁਪਗਮਨਸੀਲਤਾਯ **ਪਭਙ੍ਗੁਤੋ**। ਸਬ੍ਬਾਵਤ੍ਥਨਿਪਾਤਿਤਾਯ, ਥਿਰਭਾਵਸ੍ਸ ਚ ਅਭਾਵਤਾਯ **ਅਦ੍ਧੁਵਤੋ**। ਅਤਾਯਨਤਾਯ ਚੇਵ, ਅਲਬ੍ਭਨੇਯ੍ਯਖੇਮਤਾਯ ਚ **ਅਤਾਣਤੋ**। ਅਲ੍ਲੀਯਿਤੁੰ ਅਨਰਹਤਾਯ, ਅਲ੍ਲੀਨਾਨਮ੍ਪਿ ਚ ਲੇਣਕਿਚ੍ਚਾਕਾਰਿਤਾਯ **ਅਲੇਣਤੋ**। ਨਿਸ੍ਸਿਤਾਨੰ ਭਯਸਾਰਕਤ੍ਤਾਭਾਵੇਨ **ਅਸਰਣਤੋ**। ਯਥਾਪਰਿਕਪ੍ਪਿਤੇਹਿ ਧੁਵਸੁਭਸੁਖਤ੍ਤਭਾਵੇਹਿ ਰਿਤ੍ਤਤਾਯ **ਰਿਤ੍ਤਤੋ**। ਰਿਤ੍ਤਤਾਯੇਵ ਤੁਚ੍ਛਤੋ ਅਪ੍ਪਕਤ੍ਤਾ ਵਾ, ਅਪ੍ਪਕਮ੍ਪਿ ਹਿ ਲੋਕੇ ਤੁਚ੍ਛਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਸਾਮਿ-ਨਿਵਾਸਿ-ਕਾਰਕ-ਵੇਦਕਾਧਿਟ੍ਠਾਯਕਵਿਰਹਿਤਤਾਯ **ਸੁਞ੍ਞਤੋ**। ਸਯਞ੍ਚ ਅਸ੍ਸਾਮਿਕਭਾਵਾਦਿਤਾਯ **ਅਨਤ੍ਤਤੋ**। ਪਵਤ੍ਤਿਦੁਕ੍ਖਤਾਯ, ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਚ

ਆਦੀਨਵਤਾਯ **ਆਦੀਨਵਤੋ**, ਅਥ ਵਾ ਆਦੀਨਂ ਵਾਤਿ ਗਚ੍ਛਤਿ ਪਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਆਦੀਨਵੋ, ਕਪਣਮਨੁਸ੍ਸਸ੍ਸੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ, ਖਨ੍ਧਾਪਿ ਚ ਕਪਣਾਯੇਵਾਤਿ ਆਦੀਨਵਸਦਿਸਤਾਯ **ਆਦੀਨਵਤੋ**। ਜਰਾਯ ਚੇਵ ਮਰਣੇਨ ਚਾਤਿ ਦ੍ਵੇਧਾ ਪਰਿਣਾਮਪਕਤਿਤਾਯ **ਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮਤੋ**। ਦੁਬ੍ਬਲਤਾਯ, ਫੇਗ੍ਗੁ ਵਿਯ ਸੁਖਭਞ੍ਜਨੀਯਤਾਯ ਚ **ਅਸਾਰਕਤੋ**। ਅਘਹੇਤੁਤਾਯ **ਅਘਮੂਲਤੋ**। ਮਿਤ੍ਤਮੁਖਸਪਤ੍ਤੋ ਵਿਯ ਵਿਸ੍ਸਾਸਘਾਤਿਤਾਯ **ਵਧਕਤੋ**। ਵਿਗਤਭਵਤਾਯ, ਵਿਭਵਸਮ੍ਭੂਤਤਾਯ ਚ **ਵਿਭਵਤੋ**। ਆਸਵਪਦਟ੍ਠਾਨਤਾਯ **ਸਾਸਵਤੋ**। ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਅਭਿਸਙ੍ਖਤਤਾਯ **ਸਙ੍ਖਤਤੋ**। ਮਚ੍ਚੁਮਾਰਕਿਲੇਸਮਾਰਾਨਂ ਆਮਿਸਭੂਤਤਾਯ **ਮਾਰਾਮਿਸਤੋ**। ਜਾਤਿ-ਜਰਾ-ਬਜਾਧਿਮਰਣਪਕਤਿਤਾਯ **ਜਾਤਿ-ਜਰਾ-ਬਜਾਧਿ-ਮਰਣਧਮ੍ਮਤੋ**। ਸੋਕ-ਪਰਿਦੇਵ-ਉਪਾਯਾਸਹੇਤੁਤਾਯ **ਸੋਕ-ਪਰਿਦੇਵਉਪਾਯਾਸਧਮ੍ਮਤੋ**। ਤਣ੍ਹਾਦਿਟ੍ਠਿਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸਂਕਿਲੇਸਾਨਂ ਵਿਸਯਧਮ੍ਮਤਾਯ **ਸਂਕਿਲੇਸਿਕਧਮ੍ਮਤੋ**ਤਿ ਏਵਂ ਪਭੇਦਤੋ ਵੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਨਿਚ੍ਚਾਦਿਸਮ੍ਮਸਨਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਸਮ੍ਮਸਤਿ।

ਏਤ੍ਥ ਹਿ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ, ਪਲੋਕਤੋ, ਚਲਤੋ, ਪਭਙ੍ਗੁਤੋ, ਅਦ੍ਧੁਵਤੋ, ਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮਤੋ, ਅਸਾਰਕਤੋ, ਵਿਭਵਤੋ, ਸਙ੍ਖਤਤੋ, ਮਰਣਧਮ੍ਮਤੋਤਿ ਏਕੇਕਸ੍ਮਿਂ ਖਨ੍ਧੇ ਦਸ ਦਸ ਕਤ੍ਵਾ ਪਞ੍ਞਾਸ **ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਨਿ**। ਪਰਤੋ, ਰਿਤ੍ਤਤੋ, ਤੁਚ੍ਛਤੋ, ਸੁਞ੍ਞਤੋ, ਅਨਤ੍ਤਤੋਤਿ ਏਕੇਕਸ੍ਮਿਂ ਖਨ੍ਧੇ ਪਞ੍ਚ ਪਞ੍ਚ ਕਤ੍ਵਾ ਪਞ੍ਚਵੀਸਤਿ **ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਨਿ**। ਸੇਸਾਨਿ ਦੁਕ੍ਖਤੋ, ਰੋਗਤੋਤਿਆਦੀਨਿ ਏਕੇਕਸ੍ਮਿਂ ਖਨ੍ਧੇ ਪਞ੍ਚਵੀਸਤਿ ਪਞ੍ਚਵੀਸਤਿ ਕਤ੍ਵਾ ਪਞ੍ਚਵੀਸਤਿਸਤਂ **ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਨੀ**ਤਿ।

ਇਚ੍ਚਸ੍ਸ ਇਮਿਨਾ ਦ੍ਵਿਸਤਭੇਦੇਨ ਅਨਿਚ੍ਚਾਦਿਸਮ੍ਮਸਨੇਨ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਸਮ੍ਮਸਤੋ ਤਂ ਨਯਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸਙ੍ਖਾਤਂ ਅਨਿਚ੍ਚਦੁਕ੍ਖਾਨਤ੍ਤਸਮ੍ਮਸਨਂ ਥਿਰਂ ਹੋਤਿ। ਇਦਂ ਤਾਵੇਤ੍ਥ ਪਾਲ਼ਿਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨ ਸਮ੍ਮਸਨਾਰਮ੍ਭਵਿਧਾਨਂ।

ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਤਿਕ੍ਖਕਾਰਣਨਵਕਕਥਾ

੬੯੯. ਯਸ੍ਸ ਪਨ ਏਵਂ ਨਯਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਯੋਗਂ ਕਰੋਤੋਪਿ ਨਯਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਨ ਸਮ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਤੇਨ ''ਨਵਹਾਕਾਰੇਹਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਤਿਕ੍ਖਾਨਿ ਭਵਨ੍ਤਿ – ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਖਯਮੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਚ ਸਕ੍ਕਚ੍ਚਕਿਰਿਯਾਯ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤਿ, ਸਾਤਚ੍ਚਕਿਰਿਯਾਯ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤਿ, ਸਪ੍ਪਾਯਕਿਰਿਯਾਯ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤਿ, ਸਮਾਧਿਸ੍ਸ ਚ ਨਿਮਿਤ੍ਤਗ੍ਗਾਹੇਨ, ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾਨਞ੍ਚ ਅਨੁਪਵਤ੍ਤਨਤਾਯ, ਕਾਯੇ ਚ ਜੀਵਿਤੇ ਚ ਅਨਪੇਕ੍ਖਤਂ ਉਪਟ੍ਠਾਪੇਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਚ ਅਭਿਭੁਯਜ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮੇਨ, ਅਨ੍ਤਰਾ ਚ ਅਬਜੋਸਾਨੇਨਾ''ਤਿ ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤਾਨਂ ਨਵਨ੍ਨਂ ਆਕਾਰਾਨਂ ਵਸੇਨ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਤਿਕ੍ਖਾਨਿ ਕਤ੍ਵਾ **ਪਥਵੀਕਸਿਣਨਿਦ੍ਦੇਸੇ** ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਸਤ੍ਤ ਅਸਪ੍ਪਾਯਾਨਿ ਵਜ੍ਜੇਤ੍ਵਾ ਸਤ੍ਤ ਸਪ੍ਪਾਯਾਨਿ ਸੇਵਮਾਨੇਨ ਕਾਲੇਨ ਰੂਪਂ ਸਮ੍ਮਸਿਤਬ੍ਬਂ, ਕਾਲੇਨ ਅਰੂਪਂ। ਰੂਪਂ ਸਮ੍ਮਸਨ੍ਤੇਨ ਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾ।

ਰੂਪਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਪਸ੍ਸਨਾਕਾਰਕਥਾ

੭੦੦. ਸੇਯਜਥਿਦਂ – ਇਦਂ ਰੂਪਂ ਨਾਮ ਕਮ੍ਮਾਦਿਵਸੇਨ ਚਤੂਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਰੂਪਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਮਾਨਂ ਪਠਮਂ ਕਮ੍ਮਤੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ। ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕ੍ਖਣੇਯੇਵ ਹਿ ਗਬ੍ਭਸੇਯਜਕਾਨਂ ਤਾਵ ਤਿਸਨ੍ਤਤਿਵਸੇਨ ਵਤ੍ਥੁ-ਕਾਯ-ਭਾਵਦਸਕਸਙ੍ਖਾਤਾਨਿ ਤਿਂਸ ਰੂਪਾਨਿ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਤਾਨਿ ਚ ਖੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦਕ੍ਖਣੇਯੇਵ। ਯਥਾ ਚ ਉਪ੍ਪਾਦਕ੍ਖਣੇ, ਤਥਾ ਠਿਤਿਕ੍ਖਣੇਪਿ ਭਙ੍ਗਕ੍ਖਣੇਪਿ।

ਤਤ੍ਥ ਰੂਪਂ ਦਨ੍ਧਨਿਰੋਧਂ ਗਰੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿ, ਚਿਤ੍ਤਂ ਖਿਪ੍ਪਨਿਰੋਧਂ ਲਹੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿ। ਤੇਨਾਹ – ''ਨਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਞ੍ਞਂ ਏਕਧਮ੍ਮਮ੍ਪਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਾਮਿ, ਯਂ ਏਵਂ ਲਹੁਪਰਿਵਤ੍ਤਂ ਯਥਯਿਦਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਚਿਤ੍ਤ''ਨ੍ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੮)। ਰੂਪੇ ਧਰਨ੍ਤੇਯੇਵ ਹਿ ਸੋਲ਼ਸਵਾਰੇ ਭਵਙ੍ਗਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦਕ੍ਖਣੋਪਿ ਠਿਤਿਕ੍ਖਣੋਪਿ ਭਙ੍ਗਕ੍ਖਣੋਪਿ ਏਕਸਦਿਸਾ। ਰੂਪਸ੍ਸ ਪਨ ਉਪ੍ਪਾਦਭਙ੍ਗਕ੍ਖਣਾਯੇਵ ਲਹੁਕਾ, ਤੇਹਿ ਸਦਿਸਾ। ਠਿਤਿਕ੍ਖਣੋ ਪਨ ਮਹਾ, ਯਾਵ ਸੋਲ਼ਸ ਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਤਾਵ ਵਤ੍ਤਤਿ। ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦਕ੍ਖਣੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਂ ਪੁਰੇਜਾਤਂ ਵਤ੍ਥੁਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਦੁਤਿਯਂ ਭਵਙ੍ਗਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ

ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਂ ਪੁਰੇਜਾਤਂ ਵਤ੍ਥੁਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਤਤਿਯਂ ਭਵਙ੍ਗਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਇਮਿਨਾ ਨਯੇਨ ਯਾਵਤਾਯੁਕਂ ਚਿਤ੍ਤਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਆਸਨ੍ਨਮਰਣਸ੍ਸ ਪਨ ਏਕਮੇਵ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਂ ਪੁਰੇਜਾਤਂ ਵਤ੍ਥੁਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਸੋਲ਼ਸ ਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ।

ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦਕ੍ਖਣੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਰੂਪਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਤੋ ਉਦ੍ਧਂ ਸੋਲ਼ਸਮੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਠਾਨਕ੍ਖਣੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਸਤ੍ਤਰਸਮਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦਕ੍ਖਣੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਭਙ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਸਤ੍ਤਰਸਮਸ੍ਸ ਠਾਨਕ੍ਖਣਂ ਪਤ੍ਵਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਯਾਵ ਪਵਤ੍ਤਿ ਨਾਮ ਅਤ੍ਥਿ, ਏਵਮੇਵ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਓਪਪਾਤਿਕਾਨਮ੍ਪਿ ਸਤ੍ਤਸਨ੍ਤਤਿਵਸੇਨ ਸਤ੍ਤਤਿ ਰੂਪਾਨਿ ਏਵਮੇਵ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ।

੧੦੧. ਤਤ੍ਥ ਕਮ੍ਮਂ, ਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਂ, ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਏਸ ਵਿਭਾਗੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ **ਕਮ੍ਮਂ** ਨਾਮ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਚੇਤਨਾ। **ਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ** ਨਾਮ ਵਿਪਾਕਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਚ, ਚਕ੍ਖੁਦਸਕਾਦਿ ਸਮਸਤ੍ਤਤਿਰੂਪਞ੍ਚ। **ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਂ** ਨਾਮ ਤਦੇਵ, ਕਮ੍ਮਂ ਹਿ ਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਕਪਚ੍ਚਯੋਪਿ ਹੋਤਿ। **ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ** ਨਾਮ ਵਿਪਾਕਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ ਰੂਪਂ। **ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ** ਨਾਮ ਕਮ੍ਮਸਮੁਟ੍ਠਾਨਰੂਪੇਸੁ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਓਜਾ ਅਞ੍ਞਂ ਓਜਟ੍ਠਮਕਂ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ, ਤਤ੍ਰਾਪਿ ਓਜਾ ਠਾਨਂ ਪਤ੍ਵਾ ਅਞ੍ਞਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਚਤਸ੍ਸੋ ਵਾ ਪਞ੍ਚ ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਿਯੋ ਘਟੇਤਿ। **ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ** ਨਾਮ ਕਮ੍ਮਜਤੇਜੋਧਾਤੁ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ ਓਜਟ੍ਠਮਕਂ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ, ਤਤ੍ਰਾਪਿ ਉਤੁ ਅਞ੍ਞਂ ਓਜਟ੍ਠਮਕਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਚਤਸ੍ਸੋ ਵਾ ਪਞ੍ਚ ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਿਯੋ ਘਟੇਤਿ। ਏਵਂ ਤਾਵ **ਕਮ੍ਮਜਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ** ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾ।

੧੦੨. ਚਿਤ੍ਤਜੇਸੁਪਿ ਚਿਤ੍ਤਂ, ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਚਿਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯਂ, ਚਿਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਚਿਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਏਸ ਵਿਭਾਗੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ **ਚਿਤ੍ਤਂ** ਨਾਮ ਏਕੂਨਨਵੁਤਿਚਿਤ੍ਤਾਨਿ।

> ਤੇਸੁ ਦ੍ਵਤ੍ਤਿਂਸ ਚਿਤ੍ਤਾਨਿ, ਛਬ੍ਬੀਸੇਕੂਨਵੀਸਤਿ।
> ਸੋਲ਼ਸ ਰੂਪਿਰਿਯਾਪਥਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਜਨਕਾ ਮਤਾ॥

ਕਾਮਾਵਚਰਤੋ ਹਿ ਅਟ੍ਠ ਕੁਸਲਾਨਿ, ਦ੍ਵਾਦਸਾਕੁਸਲਾਨਿ, ਮਨੋਧਾਤੁਵਜ੍ਜਾ ਦਸ ਕਿਰਿਯਾ, ਕੁਸਲਕਿਰਿਯਤੋ ਦ੍ਵੇ ਅਭਿਞ੍ਞਾਚਿਤ੍ਤਾਨੀਤਿ ਦ੍ਵਤ੍ਤਿਂਸ ਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਰੂਪਂ, ਇਰਿਯਾਪਥਂ, ਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਞ੍ਚ ਜਨੇਨ੍ਤਿ। ਵਿਪਾਕਵਜ੍ਜਾਨਿ ਸੇਸਦਸਰੂਪਾਵਚਰਾਨਿ, ਅਟ੍ਠ ਅਰੂਪਾਵਚਰਾਨਿ, ਅਟ੍ਠ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਚਿਤ੍ਤਾਨੀਤਿ ਛਬ੍ਬੀਸਤਿ ਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਰੂਪਂ, ਇਰਿਯਾਪਥਞ੍ਚ ਜਨਯਨ੍ਤਿ, ਨ ਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਂ। ਕਾਮਾਵਚਰੇ ਦਸ ਭਵਙ੍ਗਚਿਤ੍ਤਾਨਿ, ਰੂਪਾਵਚਰੇ ਪਞ੍ਚ, ਤਿਸ੍ਸੋ ਮਨੋਧਾਤੁਯੋ, ਏਕਾ ਵਿਪਾਕਾਹੇਤੁਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾਤਿ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿ ਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਰੂਪਮੇਵ ਜਨਯਨ੍ਤਿ, ਨ ਇਰਿਯਾਪਥਂ, ਨ ਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਂ। ਦ੍ਵੇਪਞ੍ਚਵਿਞ੍ਞਾਣਾਨਿ, ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤਾਨਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਂ, ਖੀਣਾਸਵਾਨਂ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤਂ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਆਰੁਪ੍ਪਵਿਪਾਕਾਨੀਤਿ ਸੋਲ਼ਸ ਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਨੇਵ ਰੂਪਂ ਜਨਯਨ੍ਤਿ, ਨ ਇਰਿਯਾਪਥਂ, ਨ ਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਂ। ਯਾਨਿ ਚੇਤ੍ਥ ਰੂਪਂ ਜਨੇਨ੍ਤਿ, ਤਾਨਿ ਨ ਠਿਤਿਕ੍ਖਣੇ, ਭਙ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਵਾ, ਤਦਾ ਹਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਦੁਬ੍ਬਲਂ ਹੋਤਿ। ਉਪ੍ਪਾਦਕ੍ਖਣੇ ਪਨ ਬਲਵਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਤਦਾ ਪੁਰੇਜਾਤਂ ਵਤ੍ਥੁਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਰੂਪਂ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ।

ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ ਨਾਮ ਤਯੋ ਅਰੂਪਿਨੋ ਖਨ੍ਧਾ, ''ਸਦ੍ਦਨਵਕਂ, ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਵਚੀਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਆਕਾਸਧਾਤੁ, ਲਹੁਤਾ, ਮੁਦੁਤਾ, ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾ, ਉਪਚਯੋ, ਸਨ੍ਤਤੀ''ਤਿ ਸਤ੍ਤਰਸਵਿਧਂ ਰੂਪਞ੍ਚ। **ਚਿਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯਂ** ਨਾਮ ''ਪਚ੍ਛਾਜਾਤਾ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਪੁਰੇਜਾਤਸ੍ਸ ਇਮਸ੍ਸ ਕਾਯਸ੍ਸਾ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੧੧) ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ਚਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਰੂਪਂ। **ਚਿਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ** ਨਾਮ ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਰੂਪੇਸੁ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਓਜਾ ਅਞ੍ਞਂ ਓਜਟ੍ਠਮਕਂ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ, ਏਵਂ ਦ੍ਵੇ ਤਿਸ੍ਸੋ ਪਵਤ੍ਤਿਯੋ ਘਟੇਤਿ। **ਚਿਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ** ਨਾਮ ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨੋ ਉਤੁ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਅਞ੍ਞਂ ਓਜਟ੍ਠਮਕਂ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ, ਏਵਂ ਦ੍ਵੇ ਤਿਸ੍ਸੋ ਪਵਤ੍ਤਿਯੋ ਘਟੇਤਿ। ਏਵਂ **ਚਿਤ੍ਤਜਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ** ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾ।

੧੦੩. ਆਹਾਰਜੇਸੁਪਿ ਆਹਾਰੋ, ਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ, ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯੰ, ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ, ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਏਸ ਵਿਭਾਗੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ **ਆਹਾਰੋ** ਨਾਮ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੋ ਆਹਾਰੋ। **ਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ** ਨਾਮ ਉਪਾਦਿਣ੍ਣੰ ਕਮ੍ਮਜਰੂਪੰ ਪਚ੍ਚਯੰ ਲਭਿਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥ ਪਤਿਟ੍ਠਾਯ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਾਯ ਓਜਾਯ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪਿਤੰ ਓਜਟ੍ਠਮਕੰ, ਆਕਾਸਧਾਤੁ, ਲਹੁਤਾ, ਮੁਦੁਤਾ, ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾ, ਉਪਚਯੋ, ਸਨ੍ਤਤੀਤਿ ਚੁਦ੍ਦਸਵਿਧੰ ਰੂਪੰ। **ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯੰ** ਨਾਮ ''ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੋ ਆਹਾਰੋ ਇਮਸ੍ਸ ਕਾਯਸ੍ਸ ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੧੫) ਏਵੰ ਵੁਤ੍ਤੰ ਚਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਰੂਪੰ। **ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ** ਨਾਮ ਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਰੂਪੇਸੁ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਓਜਾ ਅਞ੍ਞੰ ਓਜਟ੍ਠਮਕੰ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ, ਤਤ੍ਰਾਪਿ ਓਜਾ ਅਞ੍ਞਨ੍ਤਿ ਏਵੰ ਦਸਦ੍ਵਾਦਸਵਾਰੇ ਪਵਤ੍ਤਿੰ ਘਟੇਤਿ। ਏਕਦਿਵਸੰ ਪਰਿਭੁਤ੍ਤਾਹਾਰੋ ਸਤ੍ਤਾਹਮ੍ਪਿ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭੇਤਿ। ਦਿਬ੍ਬਾ ਪਨ ਓਜਾ ਏਕਮਾਸੰ ਦ੍ਵੇਮਾਸਮ੍ਪਿ ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭੇਤਿ। ਮਾਤਰਾ ਪਰਿਭੁਤ੍ਤਾਹਾਰੋਪਿ ਦਾਰਕਸ੍ਸ ਸਰੀਰੰ ਫਰਿਤ੍ਵਾ ਰੂਪੰ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ। ਸਰੀਰੇ ਮਕ੍ਖਿਤਾਹਾਰੋਪਿ ਰੂਪੰ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ। ਕਮ੍ਮਜਾਹਾਰੋ ਉਪਾਦਿਣ੍ਣਕਾਹਾਰੋ ਨਾਮ। ਸੋਪਿ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਰੂਪੰ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ, ਤਤ੍ਰਾਪਿ ਓਜਾ ਅਞ੍ਞੰ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤੀਤਿ ਏਵੰ ਚਤਸ੍ਸੋ ਵਾ ਪਞ੍ਚ ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਿਯੋ ਘਟੇਤਿ। **ਆਹਾਰਪਚ੍ਚਯਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ** ਨਾਮ ਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾ ਤੇਜੋਧਾਤੁ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ ਓਜਟ੍ਠਮਕੰ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਯੰ ਆਹਾਰੋ ਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨੰ ਜਨਕੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਸੇਸਾਨੰ ਨਿਸ੍ਸਯਾਹਾਰਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਵਸੇਨਾਤਿ ਏਵੰ **ਆਹਾਰਜਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ** ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾ।

੧੦੪. ਉਤੁਜੇਸੁਪਿ ਉਤੁ, ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ, ਉਤੁਪਚ੍ਚਯੰ, ਉਤੁਪਚ੍ਚਯਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ, ਉਤੁਪਚ੍ਚਯਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਏਸ ਵਿਭਾਗੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ **ਉਤੁ** ਨਾਮ ਚਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾ ਤੇਜੋਧਾਤੁ, ਉਣ੍ਹਉਤੁ ਸੀਤਉਤੂਤਿ ਏਵੰ ਪਨੇਸ ਦੁਵਿਧੋ ਹੋਤਿ। **ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ** ਨਾਮ ਚਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨੋ ਉਤੁ ਉਪਾਦਿਣ੍ਣਕੰ ਪਚ੍ਚਯੰ ਲਭਿਤ੍ਵਾ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਸਰੀਰੇ ਰੂਪੰ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ। ਤੰ ਸਦ੍ਦਨਵਕੰ, ਆਕਾਸਧਾਤੁ , ਲਹੁਤਾ, ਮੁਦੁਤਾ, ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾ, ਉਪਚਯੋ, ਸਨ੍ਤਤੀਤਿ ਪਨ੍ਨਰਸਵਿਧੰ ਹੋਤਿ। **ਉਤੁਪਚ੍ਚਯੰ** ਨਾਮ ਉਤੁ ਚਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਿਕਰੂਪਾਨੰ ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਚ ਵਿਨਾਸਸ੍ਸ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। **ਉਤੁਪਚ੍ਚਯਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ** ਨਾਮ ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾ ਤੇਜੋਧਾਤੁ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਅਞ੍ਞੰ ਓਜਟ੍ਠਮਕੰ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ, ਤਤ੍ਰਾਪਿ ਉਤੁ ਅਞ੍ਞਨ੍ਤਿ ਏਵੰ ਦੀਘਮ੍ਪਿ ਅਦ੍ਧਾਨੰ ਅਨੁਪਾਦਿਣ੍ਣਪਕ੍ਖੇ ਠਤ੍ਵਾਪਿ ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ ਪਵਤ੍ਤਤਿਯੇਵ। **ਉਤੁਪਚ੍ਚਯਆਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ** ਨਾਮ ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾ ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਓਜਾ ਅਞ੍ਞੰ ਓਜਟ੍ਠਮਕੰ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ, ਤਤ੍ਰਾਪਿ ਓਜਾ ਅਞ੍ਞਨ੍ਤਿ ਏਵੰ ਦਸਦ੍ਵਾਦਸਵਾਰੇ ਪਵਤ੍ਤਿੰ ਘਟੇਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਯੰ ਉਤੁ ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨੰ ਜਨਕੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਸੇਸਾਨੰ ਨਿਸ੍ਸਯਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਵਸੇਨਾਤਿ ਏਵੰ **ਉਤੁਜਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ** ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਵਞ੍ਹਿ ਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿੰ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਕਾਲੇਨ ਰੂਪੰ ਸਮ੍ਮਸਤਿ ਨਾਮ।

ਅਰੂਪਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਪਸ੍ਸਨਾਕਾਰਕਥਾ

੧੦੫. ਯਥਾ ਚ ਰੂਪੰ ਸਮ੍ਮਸਨ੍ਤੇਨ ਰੂਪਸ੍ਸ, ਏਵੰ ਅਰੂਪੰ ਸਮ੍ਮਸਨ੍ਤੇਨਪਿ ਅਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਸਾ ਚ ਖੋ ਏਕਾਸੀਤਿ ਲੋਕਿਯਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦਵਸੇਨੇਵ।

ਸੇਯ੍ਯਥਿਦੰ – ਇਦਞ੍ਹਿ ਅਰੂਪੰ ਨਾਮ ਪੁਰਿਮਭਵੇ ਆਯੂਹਿਤਕਮ੍ਮਵਸੇਨ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯੰ ਤਾਵ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦਪ੍ਪਭੇਦੰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ। ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਾਕਾਰੋ ਪਨਸ੍ਸ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਦੇਵ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਨਨ੍ਤਰਚਿਤ੍ਤਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਭਵਙ੍ਗਵਸੇਨ, ਆਯੁਪਰਿਯੋਸਾਨੇ ਚੁਤਿਵਸੇਨ। ਯੰ ਤਤ੍ਥ ਕਾਮਾਵਚਰੰ, ਤੰ ਛਸੁ ਦ੍ਵਾਰੇਸੁ ਬਲਵਾਰਮ੍ਮਣੇ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ।

ਪਵਤ੍ਤੇ ਪਨ ਅਸਮ੍ਭਿਨ੍ਨਤ੍ਤਾ ਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸ ਆਪਾਥਗਤਤ੍ਤਾ ਰੂਪਾਨੰ ਆਲੋਕਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤੰ ਮਨਸਿਕਾਰਹੇਤੁਕੰ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ ਸਦ੍ਧਿੰ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮੇਹਿ। ਚਕ੍ਖੁਪਸਾਦਸ੍ਸ ਹਿ ਠਿਤਿਕ੍ਖਣੇ ਠਿਤਿਪ੍ਪਤ੍ਤਮੇਵ ਰੂਪੰ ਚਕ੍ਖੁੰ ਘਟ੍ਟੇਤਿ। ਤਸ੍ਮਿੰ ਘਟ੍ਟਿਤੇ ਦ੍ਵਿਕ੍ਖਤ੍ਤੁੰ ਭਵਙ੍ਗੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਤਤੋ ਤਸ੍ਮਿੰਯੇਵ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਕਿਰਿਯਮਨੋਧਾਤੁ ਆਵਜ੍ਜਨਕਿਚ੍ਚੰ ਸਾਧਯਮਾਨਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਦਨਨ੍ਤਰੰ ਤਦੇਵ ਰੂਪੰ ਪਸ੍ਸਮਾਨੰ ਕੁਸਲਵਿਪਾਕੰ ਅਕੁਸਲਵਿਪਾਕੰ ਵਾ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣੰ। ਤਤੋ ਤਦੇਵ ਰੂਪੰ ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਮਾਨਾ ਵਿਪਾਕਮਨੋਧਾਤੁ। ਤਤੋ ਤਦੇਵ ਰੂਪੰ ਸਨ੍ਤੀਰਯਮਾਨਾ ਵਿਪਾਕਾਹੇਤੁਕਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ। ਤਤੋ ਤਦੇਵ ਰੂਪੰ

ਵਵਤ੍ਥਾਪਯਮਾਨਾ ਕਿਰਿਯਾਹੇਤੁਕਮਨੋਵ◌ਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾ । ਤਤੋ ਪਰਂ ਕਾਮਾਵਚਰਕੁਸਲਾਕੁਸਲਕਿਰਿਯਚਿਤ੍ਤੇਸੁ ਏਕਂ ਵ◌ਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾਹੇਤੁਕਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਞ੍ਚ ਸਤ੍ਤ ਵ◌ਾ ਜਵਨਾਨਿ। ਤਤੋ ਕਾਮਾਵਚਰਸਤ੍ਤਾਨਂ ਏਕਾਦਸਸੁ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਚਿਤ੍ਤੇਸੁ ਜਵਨਾਨੁਰੂਪਂ ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਨ੍ਤਿ। ਏਸ ਨਯੋ ਸੇਸਦ੍ਵ◌ਾਰੇਸੁਪਿ। ਮਨੋਦ੍ਵ◌ਾਰੇ ਪਨ ਮਹਗ੍ਗਤਚਿਤ੍ਤਾਨਿਪਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀਤਿ। ਏਵ◌ਂ ਛਸੁ ਦ੍ਵ◌ਾਰੇਸੁ **ਅਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ** ਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਵਞ੍ਹਿ ਅਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਕਾਲੇਨ ਅਰੂਪਂ ਸਮ੍ਮਸਤਿ ਨਾਮ।

ਏਵ◌ਂ ਕਾਲੇਨ ਰੂਪਂ ਕਾਲੇਨ ਅਰੂਪਂ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵ◌ਾਪਿ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵ◌ਾ ਅਨੁਕ੍ਕਮੇਨ ਪਟਿਪਜ੍ਜਮਾਨੋ ਏਕੋ ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਂ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤਿ।

ਰੂਪਸਤ੍ਤਕਸਮ੍ਮਸਨਕਥਾ

੧੦੬. ਅਪਰੋ ਰੂਪਸਤ੍ਤਕਅਰੂਪਸਤ੍ਤਕਵਸੇਨ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵ◌ਾ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਸਮ੍ਮਸਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਆਦਾਨਨਿਕ੍ਖੇਪਨਤੋ, ਵਯੋਵ◌ੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਤੋ, ਆਹਾਰਮਯਤੋ, ਉਤੁਮਯਤੋ, ਕਮ੍ਮਜਤੋ, ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਤੋ, ਧਮ੍ਮਤਾਰੂਪਤੋਤਿ ਇਮੇਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵ◌ਾ ਸਮ੍ਮਸਨ੍ਤੋ ਰੂਪਸਤ੍ਤਕਵਸੇਨ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵ◌ਾ ਸਮ੍ਮਸਤਿ ਨਾਮ। ਤੇਨਾਹੁ ਪੋਰਾਣਾ –

> ‘‘ਆਦਾਨਨਿਕ੍ਖੇਪਨਤੋ, ਵਯੋਵ◌ੁਡ੍ਢਤ੍ਥਗਾਮਿਤੋ।
> ਆਹਾਰਤੋ ਚ ਉਤੁਤੋ, ਕਮ੍ਮਤੋ ਚਾਪਿ ਚਿਤ੍ਤਤੋ।
> ਧਮ੍ਮਤਾਰੂਪਤੋ ਸਤ੍ਤ, ਵ◌ਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਵ◌ਿਪਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ॥

ਤਤ੍ਥ **ਆਦਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ। **ਨਿਕ੍ਖੇਪਨ**ਨ੍ਤਿ ਚੁਤਿ। ਇਤਿ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਇਮੇਹਿ **ਆਦਾਨਨਿਕ੍ਖੇਪੇਹਿ** ਏਕਂ ਵਸ੍ਸਸਤਂ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵ◌ਾ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ। ਕਥਂ? ਏਤ੍ਥਨ੍ਤਰੇ ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ। ਕਸ੍ਮਾ? ਉਪ੍ਪਾਦਵਯਵਤ੍ਤਿਤੋ, ਵ◌ਿਪਰਿਣਾਮਤੋ, ਤਾਵਕਾਲਿਕਤੋ, ਨਿਚ੍ਚਪਟਿਕ੍ਖੇਪਤੋ ਚ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਠਿਤਿਂ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤਿ, ਠਿਤਿਯਂ ਜਰਾਯ ਕਿਲਮਨ੍ਤਿ, ਜਰਂ ਪਤ੍ਵ◌ਾ ਅਵਸ੍ਸਂ ਭਿਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਭਿਣ੍ਹਸਮ੍ਪਟਿਪੀਲ਼ਨਤੋ, ਦੁਕ੍ਖਮਤੋ ਦੁਕ੍ਖਵਤ੍ਥੁਤੋ, ਸੁਖਪਟਿਕ੍ਖੇਪਤੋ ਚ ਦੁਕ੍ਖਾ। ਯਸ੍ਮਾ ਚ ‘‘ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਠਿਤਿਂ ਮਾ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤੁ, ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਮਾ ਜੀਰਨ੍ਤੁ, ਜਰਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਮਾ ਭਿਜ੍ਜਨ੍ਤੂ’’ਤਿ ਇਮੇਸੁ ਤੀਸੁ ਠਾਨੇਸੁ ਕਸ੍ਸਚਿ ਵਸਵਤ੍ਤਿਭਾਵ◌ੋ ਨਤ੍ਥਿ, ਸੁਞ੍ਞਾ ਤੇਨ ਵਸਵਤ੍ਤਨਾਕਾਰੇਨ, ਤਸ੍ਮਾ ਸੁਞ੍ਞਤੋ, ਅਸ੍ਸਾਮਿਕਤੋ, ਅਵਸਵਤ੍ਤਿਤੋ, ਅਤ੍ਤਪਟਿਕ੍ਖੇਪਤੋ ਚ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ।

੧੦੭. ਏਵ◌ਂ ਆਦਾਨਨਿਕ੍ਖੇਪਨਵਸੇਨ ਵਸ੍ਸਸਤਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨੇ ਰੂਪੇ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵ◌ਾ ਤਤੋ ਪਰਂ ਵ**ਯੋਵ◌ੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਤੋ** ਆਰੋਪੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਵ**ਯੋਵ◌ੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮੋ** ਨਾਮ ਵਯਵਸੇਨ ਵ◌ੁਡ੍ਢਸ੍ਸ ਵਡ੍ਢਿਤਸ੍ਸ ਰੂਪਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਙ੍ਗਮੋ। ਤਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਕਥਂ? ਸੋ ਤਮੇਵ ਵਸ੍ਸਸਤਂ ਪਠਮਵਯੇਨ ਮਜ੍ਝਿਮਵਯੇਨ ਪਚ੍ਛਿਮਵਯੇਨਾਤਿ ਤੀਹਿ ਵਯੇਹਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਆਦਿਤੋ ਤੇਤ੍ਤਿਂਸ ਵਸ੍ਸਾਨਿ ਪਠਮਵਯੋ ਨਾਮ। ਤਤੋ ਚਤੁਤ੍ਤਿਂਸ ਮਜ੍ਝਿਮਵਯੋ ਨਾਮ। ਤਤੋ ਤੇਤ੍ਤਿਂਸ ਪਚ੍ਛਿਮਵਯੋ ਨਾਮਾਤਿ। ਇਤਿ ਇਮੇਹਿ ਤੀਹਿ ਵਯੇਹਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵ◌ਾ, ‘‘ਪਠਮਵਯੇ ਪਵਤ੍ਤਂ ਰੂਪਂ ਮਜ੍ਝਿਮਵਯਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵ◌ਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ। ਯਦਨਿਚ੍ਚਂ, ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਂ। ਯਂ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਤਦਨਤ੍ਤਾ। ਮਜ੍ਝਿਮਵਯੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਮ੍ਪਿ ਪਚ੍ਛਿਮਵਯਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵ◌ਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਮ੍ਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ। ਪਚ੍ਛਿਮਵਯੇ ਤੇਤ੍ਤਿਂਸ ਵਸ੍ਸਾਨਿ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਮ੍ਪਿ ਮਰਣਤੋ ਪਰਂ ਗਮਨਸਮਤ੍ਥਂ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਮ੍ਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ।

੧੦੮. ਏਵ◌ਂ **ਪਠਮਵਯਾਦਿਵਸੇਨ** ਵਯੋਵ◌ੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਤੋ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵ◌ਾ ਪੁਨ ‘‘ਮਨ੍ਦਦਸਕਂ, ਖਿਡ੍ਡਾਦਸਕਂ, ਵਣ੍ਣਦਸਕਂ, ਬਲਦਸਕਂ, ਪਞ੍ਞਾਦਸਕਂ, ਹਾਨਿਦਸਕਂ, ਪਬ੍ਭਾਰਦਸਕਂ, ਵਙ੍ਕਦਸਕਂ, ਮੋਮੂਹਦਸਕਂ, ਸਯਨਦਸਕ’’ਨ੍ਤਿ ਇਮੇਸਂ **ਦਸਨ੍ਨਂ ਦਸਕਾਨਂ** ਵ**ਸੇਨ** ਵਯੋਵ◌ੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਤੋ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਦਸਕੇਸੁ ਤਾਵ ਵਸ੍ਸਸਤਜੀਵਿਨੋ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਪਠਮਾਨਿ ਦਸ ਵਸ੍ਸਾਨਿ **ਮਨ੍ਦਦਸਕਂ** ਨਾਮ, ਤਦਾ ਹਿ ਸੋ ਮਨ੍ਦੋ ਹੋਤਿ ਚਪਲੋ ਕੁਮਾਰਕੋ। ਤਤੋ ਪਰਾਨਿ ਦਸ **ਖਿਡ੍ਡਾਦਸਕਂ** ਨਾਮ, ਤਦਾ ਹਿ ਸੋ ਖਿਡ੍ਡਾਰਤਿਬਹੁਲੋ ਹੋਤਿ। ਤਤੋ ਪਰਾਨਿ ਦਸ **ਵਣ੍ਣਦਸਕਂ** ਨਾਮ, ਤਦਾ ਹਿਸ੍ਸ ਵਣ੍ਣਾਯਤਨਂ ਵੇਪੁਲ੍ਲਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਤਤੋ ਪਰਾਨਿ ਦਸ **ਬਲਦਸਕਂ** ਨਾਮ, ਤਦਾ ਹਿਸ੍ਸ ਬਲਞ੍ਚ ਥਾਮੋ ਚ ਵੇਪੁਲ੍ਲਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਤਤੋ ਪਰਾਨਿ ਦਸ **ਪਞ੍ਞਾਦਸਕਂ** ਨਾਮ, ਤਦਾ ਹਿਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਾ ਸੁਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ ਹੋਤਿ, ਪਕਤਿਯਾ ਕਿਰ ਦੁਬ੍ਬਲਪਞ੍ਞਸ੍ਸਾਪਿ ਤਸ੍ਮਿਂ ਕਾਲੇ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤਕਾ ਪਞ੍ਞਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿਯੇਵ। ਤਤੋ ਪਰਾਨਿ ਦਸ **ਹਾਨਿਦਸਕਂ** ਨਾਮ, ਤਦਾ ਹਿਸ੍ਸ ਖਿਡ੍ਡਾਰਤਿਵਣ੍ਣਬਲਪਞ੍ਞਾ ਪਰਿਹਾਯਨ੍ਤਿ। ਤਤੋ ਪਰਾਨਿ ਦਸ **ਪਬ੍ਭਾਰਦਸਕਂ** ਨਾਮ, ਤਦਾ ਹਿਸ੍ਸ ਅਤ੍ਤਭਾਵੋ ਪੁਰਤੋ ਪਬ੍ਭਾਰੋ ਹੋਤਿ। ਤਤੋ ਪਰਾਨਿ ਦਸ **ਵਙ੍ਕਦਸਕਂ** ਨਾਮ, ਤਦਾ ਹਿਸ੍ਸ ਅਤ੍ਤਭਾਵੋ ਨਙ੍ਗਲਕੋਟਿ ਵਿਯ ਵਙ੍ਕੋ ਹੋਤਿ। ਤਤੋ ਪਰਾਨਿ ਦਸ **ਮੋਮੂਹਦਸਕਂ** ਨਾਮ। ਤਦਾ ਹਿ ਸੋ ਮੋਮੂਹੋ ਹੋਤਿ, ਕਤਂ ਕਤਂ ਪਮੁਸ੍ਸਤਿ। ਤਤੋ ਪਰਾਨਿ ਦਸ **ਸਯਨਦਸਕਂ** ਨਾਮ, ਵਸ੍ਸਸਤਿਕੋ ਹਿ ਸਯਨਬਹੁਲੋਵ ਹੋਤਿ।

ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਯੋਗੀ ਏਤੇਸਂ ਦਸਕਾਨਂ ਵਸੇਨ ਵਯੋਵੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਤੋ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤੁਂ ਇਤਿ ਪਟਿਸਞ੍ਚਿਕ੍ਖਤਿ – ''ਪਠਮਦਸਕੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਦੁਤਿਯਦਸਕਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ। ਦੁਤਿਯਦਸਕੇ...ਪੇ॰... ਨਵਮਦਸਕੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਦਸਮਦਸਕਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਦਸਮਦਸਕੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਪੁਨਬ੍ਭਵਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਇਧੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਮ੍ਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ।

੧੦੯. ਏਵਂ ਦਸਕਵਸੇਨ ਵਯੋਵੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਤੋ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਤਦੇਵ ਵਸ੍ਸਸਤਂ ਪਞ੍ਚਪਞ੍ਚਵਸ੍ਸਵਸੇਨ ਵੀਸਤਿਕੋਟ੍ਠਾਸੇ ਕਤ੍ਵਾ ਵਯੋਵੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਤੋ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ। ਕਥਂ? ਸੋ ਹਿ ਇਤਿ ਪਟਿਸਞ੍ਚਿਕ੍ਖਤਿ – ''ਪਠਮੇ ਵਸ੍ਸਪਞ੍ਚਕੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਦੁਤਿਯਂ ਵਸ੍ਸਪਞ੍ਚਕਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ। ਦੁਤਿਯੇ ਵਸ੍ਸਪਞ੍ਚਕੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਤਤਿਯਂ...ਪੇ॰... ਏਕੂਨਵੀਸਤਿਮੇ ਵਸ੍ਸਪਞ੍ਚਕੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਵੀਸਤਿਮਂ ਵਸ੍ਸਪਞ੍ਚਕਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਵੀਸਤਿਮੇ ਵਸ੍ਸਪਞ੍ਚਕੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਮਰਣਤੋ ਪਰਂ ਗਮਨਸਮਤ੍ਥਂ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਮ੍ਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ।

ਏਵਂ ਵੀਸਤਿਕੋਟ੍ਠਾਸਵਸੇਨ ਵਯੋਵੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਤੋ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਪਞ੍ਚਵੀਸਤਿ ਕੋਟ੍ਠਾਸੇ ਕਤ੍ਵਾ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਵਸ੍ਸਾਨਂ ਵਸੇਨ ਆਰੋਪੇਤਿ। ਤਤੋ ਤੇਤ੍ਤਿਂਸ ਕੋਟ੍ਠਾਸੇ ਕਤ੍ਵਾ ਤਿਣ੍ਣਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਵਸ੍ਸਾਨਂ ਵਸੇਨ, ਪਞ੍ਞਾਸ ਕੋਟ੍ਠਾਸੇ ਕਤ੍ਵਾ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਵਸ੍ਸਾਨਂ ਵਸੇਨ, ਸਤਂ ਕੋਟ੍ਠਾਸੇ ਕਤ੍ਵਾ ਏਕੇਕਵਸ੍ਸਵਸੇਨ। ਤਤੋ ਏਕਂ ਵਸ੍ਸਂ ਤਯੋ ਕੋਟ੍ਠਾਸੇ ਕਤ੍ਵਾ ਵਸ੍ਸਾਨਹੇਮਨ੍ਤਗਿਮ੍ਹੇਸੁ ਤੀਸੁ ਉਤੂਸੁ ਏਕੇਕਉਤੁਵਸੇਨ ਤਸ੍ਮਿਂ ਵਯੋਵੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਰੂਪੇ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ।

ਕਥਂ? "**ਵਸ੍ਸਾਨੇ** ਚਤੁਮਾਸਂ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਹੇਮਨ੍ਤਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ। **ਹੇਮਨ੍ਤੇ** ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਗਿਮ੍ਹਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ। **ਗਿਮ੍ਹੇ** ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਪੁਨ ਵਸ੍ਸਾਨਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ। ਏਵਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਏਕਂ ਵਸ੍ਸਂ ਛ ਕੋਟ੍ਠਾਸੇ ਕਤ੍ਵਾ – "**ਵਸ੍ਸਾਨੇ** ਦ੍ਵੇਮਾਸਂ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਸਰਦਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ। **ਸਰਦੇ** ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਹੇਮਨ੍ਤਂ। **ਹੇਮਨ੍ਤੇ** ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਸਿਸਿਰਂ। **ਸਿਸਿਰੇ** ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਵਸਨ੍ਤਂ। **ਵਸਨ੍ਤੇ** ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਗਿਮ੍ਹਂ। **ਗਿਮ੍ਹੇ** ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਪੁਨ ਵਸ੍ਸਾਨਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਏਵਂ ਤਸ੍ਮਿਂ ਵਯੋਵੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਰੂਪੇ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ।

ਏਵਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਤਤੋ ਕਾਲ਼ਜੁਣ੍ਹਵਸੇਨ – ''ਕਾਲ਼ੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਜੁਣ੍ਹਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ। ਜੁਣ੍ਹੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਕਾਲ਼ਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ। ਤਤੋ ਰਤ੍ਤਿਨ੍ਦਿਵਵਸੇਨ – ''ਰਤ੍ਤਿਂ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਦਿਵਸਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ। ਦਿਵਸਂ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਮ੍ਪਿ ਰਤ੍ਤਿਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ। ਤਤੋ ਤਦੇਵ ਰਤ੍ਤਿਨ੍ਦਿਵਂ ਪੁਬ੍ਬਣ੍ਹਾਦਿਵਸੇਨ ਛ ਕੋਟ੍ਠਾਸੇ ਕਤ੍ਵਾ – ''ਪੁਬ੍ਬਣ੍ਹੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਮਜ੍ਝਨ੍ਹਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ। ਮਜ੍ਝਨ੍ਹੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਸਾਯਨ੍ਹਂ। ਸਾਯਨ੍ਹੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਪਠਮਯਾਮਂ। ਪਠਮਯਾਮੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਮਜ੍ਝਿਮਯਾਮਂ। ਮਜ੍ਝਿਮਯਾਮੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਪਚ੍ਛਿਮਯਾਮਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ। ਪਚ੍ਛਿਮਯਾਮੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਪੁਨ ਪੁਬ੍ਬਣ੍ਹਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ।

੨੧੦. ਏਵਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਤਸ੍ਮਿਂਯੇਵ ਰੂਪੇ ਅਭਿਕ੍ਕਮਪਟਿਕ੍ਕਮਆਲੋਕਨਵਿਲੋਕਨਸਮਿਞ੍ਜਨਪਸਾਰਣਵਸੇਨ – ''ਅਭਿਕ੍ਕਮੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਪਟਿਕ੍ਕਮਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਪਟਿਕ੍ਕਮੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਆਲੋਕਨਂ। ਆਲੋਕਨੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਵਿਲੋਕਨਂ। ਵਿਲੋਕਨੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਸਮਿਞ੍ਜਨਂ। ਸਮਿਞ੍ਜਨੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਪਸਾਰਣਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ।

ਤਤੋ ਏਕਪਦਵਾਰਂ ਉਦ੍ਧਰਣ ਅਤਿਹਰਣਵੀਤਿਹਰਣਵੋਸ੍ਸਜ੍ਜਨਸਨ੍ਨਿਕ੍ਖੇਪਨਸਨ੍ਨਿਰੁਮ੍ਭਨਵਸੇਨ ਛ ਕੋਟ੍ਠਾਸੇ ਕਰੋਤਿ।

ਤਤ੍ਥ **ਉਦ੍ਧਰਣਂ** ਨਾਮ ਪਾਦਸ੍ਸ ਭੂਮਿਤੋ ਉਕ੍ਖਿਪਨਂ। **ਅਤਿਹਰਣਂ** ਨਾਮ ਪੁਰਤੋ ਹਰਣਂ। ਵ**ੀਤਿਹਰਣਂ** ਨਾਮ ਖਾਣੁਕਣ੍ਟਕਦੀਘਜਾਤਿਆਦੀਸੁ ਕਿਞ੍ਚਿਦੇਵ ਦਿਸ੍ਵਾ ਇਤੋ ਚਿਤੋ ਚ ਪਾਦਸਞ੍ਚਾਰਣਂ। ਵ**ੋਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ** ਨਾਮ ਪਾਦਸ੍ਸ ਹੇਟ੍ਠਾ ਓਰੋਪਨਂ। **ਸਨ੍ਨਿਕ੍ਖੇਪਨਂ** ਨਾਮ ਪਥਵੀਤਲੇ ਠਪਨਂ। **ਸਨ੍ਨਿਰੁਮ੍ਭਨਂ** ਨਾਮ ਪੁਨ ਪਾਦੁਦ੍ਧਰਣਕਾਲੇ ਪਾਦਸ੍ਸ ਪਥਵਿਯਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਭਿਨਿਪ੍ਪੀਲ਼ਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਉਦ੍ਧਰਣੇ ਪਥਵੀਧਾਤੁ ਆਪੋਧਾਤੂਤਿ ਦ੍ਵੇ ਧਾਤੁਯੋ ਓਮਤ੍ਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਮਨ੍ਦਾ, ਇਤਰਾ ਦ੍ਵੇ ਅਧਿਮਤ੍ਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਬਲਵਤਿਯੋ। ਤਥਾ ਅਤਿਹਰਣਵੀਤਿਹਰਣੇਸੁ। ਵੋਸ੍ਸਜ੍ਜਨੇ ਤੇਜੋਧਾਤੁ ਵਾਯੋਧਾਤੂਤਿ ਦ੍ਵੇ ਧਾਤੁਯੋ ਓਮਤ੍ਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਮਨ੍ਦਾ, ਇਤਰਾ ਦ੍ਵੇ ਅਧਿਮਤ੍ਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਬਲਵਤਿਯੋ। ਤਥਾ ਸਨ੍ਨਿਕ੍ਖੇਪਨਸਨ੍ਨਿਰੁਮ੍ਭਨੇਸੁ। ਏਵਂ ਛ ਕੋਟ੍ਠਾਸੇ ਕਤ੍ਵਾ ਤੇਸਂ ਵਸੇਨ ਤਸ੍ਮਿਂ ਵਯੋਵਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਰੂਪੇ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ।

ਕਥਂ? ਸੋ ਇਤਿ ਪਟਿਸਞ੍ਚਿਕ੍ਖਤਿ – ''ਯਾ ਉਦ੍ਧਰਣੇ ਪਵਤ੍ਤਾ ਧਾਤੁਯੋ, ਯਾਨਿ ਚ ਤਦੁਪਾਦਾਯਰੂਪਾਨਿ, ਸਬ੍ਬੇ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਤਿਹਰਣਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਏਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਅਨਤ੍ਤਾ। ਤਥਾ ਅਤਿਹਰਣੇ ਪਵਤ੍ਤਾ ਵੀਤਿਹਰਣਂ। ਵੀਤਿਹਰਣੇ ਪਵਤ੍ਤਾ ਵੋਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ। ਵੋਸ੍ਸਜ੍ਜਨੇ ਪਵਤ੍ਤਾ ਸਨ੍ਨਿਕ੍ਖੇਪਨਂ। ਸਨ੍ਨਿਕ੍ਖੇਪਨੇ ਪਵਤ੍ਤਾ ਸਨ੍ਨਿਰੁਮ੍ਭਨਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਏਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ। ਇਤਿ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਇਤਰਂ ਇਤਰਂ ਕੋਟ੍ਠਾਸਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥੇਵ ਪਬ੍ਬਂ ਪਬ੍ਬਂ ਸਨ੍ਧਿ ਸਨ੍ਧਿ ਓਧਿ ਓਧਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਤਕਪਾਲੇ ਪਕ੍ਖਿਤ੍ਤਤਿਲਾ ਵਿਯ ਤਟਤਟਾਯਨ੍ਤਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਭਿਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਅਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਪਬ੍ਬਪਬ੍ਬਗਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਵਿਪਸ੍ਸਤੋ ਰੂਪਸਮ੍ਮਸਨਂ ਸੁਖੁਮਂ ਹੋਤਿ।

੨੧੧. ਸੁਖੁਮਤ੍ਤੇ ਚ ਪਨਸ੍ਸ ਇਦਂ ਓਪਮ੍ਮਂ। ਏਕੋ ਕਿਰ ਦਾਰੁਤਿਣੁਕ੍ਕਾਦੀਸੁ ਕਤਪਰਿਚਯੋ ਅਦਿਟ੍ਠਪੁਬ੍ਬਪਦੀਪੋ ਪਚ੍ਚਨ੍ਤਵਾਸਿਕੋ ਨਗਰਮਾਗਮ੍ਮ ਅਨ੍ਤਰਾਪਣੇ ਜਲਮਾਨਂ ਪਦੀਪਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਏਕਂ ਪੁਰਿਸਂ ਪੁਚ੍ਛਿ ਅਮ੍ਭੋ ''ਕਿਂ ਨਾਮੇਤਂ ਏਵਂ ਮਨਾਪ''ਨ੍ਤਿ? ਤਮੇਨਂ ਸੋ ਆਹ ''ਕਿਮੇਤ੍ਥ ਮਨਾਪਂ, ਪਦੀਪੋ ਨਾਮੇਸ ਤੇਲਕ੍ਖਯੇਨ ਵਟ੍ਟਿਕ੍ਖਯੇਨ ਚ ਗਤਮਗ੍ਗੋਪਿਸ੍ਸ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ। ਤਮਞ੍ਞੋ ਏਵਮਾਹ ''ਇਦਂ ਓਲ਼ਾਰਿਕਂ, ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਹਿ ਵਟ੍ਟਿਯਾ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬੇਨ ਡਯ੍ਹਮਾਨਾਯ ਤਤਿਯਭਾਗੇ ਤਤਿਯਭਾਗੇ ਜਾਲਾ ਇਤਰੀਤਰਂ ਪਦੇਸਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ। ਤਮਞ੍ਞੋ ਏਵਮਾਹ ''ਇਦਮ੍ਪਿ ਓਲ਼ਾਰਿਕਂ, ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਹਿ ਅਙ੍ਗੁਲਙ੍ਗੁਲਨ੍ਤਰੇ ਅਡ੍ਢਙ੍ਗੁਲਡ੍ਢਙ੍ਗੁਲਨ੍ਤਰੇ ਤਨ੍ਤੁਮ੍ਹਿ ਤਨ੍ਤੁਮ੍ਹਿ ਅਂਸੁਮ੍ਹਿ ਅਂਸੁਮ੍ਹਿ ਜਾਲਾ ਇਤਰੀਤਰਂ ਅਂਸੁਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਤਿ। ਅਂਸੁਂ ਪਨ ਮੁਞ੍ਚਿਤ੍ਵਾ ਨ ਸਕ੍ਕਾ ਜਾਲਂ ਪਞ੍ਞਾਪੇਤੁ''ਨ੍ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ''ਤੇਲਕ੍ਖਯੇਨ ਵਟ੍ਟਿਕ੍ਖਯੇਨ ਚ ਪਦੀਪਸ੍ਸ ਗਤਮਗ੍ਗੋਪਿ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਞਾਣਂ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਆਦਾਨਨਿਕ੍ਖੇਪਨਤੋ ਵਸ੍ਸਸਤੇਨ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਰੂਪੇ ਤਿਲਕ੍ਖਣਾਰੋਪਨਂ। ''ਵਟ੍ਟਿਯਾ ਤਤਿਯਭਾਗੇ ਤਤਿਯਭਾਗੇ ਜਾਲਾ ਇਤਰੀਤਰਂ ਪਦੇਸਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਞਾਣਂ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਵਸ੍ਸਸਤਸ੍ਸ ਤਤਿਯਕੋਟ੍ਠਾਸਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨੇ ਵਯੋਵਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਰੂਪੇ ਤਿਲਕ੍ਖਣਾਰੋਪਨਂ। ''ਅਙ੍ਗੁਲਙ੍ਗੁਲਨ੍ਤਰੇ ਜਾਲਾ ਇਤਰੀਤਰਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਞਾਣਂ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਦਸਵਸ੍ਸ ਪਞ੍ਚਵਸ੍ਸ ਚਤੁਵਸ੍ਸ ਤਿਵਸ੍ਸ ਦ੍ਵਿਵਸ੍ਸ ਏਕਵਸ੍ਸ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨੇ ਰੂਪੇ ਤਿਲਕ੍ਖਣਾਰੋਪਨਂ। ''ਅਡ੍ਢਙ੍ਗੁਲਡ੍ਢਙ੍ਗੁਲਨ੍ਤਰੇ ਜਾਲਾ ਇਤਰੀਤਰਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਞਾਣਂ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਏਕੇਕਉਤੁਵਸੇਨ ਏਕਂ ਵਸ੍ਸਂ ਤਿਧਾ, ਛਧਾ ਚ ਵਿਭਜਿਤ੍ਵਾ ਚਤੁਮਾਸ-ਦ੍ਵਿਮਾਸਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨੇ ਰੂਪੇ ਤਿਲਕ੍ਖਣਾਰੋਪਨਂ। ''ਤਨ੍ਤੁਮ੍ਹਿ ਤਨ੍ਤੁਮ੍ਹਿ ਜਾਲਾ ਇਤਰੀਤਰਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਞਾਣਂ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਕਾਲ਼ਜੁਣ੍ਹਵਸੇਨ, ਰਤ੍ਤਿਨ੍ਦਿਵਵਸੇਨ, ਏਕਰਤ੍ਤਿਨ੍ਦਿਵਂ ਛ ਕੋਟ੍ਠਾਸੇ ਕਤ੍ਵਾ ਪੁਬ੍ਬਣ੍ਹਾਦਿਵਸੇਨ ਚ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨੇ ਰੂਪੇ ਤਿਲਕ੍ਖਣਾਰੋਪਨਂ। ''ਅਂਸੁਮ੍ਹਿ ਅਂਸੁਮ੍ਹਿ ਜਾਲਾ ਇਤਰੀਤਰਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ

ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਵਾਣੰ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਅਭਿਕ੍ਕਮਾਦਿਵਸੇਨ ਚੇਵ ਉਦ੍ਧਰਣਾਦੀਸੁ ਚ ਏਕੇਕਕੋਟ੍ਠਾਸਵਸੇਨ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨੇ ਰੂਪੇ ਤਿਲਕ੍ਖਣਾਰੋਪਨਨ੍ਤਿ।

੭੧੨. ਸੋ ਏਵੰ ਨਾਨਾਕਾਰੇਹਿ ਵਯੋਵੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਰੂਪੇ ਤਿਲਕ੍ਖਣੰ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਤਦੇਵ ਰੂਪੰ ਵਿਸਙ੍ਖਰਿਤ੍ਵਾ ਆਹਾਰਮਯਾਦਿਵਸੇਨ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਕੋਟ੍ਠਾਸੇ ਕਤ੍ਵਾ ਏਕੇਕਕੋਟ੍ਠਾਸੇ ਤਿਲਕ੍ਖਣੰ ਆਰੋਪੇਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਸ੍ਸ **ਆਹਾਰਮਯੰ ਰੂਪੰ** ਛਾਤਸੁਹਿਤਵਸੇਨ ਪਾਕਟੰ ਹੋਤਿ। ਛਾਤਕਾਲੇ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤੰ ਰੂਪੰ ਹਿ ਝਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ ਕਿਲਨ੍ਤੰ, ਝਾਮਖਾਣੁਕੋ ਵਿਯ, ਅਙ੍ਗਾਰਪਚ੍ਛਿਯੰ ਨਿਲੀਨਕਾਕੋ ਵਿਯ ਚ ਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣੰ ਦੁਸ੍ਸਣ੍ਠਿਤੰ। ਸੁਹਿਤਕਾਲੇ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤੰ ਧਾਤੰ ਪੀਣਿਤੰ ਮੁਦੁ ਸਿਨਿਦ੍ਧੰ ਫਸ੍ਸਵਨ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਤੰ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ‘‘ਛਾਤਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪੰ ਸੁਹਿਤਕਾਲੰ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਏਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਸੁਹਿਤਕਾਲੇ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤਮ੍ਪਿ ਛਾਤਕਾਲੰ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਏਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੰ ਅਨਿਚ੍ਚੰ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਏਵੰ ਤਤ੍ਥ ਤਿਲਕ੍ਖਣੰ ਆਰੋਪੇਤਿ।

੭੧੩. **ਉਤੁਮਯੰ** ਸੀਤੁਣ੍ਹਵਸੇਨ ਪਾਕਟੰ ਹੋਤਿ। ਉਣ੍ਹਕਾਲੇ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤੰ ਰੂਪੰ ਹਿ ਝਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ ਕਿਲਨ੍ਤੰ ਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣੰ। ਸੀਤਉਤੁਨਾ ਸਮੁਟ੍ਠਿਤੰ ਰੂਪੰ ਧਾਤੰ ਪੀਣਿਤੰ ਸਿਨਿਦ੍ਧੰ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਤੰ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ‘‘ਉਣ੍ਹਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪੰ ਸੀਤਕਾਲੰ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਏਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਸੀਤਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪੰ ਉਣ੍ਹਕਾਲੰ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਏਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੰ ਅਨਿਚ੍ਚੰ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਏਵੰ ਤਤ੍ਥ ਤਿਲਕ੍ਖਣੰ ਆਰੋਪੇਤਿ।

੭੧੪. **ਕਮ੍ਮਜੰ** ਆਯਤਨਦ੍ਵਾਰਵਸੇਨ ਪਾਕਟੰ ਹੋਤਿ। ਚਕ੍ਖੁਦ੍ਵਾਰਸ੍ਮਿੰ ਹਿ ਚਕ੍ਖੁਕਾਯਭਾਵਦਸਕਵਸੇਨ ਤਿੰਸ ਕਮ੍ਮਜਰੂਪਾਨਿ, ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਕਾਨਿ ਪਨ ਤੇਸੰ ਉਤੁਚਿਤ੍ਤਾਹਾਰਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਚਤੁਵੀਸਤੀਤਿ ਚਤੁਪਣ੍ਣਾਸ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਥਾ ਸੋਤਘਾਨਜਿਵ੍ਹਾਦ੍ਵਾਰੇਸੁ। ਕਾਯਦ੍ਵਾਰੇ ਕਾਯਭਾਵਦਸਕਵਸੇਨ ਚੇਵ ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਦਿਵਸੇਨ ਚ ਚਤੁਚਤ੍ਤਾਲੀਸ। ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਹਦਯਵਤ੍ਥੁਕਾਯਭਾਵਦਸਕਵਸੇਨ ਚੇਵ ਉਤੁਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾਦਿਵਸੇਨ ਚ ਚਤੁਪਣ੍ਣਾਸਮੇਵ।

ਸੋ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਤੰ ਰੂਪੰ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ‘‘ਚਕ੍ਖੁਦ੍ਵਾਰੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪੰ ਸੋਤਦ੍ਵਾਰੰ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਏਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਸੋਤਦ੍ਵਾਰੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪੰ ਘਾਨਦ੍ਵਾਰੰ। ਘਾਨਦ੍ਵਾਰੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪੰ ਜਿਵ੍ਹਾਦ੍ਵਾਰੰ। ਜਿਵ੍ਹਾਦ੍ਵਾਰੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪੰ ਕਾਯਦ੍ਵਾਰੰ। ਕਾਯਦ੍ਵਾਰੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪੰ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੰ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਏਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੰ ਅਨਿਚ੍ਚੰ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਏਵੰ ਤਤ੍ਥ ਤਿਲਕ੍ਖਣੰ ਆਰੋਪੇਤਿ।

੭੧੫. **ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨੰ** ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਤਦੋਮਨਸ੍ਸਿਤਵਸੇਨ ਪਾਕਟੰ ਹੋਤਿ, ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਤਕਾਲੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਹਿ ਰੂਪੰ ਸਿਨਿਦ੍ਧੰ ਮੁਦੁ ਪੀਣਿਤੰ ਫਸ੍ਸਵਨ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਤਕਾਲੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਝਤ੍ਤੰ ਕਿਲਨ੍ਤੰ ਦੁਬ੍ਬਣ੍ਣੰ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਤੰ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ‘‘ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਤਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪੰ ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਤਕਾਲੰ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਏਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਦੋਮਨਸ੍ਸਿਤਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪੰ ਸੋਮਨਸ੍ਸਿਤਕਾਲੰ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਏਤ੍ਥੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੰ ਅਨਿਚ੍ਚੰ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਏਵੰ ਤਤ੍ਥ ਤਿਲਕ੍ਖਣੰ ਆਰੋਪੇਤਿ।

ਤਸ੍ਸੇਵੰ ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਰੂਪੰ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥ ਤਿਲਕ੍ਖਣੰ ਆਰੋਪਯਤੋ ਅਯਮਤ੍ਥੋ ਪਾਕਟੋ ਹੋਤਿ –

ਜੀਵਿਤੰ ਅਤ੍ਤਭਾਵੋ ਚ, ਸੁਖਦੁਕ੍ਖਾ ਚ ਕੇਵਲਾ।
ਏਕਚਿਤ੍ਤਸਮਾਯੁਤ੍ਤਾ, ਲਹੁਸੋ ਵਤ੍ਤਤੇ ਖਣੋ॥

ਚੁਲ੍ਲਾਸੀਤਿ ਸਹਸ੍ਸਾਨਿ, ਕਪ੍ਪੰ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤਿ ਯੇ ਮਰੂ।
ਨ ਤ੍ਵੇਵ ਤੇਪਿ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤਿ, ਦ੍ਵੀਹਿ ਚਿਤ੍ਤੇਹਿ ਸਮੋਹਿਤਾ॥

ਯੇ ਨਿਰੁਦ੍ਧਾ ਮਰਨ੍ਤਸ੍ਸ, ਤਿਟ੍ਠਮਾਨਸ੍ਸ ਵਾ ਇਧ।
ਸਬ੍ਬੇਵ ਸਦਿਸਾ ਖਨ੍ਧਾ, ਗਤਾ ਅਪ੍ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਕਾ॥

ਅਨਨ੍ਤਰਾ ਚ ਯੇ ਭਗ੍ਗਾ, ਯੇ ਚ ਭਗ੍ਗਾ ਅਨਾਗਤੇ।
ਤਦਨ੍ਤਰਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧਾਨਂ, ਵੇਸਮਂ ਨਤ੍ਥਿ ਲਕ੍ਖਣੇ॥

ਅਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਨ ਨ ਜਾਤੋ, ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਨ ਜੀਵਤਿ।
ਚਿਤ੍ਤਭਙ੍ਗਾ ਮਤੋ ਲੋਕੋ, ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ ਪਰਮਤ੍ਥਿਯਾ॥

ਅਨਿਧਾਨਗਤਾ ਭਗ੍ਗਾ, ਪੁਞ੍ਜੋ ਨਤ੍ਥਿ ਅਨਾਗਤੇ।
ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਯੇਪਿ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤਿ, ਆਰਗ੍ਗੇ ਸਾਸਪੂਪਮਾ॥

ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾਨਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾਨਂ, ਭਙ੍ਗੋ ਨੇਸਂ ਪੁਰਕ੍ਖਤੋ।
ਪਲੋਕਧਮ੍ਮਾ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤਿ, ਪੁਰਾਣੇਹਿ ਅਮਿਸ੍ਸਿਤਾ॥

ਅਦਸ੍ਸਨਤੋ ਆਯਨ੍ਤਿ, ਭਗ੍ਗਾ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੁਦਸ੍ਸਨਂ।
ਵਿਜ੍ਜੁਪ੍ਪਾਦੋਵ ਆਕਾਸੇ, ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਵਯਨ੍ਤਿ ਚਾਤਿ॥ (ਮਹਾਨਿ॰ ੧੦)।

੧੧੬. ਏਵਂ ਆਹਾਰਮਯਾਦੀਸੁ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ **ਧਮ੍ਮਤਾਰੂਪੇ** ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ। **ਧਮ੍ਮਤਾਰੂਪਂ** ਨਾਮ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਅਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਬਦ੍ਧਂ ਅਯਲੋਹਤਿਪੁਸੀਸਸੁਵਣ੍ਣਰਜਤਮੁਤ੍ਤਾਮਣਿਵੇਲੁਰਿਯਸਙ੍ਖਸਿਲਾਪਵਾਲਲੋਹਿਤਙ੍ਗਮਸਾਰਗਲ੍ਲਭੂਮਿਪਾਸਾਣਪਬ੍ਬਤਤਿਣਰੁਕ੍ਖਲਤਾਦਿਭੇਦਂ ਵਿਵਟ੍ਟਕਪ੍ਪਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨਕਰੂਪਂ। ਤਦਸ੍ਸ ਅਸੋਕਙ੍ਕੁਰਾਦਿਵਸੇਨ ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ।

ਅਸੋਕਙ੍ਕੁਰਂ ਹਿ ਆਦਿਤੋਵ ਤਨੁਰਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ, ਤਤੋ ਦ੍ਵੀਹਤੀਹਚ੍ਚਯੇਨ ਘਨਰਤ੍ਤਂ, ਪੁਨ ਦ੍ਵੀਹਤੀਹਚ੍ਚਯੇਨ ਮਨ੍ਦਰਤ੍ਤਂ, ਤਤੋ ਤਰੁਣਪਲ੍ਲਵਵਣ੍ਣਂ, ਤਤੋ ਪਰਿਣਤਪਲ੍ਲਵਵਣ੍ਣਂ, ਤਤੋ ਹਰਿਤਪਣ੍ਣਵਣ੍ਣਂ। ਤਤੋ ਨੀਲਪਣ੍ਣਵਣ੍ਣਂ। ਤਤੋ ਨੀਲਪਣ੍ਣਵਣ੍ਣਕਾਲਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਸਭਾਗਰੂਪਸਨ੍ਤਤਿਮਨੁਪ੍ਪਬਨ੍ਧਾਪਯਮਾਨਂ ਸਂਵਚ੍ਛਰਮਤ੍ਤੇਨ ਪਣ੍ਡੁਪਲਾਸਂ ਹੁਤ੍ਵਾ ਵਣ੍ਟਤੋ ਛਿਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਪਤਤਿ।

ਸੋ ਤਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ‘‘ਤਨੁਰਤ੍ਤਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਘਨਰਤ੍ਤਕਾਲਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਘਨਰਤ੍ਤਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਮਨ੍ਦਰਤ੍ਤਕਾਲਂ। ਮਨ੍ਦਰਤ੍ਤਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਰੂਪਂ ਤਰੁਣਪਲ੍ਲਵਵਣ੍ਣਕਾਲਂ। ਤਰੁਣਪਲ੍ਲਵਵਣ੍ਣਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਂ ਪਰਿਣਤਪਲ੍ਲਵਵਣ੍ਣਕਾਲਂ। ਪਰਿਣਤਪਲ੍ਲਵਵਣ੍ਣਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਂ ਹਰਿਤਪਣ੍ਣਵਣ੍ਣਕਾਲਂ । ਹਰਿਤਪਣ੍ਣਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਂ ਨੀਲਪਣ੍ਣਵਣ੍ਣਕਾਲਂ। ਨੀਲਪਣ੍ਣਵਣ੍ਣਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਂ ਪਣ੍ਡੁਪਲਾਸਕਾਲਂ। ਪਣ੍ਡੁਪਲਾਸਕਾਲੇ ਪਵਤ੍ਤਂ ਵਣ੍ਟਤੋ ਛਿਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਪਤਨਕਾਲਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤਿ, ਏਵਂ ਤਤ੍ਥ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਇਮਿਨਾ ਨਯੇਨ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਧਮ੍ਮਤਾਰੂਪਂ ਸਮ੍ਮਸਤਿ।

ਏਵਂ ਤਾਵ **ਰੂਪਸਤ੍ਤਕਵਸੇਨ** ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਸਮ੍ਮਸਤਿ।

ਅਰੂਪਸਤ੍ਤਕਸਮ੍ਮਸਨਕਥਾ

੧੧੭. ਯਂ ਪਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ‘‘ਅਰੂਪਸਤ੍ਤਕਵਸੇਨਾ’’ਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਅਯਂ ਮਾਤਿਕਾ – ਕਲਾਪਤੋ, ਯਮਕਤੋ, ਖਣਿਕਤੋ, ਪਟਿਪਾਟਿਤੋ, ਦਿਟ੍ਠਿਉਗ੍ਘਾਟਨਤੋ, ਮਾਨਸਮੁਗ੍ਘਾਟਨਤੋ, ਨਿਕਨ੍ਤਿਪਰਿਯਾਦਾਨਤੋਤਿ।

ਤਤ੍ਥ **ਕਲਾਪਤੋ**ਤਿ ਫਸ੍ਸਪਞ੍ਚਮਕਾ ਧਮ੍ਮਾ। ਕਥਂ ਕਲਾਪਤੋ ਸਮ੍ਮਸਤੀਤਿ? ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਇਤਿ ਪਟਿਸਞ੍ਚਿਕ੍ਖਤਿ – ‘‘ਯੇ ਇਮੇ ‘ਕੇਸਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਅਨਤ੍ਤਾ’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਨੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਫਸ੍ਸਪਞ੍ਚਮਕਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਯੇ ਚ ‘ਲੋਮਾ…ਪੇ॰… ਮਤ੍ਥਲੁਙ੍ਗਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਨੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਫਸ੍ਸਪਞ੍ਚਮਕਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਸਬ੍ਬੇ ਤੇ ਇਤਰੀਤਰਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਪਬ੍ਬਂਪਬ੍ਬਂ ਓਧਿਓਧਿ ਹੁਤ੍ਵਾ

ਤਤ੍ਤਕਪਾਲੇ ਪਕ੍ਖਿਤ੍ਤਤਿਲਾ ਵਿਯ ਤਟਤਟਾਯਨ੍ਤਾ ਵਿਨਟ੍ਠਾ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਅਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ। ਅਯਂ ਤਾਵ **ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਕਥਾਯਂ** ਨਯੋ।

ਅਰਿਯਵਂਸਕਥਾਯਂ ਪਨ ‘‘ਹੇਟ੍ਠਾ ਰੂਪਸਤ੍ਤਕੇ ਸਤ੍ਤਸੁ ਠਾਨੇਸੁ ‘ਰੂਪਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’ਤਿ ਪਵਤ੍ਤਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਪਰੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ‘ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਨ੍ਤੋ ‘ਕਲਾਪਤੋ ਸਮ੍ਮਸਤੀ’ਤਿ’’ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਯੁਤ੍ਤਤਰਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਸੇਸਾਨਿਪਿ ਤੇਨੇਵ ਨਯੇਨ ਵਿਭਜਿਸ੍ਸਾਮ।

੧੧੮. ਯਮਕਤੋਤਿ ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਆਦਾਨਨਿਕ੍ਖੇਪਰੂਪਂ ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਤਮ੍ਪਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਪਰੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਤਿ। ਵਯੋਵੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਰੂਪਂ, ਆਹਾਰਮਯਂ, ਉਤੁਮਯਂ, ਕਮ੍ਮਜਂ, ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਧਮ੍ਮਤਾਰੂਪਂ ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਤਮ੍ਪਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਪਰੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਤਿ। ਏਵਂ ਯਮਕਤੋ ਸਮ੍ਮਸਤਿ ਨਾਮ।

੧੧੯. ਖਣਿਕਤੋਤਿ ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਆਦਾਨਨਿਕ੍ਖੇਪਰੂਪਂ ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਤਂ ਪਠਮਚਿਤ੍ਤਂ ਦੁਤਿਯਚਿਤ੍ਤੇਨ, ਦੁਤਿਯਂ ਤਤਿਯੇਨ, ਤਤਿਯਂ ਚਤੁਤ੍ਥੇਨ, ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਪਞ੍ਚਮੇਨ ‘‘ਏਤਮ੍ਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਤਿ। ਵਯੋਵੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਰੂਪਂ, ਆਹਾਰਮਯਂ, ਉਤੁਮਯਂ, ਕਮ੍ਮਜਂ, ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਧਮ੍ਮਤਾਰੂਪਂ ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਤਂ ਪਠਮਚਿਤ੍ਤਂ ਦੁਤਿਯਚਿਤ੍ਤੇਨ, ਦੁਤਿਯਂ ਤਤਿਯੇਨ, ਤਤਿਯਂ ਚਤੁਤ੍ਥੇਨ, ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਪਞ੍ਚਮੇਨ ‘‘ਏਤਮ੍ਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਤਿ। ਏਵਂ ਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਾਹਕਚਿਤ੍ਤਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਸਮ੍ਮਸਨ੍ਤੋ ਖਣਿਕਤੋ ਸਮ੍ਮਸਤਿ ਨਾਮ।

੧੨੦. ਪਟਿਪਾਟਿਤੋਤਿ ਆਦਾਨਨਿਕ੍ਖੇਪਰੂਪਂ ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਤਂ ਪਠਮਚਿਤ੍ਤਂ ਦੁਤਿਯਚਿਤ੍ਤੇਨ, ਦੁਤਿਯਂ ਤਤਿਯੇਨ, ਤਤਿਯਂ ਚਤੁਤ੍ਥੇਨ...ਪੇ॰... ਦਸਮਂ ਏਕਾਦਸਮੇਨ ‘‘ਏਤਮ੍ਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਤਿ। ਵਯੋਵੁਡ੍ਢਤ੍ਥਙ੍ਗਮਰੂਪਂ, ਆਹਾਰਮਯਂ, ਉਤੁਮਯਂ, ਕਮ੍ਮਜਂ, ਚਿਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਧਮ੍ਮਤਾਰੂਪਂ ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਤਂ ਪਠਮਚਿਤ੍ਤਂ ਦੁਤਿਯਚਿਤ੍ਤੇਨ, ਦੁਤਿਯਂ ਤਤਿਯੇਨ, ਤਤਿਯਂ ਚਤੁਤ੍ਥੇਨ...ਪੇ॰... ਦਸਮਂ ਏਕਾਦਸਮੇਨ ‘‘ਏਤਮ੍ਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਏਵਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਪਟਿਪਾਟਿਯਾ ਸਕਲਮ੍ਪਿ ਦਿਵਸਭਾਗਂ ਸਮ੍ਮਸਿਤੁਂ ਵਟ੍ਟੇਯ੍ਯ। ਯਾਵ ਦਸਮਚਿਤ੍ਤਸਮ੍ਮਸਨਾ ਪਨ ਰੂਪਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਮ੍ਪਿ ਅਰੂਪਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਮ੍ਪਿ ਪਗੁਣਂ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਦਸਮੇਯੇਵ ਠਪੇਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਏਵਂ ਸਮ੍ਮਸਨ੍ਤੋ ਪਟਿਪਾਟਿਤੋ ਸਮ੍ਮਸਤਿ ਨਾਮ।

੧੨੧. ਦਿਟ੍ਠਿਉਗ੍ਘਾਟਨਤੋ ਮਾਨਉਗ੍ਘਾਟਨਤੋ ਨਿਕਨ੍ਤਿਪਰਿਯਾਦਾਨਤੋਤਿ ਇਮੇਸੁ ਤੀਸੁ ਵਿਸੁਂ ਸਮ੍ਮਸਨਨਯੋ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ਯਂ ਪਨੇਤਂ ਹੇਟ੍ਠਾ ਰੂਪਂ, ਇਧ ਚ ਅਰੂਪਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਂ, ਤਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਰੂਪਾਰੂਪਤੋ ਉਦ੍ਧਂ ਅਞ੍ਞਂ ਸਤ੍ਤਂ ਨਾਮ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਸਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਦਸ੍ਸਨਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਸਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ ਉਗ੍ਘਾਟਿਤਾ ਹੋਤਿ। ਸਤ੍ਤਸਞ੍ਞਂ ਉਗ੍ਘਾਟਿਤਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਤੋ ਦਿਟ੍ਠਿ ਨੁਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਅਨੁਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਾਯ **ਦਿਟ੍ਠਿ ਉਗ੍ਘਾਟਿਤਾ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਦਿਟ੍ਠਿਉਗ੍ਘਾਟਿਤਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਤੋ ਮਾਨੋ ਨੁਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਮਾਨੇ ਅਨੁਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੇ **ਮਾਨੋ ਸਮੁਗ੍ਘਾਟਿਤੋ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਮਾਨਸਮੁਗ੍ਘਾਟਿਤਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਤੋ ਤਣ੍ਹਾ ਨੁਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਯ ਅਨੁਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿਯਾ **ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਪਰਿਯਾਦਿਣ੍ਣਾ** ਨਾਮ ਹੋਤੀਤਿ ਇਦਂ ਤਾਵ **ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਕਥਾਯਂ** ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਅਰਿਯਵਂਸਕਥਾਯਂ ਪਨ ‘‘ਦਿਟ੍ਠਿਉਗ੍ਘਾਟਨਤੋ ਮਾਨਸਮੁਗ੍ਘਾਟਨਤੋ ਨਿਕਨ੍ਤਿਪਰਿਯਾਦਾਨਤੋ’’ਤਿ ਮਾਤਿਕਂ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਅਯਂ ਨਯੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋ।

‘‘ਅਹਂ ਵਿਪਸ੍ਸਾਮਿ, ਮਮ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ’’ਤਿ ਗਣ੍ਹਤੋ ਹਿ ਦਿਟ੍ਠਿਸਮੁਗ੍ਘਾਟਨਂ ਨਾਮ ਨ ਹੋਤਿ। ‘‘ਸਙ੍ਖਾਰਾਵ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਵਿਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਨ੍ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਪੇਨ੍ਤਿ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਨ੍ਤੀ’’ਤਿ ਗਣ੍ਹਤੋ ਪਨ **ਦਿਟ੍ਠਿਉਗ੍ਘਾਟਨਂ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ।

‘‘ਸੁਟ੍ਠੁ ਵਿਪਸ੍ਸਾਮਿ, ਮਨਾਪਂ ਵਿਪਸ੍ਸਾਮੀ’’ਤਿ ਗਣ੍ਹਤੋ ਮਾਨਸਮੁਗ੍ਘਾਟੋ ਨਾਮ ਨ ਹੋਤਿ। ‘‘ਸਙ੍ਖਾਰਾਵ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਵਿਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਨ੍ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਪੇਨ੍ਤਿ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਨ੍ਤੀ’’ਤਿ ਗਣ੍ਹਤੋ ਪਨ **ਮਾਨਸਮੁਗ੍ਘਾਟੋ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ।

‘‘ਵਿਪਸ੍ਸਿਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਮੀ’’ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਅਸ੍ਸਾਦੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਨਿਕਨ੍ਤਿਪਰਿਯਾਦਾਨਂ ਨਾਮ ਨ ਹੋਤਿ। ‘‘ਸਙ੍ਖਾਰਾਵ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਵਿਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਮਸਨ੍ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਪੇਨ੍ਤਿ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਨ੍ਤੀ’’ਤਿ ਗਣ੍ਹਤੋ ਪਨ **ਨਿਕਨ੍ਤਿਪਰਿਯਾਦਾਨਂ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ।

ਸਚੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਤ੍ਤਾ ਭਵੇਯ੍ਯੁਂ, ਅਤ੍ਤਾਤਿ ਗਹੇਤੁਂ ਵਟ੍ਟੇਯ੍ਯੁਂ, ਅਨਤ੍ਤਾ ਚ ਪਨ ਅਤ੍ਤਾਤਿ ਗਹਿਤਾ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੇ ਅਵਸਵਤ੍ਤਨਟ੍ਠੇਨ ਅਨਤ੍ਤਾ, ਹੁਤ੍ਵਾ ਅਭਾਵਟ੍ਠੇਨ ਅਨਿਚ੍ਚਾ, ਉਪ੍ਪਾਦਵਯਪਟਿਪੀਲ਼ਨਟ੍ਠੇਨ ਦੁਕ੍ਖਾਤਿ ਪਸ੍ਸਤੋ **ਦਿਟ੍ਠਿਉਗ੍ਘਾਟਨਂ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ।

ਸਚੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਨਿਚ੍ਚਾ ਭਵੇਯ੍ਯੁਂ, ਨਿਚ੍ਚਾਤਿ ਗਹੇਤੁਂ ਵਟ੍ਟੇਯ੍ਯੁਂ, ਅਨਿਚ੍ਚਾ ਚ ਪਨ ਨਿਚ੍ਚਾਤਿ ਗਹਿਤਾ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੇ ਹੁਤ੍ਵਾ ਅਭਾਵਟ੍ਠੇਨ ਅਨਿਚ੍ਚਾ, ਉਪ੍ਪਾਦਵਯਪਟਿਪੀਲ਼ਨਟ੍ਠੇਨ ਦੁਕ੍ਖਾ, ਅਵਸਵਤ੍ਤਨਟ੍ਠੇਨ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ ਪਸ੍ਸਤੋ **ਮਾਨਸਮੁਗ੍ਘਾਟੋ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ।

ਸਚੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਸੁਖਾ ਭਵੇਯ੍ਯੁਂ, ਸੁਖਾਤਿ ਗਹੇਤੁਂ ਵਟ੍ਟੇਯ੍ਯੁਂ, ਦੁਕ੍ਖਾ ਚ ਪਨ ਸੁਖਾਤਿ ਗਹਿਤਾ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੇ ਉਪ੍ਪਾਦਵਯਪਟਿਪੀਲ਼ਨਟ੍ਠੇਨ ਦੁਕ੍ਖਾ, ਹੁਤ੍ਵਾ ਅਭਾਵਟ੍ਠੇਨ ਅਨਿਚ੍ਚਾ, ਅਵਸਵਤ੍ਤਨਟ੍ਠੇਨ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ ਪਸ੍ਸਤੋ **ਨਿਕਨ੍ਤਿਪਰਿਯਾਦਾਨਂ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ।

ਏਵਂ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਸ੍ਸ **ਦਿਟ੍ਠਿਸਮੁਗ੍ਘਾਟਨਂ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਸ੍ਸ **ਮਾਨਸਮੁਗ੍ਘਾਟਨਂ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਸ੍ਸ **ਨਿਕਨ੍ਤਿਪਰਿਯਾਦਾਨਂ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਇਤਿ ਅਯਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਠਾਨੇਯੇਵ ਤਿਟ੍ਠਤੀਤਿ।

ਏਵਂ **ਅਰੂਪਸਤ੍ਤਕ**ਵਸੇਨਾਪਿ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਸਮ੍ਮਸਤਿ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਪਨਸ੍ਸ ਰੂਪਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਮ੍ਪਿ ਅਰੂਪਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਮ੍ਪਿ ਪਗੁਣਂ ਹੋਤਿ।

੧੨੨. ਸੋ ਏਵਂ ਪਗੁਣਰੂਪਾਰੂਪਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨੋ ਯਾ ਉਪਰਿ ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਪਹਾਨਪਰਿਞ੍ਞਾਵਸੇਨ ਸਬ੍ਬਾਕਾਰਤੋ ਪਤ੍ਤਬ੍ਬਾ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮਹਾਵਿਪਸ੍ਸਨਾ, ਤਾਸਂ ਇਧੇਵ ਤਾਵ ਏਕਦੇਸਂ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਨ੍ਤੋ ਤਪ੍ਪਟਿਪਕ੍ਖੇ ਧਮ੍ਮੇ ਪਜਹਤਿ।

ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮਹਾਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਨਾਮ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਦਿਕਾ ਪਞ੍ਞਾ। ਯਾਸੁ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਂ ਪਜਹਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਸੁਖਸਞ੍ਞਂ ਪਜਹਤਿ, ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਂ ਪਜਹਤਿ, ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਨਨ੍ਦਿਂ ਪਜਹਤਿ, ਵਿਰਾਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਰਾਗਂ ਪਜਹਤਿ, ਨਿਰੋਧਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਸਮੁਦਯਂ ਪਜਹਤਿ, ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਆਦਾਨਂ ਪਜਹਤਿ, ਖਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਘਨਸਞ੍ਞਂ ਪਜਹਤਿ, ਵਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਆਯੂਹਨਂ ਪਜਹਤਿ, ਵਿਪਰਿਣਾਮਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਧੁਵਸਞ੍ਞਂ ਪਜਹਤਿ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਪਜਹਤਿ, ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਪਣਿਧਿਂ ਪਜਹਤਿ, ਸੁਞ੍ਞਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਅਭਿਨਿਵੇਸਂ ਪਜਹਤਿ, ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਧਮ੍ਮਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਸਾਰਾਦਾਨਾਭਿਨਿਵੇਸਂ ਪਜਹਤਿ, ਯਥਾਭੂਤਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਸਮ੍ਮੋਹਾਭਿਨਿਵੇਸਂ ਪਜਹਤਿ, ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਆਲਯਾਭਿਨਿਵੇਸਂ ਪਜਹਤਿ, ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਅਪ੍ਪਟਿਸਙ੍ਖਂ ਪਜਹਤਿ, ਵਿਵਟ੍ਟਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ ਸਂਯੋਗਾਭਿਨਿਵੇਸਂ ਪਜਹਤਿ।

ਤਾਸੁ ਯਸ੍ਮਾ ਇਮਿਨਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾਦਿਲਕ੍ਖਣਤ੍ਤਯਵਸੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਦਿਟ੍ਠਾ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਨਿਚ੍ਚ-ਦੁਕ੍ਖ-ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਚ ‘‘ਯਾ ਚ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਯਾ ਚ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਤ੍ਥਾ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨਂ’’। ਤਥਾ ‘‘ਯਾ ਚ ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਯਾ ਚ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਤ੍ਥਾ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨਂ’’। ‘‘ਯਾ ਚ ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਯਾ ਚ ਸੁਞ੍ਞਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਤ੍ਥਾ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨ’’ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੨੭) ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਤਾਪਿ ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਾ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਧਮ੍ਮਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਪਨ ਸਬ੍ਬਾਪਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਯਥਾਭੂਤਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ਕਙ੍ਖਾਵਿਤਰਣਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ ਏਵ ਸਙ੍ਗਹਿਤਂ। ਇਤਿ ਇਦਮ੍ਪਿ ਦ੍ਵਯਂ ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਸੇਸੇਸੁ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੇਸੁ ਕਿਞ੍ਚਿ ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਂ, ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਂ, ਤੇਸਂ ਵਿਭਾਗਂ ਪਰਤੋ ਆਵਿਕਰਿਸ੍ਸਾਮ।

ਯਦੇਵ ਹਿ ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਂ, ਤਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਇਦਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਏਵਂ ਪਗੁਣਰੂਪਾਰੂਪਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨੋ ਯਾ ਉਪਰਿ ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਪਹਾਨਪਰਿਞ੍ਞਾਵਸੇਨ ਸਬ੍ਬਾਕਾਰਤੋ ਪਤ੍ਤਬ੍ਬਾ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮਹਾਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਤਾਸਂ ਇਧੇਵ ਤਾਵ ਏਕਦੇਸਂ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਨ੍ਤੋ ਤਪ੍ਪਟਿਪਕ੍ਖੇ ਧਮ੍ਮੇ ਪਜਹਤੀ''ਤਿ।

ਉਦਯਬ੍ਬਯਞਾਣਕਥਾ

੧੨੩. ਸੋ ਏਵਂ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਦਿਪਟਿਪਕ੍ਖਾਨਂ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਦੀਨਂ ਪਹਾਨੇਨ ਵਿਸੁਦ੍ਧਞਾਣੋ ਸਮ੍ਮਸਨਞਾਣਸ੍ਸ ਪਾਰਂ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ, ਯਂ ਤਂ ਸਮ੍ਮਸਨਞਾਣਾਨਨ੍ਤਰਂ ''ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਵਿਪਰਿਣਾਮਾਨੁਪਸ੍ਸਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਉਦਯਬ੍ਬਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨੇ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ਮਾਤਿਕਾ ੧.੬) **ਉਦਯਬ੍ਬਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ** ਵੁਤ੍ਤਂ, ਤਸ੍ਸ ਅਧਿਗਮਾਯ ਯੋਗਂ ਆਰਭਤਿ। ਆਰਭਮਾਨੋ ਚ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਤਾਵ ਆਰਭਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਪਾਲ਼ਿ –

> ''ਕਥਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਵਿਪਰਿਣਾਮਾਨੁਪਸ੍ਸਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਉਦਯਬ੍ਬਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨੇ ਞਾਣਂ? ਜਾਤਂ ਰੂਪਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ, ਤਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਉਦਯੋ, ਵਿਪਰਿਣਾਮਲਕ੍ਖਣਂ ਵਯੋ, ਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਞਾਣਂ। ਜਾਤਾ ਵੇਦਨਾ... ਸਞ੍ਞਾ... ਸਙ੍ਖਾਰਾ... ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ... ਜਾਤਂ ਚਕ੍ਖੁ...ਪੇ॰... ਜਾਤੋ ਭਵੋ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੋ, ਤਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਉਦਯੋ, ਵਿਪਰਿਣਾਮਲਕ੍ਖਣਂ ਵਯੋ, ਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੪੯)।

ਸੋ ਇਮਿਨਾ ਪਾਲ਼ਿਨਯੇਨ ਜਾਤਸ੍ਸ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਜਾਤਿਂ ਉਪ੍ਪਾਦਂ ਅਭਿਨਵਾਕਾਰਂ ''ਉਦਯੋ''ਤਿ, ਵਿਪਰਿਣਾਮਲਕ੍ਖਣਂ ਖਯਂ ਭਙ੍ਗਂ ''ਵਯੋ''ਤਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ। ਸੋ ਏਵਂ ਪਜਾਨਾਤਿ ''ਇਮਸ੍ਸ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਰਾਸਿ ਵਾ ਨਿਚਯੋ ਵਾ ਨਤ੍ਥਿ, ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਸ੍ਸਾਪਿ ਰਾਸਿਤੋ ਵਾ ਨਿਚਯਤੋ ਵਾ ਆਗਮਨਂ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ, ਨਿਰੁਜ੍ਝਮਾਨਸ੍ਸਾਪਿ ਦਿਸਾਵਿਦਿਸਾਗਮਨਂ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ, ਨਿਰੁਦ੍ਧਸ੍ਸਾਪਿ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਠਾਨੇ ਰਾਸਿਤੋ ਨਿਚਯਤੋ ਨਿਧਾਨਤੋ ਅਵਟ੍ਠਾਨਂ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ਯਥਾ ਪਨ ਵੀਣਾਯ ਵਾਦਿਯਮਾਨਾਯ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਨੇਵ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਸਨ੍ਨਿਚਯੋ ਅਤ੍ਥਿ, ਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੋ ਸਨ੍ਨਿਚਯਤੋ ਆਗਤੋ, ਨ ਨਿਰੁਜ੍ਝਮਾਨਸ੍ਸ ਦਿਸਾਵਿਦਿਸਾਗਮਨਂ ਅਤ੍ਥਿ, ਨ ਨਿਰੁਦ੍ਧੋ ਕਤ੍ਥਚਿ ਸਨ੍ਨਿਚਿਤੋ ਤਿਟ੍ਠਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਵੀਣਞ੍ਚ ਉਪਵੀਣਞ੍ਚ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਚ ਤਜ੍ਜਂ ਵਾਯਾਮਂ ਪਟਿਚ੍ਚ ਅਹੁਤ੍ਵਾ ਸਮ੍ਭੋਤਿ, ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਟਿਵੇਤਿ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਰੂਪਾਰੂਪਿਨੋ ਧਮ੍ਮਾ ਅਹੁਤ੍ਵਾ ਸਮ੍ਭੋਨ੍ਤਿ, ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਟਿਵੇਨ੍ਤੀ''ਤਿ।

੧੨੪. ਏਵਂ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਉਦਯਬ੍ਬਯਮਨਸਿਕਾਰਂ ਕਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਯਾਨਿ ਏਤਸ੍ਸੇਵ ਉਦਯਬ੍ਬਯਞਾਣਸ੍ਸ ਵਿਭਙ੍ਗੇ –

> ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਮੁਦਯਾ ਰੂਪਸਮੁਦਯੋਤਿ ਪਚ੍ਚਯਸਮੁਦਯਟ੍ਠੇਨ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਉਦਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਸਮੁਦਯਾ... ਕਮ੍ਮਸਮੁਦਯਾ... ਆਹਾਰਸਮੁਦਯਾ ਰੂਪਸਮੁਦਯੋਤਿ ਪਚ੍ਚਯਸਮੁਦਯਟ੍ਠੇਨ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਉਦਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋਪਿ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਉਦਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਉਦਯਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਇਮਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਪਸ੍ਸਤਿ।
>
> ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧਾ ਰੂਪਨਿਰੋਧੋਤਿ ਪਚ੍ਚਯਨਿਰੋਧਟ੍ਠੇਨ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਵਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਨਿਰੋਧਾ... ਕਮ੍ਮਨਿਰੋਧਾ... ਆਹਾਰਨਿਰੋਧਾ ਰੂਪਨਿਰੋਧੋਤਿ ਪਚ੍ਚਯਨਿਰੋਧਟ੍ਠੇਨ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਵਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਵਿਪਰਿਣਾਮਲਕ੍ਖਣਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋਪਿ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਵਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਵਯਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋਪਿ ਇਮਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਪਸ੍ਸਤਿ'' (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੫੦)।

ਤਥਾ ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਮੁਦਯਾ ਵੇਦਨਾਸਮੁਦਯੋਤਿ ਪਚ੍ਚਯਸਮੁਦਯਟ੍ਠੇਨ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਉਦਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਸਮੁਦਯਾ... ਕਮ੍ਮਸਮੁਦਯਾ... ਫਸ੍ਸਸਮੁਦਯਾ ਵੇਦਨਾਸਮੁਦਯੋਤਿ ਪਚ੍ਚਯਸਮੁਦਯਟ੍ਠੇਨ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਉਦਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋਪਿ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਉਦਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਉਦਯਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਇਮਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧਾ... ਤਣ੍ਹਾਨਿਰੋਧਾ... ਕਮ੍ਮਨਿਰੋਧਾ... ਫਸ੍ਸਨਿਰੋਧਾ ਵੇਦਨਾਨਿਰੋਧੋਤਿ ਪਚ੍ਚਯਨਿਰੋਧਟ੍ਠੇਨ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਵਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਵਿਪਰਿਣਾਮਲਕ੍ਖਣਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋਪਿ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਵਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਵਯਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਇਮਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਪਸ੍ਸਤਿ'' (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੫੦)।

ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਵਿਯ ਚ ਸਞ੍ਞਾਸਙ੍ਖਾਰਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧਾਨਂ। ਅਯਂ ਪਨ ਵਿਸੇਸੋ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਫਸ੍ਸਟ੍ਠਾਨੇ ''ਨਾਮਰੂਪਸਮੁਦਯਾ, ਨਾਮਰੂਪਨਿਰੋਧਾ''ਤਿ –

ਏਵਂ ਏਕੇਕਸ੍ਸ ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਉਦਯਬ੍ਬਯਦਸ੍ਸਨੇ ਦਸ ਦਸ ਕਤ੍ਵਾ ਪਞ੍ਞਾਸ ਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ। ਤੇਸਂ ਵਸੇਨ ਏਵਮ੍ਪਿ ਰੂਪਸ੍ਸ ਉਦਯੋ ਏਵਮ੍ਪਿ ਰੂਪਸ੍ਸ ਵਯੋ, ਏਵਮ੍ਪਿ ਰੂਪਂ ਉਦੇਤਿ, ਏਵਮ੍ਪਿ ਰੂਪਂ ਵੇਤੀਤਿ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਚੇਵ ਖਣਤੋ ਚ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਮਨਸਿਕਾਰਂ ਕਰੋਤਿ।

੧੨੫. ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ''ਇਤਿ ਕਿਰਿਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਹੁਤ੍ਵਾ ਸਮ੍ਭੋਨ੍ਤਿ, ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਟਿਵੇਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਞਾਣਂ ਵਿਸਦਤਰਂ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਚੇਵ ਖਣਤੋ ਚ ਦ੍ਵੇਧਾ ਉਦਯਬ੍ਬਯਂ ਪਸ੍ਸਤੋ ਸਚ੍ਚਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਨਯਲਕ੍ਖਣਭੇਦਾ ਪਾਕਟਾ ਹੋਨ੍ਤਿ।

੧੨੬. ਯਞ੍ਹਿ ਸੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਦਿਸਮੁਦਯਾ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਸਮੁਦਯਂ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਦਿਨਿਰੋਧਾ ਚ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਨਿਰੋਧਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਇਦਮਸ੍ਸ **ਪਚ੍ਚਯਤੋ** ਉਦਯਬ੍ਬਯਦਸ੍ਸਨਂ। ਯਂ ਪਨ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣਵਿਪਰਿਣਾਮਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਉਦਯਬ੍ਬਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਇਦਮਸ੍ਸ **ਖਣਤੋ** ਉਦਯਬ੍ਬਯਦਸ੍ਸਨਂ, ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕ੍ਖਣੇਯੇਵ ਹਿ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ। ਭਙ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਚ ਵਿਪਰਿਣਾਮਲਕ੍ਖਣਂ।

੧੨੭. ਇਚ੍ਚਸ੍ਸੇਵਂ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਚੇਵ ਖਣਤੋ ਚ ਦ੍ਵੇਧਾ ਉਦਯਬ੍ਬਯਂ ਪਸ੍ਸਤੋ ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਉਦਯਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਸਮੁਦਯਸਚ੍ਚਂ** ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ ਜਨਕਾਵਬੋਧਤੋ। ਖਣਤੋ ਉਦਯਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਂ** ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ ਜਾਤਿਦੁਕ੍ਖਾਵਬੋਧਤੋ। ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਵਯਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਨਿਰੋਧਸਚ੍ਚਂ** ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ ਪਚ੍ਚਯਾਨੁਪ੍ਪਾਦੇਨ ਪਚ੍ਚਯਵਤਂ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਾਵਬੋਧਤੋ। ਖਣਤੋ ਵਯਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਮੇਵ** ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ ਮਰਣਦੁਕ੍ਖਾਵਬੋਧਤੋ। ਯਞ੍ਚਸ੍ਸ ਉਦਯਬ੍ਬਯਦਸ੍ਸਨਂ, ਮਗ੍ਗੋਵਾਯਂ ਲੋਕਿਕੋਤਿ **ਮਗ੍ਗਸਚ੍ਚਂ** ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ ਤਤ੍ਰ ਸਮ੍ਮੋਹਵਿਘਾਤਤੋ।

੧੨੮. ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਚਸ੍ਸ ਉਦਯਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਅਨੁਲੋਮੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ** ਪਾਕਟੋ ਹੋਤਿ, ''ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਸਤਿ ਇਦਂ ਹੋਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੦੪; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੧; ਉਦਾ॰ ੧) ਅਵਬੋਧਤੋ। ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਵਯਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਪਟਿਲੋਮੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ** ਪਾਕਟੋ ਹੋਤਿ, ''ਇਮਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧਾ ਇਦਂ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੦੬; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੧; ਉਦਾ॰ ੨) ਅਵਬੋਧਤੋ । ਖਣਤੋ ਪਨ ਉਦਯਬ੍ਬਯਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ** ਧਮ੍ਮਾ ਪਾਕਟਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਾਵਬੋਧਤੋ। ਉਦਯਬ੍ਬਯਵਨ੍ਤੋ ਹਿ ਸਙ੍ਖਤਾ, ਤੇ ਚ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਤਿ।

੧੨੯. ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਚਸ੍ਸ ਉਦਯਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਏਕਤ੍ਤਨਯੋ** ਪਾਕਟੋ ਹੋਤਿ ਹੇਤੁਫਲਸਮ੍ਬਨ੍ਧੇਨ ਸਨ੍ਤਾਨਸ੍ਸ ਅਨੁਪਚ੍ਛੇਦਾਵਬੋਧਤੋ। ਅਥ ਸੁਟ੍ਠੁਤਰਂ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਂ ਪਜਹਤਿ। ਖਣਤੋ ਉਦਯਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਨਾਨਤ੍ਤਨਯੋ** ਪਾਕਟੋ ਹੋਤਿ ਨਵਨਵਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦਾਵਬੋਧਤੋ। ਅਥ ਸੁਟ੍ਠੁਤਰਂ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿਂ ਪਜਹਤਿ। ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਚਸ੍ਸ ਉਦਯਬ੍ਬਯਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਅਬ੍ਯਾਪਾਰਨਯੋ** ਪਾਕਟੋ ਹੋਤਿ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਵਸਵਤ੍ਤਿਭਾਵਾਵਬੋਧਤੋ। ਅਥ ਸੁਟ੍ਠੁਤਰਂ ਅਤ੍ਤਦਿਟ੍ਠਿਂ ਪਜਹਤਿ। ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਪਨ ਉਦਯਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਏਵਂਧਮ੍ਮਤਾਨਯੋ** ਪਾਕਟੋ ਹੋਤਿ ਪਚ੍ਚਯਾਨੁਰੂਪੇਨ ਫਲਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦਾਵਬੋਧਤੋ। ਅਥ ਸੁਟ੍ਠੁਤਰਂ ਅਕਿਰਿਯਦਿਟ੍ਠਿਂ ਪਜਹਤਿ।

੧੩੦. ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਚਸ੍ਸ ਉਦਯਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਅਨਤ੍ਤਲਕ੍ਖਣਂ** ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਨਿਰੀਹਕਤ੍ਤਪਚ੍ਚਯਪਟਿਬਦ੍ਧਵੁਤ੍ਤਿਤਾਵਬੋਧਤੋ। ਖਣਤੋ ਉਦਯਬ੍ਬਯਦਸ੍ਸਨੇਨ **ਅਨਿਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣਂ** ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਅਭਾਵਾਵਬੋਧਤੋ, ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤਾਪਰਨ੍ਤਵਿਵੇਕਾਵਬੋਧਤੋ ਚ।

ਦੁਕ੍ਖਲਕ੍ਖਣਮ੍ਪਿ ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ ਉਦਯਬ੍ਬਯੇਹਿ ਪਟਿਪੀਲ਼ਨਾਵਬੋਧਤੋ। **ਸਭਾਵਲਕ੍ਖਣ**ਮ੍ਪਿ ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ ਉਦਯਬ੍ਬਯਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਾਵਬੋਧਤੋ। ਸਭਾਵਲਕ੍ਖਣੇ **ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸ** ਤਾਵਕਾਲਿਕਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ ਉਦਯਕ੍ਖਣੇ ਵਯਸ੍ਸ, ਵਯਕ੍ਖਣੇ ਚ ਉਦਯਸ੍ਸ ਅਭਾਵਾਵਬੋਧਤੋਤਿ।

੭੩੧. ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਪਾਕਟੀਭੂਤਸਚ੍ਚਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਨਯਲਕ੍ਖਣਭੇਦਸ੍ਸ ''ਏਵਂ ਕਿਰ ਨਾਮਿਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਪੁਬ੍ਬਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਨਿਚ੍ਚਨਵਾਵ ਹੁਤ੍ਵਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ। ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਨਿਚ੍ਚਨਵਾ, ਸੂਰਿਯੁਗ੍ਗਮਨੇ ਉਸ੍ਸਾਵਬਿਨ੍ਦੁ ਵਿਯ ਉਦਕਬੁਬ੍ਬੁਲ਼ੋ ਵਿਯ ਉਦਕੇ ਦਣ੍ਡਰਾਜਿ ਵਿਯ ਆਰਗ੍ਗੇ ਸਾਸਪੋ ਵਿਯ ਵਿਜ੍ਜੁਪ੍ਪਾਦੋ ਵਿਯ ਚ ਪਰਿਤ੍ਤਟ੍ਠਾਯਿਨੋ। ਮਾਯਾਮਰੀਚਿਸੁਪਿਨਨ੍ਤਅਲਾਤਚਕ੍ਕਗਨ੍ਧਬ੍ਬਨਗਰਫੇਣਕਦਲਿਆਦਯੋ ਵਿਯ ਅਸ੍ਸਾਰਾ ਨਿਸ੍ਸਾਰਾਤਿ ਚਾਪਿ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ।

ਏਤ੍ਤਾਵਤਾਨੇਨ ''ਵਯਧਮ੍ਮਮੇਵ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਞ੍ਚ ਵਯਂ ਉਪੇਤੀ''ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਆਕਾਰੇਨ ਸਮਪਞ੍ਞਾਸ ਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਿਤ੍ਵਾ ਠਿਤਂ **ਉਦਯਬ੍ਬਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ** ਨਾਮ **ਤਰੁਣਵਿਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ** ਅਧਿਗਤਂ ਹੋਤਿ, ਯਸ੍ਸਾਧਿਗਮਾ **ਆਰਦ੍ਧਵਿਪਸ੍ਸਕੋ**ਤਿ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ।

ਵਿਪਸ੍ਸਨੁਪਕ੍ਕਿਲੇਸਕਥਾ

੭੩੨. ਅਥਸ੍ਸ ਇਮਾਯ ਤਰੁਣਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਆਰਦ੍ਧਵਿਪਸ੍ਸਕਸ੍ਸ **ਦਸ ਵਿਪਸ੍ਸਨੁਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ** ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਵਿਪਸ੍ਸਨੁਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ ਹਿ ਪਟਿਵੇਧਪ੍ਪਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਰਿਯਸਾਵਕਸ੍ਸ ਚੇਵ ਵਿਪ੍ਪਟਿਪਨ੍ਨਕਸ੍ਸ ਚ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਕੁਸੀਤਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਨੁਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਨ੍ਨਕਸ੍ਸ ਪਨ ਯੁਤ੍ਤਪਯੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਆਰਦ੍ਧਵਿਪਸ੍ਸਕਸ੍ਸ ਕੁਲਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿਯੇਵ।

ਕਤਮੇ ਪਨ ਤੇ ਦਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾਤਿ? ਓਭਾਸੋ, ਞਾਣਂ, ਪੀਤਿ, ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ, ਸੁਖਂ, ਅਧਿਮੋਕ੍ਖੋ, ਪਗ੍ਗਹੋ, ਉਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਉਪੇਕ੍ਖਾ, ਨਿਕਨ੍ਤੀਤਿ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ –

''ਕਥਂ ਧਮ੍ਮੁਦ੍ਧਚ੍ਚਵਿਗ੍ਗਹਿਤਮਾਨਸਂ ਹੋਤਿ? ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਓਭਾਸੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, 'ਓਭਾਸੋ ਧਮ੍ਮੋ'ਤਿ ਓਭਾਸਂ ਆਵਜ੍ਜਤਿ, ਤਤੋ ਵਿਕ੍ਖੇਪੋ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ। ਤੇਨ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚੇਨ ਵਿਗ੍ਗਹਿਤਮਾਨਸੋ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਨਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਨਪ੍ਪਜਾਨਾਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਤੋ... ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਨਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਨਪ੍ਪਜਾਨਾਤਿ''।

ਤਥਾ ''ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ...ਪੇ॰... ਪੀਤਿ... ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ... ਸੁਖਂ... ਅਧਿਮੋਕ੍ਖੋ... ਪਗ੍ਗਹੋ... ਉਪਟ੍ਠਾਨਂ... ਉਪੇਕ੍ਖਾ... ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, 'ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਧਮ੍ਮੋ'ਤਿ ਨਿਕਨ੍ਤਿਂ ਆਵਜ੍ਜਤਿ, ਤਤੋ ਵਿਕ੍ਖੇਪੋ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਂ। ਤੇਨ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚੇਨ ਵਿਗ੍ਗਹਿਤਮਾਨਸੋ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਨਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਨਪ੍ਪਜਾਨਾਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਤੋ... ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਨਂ ਯਥਾਭੂਤਂ ਨਪ੍ਪਜਾਨਾਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੨.੬)।

੭੩੩. ਤਤ੍ਥ **ਓਭਾਸੋ**ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨੋਭਾਸੋ। ਤਸ੍ਮਿਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ''ਨ ਵਤ ਮੇ ਇਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਏਵਰੂਪੋ ਓਭਾਸੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਪੁਬ੍ਬੋ, ਅਦ੍ਧਾ ਮਗ੍ਗਪ੍ਪਤ੍ਤੋਸ੍ਮਿ ਫਲਪਤ੍ਤੋਸ੍ਮੀ''ਤਿ ਅਮਗ੍ਗਮੇਵ ''ਮਗ੍ਗੋ''ਤਿ, ਅਫਲਮੇਵ ਚ ''ਫਲ''ਨ੍ਤਿ ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਅਮਗ੍ਗਂ ''ਮਗ੍ਗੋ''ਤਿ ਅਫਲਂ ''ਫਲ''ਨ੍ਤਿ ਗਣ੍ਹਤੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵੀਥਿ ਉਕ੍ਕਨ੍ਤਾ ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਮੂਲਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਂ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜੇਤ੍ਵਾ ਓਭਾਸਮੇਵ ਅਸ੍ਸਾਦੇਨ੍ਤੋ ਨਿਸੀਦਤਿ।

ਸੋ ਖੋ ਪਨਾਯਂ ਓਭਾਸੋ ਕਸ੍ਸਚਿ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਪਲ੍ਲਙ੍ਕਟ੍ਠਾਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਓਭਾਸੇਨ੍ਤੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਕਸ੍ਸਚਿ ਅਨ੍ਤੋਗਬ੍ਭਂ। ਕਸ੍ਸਚਿ ਬਹਿਗਬ੍ਭਮ੍ਪਿ। ਕਸ੍ਸਚਿ ਸਕਲਵਿਹਾਰਂ, ਗਾਵੁਤਂ, ਅਡ੍ਢਯੋਜਨਂ, ਯੋਜਨਂ, ਦ੍ਵਿਯੋਜਨਂ, ਤਿਯੋਜਨਂ...ਪੇ॰... ਕਸ੍ਸਚਿ

ਪਥਵ◌ੀਤਲਤੋ ਯਾਵ ਅਕਨਿਟ੍ਠਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਾ ਏਕਾਲੋਕਂ ਕੁਰੁਮਾਨੇ। ਭਗਵਤੋ ਪਨ ਦਸਸਹਸ੍ਸਿਲੋਕਧਾਤੁਂ ਓਭਾਸੇਨ੍ਤੋ ਉਦਪਾਦਿ।

ਏਵ◌ਂ ਵ◌ੇਮਤ੍ਤਤਾਯ ਚਸ੍ਸ ਇਦਂ ਵਤ੍ਥੁ – ਚਿਤ੍ਤਲਪਬ੍ਬਤੇ ਕਿਰ ਦ੍ਵ◌ਿਕੁਟ੍ਟਗੇਹਸ੍ਸ ਅਨ੍ਤੋ ਦ੍ਵ◌ੇ ਥੇਰਾ ਨਿਸੀਦਿਂਸੁ। ਤਂਦਿਵਸਞ੍ਚ ਕਾਲ਼ਪਕ੍ਖੁਪੋਸਥੋ ਹੋਤਿ, ਮੇਘਪਟਲਚ੍ਛਨ੍ਨਾ ਦਿਸਾ, ਰਤ੍ਤਿਭਾਗੇ ਚਤੁਰਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ ਤਮਂ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। ਅਥੇਕੋ ਥੇਰੋ ਆਹ – ''ਭਨ੍ਤੇ, ਮਯ੍ਹਂ ਇਦਾਨਿ ਚੇਤਿਯਙ੍ਗਣਮ੍ਹਿ ਸੀਹਾਸਨੇ ਪਞ੍ਚਵਣ੍ਣਾਨਿ ਕੁਸੁਮਾਨਿ ਪਞ੍ਞਾਯਨ੍ਤੀ''ਤਿ। ਤਂ ਇਤਰੋ ਆਹ – ''ਅਨਚ੍ਛਰਿਯਂ, ਆਵ◌ੁਸੋ, ਕਥੇਸਿ, ਮਯ੍ਹਂ ਪਨੇਤਰਹਿ ਮਹਾਸਮੁਦ੍ਦਮ੍ਹਿ ਯੋਜਨਟ੍ਠਾਨੇ ਮਚ੍ਛਕਚ੍ਛਪਾ ਪਞ੍ਞਾਯਨ੍ਤੀ''ਤਿ।

ਅਯਂ ਪਨ ਵ◌ਿਪਸ੍ਸਨੁਪਕ੍ਕਿਲੇਸੋ ਯੇਭੁਯ੍ਯੇਨ ਸਮਥਵ◌ਿਪਸ੍ਸਨਾਲਾਭਿਨੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਸੋ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵ◌ਿਕ੍ਖਮ੍ਭਿਤਾਨਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਅਸਮੁਦਾਚਾਰਤੋ ''ਅਰਹਾ ਅਹ''ਨ੍ਤਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ ਉਚ੍ਚਵ◌ਾਲਿਕਵ◌ਾਸੀ ਮਹਾਨਾਗਤ੍ਥੇਰੋ ਵ◌ਿਯ ਹਂਕਨਕਵ◌ਾਸੀ ਮਹਾਦਤ੍ਤਤ੍ਥੇਰੋ ਵ◌ਿਯ ਚਿਤ੍ਤਲਪਬ੍ਬਤੇ ਨਿਙ੍ਕਪੇਣ੍ਣਕਪਧਾਨਘਰਵ◌ਾਸੀ ਚੂਲ਼ਸੁਮਨਤ੍ਥੇਰੋ ਵ◌ਿਯ ਚ।

ਤਤ੍ਰਿਦਂ ਏਕਵਤ੍ਥੁਪਰਿਦੀਪਨਂ – ਤਲ਼ਙ੍ਗਰਵ◌ਾਸੀ ਧਮ੍ਮਦਿਨ੍ਨਤ੍ਥੇਰੋ ਕਿਰ ਨਾਮ ਏਕੋ ਪਭਿਨ੍ਨਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦੋ ਮਹਾਖੀਣਾਸਵ◌ੋ ਮਹਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਓਵ◌ਾਦਦਾਯਕੋ ਅਹੋਸਿ। ਸੋ ਏਕਦਿਵਸਂ ਅਤ੍ਤਨੋ ਦਿਵ◌ਾਟ੍ਠਾਨੇ ਨਿਸੀਦਿਤ੍ਵ◌ਾ ''ਕਿਨ੍ਨੁ ਖੋ ਅਮ੍ਹਾਕਂ ਆਚਰਿਯਸ੍ਸ ਉਚ੍ਚਵ◌ਾਲਿਕਵ◌ਾਸੀਮਹਾਨਾਗਤ੍ਥੇਰਸ੍ਸ ਸਮਣਭਾਵਕਿਚ੍ਚਂ ਮਤ੍ਥਕਂ ਪਤ੍ਤਂ, ਨੋ''ਤਿ ਆਵਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਭਾਵਮੇਵਸ੍ਸ ਦਿਸ੍ਵ◌ਾ ''ਮਯਿ ਅਗਚ੍ਛਨ੍ਤੇ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਕਾਲਕਿਰਿਯਮੇਵ ਕਰਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਚ ਞਤ੍ਵ◌ਾ ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਵ◌ੇਹਾਸਂ ਉਪ੍ਪਤਿਤ੍ਵ◌ਾ ਦਿਵ◌ਾਟ੍ਠਾਨੇ ਨਿਸਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਥੇਰਸ੍ਸ ਸਮੀਪੇ ਓਰੋਹਿਤ੍ਵ◌ਾ ਵਨ੍ਦਿਤ੍ਵ◌ਾ ਵਤ੍ਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤ੍ਵ◌ਾ ਏਕਮਨ੍ਤਂ ਨਿਸੀਦਿ। ''ਕਿਂ, ਆਵ◌ੁਸੋ ਧਮ੍ਮਦਿਨ੍ਨ, ਅਕਾਲੇ ਆਗਤੋਸੀ''ਤਿ ਚ ਵ◌ੁਤ੍ਤੇ ''ਪਞ੍ਹਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਪੁਚ੍ਛਿਤੁਂ ਆਗਤੋਮ੍ਹੀ''ਤਿ ਆਹ। ਤਤੋ ''ਪੁਚ੍ਛਾਵ◌ੁਸੋ, ਜਾਨਮਾਨਾ ਕਥਯਿਸ੍ਸਾਮਾ''ਤਿ ਵ◌ੁਤ੍ਤੇ ਪਞ੍ਹਸਹਸ੍ਸਂ ਪੁਚ੍ਛਿ।

ਥੇਰੋ ਪੁਚ੍ਛਿਤਪੁਚ੍ਛਿਤਂ ਅਸਜ੍ਜਮਾਨੋਵ ਕਥੇਸਿ। ਤਤੋ ''ਅਤਿਤਿਕ੍ਖਂ ਵ◌ੋ, ਭਨ੍ਤੇ, ਞਾਣਂ, ਕਦਾ ਤੁਮ੍ਹੇਹਿ ਅਯਂ ਧਮ੍ਮੋ ਅਧਿਗਤੋ''ਤਿ ਵ◌ੁਤ੍ਤੇ ''ਇਤੋ ਸਟ੍ਠਿਵਸ੍ਸਕਾਲੇ, ਆਵ◌ੁਸੋ''ਤਿ ਆਹ। ਸਮਾਧਿਮ੍ਪਿ, ਭਨ੍ਤੇ, ਵਲ਼ਞ੍ਜੇਥਾਤਿ, ਨ ਯਿਦਂ, ਆਵ◌ੁਸੋ, ਭਾਰਿਯਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਹਿ, ਭਨ੍ਤੇ, ਏਕਂ ਹਤ੍ਥਿਂ ਮਾਪੇਥਾਤਿ । ਥੇਰੋ ਸਬ੍ਬਸੇਤਂ ਹਤ੍ਥਿਂ ਮਾਪੇਸਿ। ਇਦਾਨਿ, ਭਨ੍ਤੇ, ਯਥਾ ਅਯਂ ਹਤ੍ਥੀ ਅਞ੍ਚਿਤਕਣ੍ਣੋ ਪਸਾਰਿਤਨਙ੍ਗੁਟ੍ਠੋ ਸੋਣ੍ਡਂ ਮੁਖੇ ਪਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵ◌ਾ ਭੇਰਵ◌ਂ ਕੋਞ੍ਚਨਾਦਂ ਕਰੋਨ੍ਤੋ ਤੁਮ੍ਹਾਕਂ ਅਭਿਮੁਖੋ ਆਗਚ੍ਛਤਿ, ਤਥਾ ਨਂ ਕਰੋਥਾਤਿ। ਥੇਰੋ ਤਥਾ ਕਤ੍ਵ◌ਾ ਵ◌ੇਗੇਨ ਆਗਚ੍ਛਤੋ ਹਤ੍ਥਿਸ੍ਸ ਭੇਰਵ◌ਂ ਆਕਾਰਂ ਦਿਸ੍ਵ◌ਾ ਉਟ੍ਠਾਯ ਪਲਾਯਿਤੁਂ ਆਰਦ੍ਧੋ। ਤਮੇਨਂ ਖੀਣਾਸਵਤ੍ਥੇਰੋ ਹਤ੍ਥਂ ਪਸਾਰੇਤ੍ਵ◌ਾ ਚੀਵਰਕਣ੍ਣੇ ਗਹੇਤ੍ਵ◌ਾ ''ਭਨ੍ਤੇ, ਖੀਣਾਸਵਸ੍ਸ ਸਾਰਜ੍ਜਂ ਨਾਮ ਹੋਤੀ''ਤਿ ਆਹ।

ਸੋ ਤਮ੍ਹਿ ਕਾਲੇ ਅਤ੍ਤਨੋ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਭਾਵ◌ਂ ਞਤ੍ਵ◌ਾ ''ਅਵਸ੍ਸਯੋ ਮੇ, ਆਵ◌ੁਸੋ, ਧਮ੍ਮਦਿਨ੍ਨ ਹੋਹੀ''ਤਿ ਵਤ੍ਵ◌ਾ ਪਾਦਮੂਲੇ ਉਕ੍ਕੁਟਿਕਂ ਨਿਸੀਦਿ। ''ਭਨ੍ਤੇ, ਤੁਮ੍ਹਾਕਂ ਅਵਸ੍ਸਯੋ ਭਵ◌ਿਸ੍ਸਾਮਿਚ੍ਚੇਵ◌ਾਹਂ ਆਗਤੋ, ਮਾ ਚਿਨ੍ਤਯਿਤ੍ਥਾ''ਤਿ ਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਂ ਕਥੇਸਿ। ਥੇਰੋ ਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਂ ਗਹੇਤ੍ਵ◌ਾ ਚਙ੍ਕਮਂ ਆਰੁਯ੍ਹ ਤਤਿਯੇ ਪਦਵ◌ਾਰੇ ਅਗ੍ਗਫਲਂ ਅਰਹਤ੍ਤਂ ਪਾਪੁਣਿ। ਥੇਰੋ ਕਿਰ ਦੋਸਚਰਿਤੋ ਅਹੋਸਿ। ਏਵਰੂਪਾ ਭਿਕ੍ਖੂ ਓਭਾਸੇ ਕਮ੍ਪਨ੍ਤਿ।

੭੩੪. ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਵ◌ਿਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ। ਤਸ੍ਸ ਕਿਰ ਰੂਪਾਰੂਪਧਮ੍ਮੇ ਤੁਲਯਨ੍ਤਸ੍ਸ ਤੀਰੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਵ◌ਿਸ੍ਸਟ੍ਠਇਨ੍ਦਵਜਿਰਮਿਵ ਅਵ◌ਿਹਤਵ◌ੇਗਂ ਤਿਖਿਣਂ ਸੂਰਂ ਅਤਿਵ◌ਿਸਦਂ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ।

ਪੀਤੀਤਿ ਵ◌ਿਪਸ੍ਸਨਾਪੀਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਕਿਰ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਖੁਦ੍ਦਕਾਪੀਤਿ, ਖਣਿਕਾਪੀਤਿ, ਓਕ੍ਕਨ੍ਤਿਕਾਪੀਤਿ, ਉਬ੍ਬੇਗਾਪੀਤਿ, ਫਰਣਾਪੀਤੀਤਿ ਅਯਂ ਪਞ੍ਚਵ◌ਿਧਾ ਪੀਤਿ ਸਕਲਸਰੀਰਂ ਪੂਰਯਮਾਨਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ।

ਪਸ੍ਸਦ੍ਧੀਤਿ ਵ◌ਿਪਸ੍ਸਨਾਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ। ਤਸ੍ਸ ਕਿਰ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਰਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨੇ ਵ◌ਾ ਦਿਵ◌ਾਟ੍ਠਾਨੇ ਵ◌ਾ ਨਿਸਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਨੇਵ ਦਰਥੋ, ਨ ਗਾਰਵ◌ਂ, ਨ ਕਕ੍ਖਲ਼ਤਾ, ਨ ਅਕਮ੍ਮਞ੍ਞਤਾ, ਨ ਗੇਲਞ੍ਞਂ, ਨ ਵਙ੍ਕਤਾ ਹੋਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਪਨਸ੍ਸ ਕਾਯਚਿਤ੍ਤਾਨਿ

ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਾਨਿ ਲਹੂਨਿ ਮੁਦੂਨਿ ਕਮ੍ਮਞ੍ਞਾਨਿ ਸੁਵਿਸਦਾਨਿ ਉਜੁਕਾਨਿਯੇਵ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸੋ ਇਮੇਹਿ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਾਦੀਹਿ ਅਨੁਗ੍ਗਹਿਤਕਾਯਚਿਤ੍ਤੋ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਅਮਾਨੁਸਿਂ ਨਾਮ ਰਤਿਂ ਅਨੁਭਵਤਿ। ਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ –

''ਸੁਞ੍ਞਾਗਾਰਂ ਪਵਿਟ੍ਠਸ੍ਸ, ਸਨ੍ਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ।
ਅਮਾਨੁਸੀ ਰਤਿ ਹੋਤਿ, ਸਮ੍ਮਾ ਧਮ੍ਮਂ ਵਿਪਸ੍ਸਤੋ॥

''ਯਤੋ ਯਤੋ ਸਮ੍ਮਸਤਿ, ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਉਦਯਬ੍ਬਯਂ।
ਲਭਤੀ ਪੀਤਿਪਾਮੋਜ੍ਜਂ, ਅਮਤਂ ਤਂ ਵਿਜਾਨਤ''ਨ੍ਤਿ॥ (ਧ॰ ਪ॰ ੩੭੩-੩੭੪)।

ਏਵਮਸ੍ਸ ਇਮਂ ਅਮਾਨੁਸਿਂ ਰਤਿਂ ਸਾਧਯਮਾਨਾ ਲਹੁਤਾਦਿਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ।

ਸੁਖਨ੍ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸੁਖਂ। ਤਸ੍ਸ ਕਿਰ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਸਕਲਸਰੀਰਂ ਅਭਿਸਨ੍ਦਯਮਾਨਂ ਅਤਿਪਣੀਤਂ ਸੁਖਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ।

ਅਧਿਮੋਕ੍ਖੋਤਿ ਸਦ੍ਧਾ। ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਯੇਵ ਹਿਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨਂ ਅਤਿਸਯਪਸਾਦਭੂਤਾ ਬਲਵਤੀ ਸਦ੍ਧਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ।

ਪਗ੍ਗਹੋਤਿ ਵੀਰਿਯਂ। ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਮੇਵ ਹਿਸ੍ਸ ਅਸਿਥਿਲਂ ਅਨਚ੍ਚਾਰਦ੍ਧਂ ਸੁਪਗ੍ਗਹਿਤਂ ਵੀਰਿਯਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ।

ਉਪਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਸਤਿ। ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਯੇਵ ਹਿਸ੍ਸ ਸੁਪਟ੍ਠਿਤਾ ਸੁਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ ਨਿਖਾਤਾ ਅਚਲਾ ਪਬ੍ਬਤਰਾਜਸਦਿਸਾ ਸਤਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਸੋ ਯਂ ਯਂ ਠਾਨਂ ਆਵਜ੍ਜਤਿ ਸਮਨ੍ਨਾਹਰਤਿ ਮਨਸਿਕਰੋਤਿ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ, ਤਂ ਤਂ ਠਾਨਮਸ੍ਸ ਓਕ੍ਖਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਨੋ ਪਰਲੋਕੋ ਵਿਯ ਸਤਿਯਾ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ।

ਉਪੇਕ੍ਖਾਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨੁਪੇਕ੍ਖਾ ਚੇਵ ਆਵਜ੍ਜਨੁਪੇਕ੍ਖਾ ਚ। ਤਸ੍ਮਿਂ ਹਿਸ੍ਸ ਸਮਯੇ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਮਜ੍ਝਤ੍ਤਭੂਤਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨੁਪੇਕ੍ਖਾਪਿ ਬਲਵਤੀ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਮਨੋਦ੍ਵਾਰੇ ਆਵਜ੍ਜਨੁਪੇਕ੍ਖਾਪਿ। ਸਾ ਹਿਸ੍ਸ ਤਂ ਤਂ ਠਾਨਂ ਆਵਜ੍ਜਨ੍ਤਸ੍ਸ ਵਿਸ੍ਸਟ੍ਠਇਨ੍ਦਵਜਿਰਮਿਵ ਪਤ੍ਤਪੁਟੇ ਪਕ੍ਖਿਤ੍ਤ ਤਤ੍ਤਨਾਰਾਚੋ ਵਿਯ ਚ ਸੂਰਾ ਤਿਖਿਣਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਵਹਤਿ।

ਨਿਕਨ੍ਤੀਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਨਿਕਨ੍ਤਿ। ਏਵਂ ਓਭਾਸਾਦਿਪਟਿਮਣ੍ਡਿਤਾਯ ਹਿਸ੍ਸ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਆਲਯਂ ਕੁਰੁਮਾਨਾ ਸੁਖੁਮਾ ਸਨ੍ਤਾਕਾਰਾ ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਯਾ ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਕਿਲੇਸੋਤਿ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤੁਮ੍ਪਿ ਨ ਸਕ੍ਕਾ ਹੋਤਿ।

ਯਥਾ ਚ ਓਭਾਸੇ, ਏਵਂ ਏਤੇਸੁਪਿ ਅਞ੍ਞਤਰਸ੍ਮਿਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ''ਨ ਵਤ ਮੇ ਇਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਏਵਰੂਪਂ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਪੁਬ੍ਬਂ, ਏਵਰੂਪਾ ਪੀਤਿ, ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ, ਸੁਖਂ, ਅਧਿਮੋਕ੍ਖੋ, ਪਗ੍ਗਹੋ, ਉਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਉਪੇਕ੍ਖਾ, ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਪੁਬ੍ਬਾ, ਅਦ੍ਧਾ ਮਗ੍ਗਪ੍ਪਤ੍ਤੋਸ੍ਮਿ ਫਲਪ੍ਪਤ੍ਤੋਸ੍ਮੀ''ਤਿ ਅਮਗ੍ਗਮੇਵ ''ਮਗ੍ਗੋ''ਤਿ ਅਫਲਮੇਵ ਚ ''ਫਲ''ਨ੍ਤਿ ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਅਮਗ੍ਗਂ ''ਮਗ੍ਗੋ''ਤਿ ਅਫਲਂ ''ਫਲ''ਨ੍ਤਿ ਗਣ੍ਹਤੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵੀਥਿ ਉਕ੍ਕਨ੍ਤਾ ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਮੂਲਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਂ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜੇਤ੍ਵਾ ਨਿਕਨ੍ਤਿਮੇਵ ਅਸ੍ਸਾਦੇਨ੍ਤੋ ਨਿਸੀਦਤੀਤਿ।

੭੩੫. ਏਤ੍ਥ ਚ ਓਭਾਸਾਦਯੋ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਵਤ੍ਥੁਤਾਯ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਨ ਅਕੁਸਲਤ੍ਤਾ। ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਪਨ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸੋ ਚੇਵ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਵਤ੍ਥੁ ਚ। ਵਤ੍ਥੁਵਸੇਨੇਵ ਚੇਤੇ ਦਸ। ਗਾਹਵਸੇਨ ਪਨ ਸਮਤਿਂਸ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਕਥਂ? ''ਮਮ ਓਭਾਸੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੋ''ਤਿ ਗਣ੍ਹਤੋ ਹਿ ਦਿਟ੍ਠਿਗਾਹੋ ਹੋਤਿ, ''ਮਨਾਪੋ ਵਤ ਓਭਾਸੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੋ''ਤਿ ਗਣ੍ਹਤੋ ਮਾਨਗਾਹੋ, ਓਭਾਸਂ ਅਸ੍ਸਾਦਯਤੋ ਤਣ੍ਹਾਗਾਹੋ, ਇਤਿ ਓਭਾਸੇ ਦਿਟ੍ਠਿਮਾਨਤਣ੍ਹਾਵਸੇਨ ਤਯੋ ਗਾਹਾ। ਤਥਾ ਸੇਸੇਸੁਪੀਤਿ ਏਵਂ ਗਾਹਵਸੇਨ ਸਮਤਿਂਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤੇਸਂ ਵਸੇਨ ਅਕੁਸਲੋ ਅਬ੍ਯਤ੍ਤੋ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਓਭਾਸਾਦੀਸੁ ਕਮ੍ਪਤਿ ਵਿਕ੍ਖਿਪਤਿ। ਓਭਾਸਾਦੀਸੁ ਏਕੇਕਂ ''ਏਤਂ ਮਮ, ਏਸੋਹਮਸ੍ਮਿ, ਏਸੋ ਮੇ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੧) ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ। ਤੇਨਾਹੁ ਪੋਰਾਣਾ –

“ਓਭਾਸੇ ਚੇਵ ਞਾਣੇ ਚ, ਪੀਤਿਯਾ ਚ ਵਿਕਮ੍ਪਤਿ।
ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾ ਸੁਖੇ ਚੇਵ, ਯੇਹਿ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਵੇਧਤਿ॥

“ਅਧਿਮੋਕ੍ਖੇ ਚ ਪਗ੍ਗਾਹੇ, ਉਪਟ੍ਠਾਨੇ ਚ ਕਮ੍ਪਤਿ।
ਉਪੇਕ੍ਖਾਵਜ੍ਜਨਾਯਞ੍ਚ, ਉਪੇਕ੍ਖਾਯ ਨਿਕਨ੍ਤਿਯਾ’’ਤਿ॥ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੨.੭)।

ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਵਵਤ੍ਥਾਨਕਥਾ

੧੩੬. ਕੁਸਲੋ ਪਨ ਪਣ੍ਡਿਤੋ ਬਜਤ੍ਤੋ ਬੁਦ੍ਧਿਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਓਭਾਸਾਦੀਸੁ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ “ਅਯੰ ਖੋ ਮੇ ਓਭਾਸੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੋ, ਸੋ ਖੋ ਪਨਾਯੰ ਅਨਿਚ੍ਚੋ ਸਙ੍ਖਤੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨੋ ਖਯਧਮ੍ਮੋ ਵਯਧਮ੍ਮੋ ਵਿਰਾਗਧਮ੍ਮੋ ਨਿਰੋਧਧਮ੍ਮੋ’’ਤਿ ਇਤਿ ਵਾ ਤੰ ਪਞ੍ਞਾਯ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਤਿ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਤਿ। ਅਥ ਵਾ ਪਨਸ੍ਸ ਏਵੰ ਹੋਤਿ, “ਸਚੇ ਓਭਾਸੋ ਅਤ੍ਤਾ ਭਵੇਯਜ, ‘ਅਤ੍ਤਾ’ਤਿ ਗਹੇਤੁੰ ਵਟ੍ਟੇਯਜ। ਅਨਤ੍ਤਾ ਚ ਪਨਾਯੰ ‘ਅਤ੍ਤਾ’ਤਿ ਗਹਿਤੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਸੋ ਅਵਸਵਤ੍ਤਨਟ੍ਠੇਨ ਅਨਤ੍ਤਾ, ਹੁਤ੍ਵਾ ਅਭਾਵਟ੍ਠੇਨ ਅਨਿਚ੍ਚੋ, ਉਪ੍ਪਾਦਵਯਪਟਿਪੀਲ਼ਨਟ੍ਠੇਨ ਦੁਕ੍ਖੋ’’ਤਿ ਸਬ੍ਬੰ ਅਰੂਪਸਤ੍ਤਕੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬੰ। ਯਥਾ ਚ ਓਭਾਸੇ, ਏਵੰ ਸੇਸੇਸੁਪਿ।

ਸੋ ਏਵੰ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤ੍ਵਾ ਓਭਾਸੰ “ਨੇਤੰ ਮਮ, ਨੇਸੋਹਮਸ੍ਮਿ, ਨ ਮੇਸੋ ਅਤ੍ਤਾ’’ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੧) ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ। ਞਾਣੰ... ਪੇ॰... ਨਿਕਨ੍ਤਿੰ “ਨੇਤੰ ਮਮ, ਨੇਸੋਹਮਸ੍ਮਿ, ਨ ਮੇਸੋ ਅਤ੍ਤਾ’’ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੧) ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ। ਏਵੰ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਓਭਾਸਾਦੀਸੁ ਨ ਕਮ੍ਪਤਿ ਨ ਵੇਧਤਿ। ਤੇਨਾਹੁ ਪੋਰਾਣਾ –

“ਇਮਾਨਿ ਦਸ ਠਾਨਾਨਿ, ਪਞ੍ਞਾਯਸ੍ਸ ਪਰਿਚ੍ਚਿਤਾ।
ਧਮ੍ਮੁਦ੍ਧਚ੍ਚਕੁਸਲੋ ਹੋਤਿ, ਨ ਚ ਵਿਕ੍ਖੇਪੰ ਗਚ੍ਛਤੀ’’ਤਿ॥ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੨.੭)।

ਸੋ ਏਵੰ ਵਿਕ੍ਖੇਪੰ ਅਗਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਤੰ ਸਮਤਿੰਸਵਿਧੰ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਜਟੰ ਵਿਜਟੇਤ੍ਵਾ ਓਭਾਸਾਦਯੋ ਧਮ੍ਮਾ ਨ ਮਗ੍ਗੋ। ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਵਿਮੁਤ੍ਤੰ ਪਨ ਵੀਥਿਪਟਿਪਨ੍ਨੰ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੰ ਮਗ੍ਗੋਤਿ ਮਗ੍ਗਞ੍ਚ ਅਮਗ੍ਗਞ੍ਚ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵੰ “ਅਯੰ ਮਗ੍ਗੋ, ਅਯੰ ਨ ਮਗ੍ਗੋ’’ਤਿ ਮਗ੍ਗਞ੍ਚ ਅਮਗ੍ਗਞ੍ਚ ਞਤ੍ਵਾ ਠਿਤੰ ਞਾਣੰ **ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧੀ**ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ।

ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਚ ਪਨ ਤੇਨ ਤਿਣ੍ਣੰ ਸਚ੍ਚਾਨੰ ਵਵਤ੍ਥਾਨੰ ਕਤੰ ਹੋਤਿ। ਕਥੰ? **ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯੰ** ਤਾਵ ਨਾਮਰੂਪਸ੍ਸ ਵਵਤ੍ਥਾਪਨੇਨ **ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਸ੍ਸ** ਵਵਤ੍ਥਾਨੰ ਕਤੰ। **ਕਙ੍ਖਾਵਿਤਰਣਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯੰ** ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹਣੇਨ **ਸਮੁਦਯਸਚ੍ਚਸ੍ਸ** ਵਵਤ੍ਥਾਨੰ। ਇਮਿਸ੍ਸੰ **ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯੰ** ਸਮ੍ਮਾਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਅਵਧਾਰਣੇਨ **ਮਗ੍ਗਸਚ੍ਚਸ੍ਸ** ਵਵਤ੍ਥਾਨੰ ਕਤਨ੍ਤਿ, ਏਵੰ ਲੋਕਿਯੇਨੇਵ ਤਾਵ ਞਾਣੇਨ ਤਿਣ੍ਣੰ ਸਚ੍ਚਾਨੰ ਵਵਤ੍ਥਾਨੰ ਕਤੰ ਹੋਤਿ।

ਇਤਿ ਸਾਧੁਜਨਪਾਮੋਜ੍ਜਤ੍ਥਾਯ ਕਤੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ

ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਧਿਕਾਰੇ

ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨਾਮ

ਵੀਸਤਿਮੋ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ।

੨੧. ਪਟਿਪਦਾਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਵਿਮੁਤ੍ਤਉਦਯਬ੍ਬਯਞਾਣਕਥਾ

੭੩੭. ਅਟ੍ਠਨ੍ਨੰ ਪਨ ਞਾਣਾਨੰ ਵਸੇਨ ਸਿਖਾਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ, ਨਵਮਞ੍ਚ ਸਚ੍ਚਾਨੁਲੋਮਿਕਞਾਣਨ੍ਤਿ ਅਯੰ **ਪਟਿਪਦਾਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿ** ਨਾਮ। **ਅਟ੍ਠਨ੍ਨ**ਨ੍ਤਿ ਚੇਤ੍ਥ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਵਿਮੁਤ੍ਤੰ ਵੀਥਿਪਟਿਪਨ੍ਨਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸਙ੍ਖਾਤੰ ਉਦਯਬ੍ਬਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੰ, ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੰ, ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਞਾਣੰ, ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੰ, ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੰ, ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾਞਾਣੰ, ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੰ, ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣਨ੍ਤਿ ਇਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਞਾਣਾਨਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। **ਨਵਮੰ ਸਚ੍ਚਾਨੁਲੋਮਿਕਞਾਣ**ਨ੍ਤਿ ਅਨੁਲੋਮਸ੍ਸੇਤੰ ਅਧਿਵਚਨੰ। ਤਸ੍ਮਾ ਤੰ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤੁਕਾਮੇਨ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਵਿਮੁਤ੍ਤੰ ਉਦਯਬ੍ਬਯਞਾਣੰ ਆਦਿੰ ਕਤ੍ਵਾ ਏਤੇਸੁ ਞਾਣੇਸੁ ਯੋਗੋ ਕਰਣੀਯੋ।

੭੩੮. ਪੁਨ ਉਦਯਬ੍ਬਯਞਾਣੇ ਯੋਗੋ ਕਿਮਤ੍ਥਿਯੋਤਿ ਚੇ? ਲਕ੍ਖਣਸਲ੍ਲਕ੍ਖਣਤ੍ਥੰ। ਉਦਯਬ੍ਬਯਞਾਣੰ ਹਿ ਹੇਟ੍ਠਾ ਦਸਹਿ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸੇਹਿ ਉਪਕ੍ਕਿਲਿਟ੍ਠੰ ਹੁਤ੍ਵਾ ਯਾਥਾਵਸਰਸਤੋ ਤਿਲਕ੍ਖਣੰ ਸਲ੍ਲਕ੍ਖੇਤੁੰ ਨਾਸਕ੍ਖਿ। ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਵਿਮੁਤ੍ਤੰ ਪਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਲਕ੍ਖਣਸਲ੍ਲਕ੍ਖਣਤ੍ਥਮੇਤ੍ਥ ਪੁਨ ਯੋਗੋ ਕਰਣੀਯੋ।

੭੩੯. ਲਕ੍ਖਣਾਨਿ ਪਨ ਕਿਸ੍ਸ ਅਮਨਸਿਕਾਰਾ ਕੇਨ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਤ੍ਤਾ ਨ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ? **ਅਨਿਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣੰ** ਤਾਵ ਉਦਯਬ੍ਬਯਾਨੰ ਅਮਨਸਿਕਾਰਾ ਸਨ੍ਤਤਿਯਾ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਤ੍ਤਾ ਨ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। **ਦੁਕ੍ਖਲਕ੍ਖਣੰ** ਅਭਿਣ੍ਹਸਮ੍ਪਟਿਪੀਲ਼ਨਸ੍ਸ ਅਮਨਸਿਕਾਰਾ ਇਰਿਯਾਪਥੇਹਿ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਤ੍ਤਾ ਨ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। **ਅਨਤ੍ਤਲਕ੍ਖਣੰ** ਨਾਨਾਧਾਤੁਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗਸ੍ਸ ਅਮਨਸਿਕਾਰਾ ਘਨੇਨ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਤ੍ਤਾ ਨ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਉਦਯਬ੍ਬਯਮ੍ਪਨ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਸਨ੍ਤਤਿਯਾ ਵਿਕੋਪਿਤਾਯ ਅਨਿਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣੰ ਯਾਥਾਵਸਰਸਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਅਭਿਣ੍ਹਸਮ੍ਪਟਿਪੀਲ਼ਨੰ ਮਨਸਿਕਤ੍ਵਾ ਇਰਿਯਾਪਥੇ ਉਗ੍ਘਾਟਿਤੇ ਦੁਕ੍ਖਲਕ੍ਖਣੰ ਯਾਥਾਵਸਰਸਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਨਾਨਾਧਾਤੁਯੋ ਵਿਨਿਬ੍ਭੁਜਿਤ੍ਵਾ ਘਨਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗੇ ਕਤੇ ਅਨਤ੍ਤਲਕ੍ਖਣੰ ਯਾਥਾਵਸਰਸਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ।

੭੪੦. ਏਤ੍ਥ ਚ ਅਨਿਚ੍ਚੰ, ਅਨਿਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣੰ, ਦੁਕ੍ਖੰ, ਦੁਕ੍ਖਲਕ੍ਖਣੰ, ਅਨਤ੍ਤਾ, ਅਨਤ੍ਤਲਕ੍ਖਣਨ੍ਤਿ ਅਯੰ ਵਿਭਾਗੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ **ਅਨਿਚ੍ਚ**ਨ੍ਤਿ ਖਨ੍ਧਪਞ੍ਚਕੰ। ਕਸ੍ਮਾ? ਉਪ੍ਪਾਦਵਯਞ੍ਞਥਤ੍ਤਭਾਵਾ , ਹੁਤ੍ਵਾ ਅਭਾਵਤੋ ਵਾ। ਉਪ੍ਪਾਦਵਯਞ੍ਞਥਤ੍ਤੰ **ਅਨਿਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣੰ** ਹੁਤ੍ਵਾ ਅਭਾਵਸਙ੍ਖਾਤੋ ਵਾ ਆਕਾਰਵਿਕਾਰੋ।

''ਯਦਨਿਚ੍ਚੰ ਤੰ ਦੁਕ੍ਖ''ਨ੍ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੫) ਵਚਨਤੋ ਪਨ ਤਦੇਵ ਖਨ੍ਧਪਞ੍ਚਕੰ **ਦੁਕ੍ਖੰ**। ਕਸ੍ਮਾ? ਅਭਿਣ੍ਹਪਟਿਪੀਲ਼ਨਾ, ਅਭਿਣ੍ਹਪਟਿਪੀਲ਼ਨਾਕਾਰੋ **ਦੁਕ੍ਖਲਕ੍ਖਣੰ**।

''ਯੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਤਦਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੫) ਪਨ ਵਚਨਤੋ ਤਦੇਵ ਖਨ੍ਧਪਞ੍ਚਕੰ **ਅਨਤ੍ਤਾ**। ਕਸ੍ਮਾ? ਅਵਸਵਤ੍ਤਨਤੋ, ਅਵਸਵਤ੍ਤਨਾਕਾਰੋ **ਅਨਤ੍ਤਲਕ੍ਖਣੰ**।

ਤਯਿਦੰ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਅਯੰ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਵਿਮੁਤ੍ਤੇਨ ਵੀਥਿਪਟਿਪਨ੍ਨਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸਙ੍ਖਾਤੇਨ ਉਦਯਬ੍ਬਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੇਨ ਯਾਥਾਵਸਰਸਤੋ ਸਲ੍ਲਕ੍ਖੇਤਿ।

ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਵਿਮੁਤ੍ਤਉਦਯਬ੍ਬਯਞਾਣੰ ਨਿਟ੍ਠਿਤੰ।

ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਕਥਾ

੭੪੧. ਤਸ੍ਸੇਵੰ ਸਲ੍ਲਕ੍ਖੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨੰ ''ਅਨਿਚ੍ਚੰ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਰੂਪਾਰੂਪਧਮ੍ਮੇ ਤੁਲਯਤੋ ਤੀਰਯਤੋ ਤੰ ਞਾਣੰ ਤਿਕ੍ਖੰ ਹੁਤ੍ਵਾ ਵਹਤਿ, ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਲਹੁੰ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ, ਞਾਣੇ ਤਿਕ੍ਖੇ ਵਹਨ੍ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਲਹੁੰ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤੇਸੁ ਉਪ੍ਪਾਦੰ ਵਾ ਠਿਤਿੰ ਵਾ ਪਵਤ੍ਤੰ ਵਾ ਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਵਾ ਨ ਸਮ੍ਪਾਪੁਣਾਤਿ। ਖਯਵਯਭੇਦਨਿਰੋਧੇਯੇਵ ਸਤਿ ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਤਿ। ਤਸ੍ਸ ''ਏਵੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਏਵੰ ਨਾਮ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤੰ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤੀ''ਤਿ ਪਸ੍ਸਤੋ ਏਤਸ੍ਮਿੰ ਠਾਨੇ ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨੰ ਨਾਮ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਯੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤੰ –

> ''ਕਥੰ ਆਰਮ੍ਮਣਪਟਿਸਙ੍ਖਾ ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨੇ ਞਾਣੰ? ਰੂਪਾਰਮ੍ਮਣਤਾ ਚਿਤ੍ਤੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਭਿਜ੍ਜਤਿ, ਤੰ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ ਤਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਭਙ੍ਗੰ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤਿ । **ਅਨੁਪਸ੍ਸਤੀ**ਤਿ ਕਥੰ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤਿ? ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤਿ ਨੋ ਨਿਚ੍ਚਤੋ, ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤਿ ਨੋ ਸੁਖਤੋ, ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤਿ ਨੋ ਅਤ੍ਤਤੋ, ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ ਨੋ ਨਨ੍ਦਤਿ, ਵਿਰਜ੍ਜਤਿ ਨੋ ਰਜ੍ਜਤਿ, ਨਿਰੋਧੇਤਿ ਨੋ ਸਮੁਦੇਤਿ, ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਤਿ ਨੋ ਆਦਿਯਤਿ।
>
> ''ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞੰ ਪਜਹਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਸੁਖਸਞ੍ਞੰ, ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞੰ, ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਨ੍ਤੋ ਨਨ੍ਦਿੰ, ਵਿਰਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਰਾਗੰ, ਨਿਰੋਧੇਨ੍ਤੋ ਸਮੁਦਯੰ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਆਦਾਨੰ ਪਜਹਤਿ।
>
> ''ਵੇਦਨਾਰਮ੍ਮਣਤਾ...ਪੇ॰... ਸਞ੍ਞਾਰਮ੍ਮਣਤਾ... ਸਙ੍ਖਾਰਾਰਮ੍ਮਣਤਾ... ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਰਮ੍ਮਣਤਾ... ਚਕ੍ਖਾਰਮ੍ਮਣਤਾ...ਪੇ॰... ਜਰਾਮਰਣਾਰਮ੍ਮਣਤਾ ਚਿਤ੍ਤੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਭਿਜ੍ਜਤਿ...ਪੇ॰... ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਆਦਾਨੰ ਪਜਹਤਿ।

''ਵਤ੍ਥੁਸਙ੍ਕਮਨਾ ਚੇਵ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਵਿਵਟ੍ਟਨਾ।

ਆਵਜ੍ਜਨਾਬਲਞ੍ਚੇਵ, ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਵਿਪਸ੍ਸਨਾ॥

‘‘ਆਰਮ੍ਮਣਅਨ੍ਵਯੇਨ, ਉਭੋ ਏਕਵਵਤ੍ਥਨਾ।
ਨਿਰੋਧੇ ਅਧਿਮੁਤ੍ਤਤਾ, ਵਯਲਕ੍ਖਣਵਿਪਸ੍ਸਨਾ॥

‘‘ਆਰਮ੍ਮਣਞ੍ਚ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ, ਭਙ੍ਗਞ੍ਚ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤਿ।
ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਚ ਉਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਵਿਪਸ੍ਸਨਾ॥

‘‘ਕੁਸਲੋ ਤੀਸੁ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾਸੁ, ਚਤਸ੍ਸੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸੁ।
ਤਯੋ ਉਪਟ੍ਠਾਨੇ ਕੁਸਲਤਾ, ਨਾਨਾਦਿਟ੍ਠੀਸੁ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀ’’ਤਿ॥

‘‘ਤਂ ਞਾਤਟ੍ਠੇਨ ਞਾਣਂ, ਪਜਾਨਨਟ੍ਠੇਨ ਪਞ੍ਞਾ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ‘ਆਰਮ੍ਮਣਪਟਿਸਙ੍ਖਾ ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨੇ ਞਾਣ’’’ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੫੧-੫੨)।

੧੪੨. ਤਤ੍ਥ **ਆਰਮ੍ਮਣਪਟਿਸਙ੍ਖਾ**ਤਿ ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਯ ਜਾਨਿਤ੍ਵਾ, ਖਯਤੋ ਵਯਤੋ ਦਿਸ੍ਵਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨੇ ਪਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਤਸ੍ਸ, ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਖਯਤੋ ਵਯਤੋ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਯ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਞਾਣਸ੍ਸ ਭਙ੍ਗਂ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨੇ ਯਾ ਪਞ੍ਞਾ, ਇਦਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨੇ ਞਾਣਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਂ ਕਥਂ ਹੋਤੀਤਿ ਅਯਂ ਤਾਵ ਕਥੇਤੁਕਮ੍ਯਤਾਪੁਚ੍ਛਾਯ ਅਤ੍ਥੋ। ਤਤੋ ਯਥਾ ਤਂ ਹੋਤਿ, ਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ‘‘ਰੂਪਾਰਮ੍ਮਣਤਾ’’ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਤਤ੍ਥ **ਰੂਪਾਰਮ੍ਮਣਤਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਭਿਜ੍ਜਤੀ**ਤਿ ਰੂਪਾਰਮ੍ਮਣਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਭਿਜ੍ਜਤਿ। ਅਥ ਵਾ ਰੂਪਾਰਮ੍ਮਣਭਾਵੇ ਚਿਤ੍ਤਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਭਿਜ੍ਜਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਤਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ**ਤਿ ਤਂ ਰੂਪਾਰਮ੍ਮਣਂ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਯ ਜਾਨਿਤ੍ਵਾ, ਖਯਤੋ ਵਯਤੋ ਦਿਸ੍ਵਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਤਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਭਙ੍ਗਂ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤੀ**ਤਿ ਯੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਤਂ ਰੂਪਾਰਮ੍ਮਣਂ ਖਯਤੋ ਵਯਤੋ ਦਿਟ੍ਠਂ, ਤਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਪਰੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਭਙ੍ਗਂ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਤੇਨਾਹੁ ਪੋਰਾਣਾ ‘‘ਞਾਤਞ੍ਚ ਞਾਣਞ੍ਚ ਉਭੋਪਿ ਵਿਪਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ।

ਏਤ੍ਥ ਚ **ਅਨੁਪਸ੍ਸਤੀ**ਤਿ ਅਨੁ ਅਨੁ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਅਨੇਕੇਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਪਸ੍ਸਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਤੇਨਾਹ – ‘‘ਅਨੁਪਸ੍ਸਤੀਤਿ ਕਥਂ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤਿ। ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿਆਦਿ।

ਤਤ੍ਥ ਯਸ੍ਮਾ ਭਙ੍ਗੋ ਨਾਮ ਅਨਿਚ੍ਚਤਾਯ ਪਰਮਾ ਕੋਟਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਸੋ ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਕੋ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਸਬ੍ਬਂ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤਂ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤਿ, ਨੋ ਨਿਚ੍ਚਤੋ। ਤਤੋ ਅਨਿਚ੍ਚਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਤ੍ਤਾ, ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਚ ਅਨਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਤਦੇਵ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤਿ, ਨੋ ਸੁਖਤੋ। ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤਿ ਨੋ ਅਤ੍ਤਤੋ।

ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਯਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ, ਨ ਤਂ ਅਭਿਨਨ੍ਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਞ੍ਚ ਅਨਭਿਨਨ੍ਦਿਤਬ੍ਬਂ, ਨ ਤਤ੍ਥ ਰਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਏਤਸ੍ਮਿਂ ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਨੁਸਾਰੇਨ ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਦਿਟ੍ਠੇ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤੇ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ, ਨੋ ਨਨ੍ਦਤਿ। ਵਿਰਜ੍ਜਤਿ, ਨੋ ਰਜ੍ਜਤਿ। ਸੋ ਏਵਂ ਅਰਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਲੋਕਿਕੇਨੇਵ ਤਾਵ ਞਾਣੇਨ ਰਾਗਂ ਨਿਰੋਧੇਤਿ, ਨੋ ਸਮੁਦੇਤਿ। ਸਮੁਦਯਂ ਨ ਕਰੋਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਅਥ ਵਾ ਸੋ ਏਵਂ ਵਿਰਤ੍ਤੋ ਯਥਾ ਦਿਟ੍ਠਂ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤਂ, ਤਥਾ ਅਦਿਟ੍ਠਮ੍ਪਿ ਅਨ੍ਵਯਞਾਣਵਸੇਨ ਨਿਰੋਧੇਤਿ , ਨੋ ਸਮੁਦੇਤਿ। ਨਿਰੋਧਤੋਵ ਮਨਸਿਕਰੋਤਿ। ਨਿਰੋਧਮੇਵਸ੍ਸ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨੋ ਸਮੁਦਯਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਸੋ ਏਵਂ ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਤਿ, ਨੋ ਆਦਿਯਤਿ। ਕਿਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ? ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਾਦਿਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਤਦਙ੍ਗਵਸੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਖਨ੍ਧਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਰਿਚ੍ਚਜਨਤੋ, ਸਙ੍ਖਤਦੋਸਦਸ੍ਸਨੇਨ ਚ ਤਬ੍ਬਿਪਰੀਤੇ ਨਿਬ੍ਬਾਨੇ ਤਨ੍ਨਿਨ੍ਨਤਾਯ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਨਤੋ ਪਰਿਚ੍ਚਾਗਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਚੇਵ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਨਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਚਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਤਾਯ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਨ ਨਯੇਨ ਕਿਲੇਸੇ ਪਰਿਚ੍ਚਜਤਿ, ਨਿਬ੍ਬਾਨੇ ਚ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤਿ। ਨਾਪਿ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਵਸੇਨ ਕਿਲੇਸੇ ਆਦਿਯਤਿ, ਨ ਅਦੋਸਦਸ੍ਸਿਤਾਵਸੇਨ ਸਙ੍ਖਤਾਰਮ੍ਮਣਂ। ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ‘‘ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਤਿ ਨੋ ਆਦਿਯਤੀ’’ਤਿ।

੧੪੩. ਇਦਾਨਿਸ੍ਸ ਤੇਹਿ ਞਾਣੇਹਿ ਯੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਹਾਨਂ ਹੋਤਿ, ਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਂ ਪਜਹਤੀ’’ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ **ਨਨ੍ਦਿ**ਨ੍ਤਿ ਸਪ੍ਪੀਤਿਕਂ ਤਣ੍ਹਂ। ਸੇਸਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯਮੇਵ।

੧੪੪. ਗਾਥਾਸੁ ਪਨ **ਵਤ੍ਥੁਸਙ੍ਕਮਨਾ**ਤਿ ਰੂਪਸ੍ਸ ਭਙ੍ਗਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਪੁਨ ਯੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਭਙ੍ਗੋ ਦਿਟ੍ਠੋ, ਤਸ੍ਸਾਪਿ ਭਙ੍ਗਦਸ੍ਸਨਵਸੇਨ ਪੁਰਿਮਵਤ੍ਥੁਤੋ ਅਞ੍ਞਵਤ੍ਥੁਸਙ੍ਕਮਨਾ। **ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਵਿਵਟ੍ਟਨਾ**ਤਿ ਉਦਯਂ ਪਹਾਯ ਵਯੇ ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਨਾ। **ਆਵਜ੍ਜਨਾਬਲਞ੍ਚੇ**ਵਾਤਿ ਰੂਪਸ੍ਸ ਭਙ੍ਗਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਪੁਨ ਭਙ੍ਗਾਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਭਙ੍ਗਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਅਨਨ੍ਤਰਮੇਵ ਆਵਜ੍ਜਨਸਮਤ੍ਥਤਾ। **ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਵਿਪਸ੍ਸਨਾ**ਤਿ ਏਸਾ ਆਰਮ੍ਮਣਪਟਿਸਙ੍ਖਾਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਨਾਮ।

੧੪੫. ਆਰਮ੍ਮਣਅਨ੍ਵਯੇਨ ਉਭੋ ਏਕਵਵਤ੍ਥਨਾਤਿ ਪਚ੍ਚਕ੍ਖਤੋ ਦਿਟ੍ਠਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਅਨ੍ਵਯੇਨ ਅਨੁਗਮਨੇਨ ਯਥਾ ਇਦਂ, ਤਥਾ ਅਤੀਤੇਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤਂ ਭਿਜ੍ਜਿਤ੍ਥ, ਅਨਾਗਤੇਪਿ ਭਿਜ੍ਜਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਏਵਂ ਉਭਿਨ੍ਨਂ ਏਕਸਭਾਵੇਨੇਵ ਵਵਤ੍ਥਾਪਨਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਚੇਤਂ ਪੋਰਾਣੇਹਿ –

‘‘ਸਂਵਿਜ੍ਜਮਾਨਮ੍ਹਿ ਵਿਸੁਦ੍ਧਦਸ੍ਸਨੇ,
ਤਦਨ੍ਵਯਂ ਨੇਤਿ ਅਤੀਤਨਾਗਤੇ।
ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤਾ ਪਲੋਕਿਨੋ,
ਉਸ੍ਸਾਵਬਿਨ੍ਦੂ ਸੂਰਿਯੇਵ ਉਗ੍ਗਤੇ’’ਤਿ॥

ਨਿਰੋਧੇ ਅਧਿਮੁਤ੍ਤਤਾਤਿ ਏਵਂ ਉਭਿਨ੍ਨਂ ਭਙ੍ਗਵਸੇਨ ਏਕਵਵਤ੍ਥਾਨਂ ਕਤ੍ਵਾ ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਞੇਵ ਭਙ੍ਗਸਙ੍ਖਾਤੇ ਨਿਰੋਧੇ ਅਧਿਮੁਤ੍ਤਤਾ ਤਗ੍ਗਰੁਤਾ ਤਨ੍ਨਿਨ੍ਨਤਾ ਤਪ੍ਪੋਣਤਾ ਤਪ੍ਪਬ੍ਭਾਰਤਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਵਯਲਕ੍ਖਣਵਿਪਸ੍ਸਨਾ**ਤਿ ਏਸਾ ਵਯਲਕ੍ਖਣਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਨਾਮਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ।

੧੪੬. ਆਰਮ੍ਮਣਞ੍ਚ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਤਿ ਪੁਰਿਮਞ੍ਚ ਰੂਪਾਦਿਆਰਮ੍ਮਣਂ ਜਾਨਿਤ੍ਵਾ। **ਭਙ੍ਗਞ੍ਚ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤੀ**ਤਿ ਤਸ੍ਸਾਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਭਙ੍ਗਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਭਙ੍ਗਂ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤਿ। **ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਚ ਉਪਟ੍ਠਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਭਙ੍ਗਂ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤੋ ‘‘ਸਙ੍ਖਾਰਾਵ ਭਿਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਭੇਦੋ ਮਰਣਂ, ਨ ਅਞ੍ਞੋ ਕੋਚਿ ਅਤ੍ਥੀ’’ਤਿ ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਨਂ ਇਜ੍ਝਤਿ।

ਤੇਨਾਹੁ ਪੋਰਾਣਾ –

‘‘ਖਨ੍ਧਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ ਨ ਚਤ੍ਥਿ ਅਞ੍ਞੋ,
ਖਨ੍ਧਾਨ ਭੇਦੋ ਮਰਣਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।
ਤੇਸਂ ਖਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤੋ,
ਮਣਿਂਵ ਵਿਜ੍ਝਂ ਵਜਿਰੇਨ ਯੋਨਿਸੋ’’ਤਿ॥

ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਵਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਯਾ ਚ ਆਰਮ੍ਮਣਪਟਿਸਙ੍ਖਾ ਯਾ ਚ ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਯਞ੍ਚ ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਅਯਂ ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਨਾਮਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ।

੧੪੭. ਕੁਸਲੋ ਤੀਸੁ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾਸੂਤਿ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਦੀਸੁ ਤੀਸੁ ਛੇਕੋ ਭਿਕ੍ਖੁ। **ਚਤਸ੍ਸੋ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸੂ**ਤਿ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਦੀਸੁ ਚ ਚਤੂਸੁ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸੁ। **ਤਯੋ ਉਪਟ੍ਠਾਨੇ ਕੁਸਲਤਾ**ਤਿ ਖਯਤੋ ਵਯਤੋ ਸੁਞ੍ਞਤੋਤਿ ਇਮਸ੍ਮਿਞ੍ਚ ਤਿਵਿਧੇ ਉਪਟ੍ਠਾਨੇ ਕੁਸਲਤਾਯ। **ਨਾਨਾਦਿਟ੍ਠੀਸੁ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀ**ਤਿ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿਆਦੀਸੁ ਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰਾਸੁ ਦਿਟ੍ਠੀਸੁ ਨ ਵੇਧਤਿ।

੧੪੮. ਸੋ ਏਵਂ ਅਵੇਧਮਾਨੋ ‘‘ਅਨਿਰੁਦ੍ਧਮੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ, ਅਭਿਨ੍ਨਮੇਵ ਭਿਜ੍ਜਤੀ’’ਤਿ ਪਵਤ੍ਤਮਨਸਿਕਾਰੋ ਦੁਬ੍ਬਲਭਾਜਨਸ੍ਸ ਵਿਯ ਭਿਜ੍ਜਮਾਨਸ੍ਸ, ਸੁਖੁਮਰਜਸ੍ਸੇਵ ਵਿਪ੍ਪਕਿਰਿਯਮਾਨਸ੍ਸ, ਤਿਲਾਨਂ ਵਿਯ ਭਜ੍ਜਿਯਮਾਨਾਨਂ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦਟ੍ਠਿਤਿਪਵਤ੍ਤਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜੇਤ੍ਵਾ ਭੇਦਮੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਸੋ ਯਥਾ ਨਾਮ ਚਕ੍ਖੁਮਾ ਪੁਰਿਸੋ ਪੋਕ੍ਖਰਣੀਤੀਰੇ ਵਾ ਨਦੀਤੀਰੇ ਵਾ ਠਿਤੋ ਥੂਲਫੁਸਿਤਕੇ ਦੇਵੇ ਵਸ੍ਸਨ੍ਤੇ ਉਦਕਪਿਟ੍ਠੇ ਮਹਨ੍ਤਮਹਨ੍ਤਾਨਿ ਉਦਕਬੁਬ੍ਬੁਲ਼ਕਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਸੀਘਂ ਸੀਘਂ ਭਿਜ੍ਜਮਾਨਾਨਿ ਪਸ੍ਸੇਯ੍ਯ, ਏਵਮੇਵ ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਭਿਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਭਿਜ੍ਜਨ੍ਤੀਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਏਵਰੂਪਂ ਹਿ ਯੋਗਾਵਚਰਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ ਭਗਵਤਾ –

‘‘ਯਥਾ ਬੁਬ੍ਬੁਲ਼ਕਂ ਪਸ੍ਸੇ, ਯਥਾ ਪਸ੍ਸੇ ਮਰੀਚਿਕਂ।
ਏਵਂ ਲੋਕਂ ਅਵੇਕ੍ਖਨ੍ਤਂ, ਮਚ੍ਚੁਰਾਜਾ ਨ ਪਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ॥ (ਧ॰ ਪ॰ ੧੭੦)।

੧੪੯. ਤਸ੍ਸੇਵਂ ‘‘ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਭਿਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਭਿਜ੍ਜਨ੍ਤੀ’’ਤਿ ਅਭਿਣ੍ਹਂ ਪਸ੍ਸਤੋ ਅਟ੍ਠਾਨਿਸਂਸਪਰਿਵਾਰਂ ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਬਲਪ੍ਪਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਰਿਮੇ ਅਟ੍ਠਾਨਿਸਂਸਾ – ਭਵਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਹਾਨਂ, ਜੀਵਿਤਨਿਕਨ੍ਤਿਪਰਿਚ੍ਚਾਗੋ, ਸਦਾਯੁਤ੍ਤਪਯੁਤ੍ਤਤਾ, ਵਿਸੁਦ੍ਧਾਜੀਵਿਤਾ, ਉਸ੍ਸੁਕ੍ਕਪ੍ਪਹਾਨਂ, ਵਿਗਤਭਯਤਾ, ਖਨ੍ਤਿਸੋਰਚ੍ਚਪਟਿਲਾਭੋ, ਅਰਤਿਰਤਿਸਹਨਤਾਤਿ।

ਤੇਨਾਹੁ ਪੋਰਾਣਾ –

‘‘ਇਮਾਨਿ ਅਟ੍ਠਗ੍ਗੁਣਮੁਤ੍ਤਮਾਨਿ,
ਦਿਸ੍ਵਾ ਤਹਿਂ ਸਮ੍ਮਸਤੇ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ।
ਆਦਿਤ੍ਤਚੇਲਸ੍ਸਿਰਸੂਪਮੋ ਮੁਨਿ,

ਭङ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਅਮਤਸ੍ਸ ਪਤ੍ਤਿਯਾ''ਤਿ॥

ਭङ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੰ ਨਿਟ੍ਠਿਤੰ।

ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਞਾਣਕਥਾ

੧੫੦. ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਸਬ੍ਬਸङ੍ਖਾਰਾਨੰ ਖਯਵਯਭੇਦਨਿਰੋਧਾਰਮ੍ਮਣੰ ਭङ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨੰ ਆਸੇਵਨ੍ਤਸ੍ਸ ਭਾਵੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਬਹੁਲੀਕਰੋਨ੍ਤਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਭਵਯੋਨਿਗਤਿਠਿਤਿਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇਸੁ ਪਭੇਦਕਾ ਸङ੍ਖਾਰਾ ਸੁਖੇਨ ਜੀਵਿਤੁਕਾਮਸ੍ਸ ਭੀਰੁਕਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਸੀਹਬ੍ਯਗ੍ਘਦੀਪਿਅਚ੍ਛਤਰਚ੍ਛਯਕ੍ਖਰਕ੍ਖਸਚਣ੍ਡਗੋਣਚਣ੍ਡਕੁਕ੍ਕੁਰਪਭਿਨ੍ਨਮਦਚਣ੍ਡਹਤ੍ਥਿਘੋਰਆਸੀਵਿਸਅਸਨਿਵਿਚਕ੍ਕਸੁਸਾਨਰਣਭੂਮਿਜਲਿਤਅङ੍ਗਾਰਕਾਸੁਆਦਯੋ ਵਿਯ ਮਹਾਭਯੰ ਹੁਤ੍ਵਾ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਸ ''ਅਤੀਤਾ ਸङ੍ਖਾਰਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧਾ, ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਅਨਾਗਤੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਕਸङ੍ਖਾਰਾਪਿ ਏਵਮੇਵ ਨਿਰੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਪਸ੍ਸਤੋ ਏਤਸ੍ਮਿਂ ਠਾਨੇ **ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਞਾਣੰ** ਨਾਮ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ।

ਤਤ੍ਰਾਯੰ ਉਪਮਾ – ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਕਿਰ ਇਤ੍ਥਿਯਾ ਤਯੋ ਪੁਤ੍ਤਾ ਰਾਜਪਰਾਧਿਕਾ, ਤੇਸਂ ਰਾਜਾ ਸੀਸਚ੍ਛੇਦੰ ਆਣਾਪੇਸਿ। ਸਾ ਪੁਤ੍ਤੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਆਘਾਤਨੰ ਅਗਮਾਸਿ। ਅਥਸ੍ਸਾ ਜੇਟ੍ਠਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸੀਸਂ ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਮਜ੍ਝਿਮਸ੍ਸ ਛਿਨ੍ਦਿਤੁਂ ਆਰਭਿਂਸੁ। ਸਾ ਜੇਟ੍ਠਸ੍ਸ ਸੀਸਂ ਛਿਨ੍ਨਂ ਮਜ੍ਝਿਮਸ੍ਸ ਚ ਛਿਜ੍ਜਮਾਨਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਕਨਿਟ੍ਠਮ੍ਹਿ ਆਲਯਂ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿ ''ਅਯਮ੍ਪਿ ਏਤੇਸਞ੍ਞੇਵ ਸਦਿਸੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਤਸ੍ਸਾ ਇਤ੍ਥਿਯਾ ਜੇਟ੍ਠਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਛਿਨ੍ਨਸੀਸਦਸ੍ਸਨਂ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਅਤੀਤਸङ੍ਖਾਰਾਨਂ ਨਿਰੋਧਦਸ੍ਸਨਂ, ਮਜ੍ਝਿਮਸ੍ਸ ਛਿਜ੍ਜਮਾਨਸੀਸਦਸ੍ਸਨਂ ਵਿਯ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਨਿਰੋਧਦਸ੍ਸਨਂ, ''ਅਯਮ੍ਪਿ ਏਤੇਸਞ੍ਞੇਵ ਸਦਿਸੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਕਨਿਟ੍ਠਪੁਤ੍ਤਮ੍ਹਿ ਆਲਯਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ ਵਿਯ ''ਅਨਾਗਤੇਪਿ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਕਸङ੍ਖਾਰਾ ਭਿਜ੍ਜਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਅਨਾਗਤਾਨਂ ਨਿਰੋਧਦਸ੍ਸਨਂ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਪਸ੍ਸਤੋ ਏਤਸ੍ਮਿਂ ਠਾਨੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਞਾਣਂ।

ਅਪਰਾਪਿ ਉਪਮਾ – ਏਕਾ ਕਿਰ ਪੂਤਿਪਜਾ ਇਤ੍ਥੀ ਦਸ ਦਾਰਕੇ ਵਿਜਾਯਿ। ਤੇਸੁ ਨਵ ਮਤਾ, ਏਕੋ ਹਤ੍ਥਗਤੋ ਮਰਤਿ, ਅਪਰੋ ਕੁਚ੍ਛਿਯਂ। ਸਾ ਨਵ ਦਾਰਕੇ ਮਤੇ ਦਸਮਞ੍ਚ ਮੀਯਮਾਨਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਕੁਚ੍ਛਿਗਤੇ ਆਲਯਂ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿ ''ਅਯਮ੍ਪਿ ਏਤੇਸਞ੍ਞੇਵ ਸਦਿਸੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਤਸ੍ਸਾ ਇਤ੍ਥਿਯਾ ਨਵਨ੍ਨਂ ਦਾਰਕਾਨਂ ਮਰਣਾਨੁਸ੍ਸਰਣਂ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਅਤੀਤਸङ੍ਖਾਰਾਨਂ ਨਿਰੋਧਦਸ੍ਸਨਂ, ਹਤ੍ਥਗਤਸ੍ਸ ਮੀਯਮਾਨਭਾਵਦਸ੍ਸਨਂ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਨਿਰੋਧਦਸ੍ਸਨਂ, ਕੁਚ੍ਛਿਗਤੇ ਆਲਯਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ ਵਿਯ ਅਨਾਗਤਾਨਂ ਨਿਰੋਧਦਸ੍ਸਨਂ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਪਸ੍ਸਤੋ ਏਤਸ੍ਮਿਂ ਖਣੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਞਾਣਂ।

੧੫੧. ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਞਾਣਂ ਪਨ ਭਾਯਤਿ ਨ ਭਾਯਤੀਤਿ? ਨ ਭਾਯਤਿ। ਤਞ੍ਹਿ ਅਤੀਤਾ ਸङ੍ਖਾਰਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧਾ, ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਅਨਾਗਤਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀਤਿ ਤੀਰਣਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਯਥਾ ਨਾਮ ਚਕ੍ਖੁਮਾ ਪੁਰਿਸੋ ਨਗਰਦ੍ਵਾਰੇ ਤਿਸ੍ਸੋ ਅङ੍ਗਾਰਕਾਸੁਯੋ ਓਲੋਕਯਮਾਨੋ ਸਯਂ ਨ ਭਾਯਤਿ, ਕੇਵਲਂ ਹਿਸ੍ਸ ''ਯੇ ਯੇ ਏਤ੍ਥ ਨਿਪਤਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਸਬ੍ਬੇ ਅਨਪ੍ਪਕਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨੁਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਤੀਰਣਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਯਥਾ ਵਾ ਪਨ ਚਕ੍ਖੁਮਾ ਪੁਰਿਸੋ ਖਦਿਰਸੂਲਂ ਅਯੋਸੂਲਂ ਸੁਵਣ੍ਣਸੂਲਨ੍ਤਿ ਪਟਿਪਾਟਿਯਾ ਠਪਿਤਂ ਸੂਲਤ੍ਤਯਂ ਓਲੋਕਯਮਾਨੋ ਸਯਂ ਨ ਭਾਯਤਿ, ਕੇਵਲਂ ਹਿਸ੍ਸ ''ਯੇ ਯੇ ਇਮੇਸੁ ਸੂਲੇਸੁ ਨਿਪਤਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਸਬ੍ਬੇ ਅਨਪ੍ਪਕਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨੁਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਤੀਰਣਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹੋਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਞਾਣਂ ਸਯਂ ਨ ਭਾਯਤਿ, ਕੇਵਲਂ ਹਿਸ੍ਸ ਅङ੍ਗਾਰਕਾਸੁਤ੍ਤਯਸਦਿਸੇਸੁ, ਸੂਲਤ੍ਤਯਸਦਿਸੇਸੁ ਚ ਤੀਸੁ ਭਵੇਸੁ ''ਅਤੀਤਾ ਸङ੍ਖਾਰਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧਾ, ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਅਨਾਗਤਾ ਨਿਰੁਜ੍ਝਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਤੀਰਣਮਤ੍ਤਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨਸ੍ਸ ਕੇਵਲਂ ਸਬ੍ਬਭਵਯੋਨਿਗਤਿਠਿਤਿਨਿਵਾਸਗਤਾ ਸङ੍ਖਾਰਾ ਬ੍ਯਸਨਾਪਨ੍ਨਾ ਸਪ੍ਪਟਿਭਯਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਭਯਤੋ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ **ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

ਏਵਂ ਭਯਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਨਸ੍ਸ ਅਯਂ ਪਾਲ਼ਿ –

> ''ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਕਿਂ ਭਯਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ? ਦੁਕ੍ਖਤੋ। ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਕਿਂ ਭਯਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਤੀਤਿ? ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਭਯਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਪਵਤ੍ਤਂ ਭਯਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤਞ੍ਚ ਪਵਤ੍ਤਞ੍ਚ ਭਯਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੨੭)।

ਤਤ੍ਥ **ਨਿਮਿਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਸङ੍ਖਾਰਨਿਮਿਤ੍ਤਂ। ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਸङ੍ਖਾਰਾਨਮੇਵੇਤਂ ਅਧਿਵਚਨਂ। ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਹਿ ਸङ੍ਖਾਰਾਨਂ ਮਰਣਮੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਤੇਨਸ੍ਸ ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਭਯਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। **ਪਵਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਰੂਪਾਰੂਪਭਵਪਵਤ੍ਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਹਿ ਸੁਖਸਮ੍ਮਤਾਯਪਿ ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਅਭਿਣ੍ਹਪਟਿਪੀਲ਼ਨਭਾਵਮੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਤੇਨਸ੍ਸ ਪਵਤ੍ਤਂ ਭਯਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਪਨ ਉਭਯਮ੍ਪੇਤਂ ਸੁਞ੍ਞਗਾਮਂ ਵਿਯ ਮਰੀਚਿਗਨ੍ਧਬ੍ਬਨਗਰਾਦੀਨਿ ਵਿਯ ਚ ਰਿਤ੍ਤਂ ਤੁਚ੍ਛਂ ਸੁਞ੍ਞਂ ਅਸ੍ਸਾਮਿਕਂ ਅਪਰਿਣਾਯਕਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਤੇਨਸ੍ਸ ਨਿਮਿਤ੍ਤਞ੍ਚ ਪਵਤ੍ਤਞ੍ਚ ਉਭਯਂ ਭਯਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਤੀਤਿ।

ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਞਾਣਂ ਨਿਟ੍ਠਿਤਂ।

ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਕਥਾ

੧੫੨. ਤਸ੍ਸ ਤਂ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਞਾਣਂ ਆਸੇਵਨ੍ਤਸ੍ਸ ਭਾਵੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਬਹੁਲੀਕਰੋਨ੍ਤਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਭਵਯੋਨਿਗਤਿਠਿਤਿਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇਸੁ ਨੇਵ ਤਾਣਂ, ਨ ਲੇਣਂ, ਨ ਗਤਿ, ਨਪ੍ਪਟਿਸਰਣਂ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ। ਸਬ੍ਬਭਵਯੋਨਿਗਤਿਠਿਤਿਨਿਵਾਸਗਤੇਸੁ ਸङ੍ਖਾਰੇਸੁ ਏਕਸङ੍ਖਾਰੇਪਿ ਪਤ੍ਥਨਾ ਵਾ ਪਰਾਮਾਸੋ ਵਾ ਨ ਹੋਤਿ। ਤਯੋ ਭਵਾ ਵੀਤਚ੍ਚਿਕङ੍ਗਾਰਪੁਣ੍ਣਅङ੍ਗਾਰਕਾਸੁਯੋ ਵਿਯ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਮਹਾਭੂਤਾ ਘੋਰਵਿਸਆਸੀਵਿਸਾ ਵਿਯ, ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਉਕ੍ਖਿਤ੍ਤਾਸਿਕਵਧਕਾ ਵਿਯ, ਛ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਾਯਤਨਾਨਿ

ਸੁਵ੍ਵਗਾਮੇ ਵਿਯ, ਛ ਬਾਹਿਰਾਯਤਨਾਨਿ ਗਾਮਘਾਤਕਚੋਰਾ ਵਿਯ, ਸਤ੍ਤ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯੋ, ਨਵ ਚ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸਾ ਏਕਾਦਸਹਿ ਅਗ੍ਗੀਹਿ ਆਦਿਤ੍ਤਾ ਸਮ੍ਪਜ੍ਜਲਿਤਾ ਸਜੋਤਿਭੂਤਾ ਵਿਯ ਚ, ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਗਣ੍ਡਭੂਤਾ ਰੋਗਭੂਤਾ ਸਲ੍ਲਭੂਤਾ ਅਘਭੂਤਾ ਆਬਾਧਭੂਤਾ ਵਿਯ ਚ ਨਿਰਸ੍ਸਾਦਾ ਨਿਰਸਾ ਮਹਾਆਦੀਨਵਰਾਸਿਭੂਤਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ।

ਕਥਂ? ਸੁਖੇਨ ਜੀਵਿਤੁਕਾਮਸ੍ਸ ਭੀਰੁਕਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਰਮਣੀਯਾਕਾਰਸਣ੍ਠਿਤਮ੍ਪਿ ਸਵਾਲਕਮਿਵ ਵਨਗਹਨਂ, ਸਸਦ੍ਦੂਲਾ ਵਿਯ ਗੁਹਾ, ਸਗਾਹਰਕ੍ਖਸਂ ਵਿਯ ਉਦਕਂ, ਸਮੁਸ੍ਸਿਤਖਗ੍ਗਾ ਵਿਯ ਪਚ੍ਚਤ੍ਥਿਕਾ, ਸਵਿਸਂ ਵਿਯ ਭੋਜਨਂ, ਸਚੋਰੋ ਵਿਯ ਮਗ੍ਗੋ, ਆਦਿਤ੍ਤਮਿਵ ਅਗਾਰਂ, ਉਯ੍ਯੁਤ੍ਤਸੇਨਾ ਵਿਯ ਰਣਭੂਮਿ। ਯਥਾ ਹਿ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਏਤਾਨਿ ਸਵਾਲਕਵਨਗਹਨਾਦੀਨਿ ਆਗਮ੍ਮ ਭੀਤੋ ਸਂਵਿਗ੍ਗੋ ਲੋਮਹਟ੍ਠਜਾਤੋ ਸਮਨ੍ਤਤੋ ਆਦੀਨਵਮੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਏਵਮੇਵਾਯਂ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਵਸੇਨ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਭਯਤੋ ਉਪਟ੍ਠਿਤੇਸੁ ਸਮਨ੍ਤਤੋ ਨਿਰਸਂ ਨਿਰਸ੍ਸਾਦਂ ਆਦੀਨਵਮੇਵ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਪਸ੍ਸਤੋ **ਆਦੀਨਵਞਾਣਂ** ਨਾਮ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਹੋਤਿ। ਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਇਦਂ ਵੁਤ੍ਤਂ –

''ਕਥਂ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣਂ? ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਭਯਨ੍ਤਿ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣਂ। ਪਵਤ੍ਤਂ ਭਯਨ੍ਤਿ... ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਭਯਨ੍ਤਿ... ਆਯੂਹਨਾ ਭਯਨ੍ਤਿ... ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਭਯਨ੍ਤਿ... ਗਤਿ ਭਯਨ੍ਤਿ... ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ ਭਯਨ੍ਤਿ... ਉਪਪਤ੍ਤਿ ਭਯਨ੍ਤਿ... ਜਾਤਿ ਭਯਨ੍ਤਿ... ਜਰਾ ਭਯਨ੍ਤਿ... ਬ੍ਯਾਧਿ ਭਯਨ੍ਤਿ... ਮਰਣਂ ਭਯਨ੍ਤਿ... ਸੋਕੋ ਭਯਨ੍ਤਿ... ਪਰਿਦੇਵੋ ਭਯਨ੍ਤਿ... ਉਪਾਯਾਸੋ ਭਯਨ੍ਤਿ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣਂ। ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੋ ਖੇਮਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ। ਅਪ੍ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਅਨੁਪਾਯਾਸੋ ਖੇਮਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ। ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਭਯਂ, ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੋ ਖੇਮਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ। ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਉਪਾਯਾਸੋ ਭਯਂ, ਅਨੁਪਾਯਾਸੋ ਖੇਮਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ।

''ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣਂ। ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਉਪਾਯਾਸੋ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣਂ। ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੋ ਸੁਖਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ। ਅਪ੍ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਅਨੁਪਾਯਾਸੋ ਸੁਖਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ। ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੋ ਸੁਖਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ। ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਉਪਾਯਾਸੋ ਦੁਕ੍ਖਂ, ਅਨੁਪਾਯਾਸੋ ਸੁਖਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ।

''ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਸਾਮਿਸਨ੍ਤਿ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣਂ। ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਉਪਾਯਾਸੋ ਸਾਮਿਸਨ੍ਤਿ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣਂ। ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੋ ਨਿਰਾਮਿਸਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ। ਅਪ੍ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਅਨੁਪਾਯਾਸੋ ਨਿਰਾਮਿਸਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ। ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਸਾਮਿਸਂ, ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੋ ਨਿਰਾਮਿਸਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ। ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਉਪਾਯਾਸੋ ਸਾਮਿਸਂ, ਅਨੁਪਾਯਾਸੋ ਨਿਰਾਮਿਸਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ।

ਉਪ੍ਪਾਦੋ ''ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣਂ। ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਉਪਾਯਾਸੋ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣਂ। ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ। ਅਪ੍ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਅਨੁਪਾਯਾਸੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ। ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ। ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਉਪਾਯਾਸੋ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਅਨੁਪਾਯਾਸੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਂ।

''ਉਪ੍ਪਾਦਞ੍ਚ ਪਵਤ੍ਤਞ੍ਚ, ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ।
ਆਯੂਹਨਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਂ, ਞਾਣਂ ਆਦੀਨਵੇ ਇਦਂ॥

''ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਂ ਅਪ੍ਪਵਤ੍ਤਂ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਸੁਖਨ੍ਤਿ ਚ।
ਅਨਾਯੂਹਨਾ ਅਪ੍ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ, ਞਾਣਂ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਇਦਂ॥

''ਇਦਂ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣਂ, ਪਞ੍ਚਠਾਨੇਸੁ ਜਾਯਤਿ।
ਪਞ੍ਚਠਾਨੇ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ, ਦਸ ਞਾਣੇ ਪਜਾਨਾਤਿ।
ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਞਾਣਾਨਂ ਕੁਸਲਤਾ, ਨਾਨਾਦਿਟ੍ਠੀਸੁ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀ''ਤਿ॥

''ਤਂ ਞਾਤਟ੍ਠੇਨ ਞਾਣਂ। ਪਜਾਨਨਟ੍ਠੇਨ ਪਞ੍ਞਾ। ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ''ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੫੩)।

੭੫੩. ਤਤ੍ਥ **ਉਪ੍ਪਾਦੋ**ਤਿ ਪੁਰਿਮਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਾ ਇਧ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿ। **ਪਵਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਤਥਾ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਪਵਤ੍ਤਿ। **ਨਿਮਿਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਮਿਤ੍ਤਂ। **ਆਯੂਹਨਾ**ਤਿ ਆਯਤਿਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਹੇਤੁਭੂਤਂ ਕਮ੍ਮਂ। **ਪਟਿਸਨ੍ਧੀ**ਤਿ ਆਯਤਿਂ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿ। **ਗਤੀ**ਤਿ ਯਾਯ ਗਤਿਯਾ ਸਾ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿ ਹੋਤਿ। **ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਂ। **ਉਪਪਤ੍ਤੀ**ਤਿ ''ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵਾ ਉਪਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵਾ''ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੧੨੮੯, ੧੨੯੧) ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤਾ ਵਿਪਾਕਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿ। **ਜਾਤੀ**ਤਿ ਜਰਾਦੀਨਂ ਪਚ੍ਚਯਭੂਤਾ ਭਵਪਚ੍ਚਯਾ ਜਾਤਿ। ਜਰਾਮਰਣਾਦਯੋ ਪਾਕਟਾ ਏਵ। ਏਤ੍ਥ ਚ ਉਪ੍ਪਾਦਾਦਯੋ ਪਞ੍ਚੇਵ ਆਦੀਨਵਞਾਣਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਸੇਸਾ ਤੇਸਂ ਵੇਵਚਨਵਸੇਨ। ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ ਜਾਤੀਤਿ ਇਦਞ੍ਹਿ ਦ੍ਵਯਂ ਉਪ੍ਪਾਦਸ੍ਸ ਚੇਵ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਯਾ ਚ ਵੇਵਚਨਂ। ਗਤਿ ਉਪਪਤ੍ਤੀਤਿ ਇਦਂ ਦ੍ਵਯਂ ਪਵਤ੍ਤਸ੍ਸ। ਜਰਾਦਯੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾਤਿ। ਤੇਨਾਹ –

''ਉਪ੍ਪਾਦਞ੍ਚ ਪਵਤ੍ਤਞ੍ਚ, ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ।
ਆਯੂਹਨਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਂ, ਞਾਣਂ ਆਦੀਨਵੇ ਇਦ''ਨ੍ਤਿ ਚ॥
''ਇਦਂ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣਂ, ਪਞ੍ਚਠਾਨੇਸੁ ਜਾਯਤੀ''ਤਿ ਚ॥

ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੋ ਖੇਮਨ੍ਤਿ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇ ਞਾਣਨ੍ਤਿਆਦਿ ਪਨ ਆਦੀਨਵਞਾਣਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖਞਾਣਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥੰ ਵੁੱਤੰ। ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇਨ ਵਾ ਆਦੀਨਵੰ ਦਿਸ੍ਵਾ ਉਬ੍ਬਿਗ੍ਗਹਦਯਾਨੰ ਅਭਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥਿ ਖੇਮੰ ਨਿਰਾਦੀਨਵਨ੍ਤਿ ਅਸ੍ਸਾਸਜਨਨਤ੍ਥਮ੍ਪਿ ਏਤੰ ਵੁੱਤੰ। ਯਸ੍ਮਾ ਵਾ ਪਨਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦਾਦਯੋ ਭਯਤੋ ਸੂਪਟ੍ਠਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਤਪ੍ਪਟਿਪਕ੍ਖਨਿਨ੍ਨੰ ਚਿੱਤੰ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨ ਸਿਦ੍ਧਸ੍ਸ ਆਦੀਨਵਞਾਣਸ੍ਸ ਆਨਿਸੰਸਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਮ੍ਪੇਤੰ ਵੁੱਤਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ।

ਏਤ੍ਥ ਚ ਯੰ ਭਯੰ, ਤੰ ਯਸ੍ਮਾ ਨਿਯਮਤੋ **ਦੁਕ੍ਖੰ**। ਤੰ ਵੱਟਾਮਿਸਲੋਕਾਮਿਸਕਿਲੇਸਾਮਿਸੇਹਿ ਅਵਿਪ੍ਪਮੁੱਤਤ੍ਤਾ **ਸਾਮਿਸਮੇ**ਵ। ਯਞ੍ਚ ਸਾਮਿਸੰ, ਤੰ **ਸਙ੍ਖਾਰਮੱਤਮੇ**ਵ। ਤਸ੍ਮਾ ''ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਵੁੱਤੰ। ਏਵੰ ਸਨ੍ਤੇਪਿ ਭਯਾਕਾਰੇਨ ਦੁਕ੍ਖਾਕਾਰੇਨ ਸਾਮਿਸਾਕਾਰੇਨਾਤਿ ਏਵੰ ਆਕਾਰਨਾਨੱਤਤੋ ਪਵੱਤਿਵਸੇਨੇਵੇਤ੍ਥ ਨਾਨੱਤੰ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ।

ਦਸਞਾਣੇ ਪਜਾਨਾਤੀਤਿ ਆਦੀਨਵਞਾਣੰ ਪਜਾਨਨ੍ਤੋ ਉਪ੍ਪਾਦਾਦਿਵੱਥੁਕਾਨਿ ਪਞ੍ਚ, ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਾਦਿਵੱਥੁਕਾਨਿ ਪਞ੍ਚਾਤਿ ਦਸ ਞਾਣਾਨਿ ਪਜਾਨਾਤਿ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਤਿ ਸੱਛਿਕਰੋਤਿ। **ਦ੍ਵਿੰਨ੍ਨੰ ਞਾਣਾਨੰ ਕੁਸਲਤਾ**ਤਿ ਆਦੀਨਵਞਾਣਸ੍ਸ ਚੇਵ ਸਨ੍ਤਿਪਦਞਾਣਸ੍ਸ ਚਾਤਿ ਇਮੇਸੰ ਦ੍ਵਿੰਨ੍ਨੰ ਕੁਸਲਤਾਯ। **ਨਾਨਾਦਿੱਟ੍ਠੀਸੁ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀ**ਤਿ ਪਰਮਦਿੱਟ੍ਠਧੰਮਨਿਬ੍ਬਾਨਾਦਿਵਸੇਨ ਪਵੱਤਾਸੁ ਦਿੱਟ੍ਠੀਸੁ ਨ ਵੇਧਤਿ। ਸੇਸਮੇਤ੍ਥ ਉੱਤਾਨਮੇਵਾਤਿ।

ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੰ ਨਿੱਟ੍ਠਿਤੰ।

ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਕਥਾ

੧੫੪. ਸੋ ਏਵੰ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰੇ ਆਦੀਨਵਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਸਬ੍ਬਭਵਯੋਨਿਗਤਿਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਸੱਤਾਵਾਸਗਤੇ ਸਭੇਦਕੇ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤੇ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਤਿ ਉਕ੍ਕਣ੍ਠਤਿ ਨਾਭਿਰਮਤਿ।

ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਨਾਮ, ਚਿੱਤਕੂਟਪਬ੍ਬਤਪਾਦਾਭਿਰਤੋ ਸੁਵਣ੍ਣਰਾਜਹੰਸੋ ਅਸੁਚਿਮ੍ਹਿ ਚਣ੍ਡਾਲਗਾਮਦ੍ਵਾਰਆਵਾਟੇ ਨਾਭਿਰਮਤਿ, ਸੱਤਸੁ ਮਹਾਸਰੇਸੁਯੇਵ ਅਭਿਰਮਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਅਯਮ੍ਪਿ ਯੋਗੀਰਾਜਹੰਸੋ ਸੁਪਰਿਦਿੱਟ੍ਠਾਦੀਨਵੇ ਸਭੇਦਕੇ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤੇ ਨਾਭਿਰਮਤਿ। ਭਾਵਨਾਰਾਮਤਾਯ ਪਨ ਭਾਵਨਾਰਤਿਯਾ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੱਤਾ ਸੱਤਸੁ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾਸੁਯੇਵ ਰਮਤਿ।

ਯਥਾ ਚ ਸੁਵਣ੍ਣਪਞ੍ਜਰੇ ਪਕ੍ਖਿੱਤੋ ਸੀਹੋ ਮਿਗਰਾਜਾ ਨਾਭਿਰਮਤਿ, ਤਿਯੋਜਨਸਹਸ੍ਸਵਿੱਥਤੇ ਪਨ ਹਿਮਵਨ੍ਤੇਯੇਵ ਰਮਤਿ, ਏਵਮਯੰ ਯੋਗੀਸੀਹੋ ਤਿਵਿਧੇ ਸੁਗਤਿਭਵੇਪਿ ਨਾਭਿਰਮਤਿ, ਤੀਸੁ ਪਨ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾਸੁਯੇਵ ਰਮਤਿ।

ਯਥਾ ਚ ਸਬ੍ਬਸੇਤੋ ਸੱਤਪਤਿੱਟ੍ਠੋ ਇਦ੍ਧਿਮਾ ਵੇਹਾਸਙ੍ਗਮੋ ਛੱਦਨ੍ਤੋ ਨਾਗਰਾਜਾ ਨਗਰਮਜ੍ਝੇ ਨਾਭਿਰਮਤਿ, ਹਿਮਵਤਿ ਛੱਦਨ੍ਤਦਹਗਹਨੇਯੇਵ ਅਭਿਰਮਤਿ, ਏਵਮਯੰ ਯੋਗੀਵਰਵਾਰਣੋ ਸਬ੍ਬਸ੍ਮਿਮ੍ਪਿ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤੇ ਨਾਭਿਰਮਤਿ, ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੋ ਖੇਮਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਦਿੱਟ੍ਠੇ ਸਨ੍ਤਿਪਦੇਯੇਵ ਅਭਿਰਮਤਿ, ਤਨ੍ਨਿਨ੍ਨਤਪ੍ਪੋਣਤਪ੍ਪਬ੍ਭਾਰਮਾਨਸੋ ਹੋਤੀਤਿ।

ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੰ ਨਿੱਟ੍ਠਿਤੰ।

੧੫੫. ਤੰ ਪਨੇਤੰ ਪੁਰਿਮੇਨ ਞਾਣਦ੍ਵਯੇਨ ਅੱਥਤੋ ਏਕੰ। ਤੇਨਾਹੁ ਪੋਰਾਣਾ –

''ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੰ ਏਕਮੇਵ ਤੀਣਿ ਨਾਮਾਨਿ ਲਭਤਿ, ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰੇ ਭਯਤੋ ਅੱਦਸਾਤਿ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੰ ਨਾਮ ਜਾਤੰ। ਤੇਸੁਯੇਵ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਆਦੀਨਵੰ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤੀਤਿ ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਨਾਮ ਜਾਤੰ। ਤੇਸੁਯੇਵ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਮਾਨੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਨ੍ਤਿ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਨਾਮ ਜਾਤ''ਨ੍ਤਿ।

ਪਾਲ਼ਿਯਮ੍ਪਿ ਵੁੱਤੰ – ''ਯਾ ਚ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇ ਪਞ੍ਞਾ, ਯਞ੍ਚ ਆਦੀਨਵੇ ਞਾਣੰ, ਯਾ ਚ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ, ਇਮੇ ਧੰਮਾ ਏਕੱਥਾ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੨੭)।

ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾਞਾਣਕਥਾ

੧੫੬. ਇਮਿਨਾ ਪਨ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਞਾਣੇਨ ਇਮਸ੍ਸ ਕੁਲਪੁੱਤਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਨ੍ਤਸ੍ਸ ਉਕ੍ਕਣ੍ਠਨ੍ਤਸ੍ਸ ਅਨਭਿਰਮਨ੍ਤਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਭਵਯੋਨਿਗਤਿਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਸੱਤਾਵਾਸਗਤੇਸੁ ਸਭੇਦਕੇਸੁ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਏਕਸਙ੍ਖਾਰੇਪਿ ਚਿੱਤੰ ਨ ਸਜ੍ਜਤਿ, ਨ ਲੱਗਤਿ, ਨ ਬਜ੍ਝਤਿ, ਸਬ੍ਬਸ੍ਮਾ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤਾ ਮੁੱਚਿਤੁਕਾਮੰ ਨਿਸ੍ਸਰਿਤੁਕਾਮੰ ਹੋਤਿ। ਯਥਾ ਕਿੰ? ਯਥਾ ਨਾਮ ਜਾਲਬ੍ਭਨ੍ਤਰਗਤੋ ਮੱਛੋ, ਸੱਪਮੁਖਗਤੋ ਮਣ੍ਡੂਕੋ, ਪਞ੍ਜਰਪਕ੍ਖਿੱਤੋ ਵਨਕੁੱਕੁਟੋ, ਦਲ਼੍ਹਪਾਸਵਸਗਤੋ ਮਿਗੋ, ਅਹਿਤੁਣ੍ਡਿਕਹੱਥਗਤੋ ਸੱਪੋ, ਮਹਾਪਙ੍ਕਪਕ੍ਖਨ੍ਦੋ ਕੁਞ੍ਜਰੋ, ਸੁਪਣ੍ਣਮੁਖਗਤੋ ਨਾਗਰਾਜਾ, ਰਾਹੁਮੁਖਪ੍ਪਵਿੱਟ੍ਠੋ ਚਨ੍ਦੋ, ਸਪੱਤਪਰਿਵਾਰਿਤੋ ਪੁਰਿਸੋਤਿ ਏਵਮਾਦਯੋ ਤਤੋ ਤਤੋ ਮੁੱਚਿਤੁਕਾਮਾ ਨਿਸ੍ਸਰਿਤੁਕਾਮਾਵ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਏਵੰ ਤਸ੍ਸ ਯੋਗਿਨੋ ਚਿੱਤੰ ਸਬ੍ਬਸ੍ਮਾ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤਾ ਮੁੱਚਿਤੁਕਾਮੰ ਨਿਸ੍ਸਰਿਤੁਕਾਮੰ ਹੋਤਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਏਵੰ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਵਿਗਤਾਲਯਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਸ੍ਮਾ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤਾ ਮੁੱਚਿਤੁਕਾਮਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾ ਞਾਣਨ੍ਤਿ।

ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾਞਾਣਂ ਨਿਟ੍ਠਿਤਂ।

ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਕਥਾ

੧੫੭. ਸੋ ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਭਵਯੋਨਿਗਤਿਟ੍ਠਿਤਿਨਿਵਾਸਗਤੇਹਿ ਸਭੇਦਕੇਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਾਮੋ ਸਬ੍ਬਸ੍ਮਾ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤਾ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਂ ਪੁਨ ਤੇ ਏਵਂ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੇਨ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ।

ਸੋ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰੇ ਅਨਚ੍ਚਨ੍ਤਿਕਤੋ, ਤਾਵਕਾਲਿਕਤੋ, ਉਪ੍ਪਾਦਵਯਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਤੋ, ਪਲੋਕਤੋ, ਚਲਤੋ, ਪਭਙ੍ਗੁਤੋ, ਅਦ੍ਧੁਵਤੋ, ਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮਤੋ, ਅਸ੍ਸਾਰਕਤੋ, ਵਿਭਵਤੋ, ਸਙ੍ਖਤਤੋ, ਮਰਣਧਮ੍ਮਤੋਤਿਆਦੀਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ **ਅਨਿਚ੍ਚਾ**ਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ।

ਅਭਿਣ੍ਹਪਟਿਪੀਲ਼ਨਤੋ, ਦੁਕ੍ਖਮਤੋ, ਦੁਕ੍ਖਵਤ੍ਥੁਤੋ, ਰੋਗਤੋ, ਗਣ੍ਡਤੋ, ਸਲ੍ਲਤੋ, ਅਘਤੋ, ਆਬਾਧਤੋ, ਈਤਿਤੋ, ਉਪਦ੍ਦਵਤੋ, ਭਯਤੋ, ਉਪਸਗ੍ਗਤੋ, ਅਤਾਣਤੋ, ਅਲੇਣਤੋ, ਅਸਰਣਤੋ, ਆਦੀਨਵਤੋ, ਅਘਮੂਲਤੋ, ਵਧਕਤੋ, ਸਾਸਵਤੋ, ਮਾਰਾਮਿਸਤੋ, ਜਾਤਿਧਮ੍ਮਤੋ, ਜਰਾਧਮ੍ਮਤੋ, ਬ੍ਯਾਧਿਧਮ੍ਮਤੋ, ਸੋਕਧਮ੍ਮਤੋ, ਪਰਿਦੇਵਧਮ੍ਮਤੋ, ਉਪਾਯਾਸਧਮ੍ਮਤੋ, ਸਂਕਿਲੇਸਿਕਧਮ੍ਮਤੋਤਿਆਦੀਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ **ਦੁਕ੍ਖਾ**ਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ।

ਅਜਞ੍ਞਤੋ, ਦੁਗ੍ਗਨ੍ਧਤੋ, ਜੇਗੁਚ੍ਛਤੋ, ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਤੋ, ਅਮਣ੍ਡਨਾਰਹਤੋ, ਵਿਰੂਪਤੋ, ਬੀਭਚ੍ਛਤੋਤਿਆਦੀਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਦੁਕ੍ਖਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸ ਪਰਿਵਾਰਭੂਤਤੋ **ਅਸੁਭਤੋ** ਪਸ੍ਸਤਿ।

ਪਰਤੋ, ਰਿਤ੍ਤਤੋ, ਤੁਚ੍ਛਤੋ, ਸੁਞ੍ਞਤੋ, ਅਸ੍ਸਾਮਿਕਤੋ, ਅਨਿਸ੍ਸਰਤੋ, ਅਵਸਵਤ੍ਤਿਤੋਤਿਆਦੀਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ **ਅਨਤ੍ਤਤੋ** ਪਸ੍ਸਤਿ।

੧੫੮. ਏਵਞ੍ਹਿ ਪਸ੍ਸਤਾਨੇਨ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਾ ਨਾਮ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ ਪਨਾਯਮੇਤੇ ਏਵਂ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤੀਤਿ? ਮੁਞ੍ਚਨਸ੍ਸ ਉਪਾਯਸਮ੍ਪਾਦਨਤ੍ਥਂ।

ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਉਪਮਾ – ਏਕੋ ਕਿਰ ਪੁਰਿਸੋ ‘‘ਮਚ੍ਛੇ ਗਹੇਸ੍ਸਾਮੀ’’ਤਿ ਮਚ੍ਛਖਿਪ੍ਪਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਉਦਕੇ ਓਡ੍ਡਾਪੇਸਿ ਸੋ ਖਿਪ੍ਪਮੁਖੇਨ ਹਤ੍ਥਂ ਓਤਾਰੇਤ੍ਵਾ ਅਨ੍ਤੋਉਦਕੇ ਸਪ੍ਪਂ ਗੀਵਾਯ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ‘‘ਮਚ੍ਛੋ ਮੇ ਗਹਿਤੋ’’ਤਿ ਅਤ੍ਤਮਨੋ ਅਹੋਸਿ। ਸੋ ‘‘ਮਹਾ ਵਤ ਮਯਾ ਮਚ੍ਛੋ ਲਦ੍ਧੋ’’ਤਿ ਉਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਸੋਵਤ੍ਥਿਕਤ੍ਤਯਦਸ੍ਸਨੇਨ ਸਪ੍ਪੋਤਿ ਸਞ੍ਜਾਨਿਤ੍ਵਾ ਭੀਤੋ ਆਦੀਨਵਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਗਹਣੇ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਨੋ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਾਮੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਮੁਞ੍ਚਨਸ੍ਸ ਉਪਾਯਂ ਕਰੋਨ੍ਤੋ ਅਗ੍ਗਨਙ੍ਗੁਟ੍ਠਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਹਤ੍ਥਂ ਨਿਬ੍ਬੇਠੇਤ੍ਵਾ ਬਾਹੁਂ ਉਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਉਪਰਿਸੀਸੇ ਦ੍ਵੇ ਤਯੋ ਵਾਰੇ ਆਵਿਜ੍ਝਿਤ੍ਵਾ ਸਪ੍ਪਂ ਦੁਬ੍ਬਲਂ ਕਤ੍ਵਾ ‘‘ਗਚ੍ਛ ਦੁਟ੍ਠ ਸਪ੍ਪਾ’’ਤਿ ਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੇਗੇਨ ਤਲ਼ਾਕਪਾਲ਼ਿਂ ਆਰੁਯ੍ਹ ‘‘ਮਹਨ੍ਤਸ੍ਸ ਵਤ ਭੋ ਸਪ੍ਪਸ੍ਸ ਮੁਖਤੋ ਮੁਤ੍ਤੋਮ੍ਹੀ’’ਤਿ ਆਗਤਮਗ੍ਗਂ ਓਲੋਕਯਮਾਨੋ ਅਟ੍ਠਾਸਿ।

ਤਤ੍ਥ ਤਸ੍ਸ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ‘‘ਮਚ੍ਛੋ’’ਤਿ ਸਪ੍ਪਂ ਗੀਵਾਯ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਤੁਟ੍ਠਕਾਲੋ ਵਿਯ ਇਮਸ੍ਸਾਪਿ ਯੋਗਿਨੋ ਆਦਿਤੋਵ ਅਤ੍ਤਭਾਵਂ ਪਟਿਲਭਿਤ੍ਵਾ ਤੁਟ੍ਠਕਾਲੋ, ਤਸ੍ਸ ਖਿਪ੍ਪਮੁਖਤੋ ਸੀਸਂ ਨੀਹਰਿਤ੍ਵਾ ਸੋਵਤ੍ਥਿਕਤ੍ਤਯਦਸ੍ਸਨਂ ਵਿਯ ਇਮਸ੍ਸ ਘਨਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗਂ ਕਤ੍ਵਾ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਤਿਲਕ੍ਖਣਦਸ੍ਸਨਂ, ਤਸ੍ਸ ਭੀਤਕਾਲੋ ਵਿਯ ਇਮਸ੍ਸ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਞਾਣਂ। ਤਤੋ ਆਦੀਨਵਦਸ੍ਸਨਂ ਵਿਯ ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ, ਗਹਣੇ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਨਂ ਵਿਯ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ। ਸਪ੍ਪਂ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਾਮਤਾ ਵਿਯ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾਞਾਣਂ, ਮੁਞ੍ਚਨਸ੍ਸ ਉਪਾਯਕਰਣਂ ਵਿਯ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਤਿਲਕ੍ਖਣਾਰੋਪਨਂ। ਯਥਾ ਹਿ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਸਪ੍ਪਂ ਆਵਿਜ੍ਝਿਤ੍ਵਾ ਦੁਬ੍ਬਲਂ ਕਤ੍ਵਾ ਨਿਵਤ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਡਂਸਿਤੁਂ ਅਸਮਤ੍ਥਭਾਵਂ ਪਾਪੇਤ੍ਵਾ ਸੁਮੁਤ੍ਤਂ ਮੁਞ੍ਚਤਿ, ਏਵਮਯਂ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਤਿਲਕ੍ਖਣਾਰੋਪਨੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਆਵਿਜ੍ਝਿਤ੍ਵਾ ਦੁਬ੍ਬਲੇ ਕਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਨਿਚ੍ਚਸੁਖਸੁਭਅਤ੍ਤਾਕਾਰੇਨ ਉਪਟ੍ਠਾਤੁਂ ਅਸਮਤ੍ਥਤਂ ਪਾਪੇਤ੍ਵਾ ਸੁਮੁਤ੍ਤਂ ਮੁਞ੍ਚਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ‘‘ਮੁਞ੍ਚਨਸ੍ਸ ਉਪਾਯਸਮ੍ਪਾਦਨਤ੍ਥਂ ਏਵਂ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤੀ’’ਤਿ।

੧੫੯. ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਤਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਹੋਤਿ **ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਞਾਣਂ**। ਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ –

> ‘‘ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਕਿਂ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ? ਦੁਕ੍ਖਤੋ। ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਕਿਂ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ? ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਪਵਤ੍ਤਂ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤਞ੍ਚ ਪਵਤ੍ਤਞ੍ਚ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀ’’ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੨੭)।

ਏਤ੍ਥ ਚ **ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ**ਤਿ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ‘‘ਅਦ੍ਧੁਵਂ ਤਾਵਕਾਲਿਕ’’ਨ੍ਤਿ ਅਨਿਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣਵਸੇਨ ਜਾਨਿਤ੍ਵਾ। ਕਾਮਞ੍ਚ ਨ ਪਠਮਂ ਜਾਨਿਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਛਾ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਵੋਹਾਰਵਸੇਨ ਪਨ ‘‘ਮਨਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਧਮ੍ਮੇ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣ’’ਨ੍ਤਿਆਦੀਨਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੪੨੧) ਵਿਯ ਏਵਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਏਕਤ੍ਤਨਯੇਨ ਵਾ ਪੁਰਿਮਞ੍ਚ ਪਚ੍ਛਿਮਞ੍ਚ ਏਕਂ ਕਤ੍ਵਾ ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਇਮਿਨਾ ਨਯੇਨ ਇਤਰਸ੍ਮਿਮ੍ਪਿ ਪਦਦ੍ਵਯੇ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋਤਿ।

ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਨਿਟ੍ਠਿਤਂ।

ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣਕਥਾ

੧੬੦. ਸੋ ਏਵਂ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੇਨ ''ਸਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਸੁਞ੍ਞਾ''ਤਿ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ''ਸੁਞ੍ਞਮਿਦਂ ਅਤ੍ਤੇਨ ਵਾ ਅਤ੍ਤਨਿਯੇਨ ਵਾ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੬੯) ਦ੍ਵਿਕੋਟਿਕਂ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਸੋ ਏਵਂ ਨੇਵ ਅਤ੍ਤਾਨਂ, ਨ ਪਰਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਭਾਵੇ ਠਿਤਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਪੁਨ ''ਨਾਹਂ ਕ੍ਵਚਨਿ, ਕਸ੍ਸਚਿ ਕਿਞ੍ਚਨਤਸ੍ਮਿਂ, ਨ ਚ ਮਮ ਕ੍ਵਚਨਿ, ਕਿਸ੍ਮਿਞ੍ਚਿ ਕਿਞ੍ਚਨਤਤ੍ਥੀ''ਤਿ ਯਾ ਏਤ੍ਥ ਚਤੁਕੋਟਿਕਾ ਸੁਞ੍ਞਤਾ ਕਥਿਤਾ, ਤਂ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ।

ਕਥਂ? ਅਯਞ੍ਹਿ **ਨਾਹਂ ਕ੍ਵਚਨੀ**ਤਿ ਕ੍ਵਚਿ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ। **ਕਸ੍ਸਚਿ ਕਿਞ੍ਚਨਤਸ੍ਮਿ**ਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਕਸ੍ਸਚਿ ਪਰਸ੍ਸ ਕਿਞ੍ਚਨਭਾਵੇ ਉਪਨੇਤਬ੍ਬਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਭਾਤਿਟ੍ਠਾਨੇ ਵਾ ਭਾਤਰਂ, ਸਹਾਯਟ੍ਠਾਨੇ ਵਾ ਸਹਾਯਂ, ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਟ੍ਠਾਨੇ ਵਾ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਂ ਮਞ੍ਞਿਤ੍ਵਾ ਉਪਨੇਤਬ੍ਬਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਨ ਚ ਮਮ ਕ੍ਵਚਨੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਮਮ-ਸਦ੍ਦਂ ਤਾਵ ਠਪੇਤ੍ਵਾ **ਨ ਚ ਕ੍ਵਚਨੀ**ਤਿ ਪਰਸ੍ਸ ਚ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਕ੍ਵਚਿ ਨਪਸ੍ਸਤੀਤਿ ਅਯਮਤ੍ਥੋ। ਇਦਾਨਿ ਮਮ-ਸਦ੍ਦਂ ਆਹਰਿਤ੍ਵਾ **ਮਮ ਕਿਸ੍ਮਿਞ੍ਚਿ ਕਿਞ੍ਚਨਤਤ੍ਥੀ**ਤਿ ਸੋ ਪਰਸ੍ਸ ਅਤ੍ਤਾ ਮਮ ਕਿਸ੍ਮਿਞ੍ਚਿ ਕਿਞ੍ਚਨਭਾਵੇ ਅਤ੍ਥੀਤਿ ਨ ਪਸ੍ਸਤੀਤਿ। ਅਤ੍ਤਨੋ ਭਾਤਿਟ੍ਠਾਨੇ ਵਾ ਭਾਤਰਂ, ਸਹਾਯਟ੍ਠਾਨੇ ਵਾ ਸਹਾਯਂ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਟ੍ਠਾਨੇ ਵਾ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਨ੍ਤਿ ਕਿਸ੍ਮਿਞ੍ਚਿ ਠਾਨੇ ਪਰਸ੍ਸ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਇਮਿਨਾ ਕਿਞ੍ਚਨਭਾਵੇਨ ਉਪਨੇਤਬ੍ਬਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਏਵਮਯਂ ਯਸ੍ਮਾ ਨੇਵ ਕਤ੍ਥਚਿ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨ ਤਂ ਪਰਸ੍ਸ ਕਿਞ੍ਚਨਭਾਵੇ ਉਪਨੇਤਬ੍ਬਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨ ਪਰਸ੍ਸ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨ ਪਰਸ੍ਸ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਅਤ੍ਤਨੋ ਕਿਞ੍ਚਨਭਾਵੇ ਉਪਨੇਤਬ੍ਬਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਤਸ੍ਮਾਨੇਨ ਚਤੁਕੋਟਿਕਾ ਸੁਞ੍ਞਤਾ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਾ ਹੋਤੀਤਿ।

੧੬੧. ਏਵਂ ਚਤੁਕੋਟਿਕਂ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਛਹਾਕਾਰੇਹਿ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਕਥਂ? ਚਕ੍ਖੁ ਸੁਞ੍ਞਂ ਅਤ੍ਤੇਨ ਵਾ ਅਤ੍ਤਨਿਯੇਨ ਵਾ ਨਿਚ੍ਚੇਨ ਵਾ ਧੁਵੇਨ ਵਾ ਸਸ੍ਸਤੇਨ ਵਾ ਅਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮੇਨ ਵਾ...ਪੇ॰... ਮਨੋ ਸੁਞ੍ਞੋ। ਰੂਪਾ ਸੁਞ੍ਞਾ...ਪੇ॰... ਧਮ੍ਮਾ ਸੁਞ੍ਞਾ। ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਂ...ਪੇ॰... ਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਂ। ਚਕ੍ਖੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸੋਤਿ ਏਵਂ ਯਾਵ ਜਰਾਮਰਣਾ ਨਯੋ ਨੇਤਬ੍ਬੋ।

੧੬੨. ਏਵਂ ਛਹਾਕਾਰੇਹਿ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਅਟ੍ਠਹਾਕਾਰੇਹਿ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ – ਰੂਪਂ ਅਸਾਰਂ ਨਿਸ੍ਸਾਰਂ ਸਾਰਾਪਗਤਂ ਨਿਚ੍ਚਸਾਰਸਾਰੇਨ ਵਾ ਧੁਵਸਾਰਸਾਰੇਨ ਵਾ ਸੁਖਸਾਰਸਾਰੇਨ ਵਾ ਅਤ੍ਤਸਾਰਸਾਰੇਨ ਵਾ ਨਿਚ੍ਚੇਨ ਵਾ ਧੁਵੇਨ ਵਾ ਸਸ੍ਸਤੇਨ ਵਾ ਅਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮੇਨ ਵਾ। ਵੇਦਨਾ... ਸਞ੍ਞਾ... ਸਙ੍ਖਾਰਾ... ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ... ਚਕ੍ਖੁ...ਪੇ॰... ਜਰਾਮਰਣਂ ਅਸਾਰਂ ਨਿਸ੍ਸਾਰਂ ਸਾਰਾਪਗਤਂ ਨਿਚ੍ਚਸਾਰਸਾਰੇਨ ਵਾ ਧੁਵਸਾਰਸਾਰੇਨ ਵਾ ਸੁਖਸਾਰਸਾਰੇਨ ਵਾ ਅਤ੍ਤਸਾਰਸਾਰੇਨ ਵਾ ਨਿਚ੍ਚੇਨ ਵਾ ਧੁਵੇਨ ਵਾ ਸਸ੍ਸਤੇਨ ਵਾ ਅਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮੇਨ ਵਾ। ਯਥਾ ਨਲ਼ੋ ਅਸਾਰੋ ਨਿਸ੍ਸਾਰੋ ਸਾਰਾਪਗਤੋ। ਯਥਾ ਏਰਣ੍ਡੋ... ਯਥਾ ਉਦੁਮ੍ਬਰੋ... ਯਥਾ ਸੇਤਵਚ੍ਛੋ... ਯਥਾ ਪਾਲ਼ਿਭਦ੍ਦਕੋ... ਯਥਾ ਫੇਣਪਿਣ੍ਡੋ... ਯਥਾ ਉਦਕਬੁਬ੍ਬੁਲਂ... ਯਥਾ ਮਰੀਚਿ... ਯਥਾ ਕਦਲਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ... ਯਥਾ ਮਾਯਾ ਅਸਾਰਾ ਨਿਸ੍ਸਾਰਾ ਸਾਰਾਪਗਤਾ, ਏਵਮੇਵ ਰੂਪਂ...ਪੇ॰... ਜਰਾਮਰਣਂ ਅਸਾਰਂ ਨਿਸ੍ਸਾਰਂ ਸਾਰਾਪਗਤਂ ਨਿਚ੍ਚਸਾਰਸਾਰੇਨ ਵਾ...ਪੇ॰... ਅਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮੇਨ ਵਾਤਿ (ਚੂਲ਼ਨਿ॰ ਮੋਘਰਾਜਮਾਣਵਪੁਚ੍ਛਾਨਿਦ੍ਦੇਸ ੮੮)।

੧੬੩. ਸੋ ਏਵਂ ਅਟ੍ਠਹਾਕਾਰੇਹਿ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਦਸਹਾਕਾਰੇਹਿ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ, ਰੂਪਂ ਰਿਤ੍ਤਤੋ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਤੁਚ੍ਛਤੋ... ਸੁਞ੍ਞਤੋ... ਅਨਤ੍ਤਤੋ... ਅਨਿਸ੍ਸਰਿਯਤੋ... ਅਕਾਮਕਾਰਿਯਤੋ... ਅਲਬ੍ਭਨੀਯਤੋ... ਅਵਸਵਤ੍ਤਕਤੋ... ਪਰਤੋ... ਵਿਵਿਤ੍ਤਤੋ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਵੇਦਨਂ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਰਿਤ੍ਤਤੋ...ਪੇ॰... ਵਿਵਿਤ੍ਤਤੋ ਪਸ੍ਸਤੀਤਿ।

੧੬੪. ਏਵਂ ਦਸਹਾਕਾਰੇਹਿ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਦ੍ਵਾਦਸਹਾਕਾਰੇਹਿ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ – ਰੂਪਂ ਨ ਸਤ੍ਤੋ, ਨ ਜੀਵੋ, ਨ ਨਰੋ, ਨ ਮਾਣਵੋ, ਨ ਇਤ੍ਥੀ, ਨ ਪੁਰਿਸੋ, ਨ ਅਤ੍ਤਾ, ਨ ਅਤ੍ਤਨਿਯਂ। ਨਾਹਂ, ਨ ਮਮ, ਨ ਅਞ੍ਞਸ੍ਸ, ਨ ਕਸ੍ਸਚਿ। ਵੇਦਨਾ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਨ ਕਸ੍ਸਚੀਤਿ (ਚੂਲ਼ਨਿ॰ ਮੋਘਰਾਜਮਾਣਵਪੁਚ੍ਛਾਨਿਦ੍ਦੇਸ ੮੮)।

੧੬੫. ਏਵਂ ਦ੍ਵਾਦਸਹਾਕਾਰੇਹਿ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਿਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਤੀਰਣਪਰਿਞ੍ਞਾਵਸੇਨ ਦ੍ਵਾਚਤ੍ਤਾਲੀਸਾਯ ਆਕਾਰੇਹਿ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ, ਰੂਪਂ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ... ਦੁਕ੍ਖਤੋ... ਰੋਗਤੋ... ਗਣ੍ਡਤੋ... ਸਲ੍ਲਤੋ... ਅਘਤੋ... ਆਬਾਧਤੋ... ਪਰਤੋ... ਪਲੋਕਤੋ... ਈਤਿਤੋ... ਉਪਦ੍ਦਵਤੋ... ਭਯਤੋ... ਉਪਸਗ੍ਗਤੋ... ਚਲਤੋ... ਪਭਙ੍ਗੁਤੋ... ਅਦ੍ਧੁਵਤੋ... ਅਤਾਣਤੋ... ਅਲੇਣਤੋ... ਅਸਰਣਤੋ... ਅਸਰਣੀਭੂਤਤੋ... ਰਿਤ੍ਤਤੋ... ਤੁਚ੍ਛਤੋ... ਸੁਞ੍ਞਤੋ... ਅਨਤ੍ਤਤੋ... ਅਨਸ੍ਸਾਦਤੋ... ਆਦੀਨਵਤੋ... ਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮਤੋ... ਅਸ੍ਸਾਰਕਤੋ... ਅਘਮੂਲਤੋ... ਵਧਕਤੋ... ਵਿਭਵਤੋ... ਸਾਸਵਤੋ... ਸਙ੍ਖਤਤੋ... ਮਾਰਾਮਿਸਤੋ... ਜਾਤਿਧਮ੍ਮਤੋ... ਜਰਾਧਮ੍ਮਤੋ... ਬ੍ਯਾਧਿਧਮ੍ਮਤੋ... ਮਰਣਧਮ੍ਮਤੋ... ਸੋਕਪਰਿਦੇਵਦੁਕ੍ਖਦੋਮਨਸ੍ਸਉਪਾਯਾਸਧਮ੍ਮਤੋ... ਸਮੁਦਯਤੋ... ਅਤ੍ਥਙ੍ਗਮਤੋ... ਅਨਸ੍ਸਾਦਤੋ ... ਆਦੀਨਵਤੋ... ਨਿਸ੍ਸਰਣਤੋ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਵੇਦਨਂ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ...ਪੇ॰... ਨਿਸ੍ਸਰਣਤੋ ਪਸ੍ਸਤਿ।

ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਚੇਤਂ – ''ਰੂਪਂ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ...ਪੇ॰... ਨਿਸ੍ਸਰਣਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਲੋਕਂ ਅਵੇਕ੍ਖਤਿ। ਵੇਦਨਂ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ...ਪੇ॰... ਨਿਸ੍ਸਰਣਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਲੋਕਂ ਅਵੇਕ੍ਖਤਿ''।

> ''ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਲੋਕਂ ਅਵੇਕ੍ਖਸ੍ਸੁ, ਮੋਘਰਾਜ ਸਦਾ ਸਤੋ।
> ਅਤ੍ਤਾਨੁਦਿਟ੍ਠਿਂ ਊਹਚ੍ਚ, ਏਵਂ ਮਚ੍ਚੁਤਰੋ ਸਿਯਾ।
> ਏਵਂ ਲੋਕਂ ਅਵੇਕ੍ਖਨ੍ਤਂ, ਮਚ੍ਚੁਰਾਜਾ ਨ ਪਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ॥ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੧੨੫; ਚੂਲ਼ਨਿ॰ ਮੋਘਰਾਜਮਾਣਵਪੁਚ੍ਛਾਨਿਦ੍ਦੇਸ ੮੮)।

੭੬੬. ਏਵੰ ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਦਿਸ੍ਵਾ ਤਿਲਕ੍ਖਣੰ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ਭਯਞ੍ਚ ਨਨ੍ਦਿਞ੍ਚ ਵਿਪ੍ਪਹਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਉਦਾਸੀਨੋ ਅਹੋਸਿ ਮਜ੍ਝਤ੍ਤੋ, ਅਹਨ੍ਤਿ ਵਾ ਮਮਨ੍ਤਿ ਵਾ ਨ ਗਣ੍ਹਾਤਿ ਵਿਸ੍ਸਟ੍ਠਭਰਿਯੋ ਵਿਯ ਪੁਰਿਸੋ।

ਯਥਾ ਨਾਮ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਭਰਿਯਾ ਭਵੇਯ੍ਯ ਇਟ੍ਠਾ ਕਨ੍ਤਾ ਮਨਾਪਾ, ਸੋ ਤਾਯ ਵਿਨਾ ਮੁਹੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਅਧਿਵਾਸੇਤੁੰ ਨ ਸਕ੍ਕੁਣੇਯ੍ਯ, ਅਤਿਵਿਯ ਨੰ ਮਮਾਯੇਯ੍ਯ, ਸੋ ਤੰ ਇਤ੍ਥਿੰ ਅਞ੍ਞੇਨ ਪੁਰਿਸੇਨ ਸਦ੍ਧਿੰ ਠਿਤੰ ਵਾ ਨਿਸਿਨ੍ਨੰ ਵਾ ਕਥੇਨ੍ਤਿੰ ਵਾ ਹਸਨ੍ਤਿੰ ਵਾ ਦਿਸ੍ਵਾ ਕੁਪਿਤੋ ਅਸ੍ਸ ਅਨਤ੍ਤਮਨੋ, ਅਧਿਮਤ੍ਤੰ ਦੋਮਨਸ੍ਸੰ ਪਟਿਸੰਵੇਦੇਯ੍ਯ। ਸੋ ਅਪਰੇਨ ਸਮਯੇਨ ਤਸ੍ਸਾ ਇਤ੍ਥਿਯਾ ਦੋਸੰ ਦਿਸ੍ਵਾ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਾਮੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਤੰ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਨ ਨੰ ਮਮਾਤਿ ਗਣ੍ਹੇਯ੍ਯ। ਤਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਤੰ ਯੇਨਕੇਨਚਿ ਸਦ੍ਧਿੰ ਯੰਕਿਞ੍ਚਿ ਕੁਰੁਮਾਨੰ ਦਿਸ੍ਵਾਪਿ ਨੇਵ ਕੁਪ੍ਪੇਯ੍ਯ, ਨ ਦੋਮਨਸ੍ਸੰ ਆਪਜ੍ਜੇਯ੍ਯ, ਅਞ੍ਞਦਤ੍ਥੁ ਉਦਾਸੀਨੋਵ ਭਵੇਯ੍ਯ ਮਜ੍ਝਤ੍ਤੋ। ਏਵਮੇਵਾਯੰ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰੇਹਿ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਾਮੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ਅਹੰ ਮਮਾਤਿ ਗਹੇਤਬ੍ਬੰ ਅਦਿਸ੍ਵਾ ਭਯਞ੍ਚ ਨਨ੍ਦਿਞ੍ਚ ਵਿਪ੍ਪਹਾਯ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਉਦਾਸੀਨੋ ਹੋਤਿ ਮਜ੍ਝਤ੍ਤੋ।

ਤਸ੍ਸ ਏਵੰ ਜਾਨਤੋ ਏਵੰ ਪਸ੍ਸਤੋ ਤੀਸੁ ਭਵੇਸੁ ਚਤੂਸੁ ਯੋਨੀਸੁ ਪਞ੍ਚਸੁ ਗਤੀਸੁ ਸਤ੍ਤਸੁ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤੀਸੁ ਨਵਸੁ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇਸੁ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਤਿਲੀਯਤਿ ਪਤਿਕੁਟਤਿ ਪਤਿਵਤ੍ਤਤਿ ਨ ਸਮ੍ਪਸਾਰਿਯਤਿ, ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਵਾ ਪਾਟਿਕੁਲ੍ਯਤਾ ਵਾ ਸਣ੍ਠਾਤਿ।

ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਨਾਮ ਪਦੁਮਪਲਾਸੇ ਈਸਕਪੋਣੇ ਉਦਕਫੁਸਿਤਾਨਿ ਪਤਿਲੀਯਨ੍ਤਿ ਪਤਿਕੁਟਨ੍ਤਿ ਪਤਿਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਨ ਸਮ੍ਪਸਾਰਿਯਨ੍ਤਿ, ਏਵਮੇਵ...ਪੇ॰... ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਨਾਮ ਕੁਕ੍ਕੁਟਪਤ੍ਤੰ ਵਾ ਨਹਾਰੁਦਦ੍ਦੁਲੰ ਵਾ ਅਗ੍ਗਿਮ੍ਹਿ ਪਕ੍ਖਿਤ੍ਤੰ ਪਤਿਲੀਯਤਿ ਪਤਿਕੁਟਤਿ ਪਤਿਵਤ੍ਤਤਿ ਨ ਸਮ੍ਪਸਾਰਿਯਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੭.੪੯), ਏਵਮੇਵ ਤਸ੍ਸ ਤੀਸੁ ਭਵੇਸੁ ਚਿਤ੍ਤੰ...ਪੇ॰... ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਵਾ ਪਾਟਿਕੁਲ੍ਯਤਾ ਵਾ ਸਣ੍ਠਾਤਿ। ਇਚ੍ਚਸ੍ਸ **ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣੰ** ਨਾਮ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਹੋਤਿ।

੭੬੭. ਤੰ ਪਨੇਤੰ ਸਚੇ ਸਨ੍ਤਿਪਦੰ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਸਨ੍ਤਤੋ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਸਬ੍ਬੰ ਸਙ੍ਖਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤੰ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜੇਤ੍ਵਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਮੇਵ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤਿ। ਨੋ ਚੇ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਸਨ੍ਤਤੋ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਪੁਨਪ੍ਪੁਨੰ ਸਙ੍ਖਾਰਾਰਮ੍ਮਣਮੇਵ ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਤਿ ਸਾਮੁਦ੍ਦਿਕਾਨੰ ਦਿਸਾਕਾਕੋ ਵਿਯ। ਸਾਮੁਦ੍ਦਿਕਾ ਕਿਰ ਵਾਣਿਜਕਾ ਨਾਵੰ ਆਰੋਹਨ੍ਤਾ ਦਿਸਾਕਾਕੰ ਨਾਮ ਗਣ੍ਹਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਯਦਾ ਨਾਵਾ ਵਾਤਕ੍ਖਿਤ੍ਤਾ ਵਿਦੇਸੰ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤਿ, ਤੀਰੰ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤਿ, ਤਦਾ ਦਿਸਾਕਾਕੰ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜੇਨ੍ਤਿ। ਸੋ ਕੂਪਕਯਟ੍ਠਿਤੋ ਆਕਾਸੰ ਲਙ੍ਘਿਤ੍ਵਾ ਸਬ੍ਬਾ ਦਿਸਾ ਚ ਵਿਦਿਸਾ ਚ ਅਨੁਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਸਚੇ ਤੀਰੰ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਤਦਭਿਮੁਖੋਵ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਨੋ ਚੇ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਪੁਨਪ੍ਪੁਨੰ ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਕੂਪਕਯਟ੍ਠਿੰਯੇਵ ਅਲ੍ਲੀਯਤਿ। ਏਵਮੇਵ ਸਚੇ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣੰ ਸਨ੍ਤਿਪਦੰ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਸਨ੍ਤਤੋ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਸਬ੍ਬੰ ਸਙ੍ਖਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤੰ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜੇਤ੍ਵਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਮੇਵ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤਿ। ਨੋ ਚੇ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਪੁਨਪ੍ਪੁਨੰ ਸਙ੍ਖਾਰਾਰਮ੍ਮਣਮੇਵ ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਤਿ।

ਤਦਿਦੰ ਸੁਪ੍ਪਗ੍ਗੇ ਪਿਟ੍ਠੰ ਵਟ੍ਟਯਮਾਨੰ ਵਿਯ। ਨਿਬ੍ਬਟ੍ਟਿਤਕਪ੍ਪਾਸੰ ਵਿਹਨਮਾਨੰ ਵਿਯ ਨਾਨਪ੍ਪਕਾਰਤੋ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਭਯਞ੍ਚ ਨਨ੍ਦਿਞ੍ਚ ਪਹਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰਵਿਚਿਨਨੇ ਮਜ੍ਝਤ੍ਤੰ ਹੁਤ੍ਵਾ ਤਿਵਿਧਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਵਸੇਨ ਤਿਟ੍ਠਤਿ। ਏਵੰ ਤਿਟ੍ਠਮਾਨੰ ਤਿਵਿਧਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਭਾਵੰ ਆਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਸਤ੍ਤਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲਵਿਭਾਗਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ।

੭੬੮. ਤਤ੍ਰਿਦੰ ਤਿਵਿਧਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਨਤੋ ਤਿਣ੍ਣੰ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨੰ ਆਧਿਪਤੇਯ੍ਯਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਭਾਵੰ ਆਪਜ੍ਜਤਿ ਨਾਮ। ਤਿਸ੍ਸੋ ਹਿ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਤੀਣਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਾਨੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ। ਯਥਾਹ –

> ''ਤੀਣਿ ਖੋ ਪਨਿਮਾਨਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਾਨਿ ਲੋਕਨਿਯ੍ਯਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰੇ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦਪਰਿਵਟੁਮਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨਤਾਯ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਯ ਚ ਧਾਤੁਯਾ ਚਿਤ੍ਤਸਮ੍ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਨਤਾਯ, ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਮਨੋਸਮੁਤ੍ਤੇਜਨਤਾਯ, ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਾਯ ਚ ਧਾਤੁਯਾ ਚਿਤ੍ਤਸਮ੍ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਨਤਾਯ, ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮੇ ਪਰਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨਤਾਯ, ਸੁਞ੍ਞਤਾਯ ਚ ਧਾਤੁਯਾ ਚਿਤ੍ਤਸਮ੍ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਨਤਾਯ, ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਾਨਿ ਲੋਕਨਿਯ੍ਯਾਨਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੧੯)।

ਤਤ੍ਥ **ਪਰਿਚ੍ਛੇਦਪਰਿਵਟੁਮਤੋ**ਤਿ ਉਦਯਬ੍ਬਯਵਸੇਨ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦਤੋ ਚੇਵ ਪਰਿਵਟੁਮਤੋ ਚ। ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨੰ ਹਿ ''ਉਦਯਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਨਤ੍ਥੀ''ਤਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਤੇਸੰ ਗਤਿੰ ਸਮਨ੍ਨੇਸਮਾਨੰ ''ਵਯਤੋ ਪਰੰ ਨ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਏਤ੍ਥੇਵ ਅਨ੍ਤਰਧਾਯਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਪਰਿਵਟੁਮਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ। **ਮਨੋਸਮੁਤ੍ਤੇਜਨਤਾਯਾ**ਤਿ ਚਿਤ੍ਤਸੰਵੇਜਨਤਾਯ । ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨੇਨ ਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਚਿਤ੍ਤੰ ਸੰਵੇਜੇਤਿ। **ਪਰਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨਤਾਯਾ**ਤਿ ''ਨਾਹੰ, ਨ ਮਮਾ''ਤਿ ਏਵੰ ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨਤਾਯ। ਇਤਿ ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਪਦਾਨਿ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਦੀਨੰ ਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਾਨੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਤੇਨੇਵ ਤਦਨਨ੍ਤਰੇ ਪਞ੍ਹਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨੇ ਵੁਤ੍ਤੰ – ''ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਖਯਤੋ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਭਯਤੋ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ। ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੧੯)।

੭੬੯. ਕਤਮੇ ਪਨ ਤੇ ਵਿਮੋਕ੍ਖਾ, ਯੇਸੰ ਇਮਾਨਿ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾਨਿ ਮੁਖਾਨੀਤਿ? ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੋ, ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੋ, ਸੁਞ੍ਞਤੋਤਿ ਏਤੇ ਤਯੋ। ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੇਤੰ ''ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਅਧਿਮੋਕ੍ਖਬਹੁਲੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਵਿਮੋਕ੍ਖੰ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਬਹੁਲੋ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੰ ਵਿਮੋਕ੍ਖੰ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਵੇਦਬਹੁਲੋ ਸੁਞ੍ਞਤਵਿਮੋਕ੍ਖੰ ਪਟਿਲਭਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੨੩)।

ਏਤ੍ਥ ਚ **ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੋ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ**ਤਿ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਕਾਰੇਨ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤੋ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗੋ। ਸੋ ਹਿ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਯ ਧਾਤੁਯਾ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਤ੍ਤਾ **ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੋ**। ਕਿਲੇਸੇਹਿ ਚ ਵਿਮੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ **ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ**। ਏਤੇਨੇਵ ਨਯੇਨ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਾਕਾਰੇਨ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤੋ **ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੋ**। ਸੁਞ੍ਞਤਾਕਾਰੇਨ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤੋ **ਸੁਞ੍ਞਤੋ**ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੭੭੦. ਯਂ ਪਨ ਅਭਿਧਮ੍ਮੇ ''ਯਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਝਾਨਂ ਭਾਵੇਤਿ ਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕਂ ਅਪਚਯਗਾਮਿਂ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਂ ਪਹਾਨਾਯ ਪਠਮਾਯ ਭੂਮਿਯਾ ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਵਿਵਿਚ੍ਚੇਵ ਕਾਮੇਹਿ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਉਪਸਮ੍ਪਜ੍ਜ ਵਿਹਰਤਿ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਸੁਞ੍ਞਤ''ਨ੍ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੩੪੩ ਆਦਯੋ) ਏਵਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਦ੍ਵਯਮੇਵ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯਤੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਗਮਨਂ ਸਨ੍ਧਾਯ। ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਹਿ ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ **ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਮਗ੍ਗੇ** –

''ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਨਿਚ੍ਚਤੋ ਅਭਿਨਿਵੇਸਂ ਮੁਞ੍ਚਤੀਤਿ ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ। ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਸੁਖਤੋ ਅਭਿਨਿਵੇਸਂ। ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਅਤ੍ਤਤੋ ਅਭਿਨਿਵੇਸਂ ਮੁਞ੍ਚਤੀਤਿ ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੨੯) ਏਵਂ ਅਭਿਨਿਵੇਸਂ ਮੁਞ੍ਚਨਵਸੇਨ **ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ**ਤਿ ਚ,

''ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਨਿਚ੍ਚਤੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਮੁਞ੍ਚਤੀਤਿ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੋ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ। ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਸੁਖਤੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ, ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਅਤ੍ਤਤੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਮੁਞ੍ਚਤੀਤਿ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੋ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੨੯) ਏਵਂ ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਮੁਞ੍ਚਨਵਸੇਨ **ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੋ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ**ਤਿ ਚ,

''ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਨਿਚ੍ਚਤੋ ਪਣਿਧਿਂ ਮੁਞ੍ਚਤੀਤਿ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੋ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ। ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਸੁਖਤੋ ਪਣਿਧਿਂ। ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਅਤ੍ਤਤੋ ਪਣਿਧਿਂ ਮੁਞ੍ਚਤੀਤਿ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੋ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੨੯) ਏਵਂ ਪਣਿਧਿਂ ਮੁਞ੍ਚਨਵਸੇਨ **ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੋ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ**ਤਿ ਚ –

ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਥਾਪਿ ਤਂ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਮਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਵਿਜਹਨਤੋ ਨ ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ। ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਪਨ ਸੁਞ੍ਞਤਞ੍ਚੇਵ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਞ੍ਚ। ਤਸ੍ਸ ਚ ਆਗਮਨਵਸੇਨ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ ਉਦ੍ਧਟੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਸੁਞ੍ਞਤਨ੍ਤਿ ਵਿਮੋਕ੍ਖਦ੍ਵਯਮੇਵ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਅਯਂ ਤਾਵੇਤ੍ਥ ਵਿਮੋਕ੍ਖਕਥਾ।

੭੭੧. ਯਂ ਪਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਸਤ੍ਤਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲਵਿਭਾਗਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀ''ਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰੀ, ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ, ਕਾਯਸਕ੍ਖਿ, ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤੋ, ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰੀ, ਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ, ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋਤਿ ਇਮੇ ਤਾਵ ਸਤ੍ਤ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲਾ, ਤੇਸਂ ਵਿਭਾਗਾਯ ਇਦਂ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ।

੭੭੨. ਯੋ ਹਿ **ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ** ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਅਧਿਮੋਕ੍ਖਬਹੁਲੋ **ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ** ਪਟਿਲਭਤਿ, ਸੋ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ **ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰੀ** ਹੋਤਿ। ਸੇਸੇਸੁ ਸਤ੍ਤਸੁ ਠਾਨੇਸੁ **ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ**।

੭੭੩. ਯੋ ਪਨ **ਦੁਕ੍ਖਤੋ** ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਬਹੁਲੋ **ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ** ਪਟਿਲਭਤਿ, ਸੋ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ **ਕਾਯਸਕ੍ਖਿ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਅਰੂਪਜ੍ਝਾਨਂ ਪਨ ਪਤ੍ਵਾ ਅਗ੍ਗਫਲਪ੍ਪਤ੍ਤੋ **ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤੋ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ।

੭੭੪. ਯੋ ਪਨ **ਅਨਤ੍ਤਤੋ** ਮਨਸਿਕਰੋਨ੍ਤੋ ਵੇਦਬਹੁਲੋ **ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ** ਪਟਿਲਭਤਿ, ਸੋ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ **ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰੀ** ਹੋਤਿ। ਛਸੁ ਠਾਨੇਸੁ **ਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ** ਅਗ੍ਗਫਲੇ **ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ**ਤਿ।

੭੭੫. ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੇਤਂ –

''ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਧਿਮਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਅਧਿਮਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗਂ ਪਟਿਲਭਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰੀ''ਤਿ।

ਤਥਾ ''ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਅਧਿਮਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ, ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਅਧਿਮਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਂ ਸਚ੍ਛਿਕਤਂ ਹੋਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ''ਤਿਆਦਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੨੧)।

੭੭੬. ਅਪਰਮ੍ਪਿ ਵੁਤ੍ਤਂ –

''ਸਦ੍ਦਹਨ੍ਤੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋਤਿ ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ। ਫੁਟ੍ਠਨ੍ਤਂ ਸਚ੍ਛਿਕਤੋਤਿ ਕਾਯਸਕ੍ਖਿ। ਦਿਟ੍ਠਨ੍ਤਂ ਪਤ੍ਤੋਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ। ਸਦ੍ਦਹਨ੍ਤੋ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤੀਤਿ ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ। ਝਾਨਫਸ੍ਸਂ ਪਠਮਂ ਫੁਸਤਿ ਪਚ੍ਛਾ ਨਿਰੋਧਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤੀਤਿ ਕਾਯਸਕ੍ਖਿ। 'ਦੁਕ੍ਖਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਸੁਖੋ ਨਿਰੋਧੋ'ਤਿ ਞਾਤਂ ਹੋਤਿ ਦਿਟ੍ਠਂ ਵਿਦਿਤਂ ਸਚ੍ਛਿਕਤਂ ਫੁਸਿਤਂ ਪਞ੍ਞਾਯਾਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੨੧)।

੭੭੭. ਇਤਰੇਸੁ ਪਨ ਚਤੂਸੁ ਸਦ੍ਧਂ ਅਨੁਸਰਤਿ, ਸਦ੍ਧਾਯ ਵਾ ਅਨੁਸਰਤਿ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ **ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰੀ**। ਤਥਾ ਪਞ੍ਞਾਸਙ੍ਖਾਤਂ ਧਮ੍ਮਂ ਅਨੁਸਰਤਿ, ਧਮ੍ਮੇਨ ਵਾ ਅਨੁਸਰਤੀਤਿ **ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰੀ**। ਅਰੂਪਜ੍ਝਾਨੇਨ ਚੇਵ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗੇਨ ਚਾਤਿ ਉਭਤੋਭਾਗੇਨ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋਤਿ **ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤੋ**। ਪਜਾਨਨ੍ਤੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋਤਿ **ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ**ਤਿ ਏਵਂ ਵਚਨਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋਤਿ।

ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣਂ।

੭੭੮. ਤਂ ਪਨੇਤਂ ਪੁਰਿਮੇਨ ਞਾਣਦ੍ਵਯੇਨ ਅਤ੍ਥਤੋ ਏਕਂ। ਤੇਨਾਹੁ ਪੋਰਾਣਾ – ''ਇਦਂ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣਂ ਏਕਮੇਵ ਤੀਣਿ ਨਾਮਾਨਿ ਲਭਤਿ, ਹੇਟ੍ਠਾ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾਞਾਣਂ ਨਾਮ ਜਾਤਂ, ਮਜ੍ਝੇ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਂ ਨਾਮ, ਅਨ੍ਤੇ ਚ ਸਿਖਾਪ੍ਪਤ੍ਤਂ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣਂ ਨਾਮ''।

੧੭੯. ਪਾਲ਼ਿਯਮ੍ਪਿ ਵੁਤ੍ਤਂ –

> ''ਕਥਂ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾ-ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ-ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਨਾ ਪਞ੍ਞਾ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਸੁ ਞਾਣਂ? ਉਪ੍ਪਾਦਂ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾ-ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ-ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਨਾ ਪਞ੍ਞਾ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਸੁ ਞਾਣਂ। ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਉਪਾਯਾਸਂ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾਪਟਿਸਙ੍ਖਾ-ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਨਾ ਪਞ੍ਞਾ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਸੁ ਞਾਣਂ। ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ...ਪੇ॰... ਭਯਨ੍ਤਿ...ਪੇ॰... ਸਾਮਿਸਨ੍ਤਿ...ਪੇ॰... ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ...ਪੇ॰... ਉਪਾਯਾਸੋ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾ-ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ-ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਨਾ ਪਞ੍ਞਾ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਸੁ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੫੪)।

੧੮੦. ਤਤ੍ਥ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾ ਚ ਸਾ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ ਚ ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਨਾ ਚਾਤਿ **ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾ-ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ-ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਨਾ**। ਇਤਿ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗੇ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਞਾਣੇਨ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਾਦਾਦੀਨਿ ਪਰਿਚ੍ਚਜਿਤੁਕਾਮਤਾ **ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਾਮਤਾ**। ਮੁਞ੍ਚਨਸ੍ਸ ਉਪਾਯਕਰਣਤ੍ਥਂ ਮਜ੍ਝੇ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨਂ **ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ**। ਮੁਞ੍ਚਿਤ੍ਵਾ ਅਵਸਾਨੇ ਅਜ੍ਝੁਪੇਕ੍ਖਨਂ **ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਨਾ**। ਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ''ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਸਙ੍ਖਾਰਾ, ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਅਜ੍ਝੁਪੇਕ੍ਖਤੀਤਿ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾ''ਤਿਆਦਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੫੪) ਵੁਤ੍ਤਂ। ਏਵਂ ਏਕਮੇਵਿਦਂ ਞਾਣਂ।

੧੮੧. ਅਪਿਚ ਇਮਾਯਪਿ ਪਾਲ਼ਿਯਾ ਇਦਂ ਏਕਮੇਵਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੇਤਂ – ''ਯਾ ਚ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾ, ਯਾ ਚ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ, ਯਾ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਤ੍ਥਾ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੨੭)।

੧੮੨. ਏਵਂ ਅਧਿਗਤਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਨ ਇਮਸ੍ਸ ਕੁਲਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਸਿਖਾਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨੀ ਹੋਤਿ। ਸਿਖਾਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨੀਤਿ ਵਾ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਦਿਞਾਣਤ੍ਤਯਸ੍ਸੇਵ ਏਤਂ ਨਾਮਂ। ਸਾ ਹਿ ਸਿਖਂ ਉਤ੍ਤਮਭਾਵਂ ਪਤ੍ਤਤ੍ਤਾ **ਸਿਖਾਪ੍ਪਤ੍ਤਾ**। ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ **ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨੀ**। ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਬਹਿਦ੍ਧਾਨਿਮਿਤ੍ਤਭੂਤਤੋ ਅਭਿਨਿਵਿਟ੍ਠਵਤ੍ਥੁਤੋ ਚੇਵ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਪਵਤ੍ਤਤੋ ਚ ਵੁਟ੍ਠਹਨਤੋ ਮਗ੍ਗੋ, ਤਂ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ **ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨੀ,** ਮਗ੍ਗੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਘਟਿਯਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

੧੮੩. ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਅਭਿਨਿਵੇਸਵੁਟ੍ਠਾਨਾਨਂ ਆਵਿਭਾਵਤ੍ਥਾਯ ਮਾਤਿਕਾ – ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ , ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਰੂਪੇ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਰੂਪਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਰੂਪੇ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਅਰੂਪਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਅਰੂਪੇ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਅਰੂਪਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਅਰੂਪੇ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਰੂਪਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਏਕਪ੍ਪਹਾਰੇਨ ਪਞ੍ਚਹਿ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਤੋ, ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਤੋ, ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ, ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਅਨਤ੍ਤਤੋ, ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ, ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ।

੧੮੪. ਕਥਂ? ਇਧੇਕਚ੍ਚੋ ਆਦਿਤੋਵ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਅਭਿਨਿਵਿਸਤਿ, ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਤੇ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਨ ਸੁਦ੍ਧਅਜ੍ਝਤ੍ਤਦਸ੍ਸਨਮਤ੍ਤੇਨੇਵ ਮਗ੍ਗਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ, ਬਹਿਦ੍ਧਾਪਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਮੇਵ, ਤਸ੍ਮਾ ਪਰਸ੍ਸ ਖਨ੍ਧੇਪਿ ਅਨੁਪਾਦਿਨ੍ਨਸਙ੍ਖਾਰੇਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਸੋ ਕਾਲੇਨ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਸਮ੍ਮਸਤਿ, ਕਾਲੇਨ ਬਹਿਦ੍ਧਾ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਸਮ੍ਮਸਤੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਸਮ੍ਮਸਨਕਾਲੇ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਮਗ੍ਗੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਘਟਿਯਤਿ। ਅਯਂ **ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ** ਨਾਮ।

ਸਚੇ ਪਨਸ੍ਸ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਸਮ੍ਮਸਨਕਾਲੇ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਮਗ੍ਗੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਘਟਿਯਤਿ, ਅਯਂ **ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ** ਨਾਮ। ਏਸ ਨਯੋ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਚ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਾ ਚ ਵੁਟ੍ਠਾਨੇਪਿ।

੧੮੫. ਅਪਰੋ ਆਦਿਤੋਵ ਰੂਪੇ ਅਭਿਨਿਵਿਸਤਿ, ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਭੂਤਰੂਪਞ੍ਚ ਉਪਾਦਾਰੂਪਞ੍ਚ ਰਾਸਿਂ ਕਤ੍ਵਾ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਨ ਸੁਦ੍ਧਰੂਪਦਸ੍ਸਨਮਤ੍ਤੇਨੇਵ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ, ਅਰੂਪਮ੍ਪਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਮੇਵ। ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਰੂਪਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਵੇਦਨਂ ਸਞ੍ਞਂ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚ ''ਇਦਂ ਅਰੂਪ''ਨ੍ਤਿ ਅਰੂਪਂ ਪਸ੍ਸਤਿ। ਸੋ ਕਾਲੇਨ ਰੂਪਂ ਸਮ੍ਮਸਤਿ, ਕਾਲੇਨ ਅਰੂਪਂ । ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਸਮ੍ਮਸਤੋ ਰੂਪਸਮ੍ਮਸਨਕਾਲੇ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਮਗ੍ਗੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਘਟਿਯਤਿ, ਅਯਂ **ਰੂਪੇ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਰੂਪਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ** ਨਾਮ।

ਸਚੇ ਪਨਸ੍ਸ ਅਰੂਪਸਮ੍ਮਸਨਕਾਲੇ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਮਗ੍ਗੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਘਟਿਯਤਿ, ਅਯਂ **ਰੂਪੇ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਅਰੂਪਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ** ਨਾਮ। ਏਸ ਨਯੋ ਅਰੂਪੇ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਅਰੂਪਾ ਚ ਰੂਪਾ ਚ ਵੁਟ੍ਠਾਨੇਪਿ।

੧੮੬. ''ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਸਮੁਦਯਧਮ੍ਮਂ, ਸਬ੍ਬਂ ਤਂ ਨਿਰੋਧਧਮ੍ਮ''ਨ੍ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੯੮) ਏਵਂ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਏਵਮੇਵ ਵੁਟ੍ਠਾਨਕਾਲੇ ਪਨ **ਏਕਪ੍ਪਹਾਰੇਨ ਪਞ੍ਚਹਿ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ** ਨਾਮ।

੧੮੭. ਏਕੋ ਆਦਿਤੋਵ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਸਮ੍ਮਸਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਨ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਸਮ੍ਮਸਨਮਤ੍ਤੇਨੇਵ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਤੋਪਿ ਅਨਤ੍ਤਤੋਪਿ ਸਮ੍ਮਸਿਤਬ੍ਬਮੇਵ, ਤਸ੍ਮਾ ਦੁਕ੍ਖਤੋਪਿ ਅਨਤ੍ਤਤੋਪਿ ਸਮ੍ਮਸਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਪਟਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਸਮ੍ਮਸਨਕਾਲੇ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ, ਅਯਂ **ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ** ਨਾਮ।

ਸਚੇ ਪਨਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਸਮ੍ਮਸਨਕਾਲੇ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ, ਅਯਂ **ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਤੋ, ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ** ਨਾਮ। ਏਸ ਨਯੋ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਸੇਸਵੁਟ੍ਠਾਨੇਸੁਪਿ।

੧੮੮. ਏਤ੍ਥ ਚ ਯੋਪਿ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਅਭਿਨਿਵਿਟ੍ਠੋ, ਯੋਪਿ ਦੁਕ੍ਖਤੋ, ਯੋਪਿ ਅਨਤ੍ਤਤੋ, ਵੁਟ੍ਠਾਨਕਾਲੇ ਚ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ। ਤਯੋਪਿ ਜਨਾ ਅਧਿਮੋਕ੍ਖਬਹੁਲਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਟਿਲਭਨ੍ਤਿ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਵਿਮੋਕ੍ਖੇਨ ਵਿਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਪਠਮਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰਿਨੋ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਸਤ੍ਤਸੁ ਠਾਨੇਸੁ ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤਾ। ਸਚੇ ਪਨ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ, ਤਯੋਪਿ ਜਨਾ ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਬਹੁਲਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਟਿਲਭਨ੍ਤਿ, ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਵਿਮੋਕ੍ਖੇਨ ਵਿਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਕਾਯਸਕ੍ਖਿਨੋ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਯਸ੍ਸ ਪਨੇਤ੍ਥ ਅਰੂਪਜ੍ਝਾਨਂ ਪਾਦਕਂ, ਸੋ ਅਗ੍ਗਫਲੇ ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਹੋਤਿ। ਅਥ ਨੇਸਂ ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ, ਤਯੋਪਿ ਜਨਾ ਵੇਦਬਹੁਲਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਟਿਲਭਨ੍ਤਿ, ਸੁਞ੍ਞਤਵਿਮੋਕ੍ਖੇਨ ਵਿਮੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ, ਪਠਮਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰਿਨੋ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਛਸੁ ਠਾਨੇਸੁ ਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਅਗ੍ਗਫਲੇ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਾਤਿ।

੧੮੯. ਇਦਾਨਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਪੁਰਿਮਪਚ੍ਛਿਮਞਾਣੇਹਿ ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨਿਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਆਵਿਭਾਵਤ੍ਥਂ ਦ੍ਵਾਦਸ ਉਪਮਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਾਸਂ ਇਦਂ ਉਦ੍ਦਾਨਂ –

> ''ਵਗ੍ਗੁਲੀ ਕਣ੍ਹਸਪ੍ਪੋ ਚ, ਘਰਂ ਗੋ ਯਕ੍ਖਿ ਦਾਰਕੋ।
> ਖੁਦ੍ਦਂ ਪਿਪਾਸਂ ਸੀਤੁਣ੍ਹਂ, ਅਨ੍ਧਕਾਰਂ ਵਿਸੇਨ ਚਾ''ਤਿ॥

ਇਮਾ ਚ ਉਪਮਾ ਭਯਤ੍ਤੁਪਟ੍ਠਾਨਤੋ ਪਭੁਤਿ ਯਤ੍ਥ ਕਤ੍ਥਚਿ ਞਾਣੇ ਠਤ੍ਵਾ ਆਹਰਿਤੁਂ ਵਟ੍ਟੇਯ੍ਯੁਂ। ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਪਨ ਠਾਨੇ ਆਹਰਿਯਮਾਨਾਸੁ ਭਯਤ੍ਤੁਪਟ੍ਠਾਨਤੋ ਯਾਵ ਫਲਞਾਣਂ ਸਬ੍ਬਂ ਪਾਕਟਂ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਇਧੇਵ ਆਹਰਿਤਬ੍ਬਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

੧੯੦. ਵ**ਗ੍ਗੁਲੀ**ਤਿ ਏਕਾ ਕਿਰ ਵਗ੍ਗੁਲੀ ''ਏਤ੍ਥ ਪੁਪ੍ਫਂ ਵਾ ਫਲਂ ਵਾ ਲਭਿਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ ਪਞ੍ਚਸਾਖੇ ਮਧੁਕਰੁਕ੍ਖੇ ਨਿਲੀਯਿਤ੍ਵਾ ਏਕਂ ਸਾਖਂ ਪਰਾਮਸਿਤ੍ਵਾ ਨ ਤਤ੍ਥ ਕਿਞ੍ਚਿ ਪੁਪ੍ਫਂ ਫਲਂ ਵਾ ਗਯ੍ਹੁਪਗਂ ਅਦ੍ਦਸ। ਯਥਾ ਚ ਏਕਂ, ਏਵਂ ਦੁਤਿਯਂ, ਤਤਿਯਂ, ਚਤੁਤ੍ਥਂ। ਪਞ੍ਚਮਮ੍ਪਿ ਸਾਖਂ ਪਰਾਮਸਿਤ੍ਵਾ ਨਾਦ੍ਦਸ। ਸਾ ''ਅਫਲੋ ਵਤਾਯਂ ਰੁਕ੍ਖੋ, ਨਤ੍ਥੇਤ੍ਥ ਕਿਞ੍ਚਿ ਗਯ੍ਹੁਪਗ''ਨ੍ਤਿ ਤਸ੍ਮਿਂ ਰੁਕ੍ਖੇ ਆਲਯਂ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜੇਤ੍ਵਾ ਉਜੁਕਾਯ ਸਾਖਾਯ ਆਰੁਯ੍ਹ ਵਿਟਪਨ੍ਤਰੇਨ ਸੀਸਂ ਨੀਹਰਿਤ੍ਵਾ ਉਦ੍ਧਂ ਉਲ੍ਲੋਕੇਤ੍ਵਾ ਆਕਾਸੇ ਉਪ੍ਪਤਿਤ੍ਵਾ ਅਞ੍ਞਸ੍ਮਿਂ ਫਲਰੁਕ੍ਖੇ ਨਿਲੀਯਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ਵਗ੍ਗੁਲਿ ਵਿਯ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ, ਪਞ੍ਚਸਾਖੋ ਮਧੁਕਰੁਕ੍ਖੋ ਵਿਯ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ, ਤਤ੍ਥ ਵਗ੍ਗੁਲਿਯਾ ਨਿਲੀਯਨਂ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਖਨ੍ਧਪਞ੍ਚਕੇ ਅਭਿਨਿਵੇਸੋ, ਤਸ੍ਸਾ ਏਕੇਕਂ ਸਾਖਂ ਪਰਾਮਸਿਤ੍ਵਾ ਕਿਞ੍ਚਿ ਗਯ੍ਹੁਪਗਂ ਅਦਿਸ੍ਵਾ ਅਵਸੇਸਸਾਖਾਪਰਾਮਸਨਂ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਥ ਕਿਞ੍ਚਿ ਗਯ੍ਹੁਪਗਂ ਅਦਿਸ੍ਵਾ ਅਵਸੇਸਕ੍ਖਨ੍ਧਸਮ੍ਮਸਨਂ, ਤਸ੍ਸਾ ''ਅਫਲੋ ਵਤਾਯਂ ਰੁਕ੍ਖੋ''ਤਿ ਰੁਕ੍ਖੇ ਆਲਯਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਪਞ੍ਚਸੁਪਿ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਅਨਿਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣਾਦਿਦਸ੍ਸਨਵਸੇਨ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾਦਿਞਾਣਤ੍ਤਯਂ, ਤਸ੍ਸਾ ਉਜੁਕਾਯ ਸਾਖਾਯ ਉਪਰਿ ਆਰੋਹਨਂ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਅਨੁਲੋਮਂ, ਸੀਸਂ ਨੀਹਰਿਤ੍ਵਾ ਉਦ੍ਧਂ ਉਲ੍ਲੋਕਨਂ ਵਿਯ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣਂ, ਆਕਾਸੇ ਉਪ੍ਪਤਨਂ ਵਿਯ ਮਗ੍ਗਞਾਣਂ, ਅਞ੍ਞਸ੍ਮਿਂ ਫਲਰੁਕ੍ਖੇ ਨਿਲੀਯਨਂ ਵਿਯ ਫਲਞਾਣਂ।

੧੯੧. **ਕਣ੍ਹਸਪ੍ਪੁਪਮਾ** ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਞਾਣੇ ਵੁਤ੍ਤਾਵ। ਉਪਮਾਸਂਸਨ੍ਦਨੇ ਪਨੇਤ੍ਥ ਸਪ੍ਪਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ ਵਿਯ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣਂ, ਮੁਞ੍ਚਿਤ੍ਵਾ ਆਗਤਮਗ੍ਗਂ ਓਲੋਕੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਠਾਨਂ ਵਿਯ ਮਗ੍ਗਞਾਣਂ, ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਅਭਯਟ੍ਠਾਨੇ ਠਾਨਂ ਵਿਯ ਫਲਞਾਣਨ੍ਤਿ ਅਯਂ ਵਿਸੇਸੋ।

੧੯੨. **ਘਰ**ਨ੍ਤਿ ਘਰਸਾਮਿਕੋ ਕਿਰ ਸਾਯਂ ਭੁਞ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਸਯਨਂ ਆਰੁਯ੍ਹ ਨਿਦ੍ਦਂ ਓਕ੍ਕਨ੍ਤੋ ਘਰਂ ਆਦਿਤ੍ਤਂ, ਸੋ ਪਬੁਜ੍ਝਿਤ੍ਵਾ ਅਗ੍ਗਿਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ''ਭੀਤੋ ਸਾਧੁ ਵਤਸ੍ਸ ਸਚੇ ਅਡਯ੍ਹਮਾਨੋ ਨਿਕ੍ਖਮੇਯ੍ਯ''ਨ੍ਤਿ ਓਲੋਕਯਮਾਨੋ ਮਗ੍ਗਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਨਿਕ੍ਖਮਿਤ੍ਵਾ ਵੇਗੇਨ ਖੇਮਟ੍ਠਾਨਂ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਠਿਤੋ। ਤਤ੍ਥ ਘਰਸਾਮਿਕਸ੍ਸ ਭੁਞ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਸਯਨਂ ਆਰੁਯ੍ਹ ਨਿਦ੍ਦੋਕ੍ਕਮਨਂ ਵਿਯ ਬਾਲਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸ ਖਨ੍ਧਪਞ੍ਚਕੇ ''ਅਹਂ ਮਮਾ''ਤਿ ਗਹਣਂ। ਪਬੁਜ੍ਝਿਤ੍ਵਾ ਅਗ੍ਗਿਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਭੀਤਕਾਲੋ ਵਿਯ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਦਂ ਪਟਿਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਲਕ੍ਖਣਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਭਯਤ੍ਤੁਪਟ੍ਠਾਨਞਾਣਂ, ਨਿਕ੍ਖਮਨਮਗ੍ਗਂ ਓਲੋਕਨਂ ਵਿਯ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾਞਾਣਂ , ਮਗ੍ਗਦਸ੍ਸਨਂ ਵਿਯ ਅਨੁਲੋਮਂ, ਨਿਕ੍ਖਮਨਂ ਵਿਯ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣਂ, ਵੇਗੇਨ ਗਮਨਂ ਵਿਯ ਮਗ੍ਗਞਾਣਂ, ਖੇਮਟ੍ਠਾਨੇ ਠਾਨਂ ਵਿਯ ਫਲਞਾਣਂ।

੧੯੩. **ਗੋ**ਤਿ ਏਕਸ੍ਸ ਕਿਰ ਕਸ੍ਸਕਸ੍ਸ ਰਤ੍ਤਿਭਾਗੇ ਨਿਦ੍ਦਂ ਓਕ੍ਕਨ੍ਤਸ੍ਸ ਵਜਂ ਭਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਗੋਣਾ ਪਲਾਤਾ, ਸੋ ਪਚ੍ਚੂਸਸਮਯੇ ਤਤ੍ਥ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਓਲੋਕੇਨ੍ਤੋ ਤੇਸਂ ਪਲਾਤਭਾਵਂ ਞਤ੍ਵਾ ਅਨੁਪਦਂ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਰਞ੍ਞੋ ਗੋਣੇ ਅਦ੍ਦਸ। ਤੇ ''ਮਯ੍ਹਂ ਗੋਣਾ''ਤਿ ਸਲ੍ਲਕ੍ਖੇਤ੍ਵਾ ਆਹਰਨ੍ਤੋ ਪਭਾਤਕਾਲੇ ''ਨ ਇਮੇ ਮਯ੍ਹਂ ਗੋਣਾ, ਰਞ੍ਞੋ ਗੋਣਾ''ਤਿ ਸਞ੍ਜਾਨਿਤ੍ਵਾ ''ਯਾਵ ਮਂ 'ਚੋਰੋ ਅਯ'ਨ੍ਤਿ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਰਾਜਪੁਰਿਸਾ ਨ ਅਨਯਬ੍ਯਸਨਂ ਪਾਪੇਨ੍ਤਿ, ਤਾਵਦੇਵ ਪਲਾਯਿਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ ਭੀਤੋ ਗੋਣੇ ਪਹਾਯ ਵੇਗੇਨ ਪਲਾਯਿਤ੍ਵਾ ਨਿਬ੍ਭਯਟ੍ਠਾਨੇ ਅਟ੍ਠਾਸਿ। ਤਤ੍ਥ ''ਮਯ੍ਹਂ ਗੋਣਾ''ਤਿ ਰਾਜਗੋਣਾਨਂ ਗਹਣਂ ਵਿਯ ਬਾਲਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸ ''ਅਹਂ ਮਮਾ''ਤਿ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਗਹਣਂ, ਪਭਾਤੇ ''ਰਾਜਗੋਣਾ''ਤਿ ਸਞ੍ਜਾਨਨਂ ਵਿਯ ਯੋਗਿਨੋ ਤਿਲਕ੍ਖਣਵਸੇਨ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ''ਅਨਿਚ੍ਚਾ ਦੁਕ੍ਖਾ ਅਨਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਸਞ੍ਜਾਨਨਂ, ਭੀਤਕਾਲੋ ਵਿਯ ਭਯਤ੍ਤੁਪਟ੍ਠਾਨਞਾਣਂ, ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਗਨ੍ਤੁਕਾਮਤਾ ਵਿਯ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾ, ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ ਵਿਯ ਗੋਤ੍ਰਭੁ, ਪਲਾਯਨਂ ਵਿਯ ਮਗ੍ਗੋ, ਪਲਾਯਿਤ੍ਵਾ ਅਭਯਦੇਸੇ ਠਾਨਂ ਵਿਯ ਫਲਂ।

੧੯੪. **ਯਕ੍ਖੀ**ਤਿ ਏਕੋ ਕਿਰ ਪੁਰਿਸੋ ਯਕ੍ਖਿਨਿਯਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਵਾਸਂ ਕਪ੍ਪੇਸਿ, ਸਾ ਰਤ੍ਤਿਭਾਗੇ ''ਸੁਤ੍ਤੋ ਅਯ''ਨ੍ਤਿ ਮਨ੍ਤ੍ਵਾ ਆਮਕਸੁਸਾਨਂ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਮਨੁਸ੍ਸਮਂਸਂ ਖਾਦਤਿ। ਸੋ ''ਕੁਹਿਂ ਏਸਾ ਗਚ੍ਛਤੀ''ਤਿ ਅਨੁਬਨ੍ਧਿਤ੍ਵਾ ਮਨੁਸ੍ਸਮਂਸਂ ਖਾਦਮਾਨਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸਾ ਅਮਨੁਸ੍ਸਿਭਾਵਂ ਞਤ੍ਵਾ ''ਯਾਵ ਮਂ ਨ ਖਾਦਤਿ, ਤਾਵ ਪਲਾਯਿਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ ਭੀਤੋ ਵੇਗੇਨ ਪਲਾਯਿਤ੍ਵਾ ਖੇਮਟ੍ਠਾਨੇ ਅਟ੍ਠਾਸਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਕ੍ਖਿਨਿਯਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਂਵਾਸੋ ਵਿਯ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ''ਅਹਂ ਮਮਾ''ਤਿ ਗਹਣਂ, ਸੁਸਾਨੇ

ਮਨੁਸ੍ਸਮਂਸਂ ਖਾਦਮਾਨਂ ਦਿਸ੍ਵਾ “ਯਕ੍ਖਿਨੀ ਅਯ”ਨ੍ਤਿ ਜਾਨਨਂ ਵਿਯ ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਤਿਲਕ੍ਖਣਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾਦਿਭਾਵਜਾਨਨਂ, ਭੀਤਕਾਲੋ ਵਿਯ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਪਲਾਯਿਤੁਕਾਮਤਾ ਵਿਯ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾ, ਸੁਸਾਨਵਿਜਹਨਂ ਵਿਯ ਗੋਤ੍ਰਭੁ, ਵੇਗੇਨ ਪਲਾਯਨਂ ਵਿਯ ਮਗ੍ਗੋ, ਅਭਯਦੇਸੇ ਠਾਨਂ ਵਿਯ ਫਲਂ।

੧੯੫. ਦਾਰਕੋਤਿ ਏਕਾ ਕਿਰ ਪੁਤ੍ਤਗਿਦ੍ਧਿਨੀ ਇਤ੍ਥੀ, ਸਾ ਉਪਰਿਪਾਸਾਦੇ ਨਿਸਿਨ੍ਨਾਵ ਅਨ੍ਤਰਵੀਥਿਯਂ ਦਾਰਕਸਦ੍ਦਂ ਸੁਤ੍ਵਾ “ਪੁਤ੍ਤੋ ਨੁ ਖੋ ਮੇ ਕੇਨਚਿ ਵਿਹੇਠਿਯਤੀ”ਤਿ ਵੇਗਸਾ ਗਨ੍ਤ੍ਵਾ “ਅਤ੍ਤਨੋ ਪੁਤ੍ਤੋ”ਤਿ ਸਞ੍ਞਾਯ ਪਰਪੁਤ੍ਤਂ ਅਗ੍ਗਹੇਸਿ। ਸਾ “ਪਰਪੁਤ੍ਤੋ ਅਯ”ਨ੍ਤਿ ਸਞ੍ਜਾਨਿਤ੍ਵਾ ਓਤ੍ਤਪ੍ਪਮਾਨਾ ਇਤੋ ਚਿਤੋ ਚ ਓਲੋਕੇਤ੍ਵਾ “ਮਾ ਹੇਵ ਮਂ ਕੋਚਿ ‘ਦਾਰਕਚੋਰੀ ਅਯ’ਨ੍ਤਿ ਵਦੇਯ੍ਯਾ”ਤਿ ਦਾਰਕਂ ਤਤ੍ਥੇਵ ਓਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਵੇਗਸਾ ਪਾਸਾਦਂ ਆਰੁਯ੍ਹ ਨਿਸੀਦਿ। ਤਤ੍ਥ ਅਤ੍ਤਨੋ ਪੁਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਯ ਪਰਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਗਹਣਂ ਵਿਯ “ਅਹਂ ਮਮਾ”ਤਿ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਗਹਣਂ, “ਪਰਪੁਤ੍ਤੋ ਅਯ”ਨ੍ਤਿ ਸਞ੍ਜਾਨਨਂ ਵਿਯ ਤਿਲਕ੍ਖਣਵਸੇਨ “ਨਾਹਂ, ਨ ਮਮਾ”ਤਿ ਸਞ੍ਜਾਨਨਂ, ਓਤ੍ਤਪ੍ਪਨਂ ਵਿਯ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਇਤੋ ਚਿਤੋ ਚ ਓਲੋਕਨਂ ਵਿਯ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾਞਾਣਂ, ਤਤ੍ਥੇਵ ਦਾਰਕਸ੍ਸ ਓਰੋਪਨਂ ਵਿਯ ਅਨੁਲੋਮਂ, ਓਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਅਨ੍ਤਰਵੀਥਿਯਂ ਠਿਤਕਾਲੋ ਵਿਯ ਗੋਤ੍ਰਭੁ, ਪਾਸਾਦਾਰੂਹਨਂ ਵਿਯ ਮਗ੍ਗੋ, ਆਰੁਯ੍ਹ ਨਿਸੀਦਨਂ ਵਿਯ ਫਲਂ।

੧੯੬. ਖੁਦ੍ਦਂ ਪਿਪਾਸਂ ਸੀਤੁਣ੍ਹਂ, ਅਨ੍ਧਕਾਰਂ ਵਿਸੇਨ ਚਾਤਿ ਇਮਾ ਪਨ ਛ ਉਪਮਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨਿਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਠਿਤਸ੍ਸ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਧਮ੍ਮਾਭਿਮੁਖਨਿਨ੍ਨਪੋਣਪਬ੍ਭਾਰਭਾਵਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਯਥਾ ਹਿ ਖੁਦ੍ਦਾਯ ਅਭਿਭੂਤੋ ਸੁਜਿਘਚ੍ਛਿਤੋ ਪੁਰਿਸੋ ਸਾਦੁਰਸਂ ਭੋਜਨਂ ਪਤ੍ਥੇਤਿ, ਏਵਮੇਵਾਯਂ ਸਂਸਾਰਵਟ੍ਟਜਿਘਚ੍ਛਾਯ ਫੁਟ੍ਠੋ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਅਮਤਰਸਂ ਕਾਯਗਤਾਸਤਿਭੋਜਨਂ ਪਤ੍ਥੇਤਿ।

ਯਥਾ ਚ ਪਿਪਾਸਿਤੋ ਪੁਰਿਸੋ ਪਰਿਸੁਸ੍ਸਮਾਨਕਣ੍ਠਮੁਖੋ ਅਨੇਕਙ੍ਗਸਮ੍ਭਾਰਂ ਪਾਨਕਂ ਪਤ੍ਥੇਤਿ, ਏਵਮੇਵਾਯਂ ਸਂਸਾਰਵਟ੍ਟਪਿਪਾਸਾਯ ਫੁਟ੍ਠੋ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਅਰਿਯਂ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕਮਗ੍ਗਪਾਨਕਂ ਪਤ੍ਥੇਤਿ।

ਯਥਾ ਪਨ ਸੀਤਸਮ੍ਫੁਟ੍ਠੋ ਪੁਰਿਸੋ ਉਣ੍ਹਂ ਪਤ੍ਥੇਤਿ, ਏਵਮੇਵਾਯਂ ਸਂਸਾਰਵਟ੍ਟੇ ਤਣ੍ਹਾਸਿਨੇਹਸੀਤੇਨ ਫੁਟ੍ਠੋ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਕਿਲੇਸਸਨ੍ਤਾਪਕਂ ਮਗ੍ਗਤੇਜਂ ਪਤ੍ਥੇਤਿ।

ਯਥਾ ਚ ਉਣ੍ਹਸਮ੍ਫੁਟ੍ਠੋ ਪੁਰਿਸੋ ਸੀਤਂ ਪਤ੍ਥੇਤਿ, ਏਵਮੇਵਾਯਂ ਸਂਸਾਰਵਟ੍ਟੇ ਏਕਾਦਸਗ੍ਗਿਸਨ੍ਤਾਪਸਨ੍ਤਤ੍ਤੋ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਏਕਾਦਸਗ੍ਗਿਵੂਪਸਮਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਪਤ੍ਥੇਤਿ।

ਯਥਾ ਪਨ ਅਨ੍ਧਕਾਰਪਰੇਤੋ ਪੁਰਿਸੋ ਆਲੋਕਂ ਪਤ੍ਥੇਤਿ, ਏਵਮੇਵਾਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਨ੍ਧਕਾਰੇਨ ਓਨਦ੍ਧਪਰਿਯੋਨਦ੍ਧੋ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਞਾਣਾਲੋਕਂ ਮਗ੍ਗਭਾਵਨਂ ਪਤ੍ਥੇਤਿ।

ਯਥਾ ਚ ਵਿਸਸਮ੍ਫੁਟ੍ਠੋ ਪੁਰਿਸੋ ਵਿਸਘਾਤਨਂ ਭੇਸਜ੍ਜਂ ਪਤ੍ਥੇਤਿ, ਏਵਮੇਵਾਯਂ ਕਿਲੇਸਵਿਸਸਮ੍ਫੁਟ੍ਠੋ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ਕਿਲੇਸਵਿਸਨਿਮ੍ਮਥਨਂ ਅਮਤੋਸਧਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਪਤ੍ਥੇਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ – “ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਜਾਨਤੋ ਏਵਂ ਪਸ੍ਸਤੋ ਤੀਸੁ ਭਵੇਸੁ...ਪੇ॰... ਨਵਸੁ ਸਤ੍ਤਾਵਾਸੇਸੁ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਤਿਲੀਯਤਿ ਪਤਿਕੁਟਤਿ ਪਤਿਵਤ੍ਤਤਿ ਨ ਸਮ੍ਪਸਾਰਿਯਤਿ। ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਵਾ ਪਾਟਿਕੁਲ੍ਯਤਾ ਵਾ ਸਣ੍ਠਾਤਿ। ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਨਾਮ ਪਦੁਮਪਲਾਸੇ ਈਸਕਪੋਣੇ”ਤਿ ਸਬ੍ਬਂ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੧੯੭. ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਚ ਪਨੇਸ ਪਤਿਲੀਨਚਰੋ ਨਾਮ ਹੋਤਿ, ਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ –

> “ਪਤਿਲੀਨਚਰਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ,
> ਭਜਮਾਨਸ੍ਸ ਵਿਵਿਤ੍ਤਮਾਸਨਂ।
> ਸਾਮਗ੍ਗਿਯਮਾਹੁ ਤਸ੍ਸ ਤਂ,
> ਯੋ ਅਤ੍ਤਾਨਂ ਭਵਨੇ ਨ ਦਸ੍ਸਯੇ”ਤਿ॥ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੮੧੬; ਮਹਾਨਿ॰ ੪੫)।

ਏਵਮਿਦਂ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣਂ ਯੋਗਿਨੋ ਪਤਿਲੀਨਚਰਭਾਵਂ ਨਿਯਮੇਤ੍ਵਾ ਉਤ੍ਤਰਿ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਸ੍ਸਾਪਿ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਮਗ੍ਗਙ੍ਗਝਾਨਙ੍ਗਪਟਿਪਦਾਵਿਮੋਕ੍ਖਵਿਸੇਸਂ ਨਿਯਮੇਤਿ। ਕੇਚਿ ਹਿ ਥੇਰਾ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਮਗ੍ਗਙ੍ਗਝਾਨਙ੍ਗਾਨਂ ਵਿਸੇਸਂ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਂ ਨਿਯਮੇਤੀਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਕੇਚਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਆਰਮ੍ਮਣਭੂਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਨਿਯਮੇਨ੍ਤੀਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਕੇਚਿ ਪੁਗ੍ਗਲਜ੍ਝਾਸਯੋ ਨਿਯਮੇਤੀਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਤੇਸਮ੍ਪਿ ਵਾਦੇਸੁ ਅਯਂ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨਿਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵ ਨਿਯਮੇਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੧੯੮. ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬਿਕਥਾ – ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਨਿਯਮੇਨ ਹਿ ਸੁਕ੍ਖਵਿਪਸ੍ਸਕਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਮਗ੍ਗੋਪਿ, ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਲਾਭਿਨੋ ਝਾਨਂ ਪਾਦਕਂ ਅਕਤ੍ਵਾ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਮਗ੍ਗੋਪਿ, ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਂ ਪਾਦਕਂ ਕਤ੍ਵਾ ਪਕਿਣ੍ਣਕਸਙ੍ਖਾਰੇ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਉਪ੍ਪਾਦਿਤਮਗ੍ਗੋਪਿ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਿਕਾਵ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸਬ੍ਬੇਸੁ ਸਤ੍ਤ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਝਾਨਙ੍ਗਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤੇਸਂ ਹਿ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾਪਿ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾਪਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨਕਾਲੇ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਭਾਵਂ ਪਤ੍ਵਾ ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾ ਹੋਤਿ। ਪਞ੍ਚਕਨਯੇ ਦੁਤਿਯਤਤਿਯਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨਾਨਿ ਪਾਦਕਾਨਿ ਕਤ੍ਵਾ ਉਪ੍ਪਾਦਿਤਮਗ੍ਗੇਸੁ ਯਥਾਕ੍ਕਮੇਨੇਵ ਝਾਨਂ ਚਤੁਰਙ੍ਗਿਕਂ ਤਿਵਙ੍ਗਿਕਂ ਦੁਵਙ੍ਗਿਕਞ੍ਚ ਹੋਤਿ। ਸਬ੍ਬੇਸੁ ਪਨ ਸਤ੍ਤ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਛ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾਨਿ। ਅਯਂ ਵਿਸੇਸੋ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਨਿਯਮੇਨ ਚੇਵ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਨਿਯਮੇਨ ਚ ਹੋਤਿ। ਤੇਸਮ੍ਪਿ ਹਿ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾਪਿ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾਪਿ ਹੋਤਿ। ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨੀ ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾਵ। ਪਞ੍ਚਮਜ੍ਝਾਨਂ ਪਾਦਕਂ ਕਤ੍ਵਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਤਮਗ੍ਗੇ ਪਨ ਉਪੇਕ੍ਖਾਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾਵਸੇਨ ਦ੍ਵੇ ਝਾਨਙ੍ਗਾਨਿ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਨਿ ਛ ਸਤ੍ਤ ਚੇਵ। ਅਯਮ੍ਪਿ ਵਿਸੇਸੋ ਉਭਯਨਿਯਮਵਸੇਨ ਹੋਤਿ। ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਹਿ ਨਯੇ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਸੋਮਨਸ੍ਸਸਹਗਤਾ ਵਾ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾ ਵਾ ਹੋਤਿ। ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨੀ ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਹਗਤਾਵ। ਅਰੂਪਜ੍ਝਾਨਾਨਿ ਪਾਦਕਂ ਕਤ੍ਵਾ ਉਪ੍ਪਾਦਿਤਮਗ੍ਗੇਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। ਏਵਂ ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਯੇਕੇਚਿ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਤਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਆਸਨ੍ਨਪਦੇਸੇ ਵੁਟ੍ਠਿਤਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਦਿਸਭਾਵਂ ਕਰੋਤਿ ਭੂਮਿਵਣ੍ਣੋ ਵਿਯ ਗੋਧਾਵਣ੍ਣਸ੍ਸ।

੭੯੯. ਦੁਤਿਯਤ੍ਥੇਰਵਾਦੇ ਪਨ ਯਤੋ ਯਤੋ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਯੇ ਯੇ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮੇ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਮਗ੍ਗੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਤੋ ਹੋਤਿ, ਤੰਤੰਸਮਾਪਤ੍ਤਿਸਦਿਸੋਵ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਪਿ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਨਿਯਮੋ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

੮੦੦. ਤਤਿਯਤ੍ਥੇਰਵਾਦੇ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਜ੍ਝਾਸਯਾਨੁਰੂਪੇਨ ਯੰ ਯੰ ਝਾਨੰ ਪਾਦਕੰ ਕਤ੍ਵਾ ਯੇ ਯੇ ਝਾਨਧਮ੍ਮੇ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਮਗ੍ਗੋ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਤੋ, ਤੰਤੰਝਾਨਸਦਿਸੋਵ ਹੋਤਿ। ਪਾਦਕਜ੍ਝਾਨੰ ਪਨ ਸਮ੍ਮਸਿਤਜ੍ਝਾਨੰ ਵਾ ਵਿਨਾ ਅਜ੍ਝਾਸਯਮਤ੍ਤੇਨੇਵ ਤੰ ਨ ਇਜ੍ਝਤਿ। ਸ੍ਵਾਯਮਤ੍ਥੋ ਨਨ੍ਦਕੋਵਾਦਸੁਤ੍ਤੇਨ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੯੮ ਆਦਯੋ) ਦੀਪੇਤਬ੍ਬੋ। ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਨਿਯਮੋ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਏਵਂ ਤਾਵ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਮਗ੍ਗਙ੍ਗਝਾਨਙ੍ਗਾਨਿ ਨਿਯਮੇਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੮੦੧. ਸਚੇ ਪਨਾਯੰ ਆਦਿਤੋ ਕਿਲੇਸੇ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਯਮਾਨਾ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਸਪ੍ਪਯੋਗੇਨ ਸਸਙ੍ਖਾਰੇਨ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭੇਤੁੰ ਅਸਕ੍ਖਿ, ਦੁਕ੍ਖਾਪਟਿਪਦਾ ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਵਿਪਰਿਯਾਯੇਨ ਸੁਖਾਪਟਿਪਦਾ। ਕਿਲੇਸੇ ਪਨ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭੇਤ੍ਵਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਪਰਿਵਾਸੰ ਮਗ੍ਗਪਾਤੁਭਾਵਂ ਸਣਿਕੰ ਕੁਰੁਮਾਨਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਵਿਪਰਿਯਾਯੇਨ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾ। ਇਤਿ ਅਯੰ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾ ਆਗਮਨੀਯਟ੍ਠਾਨੇ ਠਤ੍ਵਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਨਾਮੰ ਦੇਤਿ। ਤੇਨ ਮਗ੍ਗੋ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਨਾਮਾਨਿ ਲਭਤਿ।

ਸਾ ਪਨਾਯੰ ਪਟਿਪਦਾ ਕਸ੍ਸਚਿ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਨਾਨਾ ਹੋਤਿ, ਕਸ੍ਸਚਿ ਚਤੂਸੁਪਿ ਮਗ੍ਗੇਸੁ ਏਕਾਵ। ਬੁਦ੍ਧਾਨੰ ਪਨ ਚਤ੍ਤਾਰੋਪਿ ਮਗ੍ਗਾ ਸੁਖਾਪਟਿਪਦਾ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਵ ਅਹੇਸੁਂ। ਤਥਾ ਧਮ੍ਮਸੇਨਾਪਤਿਸ੍ਸ। ਮਹਾਮੋਗ੍ਗਲ੍ਲਾਨਤ੍ਥੇਰਸ੍ਸ ਪਨ ਪਠਮਮਗ੍ਗੋ ਸੁਖਾਪਟਿਪਦੋ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞੋ ਅਹੋਸਿ। ਉਪਰਿ ਤਯੋ ਦੁਕ੍ਖਾਪਟਿਪਦਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ। ਯਥਾ ਚ ਪਟਿਪਦਾ, ਏਵਂ ਅਧਿਪਤਯੋਪਿ ਕਸ੍ਸਚਿ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਚਤੂਸੁ ਮਗ੍ਗੇਸੁ ਨਾਨਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਕਸ੍ਸਚਿ ਚਤੂਸੁਪਿ ਏਕਾਵ। ਏਵਂ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾ ਪਟਿਪਦਾਵਿਸੇਸੰ ਨਿਯਮੇਤਿ। ਯਥਾ ਪਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਵਿਸੇਸੰ ਨਿਯਮੇਤਿ, ਤੰ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵੁਤ੍ਤਮੇਵ।

੮੦੨. ਅਪਿਚ ਮਗ੍ਗੋ ਨਾਮ ਪਞ੍ਚਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਨਾਮੰ ਲਭਤਿ ਸਰਸੇਨ ਵਾ ਪਚ੍ਚਨੀਕੇਨ ਵਾ ਸਗੁਣੇਨ ਵਾ ਆਰਮ੍ਮਣੇਨ ਵਾ ਆਗਮਨੇਨ ਵਾ। ਸਚੇ ਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਵਿਮੋਕ੍ਖੇਨ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤਿ। ਸਚੇ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਵਿਮੋਕ੍ਖੇਨ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤਿ। ਸਚੇ ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਸੁਞ੍ਞਤਵਿਮੋਕ੍ਖੇਨ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤਿ। ਇਦੰ **ਸਰਸਤੋ** ਨਾਮੰ ਨਾਮ।

ਯਸ੍ਮਾ ਪਨੇਸ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨੰ ਘਨਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗੰ ਕਤ੍ਵਾ ਨਿਚ੍ਚਨਿਮਿਤ੍ਤਧੁਵਨਿਮਿਤ੍ਤਸਸ੍ਸਤਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਿ ਪਜਹਨ੍ਤੋ ਆਗਤੋ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੋ। ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਨ ਸੁਖਸਞ੍ਞੰ ਪਹਾਯ ਪਣਿਧਿਂ ਪਤ੍ਥਨੰ ਸੁਕ੍ਖਾਪੇਤ੍ਵਾ ਆਗਤਤ੍ਤਾ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੋ। ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਅਤ੍ਤਸਤ੍ਤਪੁਗ੍ਗਲਸਞ੍ਞੰ ਪਹਾਯ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨੰ ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਦਿਟ੍ਠਤ੍ਤਾ ਸੁਞ੍ਞਤੋਤਿ ਇਦੰ **ਪਚ੍ਚਨੀਕਤੋ** ਨਾਮੰ ਨਾਮ।

ਰਾਗਾਦੀਹਿ ਪਨੇਸ ਸੁਞ੍ਞਤ੍ਤਾ ਸੁਞ੍ਞਤੋ, ਰੂਪਨਿਮਿਤ੍ਤਾਦੀਨੰ ਰਾਗਨਿਮਿਤ੍ਤਾਦੀਨਞ੍ਞੇਵ ਵਾ ਅਭਾਵੇਨ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੋ, ਰਾਗਪਣਿਧਿਆਦੀਨੰ ਅਭਾਵਤੋ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੋਤਿ ਇਦਮਸ੍ਸ **ਸਗੁਣਤੋ** ਨਾਮੰ।

ਸ੍ਵਾਯੰ ਸੁਞ੍ਞੰ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕਰੋਤੀਤਿਪਿ ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੋ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਇਦਮਸ੍ਸ **ਆਰਮ੍ਮਣਤੋ** ਨਾਮੰ।

੮੦੩. ਆਗਮਨੰ ਪਨ ਦੁਵਿਧੰ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਗਮਨੰ ਮਗ੍ਗਾਗਮਨਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ ਮਗ੍ਗੇ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਗਮਨੰ ਲਭਤਿ, ਫਲੇ ਮਗ੍ਗਾਗਮਨੰ। ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਹਿ ਸੁਞ੍ਞਤਾ ਨਾਮ, ਸੁਞ੍ਞਤਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਮਗ੍ਗੋ ਸੁਞ੍ਞਤੋ, ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾ ਨਾਮ , ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਮਗ੍ਗੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੋ। ਇਦੰ ਪਨ ਨਾਮੰ ਨ ਅਭਿਧਮ੍ਮਪਰਿਯਾਯੇਨ ਲਬ੍ਭਤਿ, ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਪਰਿਯਾਯੇਨ ਲਬ੍ਭਤਿ। ਤਤ੍ਰ ਹਿ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣੰ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕਤ੍ਵਾ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਨਾਮਕੰ ਹੁਤ੍ਵਾ ਸਯੰ ਆਗਮਨੀਯਟ੍ਠਾਨੇ ਠਤ੍ਵਾ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਨਾਮੰ ਦੇਤੀਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਮਗ੍ਗੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੋਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ। ਮਗ੍ਗਾਗਮਨੇਨ ਪਨ ਫਲੰ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿਯੇਵ। ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਪਣਿਧਿਂ ਸੁਕ੍ਖਾਪੇਤ੍ਵਾ ਆਗਤਤ੍ਤਾ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਾ ਨਾਮ, ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਮਗ੍ਗੋ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੋ, ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਫਲੰ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੰ। ਏਵਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਨਾਮੰ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਦੇਤਿ, ਮਗ੍ਗੋ ਫਲਸ੍ਸਾਤਿ ਇਦੰ **ਆਗਮਨਤੋ** ਨਾਮੰ। ਏਵਮਯੰ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾ ਵਿਮੋਕ੍ਖਵਿਸੇਸੰ ਨਿਯਮੇਤੀਤਿ।

ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣੰ ਨਿਟ੍ਠਿਤੰ।

ਅਨੁਲੋਮਞਾਣਕਥਾ

੮੦੪. ਤਸ੍ਸ ਤੰ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਞਾਣੰ ਆਸੇਵਨ੍ਤਸ੍ਸ ਭਾਵੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਬਹੁਲੀਕਰੋਨ੍ਤਸ੍ਸ ਅਧਿਮੋਕ੍ਖਸਦ੍ਧਾ ਬਲਵਤਰਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ, ਵੀਰਿਯੰ ਸੁਪਗ੍ਗਹਿਤੰ ਹੋਤਿ, ਸਤਿ ਸੂਪਟ੍ਠਿਤਾ, ਚਿਤ੍ਤੰ ਸੁਸਮਾਹਿਤੰ, ਤਿਕ੍ਖਤਰਾ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਸ੍ਸ ''ਦਾਨਿ ਮਗ੍ਗੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਅਨਿਚ੍ਚਾਤਿ ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਾਤਿ ਵਾ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ ਵਾ ਸਮ੍ਮਸਿਤ੍ਵਾ ਭਵਙ੍ਗੰ ਓਤਰਤਿ। ਭਵਙ੍ਗਾਨਨ੍ਤਰੰ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਯ ਕਤਨਯੇਨੇਵ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਅਨਿਚ੍ਚਾਤਿ ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਾਤਿ ਵਾ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ ਵਾ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕੁਰੁਮਾਨੰ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰਾਵਜ੍ਜਨੰ। ਤਤੋ ਭਵਙ੍ਗੰ ਆਵਟ੍ਟੇਤ੍ਵਾ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਕਿਰਿਯਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾਨਨ੍ਤਰੰ ਅਵੀਚਿਕੰ ਚਿਤ੍ਤਸਨ੍ਤਤਿੰ ਅਨੁਪ੍ਪਬਨ੍ਧਮਾਨੰ ਤਥੇਵ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕਤ੍ਵਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਪਠਮੰ ਜਵਨਚਿਤ੍ਤੰ, ਯੰ **ਪਰਿਕਮ੍ਮ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਦਨਨ੍ਤਰੰ ਤਥੇਵ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕਤ੍ਵਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਦੁਤਿਯੰ ਜਵਨਚਿਤ੍ਤੰ, ਯੰ **ਉਪਚਾਰ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਦਨਨ੍ਤਰਮ੍ਪਿ ਤਥੇਵ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਕਤ੍ਵਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਤਤਿਯੰ ਜਵਨਚਿਤ੍ਤੰ, ਯੰ **ਅਨੁਲੋਮ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਇਦੰ ਨੇਸੰ ਪਾਟਿਯੇਕ੍ਕੰ ਨਾਮੰ।

ਅਵਿਸੇਸੇਨ ਪਨ ਤਿਵਿਧਮ੍ਪੇਤਂ ਆਸੇਵਨਨ੍ਤਿਪਿ ਪਰਿਕਮ੍ਮਨ੍ਤਿਪਿ ਉਪਚਾਰਨ੍ਤਿਪਿ ਅਨੁਲੋਮਨ੍ਤਿਪਿ ਵਤ੍ਤੁਂ ਵਟ੍ਟਤਿ। ਕਿਸ੍ਸਾਨੁਲੋਮਂ? ਪੁਰਿਮਭਾਗਪਚ੍ਛਿਮਭਾਗਾਨਂ। ਤਞ੍ਹਿ ਪੁਰਿਮਾਨਂ ਅਟ੍ਠਨ੍ਨਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਾਨਂ ਤਥਕਿਚ੍ਚਤਾਯ ਚ ਅਨੁਲੋਮੇਤਿ, ਉਪਰਿ ਚ ਸਤ੍ਤਤਿਂਸਾਯ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਧਮ੍ਮਾਨਂ। ਤਞ੍ਹਿ ਅਨਿਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣਾਦਿਵਸੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਆਰਬ੍ਭ ਪਵਤ੍ਤਤ੍ਤਾ, ''ਉਦਯਬ੍ਬਯਵਨ੍ਤਾਨਂਯੇਵ ਵਤ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਉਦਯਬ੍ਬਯਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਾਦਵਯੇ ਅਦ੍ਦਸਾ''ਤਿ ਚ, ''ਭਙ੍ਗਵਨ੍ਤਾਨਂਯੇਵ ਵਤ ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਭਙ੍ਗਂ ਅਦ੍ਦਸਾ''ਤਿ ਚ, ''ਸਭਯਂਯੇਵ ਵਤ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਭਯਤੋ ਉਪਟ੍ਠਿਤ''ਨ੍ਤਿ ਚ, ''ਸਾਦੀਨਵਂਯੇਵ ਵਤ ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਂ ਆਦੀਨਵਂ ਅਦ੍ਦਸਾ''ਤਿ ਚ, ''ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਿਤਬ੍ਬੇਯੇਵ ਵਤ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਞਾਣਂ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਨ''ਨ੍ਤਿ ਚ, ''ਮੁਞ੍ਚਿਤਬ੍ਬਮ੍ਹਿਯੇਵ ਵਤ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾਞਾਣਂ ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਾਮਂ ਜਾਤ''ਨ੍ਤਿ ਚ, ''ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਤਬ੍ਬਂਯੇਵ ਵਤ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਞਾਣੇਨ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਤ''ਨ੍ਤਿ ਚ, ''ਉਪੇਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਂਯੇਵ ਵਤ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਯ ਉਪੇਕ੍ਖਿਤ''ਨ੍ਤਿ ਚ ਅਤ੍ਤਤੋ ਵਦਮਾਨਂ ਵਿਯ ਇਮੇਸਞ੍ਚ ਅਟ੍ਠਨ੍ਨਂ ਞਾਣਾਨਂ ਤਥਕਿਚ੍ਚਤਾਯ ਅਨੁਲੋਮੇਤਿ, ਉਪਰਿ ਚ ਸਤ੍ਤਤਿਂਸਾਯ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਧਮ੍ਮਾਨਂ ਤਾਯ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ ਪਤ੍ਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ।

ਯਥਾ ਹਿ ਧਮ੍ਮਿਕੋ ਰਾਜਾ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਟ੍ਠਾਨੇ ਨਿਸਿਨ੍ਨੋ ਵੋਹਾਰਿਕਮਹਾਮਤ੍ਤਾਨਂ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਂ ਸੁਤ੍ਵਾ ਅਗਤਿਗਮਨਂ ਪਹਾਯ ਮਜ੍ਝਤ੍ਤੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ''ਏਵਂ ਹੋਤੂ''ਤਿ ਅਨੁਮੋਦਮਾਨੋ ਤੇਸਞ੍ਚ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਸ੍ਸ ਅਨੁਲੋਮੇਤਿ, ਪੋਰਾਣਸ੍ਸ ਚ ਰਾਜਧਮ੍ਮਸ੍ਸ, ਏਵਂਸਮ੍ਪਦਮਿਦਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਰਾਜਾ ਵਿਯ ਹਿ ਅਨੁਲੋਮਞਾਣਂ, ਅਟ੍ਠ ਵੋਹਾਰਿਕਮਹਾਮਤ੍ਤਾ ਵਿਯ ਅਟ੍ਠ ਞਾਣਾਨਿ, ਪੋਰਾਣੋ ਰਾਜਧਮ੍ਮੋ ਵਿਯ ਸਤ੍ਤਤਿਂਸ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਾ। ਤਤ੍ਥ ਯਥਾ ਰਾਜਾ ''ਏਵਂ ਹੋਤੂ''ਤਿ ਵਦਮਾਨੋ ਵੋਹਾਰਿਕਾਨਞ੍ਚ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਸ੍ਸ, ਰਾਜਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਚ ਅਨੁਲੋਮੇਤਿ, ਏਵਮਿਦਂ ਅਨਿਚ੍ਚਾਦਿਵਸੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਆਰਬ੍ਭ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਂ ਅਟ੍ਠਨ੍ਨਞ੍ਚ ਞਾਣਾਨਂ ਤਥਕਿਚ੍ਚਤਾਯ ਅਨੁਲੋਮੇਤਿ, ਉਪਰਿ ਚ ਸਤ੍ਤਤਿਂਸਾਯ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਧਮ੍ਮਾਨਂ। ਤੇਨੇਵ **ਸਚ੍ਚਾਨੁਲੋਮਿਕਞਾਣ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀਤਿ।

ਅਨੁਲੋਮਞਾਣਂ ਨਿਟ੍ਠਿਤਂ।

ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨੀਵਿਪਸ੍ਸਨਾਕਥਾ

੮੦੫. ਇਦਞ੍ਚ ਪਨ ਅਨੁਲੋਮਞਾਣਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾਰਮ੍ਮਣਾਯ ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨਿਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਰਿਯੋਸਾਨਂ ਹੋਤਿ। ਸਬ੍ਬੇਨ ਸਬ੍ਬਂ ਪਨ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣਂ ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨਿਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਰਿਯੋਸਾਨਂ। ਇਦਾਨਿ ਤਸ੍ਸਾਯੇਵ ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨਿਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਅਸਮ੍ਮੋਹਤ੍ਥਂ ਅਯਂ ਸੁਤ੍ਤਸਂਸਨ੍ਦਨਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ –

ਅਯਞ੍ਹਿ ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨੀ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ **ਸਲ਼ਾਯਤਨਵਿਭਙ੍ਗਸੁਤ੍ਤੇ** ''ਅਤਮ੍ਮਯਤਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਅਤਮ੍ਮਯਤਂ ਆਗਮ੍ਮ ਯਾਯਂ ਉਪੇਕ੍ਖਾ ਏਕਤ੍ਤਾ ਏਕਤ੍ਤਸਿਤਾ, ਤਂ ਪਜਹਥ ਤਂ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਥਾ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੧੦) ਏਵਂ **ਅਤਮ੍ਮਯਤਾ**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਅਲਗਦ੍ਦੂਪਮਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤੇ ''ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਦਂ ਵਿਰਜ੍ਜਤਿ, ਵਿਰਾਗਾ ਵਿਮੁਚ੍ਚਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੫) ਏਵਂ **ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਸੁਸਿਮਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤੇ ''ਪੁਬ੍ਬੇ ਖੋ, ਸੁਸਿਮ, ਧਮ੍ਮਟ੍ਠਿਤਿਞਾਣਂ, ਪਚ੍ਛਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨੇ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੭੦) ਏਵਂ **ਧਮ੍ਮਟ੍ਠਿਤਿਞਾਣ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਪੋਟ੍ਠਪਾਦਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤੇ ''ਸਞ੍ਞਾ ਖੋ, ਪੋਟ੍ਠਪਾਦ, ਪਠਮਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਪਚ੍ਛਾ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੧੬) ਏਵਂ ਸਞ੍ਞਗ੍ਗਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਦਸੁਤ੍ਤਰਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤੇ ''ਪਟਿਪਦਾਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿ ਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿਪਧਾਨਿਯਙ੍ਗ''ਨ੍ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੫੯) ਏਵਂ **ਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿਪਧਾਨਿਯਙ੍ਗ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਮਗ੍ਗੇ ''ਯਾ ਚ **ਮੁਞ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾ** ਯਾ ਚ **ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ** ਯਾ ਚ **ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾ,** ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਏਕਤ੍ਥਾ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਨਾਨ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੨੭) ਏਵਂ ਤੀਹਿ ਨਾਮੇਹਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਪਟ੍ਠਾਨੇ "**ਅਨੁਲੋਮਂ ਗੋਤ੍ਰਭੁਸ੍ਸ,** ਅਨੁਲੋਮਂ **ਵੋਦਾਨਸ੍ਸਾ**"ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੧੭) ਏਵਂ ਤੀਹਿ ਨਾਮੇਹਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਰਥਵਿਨੀਤਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤੇ ''ਕਿਂ ਪਨਾਵੁਸੋ, ਪਟਿਪਦਾਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਤ੍ਥਂ ਭਗਵਤਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਂ ਵੁਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੫੭) ਏਵਂ **ਪਟਿਪਦਾਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧੀ**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

> ਇਤਿਨੇਕੇਹਿ ਨਾਮੇਹਿ, ਕਿਤ੍ਤਿਤਾ ਯਾ ਮਹੇਸਿਨਾ।
> ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨੀ ਸਨ੍ਤਾ, ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ॥
>
> ਵੁਟ੍ਠਾਤੁਕਾਮੋ ਸਂਸਾਰ-ਦੁਕ੍ਖਪਙ੍ਕਾ ਮਹਬ੍ਭਯਾ।
> ਕਰੇਯ੍ਯ ਸਤਤਂ ਤਤ੍ਥ, ਯੋਗਂ ਪਣ੍ਡਿਤਜਾਤਿਕੋਤਿ॥

ਇਤਿ ਸਾਧੁਜਨਪਾਮੋਜ੍ਜਤ੍ਥਾਯ ਕਤੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ

ਪਵ੍ਵਾਭਾ੧ਨਾਧਿਕਾਰੇ

ਪਟਿਪਦਾਵ੍ਵਾਣਦਸ੍ਸਨ੧ਿਸੁਦ੍ਧਿਨਿਦ੍ਵੇਸੋ ਨਾਮ

ਏਕ੧ੀਸਤਿਮੋ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ।

੨੨. ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

ਪਠਮਮਗ੍ਗਞਾਣਕਥਾ

੮੦੬. ਇਤੋ ਪਰਂ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣਂ ਹੋਤਿ, ਤਂ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਆਵਜ੍ਜਨਟ੍ਠਾਨਿਯਤ੍ਤਾ ਨੇਵ ਪਟਿਪਦਾਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿਂ ਨ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿਂ ਭਜਤਿ, ਅਨ੍ਤਰਾ ਅਬ੍ਬੋਹਾਰਿਕਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸੋਤੇ ਪਤਿਤਤ੍ਤਾ ਪਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਸਙ੍ਖਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗੋ ਸਕਦਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗੋ ਅਰਹਤ੍ਤਮਗ੍ਗੋਤਿ ਇਮੇਸੁ ਪਨ ਚਤੂਸੁ ਮਗ੍ਗੇਸੁ ਞਾਣਂ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿ ਨਾਮ।

ਤਤ੍ਥ ਪਠਮਮਗ੍ਗਞਾਣਂ ਤਾਵ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤੁਕਾਮੇਨ ਅਞ੍ਞਂ ਕਿਞ੍ਚਿ ਕਾਤਬ੍ਬਂ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥਿ। ਯਞ੍ਹਿ ਅਨੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਂ ਸਿਯਾ, ਤਂ ਅਨੁਲੋਮਾਵਸਾਨਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਨ੍ਤੇਨ ਕਤਮੇਵ। ਏਵਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਅਨੁਲੋਮਞਾਣਸ੍ਸ ਪਨਸ੍ਸ ਤੇਹਿ ਤੀਹਿਪਿ ਅਨੁਲੋਮਞਾਣੇਹਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਬਲਾਨੁਰੂਪੇਨ ਥੂਲਥੂਲੇ ਸਚ੍ਚਪਟਿਚ੍ਛਾਦਕੇ ਤਮਮ੍ਹਿ ਅਨ੍ਤਰਧਾਪਿਤੇ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰਗਤੇਸੁ ਚਿਤ੍ਤਂ ਨ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤਿ, ਨ ਸਨ੍ਤਿਟ੍ਠਤਿ, ਨਾਧਿਮੁਚ੍ਚਤਿ, ਨ ਸਜ੍ਜਤਿ, ਨ ਲਗ੍ਗਤਿ, ਨ ਬਜ੍ਝਤਿ। ਪਦੁਮਪਲਾਸਤੋ ਉਦਕਂ ਵਿਯ ਪਤਿਲੀਯਤਿ ਪਤਿਕੁਟਤਿ ਪਤਿਵਤ੍ਤਤਿ। ਸਬ੍ਬਂ ਨਿਮਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਮ੍ਪਿ ਸਬ੍ਬਂ ਪਵਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਮ੍ਪਿ ਪਲਿਬੋਧਤੋ ਉਪਟ੍ਠਾਤਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਸ੍ਮਿਂ ਨਿਮਿਤ੍ਤਪਵਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣੇ ਪਲਿਬੋਧਤੋ ਉਪਟ੍ਠਿਤੇ ਅਨੁਲੋਮਞਾਣਸ੍ਸ ਆਸੇਵਨਨ੍ਤੇ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਅਪ੍ਪਵਤ੍ਤਂ ਵਿਸਙ੍ਖਾਰਂ ਨਿਰੋਧਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕੁਰੁਮਾਨਂ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਗੋਤ੍ਤਂ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸਙ੍ਖਂ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਭੂਮਿਂ ਅਤਿਕ੍ਕਮਮਾਨਂ ਅਰਿਯਗੋਤ੍ਤਂ ਅਰਿਯਸਙ੍ਖਂ ਅਰਿਯਭੂਮਿਂ ਓਕ੍ਕਮਮਾਨਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਾਰਮ੍ਮਣੇ ਪਠਮਾਵਟ੍ਟਨਪਠਮਾਭੋਗਪਠਮਸਮਨ੍ਨਾਹਾਰਭੂਤਂ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਅਨਨ੍ਤਰਸਮਨਨ੍ਤਰਾਸੇਵਨਉਪਨਿਸ੍ਸਯਨਤ੍ਥਿਵਿਗਤਵਸੇਨ ਛਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਪਚ੍ਚਯਭਾਵਂ ਸਾਧਯਮਾਨਂ ਸਿਖਾਪ੍ਪਤ੍ਤਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਮੁਦ੍ਧਭੂਤਂ ਅਪੁਨਰਾਵਟ੍ਟਕਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣਂ।

ਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ –

> ''ਕਥਂ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨਵਿਵਟ੍ਟਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣਂ? ਉਪ੍ਪਾਦਂ ਅਭਿਭੁਯ੍ਯਤੀਤਿ ਗੋਤ੍ਰਭੁ। ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਉਪਾਯਾਸਂ ਅਭਿਭੁਯ੍ਯਤੀਤਿ ਗੋਤ੍ਰਭੁ। ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਅਭਿਭੁਯ੍ਯਤੀਤਿ ਗੋਤ੍ਰਭੁ। ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਂ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤੀਤਿ ਗੋਤ੍ਰਭੁ। ਅਪ੍ਪਵਤ੍ਤਂ...ਪੇ॰... ਅਨੁਪਾਯਾਸਂ ਨਿਰੋਧਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤੀਤਿ ਗੋਤ੍ਰਭੁ। ਉਪ੍ਪਾਦਂ ਅਭਿਭੁਯ੍ਯਿਤ੍ਵਾ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਂ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤੀਤਿ ਗੋਤ੍ਰਭੂ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੫੯) ਸਬ੍ਬਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬਂ।

੮੦੭. ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਏਕਾਵਜ੍ਜਨੇਨ ਏਕਵੀਥਿਯਂ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਾਨਮ੍ਪਿ ਅਨੁਲੋਮਗੋਤ੍ਰਭੂਨਂ ਨਾਨਾਰਮ੍ਮਣੇ ਪਵਤ੍ਤਨਾਕਾਰਦੀਪਿਕਾ ਉਪਮਾ – ਯਥਾ ਹਿ ਮਹਾਮਾਤਿਕਂ ਲਙ੍ਘਿਤ੍ਵਾ ਪਰਤੀਰੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਤੁਕਾਮੋ ਪੁਰਿਸੋ ਵੇਗੇਨ ਧਾਵਿਤ੍ਵਾ ਮਾਤਿਕਾਯ ਓਰਿਮਤੀਰੇ ਰੁਕ੍ਖਸਾਖਾਯ ਬਨ੍ਧਿਤ੍ਵਾ ਓਲਮ੍ਬਿਤਂ ਰਜ੍ਜੁਂ ਵਾ ਯਟ੍ਠਿਂ ਵਾ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਉਲ੍ਲਙ੍ਘਿਤ੍ਵਾ ਪਰਤੀਰਨਿਨ੍ਨਪੋਣਪਬ੍ਭਾਰਕਾਯੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਰਤੀਰਸ੍ਸ ਉਪਰਿਭਾਗਂ ਪਤ੍ਤੋ ਤਂ ਮੁਞ੍ਚਿਤ੍ਵਾ ਵੇਧਮਾਨੋ ਪਰਤੀਰੇ ਪਤਿਤ੍ਵਾ ਸਣਿਕਂ ਪਤਿਟ੍ਠਾਤਿ, ਏਵਮੇਵਾਯਂ ਯੋਗਾਵਚਰੋਪਿ ਭਵਯੋਨਿਗਤਿਟ੍ਠਿਤਿਨਿਵਾਸਾਨਂ ਪਰਤੀਰਭੂਤੇ ਨਿਬ੍ਬਾਨੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਤੁਕਾਮੋ ਉਦਯਬ੍ਬਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਦਿਨਾ ਵੇਗੇਨ ਧਾਵਿਤ੍ਵਾ ਅਤ੍ਤਭਾਵਰੁਕ੍ਖਸਾਖਾਯ ਬਨ੍ਧਿਤ੍ਵਾ ਓਲਮ੍ਬਿਤਂ ਰੂਪਰਜ੍ਜੁਂ ਵਾ ਵੇਦਨਾਦੀਸੁ ਅਞ੍ਞਤਰਦਣ੍ਡਂ ਵਾ ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ ਵਾ ਅਨਤ੍ਤਾਤਿ ਵਾਤਿ ਅਨੁਲੋਮਾਵਜ੍ਜਨੇਨ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਤਂ ਅਮੁਞ੍ਚਮਾਨੋਵ ਪਠਮੇਨ ਅਨੁਲੋਮਚਿਤ੍ਤੇਨ ਉਲ੍ਲਙ੍ਘਿਤ੍ਵਾ ਦੁਤਿਯੇਨ ਪਰਤੀਰਨਿਨ੍ਨਪੋਣਪਬ੍ਭਾਰਕਾਯੋ ਵਿਯ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨਿਨ੍ਨਪੋਣਪਬ੍ਭਾਰਮਾਨਸੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਤਤਿਯੇਨ ਪਰਤੀਰਸ੍ਸ ਉਪਰਿਭਾਗਂ ਪਤ੍ਤੋ ਵਿਯ ਇਦਾਨਿ ਪਤ੍ਤਬ੍ਬਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ ਆਸਨ੍ਨੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੇਨ ਤਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾਰਮ੍ਮਣਂ ਮੁਞ੍ਚਿਤ੍ਵਾ ਗੋਤ੍ਰਭੁਚਿਤ੍ਤੇਨ ਵਿਸਙ੍ਖਾਰੇ ਪਰਤੀਰਭੂਤੇ ਨਿਬ੍ਬਾਨੇ ਪਤਤਿ। ਏਕਾਰਮ੍ਮਣੇ ਪਨ ਅਲਦ੍ਧਾਸੇਵਨਤਾਯ ਵੇਧਮਾਨੋ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਵਿਯ ਨ ਤਾਵ ਸੁਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਿਤੋ ਹੋਤਿ, ਤਤੋ ਮਗ੍ਗਞਾਣੇਨ ਪਤਿਟ੍ਠਾਤੀਤਿ।

੮੦੮. ਤਤ੍ਥ ਅਨੁਲੋਮਂ ਸਚ੍ਚਪਟਿਚ੍ਛਾਦਕਂ ਕਿਲੇਸਤਮਂ ਵਿਨੋਦੇਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਨ ਨਿਬ੍ਬਾਨਮਾਰਮ੍ਮਣਂ ਕਾਤੁਂ। ਗੋਤ੍ਰਭੁ ਨਿਬ੍ਬਾਨਮੇਵ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਾਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਨ ਸਚ੍ਚਪਟਿਚ੍ਛਾਦਕਂ ਤਮਂ ਵਿਨੋਦੇਤੁਂ। ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਉਪਮਾ – ਏਕੋ ਕਿਰ ਚਕ੍ਖੁਮਾ ਪੁਰਿਸੋ ''ਨਕ੍ਖਤ੍ਤਯੋਗਂ ਜਾਨਿਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ ਰਤ੍ਤਿਭਾਗੇ ਨਿਕ੍ਖਮਿਤ੍ਵਾ ਚਨ੍ਦਂ ਪਸ੍ਸਿਤੁਂ ਉਦ੍ਧਂ ਉਲ੍ਲੋਕੇਸਿ, ਤਸ੍ਸ ਵਲਾਹਕੇਹਿ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਤ੍ਤਾ ਚਨ੍ਦੋ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਿਤ੍ਥ। ਅਥੇਕੋ ਵਾਤੋ ਉਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਥੂਲਥੂਲੇ ਵਲਾਹਕੇ ਵਿਦ੍ਧਂਸੇਤਿ। ਅਪਰੋ ਮਜ੍ਝਿਮੇ, ਅਪਰੋ ਸੁਖੁਮੇਤਿ। ਤਤੋ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਵਿਗਤਵਲਾਹਕੇ ਨਭੇ ਚਨ੍ਦਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਨਕ੍ਖਤ੍ਤਯੋਗਂ ਅਞ੍ਞਾਸਿ।

ਤਤ੍ਥ ਤਯੋ ਵਲਾਹਕਾ ਵਿਯ ਸਚ੍ਚਪਟਿਚ੍ਛਾਦਕਥੂਲਮਜ੍ਝਿਮਸੁਖੁਮਂ ਕਿਲੇਸਨ੍ਧਕਾਰਂ, ਤਯੋ ਵਾਤਾ ਵਿਯ ਤੀਣਿ ਅਨੁਲੋਮਚਿਤ੍ਤਾਨਿ, ਚਕ੍ਖੁਮਾ ਪੁਰਿਸੋ ਵਿਯ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣਂ, ਚਨ੍ਦੋ ਵਿਯ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ, ਏਕੇਕਸ੍ਸ ਵਾਤਸ੍ਸ ਯਥਾਕ੍ਕਮੇਨ ਵਲਾਹਕਵਿਦ੍ਧਂਸਨਂ ਵਿਯ ਏਕੇਕਸ੍ਸ ਅਨੁਲੋਮਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਚ੍ਚਪਟਿਚ੍ਛਾਦਕਤਮਵਿਨੋਦਨਂ, ਵਿਗਤਵਲਾਹਕੇ ਨਭੇ ਤਸ੍ਸ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਵਿਸੁਦ੍ਧਚਨ੍ਦਦਸ੍ਸਨਂ ਵਿਯ ਵਿਗਤੇ ਸਚ੍ਚਪਟਿਚ੍ਛਾਦਕੇ ਤਮੇ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣਸ੍ਸ ਵਿਸੁਦ੍ਧਨਿਬ੍ਬਾਨਦਸ੍ਸਨਂ।

ਯਥੇਵ ਹਿ ਤਯੋ ਵਾਤਾ ਚਨ੍ਦਪਟਿਚ੍ਛਾਦਕੇ ਵਲਾਹਕੇਯੇਵ ਵਿਦ੍ਧਂਸੇਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਨ੍ਤਿ, ਨ ਚਨ੍ਦਂ ਦਟ੍ਠੁਂ, ਏਵਂ ਅਨੁਲੋਮਾਨਿ ਸਚ੍ਚਪਟਿਚ੍ਛਾਦਕਂ ਤਮਞ੍ਞੇਵ ਵਿਨੋਦੇਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਨ੍ਤਿ, ਨ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਦਟ੍ਠੁਂ। ਯਥਾ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਚਨ੍ਦਮੇਵ ਦਟ੍ਠੁਂ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਨ ਵਲਾਹਕੇ ਵਿਦ੍ਧਂਸੇਤੁਂ, ਏਵਂ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਮੇਵ ਦਟ੍ਠੁਂ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਨ ਕਿਲੇਸਤਮਂ ਵਿਨੋਦੇਤੁਂ। ਤੇਨੇਵ ਚੇਤਂ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਆਵਜ੍ਜਨਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਞ੍ਹਿ ਅਨਾਵਜ੍ਜਨਮ੍ਪਿ ਸਮਾਨਂ ਆਵਜ੍ਜਨਟ੍ਠਾਨੇ ਠਤ੍ਵਾ ''ਏਵਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾਹੀ''ਤਿ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਸਞ੍ਞਂ

ਦਤ੍ਵਾ ਵਿਯ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਮਗ੍ਗੋਪਿ ਤੇਨ ਦਿਨ੍ਨਸਞ੍ਞਂ ਅਮੁਞ੍ਚਿਤ੍ਵਾਵ ਅਵੀਚਿਸਨ੍ਤਤਿਵਸੇਨ ਤਂ ਞਾਣਂ ਅਨੁਪ੍ਪਬਨ੍ਧਮਾਨੋ ਅਨਿਬ੍ਬਿਦ੍ਧਪੁਬ੍ਬਂ ਅਪਦਾਲਿਤਪੁਬ੍ਬਂ ਲੋਭਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਦੋਸਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਮੋਹਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਨਿਬ੍ਬਿਜ੍ਝਮਾਨੋਵ ਪਦਾਲਯਮਾਨੋਵ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤਿ।

੮੦੯. ਤਤ੍ਰਾਯਂ ਉਪਮਾ – ਏਕੋ ਕਿਰ ਇਸ੍ਸਾਸੋ ਅਟ੍ਠਉਸਭਮਤ੍ਤੇ ਪਦੇਸੇ ਫਲਕਸਤਂ ਠਪਾਪੇਤ੍ਵਾ ਵਤ੍ਥੇਨ ਮੁਖਂ ਵੇਠੇਤ੍ਵਾ ਸਰਂ ਸਨ੍ਨਹਿਤ੍ਵਾ ਚਕ੍ਕਯਨ੍ਤੇ ਅਟ੍ਠਾਸਿ। ਅਞ੍ਞੋ ਪੁਰਿਸੋ ਚਕ੍ਕਯਨ੍ਤਂ ਆਵਿਜ੍ਝਿਤ੍ਵਾ ਯਦਾ ਇਸ੍ਸਾਸਸ੍ਸ ਫਲਕਂ ਅਭਿਮੁਖਂ ਹੋਤਿ, ਤਦਾ ਤਤ੍ਥ ਦਣ੍ਡਕੇਨ ਸਞ੍ਞਂ ਦੇਤਿ। ਇਸ੍ਸਾਸੋ ਦਣ੍ਡਕਸਞ੍ਞਂ ਅਮੁਞ੍ਚਿਤ੍ਵਾਵ ਸਰਂ ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਫਲਕਸਤਂ ਨਿਬ੍ਬਿਜ੍ਝਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਦਣ੍ਡਕਸਞ੍ਞਂ ਵਿਯ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣਂ, ਇਸ੍ਸਾਸੋ ਵਿਯ ਮਗ੍ਗਞਾਣਂ। ਇਸ੍ਸਾਸਸ੍ਸ ਦਣ੍ਡਕਸਞ੍ਞਂ ਅਮੁਞ੍ਚਿਤ੍ਵਾਵ ਫਲਕਸਤਨਿਬ੍ਬਿਜ੍ਝਨਂ ਵਿਯ ਮਗ੍ਗਞਾਣਸ੍ਸ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣੇਨ ਦਿਨ੍ਨਸਞ੍ਞਂ ਅਮੁਞ੍ਚਿਤ੍ਵਾਵ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਨਿਬ੍ਬਿਦ੍ਧਪੁਬ੍ਬਾਨਂ ਅਪਦਾਲਿਤਪੁਬ੍ਬਾਨਂ ਲੋਭਦੋਸਮੋਹਕ੍ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਨਿਬ੍ਬਿਜ੍ਝਨਪਦਾਲਨਂ।

੮੧੦. ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚੇਸ ਮਗ੍ਗੋ ਲੋਭਕ੍ਖਨ੍ਧਾਦੀਨਂ ਨਿਬ੍ਬਿਜ੍ਝਨਮੇਵ ਕਰੋਤਿ, ਅਪਿਚ ਖੋ ਅਨਮਤਗ੍ਗਸਂਸਾਰਵਟ੍ਟਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦ੍ਦਂ ਸੋਸੇਤਿ, ਸਬ੍ਬਅਪਾਯਦ੍ਵਾਰਾਨਿ ਪਿਦਹਤਿ, ਸਤ੍ਤਨ੍ਨਂ ਅਰਿਯਧਨਾਨਂ ਸਮ੍ਮੁਖੀਭਾਵਂ ਕਰੋਤਿ, ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕਂ ਮਿਚ੍ਛਾਮਗ੍ਗਂ ਪਜਹਤਿ, ਸਬ੍ਬਵੇਰਭਯਾਨਿ ਵੂਪਸਮੇਤਿ, ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਓਰਸਪੁਤ੍ਤਭਾਵਂ ਉਪਨੇਤਿ , ਅਞ੍ਞੇਸਞ੍ਚ ਅਨੇਕਸਤਾਨਂ ਆਨਿਸਂਸਾਨਂ ਪਟਿਲਾਭਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਏਵਂ ਅਨੇਕਾਨਿਸਂਸਦਾਯਕੇਨ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਞਾਣਂ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗੇ ਞਾਣਨ੍ਤਿ।

ਪਠਮਮਗ੍ਗਞਾਣਂ ਨਿਟ੍ਠਿਤਂ।

ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਪੁਗ੍ਗਲਕਥਾ

੮੧੧. ਇਮਸ੍ਸ ਪਨ ਞਾਣਸ੍ਸ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਤਸ੍ਸੇਵ ਵਿਪਾਕਭੂਤਾਨਿ ਦ੍ਵੇ ਤੀਣਿ ਵਾ ਫਲਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਅਨਨ੍ਤਰਵਿਪਾਕਤ੍ਤਾਯੇਵ ਹਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਕੁਸਲਾਨਂ ‘‘ਸਮਾਧਿਮਾਨਨ੍ਤਰਿਕਞ੍ਞਮਾਹੂ’’ਤਿ (ਖੁ॰ ਪਾ॰ ੬.੫) ਚ ‘‘ਦਨ੍ਧਂ ਆਨਨ੍ਤਰਿਕਂ ਪਾਪੁਣਾਤਿ ਆਸਵਾਨਂ ਖਯਾਯਾ’’ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੧੬੨) ਚ ਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਕੇਚਿ ਪਨ ਏਕਂ ਦ੍ਵੇ ਤੀਣਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਵਾ ਫਲਚਿਤ੍ਤਾਨੀਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ।

ਅਨੁਲੋਮਸ੍ਸ ਹਿ ਆਸੇਵਨਨ੍ਤੇ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਸਬ੍ਬਨ੍ਤਿਮੇਨ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੇਨ ਦ੍ਵੀਹਿ ਅਨੁਲੋਮਚਿਤ੍ਤੇਹਿ ਭਵਿਤਬ੍ਬਂ। ਨ ਹਿ ਏਕਂ ਆਸੇਵਨਪਚ੍ਚਯਂ ਲਭਤਿ, ਸਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤਪਰਮਾ ਚ ਏਕਾਵਜ੍ਜਨਵੀਥਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਯਸ੍ਸ ਦ੍ਵੇ ਅਨੁਲੋਮਾਨਿ, ਤਸ੍ਸ ਤਤਿਯਂ ਗੋਤ੍ਰਭੁ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਮਗ੍ਗਚਿਤ੍ਤਂ ਤੀਣਿ ਫਲਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਯਸ੍ਸ ਤੀਣਿ ਅਨੁਲੋਮਾਨਿ, ਤਸ੍ਸ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਗੋਤ੍ਰਭੁ ਪਞ੍ਚਮਂ ਮਗ੍ਗਚਿਤ੍ਤਂ ਦ੍ਵੇ ਫਲਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ‘‘ਦ੍ਵੇ ਤੀਣਿ ਵਾ ਫਲਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ’’ਤਿ।

ਕੇਚਿ ਪਨ ਯਸ੍ਸ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਅਨੁਲੋਮਾਨਿ, ਤਸ੍ਸ ਪਞ੍ਚਮਂ ਗੋਤ੍ਰਭੁ ਛਟ੍ਠਂ ਮਗ੍ਗਚਿਤ੍ਤਂ ਏਕਂ ਫਲਚਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਪਨ ਯਸ੍ਮਾ ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਪਞ੍ਚਮਂ ਵਾ ਅਪ੍ਪੇਤਿ, ਨ ਤਤੋ ਪਰਂ ਆਸਨ੍ਨਭਵਙ੍ਗਤ੍ਤਾਤਿ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਨ ਸਾਰਤੋ ਪਚ੍ਚੇਤਬ੍ਬਂ।

੮੧੨. ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਚ ਪਨੇਸ **ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ** ਨਾਮ ਦੁਤਿਯੋ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲੋ ਹੋਤਿ। ਭੁਸਂ ਪਮਤ੍ਤੋਪਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਸਤ੍ਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਂ ਦੇਵੇਸੁ ਚ ਮਨੁਸ੍ਸੇਸੁ ਚ ਸਨ੍ਧਾਵਿਤ੍ਵਾ ਸਂਸਰਿਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਸ੍ਸ ਕਰਣਸਮਤ੍ਥੋ ਹੋਤਿ। ਫਲਪਰਿਯੋਸਾਨੇ ਪਨਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਂ ਭਵਙ੍ਗਂ ਓਤਰਤਿ, ਤਤੋ ਭਵਙ੍ਗਂ ਉਪਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਮਗ੍ਗਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਤ੍ਥਾਯ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰਾਵਜ੍ਜਨਂ, ਤਸ੍ਮਿਂ ਨਿਰੁਦ੍ਧੇ ਪਟਿਪਾਟਿਯਾ ਸਤ੍ਤ ਮਗ੍ਗਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਜਵਨਾਨੀਤਿ। ਪੁਨ ਭਵਙ੍ਗਂ ਓਤਰਿਤ੍ਵਾ ਤੇਨੇਵ ਨਯੇਨ ਫਲਾਦੀਨਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਤ੍ਥਾਯ ਆਵਜ੍ਜਨਾਦੀਨਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਯੇਸਂ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਏਸ ਮਗ੍ਗਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ, ਫਲਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ, ਪਹੀਨਕਿਲੇਸੇ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ, ਅਵਸਿਟ੍ਠਕਿਲੇਸੇ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ।

ਸੋ ਹਿ ‘‘ਇਮਿਨਾ ਵਤਾਹਂ ਮਗ੍ਗੇਨ ਆਗਤੋ’’ਤਿ ਮਗ੍ਗਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ, ਤਤੋ ‘‘ਅਯਂ ਮੇ ਆਨਿਸਂਸੋ ਲਦ੍ਧੋ’’ਤਿ ਫਲਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ। ਤਤੋ ‘‘ਇਮੇ ਨਾਮ ਮੇ ਕਿਲੇਸਾ ਪਹੀਨਾ’’ਤਿ ਪਹੀਨਕਿਲੇਸੇ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ। ਤਤੋ ‘‘ਇਮੇ ਨਾਮ ਮੇ ਕਿਲੇਸਾ ਅਵਸਿਟ੍ਠਾ’’ਤਿ ਉਪਰਿਮਗ੍ਗਤ੍ਤਯਵਜ੍ਝੇ ਕਿਲੇਸੇ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ। ਅਵਸਾਨੇ ਚ ‘‘ਅਯਂ ਮੇ ਧਮ੍ਮੋ ਆਰਮ੍ਮਣਤੋ ਪਟਿਵਿਦ੍ਧੋ’’ਤਿ ਅਮਤਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ। ਇਤਿ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਅਰਿਯਸਾਵਕਸ੍ਸ ਪਞ੍ਚ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਯਥਾ ਚ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ, ਏਵਂ ਸਕਦਾਗਾਮਿਅਨਾਗਾਮੀਨਮ੍ਪਿ। ਅਰਹਤੋ ਪਨ ਅਵਸਿਟ੍ਠਕਿਲੇਸਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਂ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥੀਤਿ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਾਨਿਪਿ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾਨਿ ਨਾਮ।

ਉਕ੍ਕਟ੍ਠਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋਯੇਵ ਚੇਸੋ। ਪਹੀਨਾਵਸਿਟ੍ਠਕਿਲੇਸਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਞ੍ਹਿ ਸੇਕ੍ਖਾਨਮ੍ਪਿ ਹੋਤਿ ਵਾ ਨ ਵਾ। ਤਸ੍ਸ ਹਿ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਸ੍ਸ ਅਭਾਵੇਨੇਵ ਮਹਾਨਾਮੋ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਪੁਚ੍ਛਿ ‘‘ਕੋਸੁ ਨਾਮ ਮੇ ਧਮ੍ਮੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਅਪ੍ਪਹੀਨੋ, ਯੇਨ ਮੇ ਏਕਦਾ ਲੋਭਧਮ੍ਮਾਪਿ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਯਾਦਾਯ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤੀ’’ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੭੫) ਸਬ੍ਬਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਦੁਤਿਯਮਗ੍ਗਞਾਣਕਥਾ

੮੧੩. ਏਵਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਿਤ੍ਵਾ ਪਨ ਸੋ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਞੇਵ ਵਾ ਆਸਨੇ ਨਿਸਿਨ੍ਨੋ, ਅਪਰੇਨ ਵਾ ਸਮਯੇਨ ਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦਾਨਂ ਤਨੁਭਾਵਾਯ ਦੁਤਿਯਾਯ ਭੂਮਿਯਾ ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਯੋਗਂ ਕਰੋਤਿ। ਸੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਬਲਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾਨਿ ਸਮੋਧਾਨੇਤ੍ਵਾ ਤਦੇਵ ਰੂਪਵੇਦਨਾਸਞ੍ਞਾਸਙ੍ਖਾਰਵਿਞ੍ਞਾਣਭੇਦਂ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤਂ

ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾਤਿ ਞਾਣੇਨ ਪਰਿਮਦ੍ਦਤਿ, ਪਰਿਵਤ੍ਤੇਤਿ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵੀਥਿਂ ਓਗਾਹਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਪਟਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਵਸਾਨੇ ਏਕਾਵਜ੍ਜਨੇਨ ਅਨੁਲੋਮਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣੇਸੁ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ ਗੋਤ੍ਰਭੁਅਨਨ੍ਤਰਂ **ਸਕਦਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗੋ** ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਤੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਞਾਣਂ **ਸਕਦਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗੇ ਞਾਣ**ਨ੍ਤਿ।

ਦੁਤਿਯਞਾਣਂ ਨਿਟ੍ਠਿਤਂ।

ਤਤਿਯਮਗ੍ਗਞਾਣਕਥਾ

੮੧੪. ਇਮਸ੍ਸਾਪਿ ਞਾਣਸ੍ਸ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਫਲਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਚੇਸ **ਸਕਦਾਗਾਮੀ** ਨਾਮ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲੋ ਹੋਤਿ ਸਕਿਂਦੇਵ ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਕਰਣਸਮਤ੍ਥੋ। ਤਤੋ ਪਰਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯਮੇਵ।

ਏਵਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਿਤ੍ਵਾ ਚ ਸੋ ਸਕਦਾਗਾਮੀ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਞੇਵ ਵਾ ਆਸਨੇ ਨਿਸਿਨ੍ਨੋ ਅਪਰੇਨ ਵਾ ਸਮਯੇਨ ਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦਾਨਂ ਅਨਵਸੇਸਪ੍ਪਹਾਨਾਯ ਤਤਿਯਾਯ ਭੂਮਿਯਾ ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਯੋਗਂ ਕਰੋਤਿ, ਸੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਬਲਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾਨਿ ਸਮੋਧਾਨੇਤ੍ਵਾ ਤਦੇਵ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾਤਿ ਞਾਣੇਨ ਪਰਿਮਦ੍ਦਤਿ, ਪਰਿਵਤ੍ਤੇਤਿ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵੀਥਿਂ ਓਗਾਹਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਪਟਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਵਸਾਨੇ ਏਕਾਵਜ੍ਜਨੇਨ ਅਨੁਲੋਮਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣੇਸੁ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ ਗੋਤ੍ਰਭੁਅਨਨ੍ਤਰਂ **ਅਨਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗੋ** ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਤੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਞਾਣਂ **ਅਨਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗੇ ਞਾਣ**ਨ੍ਤਿ।

ਤਤਿਯਞਾਣਂ ਨਿਟ੍ਠਿਤਂ।

ਚਤੁਤ੍ਥਮਗ੍ਗਞਾਣਕਥਾ

੮੧੫. ਇਮਸ੍ਸਪਿ ਞਾਣਸ੍ਸ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਫਲਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਚੇਸ **ਅਨਾਗਾਮੀ** ਨਾਮ ਛਟ੍ਠੋ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲੋ ਹੋਤਿ ਓਪਪਾਤਿਕੋ ਤਤ੍ਥਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ ਅਨਾਵਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮੋ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਸੇਨ ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਪੁਨ ਅਨਾਗਨ੍ਤਾ। ਤਤੋ ਪਰਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯਮੇਵ।

ਏਵਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਿਤ੍ਵਾ ਚ ਸੋ ਅਨਾਗਾਮੀ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਞੇਵ ਵਾ ਆਸਨੇ ਨਿਸਿਨ੍ਨੋ, ਅਪਰੇਨ ਵਾ ਸਮਯੇਨ ਰੂਪਾਰੂਪਰਾਗਮਾਨਉਦ੍ਧਚ੍ਚਅਵਿਜ੍ਜਾਨਂ ਅਨਵਸੇਸਪ੍ਪਹਾਨਾਯ ਚਤੁਤ੍ਥਾਯ ਭੂਮਿਯਾ ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਯੋਗਂ ਕਰੋਤਿ, ਸੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਬਲਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾਨਿ ਸਮੋਧਾਨੇਤ੍ਵਾ ਤਦੇਵ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤਂ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾਤਿ ਞਾਣੇਨ ਪਰਿਮਦ੍ਦਤਿ, ਪਰਿਵਤ੍ਤੇਤਿ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵੀਥਿਂ ਓਗਾਹਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਵਂ ਪਟਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾਵਸਾਨੇ ਏਕਾਵਜ੍ਜਨੇਨ ਅਨੁਲੋਮਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣੇਸੁ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ ਗੋਤ੍ਰਭੁਅਨਨ੍ਤਰਂ **ਅਰਹਤ੍ਤਮਗ੍ਗੋ** ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਤੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਂ ਞਾਣਂ **ਅਰਹਤ੍ਤਮਗ੍ਗੇ ਞਾਣ**ਨ੍ਤਿ।

ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਂ ਨਿਟ੍ਠਿਤਂ।

ਅਰਹਨ੍ਤਪੁਗ੍ਗਲਕਥਾ

੮੧੬. ਇਮਸ੍ਸਪਿ ਞਾਣਸ੍ਸ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਫਲਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਚੇਸ **ਅਰਹਾ** ਨਾਮ ਅਟ੍ਠਮੋ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲੋ ਹੋਤਿ ਮਹਾਖੀਣਾਸਵੋ ਅਨ੍ਤਿਮਦੇਹਧਾਰੀ ਓਹਿਤਭਾਰੋ ਅਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤਸਦਤ੍ਥੋ ਪਰਿਕ੍ਖੀਣਭਵਸਂਯੋਜਨੋ ਸਮ੍ਮਦਞ੍ਞਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਸਦੇਵਕਸ੍ਸ ਲੋਕਸ੍ਸ ਅਗ੍ਗਦਕ੍ਖਿਣੇਯ੍ਯੋਤਿ।

ਇਤਿ ਯਂ ਤਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗੋ ਸਕਦਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗੋ ਅਨਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗੋ ਅਰਹਤ੍ਤਮਗ੍ਗੋਤਿ ਇਮੇਸੁ ਪਨ ਚਤੂਸੁ ਮਗ੍ਗੇਸੁ ਞਾਣਂ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿ ਨਾਮਾ''ਤਿ, ਤਂ ਇਮਾਨਿ ਇਮਿਨਾ ਅਨੁਕ੍ਕਮੇਨ ਪਤ੍ਤਬ੍ਬਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਞਾਣਾਨਿ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਕਥਾ

੮੧੭. ਇਦਾਨਿ ਇਮਿਸ੍ਸਾਯੇਵ ਚਤੁਞਾਣਾਯ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ ਆਨੁਭਾਵਵਿਜਾਨਨਤ੍ਥਂ –

ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯ, ਭਾਵੋ ਵੁਟ੍ਠਾਨਬਲਸਮਾਯੋਗੋ।
ਯੇ ਯੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ, ਧਮ੍ਮਾ ਤੇਸਂ ਪਹਾਨਞ੍ਚ॥

ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਪਰਿਞ੍ਞਾਦੀਨਿ, ਯਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ ਅਭਿਸਮਯਕਾਲੇ।
ਤਾਨਿ ਚ ਯਥਾਸਭਾਵੇਨ, ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਾਨਿ ਸਬ੍ਬਾਨੀਤਿ॥

੮੧੮. ਤਤ੍ਥ **ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯ, ਭਾਵੋ**ਤਿ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਾਨਂ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਭਾਵੋ। ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾ, ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ, ਪਞ੍ਚ ਬਲਾਨਿ, ਸਤ੍ਤ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ, ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋਤਿ ਹਿ ਇਮੇ ਸਤ੍ਤਤਿਂਸ ਧਮ੍ਮਾ ਬੁਜ੍ਝਨਟ੍ਠੇਨ **ਬੋਧੋ**ਤਿ ਲਦ੍ਧਨਾਮਸ੍ਸ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਪਕ੍ਖੇ ਭਵਤ੍ਤਾ **ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਾ** ਨਾਮ। **ਪਕ੍ਖੇ ਭਵਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਉਪਕਾਰਭਾਵੇ ਠਿਤਤ੍ਤਾ।

੮੧੯. ਤੇਸੁ ਤੇਸੁ ਆਰਮ੍ਮਣੇਸੁ ਓਕ੍ਖਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਉਪਟ੍ਠਾਨਤੋ ਪਟ੍ਠਾਨੰ। ਸਤਿਯੇਵ ਪਟ੍ਠਾਨੰ **ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ**। ਕਾਯਵੇਦਨਾਚਿਤ੍ਤਧਮ੍ਮੇਸੁ ਪਨਸ੍ਸਾ ਅਸੁਭ-ਦੁਕ੍ਖ-ਅਨਿਚ੍ਚ-ਅਨਤ੍ਤਾਕਾਰਗਹਣਵਸੇਨ ਸੁਭ-ਸੁਖ-ਨਿਚ੍ਚ-ਅਤ੍ਤ-ਸਞ੍ਞਾਪਹਾਨਕਿਚ੍ਚਸਾਧਨਵਸੇਨ ਚ ਪਵਤ੍ਤਿਤੋ ਚਤੁਧਾ ਭੇਦੋ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ।

੮੨੦. ਪਦਹਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨਾਤਿ ਪਧਾਨੰ। ਸੋਭਨੰ ਪਧਾਨੰ **ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ**। ਸਮ੍ਮਾ ਵਾ ਪਦਹਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨਾਤਿ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ। ਸੋਭਨੰ ਵਾ ਤੰ ਕਿਲੇਸਵਿਰੂਪਤ੍ਤਵਿਰਹਤੋ ਪਧਾਨਞ੍ਚ ਹਿਤਸੁਖਨਿਪ੍ਫਾਦਕਤ੍ਤੇਨ ਸੇਟ੍ਠਭਾਵਾਵਹਨਤੋ ਪਧਾਨਭਾਵਕਾਰਣਤੋ ਚਾਤਿ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ। ਵੀਰਿਯਸ੍ਸੇਤੰ ਅਧਿਵਚਨੰ। ਤਯਿਦੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨੰ ਅਕੁਸਲਾਨੰ ਪਹਾਨਾਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕਿਚ੍ਚੰ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਞ੍ਚ ਕੁਸਲਾਨੰ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਟ੍ਠਿਤਿਕਿਚ੍ਚੰ ਸਾਧਯਤੀਤਿ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੰ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ।

੮੨੧. ਪੁਬ੍ਬੇ ਵੁਤ੍ਤੇਨ ਇਜ੍ਝਨਟ੍ਠੇਨ ਇਦ੍ਧਿ। ਤਸ੍ਸਾ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਯ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਟ੍ਠੇਨ ਫਲਭੂਤਾਯ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਕਾਰਣਟ੍ਠੇਨ ਚ ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਪਾਦੋਤਿ **ਇਦ੍ਧਿਪਾਦੋ**। ਸੋ ਛਨ੍ਦਾਦਿਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧੋ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ। ਯਥਾਹ – ''ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾ ਛਨ੍ਦਿਦ੍ਧਿਪਾਦੋ ਚਿਤ੍ਤਿਦ੍ਧਿਪਾਦੋ ਵੀਰਿਯਿਦ੍ਧਿਪਾਦੋ ਵੀਮੰਸਿਦ੍ਧਿਪਾਦੋ''ਤਿ (ਵਿਭੰ॰ ੪੫੭)। ਇਮੇ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਵ। ਲੋਕਿਯਾ ਪਨ ''ਛਨ੍ਦਞ੍ਚੇ ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਧਿਪਤਿਂ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਲਭਤਿ ਸਮਾਧਿਂ, ਲਭਤਿ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਏਕਗ੍ਗਤੰ। ਅਯੰ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧੀ''ਤਿਆਦਿਵਚਨਤੋ (ਵਿਭੰ॰ ੪੩੨) ਛਨ੍ਦਾਦਿਅਧਿਪਤਿਵਸੇਨ ਪਟਿਲਦ੍ਧਧਮ੍ਮਾਪਿ ਹੋਨ੍ਤਿ।

੮੨੨. ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਕੋਸਜ੍ਜਪਮਾਦਵਿਕ੍ਖੇਪਸਮ੍ਮੋਹਾਨੰ ਅਭਿਭਵਨਤੋ ਅਭਿਭਵਨਸਙ੍ਖਾਤੇਨ ਅਧਿਪਤਿਯਟ੍ਠੇਨ **ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ**। ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾਦੀਹਿ ਚ ਅਨਭਿਭਵਨੀਯਤੋ ਅਕਮ੍ਪਿਯਟ੍ਠੇਨ **ਬਲੰ**। ਤਦੁਭਯਮ੍ਪਿ ਸਦ੍ਧਾਦਿਵਸੇਨ ਪਞ੍ਚਵਿਧੰ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਪਞ੍ਚਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਬਲਾਨੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ।

੮੨੩. ਬੁਜ੍ਝਨਕਸਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਨ ਅਙ੍ਗਭਾਵੇਨ ਸਤਿਆਦਯੋ **ਸਤ੍ਤ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ**। ਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕਟ੍ਠੇਨ ਚ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਆਦਯੋ **ਅਟ੍ਠ ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾ** ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤੰ ''ਸਤ੍ਤ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ''ਤਿ।

੮੨੪. ਇਤਿ ਇਮੇ ਸਤ੍ਤਤਿਂਸ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਧਮ੍ਮਾ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗੇ ਲੋਕਿਯਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਵਤ੍ਤਮਾਨਾਯ ਚੁਦ੍ਦਸਵਿਧੇਨ ਕਾਯੰ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਤੋ ਚ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ, ਨਵਵਿਧੇਨ ਵੇਦਨੰ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਤੋ ਚ ਵੇਦਨਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ, ਸੋਲਸਵਿਧੇਨ ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਤੋ ਚ ਚਿਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ, ਪਞ੍ਚਵਿਧੇਨ ਧਮ੍ਮੇ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਤੋ ਚ ਧਮ੍ਮਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੰ। ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਅਤ੍ਤਭਾਵੇ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਪੁਬ੍ਬੰ ਪਰਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਅਕੁਸਲੰ ਦਿਸ੍ਵਾ ''ਯਥਾ ਪਟਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸੇਤੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ, ਨ ਤਥਾ ਪਟਿਪਜ੍ਜਿਸ੍ਸਾਮਿ ਏਵਂ ਮੇ ਏਤੰ ਨੁਪ੍ਪਜ੍ਜਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਾਯ ਵਾਯਮਨਕਾਲੇ ਪਠਮੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ। ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਮੁਦਾਚਾਰਪ੍ਪਤ੍ਤੰ ਅਕੁਸਲੰ ਦਿਸ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਪਹਾਨਾਯ ਵਾਯਮਨਕਾਲੇ ਦੁਤਿਯੰ। ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਅਤ੍ਤਭਾਵੇ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਪੁਬ੍ਬੰ ਝਾਨੰ ਵਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨੰ ਵਾ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤੁੰ ਵਾਯਮਨ੍ਤਸ੍ਸ ਤਤਿਯੰ। ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਯਥਾ ਨ ਪਰਿਹਾਯਤਿ, ਏਵਂ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨੰ ਉਪ੍ਪਾਦੇਨ੍ਤਸ੍ਸ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ। ਛਨ੍ਦੰ ਧੁਰੰ ਕਤ੍ਵਾ ਕੁਸਲੁਪ੍ਪਾਦਨਕਾਲੇ ਛਨ੍ਦਿਦ੍ਧਿਪਾਦੋ। ਮਿਚ੍ਛਾਵਾਚਾਯ ਵਿਰਮਣਕਾਲੇ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਤਿ ਏਵਂ ਨਾਨਾਚਿਤ੍ਤੇਸੁ ਲਬ੍ਭਨ੍ਤਿ। ਇਮੇਸੰ ਪਨ ਚਤੁਨ੍ਨੰ ਞਾਣਾਨੰ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕਾਲੇ ਏਕਚਿਤ੍ਤੇ ਲਬ੍ਭਨ੍ਤਿ। ਫਲਕ੍ਖਣੇ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੇ ਅਵਸੇਸਾ ਤੇਤ੍ਤਿਂਸ ਲਬ੍ਭਨ੍ਤਿ।

੮੨੫. ਏਵਂ ਏਕਚਿਤ੍ਤੇ ਲਬ੍ਭਮਾਨੇਸੁ ਚੇਤੇਸੁ ਏਕਾਵ ਨਿਬ੍ਬਾਨਾਰਮ੍ਮਣਾ ਸਤਿ ਕਾਯਾਦੀਸੁ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾਦਿਪ੍ਪਹਾਨਕਿਚ੍ਚਸਾਧਨਵਸੇਨ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਏਕਮੇਵ ਚ ਵੀਰਿਯੰ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨੰ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਾਦਿਕਿਚ੍ਚਸਾਧਨਵਸੇਨ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਸੇਸੇਸੁ ਪਨ ਹਾਪਨਵਡ੍ਢਨੰ ਨਤ੍ਥਿ।

੮੨੬. ਅਪਿਚ ਤੇਸੁ –

> ਨਵ ਏਕਵਿਧਾ ਏਕੋ, ਦ੍ਵੇਧਾਥ ਚਤੁ ਪਞ੍ਚਧਾ।
> ਅਟ੍ਠਧਾ ਨਵਧਾ ਚੇਵ, ਇਤਿ ਛਦ੍ਧਾ ਭਵਨ੍ਤਿ ਤੇ॥

ਨਵ ਏਕਵਿਧਾਤਿ ਛਨ੍ਦੋ, ਚਿਤ੍ਤੰ, ਪੀਤਿ, ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ, ਉਪੇਕ੍ਖਾ, ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ, ਵਾਚਾ, ਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ, ਆਜੀਵੋਤਿ ਇਮੇ ਨਵ ਛਨ੍ਦਿਦ੍ਧਿਪਾਦਾਦਿਵਸੇਨ ਏਕਵਿਧਾਵ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਨ ਅਞ੍ਞੰ ਕੋਟ੍ਠਾਸੰ ਭਜਨ੍ਤਿ। **ਏਕੋ ਦ੍ਵੇਧਾ**ਤਿ ਸਦ੍ਧਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯ, ਬਲਵਸੇਨ ਦ੍ਵੇਧਾ ਠਿਤਾ। **ਅਥ ਚਤੁ ਪਞ੍ਚਧਾ**ਤਿ ਅਥਞ੍ਞੋ ਏਕੋ ਚਤੁਧਾ, ਅਞ੍ਞੋ ਪਞ੍ਚਧਾ ਠਿਤੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਤਤ੍ਥ ਸਮਾਧਿ ਏਕੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯ, ਬਲ, ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗ, ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਵਸੇਨ ਚਤੁਧਾ ਠਿਤੋ। ਪਞ੍ਞਾ ਤੇਸਞ੍ਚ ਚਤੁਨ੍ਨੰ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਕੋਟ੍ਠਾਸਸ੍ਸ ਚ ਵਸੇਨ ਪਞ੍ਚਧਾ। **ਅਟ੍ਠਧਾ ਨਵਧਾ ਚੇਵਾ**ਤਿ ਅਪਰੋ ਏਕੋ ਅਟ੍ਠਧਾ, ਏਕੋ ਨਵਧਾ ਠਿਤੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਚਤੁਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯ, ਬਲ, ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗ, ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਵਸੇਨ ਸਤਿ ਅਟ੍ਠਧਾ ਠਿਤਾ। ਚਤੁਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨ, ਇਦ੍ਧਿਪਾਦ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯ, ਬਲ, ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗ, ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਵਸੇਨ ਵੀਰਿਯੰ ਨਵਧਾਤਿ। ਏਵਂ –

> ਚੁਦ੍ਦਸੇਵ ਅਸਮ੍ਭਿਨ੍ਨਾ, ਹੋਨ੍ਤੇਤੇ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਾ।
> ਕੋਟ੍ਠਾਸਤੋ ਸਤ੍ਤਵਿਧਾ, ਸਤ੍ਤਤਿਂਸਪ੍ਪਭੇਦਤੋ॥
>
> ਸਕਿਚ੍ਚਨਿਪ੍ਫਾਦਨਤੋ, ਸਰੂਪੇਨ ਚ ਵੁਤ੍ਤਿਤੋ।
> ਸਬ੍ਬੇਵ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਸ੍ਸ, ਸਮ੍ਭਵੇ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ ਤੇਤਿ॥

ਏਵੰ ਤਾਵੇਤ੍ਥ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਭਾਵੋ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬੋ।

ਵੁਟ੍ਠਾਨਬਲਸਮਾਯੋਗਕਥਾ

੮੨੭. **ਵੁਟ੍ਠਾਨਬਲਸਮਾਯੋਗੋ**ਤਿ ਵੁਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚੇਵ ਬਲਸਮਾਯੋਗੋ ਚ। ਲੋਕਿਯਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਹਿ ਨਿਮਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤਾ ਚੇਵ ਪਵਤ੍ਤਿਕਾਰਣਸ੍ਸ ਚ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਅਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਦਨਤੋ ਨੇਵ ਨਿਮਿਤ੍ਤਾ ਨ ਪਵਤ੍ਤਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ। ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣੰ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਅਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਦਨਤੋ ਪਵਤ੍ਤਾ ਨ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ। ਨਿਬ੍ਬਾਨਾਰਮ੍ਮਣਤੋ ਪਨ ਨਿਮਿਤ੍ਤਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤੀਤਿ ਏਕਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਨੰ ਹੋਤਿ। ਤੇਨਾਹ ''ਬਹਿਦ੍ਧਾਵੁਟ੍ਠਾਨਵਿਵਟ੍ਟਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ਮਾਤਿਕਾ ੧.੧੦)। ਤਥਾ ''ਉਪ੍ਪਾਦਾ ਵਿਵਟ੍ਟਿਤ੍ਵਾ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੰ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤੀਤਿ ਗੋਤ੍ਰਭੁ, ਪਵਤ੍ਤਾ ਵਿਵਟ੍ਟਿਤ੍ਵਾ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੫੯) ਸਬ੍ਬੰ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। ਇਮਾਨਿ ਪਨ ਚਤ੍ਤਾਰਿਪਿ ਞਾਣਾਨਿ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਤਾ ਨਿਮਿਤ੍ਤਤੋ ਵੁਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ, ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਦਨਤੋ ਪਵਤ੍ਤਾ ਵੁਟ੍ਠਹਨ੍ਤੀਤਿ ਦੁਭਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤੰ –

''ਕਥੰ ਦੁਭਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਨਵਿਵਟ੍ਟਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਮਗ੍ਗੇ ਞਾਣੰ?

''ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਦਸ੍ਸਨਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਤਦਨੁਵਤ੍ਤਕਕਿਲੇਸੇਹਿ ਚ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਚ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਚ ਸਬ੍ਬਨਿਮਿਤ੍ਤੇਹਿ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਦੁਭਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਨਵਿਵਟ੍ਟਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਮਗ੍ਗੇ ਞਾਣੰ। ਅਭਿਨਿਰੋਪਨਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਮਿਚ੍ਛਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਾ...ਪੇ॰... ਪਰਿਗ੍ਗਹਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾ ਮਿਚ੍ਛਾਵਾਚਾਯ। ਸਮੁਟ੍ਠਾਨਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ। ਵੋਦਾਨਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵੋ। ਪਗ੍ਗਹਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੋ । ਉਪਟ੍ਠਾਨਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ। ਅਵਿਕ੍ਖੇਪਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ ਮਿਚ੍ਛਾਸਮਾਧਿਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਤਦਨੁਵਤ੍ਤਕਕਿਲੇਸੇਹਿ ਚ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਚ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਚ ਸਬ੍ਬਨਿਮਿਤ੍ਤੇਹਿ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ 'ਦੁਭਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਨਵਿਵਟ੍ਟਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਮਗ੍ਗੇ ਞਾਣ'ਨ੍ਤਿ।

''ਸਕਦਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਦਸ੍ਸਨਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ...ਪੇ॰... ਅਵਿਕ੍ਖੇਪਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ ਓਲਾਰਿਕਾ ਕਾਮਰਾਗਸੰਯੋਜਨਾ ਪਟਿਘਸੰਯੋਜਨਾ ਓਲਾਰਿਕਾ ਕਾਮਰਾਗਾਨੁਸਯਾ ਪਟਿਘਾਨੁਸਯਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ...ਪੇ॰...।

''ਅਨਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਦਸ੍ਸਨਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ...ਪੇ॰... ਅਵਿਕ੍ਖੇਪਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ ਅਨੁਸਹਗਤਾ ਕਾਮਰਾਗਸੰਯੋਜਨਾ ਪਟਿਘਸੰਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਹਗਤਾ ਕਾਮਰਾਗਾਨੁਸਯਾ ਪਟਿਘਾਨੁਸਯਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ...ਪੇ॰...।

''ਅਰਹਤ੍ਤਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਦਸ੍ਸਨਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ...ਪੇ॰... ਅਵਿਕ੍ਖੇਪਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ ਰੂਪਰਾਗਾ ਅਰੂਪਰਾਗਾ ਮਾਨਾ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਮਾਨਾਨੁਸਯਾ ਭਵਰਾਗਾਨੁਸਯਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੁਸਯਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਤਦਨੁਵਤ੍ਤਕਕਿਲੇਸੇਹਿ ਚ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਚ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਚ ਸਬ੍ਬਨਿਮਿਤ੍ਤੇਹਿ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ 'ਦੁਭਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਨਵਿਵਟ੍ਟਨੇ ਪਞ੍ਞਾ ਮਗ੍ਗੇ ਞਾਣ'''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੬੧)।

੮੨੮. ਲੋਕਿਯਾਨਞ੍ਹਿ ਅਟ੍ਠਨ੍ਨੰ ਸਮਾਪਤ੍ਤੀਨੰ ਭਾਵਨਾਕਾਲੇ ਸਮਥਬਲੰ ਅਧਿਕੰ ਹੋਤਿ। ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਦੀਨੰ ਭਾਵਨਾਕਾਲੇ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਬਲੰ। ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਪਨ ਯੁਗਨਦ੍ਧਾ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਅਨਤਿਵਤ੍ਤਨਟ੍ਠੇਨ। ਤਸ੍ਮਾ ਇਮੇਸੁ ਚਤੂਸੁਪਿ ਞਾਣੇਸੁ ਉਭਯਬਲਸਮਾਯੋਗੋ ਹੋਤਿ। ਯਥਾਹ –

''ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਸਹਗਤਕਿਲੇਸੇਹਿ ਚ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਚ ਵੁਟ੍ਠਹਤੋ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਏਕਗ੍ਗਤਾ ਅਵਿਕ੍ਖੇਪੋ ਸਮਾਧਿ ਨਿਰੋਧਗੋਚਰੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਹਗਤਕਿਲੇਸੇਹਿ ਚ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਚ ਵੁਟ੍ਠਹਤੋ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨਟ੍ਠੇਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਨਿਰੋਧਗੋਚਰਾ। ਇਤਿ ਵੁਟ੍ਠਾਨਟ੍ਠੇਨ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਏਕਰਸਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਯੁਗਨਦ੍ਧਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਨਾਤਿਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਵੁਟ੍ਠਾਨਟ੍ਠੇਨ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨੰ ਯੁਗਨਦ੍ਧੰ ਭਾਵੇਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੨.੫)।

ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਵੁਟ੍ਠਾਨਬਲਸਮਾਯੋਗੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਪਹਾਤਬ੍ਬਧਮ੍ਮਪਹਾਨਕਥਾ

੮੨੯. **ਯੇ ਯੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇਸੰ ਪਹਾਨਞ੍ਚਾ**ਤਿ ਇਮੇਸੁ ਪਨ ਚਤੂਸੁ ਞਾਣੇਸੁ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਯੇਨ ਞਾਣੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ, ਤੇਸੰ ਪਹਾਨਞ੍ਚ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬੰ। ਏਤਾਨਿ ਹਿ ਯਥਾਯੋਗੰ ਸੰਯੋਜਨਕਿਲੇਸਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਲੋਕਧਮ੍ਮਮਚ੍ਛਰਿਯਵਿਪਲ੍ਲਾਸਗਨ੍ਥਅਗਤਿਆਸਵਓਘਯੋਗਨੀਵਰਣਪਰਾਮਾਸਉਪਾਦਾਨਅਨੁਸਯਮਲਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦਸਙ੍ਖਾਤਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਪਹਾਨਕਰਾਨਿ।

ਤਤ੍ਥ **ਸੰਯੋਜਨਾਨੀ**ਤਿ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਖਨ੍ਧਾਨੰ ਫਲੇਨ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖੇਨ ਵਾ ਸਤ੍ਤਾਨੰ ਸੰਯੋਜਕਤ੍ਤਾ ਰੂਪਰਾਗਾਦਯੋ ਦਸ ਧਮ੍ਮਾ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ। ਯਾਵਞ੍ਹਿ ਤੇ, ਤਾਵ ਏਤੇਸੰ ਅਨੁਪਰਮੋਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਪਿ ਰੂਪਰਾਗੋ ਅਰੂਪਰਾਗੋ ਮਾਨੋ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚੰ ਅਵਿਜ੍ਜਾਤਿ ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਉਦ੍ਧੰਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਕਖਨ੍ਧਾਦਿਸੰਯੋਜਕਤ੍ਤਾ **ਉਦ੍ਧੰਭਾਗਿਯਸੰਯੋਜਨਾਨਿ** ਨਾਮ। ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ ਕਾਮਰਾਗੋ ਪਟਿਘੋਤਿ ਇਮੇ ਪਞ੍ਚ ਅਧੋਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਕਖਨ੍ਧਾਦਿਸੰਯੋਜਕਤ੍ਤਾ **ਅਧੋਭਾਗਿਯਸੰਯੋਜਨਾਨਿ** ਨਾਮ।

ਕਿਲੇਸਾਤਿ ਸਯੰ ਸੰਕਿਲਿਟ੍ਠਤ੍ਤਾ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾਨਞ੍ਚ ਸੰਕਿਲੇਸਿਕਤ੍ਤਾ ਲੋਭੋ ਦੋਸੋ ਮੋਹੋ ਮਾਨੋ ਦਿਟ੍ਠਿ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਥਿਨੰ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚੰ ਅਹਿਰਿਕੰ ਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪਨ੍ਤਿ ਇਮੇ ਦਸ ਧਮ੍ਮਾ।

ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਾਤਿ ਮਿਚ੍ਛਾਪਵਤ੍ਤਨਤੋ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ ਮਿਚ੍ਛਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਮਿਚ੍ਛਾਵਾਚਾ ਮਿਚ੍ਛਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ ਮਿਚ੍ਛਾਆਜੀਵੋ ਮਿਚ੍ਛਾਵਾਯਾਮੋ ਮਿਚ੍ਛਾਸਤਿ ਮਿਚ੍ਛਾਸਮਾਧੀਤਿ ਇਮੇ ਅਟ੍ਠ ਧਮ੍ਮਾ। ਮਿਚ੍ਛਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਮਿਚ੍ਛਾਞਾਣੇਹਿ ਵਾ ਸਦ੍ਧਿੰ ਦਸ।

ਲੋਕਧਮ੍ਮਾਤਿ ਲੋਕਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਸਤਿ ਅਨੁਪਰਮਧਮ੍ਮਕਤ੍ਤਾ ਲਾਭੋ ਅਲਾਭੋ ਯਸੋ ਅਯਸੋ ਸੁਖੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਨਿਨ੍ਦਾ ਪਸੰਸਾਤਿ ਇਮੇ ਅਟ੍ਠ। ਇਧ ਪਨ ਕਾਰਣੋਪਚਾਰੇਨ ਲਾਭਾਦਿਵਤ੍ਥੁਕਸ੍ਸ ਅਨੁਨਯਸ੍ਸ ਅਲਾਭਾਦਿਵਤ੍ਥੁਕਸ੍ਸ ਪਟਿਘਸ੍ਸ ਚੇਤੰ ਲੋਕਧਮ੍ਮਗ੍ਗਹਣੇਨ ਗਹਣੰ ਕਤਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ।

ਮਚ੍ਛਰਿਯਾਨੀਤਿ ਆਵਾਸਮਚ੍ਛਰਿਯੰ ਕੁਲਮਚ੍ਛਰਿਯੰ ਲਾਭਮਚ੍ਛਰਿਯੰ ਧਮ੍ਮਮਚ੍ਛਰਿਯੰ ਵਣ੍ਣਮਚ੍ਛਰਿਯਨ੍ਤਿ ਇਮਾਸੁ ਆਵਾਸਾਦੀਸੁ ਅਞ੍ਞੇਸੰ ਸਾਧਾਰਣਭਾਵੰ ਅਸਹਨਾਕਾਰੇਨ ਪਵਤ੍ਤਾਨਿ ਪਞ੍ਚ ਮਚ੍ਛਰਿਯਾਨਿ।

ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਤਿ ਅਨਿਚ੍ਚਦੁਕ੍ਖਅਨਤ੍ਤਅਸੁਭੇਸੁਯੇਵ ਵਤ੍ਥੂਸੁ ''ਨਿਚ੍ਚੰ ਸੁਖੰ ਅਤ੍ਤਾ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਏਵੰ ਪਵਤ੍ਤੋ ਸਞ੍ਞਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋਤਿ ਇਮੇ ਤਯੋ।

ਗਨ੍ਥਾਤਿ ਨਾਮਕਾਯਸ੍ਸ ਚੇਵ ਰੂਪਕਾਯਸ੍ਸ ਚ ਗਨ੍ਥਨਤੋ ਅਭਿਜ੍ਝਾਦਯੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ। ਤਥਾ ਹਿ ਤੇ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ ਕਾਯਗਨ੍ਥੋ, ਇਦੰਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸੋ ਕਾਯਗਨ੍ਥੋ ਇਚ੍ਚੇਵ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਅਗਤੀਤਿ ਛਨ੍ਦਦੋਸਮੋਹਭਯੇਹਿ ਅਕਤ੍ਤਬ੍ਬਕਰਣਸ੍ਸ, ਕਤ੍ਤਬ੍ਬਾਕਰਣਸ੍ਸ ਚ ਅਧਿਵਚਨੰ। ਤਞ੍ਹਿ ਅਰਿਯੇਹਿ ਅਗਨ੍ਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਅਗਤੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

ਆਸਵਾਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਆਗੋਤ੍ਰਭੁਤੋ, ਆਭਵਗ੍ਗਤੋ ਚ ਸਵਨਾ, ਅਸੰਵੁਤੇਹਿ ਵਾ ਦ੍ਵਾਰੇਹਿ ਘਟਛਿਦ੍ਦੇਹਿ ਉਦਕੰ ਵਿਯ ਸਵਨਤੋ ਨਿਚ੍ਚਪਗ੍ਘਰਣਟ੍ਠੇਨ ਸੰਸਾਰਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਵਾ ਸਵਨਤੋ ਕਾਮਰਾਗਭਵਰਾਗਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਅਵਿਜ੍ਜਾਨਮੇਤੰ ਅਧਿਵਚਨੰ।

ਭਵਸਾਗਰੇ ਆਕਡ੍ਢਨਟ੍ਠੇਨ ਦੁਰੁਤ੍ਤਰਣਟ੍ਠੇਨ ਚ **ਓਘਾ**ਤਿਪਿ, ਆਰਮ੍ਮਣਵਿਯੋਗਸ੍ਸ ਚੇਵ ਦੁਕ੍ਖਵਿਯੋਗਸ੍ਸ ਚ ਅਪ੍ਪਦਾਨਤੋ **ਯੋਗਾ**ਤਿਪਿ ਤੇਸਞ੍ਞੇਵ ਅਧਿਵਚਨੰ।

ਨੀਵਰਣਾਨੀਤਿ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਆਵਰਣਨੀਵਰਣਪਟਿਚ੍ਛਾਦਨਟ੍ਠੇਨ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦਾਦਯੋ ਪਞ੍ਚ।

ਪਰਾਮਾਸੋਤਿ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਸਭਾਵੰ ਅਤਿਕ੍ਕਮ੍ਮ ਪਰਤੋ ਅਭੂਤੰ ਸਭਾਵੰ ਆਮਸਨਾਕਾਰੇਨ ਪਵਤ੍ਤਨਤੋ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਏਤੰ ਅਧਿਵਚਨੰ।

ਉਪਾਦਾਨਾਨੀਤਿ ਸਬ੍ਬਾਕਾਰੇਨ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਾਦੀਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ।

ਅਨੁਸਯਾਤਿ ਥਾਮਗਤਟ੍ਠੇਨ ਕਾਮਰਾਗਾਨੁਸਯੋ, ਪਟਿਘ, ਮਾਨ, ਦਿਟ੍ਠਿ, ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ, ਭਵਰਾਗ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਨੁਸਯੋਤਿ ਏਵੰ ਵੁਤ੍ਤਾ ਕਾਮਰਾਗਾਦਯੋ ਸਤ੍ਤ । ਤੇ ਹਿ ਥਾਮਗਤਤ੍ਤਾ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨੰ ਕਾਮਰਾਗਾਦੀਨੰ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਹੇਤੁਭਾਵੇਨ ਅਨੁਸੇਨ੍ਤਿਯੇਵਾਤਿ ਅਨੁਸਯਾ।

ਮਲਾਤਿ ਤੇਲਞ੍ਜਨਕਲਲੰ ਵਿਯ ਸਯਞ੍ਚ ਅਸੁਦ੍ਧਤ੍ਤਾ, ਅਞ੍ਞੇਸਞ੍ਚ ਅਸੁਦ੍ਧਭਾਵਕਰਣਤੋ ਲੋਭਦੋਸਮੋਹਾ ਤਯੋ।

ਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਾਤਿ ਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਭਾਵੇਨ ਚੇਵ ਦੁਗ੍ਗਤੀਨਞ੍ਚ ਪਥਭਾਵੇਨ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤੋ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨੰ ਕਾਮੇਸੁਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰੋ ਮੁਸਾਵਾਦੋ ਪਿਸੁਣਵਾਚਾ ਫਰੁਸਵਾਚਾ ਸਮ੍ਫਪ੍ਪਲਾਪੋ ਅਭਿਜ੍ਝਾ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠੀਤਿ ਇਮੇ ਦਸ।

ਅਕੁਸਲਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦਾਤਿ ਲੋਭਮੂਲਾ ਅਟ੍ਠ ਦੋਸਮੂਲਾ ਦ੍ਵੇ ਮੋਹਮੂਲਾ ਦ੍ਵੇਤਿ ਇਮੇ ਦ੍ਵਾਦਸ।

੮੩੦. ਇਤਿ ਏਤੇਸੰ ਸੰਯੋਜਨਾਦੀਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਏਤਾਨਿ ਯਥਾਯੋਗੰ ਪਹਾਨਕਰਾਨਿ। ਕਥੰ? ਸੰਯੋਜਨੇਸੁ ਤਾਵ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸੋ ਅਪਾਯਗਮਨੀਯਾ ਚ ਕਾਮਰਾਗਪਟਿਘਾਤਿ ਏਤੇ ਪਞ੍ਚ ਧਮ੍ਮਾ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝਾ, ਸੇਸਾ ਕਾਮਰਾਗਪਟਿਘਾ ਓਲਾਰਿਕਾ ਦੁਤਿਯਞਾਣਵਜ੍ਝਾ, ਸੁਖੁਮਾ ਤਤਿਯਞਾਣਵਜ੍ਝਾ, ਰੂਪਰਾਗਾਦਯੋ ਪਞ੍ਚਪਿ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝਾ ਏਵ। ਪਰਤੋਪਿ ਚ ਯਤ੍ਥ ਯਤ੍ਥ ਏਵਸਦ੍ਦੇਨ ਨਿਯਮੰ ਨ ਕਰਿਸ੍ਸਾਮ। ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਯੰ ਯੰ ''ਉਪਰਿਞਾਣਵਜ੍ਝੋ''ਤਿ ਵਕ੍ਖਾਮ, ਸੋ ਸੋ ਪੁਰਿਮਞਾਣੇਹਿ ਹਤਾਪਾਯਗਮਨੀਯਾਦਿਭਾਵੋਵ ਹੁਤ੍ਵਾ ਉਪਰਿਞਾਣਵਜ੍ਝੋ ਹੋਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਕਿਲੇਸੇਸੁ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝਾ, ਦੋਸੋ ਤਤਿਯਞਾਣਵਜ੍ਝੋ, ਲੋਭਮੋਹਮਾਨਥਿਨਉਦ੍ਧਚ੍ਚਅਹਿਰਿਕਅਨੋਤ੍ਤਪ੍ਪਾਨਿ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝਾਨਿ।

ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤੇਸੁ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ ਮੁਸਾਵਾਦੋ ਮਿਚ੍ਛਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ ਮਿਚ੍ਛਾਆਜੀਵੋਤਿ ਇਮੇ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝਾ, ਮਿਚ੍ਛਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਪਿਸੁਣਵਾਚਾ ਫਰੁਸਵਾਚਾਤਿ ਇਮੇ ਤਤਿਯਞਾਣਵਜ੍ਝਾ, ਚੇਤਨਾਯੇਵ ਚੇਤ੍ਥ **ਵਾਚਾ**ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਸਮ੍ਫਪ੍ਪਲਾਪਮਿਚ੍ਛਾਵਾਯਾਮਸਤਿਸਮਾਧਿਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਾਨਿ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝਾਨਿ।

ਲੋਕਧਮ੍ਮੇਸੁ ਪਟਿਘੋ ਤਤਿਯਞਾਣਵਜ੍ਝੋ, ਅਨੁਨਯੋ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝੋ, ਯਸੇ ਚ ਪਸੰਸਾਯ ਚ ਅਨੁਨਯੋ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝੋਤਿ ਏਕੇ। ਮਚ੍ਛਰਿਯਾਨਿ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝਾਨੇਵ।

ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇਸੁ ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਨਿਚ੍ਚੰ, ਅਨਤ੍ਤਨਿ ਅਤ੍ਤਾਤਿ ਚ ਸਞ੍ਞਾਚਿਤ੍ਤਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ, ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖੰ, ਅਸੁਭੇ ਸੁਭਨ੍ਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਚਾਤਿ ਇਮੇ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝਾ, ਅਸੁਭੇ ਸੁਭਨ੍ਤਿ ਸਞ੍ਞਾਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਤਤਿਯਞਾਣਵਜ੍ਝਾ, ਦੁਕ੍ਖੇ ਸੁਖਨ੍ਤਿ ਸਞ੍ਞਾਚਿਤ੍ਤਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝਾ।

ਗਨ੍ਥੇਸੁ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਸਇਦੰਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਕਾਯਗਨ੍ਥਾ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝਾ, ਬ੍ਯਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥੋ ਤਤਿਯਞਾਣਵਜ੍ਝੋ, ਇਤਰੋ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝੋ।

ਅਗਤਿ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝਾਵ।

ਆਸਵੇਸੁ ਦਿਟ੍ਠਾਸਵੋ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝੋ, ਕਾਮਾਸਵੋ ਤਤਿਯਞਾਣਵਜ੍ਝੋ, ਇਤਰੇ ਦ੍ਵੇ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝਾ। ਓਘਯੋਗੇਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ।

ਨੀਵਰਣੇਸੁ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਨੀਵਰਣੰ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝੰ, ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਕੁਕ੍ਕੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਤੀਣਿ ਤਤਿਯਞਾਣਵਜ੍ਝਾਨਿ, ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਉਦ੍ਧਚ੍ਚਾਨਿ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝਾਨਿ।

ਪਰਾਮਾਸੋ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝੋਵ।

ਉਪਾਦਾਨੇਸੁ ਸਬ੍ਬੇਸਮ੍ਪਿ ਲੋਕਿਯਧਮ੍ਮਾਨੰ ਵਤ੍ਥੁਕਾਮਵਸੇਨ ਕਾਮਾਤਿ ਆਗਤਤ੍ਤਾ ਰੂਪਾਰੂਪਰਾਗੋਪਿ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨੇ ਪਤਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤੰ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝੰ, ਸੇਸਾਨਿ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝਾਨਿ।

ਅਨੁਸਯੇਸੁ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਨੁਸਯਾ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝਾਵ, ਕਾਮਰਾਗਪਟਿਘਾਨੁਸਯਾ ਤਤਿਯਞਾਣਵਜ੍ਝਾ, ਮਾਨਭਵਰਾਗਾਵਿਜ੍ਜਾਨੁਸਯਾ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝਾ।

ਮਲੇਸੁ ਦੋਸਮਲੰ ਤਤਿਯਞਾਣਵਜ੍ਝੰ, ਇਤਰਾਨਿ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝਾਨਿ।

ਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥੇਸੁ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤੋ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨੰ ਮਿਚ੍ਛਾਚਾਰੋ ਮੁਸਾਵਾਦੋ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠੀਤਿ ਇਮੇ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝਾ , ਪਿਸੁਣਵਾਚਾ ਫਰੁਸਵਾਚਾ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋਤਿ ਤਯੋ ਤਤਿਯਞਾਣਵਜ੍ਝਾ, ਸਮ੍ਫਪ੍ਪਲਾਪਾਭਿਜ੍ਝਾ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝਾ।

ਅਕੁਸਲਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦੇਸੁ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੋ ਚਾਤਿ ਪਞ੍ਚ ਪਠਮਞਾਣਵਜ੍ਝਾਵ, ਦ੍ਵੇ ਪਟਿਘਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਤਤਿਯਞਾਣਵਜ੍ਝਾ, ਸੇਸਾ ਚਤੁਤ੍ਥਞਾਣਵਜ੍ਝਾਤਿ।

ਯਞ੍ਚ ਯੇਨ ਵਜ੍ਝੰ, ਤੰ ਤੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬੰ ਨਾਮ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤੰ ‘‘ਇਤਿ ਏਤੇਸੰ ਸੰਯੋਜਨਾਦੀਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਏਤਾਨਿ ਯਥਾਯੋਗੰ ਪਹਾਨਕਰਾਨੀ’’ਤਿ।

੮੩੧. ਕਿੰ ਪਨੇਤਾਨਿ ਏਤੇ ਧਮ੍ਮੇ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤੇ ਪਜਹਨ੍ਤਿ ਉਦਾਹੁ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇਤਿ। ਕਿੰ ਪਨੇਤ੍ਥ ਯਦਿ ਤਾਵ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤੇ, ਅਫਲੋ ਵਾਯਾਮੋ ਆਪਜ੍ਜਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ? ਪਹਾਤਬ੍ਬਾਨੰ ਨਤ੍ਥਿਤਾਯ। ਅਥ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇ, ਤਥਾਪਿ ਅਫਲੋ, ਵਾਯਾਮੇਨ ਸਦ੍ਧਿੰ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾਨੰ ਅਤ੍ਥਿਤਾਯ, ਸੰਕਿਲੇਸਿਕਾ ਚ ਮਗ੍ਗਭਾਵਨਾ ਆਪਜ੍ਜਤਿ, ਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਤਾ ਵਾ ਕਿਲੇਸਾਨੰ, ਨ ਚ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਕਿਲੇਸੋ ਚਿਤ੍ਤਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤੋ ਨਾਮ ਅਤ੍ਥੀਤਿ। ਨਾਯੰ ਆਵੇਣਿਕਾ ਚੋਦਨਾ। ਪਾਲ਼ਿਯੰਯੇਵ ਹਿ ‘‘ਸ੍ਵਾਯੰ ਕਿਲੇਸੇ ਪਜਹਤਿ, ਅਤੀਤੇ ਕਿਲੇਸੇ ਪਜਹਤਿ, ਅਨਾਗਤੇ ਕਿਲੇਸੇ ਪਜਹਤਿ, ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਕਿਲੇਸੇ ਪਜਹਤੀ’’ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ, ਪੁਨ ‘‘ਹਞ੍ਚਿ ਅਤੀਤੇ ਕਿਲੇਸੇ ਪਜਹਤਿ, ਤੇਨਹਿ ਖੀਣੰ ਖੇਪੇਤਿ, ਨਿਰੁਦ੍ਧੰ ਨਿਰੋਧੇਤਿ, ਵਿਗਤੰ ਵਿਗਮੇਤਿ, ਅਤ੍ਥਙ੍ਗਤੰ ਅਤ੍ਥਙ੍ਗਮੇਤਿ। ਅਤੀਤੰ ਯੰ ਨਤ੍ਥਿ, ਤੰ ਪਜਹਤੀ’’ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੨੧) ਚ ਵਤ੍ਵਾ, ‘‘ਨ ਅਤੀਤੇ ਕਿਲੇਸੇ ਪਜਹਤੀ’’ਤਿ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੰ।

ਤਥਾ ‘‘ਹਞ੍ਚਿ ਅਨਾਗਤੇ ਕਿਲੇਸੇ ਪਜਹਤਿ, ਤੇਨਹਿ ਅਜਾਤੰ ਪਜਹਤਿ, ਅਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੰ ਪਜਹਤਿ, ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਪਜਹਤਿ, ਅਪਾਤੁਭੂਤੰ ਪਜਹਤਿ। ਅਨਾਗਤੰ ਯੰ ਨਤ੍ਥਿ, ਤੰ ਪਜਹਤੀ’’ਤਿ ਚ ਵਤ੍ਵਾ, ‘‘ਨ ਅਨਾਗਤੇ ਕਿਲੇਸੇ ਪਜਹਤੀ’’ਤਿ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੰ।

ਤਥਾ ‘‘ਹਞ੍ਚਿ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਕਿਲੇਸੇ ਪਜਹਤਿ, ਤੇਨਹਿ ਰਤ੍ਤੋ ਰਾਗੰ ਪਜਹਤਿ। ਦੁਟ੍ਠੋ ਦੋਸੰ, ਮੂਲ਼੍ਹੋ ਮੋਹੰ, ਵਿਨਿਬਦ੍ਧੋ ਮਾਨੰ, ਪਰਾਮਟ੍ਠੋ ਦਿਟ੍ਠਿੰ, ਵਿਕ੍ਖੇਪਗਤੋ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚੰ, ਅਨਿਟ੍ਠਙ੍ਗਤੋ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛੰ, ਥਾਮਗਤੋ ਅਨੁਸਯੰ ਪਜਹਤਿ। ਕਣ੍ਹਸੁਕ੍ਕਾ ਧਮ੍ਮਾ ਯੁਗਨਦ੍ਧਾਵ ਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਸੰਕਿਲੇਸਿਕਾ ਮਗ੍ਗਭਾਵਨਾ ਹੋਤੀ’’ਤਿ ਚ ਵਤ੍ਵਾ, ‘‘ਨ ਅਤੀਤੇ ਕਿਲੇਸੇ ਪਜਹਤਿ, ਨ ਅਨਾਗਤੇ, ਨ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਕਿਲੇਸੇ ਪਜਹਤੀ’’ਤਿ ਸਬ੍ਬੰ ਪਟਿਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ, ‘‘ਤੇਨਹਿ ਨਤ੍ਥਿ ਮਗ੍ਗਭਾਵਨਾ, ਨਤ੍ਥਿ ਫਲਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ , ਨਤ੍ਥਿ ਕਿਲੇਸਪ੍ਪਹਾਨੰ, ਨਤ੍ਥਿ ਧਮ੍ਮਾਭਿਸਮਯੋ’’ਤਿ ਪਞ੍ਹਾਪਰਿਯੋਸਾਨੇ ‘‘ਨ ਹਿ ਨਤ੍ਥਿ ਮਗ੍ਗਭਾਵਨਾ...ਪੇ॰... ਨਤ੍ਥਿ ਧਮ੍ਮਾਭਿਸਮਯੋ’’ਤਿ ਪਟਿਜਾਨਿਤ੍ਵਾ ‘‘ਯਥਾ ਕਥੰ ਵਿਯਾ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੇ ਇਦੰ ਵੁਤ੍ਤੰ –

> ‘‘ਸੇਯ੍ਯਥਾਪਿ ਤਰੁਣੋ ਰੁਕ੍ਖੋ ਅਜਾਤਫਲੋ, ਤਮੇਨੰ ਪੁਰਿਸੋ ਮੂਲੇ ਛਿਨ੍ਦੇਯ੍ਯ, ਯੇ ਤਸ੍ਸ ਰੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਅਜਾਤਫਲਾ, ਤੇ ਅਜਾਤਾਯੇਵ ਨ ਜਾਯਨ੍ਤਿ, ਅਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾਯੇਵ ਨ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਯੇਵ ਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਅਪਾਤੁਭੂਤਾਯੇਵ ਨ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਹੇਤੁ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਪਚ੍ਚਯੋ ਕਿਲੇਸਾਨੰ

ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਯਾਤਿ ਉਪ੍ਪਾਦੇ ਆਦੀਨਵਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੇ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤਿ, ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੇ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤ੍ਤਾ ਯੇ ਆਯੂਹਨਪਚ੍ਚਯਾ ਕਿਲੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਯ੍ਯੁਂ, ਤੇ ਅਜਾਤਾਯੇਵ ਨ ਜਾਯਨ੍ਤਿ...ਪੇ॰... ਅਪਾਤੁਭੂਤਾਯੇਵ ਨ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ, ਏਵਂ ਹੇਤੁਨਿਰੋਧਾ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ। ਪਵਤ੍ਤਂ ਹੇਤੁ...ਪੇ॰... ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਹੇਤੁ...ਪੇ॰... ਆਯੂਹਨਾ ਹੇਤੁ...ਪੇ॰... ਅਨਾਯੂਹਨੇ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਤ੍ਤਾ ਯੇ ਆਯੂਹਨਪਚ੍ਚਯਾ ਕਿਲੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਯ੍ਯੁਂ, ਤੇ ਅਜਾਤਾਯੇਵ...ਪੇ॰... ਅਪਾਤੁਭੂਤਾਯੇਵ ਨ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ, ਏਵਂ ਹੇਤੁਨਿਰੋਧਾ ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੋ। ਏਵਂ ਅਤ੍ਥਿ ਮਗ੍ਗਭਾਵਨਾ, ਅਤ੍ਥਿ ਫਲਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ, ਅਤ੍ਥਿ ਕਿਲੇਸਪ੍ਪਹਾਨਂ, ਅਤ੍ਥਿ ਧਮ੍ਮਾਭਿਸਮਯੋ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੨੧)।

੮੩੨. ਏਤੇਨ ਕਿਂ ਦੀਪਿਤਂ ਹੋਤਿ? ਭੂਮਿਲਦ੍ਧਾਨਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਹਾਨਂ ਦੀਪਿਤਂ ਹੋਤਿ। ਭੂਮਿਲਦ੍ਧਾ ਪਨ ਕਿਂ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤਾ ਉਦਾਹੁ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਤਿ। ਭੂਮਿਲਦ੍ਧੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਏਵ ਨਾਮ ਤੇ।

੮੩੩. ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਹਿ ਵਤ੍ਤਮਾਨਭੂਤਾਪਗਤੋਕਾਸਕਤਭੂਮਿਲਦ੍ਧਵਸੇਨ ਅਨੇਕਪ੍ਪਭੇਦਂ। ਤਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਉਪ੍ਪਾਦਜਰਾਭਙ੍ਗਸਮਙ੍ਗਿਸਙ੍ਖਾਤਂ **ਵਤ੍ਤਮਾਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ** ਨਾਮ। ਆਰਮ੍ਮਣਰਸਂ ਅਨੁਭਵਿਤ੍ਵਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ ਅਨੁਭੂਤਾਪਗਤਸਙ੍ਖਾਤਂ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਂ ਉਪ੍ਪਾਦਾਦਿਤ੍ਤਯਂ ਅਨੁਪ੍ਪਤ੍ਵਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧਂ ਭੂਤਾਪਗਤਸਙ੍ਖਾਤਂ ਸੇਸਸਙ੍ਖਤਞ੍ਚ **ਭੂਤਾਪਗਤੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ** ਨਾਮ। ''ਯਾਨਿਸ੍ਸ ਤਾਨਿ ਪੁਬ੍ਬੇਕਤਾਨਿ ਕਮ੍ਮਾਨੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੪੮) ਏਵਮਾਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ਕਮ੍ਮਂ ਅਤੀਤਮ੍ਪਿ ਸਮਾਨਂ ਅਞ੍ਞਂ ਵਿਪਾਕਂ ਪਟਿਬਾਹਿਤ੍ਵਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਿਪਾਕਸ੍ਸੋਕਾਸਂ ਕਤ੍ਵਾ ਠਿਤਤ੍ਤਾ ਤਥਾ ਕਤੋਕਾਸਞ੍ਚ ਵਿਪਾਕਂ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਸਮਾਨਂ ਏਵਂ ਕਤੇ ਓਕਾਸੇ ਏਕਨ੍ਤੇਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨਤੋ **ਓਕਾਸਕਤੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ** ਨਾਮ। ਤਾਸੁ ਤਾਸੁ ਭੂਮੀਸੁ ਅਸਮੂਹਤਂ ਅਕੁਸਲਂ **ਭੂਮਿਲਦ੍ਧੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ** ਨਾਮ।

੮੩੪. ਏਤ੍ਥ ਚ ਭੂਮਿਯਾ ਭੂਮਿਲਦ੍ਧਸ੍ਸ ਚ ਨਾਨਤ੍ਤਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। **ਭੂਮੀ**ਤਿ ਹਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਆਰਮ੍ਮਣਭੂਤਾ ਤੇਭੂਮਕਾ ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧਾ। **ਭੂਮਿਲਦ੍ਧਂ** ਨਾਮ ਤੇਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਰਹਂ ਕਿਲੇਸਜਾਤਂ। ਤੇਨਹਿ ਸਾ ਭੂਮਿ ਲਦ੍ਧਾ ਨਾਮ ਹੋਤੀਤਿ ਤਸ੍ਮਾ ਭੂਮਿਲਦ੍ਧਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਸਾ ਚ ਖੋ ਨ ਆਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ। ਆਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨ ਹਿ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਅਤੀਤਾਨਾਗਤੇ ਪਰਿਞ੍ਞਾਤੇਪਿ ਚ ਖੀਣਾਸਵਾਨਂ ਖਨ੍ਧੇ ਆਰਬ੍ਭ ਕਿਲੇਸਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਨਉਪ੍ਪਲਵਣ੍ਣਾਦੀਨਂ ਖਨ੍ਧੇ ਆਰਬ੍ਭ ਸੋਰੇਯ੍ਯਸੇਟ੍ਠਿ ਨਨ੍ਦਮਾਣਵਕਾਦੀਨਂ ਵਿਯ। ਯਦਿ ਚ ਤਂ ਭੂਮਿਲਦ੍ਧਂ ਨਾਮ ਸਿਯਾ, ਤਸ੍ਸ ਅਪ੍ਪਹੇਯ੍ਯਤੋ ਨ ਕੋਚਿ ਭਵਮੂਲਂ ਪਜਹੇਯ੍ਯ। ਵਤ੍ਥੁਵਸੇਨ ਪਨ ਭੂਮਿਲਦ੍ਧਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਤ੍ਥ ਯਤ੍ਥ ਹਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਅਪਰਿਞ੍ਞਾਤਾ ਖਨ੍ਧਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਉਪ੍ਪਾਦਤੋ ਪਭੁਤਿ ਤੇਸੁ ਵਟ੍ਟਮੂਲਂ ਕਿਲੇਸਜਾਤਂ ਅਨੁਸੇਤਿ। ਤਂ ਅਪ੍ਪਹੀਨਟ੍ਠੇਨ ਭੂਮਿਲਦ੍ਧਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੮੩੫. ਤਤ੍ਥ ਚ ਯਸ੍ਸ ਯੇਸੁ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਅਪ੍ਪਹੀਨਟ੍ਠੇਨ ਅਨੁਸਯਿਤਾ ਕਿਲੇਸਾ, ਤਸ੍ਸ ਤੇ ਏਵ ਖਨ੍ਧਾ ਤੇਸਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਵਤ੍ਥੁ, ਨ ਅਞ੍ਞੇਸਂ ਸਨ੍ਤਕਾ ਖਨ੍ਧਾ। ਅਤੀਤਕ੍ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਚ ਅਪ੍ਪਹੀਨਾਨੁਸਯਿਤਾਨਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਅਤੀਤਕ੍ਖਨ੍ਧਾਵ ਵਤ੍ਥੁ, ਨ ਇਤਰੇ। ਏਸ ਨਯੋ ਅਨਾਗਤਾਦੀਸੁ। ਤਥਾ ਕਾਮਾਵਚਰਕ੍ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਅਪ੍ਪਹੀਨਾਨੁਸਯਿਤਾਨਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਕਾਮਾਵਚਰਕ੍ਖਨ੍ਧਾਵ ਵਤ੍ਥੁ, ਨ ਇਤਰੇ। ਏਸ ਨਯੋ ਰੂਪਾਰੂਪਾਵਚਰੇਸੁ। ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਾਦੀਸੁ ਪਨ ਯਸ੍ਸ ਯਸ੍ਸ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਤਂ ਤਂ ਵਟ੍ਟਮੂਲਂ ਕਿਲੇਸਜਾਤਂ ਤੇਨ ਤੇਨ ਮਗ੍ਗੇਨ ਪਹੀਨਂ, ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਤੇ ਤੇ ਖਨ੍ਧਾ ਪਹੀਨਾਨਂ ਤੇਸਂ ਤੇਸਂ ਵਟ੍ਟਮੂਲਕਿਲੇਸਾਨਂ ਅਵਤ੍ਥੁਤੋ ਭੂਮੀਤਿ ਸਙ੍ਖਂ ਨ ਲਭਨ੍ਤਿ। ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਸੋਵ ਵਟ੍ਟਮੂਲਕਿਲੇਸਾਨਂ ਅਪ੍ਪਹੀਨਤ੍ਤਾ ਯਂਕਿਞ੍ਚਿ ਕਰਿਯਮਾਨਂ ਕਮ੍ਮਂ ਕੁਸਲਂ ਅਕੁਸਲਂ ਵਾ ਹੋਤਿ। ਇਚ੍ਚਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਕਿਲੇਸਪਚ੍ਚਯਾ ਵਟ੍ਟਂ ਵਟ੍ਟਤਿ। ਤਸ੍ਸੇਤਂ ਵਟ੍ਟਮੂਲਂ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧੇਯੇਵ, ਨ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਾਦੀਸੁ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਕ੍ਖਨ੍ਧੇਯੇਵ ਵਾ, ਨ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਾਦੀਸੂਤਿ ਨ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ। ਕਸ੍ਮਾ? ਅਵਿਸੇਸੇਨ ਪਞ੍ਚਸੁਪਿ ਖਨ੍ਧੇਸੁ ਅਨੁਸਯਿਤਤ੍ਤਾ।

੮੩੬. ਕਥਂ? ਪਥਵੀਰਸਾਦਿ ਵਿਯ ਰੁਕ੍ਖੇ। ਯਥਾ ਹਿ ਮਹਾਰੁਕ੍ਖੇ ਪਥਵੀਤਲਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਯ ਪਥਵੀਰਸਞ੍ਚ ਆਪੋਰਸਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਮੂਲਖਨ੍ਧਸਾਖਪਸਾਖਪਲ੍ਲਵਪਲਾਸਪੁਪ੍ਫਫਲੇਹਿ ਵਡ੍ਢਿਤ੍ਵਾ ਨਭਂ ਪੂਰੇਤ੍ਵਾ ਯਾਵ ਕਪ੍ਪਾਵਸਾਨਾ ਬੀਜਪਰਮ੍ਪਰਾਯ ਰੁਕ੍ਖਪਵੇਣਿਂ ਸਨ੍ਤਾਨਯਮਾਨੇ ਠਿਤੇ ਤਂ ਪਥਵੀਰਸਾਦਿ ਮੂਲੇਯੇਵ, ਨ ਖਨ੍ਧਾਦੀਸੁ...ਪੇ॰... ਫਲੇਯੇਵ ਵਾ, ਨ ਮੂਲਾਦੀਸੂਤਿ ਨ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ। ਕਸ੍ਮਾ? ਅਵਿਸੇਸੇਨ ਸਬ੍ਬੇਸੁ ਮੂਲਾਦੀਸੁ ਅਨੁਗਤਤ੍ਤਾਤਿ।

ਯਥਾ ਪਨ ਤਸ੍ਸੇਵ ਰੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪੁਪ੍ਫਫਲਾਦੀਸੁ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਨੋ ਕੋਚਿ ਪੁਰਿਸੋ ਚਤੂਸੁ ਦਿਸਾਸੁ ਮਣ੍ਡੂਕਕਣ੍ਟਕਂ ਨਾਮ ਵਿਸਕਣ੍ਟਕਂ ਆਕੋਟੇਯ੍ਯ, ਅਥ ਸੋ ਰੁਕ੍ਖੋ ਤੇਨ ਵਿਸਸਮ੍ਫਸ੍ਸੇਨ ਫੁਟ੍ਠੋ ਪਥਵੀਰਸਆਪੋਰਸਾਨਂ ਪਰਿਯਾਦਿਣ੍ਣਤ੍ਤਾ ਅਪ੍ਪਸਵਨਧਮ੍ਮਤਂ ਆਗਮ੍ਮ ਪੁਨ ਸਨ੍ਤਾਨਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕੁਣੇਯ੍ਯ, ਏਵਮੇਵ ਖਨ੍ਧਪਵਤ੍ਤਿਯਂ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਨੋ ਕੁਲਪੁਤ੍ਤੋ ਤਸ੍ਸ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਚਤੂਸੁ ਦਿਸਾਸੁ ਰੁਕ੍ਖੇ ਵਿਸਯੋਜਨਂ ਵਿਯ ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਨ੍ਤਾਨੇ ਚਤੁਮਗ੍ਗਭਾਵਨਂ ਆਰਭਤਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਸੋ ਖਨ੍ਧਸਨ੍ਤਾਨੋ ਤੇਨ ਚਤੁਮਗ੍ਗਵਿਸਸਮ੍ਫਸ੍ਸੇਨ ਸਬ੍ਬਸੋ ਵਟ੍ਟਮੂਲਕਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਰਿਯਾਦਿਣ੍ਣਤ੍ਤਾ ਕਿਰਿਯਭਾਵਮਤ੍ਤਉਪਗਤਕਾਯਕਮ੍ਮਾਦਿਸਬ੍ਬਕਮ੍ਮਪ੍ਪਭੇਦੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਆਯਤਿਂ ਪੁਨਬ੍ਭਵਾਨਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਧਮ੍ਮਤਂ ਆਗਮ੍ਮ ਭਵਨ੍ਤਰਸਨ੍ਤਾਨਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਕੇਵਲਂ ਚਰਿਮਵਿਞ੍ਞਾਣਨਿਰੋਧੇਨ ਨਿਰਿਨ੍ਧਨੋ ਵਿਯ ਜਾਤਵੇਦੋ ਅਨੁਪਾਦਾਨੋ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਤਿ, ਏਵਂ ਭੂਮਿਯਾ ਭੂਮਿਲਦ੍ਧਸ੍ਸ ਚ ਨਾਨਤ੍ਤਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੮੩੭. ਅਪਿਚ ਅਪਰਮ੍ਪਿ ਸਮੁਦਾਚਾਰਆਰਮ੍ਮਣਾਧਿਗ੍ਗਹਿਤਅਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਿਤਅਸਮੂਹਤਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ। ਤਤ੍ਥ ਵਤ੍ਤਮਾਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਮੇਵ **ਸਮੁਦਾਚਾਰੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ**। ਚਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਪਨ ਆਪਾਥਗਤੇ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗੇ ਅਨੁਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਮ੍ਪਿ ਕਿਲੇਸਜਾਤਂ ਆਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਅਧਿਗ੍ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ ਏਵ ਅਪਰਭਾਗੇ ਏਕਨ੍ਤੇਨ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ **ਆਰਮ੍ਮਣਾਧਿਗ੍ਗਹਿਤੁਪ੍ਪਨ੍ਨ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਕਲ੍ਯਾਣਿਗਾਮੇ ਪਿਣ੍ਡਾਯ ਚਰਤੋ ਮਹਾਤਿਸ੍ਸਤ੍ਥੇਰਸ੍ਸ ਵਿਸਭਾਗਰੂਪਦਸ੍ਸਨੇਨ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਕਿਲੇਸਜਾਤਂ ਵਿਯ। ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾਨਂ ਅਞ੍ਞਤਰਵਸੇਨ ਅਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਿਤਂ ਕਿਲੇਸਜਾਤਂ ਚਿਤ੍ਤਸਨ੍ਤਤਿਮਨਾਰੂਲ੍ਹਮ੍ਪਿ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਨਿਵਾਰਕਸ੍ਸ ਹੇਤੁਨੋ ਅਭਾਵਾ **ਅਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਿਤੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ** ਨਾਮ। ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵਸੇਨ ਪਨ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਿਤਮ੍ਪਿ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗੇਨ ਅਸਮੂਹਤਤ੍ਤਾ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮਤਂ ਅਨਤੀਤਤਾਯ **ਅਸਮੂਹਤੁਪ੍ਪਨ੍ਨ**ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਆਕਾਸੇਨ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਸ੍ਸ ਅਟ੍ਠਸਮਾਪਤ੍ਤਿਲਾਭਿਨੋ ਥੇਰਸ੍ਸ ਕੁਸੁਮਿਤਰੁਕ੍ਖੇ ਉਪਵਨੇ ਪੁਪ੍ਫਾਨਿ ਉਚ੍ਚਿਨਨ੍ਤਸ੍ਸ ਮਧੁਰੇਨ ਸਰੇਨ ਗਾਯਤੋ ਮਾਤੁਗਾਮਸ੍ਸ

ਗੀਤਸਵਨੇਨ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਕਿਲੇਸਜਾਤਂ ਵਿਯ। ਤਿਵਿਧਮ੍ਪਿ ਚੇਤਂ ਆਰਮ੍ਮਣਾਧਿਗ੍ਗਹਿਤਾਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਿਤਅਸਮੂਹਤੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਭੂਮਿਲਦ੍ਧੇਨੇਵ ਸਙ੍ਗਹਂ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੮੩੮. ਇਚ੍ਚੇਤਸ੍ਮਿਂ ਵੁਤ੍ਤੁਪ੍ਪਭੇਦੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਯਦੇਤਂ ਵਤ੍ਤਮਾਨਭੂਤਾਪਗਤੋਕਾਸਕਤਸਮੁਦਾਚਾਰਸਙ੍ਖਾਤਂ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ, ਤਂ ਅਮਗ੍ਗਵਜ੍ਝਤ੍ਤਾ ਕੇਨਚਿਪਿ ਞਾਣੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਂ ਨ ਹੋਤਿ। ਯਂ ਪਨੇਤਂ ਭੂਮਿਲਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਾਧਿਗ੍ਗਹਿਤਅਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਿਤਅਸਮੂਹਤਸਙ੍ਖਾਤਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ, ਤਸ੍ਸ ਤਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਭਾਵਂ ਵਿਨਾਸਯਮਾਨਂ ਯਸ੍ਮਾ ਤਂ ਤਂ ਲੋਕਿਯਲੋਕੁਤ੍ਤਰਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਪਹਾਤਬ੍ਬਂ ਹੋਤੀਤਿ। ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਯੇ ਯੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇਸਂ ਪਹਾਨਞ੍ਚ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਂ।

ਪਰਿਞ੍ਞਾਦਿਕਿਚ੍ਚਕਥਾ

੮੩੯.ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਪਰਿਞ੍ਞਾਦੀਨਿ, ਯਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ ਅਭਿਸਮਯਕਾਲੇ।
ਤਾਨਿ ਚ ਯਥਾਸਭਾਵੇਨ, ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਾਨਿ ਸਬ੍ਬਾਨੀਤਿ॥

ਸਚ੍ਚਾਭਿਸਮਯਕਾਲਂ ਹਿ ਏਤੇਸੁ ਚਤੂਸੁ ਞਾਣੇਸੁ ਏਕੇਕਸ੍ਸ ਏਕਕ੍ਖਣੇ ਪਰਿਞ੍ਞਾ ਪਹਾਨਂ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ ਭਾਵਨਾਤਿ ਏਤਾਨਿ ਪਰਿਞ੍ਞਾਦੀਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ, ਤਾਨਿ ਯਥਾਸਭਾਵੇਨ ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੇਤਂ ਪੋਰਾਣੇਹਿ –

''ਯਥਾ ਪਦੀਪੋ ਅਪੁਬ੍ਬਂ ਅਚਰਿਮਂ ਏਕਕ੍ਖਣੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਕਰੋਤਿ, ਵਟ੍ਟਿਂ ਝਾਪੇਤਿ, ਅਨ੍ਧਕਾਰਂ ਵਿਧਮਤਿ, ਆਲੋਕਂ ਪਰਿਵਿਦਂਸੇਤਿ, ਸਿਨੇਹਂ ਪਰਿਯਾਦਿਯਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਮਗ੍ਗਞਾਣਂ ਅਪੁਬ੍ਬਂ ਅਚਰਿਮਂ ਏਕਕ੍ਖਣੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਅਭਿਸਮੇਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ, ਸਮੁਦਯਂ ਪਹਾਨਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ, ਮਗ੍ਗਂ ਭਾਵਨਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ, ਨਿਰੋਧਂ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ। ਕਿਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ? ਨਿਰੋਧਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਚਤ੍ਤਾਰਿਪਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਪਾਪੁਣਾਤਿ ਪਸ੍ਸਤਿ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਤੀ''ਤਿ।

ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਚੇਤਂ ''ਯੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯਮ੍ਪਿ ਸੋ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਮ੍ਪਿ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਂ ਪਟਿਪਦਮ੍ਪਿ ਪਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੧੦੦) ਸਬ੍ਬਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਅਪਰਮ੍ਪਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਮਗ੍ਗਸਮਙ੍ਗਿਸ੍ਸ ਞਾਣਂ, ਦੁਕ੍ਖੇਪੇਤਂ ਞਾਣਂ, ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯੇਪੇਤਂ ਞਾਣਂ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧੇਪੇਤਂ ਞਾਣਂ, ਦੁਕ੍ਖਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾਯਪੇਤਂ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੭੯੪; ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੧੦੯)।

ਤਤ੍ਥ ਯਥਾ ਪਦੀਪੋ ਵਟ੍ਟਿਂ ਝਾਪੇਤਿ, ਏਵਂ ਮਗ੍ਗਞਾਣਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ। ਯਥਾ ਅਨ੍ਧਕਾਰਂ ਵਿਧਮਤਿ, ਏਵਂ ਸਮੁਦਯਂ ਪਜਹਤਿ। ਯਥਾ ਆਲੋਕਂ ਪਰਿਵਿਦਂਸੇਤਿ, ਏਵਂ ਸਹਜਾਤਾਦਿਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਾਦਿਧਮ੍ਮਸਙ੍ਖਾਤਂ ਮਗ੍ਗਂ ਭਾਵੇਤਿ। ਯਥਾ ਸਿਨੇਹਂ ਪਰਿਯਾਦਿਯਤਿ, ਏਵਂ ਕਿਲੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨਂ ਨਿਰੋਧਂ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤੀਤਿ ਏਵਂ ਉਪਮਾਸਂਸਨ੍ਦਨਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੮੪੦. ਅਪਰੋ ਨਯੋ – ਯਥਾ ਸੂਰਿਯੋ ਉਦਯਨ੍ਤੋ ਅਪੁਬ੍ਬਂ ਅਚਰਿਮਂ ਸਹ ਪਾਤੁਭਾਵਾ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਕਰੋਤਿ, ਰੂਪਗਤਾਨਿ ਓਭਾਸੇਤਿ, ਅਨ੍ਧਕਾਰਂ ਵਿਧਮਤਿ, ਆਲੋਕਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਸੀਤਂ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਮ੍ਭੇਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਮਗ੍ਗਞਾਣਂ...ਪੇ॰... ਨਿਰੋਧਂ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ। ਇਧਾਪਿ ਯਥਾ ਸੂਰਿਯੋ ਰੂਪਗਤਾਨਿ ਓਭਾਸੇਤਿ, ਏਵਂ ਮਗ੍ਗਞਾਣਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ। ਯਥਾ ਅਨ੍ਧਕਾਰਂ ਵਿਧਮਤਿ, ਏਵਂ ਸਮੁਦਯਂ ਪਜਹਤਿ। ਯਥਾ ਆਲੋਕਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਏਵਂ ਸਹਜਾਤਾਦਿਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਮਗ੍ਗਂ ਭਾਵੇਤਿ। ਯਥਾ ਸੀਤਂ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਮ੍ਭੇਤਿ, ਏਵਂ ਕਿਲੇਸਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਂ ਨਿਰੋਧਂ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤੀਤਿ ਏਵਂ ਉਪਮਾਸਂਸਨ੍ਦਨਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੮੪੧. ਅਪਰੋ ਨਯੋ – ਯਥਾ ਨਾਵਾ ਅਪੁਬ੍ਬਂ ਅਚਰਿਮਂ ਏਕਕ੍ਖਣੇ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਕਰੋਤਿ, ਓਰਿਮਤੀਰਂ ਪਜਹਤਿ, ਸੋਤਂ ਛਿਨ੍ਦਤਿ, ਭਣ੍ਡਂ ਵਹਤਿ, ਪਾਰਿਮਤੀਰਂ ਅਪ੍ਪੇਤਿ, ਏਵਮੇਵ ਮਗ੍ਗਞਾਣਂ...ਪੇ॰... ਨਿਰੋਧਂ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਭਿਸਮਯੇਨ ਅਭਿਸਮੇਤਿ। ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਯਥਾ ਨਾਵਾ ਓਰਿਮਤੀਰਂ ਪਜਹਤਿ, ਏਵਂ ਮਗ੍ਗਞਾਣਂ ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਰਿਜਾਨਾਤਿ। ਯਥਾ ਸੋਤਂ ਛਿਨ੍ਦਤਿ, ਏਵਂ ਸਮੁਦਯਂ ਪਜਹਤਿ। ਯਥਾ ਭਣ੍ਡਂ ਵਹਤਿ, ਏਵਂ ਸਹਜਾਤਾਦਿਪਚ੍ਚਯਤਾਯ ਮਗ੍ਗਂ ਭਾਵੇਤਿ। ਯਥਾ ਪਾਰਿਮਤੀਰਂ ਅਪ੍ਪੇਤਿ, ਏਵਂ ਪਾਰਿਮਤੀਰਭੂਤਂ ਨਿਰੋਧਂ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤੀਤਿ ਏਵਂ ਉਪਮਾਸਂਸਨ੍ਦਨਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੮੪੨. ਏਵਂ ਸਚ੍ਚਾਭਿਸਮਯਕਾਲਸ੍ਮਿਂ ਏਕਕ੍ਖਣੇ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਕਿਚ੍ਚਾਨਂ ਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਞਾਣਸ੍ਸ ਪਨਸ੍ਸ ਸੋਲਸਹਾਕਾਰੇਹਿ ਤਥਟ੍ਠੇਨ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਏਕਪਟਿਵੇਧਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਯਥਾਹ –

> ''ਕਥਂ ਤਥਟ੍ਠੇਨ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਏਕਪਟਿਵੇਧਾਨਿ? ਸੋਲਸਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਤਥਟ੍ਠੇਨ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਏਕਪਟਿਵੇਧਾਨਿ। **ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ** ਪੀਲ਼ਨਟ੍ਠੋ, ਸਙ੍ਖਤਟ੍ਠੋ, ਸਨ੍ਤਾਪਟ੍ਠੋ, ਵਿਪਰਿਣਾਮਟ੍ਠੋ, ਤਥਟ੍ਠੋ। **ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ** ਆਯੂਹਨਟ੍ਠੋ, ਨਿਦਾਨਟ੍ਠੋ, ਸਂਯੋਗਟ੍ਠੋ, ਪਲਿਬੋਧਟ੍ਠੋ, ਤਥਟ੍ਠੋ। **ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ** ਨਿਸ੍ਸਰਣਟ੍ਠੋ, ਵਿਵੇਕਟ੍ਠੋ, ਅਸਙ੍ਖਤਟ੍ਠੋ, ਅਮਤਟ੍ਠੋ, ਤਥਟ੍ਠੋ। **ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ** ਨਿਯ੍ਯਾਨਟ੍ਠੋ, ਹੇਤੁਟ੍ਠੋ, ਦਸ੍ਸਨਟ੍ਠੋ, ਅਧਿਪਤੇਯ੍ਯਟ੍ਠੋ, ਤਥਟ੍ਠੋ। ਇਮੇਹਿ ਸੋਲਸਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਤਥਟ੍ਠੇਨ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਏਕਸਙ੍ਗਹਿਤਾਨਿ। ਯਂ ਏਕਸਙ੍ਗਹਿਤਂ, ਤਂ ਏਕਤ੍ਤਂ। ਯਂ ਏਕਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਏਕੇਨ ਞਾਣੇਨ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਤੀਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਏਕਪਟਿਵੇਧਾਨੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੨.੧੧)।

੮੪੩. ਤਤ੍ਥ ਸਿਯਾ ਯਦਾ ਦੁਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਅਞ੍ਞੇਪਿ ਰੋਗਗਣ੍ਡਾਦਯੋ ਅਤ੍ਥਾ ਅਤ੍ਥਿ, ਅਥ ਕਸ੍ਮਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋਯੇਵ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ। ਏਤ੍ਥ ਵਦਾਮ, ਅਞ੍ਞਸਚ੍ਚਦਸ੍ਸਨਵਸੇਨ ਆਵਿਭਾਵਤੋ। ''ਤਤ੍ਥ ਕਤਮਂ ਦੁਕ੍ਖੇ ਞਾਣਂ? ਦੁਕ੍ਖਂ ਆਰਬ੍ਭ ਯਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਪਞ੍ਞਾ ਪਜਾਨਨਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਵਿਭ॰ ੭੯੪; ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੧੦੯) ਹਿ ਨਯੇਨ ਏਕੇਕਸਚ੍ਚਾਰਮ੍ਮਣਵਸੇਨਾਪਿ ਸਚ੍ਚਞਾਣਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। ''ਯੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਸਮੁਦਯਮ੍ਪਿ ਸੋ ਪਸ੍ਸਤੀ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੧੦੦) ਨਯੇਨ ਏਕਂ ਸਚ੍ਚਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਸੇਸੇਸੁਪਿ ਕਿਚ੍ਚਨਿਪ੍ਫਤ੍ਤਿਵਸੇਨਾਪਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਤਤ੍ਥ ਯਦਾ ਏਕੇਕਂ ਸਚ੍ਚਂ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਰੋਤਿ, ਤਦਾ ਸਮੁਦਯਦਸ੍ਸਨੇਨ ਤਾਵ ਸਭਾਵਤੋ ਪੀਲ਼ਨਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸਾਪਿ **ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ,** ਯਸ੍ਮਾ ਤਂ ਆਯੂਹਨਲਕ੍ਖਣੇਨ ਸਮੁਦਯੇਨ ਆਯੂਹਿਤਂ ਸਙ੍ਖਤਂ ਰਾਸਿਕਤਂ, ਤਸ੍ਮਾਸ੍ਸ ਸੋ ਸਙ੍ਖਤਟ੍ਠੋ ਆਵਿਭਵਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਮਗ੍ਗੋ ਕਿਲੇਸਸਨ੍ਤਾਪਹਰੋ ਸੁਸੀਤਲੋ, ਤਸ੍ਮਾਸ੍ਸ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਨੇਨ ਸਨ੍ਤਾਪਟ੍ਠੋ ਆਵਿਭਵਤਿ ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਨਨ੍ਦਸ੍ਸ ਅਚ੍ਛਰਾਦਸ੍ਸਨੇਨ ਸੁਨ੍ਦਰਿਯਾ ਅਨਭਿਰੂਪਭਾਵੋ ਵਿਯ। ਅਵਿਪਰਿਣਾਮਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਨ ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਨੇਨਸ੍ਸ ਵਿਪਰਿਣਾਮਟ੍ਠੋ ਆਵਿਭਵਤੀਤਿ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਮੇਵੇਤ੍ਥ ਨਤ੍ਥਿ।

ਤਥਾ ਸਭਾਵਤੋ ਆਯੂਹਨਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸਾਪਿ **ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ,** ਦੁਕ੍ਖਦਸ੍ਸਨੇਨ ਨਿਦਾਨਟ੍ਠੋ ਆਵਿਭਵਤਿ ਅਸਪ੍ਪਾਯਭੋਜਨਤੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਬ੍ਯਾਧਿਦਸ੍ਸਨੇਨ ਭੋਜਨਸ੍ਸ ਬ੍ਯਾਧਿਨਿਦਾਨਭਾਵੋ ਵਿਯ। ਵਿਸਂਯੋਗਭੂਤਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਨੇਨ ਸਂਯੋਗਟ੍ਠੋ। ਨਿਯ੍ਯਾਨਭੂਤਸ੍ਸ ਚ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਨੇਨ ਪਲਿਬੋਧਟ੍ਠੋਤਿ।

ਤਥਾ ਨਿਸ੍ਸਰਣਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸਾਪਿ **ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ,** ਅਵਿਵੇਕਭੂਤਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਨੇਨ ਵਿਵੇਕਟ੍ਠੋ ਆਵਿਭਵਤਿ। ਮਗ੍ਗਦਸ੍ਸਨੇਨ ਅਸਙ੍ਖਤਟ੍ਠੋ, ਇਮਿਨਾ ਹਿ ਅਨਮਤਗ੍ਗਸਂਸਾਰੇ ਮਗ੍ਗੋ ਨਦਿਟ੍ਠਪੁਬ੍ਬੋ, ਸੋਪਿ ਚ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤਾ ਸਙ੍ਖਤੋਯੇਵਾਤਿ ਅਪ੍ਪਚ੍ਚਯਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਸਙ੍ਖਤਭਾਵੋ ਅਤਿਵਿਯ ਪਾਕਟੋ ਹੋਤਿ। ਦੁਕ੍ਖਦਸ੍ਸਨੇਨ ਪਨਸ੍ਸ ਅਮਤਟ੍ਠੋ ਆਵਿਭਵਤਿ, ਦੁਕ੍ਖਂ ਹਿ ਵਿਸਂ, ਅਮਤਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨ੍ਤਿ।

ਤਥਾ ਨਿਯ੍ਯਾਨਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸਾਪਿ **ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ,** ਸਮੁਦਯਦਸ੍ਸਨੇਨ ''ਨਾਯਂ ਹੇਤੁ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ ਪਤ੍ਤਿਯਾ, ਅਯਂ ਹੇਤੂ''ਤਿ ਹੇਤੁਟ੍ਠੋ ਆਵਿਭਵਤਿ। ਨਿਰੋਧਦਸ੍ਸਨੇਨ ਦਸ੍ਸਨਟ੍ਠੋ, ਪਰਮਸੁਖੁਮਾਨਿ ਰੂਪਾਨਿ ਪਸ੍ਸਤੋ ''ਵਿਪ੍ਪਸਨ੍ਨਂ ਵਤ ਮੇ ਚਕ੍ਖੂ''ਨ੍ਤਿ ਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸ ਵਿਪ੍ਪਸਨ੍ਨਭਾਵੋ ਵਿਯ। ਦੁਕ੍ਖਦਸ੍ਸਨੇਨ ਅਧਿਪਤੇਯ੍ਯਟ੍ਠੋ, ਅਨੇਕਰੋਗਾਤੁਰਕਪਣਜਨਦਸ੍ਸਨੇਨ ਇਸ੍ਸਰਜਨਸ੍ਸ ਉਲ਼ਾਰਭਾਵੋ ਵਿਯਾਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਸਲਕ੍ਖਣਵਸੇਨ ਏਕੇਕਸ੍ਸ, ਅਞ੍ਞਸਚ੍ਚਦਸ੍ਸਨਵਸੇਨ ਚ ਇਤਰੇਸਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਆਵਿਭਾਵਤੋ ਏਕੇਕਸ੍ਸ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਅਤ੍ਥਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਪਨ ਸਬ੍ਬੇ ਚੇਤੇ ਅਤ੍ਥਾ ਏਕੇਨੇਵ ਦੁਕ੍ਖਾਦੀਸੁ ਚਤੁਕਿਚ੍ਚੇਨ ਞਾਣੇਨ ਪਟਿਵੇਧਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀਤਿ। ਯੇ ਪਨ ਨਾਨਾਭਿਸਮਯਂ ਇਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਉਤ੍ਤਰਂ ਅਭਿਧਮ੍ਮੇ ਕਥਾਵਤ੍ਥੁਸ੍ਮਿਂ ਵੁਤ੍ਤਮੇਵ।

ਪਰਿਞ੍ਞਾਦਿਪ੍ਪਭੇਦਕਥਾ

੮੪੪. ਇਦਾਨਿ ਯਾਨਿ ਤਾਨਿ ਪਰਿਞ੍ਞਾਦੀਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ, ਤੇਸੁ –

> ਤਿਵਿਧਾ ਹੋਤਿ ਪਰਿਞ੍ਞਾ, ਤਥਾ ਪਹਾਨਮ੍ਪਿ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਪਿ।
> ਦ੍ਵੇ ਭਾਵਨਾ ਅਭਿਮਤਾ, ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਤਤ੍ਥ ਞਾਤਬ੍ਬੋ॥

੮੪੫. **ਤਿਵਿਧਾ ਹੋਤਿ ਪਰਿਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾ ਤੀਰਣਪਰਿਞ੍ਞਾ ਪਹਾਨਪਰਿਞ੍ਞਾਤਿ ਏਵਂ ਪਰਿਞ੍ਞਾ ਤਿਵਿਧਾ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ''ਅਭਿਞ੍ਞਾਪਞ੍ਞਾ ਞਾਤਟ੍ਠੇਨ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ਮਾਤਿਕਾ ੧.੨੦) ਏਵਂ ਉਦ੍ਦਿਸਿਤ੍ਵਾ ''ਯੇ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਭਿਞ੍ਞਾਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਞਾਤਾ ਹੋਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੭੫) ਏਵਂ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ, ''ਸਬ੍ਬਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ। ਕਿਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਬ੍ਬਂ ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ? ਚਕ੍ਖੁਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨) ਨਯੇਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਵੁਤ੍ਤਾ **ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾ** ਨਾਮ। ਤਸ੍ਸਾ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਨਾਮਰੂਪਾਭਿਜਾਨਨਾ ਆਵੇਣਿਕਾ ਭੂਮਿ।

੮੪੬. ''ਪਰਿਞ੍ਞਾਪਞ੍ਞਾ ਤੀਰਣਟ੍ਠੇਨ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ਮਾਤਿਕਾ ੧.੨੧) ਏਵਂ ਉਦ੍ਦਿਸਿਤ੍ਵਾ ਪਨ ''ਯੇ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਤੀਰਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੭੫) ਏਵਂ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ, ''ਸਬ੍ਬਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ। ਕਿਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਬ੍ਬਂ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ? ਚਕ੍ਖੁਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੧) ਨਯੇਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਵੁਤ੍ਤਾ **ਤੀਰਣਪਰਿਞ੍ਞਾ** ਨਾਮ। ਤਸ੍ਸਾ ਕਲਾਪਸਮ੍ਮਸਨਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਦੁਕ੍ਖਮਨਤ੍ਤਾਤਿ ਤੀਰਣਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਾਯ ਯਾਵ ਅਨੁਲੋਮਾ ਆਵੇਣਿਕਾ ਭੂਮਿ।

੮੪੭. ''ਪਹਾਨਪਞ੍ਞਾ ਪਰਿਚ੍ਚਾਗਟ੍ਠੇਨ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ਮਾਤਿਕਾ ੧.੨੨) ਏਵਂ ਪਨ ਉਦ੍ਦਿਸਿਤ੍ਵਾ ''ਯੇ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਹੀਨਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਰਿਚ੍ਚਤ੍ਤਾ ਹੋਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੭੫) ਏਵਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਵੁਤ੍ਤਾ ''ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਂ ਪਜਹਤੀ''ਤਿਆਦਿਨਯਪ੍ਪਵਤ੍ਤਾ **ਪਹਾਨਪਰਿਞ੍ਞਾ**। ਤਸ੍ਸਾ ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਮਗ੍ਗਞਾਣਾ ਭੂਮਿ, ਅਯਂ ਇਧ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ।

ਯਸ੍ਮਾ ਵਾ ਞਾਤਤੀਰਣਪਰਿਞ੍ਞਾਯੋਪਿ ਤਦਤ੍ਥਾਯੇਵ, ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਯੇ ਧਮ੍ਮੇ ਪਜਹਤਿ, ਤੇ ਨਿਯਮਤੋ ਞਾਤਾ ਚੇਵ ਤੀਰਿਤਾ ਚ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾਤ੍ਤਯਮ੍ਪਿ ਇਮਿਨਾ ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਮਗ੍ਗਞਾਣਸ੍ਸ ਕਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੮੪੮. **ਤਥਾ ਪਹਾਨਮ੍ਪੀ**ਤਿ ਪਹਾਨਮ੍ਪਿ ਹਿ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਪ੍ਪਹਾਨਂ ਤਦਙ੍ਗਪ੍ਪਹਾਨਂ ਸਮੁਚ੍ਛੇਦਪ੍ਪਹਾਨਨ੍ਤਿ ਪਰਿਵ੍ਵਾ ਵਿਯ ਤਿਵਿਧਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਸਸੇਵਾਲੇ ਉਦਕੇ ਪਕ੍ਖਿਤ੍ਤੇਨ ਘਟੇਨ ਸੇਵਾਲਸ੍ਸ ਵਿਯ ਤੇਨ ਤੇਨ ਲੋਕਿਯਸਮਾਧਿਨਾ ਨੀਵਰਣਾਦੀਨਂ ਪਚ੍ਚਨੀਕਧਮ੍ਮਾਨਂ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਂ, ਇਦਂ **ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਪ੍ਪਹਾਨਂ** ਨਾਮ। ਪਾਲਿਯਂ ਪਨ ''ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਪ੍ਪਹਾਨਞ੍ਚ ਨੀਵਰਣਾਨਂ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਭਾਵਯਤੋ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੪) ਨੀਵਰਣਾਨਞ੍ਞੇਵ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਂ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਪਾਕਟਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਨੀਵਰਣਾਨਿ ਹਿ ਝਾਨਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗੇਪਿ ਪਚ੍ਛਾਭਾਗੇਪਿ ਨ ਸਹਸਾ ਚਿਤ੍ਤਂ ਅਜ੍ਝੋਤ੍ਥਰਨ੍ਤਿ, ਵਿਤਕ੍ਕਾਦਯੋ ਅਪ੍ਪਿਤਕ੍ਖਣੇਯੇਵ। ਤਸ੍ਮਾ ਨੀਵਰਣਾਨਂ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਂ ਪਾਕਟਂ।

੮੪੯. ਯਂ ਪਨ ਰਤ੍ਤਿਭਾਗੇ ਸਮੁਜ੍ਜਲਿਤੇਨ ਪਦੀਪੇਨ ਅਨ੍ਧਕਾਰਸ੍ਸ ਵਿਯ ਤੇਨ ਤੇਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਅਵਯਵਭੂਤੇਨ ਞਾਣਙ੍ਗੇਨ ਪਟਿਪਕ੍ਖਵਸੇਨੇਵ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਪਹਾਤਬ੍ਬਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਹਾਨਂ, ਇਦਂ **ਤਦਙ੍ਗਪ੍ਪਹਾਨਂ** ਨਾਮ। ਸੇਯ੍ਯਥਿਦਂ – ਨਾਮਰੂਪਪਰਿਚ੍ਛੇਦੇਨ ਤਾਵ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਯਾ। ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਗ੍ਗਹੇਨ ਅਹੇਤੁਵਿਸਮਹੇਤੁਦਿਟ੍ਠੀਨਂ। ਤਸ੍ਸੇਵ ਅਪਰਭਾਗੇਨ ਕਙ੍ਖਾਵਿਤਰਣੇਨ ਕਥਂਕਥੀਭਾਵਸ੍ਸ। ਕਲਾਪਸਮ੍ਮਸਨੇਨ ''ਅਹਂ ਮਮਾ''ਤਿ ਸਮੂਹਗਾਹਸ੍ਸ। ਮਗ੍ਗਾਮਗ੍ਗਵਵਤ੍ਥਾਨੇਨ ਅਮਗ੍ਗੇ ਮਗ੍ਗਸਞ੍ਞਾਯ। ਉਦਯਦਸ੍ਸਨੇਨ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਯਾ। ਵਯਦਸ੍ਸਨੇਨ ਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿਯਾ। ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨੇਨ ਸਭਯੇ ਅਭਯਸਞ੍ਞਾਯ। ਆਦੀਨਵਦਸ੍ਸਨੇਨ ਅਸ੍ਸਾਦਸਞ੍ਞਾਯ। ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਨੁਪਸ੍ਸਨੇਨ ਅਭਿਰਤਿਸਞ੍ਞਾਯ। ਮੁਚ੍ਚਿਤੁਕਮ੍ਯਤਾਯ ਅਮੁਚ੍ਚਿਤੁਕਾਮਭਾਵਸ੍ਸ। ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੇਨ ਅਪ੍ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨਸ੍ਸ। ਉਪੇਕ੍ਖਾਯ ਅਨੁਪੇਕ੍ਖਨਸ੍ਸ। ਅਨੁਲੋਮੇਨ ਸਚ੍ਚਪਟਿਲੋਮਗਾਹਸ੍ਸ ਪਹਾਨਂ।

ਯਂ ਵਾ ਪਨ ਅਟ੍ਠਾਰਸਸੁ ਮਹਾਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸੁ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਯ। ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾਯ। ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਯ। ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਨਨ੍ਦਿਯਾ। ਵਿਰਾਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਰਾਗਸ੍ਸ। ਨਿਰੋਧਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਸਮੁਦਯਸ੍ਸ। ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਆਦਾਨਸ੍ਸ। ਖਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਘਨਸਞ੍ਞਾਯ। ਵਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਆਯੂਹਨਸ੍ਸ। ਵਿਪਰਿਣਾਮਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਧੁਵਸਞ੍ਞਾਯ। ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਨਿਮਿਤ੍ਤਸ੍ਸ। ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਣਿਧਿਯਾ। ਸੁਞ੍ਞਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਅਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ। ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਧਮ੍ਮਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਸਾਰਾਦਾਨਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ। ਯਥਾਭੂਤਞਾਣਦਸ੍ਸਨੇਨ ਸਮ੍ਮੋਹਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ। ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਆਲਯਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ। ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਅਪ੍ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਯ। ਵਿਵਟ੍ਟਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਸਂਯੋਗਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ ਪਹਾਨਂ। ਇਦਮ੍ਪਿ **ਤਦਙ੍ਗਪ੍ਪਹਾਨ**ਮੇਵ।

੮੫੦. ਤਤ੍ਥ ਯਥਾ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਦੀਹਿ ਸਤ੍ਤਹਿ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਦੀਨਂ ਪਹਾਨਂ ਹੋਤਿ, ਤਂ ਭਙ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨੇ ਵੁਤ੍ਤਮੇਵ।

ਖਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਪਨ ਘਨਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਨਿਚ੍ਚਂ ਖਯਟ੍ਠੇਨਾਤਿ ਏਵਂ ਖਯਂ ਪਸ੍ਸਤੋ ਞਾਣਂ। ਤੇਨ ਘਨਸਞ੍ਞਾਯ ਪਹਾਨਂ ਹੋਤਿ।

ਵਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਤਿ –

> ਆਰਮ੍ਮਣਾਨ੍ਵਯੇਨ, ਉਭੋ ਏਕਵਵਤ੍ਥਾਨਾ।
> ਨਿਰੋਧੇ ਅਧਿਮੁਤ੍ਤਤਾ, ਵਯਲਕ੍ਖਣਵਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ॥ –

ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤਾ ਪਚ੍ਚਕ੍ਖਤੋ ਚੇਵ ਅਨ੍ਵਯਤੋ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਭਙ੍ਗਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਤਸ੍ਮਿਞ੍ਞੇਵ ਭਙ੍ਗਸਙ੍ਖਾਤੇ ਨਿਰੋਧੇ ਅਧਿਮੁਤ੍ਤਤਾ, ਤਾਯ ਆਯੂਹਨਸ੍ਸ ਪਹਾਨਂ ਹੋਤਿ। ਯੇਸਂ ਹਿ ਅਤ੍ਥਾਯ ਆਯੂਹੇਯ੍ਯ, ''ਤੇ ਏਵਂ ਵਯਧਮ੍ਮਾ''ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਤੋ ਆਯੂਹਨੇ ਚਿਤ੍ਤਂ ਨ ਨਮਤਿ।

ਵਿਪਰਿਣਾਮਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਰੂਪਸਤ੍ਤਕਾਦਿਵਸੇਨ ਤਂ ਤਂ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦਂ ਅਤਿਕ੍ਕਮ੍ਮ ਅਞ੍ਞਥਾਪਵਤ੍ਤਿਦਸ੍ਸਨਂ। ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵਾ ਜਰਾਯ ਚੇਵ ਮਰਣੇਨ ਚ ਦ੍ਵੀਹਾਕਾਰੇਹਿ ਵਿਪਰਿਣਾਮਦਸ੍ਸਨਂ, ਤਾਯ ਧੁਵਸਞ੍ਞਾਯ ਪਹਾਨਂ ਹੋਤਿ।

ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਵ, ਤਾਯ ਨਿਚ੍ਚਨਿਮਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਹਾਨਂ ਹੋਤਿ।

ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਵ, ਤਾਯ ਸੁਖਪਣਿਧਿਸੁਖਪਤ੍ਥਨਾਪਹਾਨਂ ਹੋਤਿ।

ਸੁਞ੍ਞਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਵ, ਤਾਯ ''ਅਤ੍ਥਿ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਅਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ ਪਹਾਨਂ ਹੋਤਿ।

ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਧਮ੍ਮਵਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ –

> ''ਆਰਮ੍ਮਣਞ੍ਚ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾ, ਭਙ੍ਗਞ੍ਚ ਅਨੁਪਸ੍ਸਤਿ।
> ਸੁਞ੍ਞਤੋ ਚ ਉਪਟ੍ਠਾਨਂ, ਅਧਿਪਞ੍ਞਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ''ਤਿ॥ –

ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤਾ ਰੂਪਾਦਿਆਰਮ੍ਮਣਂ ਜਾਨਿਤ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਚ ਆਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਚ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਭਙ੍ਗਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ''ਸਙ੍ਖਾਰਾਵ ਭਿਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਮਰਣਂ, ਨ ਅਞ੍ਞੋ ਕੋਚਿ ਅਤ੍ਥੀ''ਤਿ ਭਙ੍ਗਵਸੇਨ ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ। ਸਾ ਅਧਿਪਞ੍ਞਾ ਚ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਕਤ੍ਵਾ ਅਧਿਪਞ੍ਞਾਧਮ੍ਮਵਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਤਾਯ ਨਿਚ੍ਚਸਾਰਾਭਾਵਸ੍ਸ ਚ ਅਤ੍ਤਸਾਰਾਭਾਵਸ੍ਸ ਚ ਸੁਟ੍ਠੁ ਦਿਟ੍ਠਤ੍ਤਾ ਸਾਰਾਦਾਨਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ ਪਹਾਨਂ ਹੋਤਿ।

ਯਥਾਭੂਤਞਾਣਦਸ੍ਸਨਨ੍ਤਿ ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਨਾਮਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਹੋ, ਤੇਨ ''ਅਹੋਸਿਂ ਨੁ ਖੋ ਅਹਂ ਅਤੀਤਮਦ੍ਧਾਨ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਵਸੇਨ ਚੇਵ, ''ਇਸ੍ਸਰਤੋ ਲੋਕੋ ਸਮ੍ਭੋਤੀ''ਤਿਆਦਿਵਸੇਨ ਚ ਪਵਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮੋਹਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ ਪਹਾਨਂ ਹੋਤਿ।

ਆਦੀਨਵਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਭਯਤੁਪਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਸਬ੍ਬਭਵਾਦੀਸੁ ਆਦੀਨਵਦਸ੍ਸਨਞਾਣਂ, ਤੇਨ ''ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਲ੍ਲੀਯਿਤਬ੍ਬਂ ਨ ਦਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਆਲਯਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ ਪਹਾਨਂ ਹੋਤਿ।

ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਮੁਞ੍ਚਨਸ੍ਸ ਉਪਾਯਕਰਣਂ ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਞਾਣਂ, ਤੇਨ ਅਪ੍ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਯ ਪਹਾਨਂ ਹੋਤਿ।

ਵਿਵਟ੍ਟਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਸਙ੍ਖਾਰੁਪੇਕ੍ਖਾ ਚੇਵ ਅਨੁਲੋਮਞ੍ਚ। ਤਦਾ ਹਿਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਂ ਈਸਕਪੋਣੇ ਪਦੁਮਪਲਾਸੇ ਉਦਕਬਿਨ੍ਦੁ ਵਿਯ ਸਬ੍ਬਸ੍ਮਾ ਸਙ੍ਖਾਰਗਤਾ ਪਤਿਲੀਯਤਿ, ਪਤਿਕੁਟਤਿ, ਪਤਿਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਤਾਯ ਸਂਯੋਗਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ ਪਹਾਨਂ ਹੋਤਿ, ਕਾਮਸਂਯੋਗਾਦਿਕਸ੍ਸ ਕਿਲੇਸਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ ਕਿਲੇਸਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਪਹਾਨਂ ਹੋਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਏਵਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਤਦਙ੍ਗਪ੍ਪਹਾਨਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਪਨ ''ਤਦਙ੍ਗਪ੍ਪਹਾਨਞ੍ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ ਸਮਾਧਿਂ ਭਾਵਯਤੋ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੪) ਸਙ੍ਖੇਪੇਨੇਵ ਵੁਤ੍ਤਂ।

੮੫੧. ਯਂ ਪਨ ਅਸਨਿਵਿਚਕ੍ਕਾਭਿਹਤਸ੍ਸ ਰੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਵਿਯ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਞਾਣੇਨ ਸਂਯੋਜਨਾਦੀਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਯਥਾ ਨ ਪੁਨ ਪਵਤ੍ਤਿ, ਏਵਂ ਪਹਾਨਂ, ਇਦਂ **ਸਮੁਚ੍ਛੇਦਪ੍ਪਹਾਨਂ** ਨਾਮ। ਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਸਮੁਚ੍ਛੇਦਪ੍ਪਹਾਨਞ੍ਚ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਖਯਗਾਮਿਮਗ੍ਗਂ ਭਾਵਯਤੋ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੪) । ਇਤਿ ਇਮੇਸੁ ਤੀਸੁ ਪਹਾਨੇਸੁ ਸਮੁਚ੍ਛੇਦਪ੍ਪਹਾਨਮੇਵ ਇਧ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਂ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਤਸ੍ਸ ਯੋਗਿਨੋ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗੇ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਤਦਙ੍ਗਪ੍ਪਹਾਨਾਨਿਪਿ ਤਦਤ੍ਥਾਨੇਵ, ਤਸ੍ਮਾ ਪਹਾਨਤ੍ਤਯਮ੍ਪਿ ਇਮਿਨਾ ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਮਗ੍ਗਞਾਣਸ੍ਸ ਕਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਪਟਿਰਾਜਾਨਂ ਵਧਿਤ੍ਵਾ ਰਜ੍ਜਂ ਪਤ੍ਤੇਨ ਹਿ ਯਮ੍ਪਿ ਤਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਕਤਂ, ਸਬ੍ਬਂ ''ਇਦਞ੍ਚਿਦਞ੍ਚ ਰਞ੍ਞਾ ਕਤ''ਨ੍ਤ੍ਯੇਵ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

੮੫੨. **ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਪੀ**ਤਿ ਲੋਕਿਯਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਤਿ ਦ੍ਵੇਧਾ ਭਿਨ੍ਨਾਪਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਯ ਦਸ੍ਸਨਭਾਵਨਾਵਸੇਨ ਭੇਦਤੋ ਤਿਵਿਧਾ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ ''ਪਠਮਸ੍ਸ ਝਾਨਸ੍ਸ ਲਾਭੀਮ੍ਹਿ, ਵਸੀਮ੍ਹਿ, ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਂ ਸਚ੍ਛਿਕਤਂ ਮਯਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਪਾਰਾ॰ ੨੦੩-੨੦੪) ਨਯੇਨ ਆਗਤਾ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਾਦੀਨਂ ਫਸ੍ਸਨਾ ਲੋਕਿਯਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ ਨਾਮ। **ਫਸ੍ਸਨਾ**ਤਿ ਅਧਿਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ''ਇਦਂ ਮਯਾ ਅਧਿਗਤ''ਨ੍ਤਿ ਪਚ੍ਚਕ੍ਖਤੋ ਞਾਣਫਸ੍ਸੇਨ ਫੁਸਨਾ। ਇਮਮੇਵ ਹਿ ਅਤ੍ਥਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ''ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਪਞ੍ਞਾ ਫਸ੍ਸਨਟ੍ਠੇ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ਮਾਤਿਕਾ ੧.੨੪) ਉਦ੍ਦਿਸਿਤ੍ਵਾ ''ਯੇ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਚ੍ਛਿਕਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਫਸ੍ਸਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੭੫) ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਵੁਤ੍ਤੋ।

ਅਪਿਚ ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਨ੍ਤਾਨੇ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾਪਿ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਕੇਵਲਂ ਅਪਰਪ੍ਪਚ੍ਚਯੇਨ ਞਾਣੇਨ ਞਾਤਾ, ਤੇ ਸਚ੍ਛਿਕਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤੇਨੇਵ ਹਿ ''ਸਬ੍ਬਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਂ। ਕਿਞ੍ਚ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਬ੍ਬਂ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਂ? ਚਕ੍ਖੁ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬ''ਨ੍ਤਿਆਦਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੯) ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਅਪਰਮ੍ਪਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਰੂਪਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤਿ। ਵੇਦਨਂ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤਿ। ਚਕ੍ਖੁਂ...ਪੇ॰... ਜਰਾਮਰਣਂ...ਪੇ॰... ਅਮਤੋਗਧਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤੀਤਿ। ਯੇ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਚ੍ਛਿਕਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਫਸ੍ਸਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤੀ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੯)।

ਪਠਮਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਪਨ ਨਿਬ੍ਬਾਨਦਸ੍ਸਨਂ ਦਸ੍ਸਨਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ। ਸੇਸਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇਸੁ ਭਾਵਨਾਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਤਿ। ਸਾ ਦੁਵਿਧਾਪਿ ਇਧ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ। ਤਸ੍ਮਾ ਦਸ੍ਸਨਭਾਵਨਾਵਸੇਨ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ ਇਮਸ੍ਸ ਞਾਣਸ੍ਸ ਕਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੮੫੩. **ਦ੍ਵੇ ਭਾਵਨਾ ਅਭਿਮਤਾ**ਤਿ ਭਾਵਨਾ ਪਨ ਲੋਕਿਯਭਾਵਨਾ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਭਾਵਨਾਤਿ ਦ੍ਵੇਯੇਵ ਅਭਿਮਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਲੋਕਿਯਾਨਂ ਸੀਲਸਮਾਧਿਪਞ੍ਞਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦਨਂ, ਤਾਹਿ ਚ ਸਨ੍ਤਾਨਵਾਸਨਂ ਲੋਕਿਯਭਾਵਨਾ। ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਨਂ ਉਪ੍ਪਾਦਨਂ, ਤਾਹਿ ਚ ਸਨ੍ਤਾਨਵਾਸਨਂ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਭਾਵਨਾ। ਤਾਸੁ ਇਧ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ। ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਨਿ ਹਿ ਸੀਲਾਦੀਨਿ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਮ੍ਪੇਤਂ ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ। ਤੇਸਂ ਸਹਜਾਤਪਚ੍ਚਯਾਦਿਤਾਯ ਤੇਹਿ ਚ ਸਨ੍ਤਾਨਂ ਵਾਸੇਤੀਤਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਭਾਵਨਾਵਸ੍ਸ ਕਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ।

ਏਵਂ –

> ਕਿਚ੍ਚਾਨਿ ਪਰਿਞ੍ਞਾਦੀਨਿ, ਯਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ ਅਭਿਸਮਯਕਾਲੇ।
> ਤਾਨਿ ਚ ਯਥਾਸਭਾਵੇਨ, ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਾਨਿ ਸਬ੍ਬਾਨੀਤਿ॥

ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਚ –

> ''ਸੀਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਯ ਨਰੋ ਸਪਞ੍ਞੋ, ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਞ੍ਞਞ੍ਚ ਭਾਵਯ''ਨ੍ਤਿ॥ –

ਏਵਂ ਸਰੂਪੇਨੇਵ ਆਭਤਾਯ ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਯ ਵਿਧਾਨਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਯਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਮੂਲਭੂਤਾ ਦ੍ਵੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯੋ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਸਰੀਰਭੂਤਾ ਪਞ੍ਚ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯੋ ਸਮ੍ਪਾਦੇਨ੍ਤੇਨ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ''ਤਿ, ਤਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰਿਤਂ ਹੋਤਿ। ਕਥਂ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾਤਿ ਅਯਞ੍ਚ ਪਞ੍ਹੋ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤੋਤਿ।

ਇਤਿ ਸਾਧੁਜਨਪਾਮੋਜ੍ਜਤ੍ਥਾਯ ਕਤੇ ੧ਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ

ਪਞ੍ਞਾਭਾ੧ਨਾਧਿਕਾਰੇ

ਞਾਣਦਸ੍ਸਨ੧ਿਸੁਦ੍ਧਿਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨਾਮ

ਬਾ੧ੀਸਤਿਮੋ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ।

੨੩. ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਨਿਸंਸਨਿਦ੍ਦੇਸੋ

ਆਨਿਸंਸਪਕਾਸਨਾ

੮੫੪. ਯं ਪਨ ਵੁਤ੍ਤं ''ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਯ ਕੋ ਆਨਿਸंਸੋ''ਤਿ, ਤਤ੍ਥ ਵਦਾਮ। ਅਯਞ੍ਹਿ ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾ ਨਾਮ ਅਨੇਕਸਤਾਨਿਸंਸਾ। ਤਸ੍ਸਾ ਦੀਘੇਨਾਪਿ ਅਦ੍ਧੁਨਾ ਨ ਸੁਕਰं ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਆਨਿਸंਸं ਪਕਾਸੇਤੁं। ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਪਨਸ੍ਸਾ ਨਾਨਾਕਿਲੇਸਵਿਦ੍ਧंਸਨं, ਅਰਿਯਫਲਰਸਾਨੁਭਵਨं, ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਸਮਾਪਜ੍ਜਨਸਮਤ੍ਥਤਾ, ਆਹੁਨੇਯ੍ਯਭਾਵਾਦਿਸਿਦ੍ਧੀਤਿ ਅਯਮਾਨਿਸंਸੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਨਾਨਾਕਿਲੇਸਵਿਦ੍ਧंਸਨਕਥਾ

੮੫੫. ਤਤ੍ਥ ਯं ਨਾਮਰੂਪਪਰਿਚ੍ਛੇਦਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਾਦੀਨं ਵਸੇਨ **ਨਾਨਾਕਿਲੇਸਵਿਦ੍ਧंਸਨं** ਵੁਤ੍ਤं, ਅਯं ਲੋਕਿਕਾਯ ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਯ ਆਨਿਸंਸੋ। ਯं ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਸंਯੋਜਨਾਦੀਨं ਵਸੇਨ **ਨਾਨਾਕਿਲੇਸਵਿਦ੍ਧंਸਨं** ਵੁਤ੍ਤं, ਅਯं ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਯ ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਯ ਆਨਿਸंਸੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਭੀਮਵੇਗਾਨੁਪਤਿਤਾ, ਅਸਨੀਵ ਸਿਲੁਚ੍ਚਯੇ।
ਵਾਯੁਵੇਗਸਮੁਟ੍ਠਿਤੋ, ਅਰਞ੍ਞਮਿਵ ਪਾਵਕੋ॥

ਅਨ੍ਧਕਾਰं ਵਿਯ ਰਵਿ, ਸਤੇਜੁਜ੍ਜਲਮਣ੍ਡਲੋ।
ਦੀਘਰਤ੍ਤਾਨੁਪਤਿਤं, ਸਬ੍ਬਾਨਤ੍ਥਵਿਧਾਯਕं॥

ਕਿਲੇਸਜਾਲं ਪਞ੍ਞਾ ਹਿ, ਵਿਦ੍ਧंਸਯਤਿ ਭਾਵਿਤਾ।
ਸਨ੍ਦਿਟ੍ਠਿਕਮਤੋ ਜਞ੍ਞਾ, ਆਨਿਸंਸਮਿਮं ਇਧ॥

ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਕਥਾ

੮੫੬. **ਅਰਿਯਫਲਰਸਾਨੁਭਵਨਨ੍ਤਿ** ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਕਿਲੇਸਵਿਦ੍ਧंਸਨਞ੍ਞੇਵ, ਅਰਿਯਫਲਰਸਾਨੁਭਵਨਮ੍ਪਿ ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਯ ਆਨਿਸंਸੋ। ਅਰਿਯਫਲਨ੍ਤਿ ਹਿ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਾਦਿ ਸਾਮਞ੍ਞਫਲं ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਦ੍ਵੀਹਾਕਾਰੇਹਿ ਰਸਾਨੁਭਵਨं ਹੋਤਿ। ਮਗ੍ਗਵੀਥਿਯਞ੍ਚ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵਸੇਨ ਚ ਪਵਤ੍ਤਿਯं। ਤਤ੍ਰਾਸ੍ਸ ਮਗ੍ਗਵੀਥਿਯं ਪਵਤ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸਿਤਾਯੇਵ।

੮੫੭. ਅਪਿਚ ਯੇ ''ਸंਯੋਜਨਪ੍ਪਹਾਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਫਲं ਨਾਮ, ਨ ਕੋਚਿ ਅਞ੍ਞੋ ਧਮ੍ਮੋ ਅਤ੍ਥੀ''ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ, ਤੇਸं ਅਨੁਨਯਤ੍ਥं ਇਦं ਸੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਦਸ੍ਸੇਤਬ੍ਬं – ''ਕਥं ਪਯੋਗਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਪਞ੍ਞਾ ਫਲੇ ਞਾਣं? ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਦਸ੍ਸਨਟ੍ਠੇਨ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਤਦਨੁਵਤ੍ਤਕਕਿਲੇਸੇਹਿ ਚ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਚ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਚ ਸਬ੍ਬਨਿਮਿਤ੍ਤੇਹਿ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ। ਤਮ੍ਪਯੋਗਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਤ੍ਤਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ, ਮਗ੍ਗਸ੍ਸੇਤं ਫਲ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੬੩) ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬं।

''ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਮਗ੍ਗਾ ਅਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ, ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚ ਸਾਮਞ੍ਞਫਲਾਨਿ, ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਅਪ੍ਪਮਾਣਾਰਮ੍ਮਣਾ'' (ਧ॰ ਸ॰ ੧੪੨੨)। ''ਮਹਗ੍ਗਤੋ ਧਮ੍ਮੋ ਅਪ੍ਪਮਾਣਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੨.੧੨.੬੨) ਏਵਮਾਦੀਨਿਪਿ ਚੇਤ੍ਥ ਸਾਧਕਾਨਿ।

੮੫੮. ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯं ਪਵਤ੍ਤਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥं ਪਨਸ੍ਸ ਇਦं ਪਞ੍ਹਾਕਮ੍ਮं – ਕਾ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿ, ਕੇ ਤं ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਕੇ ਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਕਸ੍ਮਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਕਥਞ੍ਚਸ੍ਸਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨं ਹੋਤਿ, ਕਥं ਠਾਨं, ਕਥं ਵੁਟ੍ਠਾਨं, ਕਿं ਫਲਸ੍ਸ ਅਨਨ੍ਤਰं, ਕਸ੍ਸ ਚ

ਫਲं ਅਨਨ੍ਤੁਰਨ੍ਤਿ?

੮੫੯. ਤਤ੍ਥ **ਕਾ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਯਾ ਅਰਿਯਫਲਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੇ ਅਪ੍ਪਨਾ।

੮੬੦. **ਕੇ ਤं ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਕੇ ਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾ ਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ? ਅਨਧਿਗਤਤ੍ਤਾ। ਅਰਿਯਾ ਪਨ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ? ਅਧਿਗਤਤ੍ਤਾ। ਉਪਰਿਮਾ ਪਨ ਹੇਟ੍ਠਿਮं ਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਪੁਗ੍ਗਲਨ੍ਤਰਭਾਵੁਪਗਮਨੇਨ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਤ੍ਤਾ। ਹੇਟ੍ਠਿਮਾ ਚ ਉਪਰਿਮं, ਅਨਧਿਗਤਤ੍ਤਾ। ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਤ੍ਤਨੋਯੇਵ ਪਨ ਫਲं ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀਤਿ ਇਦਮੇਤ੍ਥ ਸਨ੍ਨਿਟ੍ਠਾਨं।

ਕੇਚਿ ਪਨ ''ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਸਕਦਾਗਾਮਿਨੋਪਿ ਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਉਪਰਿਮਾ ਦ੍ਵੇਯੇਵ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਇਦਞ੍ਚ ਤੇਸं ਕਾਰਣं, ਏਤੇ ਹਿ ਸਮਾਧਿਸ੍ਮਿं ਪਰਿਪੂਰਕਾਰਿਨੋਤਿ। ਤं ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸਾਪਿ ਅਤ੍ਤਨਾ ਪਟਿਲਦ੍ਧਲੋਕਿਯਸਮਾਧਿਸਮਾਪਜ੍ਜਨਤੋ ਅਕਾਰਣਮੇਵ। ਕਿਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਕਾਰਣਾਕਾਰਣਚਿਨ੍ਤਾਯ। ਨਨੁ ਪਾਲ਼ਿਯंਯੇਵ ਵੁਤ੍ਤं – ''ਕਤਮੇ ਦਸ ਗੋਤ੍ਰਭੁਧਮ੍ਮਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵਸੇਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ? ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗਪਟਿਲਾਭਤ੍ਥਾਯ ਉਪ੍ਪਾਦं ਪਵਤ੍ਤं...ਪੇ॰... ਉਪਾਯਾਸं ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਮਿਤ੍ਤं ਅਭਿਭੁਯ੍ਯਤੀਤਿ ਗੋਤ੍ਰਭੁ। ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਤ੍ਥਾਯ ਸਕਦਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗं ...ਪੇ॰... ਅਰਹਤ੍ਤਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਤ੍ਥਾਯ... ਸੁਞ੍ਞਤਵਿਹਾਰਸਮਾਪਤ੍ਤਤ੍ਥਾਯ... ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਵਿਹਾਰਸਮਾਪਤ੍ਤਤ੍ਥਾਯ ਉਪ੍ਪਾਦं...ਪੇ॰... ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਮਿਤ੍ਤं ਅਭਿਭੁਯ੍ਯਤੀਤਿ ਗੋਤ੍ਰਭੂ''ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੬੦)। ਤਸ੍ਮਾ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਅਰਿਯਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਫਲं ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀਤਿ ਨਿਟ੍ਠਮੇਤ੍ਥ ਗਨ੍ਤਬ੍ਬं।

੮੬੧. **ਕਸ੍ਮਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਸੁਖਵਿਹਾਰਤ੍ਥं। ਯਥਾ ਹਿ ਰਾਜਾ ਰਜ੍ਜਸੁਖं, ਦੇਵਤਾ ਦਿਬ੍ਬਸੁਖं ਅਨੁਭਵਨ੍ਤਿ, ਏਵं ਅਰਿਯਾ ''ਅਰਿਯं ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਸੁਖं ਅਨੁਭਵਿਸ੍ਸਾਮਾ''ਤਿ ਅਦ੍ਧਾਨਪ੍ਪਰਿਚ੍ਛੇਦं ਕਤ੍ਵਾ ਇਚ੍ਛਿਤਿਚ੍ਛਿਤਕ੍ਖਣੇ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿं ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ।

੮੬੨. **ਕਥਞ੍ਚਸ੍ਸਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨं ਹੋਤਿ, ਕਥं ਠਾਨं, ਕਥं ਵੁਟ੍ਠਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਤਾਵ ਆਕਾਰੇਹਿ ਅਸ੍ਸਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨं ਹੋਤਿ – ਨਿਬ੍ਬਾਨਤੋ ਅਞ੍ਞਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਅਮਨਸਿਕਾਰਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ ਚ ਮਨਸਿਕਾਰਾ। ਯਥਾਹ – ''ਦ੍ਵੇ ਖੋ, ਆਵੁਸੋ, ਪਚ੍ਚਯਾ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਯ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਸਬ੍ਬਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਞ੍ਚ ਅਮਨਸਿਕਾਰੋ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਯ ਚ ਧਾਤੁਯਾ ਮਨਸਿਕਾਰੋ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੫੮)।

੮੬੩. ਅਯਮ੍ਪਨੇਤ੍ਥ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਕ੍ਕਮੋ। ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਤ੍ਥਿਕੇਨ ਹਿ ਅਰਿਯਸਾਵਕੇਨ ਰਹੋਗਤੇਨ ਪਟਿਸਲ੍ਲੀਨੇਨ ਉਦਯਬ੍ਬਯਾਦਿਵਸੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਵਿਪਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਸ੍ਸ ਪਵਤ੍ਤਾਨੁਪੁਬ੍ਬਵਿਪਸ੍ਸਨਸ੍ਸ ਸਙ੍ਖਾਰਾਰਮ੍ਮਣਗੋਤ੍ਰਭੁਞਾਣਾਨਨ੍ਤਰਾ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵਸੇਨ ਨਿਰੋਧੇ ਚਿਤ੍ਤं ਅਪ੍ਪੇਤਿ। ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਨਿਨ੍ਨਤਾਯ ਚੇਤ੍ਥ ਸੇਕ੍ਖਸ੍ਸਾਪਿ ਫਲਮੇਵ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਨ ਮਗ੍ਗੋ।

ਯੇ ਪਨ ਵਦਨ੍ਤਿ ''ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ 'ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿं ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਸ੍ਸਾਮੀ'ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨं ਪਟ੍ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਸਕਦਾਗਾਮੀ ਹੋਤਿ। ਸਕਦਾਗਾਮੀ ਚ ਅਨਾਗਾਮੀ''ਤਿ, ਤੇ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ ''ਏਵं ਸਤਿ ਅਨਾਗਾਮੀ ਅਰਹਾ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ, ਅਰਹਾ ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧੋ, ਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧੋ ਚ ਬੁਦ੍ਧੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਏਤं, ਪਾਲ਼ਿਵਸੇਨੇਵ ਚ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤ''ਨ੍ਤਿਪਿ ਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬं। ਇਦਮੇਵ ਪਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬं – ਸੇਕ੍ਖਸ੍ਸਾਪਿ ਫਲਮੇਵ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਨ ਮਗ੍ਗੋ। ਫਲਞ੍ਚਸ੍ਸ ਸਚੇ ਅਨੇਨ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ ਅਧਿਗਤੋ ਹੋਤਿ। ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਿਕਮੇਵ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। ਸਚੇ ਦੁਤਿਯਾਦੀਸੁ ਅਞ੍ਞਤਰਜ੍ਝਾਨਿਕੋ, ਦੁਤਿਯਾਦੀਸੁ ਅਞ੍ਞਤਰਜ੍ਝਾਨਿਕਮੇਵਾਤਿ। ਏਵं ਤਾਵਸ੍ਸਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨं ਹੋਤਿ।

੮੬੪. ''ਤਯੋ ਖੋ, ਆਵੁਸੋ, ਪਚ੍ਚਯਾ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਯ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਠਿਤਿਯਾ ਸਬ੍ਬਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਞ੍ਚ ਅਮਨਸਿਕਾਰੋ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਯ ਚ ਧਾਤੁਯਾ ਮਨਸਿਕਾਰੋ, ਪੁਬ੍ਬੇ ਚ ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੫੮) ਵਚਨਤੋ ਪਨਸ੍ਸਾ ਤੀਹਾਕਾਰੇਹਿ ਠਾਨं ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ **ਪੁਬ੍ਬੇ**

ਚ ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋਤਿ ਸਮਾਪਤ੍ତਿਤੋ ਪੁਬ੍ਬੇ ਕਾਲਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ। ''ਅਸੁਕਸ੍ਮਿਂ ਨਾਮ ਕਾਲੇ ਵੁਟ੍ਠਹਿਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਤ੍ਤਾ ਹਿਸ੍ਸਾ ਯਾਵ ਸੋ ਕਾਲੋ ਨਾਗਚ੍ਛਤਿ, ਤਾਵ ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ। ਏਵਮਸ੍ਸਾ ਠਾਨਂ ਹੋਤੀਤਿ।

੮੬੫. ''ਦ੍ਵੇ ਖੋ, ਆਵੁਸੋ, ਪਚ੍ਚਯਾ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਯ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨਾਯ ਸਬ੍ਬਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਞ੍ਚ ਮਨਸਿਕਾਰੋ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਾਯ ਚ ਧਾਤੁਯਾ ਅਮਨਸਿਕਾਰੋ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੫੮) ਵਚਨਤੋ ਪਨਸ੍ਸਾ ਦ੍ਵੀਹਾਕਾਰੇਹਿ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ **ਸਬ੍ਬਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਰੂਪਨਿਮਿਤ੍ਤਵੇਦਨਾਸਞ੍ਞਾਸਙ੍ਖਾਰਵਿਞ੍ਞਾਣਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਂ। ਕਾਮਞ੍ਚ ਨ ਸਬ੍ਬਾਨੇਵੇਤਾਨਿ ਏਕਤੋ ਮਨਸਿਕਰੋਤਿ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਗਾਹਿਕਵਸੇਨ ਪਨੇਤਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਯਂ ਭਵਙ੍ਗਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਹੋਤਿ, ਤਂ ਮਨਸਿਕਰੋਤੋ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤੀਤਿ ਏਵਮਸ੍ਸਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

੮੬੬. **ਕਿਂ ਫਲਸ੍ਸ ਅਨਨ੍ਤਰਂ, ਕਸ੍ਸ ਚ ਫਲਂ ਅਨਨ੍ਤਰ**ਨ੍ਤਿ ਫਲਸ੍ਸ ਤਾਵ ਫਲਮੇਵ ਵਾ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਹੋਤਿ, ਭਵਙ੍ਗਂ ਵਾ। ਫਲਂ ਪਨ ਅਤ੍ਥਿ ਮਗ੍ਗਾਨਨ੍ਤਰਂ, ਅਤ੍ਥਿ ਫਲਾਨਨ੍ਤਰਂ, ਅਤ੍ਥਿ ਗੋਤ੍ਰਭੁਅਨਨ੍ਤਰਂ, ਅਤ੍ਥਿ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਾਨਨ੍ਤਰਂ। ਤਤ੍ਥ ਮਗ੍ਗਵੀਥਿਯਂ ਮਗ੍ਗਾਨਨ੍ਤਰਂ, ਪੁਰਿਮਸ੍ਸ ਪੁਰਿਮਸ੍ਸ ਪਚ੍ਛਿਮਂ ਪਚ੍ਛਿਮਂ ਫਲਾਨਨ੍ਤਰਂ। ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤੀਸੁ ਪੁਰਿਮਂ ਪੁਰਿਮਂ ਗੋਤ੍ਰਭੁਅਨਨ੍ਤਰਂ। **ਗੋਤ੍ਰਭੂ**ਤਿ ਚੇਤ੍ਥ ਅਨੁਲੋਮਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ਪਟ੍ਠਾਨੇ – ''ਅਰਹਤੋ ਅਨੁਲੋਮਂ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ। ਸੇਕ੍ਖਾਨਂ ਅਨੁਲੋਮਂ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੧੭)। ਯੇਨ ਫਲੇਨ ਨਿਰੋਧਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ, ਤਂ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਾਨਨ੍ਤਰਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਮਗ੍ਗਵੀਥਿਯਂ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਫਲਂ ਅਵਸੇਸਂ ਸਬ੍ਬਂ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਂ ਨਾਮ। ਏਵਮੇਤਂ ਮਗ੍ਗਵੀਥਿਯਂ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਂ ਵਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨਵਸੇਨ,

ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਦਰਥਂ , ਅਮਤਾਰਮ੍ਮਣਂ ਸੁਭਂ।
ਵਨ੍ਤਲੋਕਾਮਿਸਂ ਸਨ੍ਤਂ, ਸਾਮਞ੍ਞਫਲਮੁਤ੍ਤਮਂ॥

ਓਜਵਨ੍ਤੇਨ ਸੁਚਿਨਾ, ਸੁਖੇਨ ਅਭਿਸਨ੍ਦਿਤਂ।
ਯੇਨ ਸਾਤਾਤਿਸਾਤੇਨ, ਅਮਤੇਨ ਮਧੁਂ ਵਿਯ॥

ਤਂ ਸੁਖਂ ਤਸ੍ਸ ਅਰਿਯਸ੍ਸ, ਰਸਭੂਤਮਨੁਤ੍ਤਰਂ।
ਫਲਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਂ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ, ਯਸ੍ਮਾ ਵਿਨ੍ਦਤਿ ਪਣ੍ਡਿਤੋ॥

ਤਸ੍ਮਾ ਅਰਿਯਫਲਸ੍ਸੇਤਂ, ਰਸਾਨੁਭਵਨਂ ਇਧ।
ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਭਾਵਨਾਯ, ਆਨਿਸਂਸੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ॥

ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਕਥਾ

੮੬੭. **ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਸਮਾਪਜ੍ਜਨਸਮਤ੍ਥਤਾ**ਤਿ ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਅਰਿਯਫਲਰਸਾਨੁਭਵਨਂਯੇਵ, ਅਯਂ ਪਨ ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਸਮਤ੍ਥਤਾਪਿ ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਯ ਆਨਿਸਂਸੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਤਤ੍ਰਿਦਂ ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਵਿਭਾਵਨਤ੍ਥਂ ਪਞ੍ਹਾਕਮ੍ਮਂ – ਕਾ ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿ, ਕੇ ਤਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਕੇ ਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਕਤ੍ਥ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਕਸ੍ਮਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਕਥਞ੍ਚਸ੍ਸਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਂ ਹੋਤਿ, ਕਥਂ ਠਾਨਂ, ਕਥਂ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ, ਵੁਟ੍ਠਿਤਸ੍ਸ ਕਿਂਨਿਨ੍ਨਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ, ਮਤਸ੍ਸ ਚ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਕੋ ਵਿਸੇਸੋ, ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਕਿਂ ਸਙ੍ਖਤਾ ਅਸਙ੍ਖਤਾ ਲੋਕਿਯਾ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾ ਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਾ ਅਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਾਤਿ?

੮੬੮. ਤਤ੍ਥ **ਕਾ ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਯਾ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬਨਿਰੋਧਵਸੇਨ ਚਿਤ੍ਤਚੇਤਸਿਕਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿ। **ਕੇ ਤਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਕੇ ਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾ, ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਾ, ਸਕਦਾਗਾਮਿਨੋ, ਸੁਕ੍ਖਵਿਪਸ੍ਸਕਾ ਚ ਅਨਾਗਾਮਿਨੋ, ਅਰਹਨ੍ਤੋ ਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ਅਟ੍ਠਸਮਾਪਤ੍ਤਿਲਾਭਿਨੋ ਪਨ ਅਨਾਗਾਮਿਨੋ, ਖੀਣਾਸਵਾ ਚ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। ''ਦ੍ਵੀਹਿ ਬਲੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਤ੍ਤਾ , ਤਯੋ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾ, ਸੋਲ਼ਸਹਿ ਞਾਣਚਰਿਯਾਹਿ, ਨਵਹਿ ਸਮਾਧਿਚਰਿਯਾਹਿ ਵਸੀਭਾਵਤਾ ਪਞ੍ਞਾ ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ਮਾਤਿਕਾ ੧.੩੪) ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਅਯਞ੍ਚ ਸਮ੍ਪਦਾ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਅਟ੍ਠਸਮਾਪਤ੍ਤਿਲਾਭਿਨੋ ਅਨਾਗਾਮਿਖੀਣਾਸਵੇ ਅਞ੍ਞੇਸਂ ਨਤ੍ਥਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਤੇਯੇਵ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਨ ਅਞ੍ਞੇ।

੮੬੯. ਕਤਮਾਨਿ ਪਨੇਤ੍ਥ ਦ੍ਵੇ ਬਲਾਨਿ...ਪੇ॰... ਕਤਮਾ ਵਸੀਭਾਵਤਾਤਿ? ਨ ਏਤ੍ਥ ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਮ੍ਹੇਹਿ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ ਅਤ੍ਥਿ। ਸਬ੍ਬਮਿਦਂ ਏਤਸ੍ਸ ਉਦ੍ਦੇਸਸ੍ਸ ਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਵੁਤ੍ਤਮੇਵ। ਯਥਾਹ –

> "**ਦ੍ਵੀਹਿ ਬਲੇਹੀ**ਤਿ ਦ੍ਵੇ ਬਲਾਨਿ ਸਮਥਬਲਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਬਲਂ। ਕਤਮਂ ਸਮਥਬਲਂ? ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਸੇਨ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਏਕਗ੍ਗਤਾ ਅਵਿਕ੍ਖੇਪੋ ਸਮਥਬਲਂ। ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਵਸੇਨ... ਆਲੋਕਸਞ੍ਞਾਵਸੇਨ... ਅਵਿਕ੍ਖੇਪਵਸੇਨ...ਪੇ॰... ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਿਅਸ੍ਸਾਸਵਸੇਨ... ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਿਪਸ੍ਸਾਸਵਸੇਨ ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਏਕਗ੍ਗਤਾ ਅਵਿਕ੍ਖੇਪੋ ਸਮਥਬਲਨ੍ਤਿ। ਕੇਨਟ੍ਠੇਨ ਸਮਥਬਲਂ? ਪਠਮਜ੍ਝਾਨੇਨ ਨੀਵਰਣੇ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀਤਿ ਸਮਥਬਲਂ। ਦੁਤਿਯਜ੍ਝਾਨੇਨ ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰੇ...ਪੇ॰... ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਸਞ੍ਞਾਯ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀਤਿ ਸਮਥਬਲਂ। ਉਦ੍ਧਚ੍ਚੇ ਚ ਉਦ੍ਧਚ੍ਚਸਹਗਤਕਿਲੇਸੇ ਚ ਖਨ੍ਧੇ ਚ ਨ ਕਮ੍ਪਤਿ ਨ ਚਲਤਿ ਨ ਵੇਧਤੀਤਿ ਸਮਥਬਲਂ। ਇਦਂ **ਸਮਥਬਲਂ**।

> ''ਕਤਮਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਬਲਂ? ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਬਲਂ। ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ... ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ... ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ... ਵਿਰਾਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ... ਨਿਰੋਧਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ... ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਬਲਂ। ਰੂਪੇ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ...ਪੇ॰... ਰੂਪੇ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਬਲਂ। ਵੇਦਨਾਯ... ਸਞ੍ਞਾਯ... ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ... ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ... ਚਕ੍ਖੁਸ੍ਮਿਂ...ਪੇ॰... ਜਰਾਮਰਣੇ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ। ਜਰਾਮਰਣੇ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਬਲਨ੍ਤਿ। ਕੇਨਟ੍ਠੇਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਬਲਂ? ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਯ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਬਲਂ। ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾਯ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀਤਿ... ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਯ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀਤਿ... ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਨਨ੍ਦਿਯਾ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀਤਿ... ਵਿਰਾਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਰਾਗੇ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀਤਿ... ਨਿਰੋਧਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਸਮੁਦਯੇ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀਤਿ... ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਆਦਾਨੇ ਨ ਕਮ੍ਪਤੀਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਬਲਂ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਹਗਤਕਿਲੇਸੇ ਚ ਖਨ੍ਧੇ ਚ ਨ ਕਮ੍ਪਤਿ ਨ ਚਲਤਿ ਨ ਵੇਧਤੀਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਬਲਂ। ਇਦਂ **ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਬਲਂ**।

> "**ਤਯੋ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾ**ਤਿ ਕਤਮੇਸਂ ਤਿਣ੍ਣਨ੍ਨਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾ? ਦੁਤਿਯਜ੍ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵਿਤਕ੍ਕਵਿਚਾਰਾ ਵਚੀਸਙ੍ਖਾਰਾ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਅਸ੍ਸਾਸਪਸ੍ਸਾਸਾ ਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰਾ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਸਞ੍ਞਾਵੇਦਯਿਤਨਿਰੋਧਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਸਞ੍ਞਾ ਚ ਵੇਦਨਾ ਚ ਚਿਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰਾ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਇਮੇਸਂ ਤਿਣ੍ਣਨ੍ਨਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾ।

> "**ਸੋਲ਼ਸਹਿ ਞਾਣਚਰਿਯਾਹੀ**ਤਿ ਕਤਮਾਹਿ ਸੋਲ਼ਸਹਿ ਞਾਣਚਰਿਯਾਹਿ? ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਞਾਣਚਰਿਯਾ। ਦੁਕ੍ਖਾ... ਅਨਤ੍ਤਾ... ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ... ਵਿਰਾਗਾ... ਨਿਰੋਧਾ... ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾ... ਵਿਵਟ੍ਟਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਞਾਣਚਰਿਯਾ। ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗੋ ਞਾਣਚਰਿਯਾ। ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਞਾਣਚਰਿਯਾ। ਸਕਦਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗੋ...ਪੇ॰... ਅਰਹਤ੍ਤਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਞਾਣਚਰਿਯਾ। ਇਮਾਹਿ ਸੋਲ਼ਸਹਿ ਞਾਣਚਰਿਯਾਹਿ।

“**ਨਵਹਿ ਸਮਾਧਿਚਰਿਯਾਹੀ**ਤਿ ਕਤਮਾਹਿ ਨਵਹਿ ਸਮਾਧਿਚਰਿਯਾਹਿ? ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਂ ਸਮਾਧਿਚਰਿਯਾ। ਦੁਤਿਯਜ੍ਝਾਨਂ...ਪੇ॰... ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਸਮਾਧਿਚਰਿਯਾ। ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਪਟਿਲਾਭਤ੍ਥਾਯ ਵਿਤਕ੍ਕੋ ਚ ਵਿਚਾਰੋ ਚ ਪੀਤਿ ਚ ਸੁਖਞ੍ਚ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ ਚ...ਪੇ॰... ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ ਪਟਿਲਾਭਤ੍ਥਾਯ ਵਿਤਕ੍ਕੋ ਚ ਵਿਚਾਰੋ ਚ ਪੀਤਿ ਚ ਸੁਖਞ੍ਚ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ ਚ। ਇਮਾਹਿ ਨਵਹਿ ਸਮਾਧਿਚਰਿਯਾਹਿ।

“**ਵਸੀ**ਤਿ ਪਞ੍ਚ ਵਸਿਯੋ – ਆਵਜ੍ਜਨਵਸੀ, ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਵਸੀ, ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਵਸੀ, ਵੁਟ੍ਠਾਨਵਸੀ, ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਵਸੀ। ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਂ ਯਤ੍ਥਿਚ੍ਛਕਂ ਯਦਿਚ੍ਛਕਂ ਯਾਵਤਿਚ੍ਛਕਂ ਆਵਜ੍ਜਤਿ, ਆਵਜ੍ਜਨਾਯ ਦਨ੍ਧਾਯਿਤਤ੍ਤਂ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਆਵਜ੍ਜਨਵਸੀ। ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਂ ਯਤ੍ਥਿਚ੍ਛਕਂ ਯਦਿਚ੍ਛਕਂ ਯਾਵਤਿਚ੍ਛਕਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ, ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਾਯ ਦਨ੍ਧਾਯਿਤਤ੍ਤਂ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਵਸੀ...ਪੇ॰... ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੇ...ਪੇ॰... ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ ਵੁਟ੍ਠਾਨੇ...ਪੇ॰... ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾਯ ਦਨ੍ਧਾਯਿਤਤ੍ਤਂ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਵਸੀ। ਦੁਤਿਯਂ...ਪੇ॰... ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ ਯਤ੍ਥਿਚ੍ਛਕਂ ਯਦਿਚ੍ਛਕਂ ਯਾਵਤਿਚ੍ਛਕਂ ਆਵਜ੍ਜਤਿ ...ਪੇ॰... ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਤਿ। ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾਯ ਦਨ੍ਧਾਯਿਤਤ੍ਤਂ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਵਸੀ। ਇਮਾ ਪਞ੍ਚ ਵਸਿਯੋ’’ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੮੩)।

੮੭੦. ਏਤ੍ਥ ਚ ‘‘ਸੋਲ਼ਸਹਿ ਞਾਣਚਰਿਯਾਹੀ’’ਤਿ ਉਕ੍ਕਟ੍ਠਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਏਸ। ਅਨਾਗਾਮਿਨੋ ਪਨ ਚੁਦ੍ਦਸਹਿ ਞਾਣਚਰਿਯਾਹਿ ਹੋਤਿ। ਯਦਿ ਏਵਂ ਸਕਦਾਗਾਮਿਨੋ ਦ੍ਵਾਦਸਹਿ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਦਸਹਿ ਕਿਂ ਨ ਹੋਤੀਤਿ? ਨ ਹੋਤਿ, ਸਮਾਧਿਪਾਰਿਬਨ੍ਧਿਕਸ੍ਸ ਪਞ੍ਚ ਕਾਮਗੁਣਿਕਰਾਗਸ੍ਸ ਅਪ੍ਪਹੀਨਤ੍ਤਾ। ਤੇਸਂ ਹਿ ਸੋ ਅਪ੍ਪਹੀਨੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਸਮਥਬਲਂ ਨ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਂ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਿਂ ਅਪਰਿਪੂਰੇ ਦ੍ਵੀਹਿ ਬਲੇਹਿ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਂ ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ ਬਲਵੇਕਲ੍ਲੇਨ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕੋਨ੍ਤਿ। ਅਨਾਗਾਮਿਸ੍ਸ ਪਨ ਸੋ ਪਹੀਨੋ, ਤਸ੍ਮਾ ਏਸ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਬਲੋ ਹੋਤਿ। ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਬਲਤ੍ਤਾ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ – ‘‘ਨਿਰੋਧਾ ਵੁਟ੍ਠਹਨ੍ਤਸ੍ਸ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਕੁਸਲਂ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੧੭)। ਇਦਞ੍ਹਿ ਪਟ੍ਠਾਨੇ ਮਹਾਪਕਰਣੇ ਅਨਾਗਾਮਿਨੋਵ ਨਿਰੋਧਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ।

੮੭੧. **ਕਤ੍ਥ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਪਞ੍ਚਵੋਕਾਰਭਵੇ। ਕਸ੍ਮਾ? ਅਨੁਪੁਬ੍ਬਸਮਾਪਤ੍ਤਿਸਬ੍ਭਾਵਤੋ। ਚਤੁਵੋਕਾਰਭਵੇ ਪਨ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਾਦੀਨਂ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿ ਨਤ੍ਥਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਨ ਸਕ੍ਕਾ ਤਤ੍ਥ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤੁਨ੍ਤਿ। ਕੇਚਿ ਪਨ ‘‘ਵਤ੍ਥੁਸ੍ਸ ਅਭਾਵਾ’’ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ।

੮੭੨. **ਕਸ੍ਮਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤਿਭੇਦੇ ਉਕ੍ਕਣ੍ਠਿਤ੍ਵਾ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਅਚਿਤ੍ਤਕਾ ਹੁਤ੍ਵਾ ‘‘ਨਿਰੋਧਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਪਤ੍ਵਾ ਸੁਖਂ ਵਿਹਰਿਸ੍ਸਾਮਾ’’ਤਿ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ।

੮੭੩. **ਕਥਞ੍ਚਸ੍ਸਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਂ ਹੋਤੀ**ਤਿ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵਸੇਨ ਉਸ੍ਸਕ੍ਕਿਤ੍ਵਾ ਕਤਪੁਬ੍ਬਕਿਚ੍ਚਸ੍ਸ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਨਿਰੋਧਯਤੋ, ਏਵਮਸ੍ਸ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਂ ਹੋਤਿ। ਯੋ ਹਿ ਸਮਥਵਸੇਨੇਵ ਉਸ੍ਸਕ੍ਕਤਿ, ਸੋ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ ਪਤ੍ਵਾ ਤਿਟ੍ਠਤਿ। ਯੋ ਪਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵਸੇਨੇਵ ਉਸ੍ਸਕ੍ਕਤਿ, ਸੋ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ ਪਤ੍ਵਾ ਤਿਟ੍ਠਤਿ। ਯੋ ਪਨ ਉਭਯਵਸੇਨੇਵ ਉਸ੍ਸਕ੍ਕਿਤ੍ਵਾ ਪੁਬ੍ਬਕਿਚ੍ਚਂ ਕਤ੍ਵਾ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਨਿਰੋਧੇਤਿ, ਸੋ ਤਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤੀਤਿ ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖੇਪੋ।

੮੭੪. ਅਯਂ ਪਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ – ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਨਿਰੋਧਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤੁਕਾਮੋ ਕਤਭਤ੍ਤਕਿਚ੍ਚੋ ਸੁਧੋਤਹਤ੍ਥਪਾਦੋ ਵਿਵਿਤ੍ਤੇ ਓਕਾਸੇ ਸੁਪਞ੍ਞਤ੍ਤਮ੍ਹਿ ਆਸਨੇ ਨਿਸੀਦਤਿ ਪਲ੍ਲਙ੍ਕਂ ਆਭੁਜਿਤ੍ਵਾ ਉਜੁਂ ਕਾਯਂ ਪਣਿਧਾਯ ਪਰਿਮੁਖਂ ਸਤਿਂ ਉਪਟ੍ਠਪੇਤ੍ਵਾ, ਸੋ ਪਠਮਂ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਅਨਤ੍ਤਤੋ ਵਿਪਸ੍ਸਤਿ।

ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਪਨੇਸਾ ਤਿਵਿਧਾ ਹੋਤਿ – ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨਕਵਿਪਸ੍ਸਨਾ, ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵਿਪਸ੍ਸਨਾ, ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵਿਪਸ੍ਸਨਾਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨਕਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਮਨ੍ਦਾ ਵਾ ਹੋਤੁ ਤਿਕ੍ਖਾ ਵਾ, ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿਯੇਵ। ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਤਿਕ੍ਖਾਵ ਵਟ੍ਟਤਿ ਮਗ੍ਗਭਾਵਨਾਸਦਿਸਾ। ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਪਨ ਨਾਤਿਮਨ੍ਦਨਾਤਿਤਿਕ੍ਖਾ ਵਟ੍ਟਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਏਸ ਨਾਤਿਮਨ੍ਦਾਯ ਨਾਤਿਤਿਕ੍ਖਾਯ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਤੇ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਵਿਪਸ੍ਸਤਿ।

ਤਤੋ ਦੁਤਿਯਂ ਝਾਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਤਥੇਵ ਵਿਪਸ੍ਸਤਿ। ਤਤੋ ਤਤਿਯਂ ਝਾਨਂ...ਪੇ॰... ਤਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣਞ੍ਚਾਯਤਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਤਥੇਵ ਵਿਪਸ੍ਸਤਿ। ਤਥਾ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਪੁਬ੍ਬਕਿਚ੍ਚਂ ਕਰੋਤਿ – ਨਾਨਾਬਦ੍ਧਅਵਿਕੋਪਨਂ, ਸਙ੍ਘਪਟਿਮਾਨਨਂ, ਸਤ੍ਥੁਪਕ੍ਕੋਸਨਂ, ਅਦ੍ਧਾਨਪਰਿਚ੍ਛੇਦਨ੍ਤਿ।

੮੭੫. ਤਤ੍ਥ **ਨਾਨਾਬਦ੍ਧਅਵਿਕੋਪਨ**ਨ੍ਤਿ ਯਂ ਇਮਿਨਾ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਏਕਾਬਦ੍ਧਂ ਨ ਹੋਤਿ, ਨਾਨਾਬਦ੍ਧਂ ਹੁਤ੍ਵਾ ਠਿਤਂ ਪਤ੍ਤਚੀਵਰਂ ਵਾ ਮਞ੍ਚਪੀਠਂ ਵਾ ਨਿਵਾਸਗੇਹਂ ਵਾ ਅਞ੍ਞਂ ਵਾ ਪਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਜਾਤਂ, ਤਂ ਯਥਾ ਨ ਵਿਕੁਪ੍ਪਤਿ, ਅਗ੍ਗਿਉਦਕਵਾਤਚੋਰਉਨ੍ਦੂਰਾਦੀਨਂ ਵਸੇਨ ਨ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ, ਏਵਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਤਬ੍ਬਂ।

ਤਤ੍ਰਿਦਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਵਿਧਾਨਂ ''ਇਦਞ੍ਚ ਇਦਞ੍ਚ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਸਤ੍ਤਾਹਬ੍ਭਨ੍ਤਰੇ ਮਾ ਅਗ੍ਗਿਨਾ ਝਾਯਤੁ, ਮਾ ਉਦਕੇਨ ਵੁਯ੍ਹਤੁ, ਮਾ ਵਾਤੇਨ ਵਿਦ੍ਧਂਸਤੁ, ਮਾ ਚੋਰੇਹਿ ਹਰਿਯਤੁ, ਮਾ ਉਨ੍ਦੂਰਾਦੀਹਿ ਖਜ੍ਜਤੂ''ਤਿ। ਏਵਂ ਅਧਿਟ੍ਠਿਤੇ ਤਂ ਸਤ੍ਤਾਹਂ ਤਸ੍ਸ ਨ ਕੋਚਿ ਪਰਿਸ੍ਸਯੋ ਹੋਤਿ।

ਅਨਧਿਟ੍ਠਹਤੋ ਪਨ ਅਗ੍ਗਿਆਦੀਹਿ ਵਿਨਸ੍ਸਤਿ ਮਹਾਨਾਗਤ੍ਥੇਰਸ੍ਸ ਵਿਯ। ਥੇਰੋ ਕਿਰ ਮਾਤੁਉਪਾਸਿਕਾਯ ਗਾਮਂ ਪਿਣ੍ਡਾਯ ਪਾਵਿਸਿ। ਉਪਾਸਿਕਾ ਯਾਗੁਂ ਦਤ੍ਵਾ ਆਸਨਸਾਲਾਯ ਨਿਸੀਦਾਪੇਸਿ। ਥੇਰੋ ਨਿਰੋਧਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਨਿਸੀਦਿ। ਤਸ੍ਮਿਂ ਨਿਸਿਨ੍ਨੇ ਆਸਨਸਾਲਾਯ ਅਗ੍ਗਿਨਾ ਗਹਿਤਾਯ ਸੇਸਭਿਕ੍ਖੂ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਨਿਸਿਨ੍ਨਾਸਨਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਪਲਾਯਿਂਸੁ। ਗਾਮਵਾਸਿਕਾ ਸਨ੍ਨਿਪਤਿਤ੍ਵਾ ਥੇਰਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ''ਅਲਸਸਮਣੋ''ਤਿ ਆਹਂਸੁ। ਅਗ੍ਗਿ ਤਿਣਵੇਣੁਕਟ੍ਠਾਨਿ ਝਾਪੇਤ੍ਵਾ ਥੇਰਂ ਪਰਿਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਅਟ੍ਠਾਸਿ। ਮਨੁਸ੍ਸਾ ਘਟੇਹਿ ਉਦਕਂ ਆਹਰਿਤ੍ਵਾ ਨਿਬ੍ਬਾਪੇਤ੍ਵਾ ਛਾਰਿਕਂ ਅਪਨੇਤ੍ਵਾ ਪਰਿਭਣ੍ਡਂ ਕਤ੍ਵਾ ਪੁਪ੍ਫਾਨਿ ਵਿਕਿਰਿਤ੍ਵਾ ਨਮਸ੍ਸਮਾਨਾ ਅਟ੍ਠਂਸੁ। ਥੇਰੋ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਕਾਲਵਸੇਨ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਤੇ ਦਿਸ੍ਵਾ ''ਪਾਕਟੋਮ੍ਹਿ ਜਾਤੋ''ਤਿ ਵੇਹਾਸਂ ਉਪ੍ਪਤਿਤ੍ਵਾ ਪਿਯਙ੍ਗੁਦੀਪਂ ਅਗਮਾਸਿ। ਇਦਂ ਨਾਨਾਬਦ੍ਧਅਵਿਕੋਪਨਂ ਨਾਮ।

ਯਂ ਏਕਾਬਦ੍ਧਂ ਹੋਤਿ ਨਿਵਾਸਨਪਾਵੁਰਣਂ ਵਾ ਨਿਸਿਨ੍ਨਾਸਨਂ ਵਾ, ਤਤ੍ਥ ਵਿਸੁਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਕਿਚ੍ਚਂ ਨਤ੍ਥਿ। ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਵਸੇਨੇਵ ਨਂ ਰਕ੍ਖਤਿ ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਸਞ੍ਜੀਵਸ੍ਸ ਵਿਯ । ਵੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਚੇਤਂ ''ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਸਞ੍ਜੀਵਸ੍ਸ ਸਮਾਧਿਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧਿ, ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਮਾਧਿਵਿਪ੍ਫਾਰਾ ਇਦ੍ਧੀ''ਤਿ।

੮੭੬. **ਸਙ੍ਘਪਟਿਮਾਨਨ**ਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਪਟਿਮਾਨਨਂ ਉਦਿਕ੍ਖਨਂ। ਯਾਵ ਏਸੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਆਗਚ੍ਛਤਿ, ਤਾਵ ਸਙ੍ਘਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਕਰਣਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਏਤ੍ਥ ਚ ਨ ਪਟਿਮਾਨਨਂ ਏਤਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬਕਿਚ੍ਚਂ, ਪਟਿਮਾਨਨਾਵਜ੍ਜਨਂ ਪਨ ਪੁਬ੍ਬਕਿਚ੍ਚਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਏਵਂ ਆਵਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਂ ''ਸਚੇ ਮਯਿ ਸਤ੍ਤਾਹਂ ਨਿਰੋਧਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਨਿਸਿਨ੍ਨੇ ਸਙ੍ਘੋ ਉਤ੍ਤਿਕਮ੍ਮਾਦੀਸੁ ਕਿਞ੍ਚਿਦੇਵ ਕਮ੍ਮਂ ਕਤ੍ਤੁਕਾਮੋ ਹੋਤਿ, ਯਾਵ ਮਂ ਕੋਚਿ ਭਿਕ੍ਖੁ ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਨ ਪਕ੍ਕੋਸਤਿ, ਤਾਵਦੇਵ ਵੁਟ੍ਠਹਿਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ। ਏਵਂ ਕਤ੍ਵਾ ਸਮਾਪਨ੍ਨੋ ਹਿ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿਯੇਵ।

ਯੋ ਪਨ ਏਵਂ ਨ ਕਰੋਤਿ, ਸਙ੍ਘੋ ਚ ਸਨ੍ਨਿਪਤਿਤ੍ਵਾ ਤਂ ਅਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ''ਅਸੁਕੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਕੁਹਿ''ਨ੍ਤਿ ''ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਨ੍ਨੋ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੇ ਸਙ੍ਘੋ ਕਞ੍ਚਿ ਭਿਕ੍ਖੁਂ ਪੇਸੇਤਿ ''ਗਚ੍ਛ ਨਂ ਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਵਚਨੇਨ ਪਕ੍ਕੋਸਾਹੀ''ਤਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਤੇਨ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾ ਸਵਨੂਪਚਾਰੇ ਠਤ੍ਵਾ ''ਸਙ੍ਘੋ ਤਂ ਆਵੁਸੋ ਪਟਿਮਾਨੇਤੀ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਮਤ੍ਤੇਵ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ। ਏਵਂ ਗਰੁਕਾ ਹਿ ਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਆਣਾ ਨਾਮ। ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਯਥਾ ਸਯਮੇਵ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਏਵਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਂ।

੮੭੭. **ਸਤ੍ਥੁਪਕ੍ਕੋਸਨ**ਨ੍ਤਿ ਇਧਾਪਿ ਸਤ੍ਥੁਪਕ੍ਕੋਸਨਾਵਜ੍ਜਨਮੇਵ ਇਮਸ੍ਸ ਕਿਚ੍ਚਂ। ਤਸ੍ਮਾ ਤਮ੍ਪਿ ਏਵੰ ਆਵਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਂ ''ਸਚੇ ਮਯਿ ਸਤ੍ਤਾਹਂ ਨਿਰੋਧਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਨਿਸਿਨ੍ਨੇ ਸਤ੍ਥਾ ਓਤਿਣ੍ਣਵਤ੍ਥੁਸ੍ਮਿਂ ਸਿਕ੍ਖਾਪਦਂ ਵਾ ਪਞ੍ਞਪੇਤਿ, ਤਥਾਰੂਪਾਯ ਵਾ ਅਤ੍ਥੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਤਿ, ਯਾਵ ਮਂ ਕੋਚਿ ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਨ ਪਕ੍ਕੋਸਤਿ, ਤਾਵਦੇਵ ਵੁਟ੍ਠਹਿਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ। ਏਵੰ ਕਤ੍ਵਾ ਨਿਸਿਨ੍ਨੋ ਹਿ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿਯੇਵ।

ਯੋ ਪਨ ਏਵੰ ਨ ਕਰੋਤਿ, ਸਤ੍ਥਾ ਚ ਸਙ੍ਘੇ ਸਨ੍ਨਿਪਤਿਤੇ ਤਂ ਅਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ''ਅਸੁਕੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਕੁਹਿ''ਨ੍ਤਿ ''ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਨ੍ਨੋ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੇ ਕਞ੍ਚਿ ਭਿਕ੍ਖੁਂ ਪੇਸੇਤਿ ''ਗਚ੍ਛ ਨਂ ਮਮ ਵਚਨੇਨ ਪਕ੍ਕੋਸਾ''ਤਿ। ਅਥਸ੍ਸ ਤੇਨ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾ ਸਵਨੂਪਚਾਰੇ ਠਤ੍ਵਾ ''ਸਤ੍ਥਾ ਆਯਸ੍ਮਨ੍ਤਂ ਆਮਨ੍ਤੇਤੀ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਮਤ੍ਤੇਵ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ। ਏਵੰ ਗਰੁਕਂ ਹਿ ਸਤ੍ਥੁਪਕ੍ਕੋਸਨਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਯਥਾ ਸਯਮੇਵ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ, ਏਵੰ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਂ।

੮੭੮. **ਅਦ੍ਧਾਨਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ**ਤਿ ਜੀਵਿਤਦ੍ਧਾਨਸ੍ਸ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ। ਇਮਿਨਾ ਭਿਕ੍ਖੁਨਾ ਅਦ੍ਧਾਨਪਰਿਚ੍ਛੇਦੇ ਸੁਕੁਸਲੇਨ ਭਵਿਤਬ੍ਬਂ। ਅਤ੍ਤਨੋ ''ਆਯੁਸਙ੍ਖਾਰਾ ਸਤ੍ਤਾਹਂ ਪਵਤ੍ਤਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਨ ਪਵਤ੍ਤਿਸ੍ਸਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾਵ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਂ। ਸਚੇ ਹਿ ਸਤ੍ਤਾਹਬ੍ਭਨ੍ਤਰੇ ਨਿਰੁਜ੍ਝਨਕੇ ਆਯੁਸਙ੍ਖਾਰੇ ਅਨਾਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾਵ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ, ਨਾਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਮਰਣਂ ਪਟਿਬਾਹਿਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਤਿ। ਅਨ੍ਤੋਨਿਰੋਧੇ ਮਰਣਸ੍ਸ ਨਤ੍ਥਿਤਾਯ ਅਨ੍ਤਰਾਵ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਏਤਂ ਆਵਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾਵ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਂ। ਅਵਸੇਸਂ ਹਿ ਅਨਾਵਜ੍ਜਿਤੁਮ੍ਪਿ ਵਟ੍ਟਤਿ। ਇਦਂ ਪਨ ਆਵਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਮੇਵਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

੮੭੯. ਸੋ ਏਵੰ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਇਮਂ ਪੁਬ੍ਬਕਿਚ੍ਚਂ ਕਤ੍ਵਾ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ। ਅਥੇਕਂ ਵਾ ਦ੍ਵੇ ਵਾ ਚਿਤ੍ਤਵਾਰੇ ਅਤਿਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਅਚਿਤ੍ਤਕੋ ਹੋਤਿ, ਨਿਰੋਧਂ ਫੁਸਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ ਪਨਸ੍ਸ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਉਪਰਿਚਿਤ੍ਤਾਨਿ ਨ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ? ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ ਪਯੋਗਤ੍ਤਾ। ਇਦਞ੍ਹਿ ਇਮਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਦ੍ਵੇ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾਧਮ੍ਮੇ ਯੁਗਨਦ੍ਧੇ ਕਤ੍ਵਾ ਅਟ੍ਠ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਆਰੋਹਨਂ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬਨਿਰੋਧਸ੍ਸ ਪਯੋਗੋ, ਨ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾਤਿ ਨਿਰੋਧਸ੍ਸ ਪਯੋਗਤ੍ਤਾ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਚਿਤ੍ਤਾਨਂ ਉਪਰਿ ਨ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ।

ਯੋ ਪਨ ਭਿਕ੍ਖੁ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਯ ਇਦਂ ਪੁਬ੍ਬਕਿਚ੍ਚਂ ਅਕਤ੍ਵਾ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ, ਸੋ ਪਰਤੋ ਅਚਿਤ੍ਤਕੋ ਭਵਿਤੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਪਟਿਨਿਵਤ੍ਤਿਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨੇਯੇਵ ਪਤਿਟ੍ਠਾਤਿ। ਮਗ੍ਗਂ ਅਗਤਪੁਬ੍ਬਪੁਰਿਸੂਪਮਾ ਚੇਤ੍ਥ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ –

ਏਕੋ ਕਿਰ ਪੁਰਿਸੋ ਏਕਂ ਮਗ੍ਗਂ ਅਗਤਪੁਬ੍ਬੋ ਅਨ੍ਤਰਾ ਉਦਕਕਨ੍ਦਰਂ ਵਾ ਗਮ੍ਭੀਰਂ ਉਦਕਚਿਕ੍ਖਲ੍ਲਂ ਅਤਿਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਠਪਿਤਂ ਚਣ੍ਡਾਤਪਸਨ੍ਤਤ੍ਤਪਾਸਾਣਂ ਵਾ ਆਗਮ੍ਮ ਤਂ ਨਿਵਾਸਨਪਾਵੁਰਣਂ ਅਸਣ੍ਠਪੇਤ੍ਵਾਵ ਕਨ੍ਦਰਂ ਓਰੂਲ੍ਹੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਤੇਮਨਭਯੇਨ ਪੁਨਦੇਵ ਤੀਰੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਤਿ। ਪਾਸਾਣਂ ਅਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾਪਿ ਸਨ੍ਤਤ੍ਤਪਾਦੋ ਪੁਨਦੇਵ ਓਰਭਾਗੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਥਾ ਸੋ ਪੁਰਿਸੋ ਅਸਣ੍ਠਪਿਤਨਿਵਾਸਨਪਾਵੁਰਣਤ੍ਤਾ ਕਨ੍ਦਰਂ ਓਤਿਣ੍ਣਮਤ੍ਤੋਵ, ਤਤ੍ਤਪਾਸਾਣਂ ਅਕ੍ਕਨ੍ਤਮਤ੍ਤੋ ਏਵ ਚ ਪਟਿਨਿਵਤ੍ਤਿਤ੍ਵਾ ਓਰਤੋਵ ਪਤਿਟ੍ਠਾਤਿ, ਏਵੰ ਯੋਗਾਵਚਰੋਪਿ ਪੁਬ੍ਬਕਿਚ੍ਚਸ੍ਸ ਅਕਤਤ੍ਤਾ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨਮਤ੍ਤੋਵ ਪਟਿਨਿਵਤ੍ਤਿਤ੍ਵਾ ਆਕਿਞ੍ਚਞ੍ਞਾਯਤਨੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਤਿ।

ਯਥਾ ਪਨ ਪੁਬ੍ਬੇਪਿ ਤਂ ਮਗ੍ਗਂ ਗਤਪੁਬ੍ਬਪੁਰਿਸੋ ਤਂ ਠਾਨਂ ਆਗਮ੍ਮ ਏਕਂ ਸਾਟਕਂ ਦਲ੍ਹਂ ਨਿਵਾਸੇਤ੍ਵਾ ਅਪਰਂ ਹਤ੍ਥੇਨ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਕਨ੍ਦਰਂ ਉਤ੍ਤਰਿਤ੍ਵਾ ਤਤ੍ਤਪਾਸਾਣਂ ਵਾ ਅਕ੍ਕਨ੍ਤਮਤ੍ਤਕਮੇਵ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਪਰਤੋ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਏਵਮੇਵੰ ਕਤਪੁਬ੍ਬਕਿਚ੍ਚੋ ਭਿਕ੍ਖੁ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾਵ ਪਰਤੋ ਅਚਿਤ੍ਤਕੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਨਿਰੋਧਂ ਫੁਸਿਤ੍ਵਾ ਵਿਹਰਤਿ।

੮੮੦. **ਕਥੰ ਠਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਏਵੰ ਸਮਾਪਨ੍ਨਾਯ ਪਨਸ੍ਸਾ ਕਾਲਪਰਿਚ੍ਛੇਦਵਸੇਨ ਚੇਵ ਅਨ੍ਤਰਾਆਯੁਕ੍ਖਯਸਙ੍ਘਪਟਿਮਾਨਨਸਤ੍ਥੁਪਕ੍ਕੋਸਨਾਭਾਵੇਨ ਚ ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ।

੮੮੧. **ਕਥੰ ਵੁਟ੍ਠਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਅਨਾਗਾਮਿਸ੍ਸ ਅਨਾਗਾਮਿਫਲੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ, ਅਰਹਤੋ ਅਰਹਤ੍ਤਫਲੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾਤਿ ਏਵੰ ਦ੍ਵੇਧਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਹੋਤਿ।

੮੮੨. **ਵੁਟ੍ਠਿਤਸ੍ਸ ਕਿਂਨਿਨ੍ਨਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਹੋਤੀ**ਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨਿਨ੍ਨਂ। ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੇਤਂ ''ਸਞ੍ਞਾਵੇਦਯਿਤਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਵੁਟ੍ਠਿਤਸ੍ਸ ਖੋ, ਆਵੁਸੋ ਵਿਸਾਖ, ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਵਿਵੇਕਨਿਨ੍ਨਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ ਵਿਵੇਕਪੋਣਂ ਵਿਵੇਕਪਬ੍ਭਾਰ''ਨ੍ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੬੪)।

੮੮੩. **ਮਤਸ੍ਸ ਚ ਸਮਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਕੋ ਵਿਸੇਸੋ**ਤਿ ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਸੁਤ੍ਤੇ ਵੁਤ੍ਤੋਯੇਵ। ਯਥਾਹ – ''ਯ੍ਵਾਯਂ, ਆਵੁਸੋ, ਮਤੋ ਕਾਲਙ੍ਕਤੋ, ਤਸ੍ਸ ਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧਾ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਾ, ਵਚੀਸਙ੍ਖਾਰਾ... ਚਿਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧਾ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਾ, ਆਯੁ ਪਰਿਕ੍ਖੀਣੋ, ਉਸ੍ਮਾ ਵੂਪਸਨ੍ਤਾ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਪਰਿਭਿਨ੍ਨਾਨਿ। ਯੋ ਚਾਯਂ ਭਿਕ੍ਖੁ ਸਞ੍ਞਾਵੇਦਯਿਤਨਿਰੋਧਂ ਸਮਾਪਨ੍ਨੋ, ਤਸ੍ਸਪਿ ਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧਾ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਾ, ਵਚੀਸਙ੍ਖਾਰਾ... ਚਿਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰਾ ਨਿਰੁਦ੍ਧਾ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਾ, ਆਯੁ ਅਪਰਿਕ੍ਖੀਣੋ, ਉਸ੍ਮਾ ਅਵੂਪਸਨ੍ਤਾ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਅਪਰਿਭਿਨ੍ਨਾਨੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੫੭)।

੮੮੪. **ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਸਙ੍ਖਤਾ**ਤਿਆਦਿਪੁਚ੍ਛਾਯਂ ਪਨ ਸਙ੍ਖਤਾਤਿਪਿ ਅਸਙ੍ਖਤਾਤਿਪਿ ਲੋਕਿਯਾਤਿਪਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਾਤਿਪਿ ਨ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ। ਕਸ੍ਮਾ? ਸਭਾਵਤੋ ਨਤ੍ਥਿਤਾਯ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨਸ੍ਸਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਸਮਾਪਨ੍ਨਾ ਨਾਮ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਾਤਿ ਵਤ੍ਤੁਂ ਵਟ੍ਟਤਿ, ਨੋ ਅਨਿਪ੍ਫਨ੍ਨਾ।

ਇਤਿ ਸਨ੍ਤਂ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਂ, ਇਮਂ ਅਰਿਯਨਿਸੇਵਿਤਂ।
ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਨਿਬ੍ਬਾਨਮਿਤਿਸਙ੍ਖਂ ਉਪਾਗਤਂ।
ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ ਅਰਿਯਂ ਪਞ੍ਞਂ, ਸਮਾਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਪਣ੍ਡਿਤਾ॥

ਯਸ੍ਮਾ ਤਸ੍ਮਾ ਇਮਿਸ੍ਸਾਪਿ, ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਸਮਤ੍ਥਤਾ।
ਅਰਿਯਮਗ੍ਗੇਸੁ ਪਞ੍ਞਾਯ, ਆਨਿਸਂਸੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀਤਿ॥

ਆਹੁਨੇਯ੍ਯਭਾਵਾਦਿਸਿਦ੍ਧਿਕਥਾ

੮੮੫. **ਆਹੁਨੇਯ੍ਯਭਾਵਾਦਿਸਿਦ੍ਧੀ**ਤਿ ਨ ਕੇਵਲਞ੍ਚ ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਸਮਾਪਜ੍ਜਨਸਮਤ੍ਥਤਾਵ, ਅਯਂ ਪਨ ਆਹੁਨੇਯ੍ਯਭਾਵਾਦਿਸਿਦ੍ਧਿਪਿ ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਯ ਆਨਿਸਂਸੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਅਵਿਸੇਸੇਨ ਹਿ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾਯਪਿ ਏਤਿਸ੍ਸਾ ਭਾਵਿਤਤ੍ਤਾ ਭਾਵਿਤਪਞ੍ਞੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸਦੇਵਕਸ੍ਸ ਲੋਕਸ੍ਸ ਆਹੁਨੇਯ੍ਯੋ ਹੋਤਿ ਪਾਹੁਨੇਯ੍ਯੋ ਦਕ੍ਖਿਣੇਯ੍ਯੋ ਅਞ੍ਜਲੀਕਰਣੀਯੋ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਖੇਤ੍ਤਂ ਲੋਕਸ੍ਸ।

੮੮੬. ਵਿਸੇਸਤੋ ਪਨੇਤ੍ਥ ਪਠਮਮਗ੍ਗਪਞ੍ਞਂ ਤਾਵ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ ਮਨ੍ਦਾਯ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਆਗਤੋ ਮੁਦਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋਪਿ **ਸਤ੍ਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਪਰਮੋ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ, ਸਤ੍ਤਸੁਗਤਿਭਵੇ ਸਂਸਰਿਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰੋਤਿ। ਮਜ੍ਝਿਮਾਯ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਆਗਤੋ ਮਜ੍ਝਿਮਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ **ਕੋਲਂਕੋਲੋ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ, ਦ੍ਵੇ ਵਾ ਤੀਣਿ ਵਾ ਕੁਲਾਨਿ ਸਨ੍ਧਾਵਿਤ੍ਵਾ ਸਂਸਰਿਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰੋਤਿ। ਤਿਕ੍ਖਾਯ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਆਗਤੋ ਤਿਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੋ **ਏਕਬੀਜੀ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ, ਏਕਞ੍ਞੇਵ ਮਾਨੁਸਕਂ ਭਵਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰੋਤਿ।

੮੮੭. ਦੁਤਿਯਮਗ੍ਗਪਞ੍ਞਂ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ **ਸਕਦਾਗਾਮੀ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ, ਸਕਿਦੇਵ ਇਮਂ ਲੋਕਂ ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਨ੍ਤਂ ਕਰੋਤਿ।

੮੮੮. ਤਤਿਯਮਗ੍ਗਪਞ੍ਞਂ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ **ਅਨਾਗਾਮੀ** ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਸੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵੇਮਤ੍ਤਤਾਵਸੇਨ ਅਨ੍ਤਰਾਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ, ਉਪਹਚ੍ਚਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ, ਅਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ, ਸਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ, ਉਦ੍ਧਂਸੋਤੋ ਅਕਨਿਟ੍ਠਗਾਮੀਤਿ ਪਞ੍ਚਧਾ। ਇਧ ਵਿਹਾਯਨਿਟ੍ਠੋ ਹੋਤਿ। ਤਤ੍ਥ **ਅਨ੍ਤਰਾਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ**ਤਿ ਯਤ੍ਥ ਕਤ੍ਥਚਿ ਸੁਦ੍ਧਾਵਾਸਭਵੇ ਉਪਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਆਯੁਵੇਮਜ੍ਝਂ ਅਪ੍ਪਤ੍ਵਾਵ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਤਿ। **ਉਪਹਚ੍ਚਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ**ਤਿ ਆਯੁਵੇਮਜ੍ਝਂ ਅਤਿਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਤਿ। **ਅਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ**ਤਿ ਅਸਙ੍ਖਾਰੇਨ ਅਪ੍ਪਯੋਗੇਨ ਉਪਰਿਮਗ੍ਗਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤਿ। **ਸਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ**ਤਿ ਸਸਙ੍ਖਾਰੇਨ ਸਪ੍ਪਯੋਗੇਨ ਉਪਰਿਮਗ੍ਗਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤਿ। **ਉਦ੍ਧਂਸੋਤੋ ਅਕਨਿਟ੍ਠਗਾਮੀ**ਤਿ ਯਤ੍ਥੂਪਪਨ੍ਨੋ, ਤਤੋ ਉਦ੍ਧਂ ਯਾਵ ਅਕਨਿਟ੍ਠਭਵਾ ਆਰੁਯ੍ਹ ਤਤ੍ਥ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਤਿ।

੮੮੯. ਚਤੁਤ੍ਥਮਗ੍ਗਪਞ੍ਞਂ ਭਾਵੇਤ੍ਵਾ ਕੋਚਿ **ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ** ਹੋਤਿ, ਕੋਚਿ **ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ** ਹੋਤਿ, ਕੋਚਿ **ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤੋ** ਹੋਤਿ, ਕੋਚਿ **ਤੇਵਿਜ੍ਜੋ,** ਕੋਚਿ **ਛਲ਼ਭਿਞ੍ਞੋ,** ਕੋਚਿ **ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਪ੍ਪਭੇਦਪ੍ਪਤ੍ਤੋ** ਮਹਾਖੀਣਾਸਵੋ। ਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਪਨੇਸ ਤਂ ਜਟਂ ਵਿਜਟੇਤਿ ਨਾਮ । ਫਲਕ੍ਖਣੇ ਵਿਜਟਿਤਜਟੋ ਸਦੇਵਕਸ੍ਸ ਲੋਕਸ੍ਸ ਅਗ੍ਗਦਕ੍ਖਿਣੇਯ੍ਯੋ ਹੋਤੀ''ਤਿ।

ਏਵਂ ਅਨੇਕਾਨਿਸਂਸਾ, ਅਰਿਯਪਞ੍ਞਾਯ ਭਾਵਨਾ।
ਯਸ੍ਮਾ ਤਸ੍ਮਾ ਕਰੇਯ੍ਯਾਥ, ਰਤਿਂ ਤਤ੍ਥ ਵਿਚਕ੍ਖਣੋ॥

੮੯੦. ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਚ –

ਸੀਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਯ ਨਰੋ ਸਪਞ੍ਞੋ, ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਞ੍ਞਞ੍ਚ ਭਾਵਯਂ।
ਆਤਾਪੀ ਨਿਪਕੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਸੋ ਇਮਂ ਵਿਜਟਯੇ ਜਟਨ੍ਤਿ॥ –

ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਗਾਥਾਯ ਸੀਲਸਮਾਧਿਪਞ੍ਞਾਮੁਖੇਨ ਦੇਸਿਤੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ ਸਾਨਿਸਂਸਾ ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾ ਪਰਿਦੀਪਿਤਾ ਹੋਤੀਤਿ।

ਇਤਿ ਸਾਧੁਜਨਪਾਮੋਜ੍ਜਤ੍ਥਾਯ ਕਤੇ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ

ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਧਿਕਾਰੇ

ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਨਿਸਂਸਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨਾਮ

ਤੇਵੀਸਤਿਮੋ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ।

ਨਿਗਮਨਕਥਾ

੮੯੧. ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਚ –

''ਸੀਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਾਯ ਨਰੋ ਸਪਞ੍ਞੋ, ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਞ੍ਞਞ੍ਚ ਭਾਵਯਂ।
ਆਤਾਪੀ ਨਿਪਕੋ ਭਿਕ੍ਖੁ, ਸੋ ਇਮਂ ਵਿਜਟਯੇ ਜਟ''ਨ੍ਤਿ॥ –

ਇਮਂ ਗਾਥਂ ਨਿਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਯਦਵੋਚੁਮ੍ਹ –

''ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਦਾਨਿ ਗਾਥਾਯ, ਕਥਿਤਾਯ ਮਹੇਸਿਨਾ।

ਵਣ੍ਣਯਨ੍ਤੋ ਯਥਾਭੂਤਂ, ਅਤ੍ਥਂ ਸੀਲਾਦਿਭੇਦਨਂ॥

''ਸੁਦੁਲ੍ਲਭਂ ਲਭਿਤ੍ਵਾਨ, ਪਬ੍ਬਜ੍ਜਂ ਜਿਨਸਾਸਨੇ।
ਸੀਲਾਦਿਸਙ੍ਗਹਂ ਖੇਮਂ, ਉਜੁਂ ਮਗ੍ਗਂ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ॥

''ਯਥਾਭੂਤਂ ਅਜਾਨਨ੍ਤਾ, ਸੁਦ੍ਧਿਕਾਮਾਪਿ ਯੇ ਇਧ।
ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਂ ਨਾਧਿਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਵਾਯਮਨ੍ਤਾਪਿ ਯੋਗਿਨੋ॥

''ਤੇਸਂ ਪਾਮੋਜ੍ਜਕਰਣਂ, ਸੁਵਿਸੁਦ੍ਧਵਿਨਿਚ੍ਛਯਂ।
ਮਹਾਵਿਹਾਰਵਾਸੀਨਂ, ਦੇਸਨਾਨਯਨਿਸ੍ਸਿਤਂ॥

''ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗਂ ਭਾਸਿਸ੍ਸਂ, ਤਂ ਮੇ ਸਕ੍ਕਚ੍ਚ ਭਾਸਤੋ।
ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਕਾਮਾ ਸਬ੍ਬੇਪਿ, ਨਿਸਾਮਯਥ ਸਾਧਵੋ''ਤਿ॥

ਸ੍ਵਾਯਂ ਭਾਸਿਤੋ ਹੋਤਿ।

੮੯੨. ਤਤ੍ਥ ਚ –

ਤੇਸਂ ਸੀਲਾਦਿਭੇਦਾਨਂ, ਅਤ੍ਥਾਨਂ ਯੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ।
ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਨਿਕਾਯਾਨਂ, ਵੁਤ੍ਤੋ ਅਟ੍ਠਕਥਾਨਯੇ॥

ਸਮਾਹਰਿਤ੍ਵਾ ਤਂ ਸਬ੍ਬਂ, ਯੇਭੁਯ੍ਯੇਨ ਸਨਿਚ੍ਛਯੋ।
ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਕਰਦੋਸੇਹਿ, ਮੁਤ੍ਤੋ ਯਸ੍ਮਾ ਪਕਾਸਿਤੋ॥

ਤਸ੍ਮਾ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਕਾਮੇਹਿ, ਸੁਦ੍ਧਪਞ੍ਞੇਹਿ ਯੋਗਿਹਿ।
ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੇ ਏਤਸ੍ਮਿਂ, ਕਰਣੀਯੋਵ ਆਦਰੋਤਿ॥

੮੯੩.ਵਿਭਜ੍ਜਵਾਦਿਸੇਟ੍ਠਾਨਂ , ਥੇਰਿਯਾਨਂ ਯਸਸ੍ਸਿਨਂ।
ਮਹਾਵਿਹਾਰਵਾਸੀਨਂ, ਵਂਸਜਸ੍ਸ ਵਿਭਾਵਿਨੋ॥

ਭਦਨ੍ਤਸਙ੍ਘਪਾਲਸ੍ਸ, ਸੁਚਿਸਲ੍ਲੇਖਵੁਤ੍ਤਿਨੋ।
ਵਿਨਯਾਚਾਰਯੁਤ੍ਤਸ੍ਸ, ਯੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਂ॥

ਖਨ੍ਤਿਸੋਰਚ੍ਚਮੇਤ੍ਤਾਦਿ-ਗੁਣਭੂਸਿਤਚੇਤਸੋ।
ਅਜ੍ਝੇਸਨਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾਨ, ਕਰੋਨ੍ਤੇਨ ਇਮਂ ਮਯਾ॥

ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਟ੍ਠਿਤਿਕਾਮੇਨ , ਯੋ ਪਤ੍ਤੋ ਪੁਞ੍ਞਸਞ੍ਚਯੋ।
ਤਸ੍ਸ ਤੇਜੇਨ ਸਬ੍ਬੇਪਿ, ਸੁਖਮੇਧਨ੍ਤੁ ਪਾਣਿਨੋ॥

੮੯੪.ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੋ ਏਸੋ ਚ, ਅਨ੍ਤਰਾਯਂ ਵਿਨਾ ਇਧ।

ਨਿਟ੍ਠਿਤੋ ਅਟ੍ਠਪਞ੍ਞਾਸ-ਭਾਣਵਾਰਾਯ ਪਾਲ਼ਿਯਾ॥

ਯਥਾ ਤਥੇਵ ਲੋਕਸ੍ਸ, ਸਬ੍ਬੇ ਕਲਜਾਣਨਿਸ੍ਸਿਤਾ।
ਅਨਨ੍ਤਰਾਯਾ ਇਜ੍ਝਨ੍ਤੁ, ਸੀਘਂ ਸੀਘਂ ਮਨੋਰਥਾਤਿ॥

੮੯੫. ਪਰਮ ਵਿਸੁਦ੍ਧ ਸਦ੍ਧਾ ਬੁਦ੍ਧਿ ਵੀਰਿਯ ਪਟਿਮਣ੍ਡਿਤੇਨ ਸੀਲਾਚਾਰਜ੍ਜਵ ਮਦ੍ਦਵਾਦਿਗੁਣਸਮੁਦਯਸਮੁਦਿਤੇਨ ਸਕਸਮਯ ਸਮਯਨ੍ਤਰਗਹਨਜ੍ਝੋਗਾਹਣਸਮਤ੍ਥੇਨ ਪਞ੍ਞਾਵੇਯਤ੍ਤਿਯਸਮਨ੍ਨਾਗਤੇਨ ਤਿਪਿਟਕਪਰਿਯਤ੍ਤਿਭੇਦੇ ਸਾਟ੍ਠਕਥੇ ਸਤ੍ਥੁਸਾਸਨੇ ਅਪ੍ਪਟਿਹਤਞਾਣਪ੍ਪਭਾਵੇਨ ਮਹਾਵੇਯਜਾਕਰਣੇਨ ਕਰਣਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਜਨਿਤਸੁਖਵਿਨਿਗ੍ਗਤਮਧੁਰੋਦਾਰਵਚਨਲਾਵਣ੍ਣਯੁਤ੍ਤੇਨ ਯੁਤ੍ਤਮੁਤ੍ਤਵਾਦਿਨਾ ਵਾਦੀਵਰੇਨ ਮਹਾਕਵਿਨਾ ਛਲ਼ਭਿਞ੍ਞਾਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਦਿ ਭੇਦਗੁਣਪਟਿਮਣ੍ਡਿਤੇ ਉਤ੍ਤਰਿਮਨੁਸ੍ਸਧਮ੍ਮੇ ਅਪ੍ਪਟਿਹਤਬੁਦ੍ਧੀਨਂ ਥੇਰਵਂਸਪ੍ਪਦੀਪਾਨਂ ਥੇਰਾਨਂ ਮਹਾਵਿਹਾਰਵਾਸੀਨਂ ਵਂਸਾਲਙ੍ਕਾਰਭੂਤੇਨ ਵਿਪੁਲਵਿਸੁਦ੍ਧਬੁਦ੍ਧਿਨਾ **ਬੁਦ੍ਧਘੋਸੋ**ਤਿ ਗਰੂਹਿ ਗਹਿਤਨਾਮਧੇਯਜੇਨ ਥੇਰੇਨ ਮੁਦਨ੍ਤਖੇਦਕਵਤ੍ਤੁਬ੍ਬੇਨ ਕਤੋ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗੋ ਨਾਮ।

੮੯੬.ਤਾਵ ਤਿਟ੍ਠਤੁ ਲੋਕਸ੍ਮਿਂ, ਲੋਕਨਿਤ੍ਥਰਣੇਸਿਨਂ।
ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਕੁਲਪੁਤ੍ਤਾਨਂ, ਨਯਂ ਸੀਲਾਦਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ॥

ਯਾਵ ਬੁਦ੍ਧੋਤਿ ਨਾਮਮ੍ਪਿ, ਸੁਦ੍ਧਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਤਾਦਿਨੋ।
ਲੋਕਮ੍ਹਿ ਲੋਕਜੇਟ੍ਠਸ੍ਸ, ਪਵਤ੍ਤਤਿ ਮਹੇਸਿਨੋਤਿ॥

ਇਤਿ ਸਾਧੁਜਨਪਾਮੋਜ੍ਜਤ੍ਥਾਯ ਕਤਾ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗਕਥਾ,

ਪਾਲ਼ਿਗਣਨਾਯ ਪਨ ਸਾ ਅਟ੍ਠਪਞ੍ਞਾਸਭਾਣਵਾਰਾ ਹੋਤੀਤਿ।

ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਮਗ੍ਗਪਕਰਣਂ ਨਿਟ੍ਠਿਤਂ।